COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

întîlnirea n-a mai avut loc

jacques chabannes

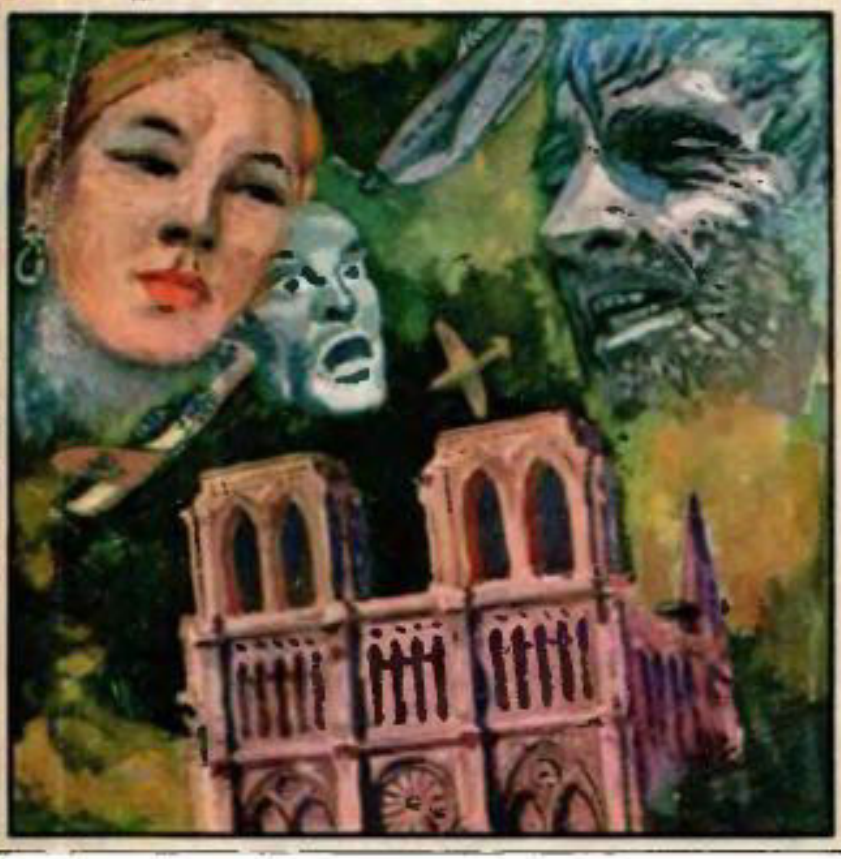

COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

JACQUES CHABANNES

ÎNTÎLNIREA N-A MAI AVUT LOC

Versiunea digitală 1.0 – noiembrie 2023

Realizată după volumul apărut la Editura Univers, București, 1980

Titlul lucrării în original: Jacques Chabannes – LE RENDEZ-VOUS MANQUÉ, © Librairie Plon, Paris, 1973

Traducere: Crişan Constantinescu
Coperta: Vasile Olac

Prolog
(septembrie 1929)

S-a terminat. Max Dunant resimte în același timp o mare ușurare și puțină melancolie.

Rămas în pragul hotelului, privește autocarul pornind la vale. Două mașini, un Mercedes și un Ford, îl urmează, înghițindu-i praful.

Acest prim congres, care i-a dat atât de mult de lucru (și atâtea griji), a reușit. După trei săptămâni de viață în comun, de discuții uneori pătimașe, Max are certitudinea că Europa nu este, cum cred scepticii, un simplu „văz al spiritului". Nu, acest congres a demonstrat că noțiunea de Europa este desigur *o idee-forță*, bogată în potențial uman.

Au venit la Montana aproape o mie de tineri, din toate țările și cu toate orizonturile sociale. Și au trăit unul lângă altul timp de trei săptămâni, în hoteluri sau în cort, participând la adunările plenare și la ședințele comisiilor. Programul vast și ambițios, elaborat de Max Dunant, a fost urmat întocmai.

Congresul a luat sfârșit ieri seară. Începând cu această dimineață, plecările s-au succedat, în autocar, în mașini sau pe jos, cu ranița în spinare.

Când autocarul și cele două mașini dispărură, Max Dunant zâmbi. Mai bine de trei sute dintre cele mai importante asociații de tineret și studențești și-au trimis delegații la cel dintâi „Congres al organizațiilor europene de tineret" . Poate să fie mândru de etapa străbătută. Ziua de 6 septembrie 1929 va fi poate cândva o dată istorică.

Totuși, simte o durere în stomac. Nu suportă șampania și a trebuit să bea, pentru că un francez, un anume *Georges Merlin*, „tânăr patron" de stânga al cărui scepticism parizian de mare burghez s-a topit în ultimele zile, a comandat la desert douăsprezece sticle de Mümm.

Într-adevăr, Max reținuse la dejun douăzeci de convivi. Alegerea n-a fost ușoară, din nouă sute șaptezeci și trei de congresiști. I-a invitat pe aceia care s-au afirmat drept viitori lideri ai ideii europene, ca și pe câțiva reprezentanți curajoși din țările angajate pe alte căi (cum ar fi italianul *Marco Agusti* și o mică studentă rusoaică din Paris, pe nume

Olga Simonovna). A reținut-o de asemenea pe delegata austriacă a mișcării Coudenhove-Kalergi „Paneuropa”, *Minnie von Hoffmanstahl* (o tânără rece și sarcastică, înrudită cu Habsburgii), precum și un nobil de țară, naționalist german, *Walter von Kirshoff*. Olanda nu trimisese decât un student, liniștit și atent, numit *Valentin van Cauvelaert*. Max Dunant l-a invitat de asemenea, pe lângă spaniol, pe lângă român, și pe un mic evreu din Rusia subcarpatică, *Isaac Kohn*, ale cărui puține intervenții i s-au părut scânteietoare.

Max a invitat – cum ar fi putut face altfel? – personajul cel mai popular al congresului. Un englez (adept prețios de altfel, deoarece Marea Britanie constituie obstacolul principal). Acest *Joe Smith*, elev la școala de Arte Frumoase din Londra, înveselise pe toată lumea, timp de trei săptămâni, prin farsele, jocurile și festele sale.

După cum i-au acceptat invitația doi dintre cei mai remarcabili oratori: un francez, tânăr ziarist, pe nume *Jean Breuil* și un cineast cehoslovac, *Jaroslav Halivec*.

În sfârșit, Max a plasat-o la dreapta sa pe *Madeleine Martin Chéraille*, studentă în medicină. Max se îndrăgostise de fata asta în asemenea măsură, încât urmărea zi de zi cu tot mai multă nervozitate insistențele lui Walter von Kirshoff, care n-o părăsea nicio clipă.

La desert, se ridicase și închinase o cupă plină cu șampania aceea blestemată a lui Georges Merlin.

— Dragi prieteni, a spus, contăm pe faptul că nu ne vom opri aici. Vreau să organizez o a doua întâlnire, peste doi ani. Ne vom întoarce la viața noastră, la studiile noastre, la cariera noastră. Sunt sigur că niciunul dintre dumneavoastră nu va uita ceea ce ne-a reunit: că ne vom strădui cu toții spre a impune această *idee-forță*, Europa, fără de care nu există salvare. Trebuie ca unitatea europeană să fie înfăptuită în mai puțin de zece ani. Ceea ce îmi dă o idee: Să ne făgăduim că ne vom întâlni chiar aici, orice s-ar întâmpla, peste zece ani: la 6 septembrie 1939. Eu vă voi aștepta în acest loc. Vom face bilanțul modului în care ne-am îndeplinit misiunea. Și va fi, de asemenea, un soi de pelerinaj.

Un tunet de aplauze subliniase această frază. Multe brațe se ridicaseră schițând jurăminte.

Madeleine Martin-Chéraille l-a privit gingaș, iar Max a roșit.

— Mulțumesc, a spus dânsa.

— Trăiască Dunant, a strigat Breuil.

Iar Georges Merlin a intonat un cântec de pahar.

Pe pragul hotelului, Max Dunant se întreabă câți vor veni la această întâlnire îndepărtată.

Își înalță capul, își scoate ochelarii pe care-i șterge grijuliu cu batista.

Soarele a început să scapete peste Valais.

Partea întâi
SEMNELE DE PE CER
(septembrie 1939 – mai 1940)

I

JEAN BREUIL

(6 septembrie 1939)

Deoarece livretul său militar poartă cifra 5 pe fond alb, Jean Breuil redevine terestru, după două luni petrecute pe *Jean Bart*. De zece ani, camera sa de luat vederi și el colindau astfel întinsul apelor, în căutarea actualității. Astăzi, din spectator conștiincios, va deveni, poate, actor. Nu acordă nicio importanță acestei schimbări de funcție. Are de gând să facă la Paris provizie de filme, cu toate că nu mai așteaptă cine știe ce noutăți din partea unui eventual război. Cel din China, cel din Chaco, cel din Etiopia, cel din Spania i-au înfățișat oameni asemănători: ființe crude capabile de bunătate, oameni de treabă devenind dintr-odată sângeroși, ca și cum obiceiurile, năruindu-se, îi umanizau pe unii și-i hărăzeau pe ceilalți celor mai obscure instincte.

Se detașa din grupul în alb al maiștrilor și-al contramaiștrilor, în costumul său gri-deschis, cu valiza de piele, cu impermeabilul și „Bell-Howell"-ul său. O altă vedetă a lui *Jean Bart* acostează fumegând. Un matelot sare pe uscat. Un val se sparge peste cheiul Cronstadt.

Vânzătorul de ziare oferă *La République du Var*, al cărui titlu cu litere mari atrage privirea cititorului pe șapte coloane. Pe terasa de la *Café de la Rade*, consumatorii beau, ca în fiecare seară.

Cu un gest profesional, Jean potrivește cureaua „Bell"-ului. Trenurile vor fi arhipline. Își va petrece noaptea pe un culoar, așezat pe valiză. În Guyana a urmărit ocnașii pe șoseaua în fiecare zi defrișată și în fiecare noapte năpădită din nou de pădurea virgină, mai harnică decât cazmaua. Pe povârnișurile Everestului, a întovărășit o expediție până la al cincilea campament, zis „al marelui ghețar", unde s-a simțit inutil, uleiul înghețat gripându-i aparatul. Dacă există însă o cușetă, suportă greu ideea ca un altul s-o ocupe. Scoate din buzunar un pachet de țigări, aprinde una dintre ele folosind un amnar cu iască, și o pornește pe strada Alger.

Mulțimea din Toulon pare indiferentă, treptat imună la otravă, din cauza celor doi ani de îngrijorare. Mereu silită să vorbească despre război, îl consideră ca o soluție pentru grijile cotidiene. Cuvântul

„război” a fost golit de potențialul său de spaimă. Însă amintirile reporterului cinematografic sunt mai proaspete. De trei ani trăiește în război, se expune primejdiilor fără a candida la glorie. El nu i-a văzut decât hidoșenia, n-a respirat decât duhoarea lui. Docilitatea trecătorilor de pe strada Alger îi apare ca o mărturie interesantă a pasivității omenești. Aproape că are poftă să-și orienteze camera pentru a surprinde acest document. Oamenii sunt pe cale să intre în cel mai mare masacru al Istoriei cu o indiferență resemnată.

În piața Teatrului, un afiș cinematografic îi azvârle în față numele și silueta lui Kate Christiania, vedetă mondială, întâlnită în această iarnă la Saint-Moritz unde, întors din Nankin, el filma campionatele mondiale de schi.

Din pricina călătoriei domnului Daladier în Tunisia și a croazierei coloniale a lui *Jean Bart*, n-a mai revăzut-o din cea de a doua lună de miere a lor, la Bandol. Ea îi scrie în toate limbile. Stilul e haotic și pătimaș, dar scrisul ei mărunt și colțuros e acela al unei eleve germane conștiincioase.

Pe bulevardul Strasbourg, Jean ajunge să se întrebe a cui moarte l-ar îndurera cu-adevărat. A sa? Nu cine știe ce. Nu că viața i-ar displăcea. O găsește mai curând interesantă. A străbătut-o ca un curios, cu o valiză și o cameră de luat vederi, și a viețuit treizeci și unu de ani fără să se plictisească prea mult. Ici și colo, câțiva amici, dacă știrea morții sale, pe lângă aceea a altora, milioane la număr, îi va afla în viață, vor fi în stare să-și reamintească silueta înaltă, hainele bine croite, părul blond și râsul zăpăcit și nerod al lui Jean Breuil.

Madeleine va fi îndurerată. Ar fi luat-o în căsătorie... dacă ea ar fi fost altfel... și dacă el ar fi fost altul. Dar familia Martin-Chéraille, consilierii de stat, procurorii generali, regentul băncii Franței, unchiul Lauriac de la Academie, unchiul Martin, ministrul, tante Chéraille, călugărița cu venit, cu toții îi stârneau fiori pe șira spinării.

Totuși, într-o seară a trebuit să nu mai țină seama de nimic. Asta a fost acum zece ani, pe un platou din Valais.

În piața Libertății, Jean caută în memorie un film vechi, nemaifiind într-adevăr de actualitate: congresul „european” din 1929, cu figuri

estompate, în supraimpresiune; Walter von Kirshoff cu înfocate discursuri pacifiste (devenit nazist, bineînțeles); Jaroslav Halivec, militant ceh (mort fără îndoială); acel idiot de Joe Smith și Dunant (Max sau Bob?) cu ochelari meditativi, organizatorul. Într-o seară, Jean o luase pe Madeleine în brațe. După care, nu mai știuse ce să facă și ce să zică. Fără hohotul acela de râs nepotolit, ar fi fost acum căsătoriți poate, ar fi avut copii.

De ce Madeleine nu s-a măritai? Ca să plece, vara, pe un cuter mic, singură, în Mediterana? Ca să devină șef de clinică la spital, fără strop de ruj și pudră pe față, însă cu ochelari? Probabil că e mobilizată într-un spital, cu grad de căpitan.

În „trenul albastru", care sosește al șaselea, Jean găsește un vagon de dormit. Se gândește că, dacă e război, el nu va fi dintre cei care se vor întoarce. Cel puțin nu va îmbătrâni plin de reumatisme și manii. L-ar întrista să nu mai vadă Bandolul, unde Kate era atât de frumoasă și de senzuală. L-ar întrista să n-o mai revadă pe Kate, nici pe Madeleine.

A uitat să cumpere la Marsilia un ziar de seară, care i-ar fi spus dacă va fi sau dacă nu va fi război. Domnul de dedesubt suspină prin somn. Ce visează oare?

II
WALTER VON KIRSHOFF

— Heil Hitler, spune ofițerul S.S. rezemându-se în coate de bar.

— Mulțumesc pentru că m-ai adus înapoi de la Tempelhof, răspunde ea.

Se așază pe un taburet înalt și întoarce spre el celebrul său „trois quarts", atât de fotogenic, încât provoacă admirația operatorilor din întreaga lume, pentru ușurința lui de a prinde lumina.

Barmanul își agită shaker-ul din ce în ce mai repede și-i răstoarnă conținutul într-un pahar irizat, în care a lăsat să alunece o bucățică de gheață. Kate înghite băutura dintr-odată și schițează o grimasă.

— N-avem lămâie, se scuză barmanul care își agită din nou shaker-ul, în timp ce aruncă spre necunoscut o privire întrebătoare în care se vădește o umbră de neliniște.

Dar ofițerul zâmbește.

— N-avem chester, adaugă barmanul ușurat. Dacă bolșevicii deja prieteni, caviar nu încă.

Apoi umple ochi paharul lui Kate.

— Rusesc alb? întreabă cu o indiferență nepăsătoare ofițerul S.S.

— N-avem rusesc, n-avem alb, ce dumneavoastră beți, domnule ofițer?

— Un roz, spune Kate, o să-i meargă bine.

El e, într-adevăr, în întregime alb și roz, cu o figură de pușțan jucându-se de-a șeful de bandă. Scutură capul, ca pentru a arunca banderila.

Pe terasa celui de-al nouălea etaj, difuzorul fredonează un vals. O familie de provinciali bea bere, sub un parasol. Aproape de balustradă, o pereche privește soarele apunând peste Kurfurstendamm. În bar, Kate și ofițerul S.S. sunt singuri, rezemați în coate în preajma golfulețului deschis asupra Berlinului.

Dinaintea hotelului Eden, mașinile își înghit clientela internațională. Un autocar încărcat cu bagaje demarează zgomotos. Văzută de la al șaselea etaj, e o seară de sfârșit de vară, la fel cu celelalte. Trecătorii merg în ordine, spre destinația lor, care devine subit destinul lor.

— Nu-i iubesc pe bolșevici, suspină Kate pe ultima măsură a valsului. Am fost crescută în Finlanda.

— Vă credeam baltică, spune ofițerul mirat.

— Mama era din Riga. Însă tata era ofițer german. A format, după războiul de eliberare, cadrele armatei finlandeze. Am trăit o parte din copilărie la Helsinki.

— O adevărată prusacă, nu-i așa?

Ea îl privește în ochi și golește al doilea cocteil, ca și pe cel dintâi, dintr-odată și cu o grimasă.

Barmanul se apleacă pentru a schimba discurile din aparatul automat.

— În timpul ședерii dumneavoastră la Hollywood, s-a spus că ați avea sânge evreiesc, reia încet ofițerul.

Ea înălță din umeri.

— Interviu sau interogatoriu?

Și fiindcă barmanul împinge paharul spre ea, Kate îl golește. Apoi zâmbește, cu o mică flacără de alcool în ochi.

— Ca să-mi oferi plăcerea companiei dumitale mi s-a rechiziționat mașina? Dar carul studioului? A plecat spre Polonia?

— N-ar trebui să beți atât, spune ofițerul.

— Pentru că dumneata ești și profesor de morală? Vei ține contabilitatea amanților mei și-mi vei stenografia cuvintele? O să ai tare mult de lucru, băiete. Sunt pătimașă și guralivă.

Își pune picior peste picior, apoi își trage fusta peste genunchiul rotund. Bărbatul clipește. Barmanul râde pe tăcute.

— Al cincilea, miss Kate, anunță el.

— Noi suntem germani și în Germania, *bitte*[1], spune ofițerul, *Fräulein*[2] *Christiania*.

Își scoate cascheta cu un gest mai mult de student obișnuit al *Burgerbraukeller*[3]-ului decât de ofițer.

---

[1] vă rog (germ.).

[2] domnișoară (germ.).

[3] berărie (germ.).

— *Bitte,* spune Kate. *Prinzess von Altenheim*. Nu cunoști almanahul Gotha, locotenente? Totuși această bătrână alteță imperială din Hollywood m-a costat destul de scump.

Șocat, ofițerul încruntă din sprâncene, ceea ce dă figurii sale juvenile un aer de puștan spălăcit și îndărătnic.

— N-ai văzut niciodată cum se bea whisky dacă nu-l cunoști pe soțul meu, adaugă ea, etalându-și cel mai delicat surâs profesional.

Cu o voce surdă, în care încolțește mânia, ținută în frâu totuși de respectul consemnului ca și de grația fragilă a adversarului său, întreabă:

— De ce v-ați întors în Germania?

Ea mimează uimirea în fața unei întrebări atât de necuviincioase.

— Sunt germană, ariană și chiar alteță imperială. Eram *heimatlos*[4]. Și-apoi, ador publicitatea și riscul.

— Ce fel de risc, alteță? Sunteți una dintre cele mai pure glorii germanice ale noastre.

— Crezi că, după ce-mi voi termina filmul, mi se va da un pașaport pentru Elveția sau America... deși e război?

— Mă gândesc, *Frau* contesă, că pașaportul acesta va fi subordonat loialității dumneavoastră.

Ea izbucnește în râs.

— Am primit o telegramă de la augustul meu soț. Cere bani. A băut toate rezervele pe care le lăsasem în pivniță și la bancă. Va trebui deci să mă întorc pentru a-i câștiga dolari. Doar dacă, cine știe, vreun fumător imprudent și-ar aprinde țigara în preajma gurii alteței sale și o explozie m-ar lăsa văduvă prematur...

Se simte fermecător de ametită și ușoară! Se uită la ofițerul S.S. stând în picioare, lângă bar.

— De fapt, nu te-ai prezentat, locotenente!

El se îndreaptă, indignat, și protestează:

— În ușa studioului, când mi-am permis a vă oferi să vă aduc înapoi la Berlin...

---

[4] apatridă (germ.).

Apoi se înclină:

— Prim-locotenent Walter von Kirshoff.

Kate lasă să-i scape un fluierat ușor.

— Herr Himmler îmi face deosebită onoare, detașând pe lângă mine un membru al gărzii personale a Führerului nostru.

— Ținem enorm la dumneavoastră. Întoarcerea dumneavoastră în patria mumă, după odioasele calomnii pe care le știți, a avut o importanță mondială.

— Apropo, crezi că se va turna mâine?

— Desigur. În noaptea asta vom face o plimbare militară în Polonia. Nimic mai mult.

— Ah! Dar Franța și Anglia?

— Nu s-au clintit pentru Renania, care le punea în joc existența, nici pentru Cehoslovacia care le asigura un punct forte în est. Le vedeți luptându-se astăzi pentru Polonia? Ribbentrop are mult prea mulți prieteni la Paris și la Londra. Și-apoi, Führerul nostru a desființat orice risc neutralizându-l pe Stalin.

— Într-adevăr?

— Franța este câștigată pe jumătate de agenții național-socialismului și pe jumătate de cei ai bolșevismului. Alăturați două jumătăți și veți avea întregul. Franța este descompusă. Va cădea singură.

Kate sare de pe taburet.

— Am un amant francez. Legăturile dumneavoastră de poliție probabil că v-au spus-o, nu? Nu vreau să mi-l ucidă. Mă liniștiți, locotenente von Kirshoff.

Acesta duce mâna la buzunar.

— Pe nota mea, Dimitri, spune cu promptitudine Kate Christiania.

Barmanul suspină în timp ce ofițerul pălește.

— Astă-seară nu mănânc, ești liber. Du-te să faci dragoste cu Gretchen a dumitale și vino să mă cauți mâine dimineață la ora unsprezece.

El pocnește din călcâie, se înclină, cu cascheta în mână.

— Heil Hitler, spune dânsa cu vocea ei frumoasă, ale cărei intonații aspre făceau să viseze mai multe generații, în toate țările lumii.

Îi întoarce spatele. Walter von Kirshoff o urmărește cu privirea, o vede cum dispare în ascensor. Din care țâșnește un ofițer de poliție.

— Barul va fi închis începând de astă-seară, spune acesta. Camuflaj în capitală. Încuiați înainte de-a se-ntuneca, înțeles?

Aruncă o privire asupra lui von Kirshoff care nu s-a clintit, apoi îl salută slugarnic.

— Nu trebuie s-o luați în serios, domnule ofițer, spune barmanul, e o pasăre. Ar putea să fie rusoaică.

— Te-a-ntrebat cineva ceva? răspunde brutal Walter von Kirshoff. Ține, pentru paharul meu.

Aruncă o hârtie pe bar. E furios împotriva lui și împotriva ei, uimit că diavolița asta n-a lăsat în urmă miros de pucioasă.

III
MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

Telefonul o smulge dintr-un vis în care o civilizație metalică se suprimă prin antisepsie, în mijlocul sunetelor de trâmbiță. Urcă din nou cu greu la nivelul prezentului, unde o durere ascuțită și încă imposibil de situat o învăluie. Dintr-odată durerea se localizează: războiul.

Se numește Madeleine Martin-Chéraille, șef de clinică la spital. După cina de familie, în general nu prea solemnă, a vegheat în cabinetul șefului, profesorul Dumouriez. Au despuiat dosare înaintea plecării. Și-a lăsat mașina la garaj (până când?) și a dat cincizeci de franci paznicului de noapte buimăcit. Și-a făcut valizele, și-a pus hârțoagele într-o ordine meticuloasă de holtei bătrân. A scris scrisori până au prins-o zorile, trăgând o linie finală sub o porțiune de viață de treizeci de ani! A fost cât pe ce să adoarmă în baie, dar numai cât pe ce, ca întotdeauna.

Telefonul insistă și-i aduce aminte că a uitat să-și desființeze abonamentul. Ridică receptorul pe pipăite, împărțită între somnul care nu-i dă pace și realitatea care prinde formă.

Realitatea e Jean Breuil. „De unde-a răsărit, oare? Dintr-un crucișător. Pleacă în seara asta, observator, pe un avion de cursă lungă. Nu-i un motiv să trezești oamenii la o astfel de oră. E zece și șapte minute. Hait! Trenul pleacă la ora treisprezece și douăzeci.”

Ce tren? Cel de la Geneva: Crucea roșie internațională.

A lua masa împreună la bufetul gării Lyon, la douăsprezece și un sfert, e o soluție. Un bufet de gară este, prin menirea sa, propice despărțirilor.

Nu e o gară simbolică, așa cum ar fi gara de Est, nici dramatică, așa cum ar fi gara de Nord. Să pleci cu P.L.M.[5] înseamnă Coasta de Azur, sporturile de iarnă.

Bufetul se află suspendat deasupra holului mare, unde fumegă trenurile de periferie.

---

[5] Expresul Paris-Lyon-Marseille.

Jean ar dori ca supliment un sos bearnez. O idee care-l face pe chelnerul reformat să dea din cap. Începe bine războiul.

— Geneva, spune Jean, e un magnific punct de observație pentru o fată ca dumneata, înzestrată cu această calitate masculină care este spiritul de sinteză. În ideea de a face războiul, ceea ce mă contrariază cel mai mult este faptul că nu voi înțelege nimic, Mi-ar fi plăcut să aruncăm din când în când „o privire de ansamblu asupra ostilităților".

— Nu mă duc la Geneva pentru a mă situa „deasupra încăierării" [6], răspunde Madeleine puțin cam sâcâită. E vorba să fii de ajutor, în măsura posibilului, față de suferințele cele mai evidente.

— Aspră muncă, nu? răspunde Jean stropindu-și biftecul cu sos bearnez. Oamenii cu care luptăm nu cunosc nicio lege internațională. Și-apoi, nici nu ești un supus neutru, presupunând că expresia aceasta mai are vreun înțeles.

— Dar nu în Germania mă duc!

— Mi te închipuiam violată de Walter von Kirshoff, în fața unui întreg escadron de S.S.-iști. Te dorește încă de la congresul din Valais.

Ea e furioasă. Nu găsește alt răspuns decât:

— Nu știi ce s-a întâmplat cu el?

— Nazist, la sigur. Cât privește restul, nu știu. Nu eu eram îndrăgostită de el.

Madeleine ridică din umeri și spune:

— Se numără totuși printre cei cu care voi încerca să iau legătura prin agenții noștri neutri. Trebuie să supraviețuiască neapărat în el un dram din flacăra pentru pace, din prietenia pentru Franța...

Jean își presară zahăr peste căpșuni, se oprește, o privește în ochi.

— Mi s-a spus că au circulat ilustre poncife, în ultima vreme, în cele mai alese saloane academice, financiare, industriale. Era de bun gust să amintești discret virtuțile vechii culturi germanice și să recunoști misiunea grea îndeplinită de Führer, eliberatorul Germaniei înjidovite.

Își consumă căpșunile cu un surâs exasperant.

---

[6] Aluzie la lucrarea lui Romain Rolland *Au dessus de la melée,* referitoare la primul război mondial.

— Madeleine, cred că dacă războiul n-ar fi izbucnit, din întâmplare, în dimineața asta la ora unsprezece, în timp ce-ți făceai toaleta, Franța ar fi fost, cu doi ani mai devreme, în aceeași măsură incapabilă să se apere, ca și Cehoslovacia ieri sau Polonia astăzi. Știi foarte bine că Hitler are o copie după toate cheile.

Izbucnește în râsul acela înfiorător, pe care-l întrerupe ca să ceară două „cafele-filtru" chelnerului care trece.

— Spiritul Weimarului, exultă el, spiritul Cartelului celor de stânga, cel al Locarno-ului, al pactului Briand-Kellog, al uniunii europene, al reconcilierii pe deasupra ideologiilor, al Frontului popular, spiritul Münchenului. Spiritule, ești aici?

— Mă iei drept o idioată?

— Nu, pentru că eu, călătorul „sceptic și dezamăgit", am crezut mai mult sau mai puțin în toate astea. În sfârșit, m-am cramponat de ideile astea, în timp ce războiul venea la fel de sigur precum venise și celălalt.

— Pentru ce, Jean... Pentru ce oare?

— Am făcut bine că am reținut un colț înainte de a veni la masă, spune el plătind nota, trenul dumitale pleacă peste optsprezece minute.

Madeleine îi zâmbește. Jean continuă:

— Vechiul germanism are stomac bun. A fost codificat prin tratatul de la Versailles, pe care Hitler probabil că-l binecuvântează în fiecare dimineață, după cum probabil că binecuvântează City-ul, care a oferit, din 1920 încoace, succesivelor Germanii, șase sute de miliarde cu 10%, miliarde împrumutate cu 4% de la particularii din Anglia și Franța. Cocteilul antisemitism-germanism se cheamă nazism. Capitalismul mondial a voit să continue cu el ceea ce i-a reușit atât de bine cu fascismul. Numai că Germania nu este Italia. Mussolini e un mare actor. Acordă tantiemele cuvenite autorului. Hitler crede că piesa e a lui. Totul e compromis.

Coboară scara stil 1900. Cu toată linia severă a taiorului, cu toată banalitatea pălăriei, absența studiată de cochetărie, Madeleine e frumoasă. Dar e o frumusețe rezervată cunoscătorilor.

Trenul retransmite o violentă scuturătură și, fără a da de veste, lungul șir de vagoane se pune în mișcare. Fumul iese din coșuri. Jean sare pe

scară și o sărută pe Madeleine pe gură. Apoi, în timp ce trenul ia viteză, își dă drumul jos. Când se întoarce, Madeleine a dispărut.

A uitat să-i ceară adresa. Fierberea începe.

IV
ISAAC KOHN

Omul așezat alături îi strecoară la ureche un potop de vorbe pe care ea nu le înțelege. Încă din vremea când idioți de toate rasele (însă idioți înzestrați cu portofele, pentru că ea e vedeta *Capok*-ului și dansatoare din buric, cunoscută până la Salonic) o doreau, i-o spuneau în limba și în felul lor (dar întotdeauna la fel de proști și de caraghioși și unii și ceilalți în asemenea moment), ea nu mai asculta. Îi auzea numai când vorbeau despre faptul că vor s-o aștepte după reprezentație și despre cât avea să-i coste treaba asta.

Ăsta e un câine viclean din Serbia, un voiajor comercial care vinde, de-a lungul Vardarului, articole pariziene fabricate în Japonia. Albanezele de la munte și țigăncile din suburbii, grecoaicele grase de pe malul fluviului, turcoaicele eliberate de feregea, ba chiar și asprele bulgăroaice cu pometi de calmuc și cu ochi prea negri râvnesc la asemenea mărfuri clandestine. Pavlovici știe să facă reclamă, chiar și dacă-l pui alături de evreii care vând în piețe sau alături de armenii care-și instalează tarabele în târguri. Femeile care vor să țină pasul cu moda din cartierele noi și fetele de pe strada cu case deocheate se aruncă asupra mărfii lui Ante Pavlovici de cum apare în dughene.

Când trece prin Skoplje, Ante Pavlovici sosește la *Capok* cu buzunarele pline de fleacuri. Asta e publicitatea lui. Domnii, când văd un „clips” pe pieptul unei dansatoare, cumpără, a doua zi, unul asemănător pentru soția lor. Astfel menține Ante, grație ingeniozității lucrătorilor la bandă din Yokohama, gustul ancestral al balcanicului pentru cercei.

Stella nu-i în apele ei. Ante încearcă, cu ajutorul unui lichior de anason lipicios, să-i dezlege limba. S-a priceput întotdeauna să facă femeile să vorbească. Câștigurile care i-au îngăduit să-și cumpere, pe țărmul Adriaticii, la Dubrovnik, locuința bogată unde îl așteaptă soția și cei opt copii, le-a datorat întotdeauna unor confidențe ale femeilor bete.

Ante îi propune Stellei s-o ia cu dânsul la sfârșitul spectacolului. Ea clatină din cap. În primul rând că nu plătește femeile decât cu brățări, pe care a doua zi niciun revânzător evreu nu le vrea, fie și pe nimic.

Și-apoi nu-i e gândul la asta. De ce i-a destăinuit Vlado Strakoș secretul lui, aseară? Fără îndoială fiindcă secretul acesta era prea greu pentru el după dragoste și fiindcă Vlado n-o are decât pe dânsa în lume căreia să i-l poată încredința.

Și acum secretul ăsta îi umflă capul Stellei și-i arde stomacul. Dacă Vlado e prins și ajunge să se afle că dânsa știa, va fi oare ucisă, cum a văzut, pe când era fetiță la Salonic, femei duse în fața plutonului de execuție, pentru că i-au slujit pe dușmani? Ante Pavlovici, ticălosul ăsta, face parte din poliție. O privește ca și cum ar bănui ceva. Ea n-ar avea decât să deschidă gura și Vlado ar fi arestat la timp. Și Stella ar împărți prima cu Pavlovici. Cine știe câți dinari ar valora asta? Cu douăzeci de mii de dinari, ar putea cumpăra un bar. Vlado va fi împușcat în zori sau spânzurat în amurg. Atunci Stella n-ar mai putea să doarmă niciodată, pentru că el ar veni s-o tragă de picioare.

Se îndreaptă spre estradă, unde o fată mare și proastă cântă povestea în multe cuplete a unei fecioare din Macedonia care ar vrea să se mărite.

Matroana o înjură pe Stella cu voce scăzută. Ante Pavlovici nu e mulțumit. Chiar acum i-a adus un „clips" care reprezintă turnul Eiffel (fabricat la Essen). Înăuntru, când pui ochiul la înălțimea unei găurele, sunt vederi indecente. Aproape întotdeauna pe Stella o invită și niciodată nu i-a cerut să se culce cu ea fără să plătească. E un domn foarte bine.

Stella, fără să răspundă, urcă pe estradă. Urmând sunetele tamburinei, pântecele său tresaltă, brațele se agită, ochii se dau peste cap, trupul ei e scuturat de sacade. Dar e o muncă automată. Inima nu participă și publicul observă.

— Ce ai în seara asta? întreabă Pavlovici când se întoarce.

— Ar trebui să te duci să bei cu Anna, îi răspunde. E frumoasă și proaspătă. Aproape nouă. Iarna trecută, era încă la pășune.

Trebuie să se culce cu Anna, când Stella încearcă să-i ascundă un secret. Poate chiar o crimă? Asasinii se destăinuiesc bucuros prostituatelor. E o idee ciudată, dar e lucru știut.

Stella se ridică. Urlă:

— Nu mă lași odată în pace, dobitoc mârșav?

Urmează o înșiruire de înjurături în turcă, în greacă, în bulgară. Pavlovici zâmbește. Stella ascunde prost un „lucru” serios.

Ante se așază la masa Annei, comandă două pahare de lichior de anason.

— Cu cine era Stella aseară?

— Cu Vlado Strakoș. A plecat azi-dimineață.

— Se poartă așa pentru că a părăsit-o?

— N-a părăsit-o, răspunde Anna. Și el avea, aseară, o mutră ciudată.

— Poate că nu i-a reușit vreo lovitură?

— Vlado? Arăta mai curând ca unul care-i pe cale să-și riște pielea.

— Vasăzică știi ce mutră are cineva, în aceste împrejurări?

— Tatăl meu și cei doi frați ai mei erau comitagii.

Pavlovici a prins numele de Vlado Strakoș. Treaba asta miroase frumos. O ia pe Anna de bărbie și scoate un colier din buzunar. I-l petrece fetei în jurul gâtului și-și pocnește limba de cerul gurii.

Se întoarce la Stella, îi apucă mâna. Ea și-o retrage cu un strigăt, ca arsă de un fier roșu.

— Stella, spune el încet, ce era cu Vlado Strakoș?

Un fior o scutură. Ar trebui să fugă oriunde, cu orice preț.

— N-ai chef să-mi povestești? Pentru ce să stai pe gânduri?

Ea sughiță.

— Ești un mârșav... un turnător, Ante Pavlovici...

Orchestra atacă zgomotos pentru a saluta intrarea unor noi clienți.

Pavlovici știe că acesta e sfârșitul rezistenței ei.

V
JOE SMITH

După biftec, cu cartofi fierți în apă, Anny va mânca o înghețată cu vanilie îmbrăcată în ciocolată caldă, una dintre specialitățile Lyons-ului, local „de lux” de la Picadilly Circus.

Ei, Joe și Anny, au petrecut ziua împreună. Și acum, iau masa de seară în acest Lyons înțesat de o mulțime grăbită să meargă la spectacol și care hărțuiește chelneriţele.

Joe și Anny au ieșit după dejun. Au hoinărit pe malul Tamisei și au privit marile vapoare, care-i fac să viseze pe toți englezii. Au dat câțiva penny șomerilor care expun, pe trotuar, desene în cretă multicoloră. Lui Joe i-ar fi plăcut să petreacă un ceas la Tate Gallery, unde a învățat să iubească pictura și pictorii, unde a hotărât să devină el însuși pictor. Dar e atât de frumos, încât Anny a propus o plimbare pe jos în Hide Park. Și-au petrecut acolo sfârșitul după-amiezii, ascultând, aproape de Marble Arch, oratorii aţâțați de căldură și de apropierea războiului.

Ziua le-a părut lungă, așa cum sunt lungi zilele la capătul cărora ne vom despărți pentru atât de multă vreme încât nu mai avem nimic să ne spunem. De altfel, despre ce să fi vorbit? Despre discursul domnului Chamberlain? Despre concepțiile estetice ale lui Joe, care-i uluise prin îndrăznelile lui pe cronicari, destul de căliți, altminteri? Joe Smith a fost pus „sub proiectorul actualității”, sunt doi ani de-atunci, prin expoziția sa de la Bernheim, la Paris, și prin manifestul său asupra „renunțării la cea de-a treia dimensiune”. A fost invitat să facă un turneu de conferințe-expoziții în Statele Unite, formulă originală prin care artistul explică amatorilor estetica sa, înainte de a le vinde mostrele geniului său.

Numai că războiul a venit și Joe a renunțat la America pentru a se înrola, în calitate de conducător auto. Ține să agonisească până la capăt experiența secolului său. Vrea să-i extragă chintesența împărtășindu-i destinul.

Anny e o mică pasăre din grădinile Londrei cu figura ei de madonă prostuță, cu coatele ascuțite și mania ridicolă de a voi să poarte pălării după moda pariziană. Joe a sedus-o în timpul unei reuniuni de esteți,

unde Anny fusese adusă de niște colege de birou într-o seară în care nu cinaseră pentru că trebuiseră să facă două ore suplimentare la Iulius Spikfire Esq. And Co Export-Import-Embankment London East. După un ceas de mers cu metroul, fetele ajunseseră, abrutizate și înfometate, într-o sală prăfuită din periferia de Nord.

Joe vorbea despre ideea lui fixă, a treia dimensiune, unui public stoic și eteroclit. Anny nu înțelesese niciun cuvânt din ceea ce spusese Joe, timp de un ceas și jumătate. Însă o subjugase. Iar când el o dusese, găsind-o picturală în două dimensiuni, în micul bar unde discuția se porni în jurul paharelor de bere brună, englezească, fata văzuse paradisul deschizându-se.

Începând de atunci, Anny trăia ca într-un vis. Joe era un personaj abracadabrant, cum nu întâlnești decât în romane. Un adevărat noroc să fie amestecată în viața unei ființe atât de interesante. Câteodată era foarte exaltat. Atunci, Anny nu-l mai vedea săptămâni întregi. Adeseori, Joe cădea într-o deprimare de nedescris. Anny încerca să-l remonteze iar el o bătea, însă cu atâta drăgălășenie încât nu aveai pentru ce să te superi.

După ce vindea o pânză, se ducea în Scoția sau la Paris. Se întorcea slăbit de nesomn și îngălbenit de abuzul de whisky. Apoi se punea pe treabă cu o ardoare stupefiantă. Picta în fiecare noapte multe Anny și Anny și iar Anny, care se asemănau între ele prin anumite laturi, însă câtuși de puțin cu Anny așa cum aceasta putea să se imagineze privindu-se în oglindă.

Dinaintea deformațiilor multicolore ale lui Anny, oameni tineri discutau nopți întregi, bând whisky. Joe asculta, bea încă și mai mult whisky, dar nu spunea nimic.

Dimineața, Anny se ducea la biroul ei de la Embankment, unde trebuia, cu capul greu, să adune lăzile cu marmeladă de portocale și să scadă lăzile cu ceai.

De când îl cunoștea pe Joe, munca lui Anny la Julius Spikfire Esq. îi părea la fel de fantezistă ca și „manierele” lui Joe, care tocmai trecuse de epoca violet-purpurie și de epoca verde-coclit. Acum tindea s-o vadă pe

Anny găinați de gâscă și indigo, într-o căutare frenetică a unei noi explicări a curcubeului.

De când se vorbea despre război, Anny n-ar fi crezut niciodată că evenimentul acesta ar fi putut să aibă cea mai mică legătură cu Joe. Și tocmai el, atât de taciturn în particular, nu mai înceta cu Europa, libertatea, democrațiile și chiar cu British Empire. Într-o seară, se întorsese cu o foaie de angajare ca șofer de automobil. Iată încă un lucru pe care Anny nu și l-ar fi putut imagina niciodată, ca Joe să aibă un permis de conducere. Dar el găsise numaidecât această piesă printre hârtiile lui pentru a contracta angajarea.

Anny nu se întreabă, în timp ce se întorc pe jos – Joe trebuie să-și ia valiza – dacă-l iubește pe Joe și dacă Joe o iubește. E doar martorul încarnării sale solemne disciplinate. Joe o va ului până la capăt.

VI
JEAN ȘI JOE

Străzile Parisului sunt întunecate și trecătorii furișați se încrucișează ca niște umbre. Din când în când, o lanternă de buzunar luminează un trotuar. Fluierăturile responsabililor cu apărarea pasivă pe grupuri de case străpung noaptea. Reamintesc locuitorilor din imobilele învecinate obligațiile pentru menținerea camuflajului. Prin crăpăturile astupate de la uși, de la ferestre, ale cafenelelor, o rază de lumină țâșnește pentru a se stinge imediat. Sunt puține mașini. Taxiurile sunt liniștite și prudente.

La *Coupole*, iluminată și zgomotoasă, chelnerii aleargă printre mese gâfâind. Ici și colo, uniformele fac pete kaki. Ziarele trec din grup în grup, comentate în toate limbile.

Lui Joe i-ar plăcea să treacă neobservat. Când a cerut, la Argenteuil, autorizația de a se duce până la atelierul său din strada Vavin (locuință provizorie pe care o împărțea cu un desenator japonez și cu un gravor apatrid), nu se gândise la uniforma sa. E primul soldat englez care circulă prin Paris în timp de război. Toată după-amiaza, în timp ce umbla de colo colo, sau bea halbă după halbă, din pricina caniculei, fusese arătat cu degetul.

— Sosesc englezii, spunea lumea, arătându-l.

S-a refugiat la *Coupole*, unde, pentru gerant, el e domnul Joe, și nu un soldat aliat zburând spre victorie. Portăreasa, care l-a primit la început cu neîncredere apoi cu entuziasm, după ce l-a recunoscut, n-are nicio noutate de la Koleritz, nici de la Harita.

Joe mănâncă un pateu de ficat și o tocană provențală stropite cu un vouvray fără sifon. Se întreabă dacă se va conforma gustului său pentru dulciuri, terminând cu un ecler uriaș, când cineva îl bate pe umăr. La cea dintâi privire, nu-l recunoaște pe acest sergent aviator înalt și blond.

Aviatorul francez izbucnește într-un râs familiar:

— Hello, Joe!

— Hello, Breuil!

Jean pleacă mâine. A cinat, pentru ultima dată, la *Dominique*, restaurant pe care l-a cunoscut prin Olga Simonovna. Această militantă

bolșevică frecventa cu voluptate vizuina asta de emigranți albi, de pe strada Bréa. Îi plăcea să mănânce aici, în sala din fund, icre negre și blinele foarte grase stropite cu smântână acră, când era în fonduri, sau un borș indigest, servit la tejghea, în serile fără bani. Astăzi, singur, între patru ochi cu un *Paris-soir* anglofil și tricolor, Jean a mâncat icre negre și blinele. După aceea a hoinărit prin Montparnasul întunecat. A intrat în mod automat la *Coupole*. L-a recunoscut pe Joe, în uniformă engleză, țintă a întârziaților care cinau și a băutorilor de cafea filtru cu frișcă. Acum patru ani, cu prilejul ultimei lor întâlniri la Juan-les-Pins, băuseră împreună whisky, toastând pentru Europa, până când Joe ajunsese în stadiul pariurilor imbecile.

Cei doi n-au conștiința împăcată. S-au cramponat, și unul și altul, de plăcerile foarte mărunte, tocana à la Nisa, icrele negre și eclerul uriaș, pe care Joe îl comandă în cele din urmă în același timp cu o sticlă de șampanie, pentru a sărbători întâlnirea.

Schimbă reflecții domoale asupra celui dintâi comunicat oficial francez, asupra discursului lui Daladier și asupra celui al lui Chamberlain.

Joe e sigur de loialitatea Dominioanelor. Canada va furniza mii de avioane și de piloți. Jean consideră că Germania va trebui ținută în șah cel puțin trei ani, trei ani de blocadă și de supraînarmare. Joe e convins că Marea Britanie va merge până la capătul puterilor, orice s-ar întâmpla. Pentru Europa e o problemă de viață sau de moarte. Și America? Hitler și-a ales bine momentul. Roosevelt, cu un an înainte de alegeri, nu se va clinti.

Jean crede că războiul va fi cumplit. E hotărât să-l facă fără entuziasm idiot, însă cu conștiința a tot ceea ce o victorie fascistă ar reprezenta inadmisibil pentru un spirit iubitor de progres și de libertate. Mai bine moartea.

Joe aprobă.

— Am văzut-o pe Madeleine Martin-Chéraille, spune în cele din urmă Jean.

Acest nume evocă figurile celorlalți de la Valais. Joe clatină din cap.

— Am fost niște europeni cam anemici! conchise el scurgând sticla în paharul lui Jean.

Cei doi bărbați ies pe bulevardul Montparnasse, întunecat. Au impresia că merg pe urmele războiului. Fac împreună câțiva pași, până la colțul bulevardului Raspail.

Joe va încerca să doarmă pe divanul său prăfuit din strada Vavin, până la ora primului metrou și a primului tren spre Argenteuil. Jean se întoarce la Auteuil. Se despart, fiindu-le teamă să-și ureze noroc, și dispar în noapte.

VII
JAROSLAV HALIVEC

S.S.-istul, intrând, n-a aruncat pe jos gamela, unde înoată în zeama grasă câteva bucăți de pâine. Nu l-a izbit cu botul cizmei, în glumă, în fluierele picioarelor pe Jaroslav, prăvălit pe stănogul de lemn. N-a urlat, cu glasul aspru și sacadat, care-l imită pe acela al iubitului Führer.

— Führerul nostru este prea bun! Un porc împuțit ca tine ar trebui să fie lăsat să crape! Porc împuțit de comunist!

S.S.-istul a așezat gamela aproape de stănog. I-a făcut semn lui Jaroslav să se ridice, i-a arătat, cu un semn din cap, găleata care servește drept latrină. Jaroslav a izbutit să se țină pe picioare, să ia găleata în mână, s-o târască. E prea slab ca s-o transporte. Astfel că omul îi cară o ploaie de lovituri, de obicei, până când cade pe jumătate leșinat pe pardoseala pivniței spre care dau celulele.

— Porc împuțit, care nu-i în stare să-și arunce propria murdărie, spune atunci S.S.-istul.

Și cheamă un alt deținut, pe care-l poftește, cu lovituri de picior să-l secondeze pe Jaroslav în corvoada lui.

Dar, în dimineața asta, paznicul nu l-a bătut pe Jaroslav. L-a ajutat să-și transporte recipientul infect, să-l golească.

La întoarcere, îi întinde lui Jaroslav un pachet, scos din buzunarul său cafeniu.

— O țigară?

După aceea S.S.-istul îi dă un foc, înainte de a-l încuia. Jaroslav începe să tușească. Îi este rău de la inimă. Dar cum să arunci țigara, cea dintâi după șase luni?

Jaroslav Halivec fusese arestat ca „măsură de prevedere” din ordinul guvernului Hacha, cu câteva zile înainte de anexarea Boemiei și de intrarea trupelor germane în Praga. Fusese dus într-un lagăr improvizat la porțile Pragăi, împreună cu alți comuniști cehi. Apoi Gestapoul formase cadrele de supraveghetori ai deținuților, după regulile disciplinei național-socialiste. Abia către jumătatea lui mai începuseră renghiurile degradante. După aceea Jaroslav Halivec fusese transferat în

lagărul de la Karlsbad, unde regăsise comuniști germani încă vii după șase ani de torturi. Văzuse ceea ce n-ar fi întârziat să devină el însuși dacă ar fi rămas în viață.

Fin, zvelt, dăruit cu o frumusețe de efeb delicat, cu ochii mari, albaștri care atrag privirile femeilor și gura senzuală, Jaroslav supraviețuiește de patru luni.

Întors pe stănog, se întreabă pentru ce nu l-a bătut nazistul, pentru ce l-a ajutat să-și transporte hârdăul, pentru ce i-a dat o țigară, pentru ce nu i-a înfundat fața în gamela călduță și puturoasă, răcnind:

— Înfulecă ceea ce-ți dă Führerul, porc împuțit de comunist!

Căci repertoriul S.S.-istului e destul de limitat.

De patru luni, Jaroslav Halivec nici n-a dormit, nici n-a vegheat. A picotit între loviturile de pedeapsă corporală, plimbările în patru labe, într-o toropeală bântuită de coșmaruri care-l făceau să se ridice, urlând, pe stănog și să devină din nou conștient de starea lui disperată.

A mâncat ceea ce nu-i furau șoarecii din zeama grasă adusă, o dată pe zi, de S.S.-istul vociferând. Această hrană îi dă arsuri de stomac cumplite urmate de vărsături. În mai multe rânduri. Jaroslav a hotărât să nu mai mănânce, pentru a muri mai repede. Instinctul însă a biruit. Când ai la îndemână pâine unsuroasă, foamea e un supliciu prea îndelungat. Ceea ce înghiți astfel e de ajuns, din nefericire, ca să-l prelungească.

Deci Jaroslav Halivec o să mănânce, cu îmbucături mici înghițite deîndată, pentru a evita gustul de grăsime încinsă.

În aceste luni de buimăceală, când nu mai poți să ții socoteala zilelor, nici măcar să deosebești nopțile, cel mai rău este să nu știi nimic din ceea ce se petrece „sus”. Hitler a anexat Boemia și Moravia, Jaroslav o știe. Dar după aceea? O dată mai mult, Franța și Anglia nu s-au amestecat. Comuniștii n-au izbutit să declanșeze, în țările liberale, cruciada antifascistă. Democrațiile mai au încă nevoie de exemple sângeroase pentru a înțelege că nu poți pactiza cu Hitler și cu naziștii, fără pedeapsa de a fi, la rândul tău, nimicit.

Cheia scârțâie în broască. S. S.-istul stă în ușă. Jaroslav se chircește pe stănog. În momentul acesta va fi bătut.

— Comandantul lagărului vrea să vă vorbească, spune S.S.-istul. Vreți să vă ajut să mergeți?

Jaroslav e în picioare. Urechile îi vuiesc. Se agață de pervaz. Rana de la pulpa stângă a început să sângereze din nou și sângele se lipește de pânză.

S.S.-istul îl sprijină pe Jaroslav de brațul său.

Dinaintea unui birou de marchetărie, amintire de la fabrica de cristal din Boemia, Comandantul lagărului îi face semn lui Jaroslav să se așeze în fața lui, într-un fotoliu.

— Camarade Halivec, spune el clipind din ochi, voi semna actul dumneavoastră de eliberare. Sunteți un cetățean liber al celui de al Treilea Reich.

Jaroslav îl privește pe ofițerul gras și decorat, fără să înțeleagă.

— Păreți obosit, camarade Halivec. Dacă doriți, puteți să vă odihniți, o zi sau două, la infirmeria lagărului.

— Dacă pot să plec astăzi, spune Halivec, aș prefera.

Nu-și mai auzise de multă vreme sunetul vocii. În celulă, cu el însuși, vorbea în șoaptă.

— Dar bineînțeles! Hainele și obiectele dumneavoastră personale vă așteaptă la ieșirea de la duș. Și iată portofelul dumneavoastră.

Bărbatul gras îi întinde lui Jaroslav portofelul, cu un surâs îndatoritor.

— Fără îndoială, vă veți duce la Praga, nu? Aveți un tren peste o oră. Veți fi condus cu autobuzul până la gară. Odată ajuns acasă, uitați de disciplina acestui așezământ, puțin cam aspră, dar (vai, vai!) necesară. E un sfat prietenesc. Spuneți de asemenea camarazilor dumneavoastră câtă silință am depus în privința dumneavoastră, de la noile evenimente.

Ofițerul durduliu s-a sculat. Îi întinde mâna împodobită cu inele lui Jaroslav.

În trenul care oprește la toate stațiile de pe traseu (a băut cafea de malț și a mâncat o bucată de pâine cenușie la bufetul gării și această masă sărăcăcioasă îl indispune) Jaroslav Halivec, inginer de sunet la studiourile „Cecoslovenski Film”, militant comunist și responsabil al regiunii Praga-Sud, vede propunându-i-se de către un călător o explicație odioasă a eliberării sale.

Războiul a început, înțelege el. Germania a invadat Polonia. Ultimatumul englez a expirat astăzi la prânz. Germania și Sovietele au semnat, săptămâna trecută, un pact de neagresiune, urmat de un acord economic. Sunt puși în libertate anumiți șefi comuniști. Vor fi însărcinați cu propaganda în uzine.

Jaroslav rânjește. Hitler a avut de-a face cu unul mai șiret decât el, dacă a riscat. Stalin l-a atras într-o cursă. Și acum, Hitler s-a aruncat în război cu capul înainte. Curând comunismul va triumfa în Germania, apoi în lumea întreagă.

Vecinul vorbește întruna. Pentru moment, cehii nu sunt „mobilizați", spune el, sunt „utilizați". Sunt trimiși în Germania, în lagăre de muncă. Întăresc linia Siegfried, dincolo de Rin. În pulberării, tot ei umplu obuzele cu exploziv. De pe acum sunt semnalate defecțiuni, atentate.

Omul vorbește de raționalizări, de deportări.

— Puțini cehi au norocul să rămână în Boemia sau în Moravia. Pretutindeni, sunt înlocuiți cu germani. Care nimicesc metodic limbă, obiceiuri, instituții.

Omul e un german din Sudeți, mutilat din războiul celălalt. Jaroslav își dă seama de accentul său atunci când vorbește germana, ca și atunci când vorbește ceha, pentru că folosește talmeș-balmeș amândouă limbile. După toate aparențele e un agent provocator care a fost plasat în compartimentul său pentru a-l „încerca". Vorbește prea liber pentru a fi liber.

— Mă tem ca Reichul să nu aibă decepții cu comuniștii ăștia, continuă el. Drojdia lumii moderne, Führerul a divulgat-o în *Mein Kampf*.

Jaroslav nu răspunde. Poate că individul ăsta nu-i decât un idiot? În orice caz, Halivec nu va cădea în cea dintâi capcană pusă în drumul lui.

— Nu-mi pasă mie de toate astea, mormăie el retrăgându-se în colțul său, cu ochii închiși.

Străzile Pragăi mișună de patrule, sunt încețate de santinele. În piața mare, redevenită Graven, nu mai sunt tramvaie. Prăvăliile au afișe în germană. Dinaintea fiecăreia există o coadă. Sus, pe Radčin, fâlfâie în soarele care apune un steag uriaș cu svastica.

Noaptea coboară. Cofetăria din preajma Teatrului Mare, unde, ca unui bun ceh, lui Halivec îi plăcea să mănânce prăjituri consistente și foarte dulci, este deschisă. Intră. Mai sunt încă prăjituri. Halivec gustă una. E tot atât de scârbit ca și de tocana proastă cu grăsime sleită din temnița lui subterană.

Trece un vânzător de ziare, oferind *Pragerpresse*. Pactul germano-sovietic este comentat triumfal, ca și intrarea victorioasă a armatei germane în Polonia.

Unde să se ducă? La partid? Dacă va întâlni pe cineva acolo, acesta va fi un delator. Trebuie să-și salveze pielea. Ca s-o salveze, trebuie să treacă frontiera. E ușor să-ți închipui că ai fost pus în libertate ca „mărturie" a poliției lui Hitler. Dar dacă a fost din greșeală? Dacă, de atunci, a intervenit un contraordin? Ideea asta îi dă un fior.

Se gândește la Isaac Kohn: era la congresul din Valais. Un mic evreu din Rusia subcarpatică. Isaac Kohn îi spusese, într-o seară, în timpul discursului unui țicnit de englez (un individ cumsecade cu ochi blânzi, numit Brown sau Smith):

— Dacă ai un necaz la Praga, descurcă-te ca să ajungi la Ușurod. Te voi trece în Rusia, sau oriunde în altă parte preferi.

Dacă a putut să scape, Isaac Kohn își va ține promisiunea.

Jaroslav are bani la bancă, dar sunt desigur confiscați. Va trebui deci să se ducă acasă cu multe precauții. Are într-o ascunzătoare, câteva bijuterii, aur și un pachet de dolari.

Apartamentul a fost răscolit. Dar comoara e intactă. Jaroslav iese de acasă ca o nălucă. Se duce la gara de Sud.

Ca să străbați „Slovacia independentă" este nevoie de un pașaport, îi spune funcționara de la bilete. El are pașaport dinainte de evenimente cu viză pentru Ungaria și Germania. Dar n-are viza slovacă. E considerat valabil de către salariata indiferentă. Ce-o interesează pe femeia aceasta, al cărei soț a fost ucis într-o răzmeriță la care el nu participase câtuși de puțin, dacă numitul Halivec Jaroslav are chef să străbată Slovacia pentru a se duce în Ungaria? E treaba poliției de frontieră să-l respingă, dacă-l consideră indezirabil. Se instalează într-un compartiment de-a doua. (Trenul e direct până la frontiera slovaco-ungară.) Experiența i-a dovedit

că la a doua ești mai puțin remarcat decât la a întâia și mai puțin sâcâit decât la a treia.

Cel mai greu este să nu-și îngăduie să adoarmă, să-și cruțe puterile, voința, curajul (cel puțin cât i-a mai rămas din toate acestea), ca să ajungă până la Kohn.

VIII
ISAAC KOHN

De când a apus luna, Strakoș așteaptă în șanț. E un om experimentat, căruia nu ai nevoie să-i explici de mai multe ori unde să plaseze o bombă. Bomba a fost pusă exact în mijlocul podului, între două traverse, și firul merge de-a lungul șinelor. Unica santinelă se află în partea cealaltă a podului. Nici măcar n-a fost util să fie suprimată. Din fericire de altfel, pentru că trenul este în întârziere și acum s-a făcut ziuă de-a binelea.

Locul nu e rău ales. La poalele Carpaților, în teritoriul acesta rutean, aparținând când unora, când altora, conform tratatelor, la câțiva kilometri de Ușurodul cehoslovac redevenit Unkvar unguresc și gata să se transforme, în câteva zile, într-un Ușurod „independent"; nimeni nu va ști în avantajul cui lucra, de astă dată, Organizația. Aici rușii pândesc populațiile slave, germanii caută drumul către petrolul românesc, ungurii revendică o regiune a Imperiului, cehii regretă o republică dezmembrată, polonezii...

Nici chiar Strakoș nu știe în avantajul cui va ucide. El ascultă cinstit dispozițiile pentru că știe unde să se mărginească în ceea ce privește curiozitatea. În afacerea cu regele Iugoslaviei, Imredi încercase să înțeleagă. Sărmanul Imredi, puțin mai târziu, slujise drept hrană peștilor, fără a fi însă mai bine informat. Când faci o meserie murdară, trebuie s-o faci ca și cum ar fi bună, altminteri e preferabil s-o schimbi.

Totuși nu e rezonabil să dinamitezi un tren pe un pod când soarele e sus pe cer. Din ziua în care a primit ordinul, lui Strakoș i-a fost frică, în așa măsură încât a pălăvrăgit ca un novice, noaptea trecută, în patul Stellei. I-a fost atât de frică încât a sosit mai devreme, aseară. Oamenii din regiune au putut să-i vadă fața, mai cu seamă un bătrân evreu bărbos care ducea un măgar și care l-a privit în mod ciudat. Din fericire, evreilor nu le place să-și povestească întâmplările jandarmilor, fie ei cehi sau unguri. Căci știu cum se isprăvește treaba asta pentru ei.

Războiul începe în Vest. Firul electric al lui Strakoș va întinde fără îndoială masacrul în Carpați, și chiar până în Ucraina. Vor fi mii de

oameni împușcați și sute de mii uciși ca niște eroi. Pretutindeni oamenii vor lupta fără să mai înțeleagă pentru cine, după cum Strakoș nu știe pentru ce va arunca în aer un tren care are mai mult de trei ore întârziere. Există însă cineva undeva care știe pentru ce va sări trenul în aer. Și asta e de ajuns.

Numai că riști, cu aceste infernale orare balcanice, să te înșeli asupra garniturii și să-ți lași pielea, ca să trimiți *ad patres* o cireadă de vaci.

Strakoș își pune urechea la pământ. E un seismograf care nu l-a înșelat niciodată. Aude un duduit îndepărtat pe care-l confirmă în curând un șuierat la intrarea în tunel. E momentul să iasă din șanț, purtând pe cap o relativă șapcă de slujbaș la calea ferată. E un truc spre a-i potoli pe curioși. De altfel, nu există, la orizont, decât un țăran rutean care-și apasă plugul de coarne în pământul neroditor. Trenul va ieși din tunel și se va angaja pe pod. Ceea ce va produce un foc de artificii, al cărui singur spectator va fi acest idiot de țăran și pe care totuși cinematografele l-ar plăti scump.

S-a făcut, iată-l! Există întotdeauna o clipă în care Strakoș dorește ca trenul să nu sosească, sau ca automobilul să-și schimbe ruta, sau ca pistolul său automat să se oprească pe neașteptate. Trenul enorm defilează foarte aproape de Strakoș, încât îți vine să crezi că-l va strivi. Strakoș aude pistoanele care lovesc, ca și cum ar fi sângele ce-i zvâcnește lui la tâmple. Podul începe să tremure, el de asemenea. Locomotiva trece, după aceea un furgon. Primul vagon, al doilea. Acum, locomotiva se află la mijlocul podului. Partea grea este să aștepți destul de multă vreme pentru ca întreg convoiul să fie angajat. Aproape întotdeauna, se face contactul prea curând.

Când arcul principal începe să se clatine, imediat după explozie, Vlado nu rezistă tentației de a ridica nasul. Vede trenul răsturnându-se cu un zgomot înzecit de ecou. Dacă torentul ar fi avut apă, ar fi fost o treabă mai curată. Totul ar fi dispărut dintr-odată. Dar totul fumegă, totul arde, totul se rostogolește în jos, până la fund. Nu e plăcut la vedere.

Jaroslav apare de sub o banchetă. Constată că n-are decât câteva zgârieturi. A avut senzația unei coborâri cu ascensorul și amețeala asta l-a trezit, chiar înaintea izbiturii.

În jurul lui, din toate părțile, urlete, foc, moarte. Jaroslav intră în torentul pe care-l străbate. Se cațără pe malul celălalt, indiferent la operațiile de transport care se organizează, la viețile care se încearcă a fi salvate. E vorba întâi de toate să se salveze pe sine, să ajungă la Ușurod și să-l găsească pe Isaac Kohn.

Merge de-a lungul terasamentului, unde se succed brancardele cu încărcătura lor sângerândă.

La gară, în mijlocul unui grup atent, un personaj cu aparență oficială arată că e vorba de un atentat. Membrii comisiei pentru delimitarea noii frontiere ungaro-slovace au fost asasinați.

Crima li se impută comuniștilor. De altfel, șeful lor local, un evreu pe nume Isaac Kohn, a fost arestat în clipa în care încerca să treacă frontiera.

Un tren e gata să plece pe o cale ocolită din cauza accidentului de la viaduct. Jaroslav se urcă în el. Cine știe unde merge, spre care frontieră, spre care temniță, sau spre care drept de a trăi?

*

— Da, știu că nu se intră la Excelența Voastră ca într-o moară!

Ante Pavlovici stă în picioare dinaintea marii mese goale. În spatele acestei mese, într-un fotoliu, Excelența Sa fumează o țigară de foi, clipind din ochi. E gras, cu răsuflarea scurtă și chel. Nu-i face semn interlocutorului să se așeze, nici nu-i întinde mâna grăsulie.

— Mi-am adus aminte de serviciile pe care am avut onoarea să le aduc Excelenței Voastre și mi-am permis...

Excelența Sa alungă fumul țigării. A dejunat bine, evident, ceea ce-i dă o înclinare către indulgență.

— Servicii, mie? mormăie dânsul cu o voce la fel de moale ca și întreaga lui persoană. Dacă le-ați adus, n-ați fost plătit?

Ante Pavlovici își manifestă mirarea.

— Dacă mi-am îngăduit să mă prezint Excelenței Voastre, înseamnă că întâmplarea, șansa...

Excelența Sa trage o nouă porție de fum.

— Pașaportul dumneavoastră, domnule Ante Pavlovici, nu e în regulă. Cu toate acestea, vi s-a îngăduit să veniți până la Budapesta... și chiar până în cabinetul meu. V-am primit ca să vă spun că o luați pe un drum greșit, pe un drum absolut greșit, dacă sperați fie și cel mai neînsemnat lucru de la bunăvoința mea.

Ante Pavlovici protestează. E purtătorul unei informații privitoare la atentatul de la Ușurod. Excelența Sa scoate fum ca un foc de șemineu și se ridică.

— Destul, domnule Pavlovici, destul!

Ante Pavlovici e descumpănit. Excelența Sa deschide un dosar subțire pe care-l scoate dintr-un sertar.

— Vă cunosc pe dinafară, domnule Pavlovici Ante. Nici măcar n-am nevoie să deschid acest dosar. De exemplu, știu că sunteți un prieten personal al domnului Lenefi Bela.

Pavlovici pălește. Unde vrea să ajungă Excelența Sa?

— Îl cunosc puțin, într-adevăr.

— Poate că ați fi fericit să-l revedeți, spune Excelența Sa apăsând pe butonul unei sonerii. Cinează în seara asta într-un restaurant țigănesc din Buda, *Kakuk*. Să întâlnești un vechi prieten e întotdeauna agreabil, nu?

Ante Pavlovici se află afară din minister, pe marele bulevard care dă spre Dunărea verde, înainte de a fi cumpănit dacă întrevederea, prost începută, se isprăvise bine.

Trebuie să aștepte seara, pentru a cina la *Kakuk* cu teribilul Lenefi Bela, singurul om din vechiul regim care supraviețuise, după ce slujise, între timp, sub Bela Kun. Cina nu le va produce nicio plăcere celor doi interlocutori, în ciuda bucatelor alese și a excelentei muzici țigănești.

Lenefi Bela e un ungur cu sprâncene dese, lat în spete și atletic. Poartă o mustață stufoasă și bea tokay, mâncând măsline negre. Părea încântat văzându-l pe Ante Pavlovici intrând la *Kakuk*. N-a mai avut prilejul să-l întâlnească de mulți ani! Chelnerul mai adăugă un tacâm la masa lui

Lenefi Bela, lângă o fereastră deschisă către grădină, unde îndrăgostiții cinează sub bolțile înflorite.

După berbecul cu orez și cu paprika, țiganul vine să-i cânte la ureche lui Pavlovici vechi romanțe și balade moderne. Țăranul ungur își iubește logodnica într-un adevărat paroxism sentimental.

Țiganul se îndepărtează. Tokay-ul auriu scânteiază în pahare. Momentul e favorabil conversației.

— Povestea asta cu trenul plenipotențiarilor care a sărit în aer pe podul de la Ușurod... aruncă Pavlovici momeala.

— Unkvar, nu Ușurod, i-o întoarce Lenefi Bela, nu vă fie cu supărare.

— Scuzați! S-a reușit să se facă lumină în treaba asta?

Lenefi se sprijină în cot pe fața de masă albă, cu paharul în mână, ca pentru a ține un toast. Zâmbește urmărind fumul țigării. Țiganul a ieșit în grădină și cântă în umbră, pentru perechile de îndrăgostiți. În depărtare, luminile Pestei conturează cheiuri și bulevarde cu linii de foc.

— Ungaria este neutră, absolut neutră, spuse Lenefi Bela coborând glasul. Comuniștii au dat lovitura. Nu vă miră? Șeful lor a fost arestat. A și mărturisit. Va fi spânzurat săptămâna viitoare.

Ante Pavlovici lasă să-i scape un șuierat admirativ.

— Admirabilă poliție! Păcat că teroristul e slovac și catolic roman.

Lenefi clatină din cap. O expresie de dezgust se zugrăvește pe chipul său. Comandă cafea și lichioruri cu o plictiseală exagerată.

— Această veste, insistă Pavlovici, vă este poate indiferentă, dar poate să intereseze multă lume. Are prețul său.

Din cauza iritării, a ridicat puțin glasul. Lenefi încruntă sprânceana. Lansează, ca într-un murmur, către sârb:

— Săptămâna viitoare, asasinul va fi executat. Arestarea sa și mărturisirile au fost comunicate presei, chiar în seara asta. E un oarecare Isaac Kohn, un evreu.

— Bineînțeles.

Lenefi respinge cu un gest familiar acest răspuns necuviincios.

— Nu credeți că v-ar fi binefăcătoare o vacanță în Ungaria, până la ispășirea acestui Isaac Kohn? întreabă el.

Ante Pavlovici își scarpină urechea:

— N-aș cere nimic mai mult decât să rămân în frumoasa dumneavoastră capitală, dar...

— În acest anotimp, la Budapesta e foarte cald, spune Lenefi bându-și cafeaua cu înghițituri mici. Dar ce ați spune de o săptămână pe țărmul lacurilor?

— Nu pot să-mi neglijez afacerile.

— Ia te uită! spune Lenefi cu compătimire, ce păcat! Și eu care credeam că veți petrece septembrie și octombrie în magnifica dumneavoastră proprietate din Dalmația, unde soția și copiii tânjesc după dumneavoastră. La Dubrovnik, odinioară Ragusa? Un adevărat paradis.

Ante Pavlovici are impresia că peștele mușcă din momeală.

— Aș dori atât de mult s-o pot face, suspină el. Dar vai, vremurile sunt prea aspre ca să mă gândesc la vacanță.

Duce la buze paharul de coniac vechi franțuzesc și degustă cu gravitate alcoolul fin.

— Avem cea mai mare dorință, spune Lenefi, să facem o afacere cu dumneavoastră. O afacere care vă va permite să rămâneți o săptămână în Ungaria, pentru a vă restabili după emoțiile încercate și să vă luați după aceea două luni de odihnă binemeritată.

Pavlovici încearcă să-și ascundă emoția, dar fruntea i se broboneză de sudoare.

— Sunteți prea amabil, suspină el, dar... dar...

Lenefi își privește ceasul, își bea cafeaua. A umblat destul cu mănuși față de spionul ăsta nepricopsit. Aruncă brutal:

— O sută de mii de dinari de marfă proastă, nu importă care, nu importă când.

— O sută cincizeci de mii de dinari, spuneți? întreabă Pavlovici. Gablonz și articole de Paris?

— Am spus o sută douăzeci și cinci de mii.

Pavlovici zâmbește. Zdrobește între degete țigara pe care i-a oferit-o Lenefi.

— Numele adevăratului asasin vă interesează, fără îndoială? întreabă el fără să ridice ochii.

Lenefi aruncă asupra lui o privire iute. Vrea să-i dea de furcă sau are de-a face cu un imbecil? Pavlovici nu-și dă seama că nu i se cumpără destăinuirile, ci tăcerea?

— Nu, spune Lenefi. Câtuși de puțin. Asasinul a mărturisit. Se numește Isaac Kohn, din Unkvar.

— Evident, evident, spune Pavlovici.

Lenefi s-a ridicat. Cere nota.

— Atât de repede! regretă Pavlovici. Sunteți grăbit?

— Da.

Chelnerul șef le întinde pălăriile.

— Mâine dimineață, la hotelul dumneavoastră, reia Lenefi, vi se va aduce biletul de tren pentru o stațiune estivală. Camera vă va fi reținută acolo. Bineînțeles, călătoria dumneavoastră va fi pe spezele noastre. Și vom pune pe pașaportul dumneavoastră o viză în toată regula pentru Iugoslavia.

O mașină înaintează pe strada în pantă. Un comisionar se repede și deschide portiera.

— Îmi cer scuze că nu vă însoțesc, spuse Lenefi, sunt grăbit. Cu alt prilej.

Și printre dinți, privindu-l pe Ante drept în ochi:

— Va trebui numai să-l uiți pe Strakoș, Anton.

Pe Pavlovici cuvintele astea îl iau pe nepregătite. Sudoarea i se scurge pe șira spinării la gândul că a jucat o chintă roaială fără să-și dea seama. Lenefi se află în centrul unei operații politice foarte complicate, pe care Pavlovici n-are nicidecum intenția s-o descurce, câtă vreme există localuri de noapte elegante la Pesta și fumează o țigară de cinci pengö. Lenefi s-a și urcat în mașină și pornește.

— Un taxi, domnule?

Pavlovici refuză. Va merge pe jos, pe străzile luminate. Bună afacere o sută douăzeci și cinci de mii de dinari, când omul știe un nume pe care nimeni nu trebuie să-l știe. Nu venise deci la Budapesta, cum credea, în calitate de agent care aduce o informație, ci în calitate de șantajist în stare de orice îndrăzneală. Și tocmai această îndrăzneală îi aduce atât de ușor o sută douăzeci și cinci de mii de dinari. Acum când cumpănește

temeritatea nebună a intervenției sale, Pavlovici consideră că s-a lăsat furat, acceptând o sută douăzeci și cinci de mii de dinari. Se mai gândește și constată că este, împreună cu Stella, purtătorul unui secret de stat și că pielea lor nu valorează nici zece pengö bucata.

IX
MAX DUNANT

Ora șase dimineața. Vântul rece din nord. Suflă pe peronul gării din Geneva-Cornavin, Vameșii și soldații de la postul de gardă bat pasul pe loc. Max Dunant așteaptă trenul spre Franța, anunțat pentru miezul nopții.

Aceste șase ore de întârziere, Max Dunant, cu gulerul vestonului ridicat, le-a petrecut plimbându-se în lung și-n lat.

Cu un gest mașinal, a aprins o mulțime de țigări pe care le-a aruncat după câteva fumuri. Dintr-o veche obișnuință, și-a scos ochelarii de o sută de ori, le-a șters sticlele cu batista de mătase. A citit afișele și anunțurile pentru călători. S-a instalat pentru un timp în sala de așteptare, a asistat, pe peronul de triaj, la formarea unui tren de marfă.

Sufletul i s-a lăsat pradă furtunii. Atașat pe lângă „Biroul internațional al Muncii", a văzut, din observatorul său genevez, partidul naționalist transformând disperarea în ură. A auzit, după aceea, tancurile germane duduind în defileurile Austriei. Lucid, războiul îi apărea inevitabil încă de acum trei ani.

Ideea unității europene se ciocnise de o coaliție de interese și de mistici contradictorii totuși. Nici naționaliștii francezi, nici fasciștii și pangermaniștii, nici băncile și City-ul nu acceptaseră principiile acesteia, după cum nu consimțiseră să cedeze Societății Națiunilor nicio fărâmă din împuternicirile lor.

Naționaliștii francezi trăiau cu iluzia perenității tratatului de la Versailles și a unei coerciții pe care Franța era incapabilă s-o aplice. Ei practicaseră o politică de iepure; teamă de Germania, teamă de comunism, teamă de umbra lor.

Germania nu se considerase bătută în a doua bătălie de pe Marna. Versailles nu fusese pentru ea decât un armistițiu. Pseudosocialismul lui Hitler și trusturile oțelului, trusturile produselor chimice, ale industriei grele și marea finanță a lui Krupp și Thyssen făceau o alianță monstruoasă, pentru a stabili hegemonia germană asupra Europei.

La Londra, bănci și trusturi reluaseră, de cum fusese trasă ultima lovitură de tun, politica de balanță între forțele antagoniste ale continentului. Ele susținuseră, împotriva Franței, revendicările germane, finanțaseră reînarmarea Reichului, refuzaseră orice sprijin eforturilor franceze către „securitate", tot așa cum ajutau pe ascuns răscoalele siriene. Investeau capitaluri uriașe în Germania, de unde scontau să obțină dividende copioase.

Naziștii francezi, doritori să pună din nou sub obroc, fie și cu prețul unei înfrângeri, clasa muncitoare, îl înspăimântau pe Max Dunant.

Către care deznodământ tindea conducătorul sovietic? Oare sconta că armatele franco-engleză și germană, decimate, epuizate, ar atrage după ele sfârșitul capitalismului tot atât de sigur cât și al fascismului și vor însemna, după haosul însângerat, instaurarea ordinii comuniste?

Madeleine coboară dintr-un vagon, trasă la față. Max o ia de braț. Însoțitorul de la *Hôtel des Bergues* îi va prezenta la control cufărul și va aduce valizele. Coboară, alături, strada largă, însuflețită de-acum, spre podul Mont Blanc. Acum zece ani, tot așa venise s-o caute la gara din Cornavin înainte de Congres. El cinase pe-atunci în braseria unde intră acum amândoi să bea cafea cu lapte.

Chelnerii mătură, folosind rumeguș, braseria cu mirosuri acre. Max își șterge fără încetare ochelarii cu batista de mătase. Apoi o conduce pe Madeleine la hotel.

Vântul rece din nord se ridică pe lac, iar acesta se sparge în valuri mici și dese. Pe pragul hotelului, Max își ia rămas bun. Va veni s-o caute pe Madeleine după-amiază, pentru a o conduce la sediul Crucii Roșii Internaționale.

Cu pași mărunți, Max pleacă, prin grădini, de-a lungul lacului, spre B.I.T. În Elveția este pace. Ultimul membru al asociației europene trece neobservat prin mulțimea geneveză care, pe jos, în tramvai, pe bicicletă, se duce la lucru, puțin mai agitată ca de obicei după lectura ziarelor de dimineață.

X
MAX ȘI MADELEINE

Madeleine a sosit cu întârziere, reținută de un consiliu interminabil, în cursul căruia a trebuit să traducă în patru limbi cuvintele fără importanță ale delegaților. E descurajată de meschinăria discuțiilor, atunci când e vorba să se acorde ajutor câtorva sute de mii, poate chiar milioane de ființe umane aflate în suferință.

Max face aluzie la comunicatul german din cursul dimineții. Acesta anunță o intrare fulgerătoare a armatelor generalului von Brauchitsch în Polonia, prin patru săgeți în adâncime, alcătuite din blindate ușoare, tanchete și automitraliere, susținute de bombardiere în picaj, scuipând bombe explozive și incendiare, mitraliind mulțimea și urmate de blindate grele. Spaima pe care o provoacă acest potop e amplificată de zgomot: bombele sunt întovărășite de sirene. Infanteria, transportată în camioane și înarmată cu puști mitraliere (pușca a dispărut, practic, din armata germană), vine în urmă, ocupă pozițiile, stabilește contacte cu ariergărzile coloanelor rapide, plecate mai departe, și organizează terenul ocupat.

Principiul este să pătrunzi foarte adânc în spatele inamicului, să provoci derută, care să dezmembreze sistemul defensiv. Contrar doctrinelor artei militare, diviziile de asalt nu se preocupă niciodată de spatele lor. Dacă o divizie blindată este izolată, ea pătrunde în teritoriul inamic, profitând de surpriză, pentru a-și continua munca de dezmembrare. Este iureșul lui Atila, înzestrat cu metodele cele mai perfecționate.

Rezultatul a fost fulgerător. Germanii au făcut sute de mii de prizonieri, îmbrăcați încă civil în cazărmile cuprinse de flăcări.

În sfârșit a apărut o nouă armă; parașutiștii pun stăpânire prin surprindere pe terenurile de aterizare. Acești parașutiști nu sunt aruncați la întâmplare. În împrejurimile punctului lor de cădere îi așteaptă complicii, spioni germani sau trădători polonezi. Germanii au studiat, în timpul războiului din Spania, eficiența celei de a „5-a coloane”.

Max consideră că rezistența poloneză, pe care Statul Major francez conta pentru mai multe luni, nu va dura decât câteva săptămâni, cine știe, poate chiar numai câteva zile. În aparență, planul Gamelin consta în a da o lovitură violentă împotriva liniei Siegfried, profitând, îndată după terminarea mobilizării, de obligația, pentru Germania, de a menține mai mult de jumătate din forțele sale în Polonia.

Dacă războiul din Polonia durează mai puțin decât mobilizarea franceză, Gamelin va trebui să-și modifice planurile. Însă va trage o învățătură prețioasă din demonstrația așa-numitului *Blitzkrieg*[7], oferită de Germania. Franța are timpul să-și organizeze apărarea în adâncime în locul unui dublu sau triplu front continuu: să creeze, în interior, curse pentru tancuri, în care vor veni să cadă blindatele germane, să se pregătească a intercepta diviziile rapide, ușor de capturat de îndată ce se vor fi hazardat prea mult. Se află într-asta material destul pentru imaginație, destinat specialiștilor inteligenți.

În sfârșit Franța trebuie să profite de punctul slab al Axei, Italia. Max așteaptă ultimatumul franco-englez către Mussolini. Italia nu va rezista unui război dur. Conflictul iscat pe Pad și pe Brenner va împiedica atacul german prin Belgia.

Madeleine ascultă, privind apusul soarelui pe lac. Se află pe terasa unui restaurant, deasupra cheiului. Trec în sus și-n jos vapoare, urmărite cu binoclul de către vameșii elvețieni și francezi care supraveghează apele lor teritoriale. Departe, în fund, munții, imobili și albăstrii, sunt încununați de ghețari strălucitori în soare ca niște scufii albe. Un vânt rece și ușor dezmiardă ziua aceasta minunată de vară târzie.

Madeleine crede că războiul acesta va fi extenuant pentru toți. Max merge mai departe. Întreaga lume va fi antrenată în mod inevitabil și civilizația albă riscă să dispară.

Madeleine a fost întotdeauna surprinsă citind în lucrările consacrate războiului mondial că aliații ar fi trebuit în mai multe rânduri să fie bătuți, nu numai în 1914, dar și în 1916, 1917 și chiar în 1918. Puterile centrale au deținut superioritatea până în clipa când blocada s-a dovedit

---

[7] Război fulger (germ.).

eficientă (după patru ani) și până la intrarea în război a Statelor Unite, a căror greutate morală și economică a fost mai hotărâtoare decât intervenția militară.

Madeleine îi împărtășește aceste gânduri lui Max, care o privește cum își mănâncă sparanghelul cu sos alb. El îi atrage atenția că, în celălalt război, echilibrul de forțe era mult mai favorabil aliaților. Vreme de doi ani, rușii fuseseră un element de uzură a forțelor austro-germane. Italia, la început neutră, intervenise de partea aliaților. Cu toată mediocritatea trupelor și a armamentului său, neutralizase armata austriacă până la Caporetto. La început, Serbia purtase o luptă eroică. Și România fusese un timp în război. De partea puterilor centrale, luptau numai Turcia și Bulgaria, încercate deja în războaiele balcanice. Turcia nu fusese eficientă decât în momentul necugetatei aventuri a Dardanelelor. Cât despre Bulgaria, înfrângerea sa pe Vardar grăbise sfârșitul războiului.

Aproape că s-a înnoptat. Mici becuri electrice se aprind pe mese.

Max îi destăinuiește Madeleinei că e pesimist în legătură cu sfârșitul războiului. Franța, guvernată fără energie, e străbătută de curente de opinii ale căror izvoare nu sunt toate limpezi. Militarii de carieră sunt de o mediocritate copleșitoare. Pe de altă parte, Max nu vede, în Franța, un mare elan național, ci convingeri politice individuale, întemeiate pe patimi sau interese. Se teme ca Germania să nu fie foarte bine înarmată, ca aprecierile să nu fie inferioare realității.

Madeleine are inima strânsă. Max o ia de mână cu stângăcie.

— Îmi placi mult, Max, spune ea retrăgându-și mâna în aparență ca să-și curețe piersica... Dumneata ești atât de mult deasupra evenimentelor! Le privești dintr-un observator, în timp ce pe mine mă rostogolesc, la fel cum valurile mari rostogolesc pietricelele. Mă simt pulverizată.

E atât de frumoasă, în seara asta, cu chipul ei senin, un pic obosit, luminat de jos, ca într-un tablou, încât lui Max i se taie răsuflarea. Răstoarnă tot conținutul zaharniței peste căpșuni.

XI
ISAAC KOHN

Stella se ridică într-un cot, atât de rău o doare capul, pe perna jilavă de sudoare. Hainele ei zac pe jos talmeș-balmeș cu acelea ale bărbatului care a întovărășit-o. Și el era beat. Acum cinci zile încă, Stella i-ar fi căutat în portofel câteva bancnote de o sută de dinari. Dar acum asta nu-i spune nimic. Individul i-ar părea mai curând înduioșător, dacă n-ar avea o senzație de vomă. Pentru asta s-a sculat, și iată că se întinde, cât e de lungă, la pământ. Sforăitul bărbatului încetează. Apoi reîncepe. Stella rămâne chircită pe vine, râzând ca o idioată.

În acel moment cineva bate la ușa de jos.

Stella locuiește într-o cameră mansardată din cartierul bulgăresc, pe palierul unicului etaj. Să coboare pentru a deschide e o treabă complicată. Totuși trebuie, dacă nu vrea ca proprietăreasa să iasă din vizuina ei de la subsol și încă să mai facă și scandal.

Cu toate precauțiile sale minuțioase de bețivă, Stella ratează ultimele trei trepte și se prăvălește peste ușă. Izbitura aproape că a trezit-o complet. Dar sângele curge dintr-o zdrelitură mare pe care i-a făcut-o cheia, rămasă în broască. Are o vânătaie la ochiul stâng. Pe deasupra, iată că începe să vomite.

De cealaltă parte, cineva scutură ușa.

— Cine-i acolo, sughiță Stella.

— Deschide. Sunt eu.

Vocea lui Vlado.

— Tu ești, Vlado? Vino puțin mai târziu. Nu sunt singură.

— Deschide. Trebuie să-ți vorbesc.

Ea insistă în mod lamentabil:

— Îți spun că nu sunt singură. Vino puțin mai târziu.

— Deschide sau sparg blestemata asta de ușă.

Stella izbutește să se ridice în picioare, alunecând de-a lungul peretelui. Apucă cheia și scormonește în broască. De-abia a întors cheia, că bărbatul împinge ușa și o răstoarnă, iar Stella cade pe trepte, unde pornește să geamă.

— Frumoasă treabă, spune Strakoș, contemplând-o pe Stella, acoperită de vomă, cu ochiul tumefiat, cu obrazul sângerând, și care-l privește cu disperare.

Bărbatul apreciază dimensiunile dezastrului și rânjește:

— Sper că n-ai băut toți banii cu care ți-a plătit pielea mea. Chiar el e sus?

Ea clatină din cap.

— Camarazii din organizație m-au prevenit, spune Strakoș. Sunt căutat pentru a fi suprimat.

Clipa de care se temea ea a sosit. L-a trădat pe singurul om pentru care ar fi avut un sentiment, în toată netrebnica ei viață de târfă macedoneană. Acum Vlado o vede așa cum e, o târâtură, o bețivancă, și uită că făceau bine dragoste împreună.

— Banii pe care ți i-au dat ca să mă vinzi îmi trebuiesc. Socoate-te fericită că-ți las pielea în amintirea mea.

— Repede, spune Strakoș. Trebuie să trec frontiera greacă în noaptea asta. Urcă înainte.

Stella suie cu greu, împleticindu-se, scara roasă de cari. Îi vine iar să vomite și sângele îi dă lovituri mari de ciocan la baza craniului. Merge ca un automat până într-un colț din mansarda ei mizerabilă. Trage masa de lemn alb pe care e așezat ligheanul. În spate, dezlipește o bucată de hârtie de tapet, desface o cărămidă din zid. Scoate din ascunzătoare un portofel jegos. Ezită să i-l întindă lui Strakoș. E ceea ce a economisit în cincisprezece ani de prostituție. E trist, mai ales că ticălosul ăsta de Pavlovici trebuie să fi încasat cel puțin o sută de mii de dinari.

Strakoș ia portofelul, scoate din el teancul de hârtii, îl evaluează și face o strâmbătură.

— Valoram mai mult. Asta-i tot?

Cântărește dintr-o privire că nu mai este nimic de scos de la Stella. Se uită la bărbatul care sforăie, întins pe pat.

Strakoș ia din buzunarul hainei portofelul bărbatului adormit. Extrage de acolo câteva sute de dinari. Ridică din umeri. După aceea se apropie de pat. Cu un gest brusc trage în sus cămașa bărbatului, descoperă un

pântece păros și gras care se ridică în mod regulat. Bărbatul nu se trezește, cu atât mai bine pentru el. În jurul gâtului, are legat un săculeț, sub cămașă. Strakoș scoate din buzunar un cuțit, îl deschide cu un zgomot sec, taie săculețul, îl cântărește în mână, închide cuțitul la loc, pune totul în buzunar și pleacă, fără o privire pentru Stella, care plânge încet.

Stella petrece trei zile și trei nopți la închisoare, înainte de a face dovada bunei sale credințe. A fost prădată, și toate economiile i-au fost șterpelite. Cum la Skoplje trece drept o fată bună și cum n-a avut, în cincisprezece ani, decât puține întâmplări neplăcute, e lăsată în libertate, cu atât mai mult cu cât cel furat, un contrabandist de tutun, nu insistă asupra proveniență celor o sută de mii de drahme și a diamantului pe care-l purta legat în jurul gâtului.

Însă patronul *Capokului* refuză să-i dea Stellei înapoi locul în spectacol. Dansatoarele trebuie să ofere o garanție deplină în ceea ce privește portofelul acestor domni, dacă aceștia se duc să se culce cu una dintre ele.

În prag, se încrucișează cu doi bărbați care o privesc ciudat. Ea are ochii plini de lacrimi. N-are nici măcar banii necesari ca să ia trenul până la Salonic, unde ar găsi poate de lucru. De unde să-și procure o viză grecească și două sute cincizeci de dinari?

Cei doi bărbați apar din nou.

— Sunteți desigur domnișoara Stella, întreabă unul dintre ei, cu un accent străin. Nu mai dansați aici?

Stella clatină din cap. Au dat-o afară și nu e drept. Nu știe unde să găsească un angajament. I-ar trebui trei sute de dinari ca să ajungă la Salonic.

— O să se aranjeze, spune cel care a mai vorbit.

Acum Stella e în mașină, alături de unul dintre bărbați. Celălalt s-a așezat la volan. Traversează cartierul Vardarului de Jos, ajung în port. Ies din oraș.

Bărbatul așezat alături de ea întreabă:

— Povestea în chestiune, ai mai spus-o cuiva în afară de Ante Pavlovici?

O clipire de spaimă trece prin ochii Stellei. Încearcă să se zbată, însă bărbatul o ține de amândouă mâinile.

— Ca să le plătim și lor tot ce trebuie...

— Nu, nu. Nimănui! E prea destul că am spus-o unui asemenea ticălos, geme Stella.

Acela dintre bărbați care o interoghează, și care pare să fie șeful, se arată satisfăcut de răspuns. Când o afacere ca asta a început să se lățească, nu mai scapi de ea.

Trei zile mai târziu, cadavrul Stellei a fost găsit în Vardar, agățat de trestii, la doisprezece kilometri în aval de Skoplje. A fost acuzat de crimă Anton Strakoș, fostul ei amant, care fusese văzut dând târcoale prin partea locului.

— Ce aveți de spus în apărarea dumneavoastră? întreabă generalul.

Avea multe lucruri de spus. Le cântărise cu toată finețea dialectică de care era în stare. Dar pledoaria aceea minuțioasă, potrivită pentru a semăna îndoiala în spiritul celui mai avizat tribunal, îi dispare din minte, ca ștearsă cu o cârpă de pe o tablă. Isaac își aude glasul răsunând în marele pretoriu aproape gol. (Este judecat cu ușile închise.) Tot ceea ce spune e plin de stângăcie.

— Nu sunt un anarhist, ci un intelectual, un teoretician al luptei dintre clase. N-am participat niciodată la o luptă de stradă. Tot ceea ce mi se poate reproșa este că am dorit o Europă fraternă, fără frontiere și clase. Pe capul tatălui meu, pe Torah, vă jur că sunt nevinovat. Am dorit sfârșitul mizeriei celor umili și sfârșitul războiului dintre popoare. Asta da! Dar n-am aruncat trenul în aer. Sunt un om civilizat, rezultatul unei rase foarte vechi. Trebuie să ai sânge tânăr și să fii puțin sălbatic pentru a ucide pe altul.

Și iată-l că se lansează într-o expunere de doctrină. Deoarece părea imposibil a realiza o Europă unitară din puterile capitaliste, nu exista decât o singură soluție: comunismul. Isaac era partizanul unei Uniuni a Republicilor sovietice ale Europei, care-i părea singura posibilitate de pace și de progres social. Acestea zise, convingerile sale n-au nimic de-a

face cu atentatul de la Uşurod. Ce-l interesează pe dânsul, Isaac Kohn, cui va aparţine mâine teritoriul subcarpatic?

Generalul, care prezidează, poartă o vergea cu decoraţii, precum şi plăcuţe strălucitoare de amândouă părţile tunicii. E de părere că dă dovadă de o mare largheţe de spirit lăsându-l pe Isaac Kohn să se împotmolească. Generalul consideră că un proces important trebuie să ocupe un oarecare număr de ore de audiere. E deci un procedeu excelent ca acuzatul să distreze asistenţa şi ca deliberările să nu înceapă înainte de sfârşitul după-amiezii. Nu poţi să-l condamni pe Kohn la pedeapsa cu moartea, înainte de orele şapte seara, cel mai curând. Cel mai bun lucru este să-l laşi să pălăvrăgească până se satură şi să spună enormităţi...

Resemnat, tribunalul aşteaptă bunul plac al generalului-preşedinte. Numai civilul, procurorul general, se ridică din când în când în boxa lui şi înalţă braţele spre cer. Cum preşedintele rămâne impasibil, dânsul se aşază din nou, deîndată.

Un prim-locotenent urmăreşte zborul unei muşte. Regretă că situaţia în care se află nu-i îngăduie s-o prindă, ca atunci când era mic, şi să-i smulgă aripile. Căpitanul se gândeşte la soţia lui care-l înşală în timpul şedinţelor de tribunal. Dacă şedinţa s-ar termina devreme, ar ajunge la timp ca s-o surprindă. Ar ucide-o, şi pe complicele ei la fel. Din păcate, ar apărea şi el la rândul său dinaintea tribunalului, pentru omor.

Celălalt căpitan suspină. Gamba stângă îi dansează, într-un tic neîncetat. I s-a încredinţat această corvoadă obositoare, să figureze, de trei ori pe săptămână într-un tribunal militar, în loc să se pregătească pentru viitoarele concursuri hipice. Dacă omul acesta va fi condamnat către ora cinci, va avea încă timp să mai sară câteva obstacole înainte de cină, care la popotă se serveşte la ora şase şi jumătate, ca pe timpul lui Franz-Iosif. Ce rutină!

Cât despre maiorul de jandarmi, acesta s-a angajat într-o luptă eroică împotriva somnului. Ochii îl ustură, încearcă să-şi concentreze voinţa pentru a-i păstra deschişi, atent la cele ce spune acest sărman idiot care va fi împuşcat mâine, fără nicio ezitare sau menajamente. Maiorul se află dinaintea unui alt univers, ai cărui locuitori au preocupări stranii,

fără să le pese câtuși de puțin nici de soldă, nici de avansare, nici de propunerea pentru numire în ordinul cavalerilor, nici de pensie. Aceste ființe n-au nicio noțiune despre ceea ce este serios în viață. Debitează baliverne care te conduc în fața plutonului de execuție, așa cum unu și cu unu fac doi. La urma urmelor, sunt necesare persoane energice, cum e acesta, fără de care n-ar mai exista motive să menții ordinea și, prin urmare, n-ar mai fi nevoie de maiori de jandarmi. Adoarme o clipă, și se trezește brusc, înspăimântat.

Locotenent-colonelul are avantajul că doarme cu ochii deschiși, cu lungile-i picioare întinse, ca și sabia, sub masă. E atât de slab și de palid, încât ai jura că-i un fachir executând un exercițiu yoga. Nu respiră decât foarte rar.

Al doilea locotenent s-a întrebat, în mai multe rânduri, dacă locotenent-colonelul a murit și dacă va cădea peste general. Totul s-ar anula și martiriul lui Isaac Kohn ar trebui luat de la capăt. Locotenentul secund se consideră înzestrat cu o inteligență insuficient exploatată de către șefii lui ierarhici, prea proști pentru a-i aprecia meritele. Acest Kohn e un cretin sadea, evident nevinovat, dar să-i salvezi viața nu merită efortul pe care ar trebui să-l depui pe lângă microbiții ăștia năclăiți. De altfel, în ce limbă ar trebui să le vorbești? În limba acestui grotesc procuror general, care face, în cușca lui, gesturi de paiață, rostogolind niște ochi furibunzi? Ai impresia că-și va izbi capul de marginea boxei, că va începe să chelălăie și că va încasa o ciomăgeală înainte de sfârșitul spectacolului.

Panica l-a năpădit pe Isaac Kohn. Dă impresia unui fluture intrat într-o lampă, care se izbește în pereții de sticlă. Al doilea locotenent așteaptă cu nerăbdare invocațiile către Iehova, ce nu vor întârzia. Kohn se crede oare la zidul plângerilor și caută în toate părțile cenușă, ca să și-o pună în cap?

Bietul de el! Transpiră cu broboane mari. Își șterge fruntea și obrajii cu o batistă uriașă, fără să se oprească din vorbit, nici de-a face mișcări largi din mâini și din picioare. Nasul îi cade din ce în ce mai mult spre gură. Ți-e teamă să nu și-l muște, într-un acces de disperare.

Locotenentul e de părere că generalul e un tip sadic, deoarece, cu ochii pironiți asupra ceasului pe care și l-a așezat printre hârtii, așteaptă răbdător ca adversarul să se prăbușească, făcut K.O. de către el însuși.

Când Isaac Kohn, epuizat, cade grămadă pe banca acuzaților, generalul are un ușor zâmbet satisfăcut, punându-și ceasul la loc în buzunar. Tribunalul intră în deliberare.

Președintele consideră esențial să prelungească deliberarea. Propune o suspendare și o țigară. După care, încearcă să dea cuvântul fiecăruia dintre judecători. Însă, de la fiecare, nu scoate decât un cuvânt: „Moarte". Al doilea locotenent clatină numai din cap. Generalul se teme de el, pentru că e un om ciudat, în stare să tulbure mințile slabe ale tribunalului.

Primul căpitan își dă seama că plimbarea sa călare s-a dus. Celălalt căpitan constată că soția lui îi va apărea, în seara asta, fidelă și duioasă și că, la urma urmei, poate să se simtă ușurat. Maiorul de jandarmi se întreabă dacă într-adevăr cretinul de Billaz va fi numit locotenent-colonel. Primul locotenent a prins o muscă și o jupoaie conștiincios. Locotenent-colonelul stă țeapăn. Al doilea locotenent ascultă, cu un surâs plin de ironie, expunerea obositoare a generalului asupra crimelor politice. Se întreabă dacă e în stare să vorbească la fel de mult, fără să bea, ca nefericitul de Isaac Kohn. Dar concursul nu va avea loc. După ce a cronometrat deliberarea, generalul abandonează. Kohn e condamnat la moarte, în unanimitate.

Ieșind de la audiere, Kohn și-a amintit, cu minuțiozitate rânduit într-un ungher al memoriei, de planul său de apărare, de argumentele care trebuiau să impresioneze tribunalul militar, relativ la eroarea judiciară ce-ar fi însemnat condamnarea sa. Kohn își amintește povestea cu alibiul și cu martorul care n-a fost citat.

Se aruncă asupra jandarmului și-l imploră să-l ducă înapoi dinaintea tribunalului. E nevinovat. Se simte în măsură să furnizeze dovada nevinovăției sale. Alibiul său n-a fost audiat. Jandarmul ridică din umeri. Camarazii probabil că nu i-au lăsat, ca totdeauna la cină, decât bucățile grase.

Se deschid ușile sălii de ședințe. Mulțimea, care staționa în anticameră și pe stradă, năvălește. Aștepta încă de la prânz, pentru a-l vedea pe micul evreu condamnat la moarte, iar acum e trecut de ora opt. Tribunalul apare. Generalul citește sentința repede. Kohn a murit foarte prost. Sufletul său nu era făcut pentru trupul său timorat. Acesta și-ar fi dorit o existență fericită de mic comerciant, temându-se de lovituri și de legi, priceput în afaceri, econom cu câștigurile și în relații desăvârșite cu creștinii. Pe când sufletul său ar fi voit să facă din el un mesia.

Dar, după cum Isaac Kohn a fugit în mod stupid din Ușurod în ziua atentatului iar această fugă a fost singurul argument al procurorului general, tot așa corpul său s-a apucat să urle, în timp ce-l urcau în mașină: „Nu sunt eu! Sunt nevinovat! Nu sunt eu!”

Picioarele îi erau atât de moi încât au trebuit să-l ducă pe sus în fața plutonului de execuție și să-l lege de stâlp, de teamă să nu cadă la pământ, înainte de a fi ucis. Al doilea locotenent, care împreună cu locotenent-colonelul reprezenta tribunalul, era dezgustat.

Ignora însă sufletul pur al lui Isaac Kohn, adevărat martir, căruia ziarele nu-i acordară decât câteva rânduri, represiunile împotriva comuniștilor fiind în mod provizoria rău văzute de către Berlin.

XII
MARCO AGUSTI

Marco Agusti iese din Vila Medici prin grădini. A fost invitat la cină de camaradul său Chamelier, pictor și laureat al premiului Romei, pe care șubrezenia fizică și marea operă senzațională pe care o are pe tapet îl reține la Roma în plină canicula și în plină mobilizare. Cei patru oaspeți domiciliați la Vilă sunt plini de neliniște: dacă Italia intră în război, vor fi închiși într-un lagăr sau vor fi lăsați să se întoarcă în Franța?

Marco le-a spus că Ducele va porni, la momentul potrivit, în ajutorul victoriei. Nu-i de mirare că astăzi, 6 septembrie 1939, nimeni nu-și îngăduie să-l vorbească de rău.

Marco regretă obișnuita sa lipsă de prudență. O primă ușurătate a însemnat pentru el, acum zece ani, definitivarea studiilor în Franța. Se dusese la congresul din Valais. Prezența acolo a celui de al optulea copil al unuia dintre cei mai buni stâlpi ai regimului (tovarăș al lui Gabriele d'Annunzio când s-a luat Fiume și „pacificator" al Veneției în momentul marșului asupra Romei, Sebastiano Agusti), fusese considerată „regretabilă" de însuși Ducele, această mișcare europeană relevând o ideologie democratică perimată. Sebastiano îi explicase lui Mussolini că Marco, de-abia în vârstă de șaisprezece ani, nu văzuse în această aventură decât o partidă de „camping". Cu toate acestea, a considerat preferabil să-și ducă mezinul în pensiune la Paris, pentru a evita digresiunile sale de limbaj. Era necăjit că nu se oprise la al șaptelea copil, ultimul dându-i mai multă bătaie de cap decât toți ceilalți șapte laolaltă.

Și dacă n-ar fi fost inteligent, dar dimpotrivă! Elev al Școlii Centrale, ieșise inginer, își luase diploma italiană la Milano, al doilea din promoția sa, la douăzeci și trei de ani. Însă lectura celor optsprezece volume de articole și de discursuri ale lui Benito Mussolini și aceea a operelor complete ale lui Arnaldo Mussolini, apostol defunct al fascismului, nu-l edificase pe Marco, refractar ideologiei fasciste.

Angajat la Fiat, în Torino, la biroul de studii, se dovedea un inginer avizat dar un spirit îngrijorător. Alegerea sa în calitate de delegat al

muncitorilor la consiliul Corporației automobilistice (fapt fără precedent pentru un inginer) fusese rău interpretată. Se constată că nu asista decât la adunările obligatorii ale Partidului și că nu vizitase *Mostra fascista* decât în ultima săptămână.

De-o hărnicie îndârjită, Marco, la douăzeci și cinci de ani, adusese o modificare esențială carburatorului Fiat. S-a găsit însă modalitatea ca Marco să împartă laurii invenției cu unul dintre colegii săi, Domenico Ricardi, și de a-l cita pe acesta din urmă pe ordinul de zi al Corporației automobilistice.

Reprezentantul fascist al întreprinderii îl aștepta pe Marco la această cotitură. Jurase să-l „doboare pe acest mârșav fățarnic, care crede că totul îi este îngăduit pentru că-i fiul unui bonz".

Însă Marco nu vădise niciun fel de ciudă.

Cu toate acestea, patronii, care-l prețuiau pe Marco la justa lui valoare, îi reproșaseră că socotea regretabilă eliberarea Albaniei de sub tirania uzurpatorului Zogu. Marco își oferise demisia, în timp ce lucra la o nouă metodă de propulsie a avioanelor.

Întrecuse orice măsură cu o săptămână în urmă, declarând, în fața câtorva prieteni intimi, că Italia va merge poate împotriva Franței, dar că italienii nu vor uita Istoria. Franța făurise Italia în 1859 și o salvase în 1917. Deoarece doi dintre prietenii intimi prezenți la această serată făcuseră un raport corespunzător cu acela al chelnerului șef, Marco fusese chemat la Roma.

Marco a sosit în după-amiaza asta, după ce a petrecut un ceas la Livorno în preajma tatălui său, cuprins de indignare. Marco a ascuns planurile motorului sub o lespede a grădinii bătrânului Sebastiano. Și l-a pus la curent pe acesta cu convocarea pe care a primit-o (măsură de favoare) din partea Secretarului general al Partidului.

Sebastiano Agusti îl consideră pe acest nou venit drept un oportunist fără valoare. E omul contelui Ciano, care-și datorează cariera soției și care face cariera altora prin femei.

Îndepărtat, ca toți pionierii, de la posturile de comandă, Sebastiano a dobândit în materie de proastă dispoziție ceea ce a pierdut în influență. Nu așteaptă decât să îmbătrânească în pace cu mica lui sinecură de

guvernator la Livorno. De altfel, le-a asigurat cariera celor șase fii, ca și ginerelui. Cei doi mai mari au făcut avere cu lucrările de asanare a mlaștinilor Pontine; unul a intrat la Academie, poet cu venituri; cel de-al patrulea este deputat în Camera Corporațiilor, al cincilea, acoperit de glorie în timpul cuceririi Etiopiei, e ofițer la Addis-Abeba (colonel la treizeci de ani) și i-a procurat celui de-al șaselea uriașe și fertile concesiuni pe platouri. Cât despre Gennaro Bologna, soțul Lucreției, fiica sa, este o speranță a diplomației. Consilier la ambasada din Londra, a denunțat anglofilia contelui Grandi, ceea ce i-a adus postul dorit de ministru la Budapesta, unul dintre cele mai delicate ale Axei.

Pentru aceste motive Sebastiano Agusti este destul de indiferent în ceea ce privește soarta lui Marco, al optulea copil al său. La urma urmei, câteodată soarta îți joacă și feste.

Marco a petrecut ceasuri încântătoare la prietenii săi, artiștii francezi de la Vila Medicis.

Se află acum pe terasa Pincio, dominând Roma cu nenumăratele ei cupole și campanile, unde un bust al lui Chateaubriand recheamă ceasurile de amiciție latină. Noaptea cade asupra orașului. Marco începe să coboare scara care dă în piața Spaniei. Luminate electric, casele par un decor alcătuit cu o artă sobră și subtilă în același timp. Tarabele multicolore ale vânzătorilor de flori aruncă pete vii. Cei din Roma nu par să împărtășească neliniștea care îi tulbură, de câteva zile, pe locuitorii din Torino. Aici, ești mai departe de Franța și mai aproape de fascism.

Ca dusă de un curent, mulțimea se scurge. Marco o urmează. El suspină, trecând pe dinaintea vânzătorului de înghețată care a fost, de la Claude Lorrain se spune, locul favorit al artiștilor francezi, întotdeauna numeroși, iubiți și fericiți la Roma. Își înăbușă pofta de-a mânca o înghețată napolitană. Urmează mulțimea care crește pe măsură ce te apropii de centrul orașului, prin aluviunile străzilor adiacente. Circulă zvonul, pe șoptite, că Ducele va rosti un discurs din balconul palatului Veneția.

Pe Corso, oamenii se calcă în picioare, se strivesc. Piața Veneției este neagră de lume. Căștile celor din garda Ducelui strălucesc dinaintea palatului, sub reflexele lampadarelor. Monumentul uriaș al lui Victor

Emmanuel, livid și hidos, e luminat violent de proiectoare. Palatul Veneției, dimpotrivă, e întunecat și tăcut. În primele rânduri ale mulțimii și pe treptele monumentului, stă aliniat tineretul fascist, în cămăși negre.

Marco aude vorbe contradictorii: Ducele va anunța declararea războiului, spun unii. Cei care au ascultat la radio dau asigurări că Italia fascistă, fidelă Axei și nedezmințitei prietenii personale a celor doi dictatori, va lua o atitudine de „nebeligeranță".

Mussolini joacă o partidă subtilă. „Nebeligeranța" va fi suficientă pentru a menține, în Tunisia și în Alpi, un sfert din armata franceză. Războiul, ar însemna invadarea Italiei, armata germană abătută prin sud.

Marco zâmbește gândindu-se la prietenii săi francezi care se temeau de război. Însă războiul pentru ei este singura soluție. Trebuie să intre în Italia. Unde francezii vor fi primiți ca eliberatori. Regimul nu va rezista câtorva săptămâni de conflict. Fie ca francezii și englezii să invadeze Italia!

Marco se gândește că ideea aceasta, exprimată în locul unde se află, nu-i va mai atrage domiciliul forțat, ci-l va distruge.

Câteva cântece se înalță, ici și colo. Imnul fascist pune stăpânire pe întreaga mulțime care curând intonează *Giovinezza*.

Apoi se aprind proiectoare din cele două laturi ale pieței, orientate asupra celebrului balcon, din centrul palatului Veneția. Mulțimea strigă: „Duce! Duce!" Tinerii scandează: „Eia! Allala!"

Un mare actor știe să-și pregătească intrările. În clipa dorită, când speranța e pe cale de-a se transforma în nerăbdare, ușa-fereastră își deschide cele două canaturi și Ducele apare, singur. Poartă o uniformă neagră și o mică bonetă cu ciucure.

Cu miile, brațele se ridică în coloane verticale. Mussolini așteaptă. După aceea, cu bărbia ieșită în afară, cu pântecele înainte, salută, cu brațul ridicat foarte sus.

Se înalță ovații. El coboară brațul. Apoi „Sst! Sst!". O tăcere adâncă se lasă peste piață.

Atunci Mussolini ridică din nou, foarte sus, mâna dreaptă deschisă. Înalță capul, ca pentru o invocație, după aceea se întoarce și dispare. Canaturile ușii-ferestre se închid la loc. Proiectoarele se sting. Decepție: nu va fi niciun discurs.

Vânzătorii de înghețată sunt asediați la colțurile străzilor. Piața se golește. Cămășile negre degajează rapid terenul.

Marco izbutește să se elibereze și se îndreaptă spre Forum, a cărui Cale Triumfală se deschide la stânga sa. În pivnițele unei case vechi, alături de columna Traiană, se află un cabaret. Un cântăreț napolitan îi desfată aici pe devotați și pe turiști cu ale sale romanțe sentimentale. Toți îl ascultă, în timp ce beau Lacryma Christi. Marco este unul dintre primii clienți, deoarece Ducele a făcut o concurență decisivă tenorului și celebrului *Sole mio*. Marco se așază și bea. Tenorul preludiază la mandolină. Marco regăsește Italia și uită, pentru o clipă, frământările în legătură cu destinul său și cu acela al civilizației.

XIII
MINNIE VON HOFFMANSTAHL

Minnie von Hoffmanstahl e blondă. Poartă, contrar, ordinelor Führerului, părul *à la garçonne*, după moda din 1925, și haine bărbătești croite sever. Și-a dovedit astfel, la timpul său, emanciparea față de vechile partide conservatoare. În timp ce întreaga sa familie milita alături de prințul Stahrenberg, ea aderase la partidul paneuropean al contelui Coudenhove-Kalergi, asigurând, de două ori pe săptămână, la Viena, într-un somptuos palat gol și rece de pe Ring, o permanență pentru simpatizanții mișcării.

Tot astfel înlăturase și celelalte bariere ridicate împotriva Instinctului de către Societate. Aflase în Freud explicațiile potrivite pentru refulările sale și condițiile prime ale uranismului. Dar, pudică și orgolioasă, se mulțumise multă vreme cu prietenii amoroase și corespondențe încâlcite cu tinere, botezate ca și dânsa „europene".

Sub acest titlu de „europeană", participase la congresul de la Valais din 1929, unde ținuse o conferință obscură privind „Femeia europeană și problemele de mâine".

După congresul (și primirea afabilă făcută de congresiști falsei sale simplități de aristocrată austriacă), Minnie evoluase. Fiică a unui mare senior, vară a Habsburgilor, descendentă a margrafilor de Brandenburg și descendentă a lui Carol Cvintul prin ramura feminină, aderase la partidul național-socialist austriac încă din toamna lui 1928 și poseda carnetul numărul 98.

Acest prețios carnet îi îngăduise să treacă prin epurările din 1934, în ciuda violențelor ei de limbaj, a relațiilor de prietenie cu căpitanul Röhm, a nesupunerii ei, care făcuse să se încrunte sprâncenele Führerului însuși, în timpul unui banchet pe care acesta îl prezida la Nürenberg și unde ea ocupa un loc de onoare, datorat în aceeași măsură înaltei sale nobleți cât și numărului carnetului său.

Minnie convertise la național-socialism un oarecare număr de aristocrați austrieci. Îi îndoctrina cu concepția „Marelui Reich German", cu alte cuvinte redeșteptarea Sfântului Imperiu, înlocuind însă crucea

pontificală cu svastica și ridicându-l de pe Câmpiile de la Aix-la-Chapelle pe noul stăpân al Europei pe înălțimile de la Berchtesgaden.

Cu această convingere că într-o zi capitala noii Europe va fi Viena, căreia S.D.N. îi preferase Geneva, Minnie jucase un rol esențial în predarea Austriei.

De la Anschluss, se interesase mai curând de cultura fizică a arienelor strânse în lagărele de tineret. Se punea problema de a se obține specimenul german perfect. Minnie fusese numită „consilier tehnic pentru ameliorarea rasei", cu toată proasta dispoziție a doctorului Goebbels, care nu admitea ca femeile să fie refractare față de legea bărbatului. Însă agenții Gestapoului nu putură descoperi nicio picătură de sânge evreiesc, niciun scandal de moravuri pe care să-l exploateze. În așa măsură încât Minnie prezidă la realizarea unui mare film, care consacră supremația rasei ariene și ascensiunea Germaniei, în sfârșit eliberată de complexul de la Weimar.

Minnie declarându-se ostilă față de teoria spațiului vital, mareșalul Goering, pentru a evita orice complicație, îi dădu misiunea unei anchete în Elveția privind funcționarea Crucii Roșii și viitorul regim al prizonierilor. Se punea problema să se arate grija manifestată de cel de al III-lea Reich, în acest război care îi era impus, față de respectarea acordurilor internaționale.

După un telefon imperios și tandru, Kate Christiania a venit să petreacă o ultimă seară cu prietena sa. Minnie a încercat pentru Kate cea mai mare pasiune din viața ei. Această pasiune s-a devorat ea însăși, ca toate iubirile lui Minnie, și n-a mai rămas dintr-însa decât o prietenia îndurerată. Înainte de a părăsi Berlinul, Minnie i-a mai telefonat totuși o dată lui Kate.

Kate e surprinsă că Minnie a rămas atașată față de nazism, al cărui grotesc, dacă nu chiar oroare, dânsa îl vede fără menajamente. I-o spune.

— Pentru că, răspunde Minnie, îmi place mai mult să trăiesc în universul german pe care mi-l va da cel de al III-lea Reich decât în lumea anglo-franceză în care ne-ar cufunda căderea lui.

Kate are impresia că menghina se strânge în jurul ei, că va trebui să fie frumoasă pentru Regim, să aibă talent pentru Regim. Și nu poate suporta să-și muște limba de fiecare dată când vrea să vorbească, obicei pe care a trebuit să-l deprindă, după sfaturile directorului de scenă.

Suportă greu garda personală care i-a fost impusă. Minnie îl cunoaște pe acest Walter von Kirshoff. Era un militant pentru amiciția franco-germană. Nu s-a raliat Regimului decât după Revoluție. Dar se bucură de stima și încrederea celui mai tăcut și celui mai puternic personaj, Rudolf Hess.

Sună cineva. Minnie introduce un băiat frumos și slab, seducător și buimac, și care se lasă moale pe divan, cu capul în mâini. Fără să-l întrebe nimic, se duce să caute în bucătărie ce-a mai rămas din lintea cu slănină de la masa ei. Îi aduce și prăjituri din făină de cartofi. Jaroslav Halivec mănâncă, fără să scoată un cuvânt. Ochii săi aleargă de la Kate la mobilierul sărăcăcios al apartamentului mobilat, cu lăzi desfundate, cu portrete care au dedicații ale Führerului și ale Mareșalului Goering și care împodobesc pianul cu coadă. Minnie, cu o sticlă de bere în mână, respectă această masă disperată și melodică.

— Mulțumesc, spune în sfârșit Jaroslav.

De la congresul din Valais, au corespondat, în pofida căilor politice străbătute în sens contrar. Minnie s-a dus chiar să-l vadă la studioul din Praga, în timpul unei călătorii în Cehoslovacia.

A fost eliberat prin ordin al guvernului, povestește dânsul. S-a temut atât de mult, încât a plecat pe furiș. Acum, nu știe ce se va întâmpla cu el, comunist și ceh.

Minnie îl liniștește. N-are de ce să se teamă. Comuniștii vor fi, un oarecare timp, lăsați în pace.

Kate îl examinează în tăcere pe acest bărbat de o atât de neliniștitoare frumusețe. O interesează acest băiat tragic, cu ochi albaștri, cu chip de înger decăzut, prin a cărui privire trec spaime stranii. Kate n-a văzut niciodată vreun militant comunist. E amuzată că această întâlnire are loc la un șef nazist.

Minnie îl sfătuiește pe Jaroslav să se adreseze autorităților corporative ale cinematografiei. Kate se va duce mâine la Babelsberg și-i propune să-

l ghideze. Jaroslav vrea să lucreze, dar nu vrea să participe la război. Ar prefera să moară decât să se bată pentru cel de-al III-lea Reich. Minnie îl liniștește cu atât mai energic cu cât se aude din nou soneria.

E Walter von Kirshoff. Așteaptă în stradă, de mai multe ceasuri, ieșirea lui Kate. Și-a îngăduit să urce pentru a-și lua rămas bun de la dânsa. Își părăsește serviciul, deoarece pleacă a doua zi pe frontul francez. Nu va fi deocamdată înlocuit. A făcut șefilor săi un raport liniștitor.

Minnie își amintește că și von Kirshoff a fost la congresul din Valais. Cei doi bărbați se recunosc deîndată. Walter îl salută pe Jaroslav cu un „Heil Hitler" indiferent.

Kate îi urează cu amabilitate noroc lui Walter. Care are chiar dreptul la un zâmbet demn de un prim plan. Jaroslav întoarce capul, când Walter pleacă, pentru a evita acel „Heil Hitler" care n-ar ieși din gâtlejul său.

În timp ce Minnie îl conduce pe Walter, Kate îl întreabă pe Jaroslav unde va locui. El n-are idee, pentru că Minnie părăsește Berlinul chiar în noaptea asta. Kate îi oferă divanul salonului din apartamentul său, la hotelul Eden.

Pe drum, vor putea să cumpere lenjerie, încălțăminte, un costum. N-o va deranja deloc. Mâine, îl va prezenta conducătorilor de la Filmburo.

Jaroslav vrea să refuze, însă Kate îl privește atât de amabil încât nu spune nimic. Îi vine poftă să plângă, dar nu poate nici asta.

XIV
JAROSLAV HALIVEC

— Iată! Ai să te culci pe divanul din salon, spune Kate.

Jaroslav stă în picioare, zăpăcit de-a binelea.

— Mai întâi ai să faci o baie, i se spune cu autoritate. Halatul e atârnat pe perete și papucii sunt lângă taburet.

Și deschide un dulap cu glisieră, ascuns într-unul dintre pereții salonului de unde scoate un chimono de mare preț pe care i-l azvârle lui Jaroslav în față.

— O să-ți pui asta. Între timp, eu am să comand cina.

Jaroslav întârzie în baia foarte caldă, cu multe săruri. S-a spălat minuțios și se săpunește strașnic. Apoi iese și purcede la niște îngrijiri uitate, curățarea unghiilor, perierea părului prea scurt care-l face să semene cu un recrut de curând încorporat. După ce și-a alungat oboseala, are un aer foarte tânăr și, în acest chimono somptuos, seamănă cu un vrăjitor din *O mie și una de nopți*.

Kate, în pijama, fumează o țigară dinaintea unui supeu rece și a unei sticle de șampanie, pusă într-o căldare cu gheață. Șampanie veritabilă, din Franța.

— Sunteți o zână, spune Jaroslav.

Găsești de toate în aceste hoteluri luxoase internaționale. Li s-a adus pui, pateu de ficat și o salată (cu un singur tacâm pe care dânsa îl împarte, pentru a nu atrage bănuielile personalului, de altfel indiferent). Lui Jaroslav îi este încă și mai foame, de când a mâncat la Minnie. Stomacul său își pretinde restanțele.

Kate mănâncă, fără îndoială prin molipsire, mult prea mult pentru „linia" sa. La naiba cu balanța pentru materii grase, inventată pentru uzul starurilor. De altfel, se prea poate ca balanța să fie curând inutilă.

Jaroslav, ușor amețit, gustă din plin această euforie. Kate e imaginea desăvârșită a unei femei de lux pentru perioadele facile ale Istoriei. Kate hotărăște, după o clipă, că Jaroslav și cu ea au drept la un pic de whisky pentru a-și reveni. Tocmai are o sticlă într-un cufăr. Din fericire, mai există gheață în frapieră.

După aceea, îi cere să-și povestească viața. E așezată alături de el pe divan. Când amănuntele devin prea îngrozitoare, își înfige unghiile în brațul lui Jaroslav, prin chimonoul de mătase. Chipul i se contractă, pradă unei adevărate suferințe. Lucrează imaginația artistei. Jaroslav o liniștește.

— M-am întors, după cum vezi, spune el.

Dar Kate e invadată de o spaimă insuportabilă. Cum a putut ea să se întoarcă aici, de bună voie? Vor face din ea ce vor vrea ei. Dacă nu se pleacă în fața capriciilor lor, va suferi tot ce povestește acest băiat.

Se ridică dintr-un salt, se duce să zăvorască ușa salonului, aprinde luminile din camera ei și din camera de baie, ca o fetiță căreia îi este frică de întuneric. Apoi vine să se prăbușească lângă Jaroslav, își toarnă un alt pahar de whisky.

— Trebuie să părăsim țara asta, îngaimă dârdâind. Cât mai repede cu putință...

— Dar dumneata nu ai de ce să te temi, protestează Jaroslav.

— Crezi că pot să rămân la discreția lui Goebbels și a clicii lui, după cele ce mi-ai spus? Mâine voi face rost de un pașaport, indiferent la ce preț, și vom trece granița. Ești curajos și puternic, mă vei ajuta. N-ai să mă părăsești, Jaroslav, nu-i așa?

În exaltarea ei, pijamaua i s-a întredeschis și descoperă umărul celebru și un sân mic de fată. Jaroslav simte deșteptându-se în el o tulburare uitată. Această femeie splendidă, pe care o jumătate din omenirea masculină din Occident a dorit-o, se află alături de el.

— Nu-ți fie teamă, spune el, cu vocea puțin răgușită. Nici vorbă că vom trece granița.

Apoi ezită:

— Dar, când vei fi trecut granița, dumneata vei redeveni Kate Christiania iar eu Jaroslav Halivec.

Foarte aproape de gura lui, Kate murmură, concentrându-și toată puterea de seducție:

— Nu spune prostii.

Kate a fost numaidecât frapată de frumusețea romantică și dureroasă a acestui băiat. L-a tratat ca pe un copil pe care îl aduni, într-o seară în care ninge, din tinda unei biserici.

Dacă Jean Breuil s-ar afla aici, cât ar fi de fericită! Ultima lui scrisoare venea din Port Said. Se gândea s-o caute, după terminarea filmului, pentru câteva săptămâni de vacanță. Lui i se părea cât se poate de firesc să fie unicul amant al lui Kate Christiania. Și e adevărat că nu l-a înșelat niciodată. Încarnează pentru ea bărbatul ideal, energic dar sceptic și spiritual, duios și caustic, de o nepăsare tot pe-atât de firească și irațională cât și curajul său. Un cutezător având aparența unui flegmatic gentleman englez. Și ce amant! Un adevărat amant francez, așa cum și-l imagina ea înainte de a-l întâlni: prevenind dorința, ghicind gusturile, și, în afară de dragoste, atent și discret. Mereu gata să glumească (și, fără îndoială, sentimental).

Când i-a propus să nu-l mai părăsească, să întemeieze o casă de producție pentru ea (unul dintre contractele ei ar fi procurat milioane), să-și clădească viața împreună, el izbucnise în râsul acela nestăvilit care-o făcea să se prăpădească de dragul lui și spusese:

— Nu mănânc eu din pâinea asta.

Apoi îi luase capul în mâinile lui mari și o sărutase lung pe gură, ca și cum ar fi sorbit-o.

Kate suspină. Unde e Jean acum, cu camera lui de luat vederi și cu provizia de peliculă? Niciodată nu dorise într-adevăr un bărbat, înaintea lui. N-are un temperament prea exigent. Numărătoarea amanților care au trecut prin viața ei se poate face repede, oricât de surprinzător ar părea acest lucru. Ascensiunea către rangul de vedetă e plină de dificultăți, dar acestea nu țin într-atât de relațiile sexuale pe cât se povestește.

Desigur, în prima tinerețe, a avut, rând pe rând, un autor de scenarii, un director de scenă și un producător. Dar după aceea contractele au venit de la sine și partenerii nu-i spuneau nimic. Au existat Harold și Pedrito. La Hollywood nimeni, mai cu seamă nu soțul ei, acest Grande de Germania luat în căsătorie pentru publicitate.

S-a îndepărtat, tocmai la capătul divanului. Mirat de tăcere, Jaroslav deschide ochii.

Acesta e momentul pe care îl aleseseră sirenele ca să urle de moarte.

Groaza o copleși pe Kate. Stinse toate luminile, în afară de o lampă mică, pe o masă.

— Vei coborî în pivniță, spune Jaroslav, ridicându-se. E mai prudent.

— Nu vreau să mor singură, nu vreau să mor singură, bâlbâie Kate.

A luat de pe un fotoliu mantoul lui Kate și i-l pune pe umeri.

— Trebuie să-ți iei banii și bijuteriile. Am să aștept aici întoarcerea dumitale.

Kate se aruncă în brațele lui Jaroslav, se agață de el. Mantoul alunecă la pământ.

— Nu mă părăsi! Nu mă părăsi! Strânge-mă în brațele tale. Nu vreau să le mai aud.

Sirenele au tăcut. Acum, înlănțuiți pe divan, ascultă liniștea.

XV
JEAN BREUIL

Jean a zburat adeseori orbește. Dar azi e serios. Are trac, la fel ca atunci când dai un examen. Asta nu se poate numi teamă. E ceva mai subtil. Există un risc pe care nu-l poți măsura, pentru că e cel dintâi raid de observație pe rază mare. Zborul din această noapte va da o idee în legătură cu procentajul pierderilor. Jean nu-și ascunde că dorește acest procentaj „foarte satisfăcător".

Potezul nu poate depăși 3700 înălțime maximă. Așa că Bernier și Breuil nu sunt echipați ca exploratori ai stratosferei. Fac o scurtă călătorie la înălțime medie între bunul și bătrânul Dumnezeu german și diavolul de la Berchtesgaden.

Bernier e un strengar parizian slab ca o pisică ce miorlăie pe acoperișuri, care are la activ zece mii de ore de zbor. Nimic glorios. O muncă obscură de muncitor în acord al aerului. A făcut „autobuzul" Paris-Nisa și Paris-Alger, cu o regularitate de funcționar și cu singura teamă de a nu ajunge cu întârziere la escale. Strengarul are greutăți de familie: patru puștani acasă și care mănâncă cât șapte. La ultima revizie a fost trecut de la bombardieri la observatori. Dimpotrivă, la „Air France", este foarte bine cotat. Face Extremul Orient, consacrare a celor mai buni. În așa măsură încât patronul a vrut să ceară o mobilizare pe loc. Dar Bernier a refuzat.

În a doua seară, comandantul grupului a reunit cele două escadre de recunoaștere de noapte pe rază mare: Potezurile. Mai multe zincuri se duceau să respire aerul Germaniei. Jean se bucură că va face fotografii cu noile bombe luminoase, o găselniță uimitoare. Se lansează bomba cu magneziu și se fotografiază lucrurile luminate, ca pe un campion ciclist, în timpul unui fulger.

Dar, decepție, nu se va fotografia nimic. Comandantul arată, căutându-și cuvintele (e un as din celălalt război, dar n-are ușurință în vorbire) ceea ce așteaptă el de la echipaje. Din cele două escadrile, numai șase aparate vor ieși. Este vorba de un zbor de propagandă, și, în același timp, de o manevră de reperare. Observatorii vor trebui să-și

identifice obiectivul, cu ajutorul a una sau două bombe luminoase, și să arunce, asupra orașului desemnat, kilograme de manifeste.

Cuvântul de ordine al înaltului comandament să fie oare acela de a nu face vreun rău germanilor? Artileriștii nu trebuie să tragă, bombardierii nu trebuie să bombardeze. Cât despre observatori, vor distribui articole incendiare (să sperăm).

Jean găsește pueril să întreprindă o asemenea cursă pentru a lansa peste capul friților un discurs probabil idiot. (N-are o încredere nemărginită în capacitățile publicitare ale profesorilor de germană și ale ambasadorilor în retragere, care constituie floarea aleasă a propagandei franceze. De altfel, n-ai decât să citești ziarele din aceste prime zile de război.) Pachetele vor cădea pe acoperișuri sau în câmp. Cele care vor atinge străzile vor fi măturate, dis-de-dimineață, de către serviciile de salubritate.

Jean crede în eficiența mai mare a unei bombardări intense a spatelui, și chiar a orașelor mari. Friții nu sunt obișnuiți cu acest gen de sport. De la Napoleon încoace războiul s-a desfășurat la alții. Jean are însă impresia, încă neprecizată, a unei rutine din timp de pace, care se prelungește. Plutonierii-majori din 1914 sunt maiori și chiar locotenenți-colonei. O nouă generație de plutonieri majori se pregătește pentru o avansare nesperată. Fie ca (și Jean nu vrea să se gândească serios la una ca asta) plimbările acestea de agrement, după o apreciere rapidă, să nu dezvăluie o nepregătire foarte regretabilă, o lipsă a unui plan de atac și să nu fie o manifestare a unor oameni „care-și dau aere". Să spui germanilor: „Vedeți, acum trecem. Când vom vrea, vom bombarda".

Jean se liniștește. Totuși franco-englezii nu s-au lansat în război la întâmplare, așa cum el însuși, Jean Breuil, survolează Germania, alături de pilotul chircit într-un aparat în stare să se ducă departe și să se înapoieze, însă nici foarte rapid, nici foarte sigur pe el. Dacă ar fi prinși într-un raid de vânătoare, ar fi curățați.

Atenție: un proiector, acolo. Jean are impresia că aude sirenele. Două, zece proiectoare se aprind. Bernier consideră că înțelepciunea pretinde un mic ocol. Și iată-l pe Jean cufundat în calculele sale.

Jupiter, acolo sus, e foarte luminos, netrebnicul. Numai el se vede clar în noaptea astă. Jean se gândește la frații care tocmai sunt pe cale să coboare în pivniță. Se gândește de asemenea și la echipajele de vânătoare care ies înjurând, cum înjură toate echipajele de vânătoare din lume.

Se gândește la Kate. Mai e oare la Berlin, sau turnarea a fost întreruptă? Nu se poate pune, vai, problema să aterizezi pe acoperișul hotelului Eden, unde locuia ea, ca s-o surprinzi în pat. Lui Jean îi e dor de Kate. Îi simte parfumul în carlingă și gustul pe care îl are gura ei, pielea ei.

Coboară în picaj, bătrâne, suntem unde trebuie. Acum să folosim magneziul. Acolo jos, e tăcere. Niciun fel de apărare antiaeriană. Proiectoarele s-au stins. Jean se întreabă dacă e o cursă, sau vor să liniștească populația.

Bernier face cercuri mari. Kate se află oare la o mie două sute de metri, adică un sfert de oră de mers pe jos?

Jean trage un zăvor, cu speranța că manifestele vor fi convingătoare. Bernier nu pare a avea poftă să zăbovească. Urcă din nou ca o săgeată.

Manifestele coboară în zbor planat. Un pachet, care nu s-a deschis, cade pe acoperișul hotelului Eden, aproape de bar, deasupra apartamentului lui Kate.

Nesatisfăcută, jenată și supărată, Kate se smulge din brațele partenerului. Se ridică în picioare, constată că e o alarmă falsă. Dezolată, intră în camera de baie.

Jean și Bernier sunt departe.

XVI
MINNIE VON HOFFMANSTAHL

Cinci tineri blonzi, îmbrăcați în negru, cântă mezza voce *Horst Wessel lied*. Cinci băieți frumoși cu ochi albaștri, aproape copii, promovați elevi ofițeri de elită, vin de pe câmpul de instrucție și se întorc la formațiile lor.

Au ocupat un compartiment rezervat membrilor Partidului. Culoarele sunt înțesate de civili și de ofițeri subalterni. Mai sunt de asemenea femei și copii. Pentru ei controlorul a deschis compartimentul.

Sunt prieteni din copilărie. Au crescut în același ritm, pe băncile liceului din Frankfurt. S-au născut în înfrângere. Au deschis ochii spre viață în neliniștea Germaniei șomeră și mizerabilă. Familiile lor burgheze din Frankfurt au fost ruinate prin falimentul mărcii. Tații juraseră, în timp ce mamele făceau coadă la ușa cârnățarilor și a brutarilor, o ură nestinsă Franței vinovate și neînduplecate. Acasă, până la vârsta de zece ani, n-au auzit vorbindu-se, mâncând rareori pe săturate, decât despre privațiunile pe care Germania trebuia să le suporte.

La zece ani, au văzut pavajul, dinaintea casei lui Faust, pătat de sângele amestecat al naziștilor și al comuniștilor. Doi dintre părinții lor găsiseră de lucru datorită partidului nazist. Ceilalți trei erau șomeri. Atunci s-au înscris cei cinci camarazi în mișcarea tineretului național-socialist, în care băieții erau înrolați începând de la vârsta de zece ani. Se făceau plimbări, exerciții. Se studia *Mein Kampf*. Învățau să urască. Îi alungară, scuipând, pe alți doi puști nedespărțiți, dintre ei, care erau evrei. A fost o mare pierdere, deoarece cei doi aduceau întotdeauna bomboane și bile și aveau buzunarele pline cu bani.

De la zece la douăzeci de ani, cei cinci trăiseră ascensiunea partidului către putere, după aceea revenirea Germaniei la rangul de mare putere, în sfârșit hegemonia asupra Marelui Reich German.

Din an în an, asistaseră la zdrobirea comuniștilor, dizolvarea social-democraților, care-și schimbau convingerile după cum bătea vântul. Venise ziua în care Führerul fusese chemat de bătrânul Hindenburg și

ziua incendierii Reichstagului. Atunci, ceilalți părinți avură și ei de lucru. Au binevoit să uite că unul avusese simpatii pentru social-democrație (din fericire fără a adera). Băieții participaseră la garda de onoare a Tineretului la congresul de la Nürnberg, din 1936, anul hotărâtor al *Stimmung*[8]-ului german.

La optsprezece ani, intraseră la școala militară a partidului. Acolo, învățaseră mânuirea mitralierei, franceza, mânuirea pistolului automat, istoria superioară a rasei germane. După aceea au fost selecționați, ținând seama de ținuta lor frumoasă, pentru corpul parașutiștilor și admiși ca elevi ofițeri, toți cinci: cei doi Hans, Friedrich, Joachim și Heinrich.

Acum se întorc la unitatea lor. E război, cel adevărat, în sfârșit! Până în prezent, Führerul n-a avut de-a face decât cu austriecii, niște nenorociți oprimați, cu cehii cei sălbatici, pe care democrațiile înjidovite n-au avut curajul să-i susțină. Hitler a suflat, ca-ntr-un castel de cărți, peste frumoasele lor combinații.

E războiul pentru Europa germană, adevărata Europă. Și din acest motiv băieții cântă mezza voce *Horst Wessel Lied*, așteptând plecarea trenului.

Două valize luxoase așezate de un hamal în plasă anunță o femeie. Băieții cred că e o greșeală. Compartimentul e rezervat. Dar nu. Ciudata femeie care intră arborează insigna Führerului. Băieții se ridică și salută, cu brațul ridicat. Ea surâde, spune „Bonsoir" și se așază. Poartă părul scurt, centironul peste cămașa brună și noua decorație pe care Führerul o decernează acelora care au adus servicii excepționale.

Băieții au tăcut. Fără a le acorda cea mai mică atenție (deși sunt băieți frumoși, iar fetele sunt amabile cu ei), femeia se cufundă în lectura unei cărți englezești.

Când vine controlorul, urmat de subofițerul însărcinat cu supravegherea militară, băieții sunt ușurați să constate că aveau drept la folosirea compartimentului. Femeia prezintă o hârtie acoperită de

[8] stării de spirit (germ.)

ștampile care provoacă salutul în poziție de drepți din partea celor doi funcționari.

— Pentru Zürich, trebuie să schimbați la Karlsruhe, spune în sfârșit controlorul. Nu mai există vagon direct.

Femeia scoate din sacul de voiaj un pachet de țigări englezești adevărate pe care îl face să circule de jur-împrejur. Băieții sunt încântați. Încep să pălăvrăgească. Femeia ascultă, fără ca ei să-i fi auzit încă sunetul vocii. Au fost aleși pentru corpul parașutiștilor. Știu că e o activitate care comportă multe riscuri și glorie.

— Și discreție, le-o taie ea sec.

Conversația se năruie. Fiecare e plouat. Minnie se cufundă în *Mr. Pickwick*.

Când coboară la Karlsruhe, băieții o ajută să depună pe peron valizele, care trebuie să conțină rochii de lux, truse de voiaj și flacoane cu apă de Colonia.

O salută de la fereastra culoarului, cu brațul ridicat. Femeia aceea le dă impresia că au intrat în marea aventură inexorabilă care popula visurile lor de băiețași germani și că sunt bărbați.

XVII
GEORGES MERLIN

Începând de la ora patru după-amiază, Georges rulează pe o șosea înțesată de nebuni, de să crezi că și indivizii și-au pierdut capul, nu numai popoarele. E orbit întruna de către ticăloșii care nu sting farurile. Atunci, le trimite și el farurile și reflectorul de ceață drept în ochi, ceea ce face, ca și dintr-un sens și dintr-altul, să se avanseze cu douăzeci la oră, fără a mai socoti riscul de a cădea în șanț.

Lui Georges îi e groază să meargă noaptea. Gabrielle i-a reproșat adeseori că se culcă pe șosea, mai curând decât să facă 200 de kilometri la lumina farurilor. Astăzi, n-are de ales. Numai că are tendința să adoarmă. Nu mai rezistă, după zece sau unsprezece ore de drum. Pentru a se menține treaz, cântă cât îl ține gura: „Ce idioți! Ce idioți! Războiul nu răsplătește! Războiul nu aduce nimănui decât necazuri!" Iată ce cântă Georges, cu vocea lui falsă, care-l face pe unchiul Omer să spună că a inventat note noi. Slăbește ușor pedala acceleratorului, pentru că un viraj idiot a venit, să se bage chiar aici, la jumătatea pantei.

Vara trecută, înainte de München, s-a întors de două ori la Paris. Îi e groază de casa goală, cu huse pe fotolii (Gabrielle!), de portăreasa care-i face patul, de restaurantul obligatoriu și de serile interminabile, în care nu ți-e somn și nici n-ai poftă să te întorci acasă. Atunci nu-i rămânea decât să se ducă la cinema, la music-hall, apoi deșteptarea la ora șapte și ceva, pe când el, iarna ca și vara, se scoală la ora cinci jumătate. Îi place să-și facă baia, să se bărbierească în tihnă, să citească ziarele dejunând și să fie la birou la ora șapte.

A rămas singur la Paris, de la 20 iunie, ca să aștepte un contract important, pe care l-a semnat de-abia la 13 august (și de care nu s-a ales nimic). Gabrielle nu suportă să stea luna iulie la Paris. Spune că „se sufocă". Trebuie să se ducă la Beauvallon, unde stă tot timpul în pielea goală.

E una dintre afacerile bune ale lui Georges, proprietatea asta din Beauvallon. A cumpărat-o cu un milion. Acum valorează cu mult mai

mult. Curând, milionul nu va mai valora mare lucru, Georges nu mai are încredere în soarta Europei.

Deseori se gândește la liniștea economică, monetară și socială în care a trăit tatăl său: taxa pe cacao, taxa pe zahăr, prețul mâinii de lucru, tarifele de vânzare angro. Să crăpi de plictiseală nu alta, într-un birou vechi, prăfuit. De când Georges a preluat afacerile din mâinile tatălui său, copleșit de crahul american (ehei, '29, zece ani au trecut de atunci!) n-a cunoscut niciodată înțelesul cuvântului „securitate": zeci de milioane în echilibru pe sârma întinsă. Ai de ce să te prăpădești de râs când te gândești cum sunt pizmuiți burghezii, mai cu seamă din cauza securității pentru ziua de mâine!

Georges a considerat multă vreme că o Europă întemeiată pe liber-schimbism, respectul mutual al proprietății, un echilibru constant al standardului de viață ar putea să se apere împotriva „intemperiilor". În sindicatele patronale, Merlin-fiul a părut întotdeauna un „stângist" periculos, el care trăiește cu groaza în suflet față de schimbări, și nu numai pentru că asemenea seisme l-ar priva de „fripturica" lui. Un regim de stânga ar anihila tot farmecul plăcerii de a trăi, dreptul esențial de-a spune „la naiba" (ceea ce el face prea adesea, e de părere Gabrielle, burgheză înțepată, care în clipa de față se află în pielea goală pe o plajă, dar să trecem peste asta), dreptul de a te duce la liturghie (el nu se duce, dar ține la dreptul în sine). Din experiență, știe că patronatul are posibilitatea de-a acorda condiții omenești clasei muncitoare, asigurându-i bunăstarea la care aceasta are dreptul și securitatea zilelor bătrâneții. Georges se gândește de asemenea că un regim zis „liberal" nu poate să trăiască decât în libertate, adică dând fiecăruia șansa de a se ridica din punct de vedere intelectual și social.

Tulburările Frontului popular, de pe urma cărora a avut de suferit (cu scuzele bătrânilor săi muncitori, care se supuneau ordinelor sindicale), erau datorate exceselor regimului precedent. Franța a fost ultima țară civilizată care s-a ocupat de pensiile muncitorești. A fost nevoie de ocuparea unor uzine pentru ca lucrătorii să obțină concedii plătite, concedii pe care Georges le asigura muncitorilor lui încă de-a doua zi

după plecarea tatălui său (care n-a știut niciodată, ar fi făcut congestie cerebrală).

De la eșecul socialiștilor Georges tremura ca nu cumva într-o zi patronatul, triumfător și mărginit, să-și ia revanșa asupra legilor sociale și să dea apă la moară revoluției, de astă dată cea adevărată. La drept vorbind, patronii sunt mai mult proști decât răi, agățați de privilegiile lor de „castă" (chiar aceia pe care șansa, abilitatea, munca i-a ridicat recent din păturile de jos – mai cu seamă aceia care s-au îmbogățit în timpul și după războiul din 1914), atârnați de jetoanele lor de prezență, de fondurile de rezervă, de dividende, în loc să aibă idei și să lucreze în numele progresului. Îi vezi cum protestează împotriva salariilor „excesive" și a concediilor plătite, în consilii care costă o grămadă de bani în fiecare an, pentru numai câteva ședințe.

Ce păducherniță și cu bugetele astea fastuoase, publicitate a tăcerii, publicitate financiară, șperțuri parlamentare, sporire de capital prin bănci, adevărați păduchi ai capitalismului, cu dijmele lor adiționale, la emisiuni, la scont, la toate cele. Când muncitorul vrea să se ducă să facă dragoste pe iarbă, sâmbăta după-amiază, asta înseamnă sfârșitul civilizației pentru acești cretini care pierd o groază de bani pe un banco la Deauville.

Mai neplăcut este că același lucru – dar aidoma – se întâmplă și în cazul națiunilor. Unele sunt sărace și suprapopulate și răcnesc ridicând pumnul: „Asta-i lupta finală." Ca și când lupta ar putea fi vreodată finală! În sfârșit! Celelalte, grase ca niște foci, cu colonii pline de funcționari, întreținând milioane de șomeri (pentru a evita creșterea salariilor, trebuie să păstrezi un proletariat „flotant") își acordă lor însele, pentru a menține totul în aceeași stare, bugete enorme de război, care slujesc mai cu seamă la întreținerea unui întreg popor de intermediari, de misiți și de trândavi pensionați la cincizeci de toamne.

Georges le strigă pe toate tonurile că asta va sfârși rău. Speranța îl condusese la congresul din Valais, în mijlocul unor doctrinari, cea mai mare parte dintre dânșii mai tineri decât el. Poate că mai era încă timp, atunci, de-a face bilanțul Europei, de-a se întreba cu toții laolaltă: „Cum să facem să scăpăm cu bine din impas?"

Cu siguranță nu punând să defileze sute de mii de nătărăi în pas de paradă, ci organizând o eutarhie europeană, cu un standard de viață ameliorat în fiecare an în țările sărace, fără să fie însă diminuat în țările favorizate.

Încă de acum cinci ani, Georges știe că-și pierde și vremea încercând să convingă oamenii, și banii încercând să finanțeze ziare și mișcări europenizante. După părerea lui, fascism sau național-socialism, amândouă sunt *ejusdem farinae*, nivelarea începând de jos și ducând la nimicirea libertăților, fără ca soarta proletariatului să fie astfel ameliorată, statul-moloh înghițind totul. În varianta fascistă, cea mai mare parte dintre capitaliști și dintre burghezi s-au avântat orbește, de teama comunismului. Când s-a vorbit de impozitul pe capital, au strigat ajutor. Vor vedea curând ce va deveni capitalul.

Georges e dezgustat că n-a vândut de urgență totul, acum patru ani, după moartea tatălui său. Ar fi făcut-o poate, dacă n-ar fi fost cerințele Gabriellei, nevoia ei de plăceri, de bijuterii și de rochii. E o femeie rece și egoistă. Fac amândoi în așa fel încât să fie cât mai puțin posibil între patru ochi, având pe cineva la cină sau la dejun când iau masa împreună acasă. La Beauvallon, vila e plină de fel de fel de oameni care se scaldă, mănâncă și dorm. Georges și-a luat obiceiul, încă de acum doisprezece ani de când sunt căsătoriți, să nu-i refuze nimic Gabriellei. Amorul propriu al celui care câștigă bani.

Încă un ticălos care nu stinge farurile. Și iată că începe să plouă.

Georges se întreabă dacă Gabrielle îl înșală de-adevărat, sau numai în intenție. E frigidă, cel puțin față de el. Dar poate că e plină de voluptate față de un altul? N-are niciodată timp să se gândească la Gabrielle. Are prea mult de lucru.

Dacă Italia intră în război, poate că e imprudent să-și lase familia la Beauvallon. A pus să se amenajeze o casă, situată lângă o fermă pe care a cumpărat-o în Lot-et-Garonne, aproape de Nerac. Ehei, Henric al IV-lea și Margareta de Navara. El n-a văzut niciodată ferma asta, unde Gabrielle ar muri de plictiseală fără bridge, fără baccara și fără dansatori.

Nu-i un tip prea fericit, Georges Merlin, cu cele o sută de milioane investite în industria ciocolății, cu soția lui splendidă și cu copiii pe care

îi ignoră. Băiatul nu pare prost. Acum e război, un măcel înfiorător, cu perspectiva unor răsturnări radicale. Tot ceea ce a încercat el atât de mult să împiedice. Ah! ticăloșii!

18 decembrie

DOAMNEI GEORGES MERLIN
DOMENIUL MERLIN
BEAUVALLON (Var)

Scumpa mea,

Îmi dau foarte bine seama că te plictisești la Beauvallon mai ales după plecarea familiei Singleton. Dar chiar nu se poate găsi în regiune un jucător de bridge acceptabil?

În orice caz, trebuie să fii rezonabilă. Ai cinematograful de la Sainte-Maxime, radioul și familia Sergentais. Nu mi se pare că întoarcerea ta la Paris ar fi oportună. Faptul că germanii nu bombardează în clipa de față Parisul nu înseamnă că au renunțat la aceasta. Pe de altă parte, e și chestiunea încălzirii. Eu dau drumul la calorifer sâmbătă dimineața și Francis îl închide duminică seara. Mi-am instalat un pat de campanie în biroul meu. Mănânc la restaurant; am terminat cu Béatrice, care încărca exagerat nota la coșniță. Francis îmi ajunge pentru întreținere.

Țin regim. Am slăbit patru kilograme de la începutul războiului. Asta pentru că umblu mult (de la birou la restaurant, de la restaurant la birou, și când merg după cumpărături în centru). Nu iau autobuzul decât atunci când mă duc la fabrică.

E frig (–11° în dimineața asta) de două zile. Mă gândesc tot timpul la nenorociții care sunt acolo. Am trimis pentru armată două tone de tablete, care vor fi distribuite de Crăciun acelora care nu primesc pachete.

Mă zbat cu Intendența pe o mare agitată de hârțoage și n-ajung să obțin de la Marina comercială vapoarele indispensabile pentru a-mi împrospăta stocul de cacao. În cele din urmă, azi-dimineață le-am cerut de la englezi. Mâine mă duc la Londra cu avionul ca să termin odată cu povestea asta.

Trebuie să fi citit în ziare despre restricțiile în privința dulciurilor. Am suspendat fabricarea articolelor de lux. De altfel, ciocolata ordinară va ocupa (atâta vreme cât voi avea zahăr, cacao și hârtie) personalul disponibil de la fabrica din Aubervilliers. În privința celei din Marsilia, voi hotărî pe loc, atunci când voi veni. În legătură cu asta, Charles se afla la Paris. Ieri am luat masa împreună la Carton Lucas. Mă roagă să-ți transmit complimente. Se gândește, în fiecare săptămână, să se repeadă de la Marsilia la Beauvallon.

Sunt dezolat că nu voi plutea veni pe 23, așa cum speram. Călătoria mea la Londra răstoarnă totul. Și pe deasupra, trebuie să fiu la Paris pe 3 ianuarie pentru un Consiliu. Voi veni deci către 15. Sper să pot petrece a doua jumătate a lui ianuarie cu voi.

Am expediat azi-dimineață cadoul lui Christian și al Jeaninei. Pentru Christian, un tren electric grozav, cu care îmi făgăduiesc să mă distrez mult, eu însumi, și un portofel. Pentru Jeanine, un pachet cu cărți și un mic colier. Cadoul tău îți va fi livrat prin poștă. Sper că totul va sosi la timp.

Încearcă să împodobești un pom de Crăciun. Am adăugat la cadouri accesoriile pe care le-am putut găsi: lumânări, beteală, bibelouri, bomboane. Nu vei găsi brad. Ia un pin tânăr și suspendă ramurile cu sârmă.

Christian trebuie neapărat să facă un efort la franceză, dacă vrea să intre într-a șasea anul viitor. Dacă nu e suficient cursul prin corespondență, încearcă să găsești pe Coastă un meditator care s-o stimuleze și pe Jeanine în același timp, pentru că Mademoiselle mi se pare depășită de evenimente.

Cum e vremea pe-acolo? Fii atentă cu Jeanine să nu răcească. Dacă termometrul coboară la 10°, dă drumul la încălzire. Există cărbuni pentru zilele friguroase. Dar nu lăsa caloriferul să meargă tot timpul. În zilele frumoase, fă foc. Probabil că moș Denis a despicat bucățile de pin. Când ai să te duci la Sainte-Maxime, întreabă-l te rog pe Upino dacă a reparat motorul vaporului.

Dacă Albert mai e impertinent, cum nu face nimic și cum nu vom avea nicio recepție, dă-l pe ușă afară fără să șovăi.

Nu ai niciun motiv să suspini după Paris. Nu e vesel. Vineri l-am avut toată ziua pe cap pe Mercereau, un client serios din Bordeaux. Până la urmă m-am târât cu el la Casino de Paris, unde cântă Chevalier. Spectacol fără strălucire. Cădeam de somn, ca totdeauna, după ora zece. Din fericire, la ora unsprezece totul a luat sfârșit și Mercereau s-a resemnat să se întoarcă la Claridge.

I-am telefonat mamei tale. E gata să vină la tine, la Beauvallon. Tatălui tău nu i-ar displăcea o ședere pe Coastă. Am insistat în acest sens. Pentru moment, n-avem să ne temem de nimic din partea Italiei. În timpul șederii mele, vom putea să ne repezim la Cannes, dacă te-ndeamnă inima. Dacă mama ta era cu tine, ai fi avut, evident, mai multă libertate de mișcare.

După aceea ai putea să te întorci la Paris, cu mine, pentru câteva zile, la începutul lui februarie. Probabil că ai exagerat, scriindu-mi că n-ai nimic să pui pe tine. Ai venit aici la sfârșitul lui octombrie și ai plecat înapoi cu trei cufere.

Am primit vești de la René Corvin. A rămas la comandamentul fortificației lui avansate de pe linia Maginot încă de la 25 august. O să-și ia curând prima permisie.

Fii înțelegătoare, Gabrielle. Parisul nu e vesel și prietenii tăi nu sunt aici, cel puțin cea mai mare parte dintre ei. Ar fi cea mai mare prostie să aduci copiii, înțelege.

Sunt necăjit că nu voi fi alături de voi de Crăciun, că nu voi vedea chipurile micuților când vor primi darurile. Sărută-i ca și cum aș face-o eu. Bucură-te pentru mine de plăcerea lor.

Te sărut cu dragoste,

GEORGES

Scris pe 18

CĂPITAN RENÉ CORVIN,
AL 5-LEA R.I.F., COMP. A 3-A, S.P. II

Bătrâne frățân, asta da, noutate! O să facem rost pentru tine de zece sticle de vin extra, pe măsura slabelor noastre mijloace. Să nu-ți închipui totuși, în cugetările tale subterane, că Parisul ar fi teribil de amuzant.

Vom face, cu toate acestea, ce ne va sta în putință, ca să nu-ți pară prea lungi aceste zece zile.

Mori de frig la Paris. Deci va fi mai bine să tragi la hotel. Apartamentul tău e încălzit numai două zile pe săptămână. Mămica ta, căreia tocmai i-am telefonat, va veni să petreacă la Paris aceste zece zile. Căci nu vrea să-ți irosești o parte din civilie în trenul de Saint-Germain. Va profita de acest răgaz pentru a face cumpărături și vizite mereu amânate (vine rar la Paris de când a început războiul, știi, din cauza camuflajului). I-am spus că te las la dispoziția ei toate diminețile, un prânz din două, toată ziua întâi de Crăciun și seara de Sfântul Silvestru. Trebuie chiar să iau pentru seara aceea două fotolii la Comedia Franceză. Vei vedea *Asmodée*, a lui Mauriac.

Când îți scriu, îmi e un pic rușine că mă aflu în biroul meu confortabil din micul hotel al cartierului Saint-Honoré, unde se contabilizează ciocolata Merlin. Știu că-mi datorez suplimentul albastru modestei mele situații militare (caporal-șef) și puștanilor mei.

Sunt mulți indivizi în situația mea. Pentru moment, de altfel, nu asta mi se pare important. Ceea ce contează e materialul și organizarea. Grangurii cred că Hitler va încerca prin toate mijloacele (Mussolini menținut nebeligerant, Papa, America) să provoace o conferință. Nu credea, se pare, că noi vom consimți. Oameni bine plasați, în Anglia și în Franța, *îi dăduseră asigurări* în acest sens, se spune. Pentru acest motiv a mers pe față în Polonia. Știa că noi nu eram pregătiți, că opiniile erau împărțite, că pactul său cu Sovietele deruta opinia publică etc.

Scrisoarea ta optimistă îmi face bine. Aici, cercurile oficiale sunt odioase, pline de meschinărie și de rutină. Cât despre saloane și despre oamenii bine informați, sunt de acord cu Hitler asupra unui mare număr de puncte! Unele ziare și săptămânale sunt, în pofida cenzurii, foarte ciudate de citit sub acest raport.

Și tu, om de dreapta și patriot, consideri că vei fi totdeauna împotriva curentului? Și că trebuie să-l îndrăgești pe dușman, să fii gata a-i deschide porțile, să-l detești pe aliat și să-l vorbești de rău, pentru a fi cu adevărat *național?* Văzut din perspectiva liniei Maginot, acest lucru trebuie să producă o impresie nostimă, nu?

În ceea ce mă privește, dacă n-aș fi fost sigur că sunt afectat ca planton la stația telefonică Kléber în calitate de caporal-șef, de multă vreme aș fi aruncat la coș hârtia cu mobilizarea mea pe loc.

Dar ce servicii militare aș putea eu aduce?

Am încercat să propun munca mea civilă. Pretutindeni, am întâlnit cea mai perfectă indiferență administrativă (cu o nuanță de dispreț: „Ca și cum ați fi bun la ceva!"). În candoarea mea, crezusem că am unele calități de organizator și mi se părea că, războiul fiind o întreprindere, oameni obișnuiți să decidă ar putea fi utili țării. Arca sfântă a administrației a rămas cu fermitate închisă bunei mele intenții nevinovate (tu știi în ce măsură!). Miniștrii cărora le-am propus să-mi servesc patria în calitate de Georges Merlin, și nu în calitate de caporal-șef, m-au felicitat pentru mobilizarea mea pe loc. Unul mi-a spus în mod spiritual: „Angajați-vă în calitate de soldat de ciocolată".

Cei care ne guvernează nu par să înțeleagă că războiul modern nu se câștigă în coloane pe trei rânduri. Ceea ce mă deprimă nespus. Dar nu-i nimic de făcut.

Cum nu cunosc mersul trenurilor la fel de bine ca tine, cel mai bine ar fi să te duci direct la Crillon, unde mama ta te va aștepta, și să-mi telefonezi la birou (dacă e între nouă și douăsprezece sau între cincisprezece și șaptesprezece) ori la fabrică (dacă e între șapte și opt jumătate sau între șaptesprezece jumătate și nouăsprezece).

Te sărut bucuros,

GEORGES

P.S – Ți-am trimis, înainte de a primi scrisoarea ta, un colet de la Moș Crăciun: caviar, whisky, plum-cake, pateu de ficat și, firește, ciocolată. Va ajunge poate după plecarea ta. Anunță-i pe camarazii tăi.

DOMNULUI GOLDSCHIELD,
CINEDIE, 118, CHAMPS-ÉLYSÉES, PARIS.

Scumpul meu Goldschield,

Încă o poliță neplătită, a patra de la începutul războiului. Cunosc dificultățile industriei cinematografice, însă *Refrain d'Amour* apare insistent pe toate ecranele.

Dacă ți-am dat girul meu, am făcut-o spre a fi agreabil unor prieteni, însă în aceeași măsură și pentru că aveam încredere în reputația dumitale profesională.

Îmi datorezi în momentul de față 100000 de F (o sută de mii). Sunt pe piață încă 150000 de F (o sută cincizeci de mii) de hârtie în circulație. Nu văd pentru dumneata decât un mijloc de a mă împiedica să-mi arăt dinții (și cunoști reputația mea în această privință), acela de a pune în mod rapid pe picior o nouă producție, înglobând reutilizarea celor 250000 de F în chestiune. Dacă nu, ai să sari în aer. Știi că am dreptul, la întâi ianuarie, să pun mâna și să exploatez filmul. Nu mă forța s-o fac, nu e meseria mea.

Lipsesc patruzeci și opt de ore. Aștept un telefon pe 21, la ora nouă, la birou.

Al dumitale,

MERLIN

Scrisoare expediată prin poșta pneumatică.

Suzon, unde naiba te-ai dus de nu mai poți fi găsită la telefon? Ți-a venit vreun fin în permisie?

Nu plec în Sud. Mă duc la Londra și mă întorc marți. O să petrecem sărbătorile împreună. Corvin va fi aici, în concediu. Organizează la tine revelionul. Georgette e oare liberă? Dacă nu Sélysette? Trebuie neapărat să-l distrăm pe sărmanul René, care se află de acum patru ani într-un blockhaus de pe linia Maginot.

Invită-i pe Goudinard și pe Toinette și pe micul Chapuis. Invită pe cine vrei. Înainte de masă, o să mergem la cinema.

Țin la Goudinard, pentru că eu cred că-l voi convinge pe ticălosul ăsta de Goldschield să facă un alt film pentru tine. Trebuie ca Goudinard să ne găsească un scenariu care să placă cenzurii de la Hotel Continental.

Telefonează-mi marți dimineața la birou. Aranjează toate astea. Mai curând Georgette decât Sélysette, e mai inteligentă.

Al tău,

GEO

XVIII
VALENTIN VAN CAUVELAERT

Valentin van Cauvelaert stă așezat pe pat, în cămașă. Trăncănește cu Trude, care și-a tras cearceaful pe ea. Trude are o slăbiciune pentru Valentin. Băiatul ăsta e atât de singur în viață! Orfan, n-are drept familie decât o mătușă bătrână într-o insulă din Frise și un unchi în Batavia. Fără a o socoti pe Trude, care îi satisface în același timp simțurile și gustul vieții de familie reaprins în timpul unor luni nesfârșite de navigație, când avusese la bord câțiva pasageri indigești, un doctor idiot, un mecanic-șef grosolan, un prim-locotenent atins de ulcer la duoden și un locotenent-secund care nu se interesa de meserie.

Căpitan de cursă lungă cu începere numai de trei ani, „mixtul" său aparține unei mici societăți. Pentru a fi căpitan, a trebuit să-și părăsească locul de secund pe steamerele suple și uleioase ale Companiei Neerlandische Lloyd. Și încă e foarte mulțumit să aibă un vas pe timpurile astea!

Întreabă cât e ora, dar Trude e prea obosită ca să-și caute ceasul pe noptieră. Îi e teamă ca Valentin să nu vrea iar să facă dragoste. Așteaptă să-l vadă plecat, ca să doarmă. Doarme mult, Trude, cel puțin paisprezece ore pe noapte. Pentru acest motiv, la douăzeci și cinci de ani împliniți, e puțin cam grăsuță. Unul dintre prietenii ei, micul locotenent Cornelius, i-a atras atenția. Dar e atât de bine să fii în pat, fără a te gândi la nimic altceva decât să mănânci ciocolată pe care prietenii ei i-o aduc din Borneo!

Trude și-a organizat frumos viața. Locuiește în vechiul Amsterdam, într-o căsuță cochetă și desuetă. Care nu e departe de străzile plăcerii. Dar ea a rezistat totdeauna la ofertele codoașelor din Oude Afterburgwald, strada micului canal unde prostituatele așteaptă clienții tricotând sub lampă. În cețurile Nordului, ele oferă, cu perdeaua ridicată dincolo de fereastră, ispita unui „cămin" confortabil, cu cearșafuri albe și alămurile bine lustruite.

În ceea ce privește curățenia. Trude nu lasă grija asta pe seama nimănui. Își consacră, ca o bună olandeză, o mare parte din viață

treburilor menajere. Împarte ceasurile care îi mai rămân între câțiva ofițeri de cursă lungă, pe care îi așteaptă de fiecare dată când se întorc din Extremul Orient. Trude e zâmbitoare și puțin vorbăreață, docilă față de gusturile unora și ale altora, ceea ce îi asigură o viață fără griji, cu o frumoasă garnitură de rufărie albă în dulap.

Ține o contabilitate precisă a legăturilor sale, scontând pe întoarcerea unuia și plecarea altuia și veghind la împărțeala cea mai loială, conform mijloacelor și gentileții lor.

Într-un elan, îl sărută amabil pe Valentin, cu buzele ei răcoroase, groase și moi.

Valentin e preocupat: se gândește la călătorie și la război.

Acum zece ani, când pregătea concursul de ofițer secund, a participat la congresul din Valais. Era o călătorie puțin costisitoare și prilejul de a vizita o țară muntoasă. Valentin a fost sedus de ideea Unității europene. Calcula rolul pe care Țările de Jos, mic regat continental și mare Imperiu, puteau să-l joace într-o Europă federală. Valentin a aderat la mișcarea europeană din patriotism olandez. Elanul acesta n-a avut urmare. A devenit un lup de mare între atâția alții, care nu citește nimic și visează pe puntea de comandă în loc să gândească. Valentin e un vlăjgan mare și blond, cu pielea trandafirie, în afara feței chinuite de arșiță. Are ridurile caracteristice ale marinarului, după cum are și mersul domol și legănat. Va porni spre America de Sud prin câmpurile de mine. Lui Trude i-a fost frică pentru el, toată seara. Valentin și-a dat foarte bine seama după felul în care îi ținea mâna la cinema. Și cum i s-a dăruit din toată inima! O iubește mult pe Trude, cum stă așa lungită, cu mâinile încrucișate sub cap. E frumoasă, planturoasă, sănătoasă.

Valentin își pune hainele civile, un costum de gata care îi dă un aer de împrumut. Trude îl preferă în uniformă. Îl urmărește cu privirea, în timp ce se îmbracă. Ar vrea să-i spună ceva drăguț. Iată-l că pune un plic pe cămin.

„Te întorci curând?" e tot ce găsește să-l întrebe. E păcat să-i spui lui Valentin același lucru ca și celorlalți.

El nu i-a mărturisit: compania sa lucrează pentru Germania și la întoarcere va trebui să forțeze blocada engleză. Se va expune unor

riscuri mari, dar va avea profituri serioase. Valentin nu acordă o mare importanță profitului. A ascultat cu oarecare scepticism oferta pe care i-a făcut-o armatorul, lăsându-i libertatea de a demisiona sau de a se îmbarca. Să demisioneze? Meseria lui e să navigheze. Îi detestă pe germani, aroganți la escale cu ofițerii celorlalte țări. Dar cu ce drept vor englezii să-l împiedice pe Valentin van Cauvelaert să-și câștige existența și, de asemenea, un pic și pe aceea a acestei frumoase Trude blonde care îi înlănțuie grumazul cu brațele ei dolofane și răcoroase?

Valentin se îndreaptă spre port. Vechiul Amsterdam doarme. Numai câteva lumini rare sunt încă aprinse la ferestrele din Oude Afterburgwald, chemând pe trecătorul întârziat. Prostituate care n-au avut noroc.

Valentin traversează canale, străbate străzi pustii. În port, apa e neagră. Acea masă întunecată e vaporul lui, *Oude Delft*.

Valentin nu e sigur de echipajul său. A trebuit să debarce o parte din el, care refuza să navigheze fără un acord englez. Apoi, câțiva dintre cei mai buni marinari ai săi au fost mobilizați, fiecare în țara lui, francezi, englezi, germani, chiar și olandezi. S-au îmbrățișat la plecare și au tras o dușcă împreună, înainte de-a sa expedia reciproc la fund.

Lângă puntea de comandă, un bărbat îl așteaptă și îl salută pe căpitan. E bătrânul Jef, nu prea beat pentru o noapte când se ridică ancora.

Oamenii din sala cazanelor aprind focurile. Se aud lopețile care râcâie dedesubt. Însă remorcherul n-a fost încă semnalat, nici comandantul portului care va aduce tabloul câmpurilor de mine.

— Niciun pasager clandestin, Jef? Pe capul tău?

Matelotul clipește din ochi.

— N-am decât un cap și doi ochi, căpitane.

Nemulțumit, Valentin urcă pe deck.

*

JURNAL DE BORD al lui *Oude Delft,* paginile 65 și următoarele

31 decembrie 1939, ora 20:

Cap. S.-S.V. Am întâlnit furtună de zăpadă la 67° latitudine nordică și ceață deasă N.-N.V. Încercăm să ajungem la adăpostul insulelor Feroë.

31 decembrie 1939, ora 20,30:

Copie după raportul căpitanului de cursă lungă Van Cauvelaert Valentin către domnii Vandenhove, armatori din Amsterdam.

Cu începere de acum o oră, am hotărât să pun cap S.-S.V. pentru a încerca să evităm furtuna de zăpadă, venind dinspre N.-N.V., pe care am întâlnit-o la 67° latitudine nordică. Intenția mea era să trec pe la nord de Feroë, pentru a mă îndrepta spre apele teritoriale norvegiene. Dar lipsa oricărei informații meteorologice asupra intensității acestei furtuni care provine din Groenlanda mă obligă să caut un adăpost eventual în Feroë, și, în orice caz, să trec pe la sud de acest arhipelag.

La plecarea din Pernambuco, pe 30 noiembrie, am încercat să rămân în vecinătatea celui de al 40-lea grad de longitudine. Am traversat ecuatorul pe această longitudine. În acest moment, am avut un accident la al treilea cazan (alăturat raportul ofițerului mecanic Mauritzius). Mi s-a părut prudent, conform sfaturilor servantului brazilian, de a nu naviga prea aproape de apele Guyanei. Am părăsit deci, pe 3 decembrie, apele americane pentru a traversa spre larg, urmând aproximativ al 40-lea grad longitudine. Dar lipsa celui de al treilea cazan a prezentat grave inconveniente. După ce am trecut de tropicul cancerului, am pus așadar cap spre vest-vest, traversarea celui de al 30-lea grad latitudine nordică, unde o flotă britanică patrulează în permanență, fiind periculoasă.

Am ajuns din nou în apele statelor americane. Am atins pe 6 decembrie nordul insulelor Bahamas. Am hotărât să ancorez în portul Charleston, cu scopul de a repara cazanul deteriorat.

Am rămas treisprezece zile la Charleston. Am ridicat ancora pe 19 decembrie, în timpul mareei de la ora șase.

M-am îndreptat imediat de la cel de al 80-lea grad longitudine către al 50-lea grad longitudine pe care l-am atins la cel de al 42-lea grad latitudine nordică, adică la înălțimea Canadei. Am trecut, pe 23 decembrie, pe la est de Saint-Pierre-el-Miquelon, slab apărat de rare vase de escortă franceze, și am luat direcția spre capul Farewell.

Am mers, pe 26 decembrie, de-a lungul celui de-al 20-lea grad longitudine la al 65-lea grad latitudine nordică, pe 27 decembrie de-a lungul celui de-al 10-lea grad longitudine la al 68-lea grad latitudine nordică. Pe 28 decembrie, am întâlnit furtuna. Trebuie să trec pe la sud de Feroë.

Nu-mi ascund inconvenientele pe care le prezintă trecerea între Feroë și Shetland, unde englezii au stabilit o bază pentru vase de escortă. Însă *Oude Delft* nu este echipat pentru a rezista unei furtuni în regiunile cercului polar, în timpul solstițiului de iarnă. Căderile de zăpadă obligă echipajul la o neîntreruptă muncă de degajare a punții, prin urmare a trebuit să triplez carturile, iar pilotarea este îngreuiată de hulă și de frig. N-am niciun medic la bord și am trei bolnavi, două picioare degerate și un nas. Am înregistrat –47° azi-dimineață la ora șase. Barometrul a fost coborât toată noaptea și toată dimineața. Nu pot să avansez decât cu o extremă încetineală, temându-mă permanent să nu mă ciocnesc de stânci. Întâlnirea cu un submarin mi s-a părut, dimpotrivă, puțin probabilă pe furtuna asta.

Socot că voi intra în apele norvegiene mâine 1 ianuarie.

VAN CAUVELAERT, VALENTIN,
Căpitan de cursă lungă, comandant pe *Oude Delft*

Un tangaj violent încheie semnătura cu o enormă pată de cerneală. Acest incident îl face pe Valentin să zâmbească. Usucă cerneala cu sugativa Jurnalului de bord pe care îl închide. După aceea își trage mănușile, își pune haina impermeabilă și iese pe dunetă, ținându-se de pereții camerei hărților pe care o traversează. Secundul este aici, dincolo de geamul pe care zăpada se adună în straturi mari. Trebuie să deschizi ușa și să scuturi bastingajul ca s-o dai jos.

— E-n regulă? întreabă Valentin.

— Nimic nou, spune secundul.

Liniștit, Valentin se întoarce în cabina lui. Scoate din sertarul comodei o mapă cu hârtie de lux pe care a cumpărat-o în America. (A cumpărat de asemenea și nuci de cocos, bibelouri și un șal brazilian pentru Trude.)

Cu scrisul lui atent, se pornește să scrie pe hârtia asta frumoasă pentru leneși.

Noaptea de Sfântul Silvestru

Trude, nu trag nădejde că scrisoarea asta o s-ajungă la tine vreodată, deoarece dacă ne scufundăm se va scufunda cu noi, și dacă nu ne scufundăm îmi va părea ridicolă și nu ți-o voi trimite.

Nu te am decât pe tine pe lume, Trude, și pe mătușa mea. Dar nu-i pot scrie mătușii mele tot ce-mi trece prin minte. Aș fi voit să ne facem viața în doi și să fii soția mea, să fii numai a mea. Nu mă îndoiam că voi ajunge aici într-o zi, fără blestematul ăsta de război. Știu că tu ai nevoie de multe lucruri, iar un căpitan care nu face contrabandă nu câștigă bani cu nemiluita, cu asigurările și banii de pensie pe care trebuie să-i plătească. Voiam ca în ziua în care vei accepta să nu mă ai decât pe mine, să fii mai răsfățată și mai fericită decât înainte. Dacă aș fi avut locul de comandant pe un petrolier al Companiei Royal Dutch, s-ar fi realizat. Dar eu îți spun toate astea fără ca măcar să fiu sigur că tu ai fi voit să fii doamna van Cauvelaert.

Închipuie-ți că am avut o avarie la motoare și că am petrecut aproape două săptămâni la Charleston. Îți aduci aminte că tu dansai charleston foarte bine? Imaginează-ți că Charleston e un port în America, în sudul Statelor Unite, un port așa cum poți să vezi la cinema, cu negri îmbrăcați în alb care beau lapte.

Am părăsit coasta Americii înainte de a ajunge în Canada și acum sunt în infern. Poți să-mi privești drumul pe hartă. Vei găsi Pernambuco în Brazilia și Charleston în America de Nord. Acum sunt în nord, la dreapta Islandei, pe hartă. Trebuie să ajung în Norvegia, pentru a coborî după aceea de-a lungul coastei până în Danemarca (există numai o mică trecere dificilă, la intrarea Balticei) și până la Amsterdam și la scumpa mea Trude.

Odată atinsă coasta norvegiană, voi fi salvat. Englezii respectă apele norvegiene. Se poate naviga cât mai aproape de fiorduri. Toți spărgătorii de blocadă trec pe acolo.

Mă gândesc, dintr-odată, că scrisoarea mea trebuie să-ți pară de neînțeles. Nu ți-am spus, înainte de plecare, că navighez ca spărgător de blocadă. Am o încărcătură de aramă, de cafea și de grâu. Ciudat amestec!

Țările de Jos sunt neutre. Numai că eu nu-i iubesc pe germani. A sprijini victoria germană, alimentând Reichul cu aramă, cu grâu și chiar cu cafea, nu înseamnă a lupta, pe un termen mai mult sau mai puțin lung, împotriva patriei?

În orice caz, mă simt răspunzător. Unii dintre oamenii noștri navighează de șase ani cu mine și nu m-au părăsit pentru că au încredere. Au de asigurat existența soțiilor și copiilor lor. O imprudență din partea mea, și vasul s-ar duce la fund, fără speranță de salvare pentru un singur om din echipaj. Cel mai rău lucru ar fi ca eu să supraviețuiesc.

La mulți ani, Trude. Acum, trebuie să te părăsesc. Locotenentul meu secund a cumpărat, la Charleston, un brad și lumânări pe care le-am aprins în seara de Crăciun. Pomul a rămas în careu și îl vom aprinde din nou în seara asta. Locotenentul secund ne-a pregătit o nouă surpriză pe curând. La rândul meu, am cumpărat cadouri pentru fiecare dintre ofițeri și ei le vor găsi sub șervet. Iar după aceea vom mânca curcan, dacă bucătarul izbutește să aprindă focul pe furtuna asta (petele de pe scrisoarea mea sunt urme de scrum). Cât despre marinari, fiecare va avea o havană adevărată și un pahar de rom. În clipe ca astea, micile plăceri au multă importanță.

Închei scrisoarea, o lipesc și o pun în portofelul meu. Dacă ajunge la tine, înseamnă că totul se va sfârși. Te vei duce deîndată la mine acasă. Nu-i vei spune portăresei că am pierit. Îi vei cere cheia. Ea te cunoaște și eu am prevenit-o. În camera care-mi servește de birou și de dormitor, se află un cămin. În fundul căminului, la stânga, există o cărămidă care se scoate, în spatele ei, se află un portofel. Ia-l. E pentru tine. Vei găsi de asemenea în sertarul comodei un inel (într-o cutiuță la dreapta). Poartă-l în amintirea mea. Tot în aceeași cutie se află un ceas (pentru tine) și o mică brățară pe care i-o vei da mătușii mele. Tot tu va trebui s-o anunți de ceea ce mi s-a întâmplat. Nu-i spune că forțam blocada engleză.

Îți doresc să întâlnești un om de treabă care să te facă fericită așa cum o meriți. Tu ești făcută pentru a fi femeia unuia singur și aș fi voit să fiu eu acela.

Nu mai pot să scriu pentru că sunt trist și pentru că furtuna se întețește. Ea merge mai repede ca noi.

Secundul m-a anunțat că dineul și surprizele sunt gata. După aceea va fi timpul să fac de cart.

Trude, să nu rupi *niciodată* fotografia pe care ți-am dat-o. Păstrează-i un locșor într-un cufăraș, așa cum vei păstra un locșor în memoria ta pentru

VALENTIN

JURNAL DE BORD al lui *Oude Delft*, pagina 68

31 decembrie, ora 23,55. Anul se sfârșește. Furtuna s-a mai domolit. Dacă Dumnezeu ne dă ajutor, în zori vom fi sub vântul insulelor Feroë.

1 ianuarie, ora 6. – Nimic de semnalat. Vânt N.-V.V. 64° latitudine nordică. Întâlnit meridianul Greenwich. Am captat un S.O.S. vas englez scufundat de submarin german. Nimic de făcut.

1 ianuarie, amiază. – Vânt foarte violent. Gheață pe punte. Corvoadă foarte dificilă. Punem cap spre Christiansund.

1 ianuarie, ora 18. – Vom intra în noaptea asta în apele teritoriale norvegiene; 30° longitudine estică, 63° latitudine nordică. Mare dezlănțuită. Termometrul la ora 18: –46°. Barometrul în urcare.

1 ianuarie, ora 21. – Ne-am ciocnit de o mină. Partea dinainte distrusă. Șase bărci pierdute. Celelalte pe mare. Lansăm un S.O.S. Ne scufundăm.

XIX
MARCO AGUSTI

O mie de motoare de livrat în cel mai scurt răstimp, cu activitate în trei schimburi: inginerii sunt istoviți. Se pare că elementele sunt gata, iar constructorul Caproni le va depozita în uzină, unde montarea se va face pe loc, pentru a câștiga timp. Cei dintâi controlori germani au și sosit, precedându-i pe piloții de încercare. Prima tranșă trebuie să fie terminată în trei săptămâni.

Acestea sunt noutățile pe care le află Marco, atunci când este chemat în biroul directorilor. Sunt aici amândoi. Unul, bine cunoscut în toată Italia pentru aprecierea acordată starurilor de cinema (s-a interesat de această industrie din dragoste pentru o vedetă plecată după aceea la Hollywood), e un om de lume foarte amabil. Celălalt, poreclit Piccolo, e pătrat, cu nimic mai înalt decât lat, umeri de luptător și cap de buldog. E un timorat, care-și petrece viața temându-se de țigla care nu va întârzia să se desprindă de pe acoperișul cel mai apropiat ca să-i cadă lui în cap.

— Am dori, scumpul meu Agusti... spune cel dintâi.

— Să vă... vorbim despre invenția dumneavoastră, continuă Piccolo.

Se mai află, în cameră, instalați lângă dublul birou directorial, doi bărbați pe care Marco Agusti nu-i cunoaște.

— *Signor direttore*, spune Marco clătinând din cap, cercetările mele n-au avansat deloc. Știți că le duc mai departe în particular, în micul meu laborator, în afara orelor de lucru la uzină.

— Cu toate acestea, insistă primul director, ne-ați lăsat să sperăm.

Marco clatină iar din cap.

— Din nefericire, *signor direttore*, nu mi-a stat gândul câtuși de puțin de atunci încoace la cercetările științifice.

Piccolo atacă miezul chestiunii.

— Acum trei luni, nu credeți că ați beneficiat de măsuri de indulgență în vederea cercetărilor pe care le efectuați?

Marco afectează uimirea:

— Faceți aluzie la întrevederea mea cu secretarul general al Fasciei? Probabil că ați fost rău informat, *signor direttore*. Pot să jur că în cursul

acestei conversații n-a fost vorba, nici măcar un moment, de proiectul motorului meu.

Cei doi spectatori dau ușoare semne de nerăbdare.

— Poate că, spune primul director, chestiunea s-a subînțeles? Dorința a fost aceea de a nu vă împiedica să izbutiți într-o experiență a cărei importanță este incalculabilă.

Unul dintre spectatori intervine:

— Să nu exagerăm nimic, spune el tărăgănat. *Bitte.* Vrem numai să ne dăm seama.

— Pe scurt, reia Piccolo stânjenit, în ce stadiu sunteți, Agusti?

Marco zâmbește.

— Cred că am găsit. Am totul în cap, *signor direttore*.

Al doilea spectator se agită în scaun, își scoate țigara din gură și mormăie:

— Durează mult!

Cei doi directori sunt agasați. Pentru dânșii, fascismul, începând de acum cincisprezece ani, se rezumă la comenzi mari și impozite grele. Detestă să fie amestecați în controverse de acest gen. Doar pentru a-l ajuta pe Marco să iasă dintr-o încurcătură, au pomenit de acest motor cu prilejul anchetei.

Primul german s-a ridicat:

— S-a efectuat o percheziție la dumneavoastră...

Se uită într-un carnețel pe care-l ține în mână.

— ...Domnule Agusti. Am ținut să supraveghez eu însumi. Nu există nici urmă de motor.

Piccolo protestează. Germanul insistă.

— Poate că domnul Agusti și-a vândut planurile în străinătate?

— Germaniei?

Primul director își reține un zâmbet. Îi place că Marco e îndrăzneț.

Germanul a încasat riposta. Spune:

— Noi cunoaștem scrupulele inventatorilor. Nu suntem amatori să ne amestecăm în cercetările lor. Însă mareșalul a auzit vorbindu-se de domnul... Agusti și a cerut ca aparatul să-i fie prezentat. Pentru acest motiv, în interesul tuturor...

Se uită la celălalt german care-și fumează țigara și care aprobă cu un mârâit.

— *Ja. Für alles!*[9]

Marco zâmbește gândindu-se la peronul vilei părintești.

— Cred, spune dânsul, că pot să mă aștern din nou pe lucru.

Un suspin general de ușurare întâmpină acest răspuns.

— *Schön*[10], mormăie fumătorul.

— Perfect, întărește Piccolo.

Germanul care poartă discuția îi zâmbește lui Marco.

— Domnul Agusti este un patriot. Sper că domnii directori îl vor scuti pe domnul Agusti de munca sa curentă. Domnule Agusti, în cât timp, aproximativ, puteți fi gata pentru o primă experiență?

Marco se uită la Piccolo:

— Scumpul meu Marco, spune acesta, împrejurările... contingențele...

— Trei săptămâni.

— Bine, înregistrează germanul. Să punem patru... La cincisprezece ianuarie, veți fi un om mare. Nu mă faceți să spun ce ați fi fost dacă, din nefericire, acest motor n-ar fi existat decât în imaginația dumneavoastră.

— Un cadavru? întreabă Marco politicos.

Cei doi germani râd în hohote. Atmosfera s-a destins.

— Bineînțeles, reia oratorul, domnul Agusti nu va ieși din uzină, atâta vreme cât va dura munca aceasta. Îi veți instala o locuință și un laborator.

— Firește, spune Marco, voi obține fără dificultate materialul și nimeni nu-mi va supraveghea munca?

— De acord, răspunde germanul.

Marco pleacă. Cu niciun preț, nu va livra Germanici motorul cu reacție. Dar unde să fugi, și cum? Merge pe străzile din Torino, cu capul înfierbântat, urmărit fără discreție de către doi curioși.

---

[9] Da. Al tuturor! (germ.).

[10] Frumos (germ.).

Se întoarce acasă. Aici totul e cu susul în jos. I s-a explorat salteaua și i s-au ciuruit pereții. Deschide fereastra, închide obloanele și vede doi zbiri staționând la colțul străzii. Se strâmbă la ei.

Când acest idiot de german a spus că laboratorul său va fi instalat în uzină, i-a și venit ideea: în opt zile, cele o mie de elemente vor fi livrate, cele o mie de motoare rodate.

În zori. Marco deschide fereastra. Cei doi supraveghetori au fost schimbați. Îl strigă pe unul dintre înlocuitori:

— Du-te să ceri o mașină pentru mine la uzină. Avem de transportat material.

Apoi Marco pregătește o valiză, cu lenjerie de schimb și câteva cărți. Aruncă o privire de adio asupra celor trei cămăruțe.

Iată-l pe zbir și automobilul. Marco veghează cu grijă la transportul unei lăzi. O izbitură ar fi catastrofală.

DOSAR CONFIDENȚIAL RELATIV LA PAVLOVICI ANTE SAU PAVELLI ANTHEORE:

Registru (piesa Nr. 1).

Numele și prenumele: Pavlovici (Ante). Se pretinde Pavelli Antheore, născut din părinți italieni.

Naționalitatea: Iugoslavă (anterior austriacă).

Data nașterii: 25 martie 1905.

Locul nașterii: Spalato (Dalmația).

Profesiunea: Voiajor comercial.

Domiciliul: Dubrovnik (Ragusa), Iugoslavia.

Fiul lui: după cum spune, al lui Pavelli, Gabriele și Saverelli Maria-Tereza.

Religia: ortodoxă.

Informații confidențiale de păstrat manuscrise în registru.

Antecedente:

Comis-voiajor în comerțul cu mărunțișuri. Informator priceput. A servit în mai multe rânduri: 1° la mișcarea macedoneană în momentul tensiunii greco-bulgare din 1926; 2° în diferendele noastre cu Iugoslavia,

mai ales în Dalmația, la punerea pe picioare, la Spalato, a unui partid fascist dalmat. Și-a făcut debutul în serviciul Turciei în timpul războiului din 1921, în spatele frontului grecesc. Pare să nu mai aibă legături cu guvernul de la Ankara. Nu pare să fi lucrat pentru Intelligence Service, nici pentru Biroul 2 francez.

Apreciere:

Agent dublu iscusit. Cunoaște islamul. Vorbește turca, greaca, bulgara, sârba și italiana curent. Destul de bine franceza și germana. Noțiuni de engleză.

Șeful informațiilor generale:

ALTARI LEONE

(Piesa nr. 2). *21 decembrie 1939*, din Veneția

Excelenței Sale Il Commodore

Leone Altari

Secretariatul general al partidului fascist italian.

Roma

Excelență,

Un italian prin obârșie și simțire, un colaborator de cincisprezece ani al Revoluției fasciste se adresează astăzi dumneavoastră. Nu-mi voi îngădui să reamintesc Excelenței Voastre prearările servicii pe care am avut bucuria să le aduc Regimului și Patriei, Excelența Voastră posedă cu siguranță în arhivele sale un dosar privitor la modesta mea persoană. Am avut bucuria, în timpul incidentului bulgaro-grec, de a pune pe picioare o mișcare independentă macedoneană (Makedonia) și nu este vina mea dacă S.D.N. s-a amestecat în treaba asta prematur, contrar obiceiurilor sale. Totul era gata pentru o revoluție în Macedonia, care ar fi îngăduit fascismului să revendice Dalmația, scumpa mea patrie.

Noi dalmațienii suntem, în ciuda soartei potrivnice, italieni prin simțire și obârșie și suspinăm după ceasul în care frumoasa noastră coastă adriatică va redeveni italiană. Cu această speranță am participat la crearea partidului fascist dalmațian, cu toate că m-am ferit să ocup cel mai neînsemnat post în această mișcare.

Mai recent, acum câteva luni (îmi este rușine că îndrăznesc a-i aminti acest lucru Excelenței Voastre), am izbutit să grupez câțiva prieteni fideli din Albania împotriva uzurpatorului Zogu. Era prima dată când aveam gloria și bucuria de a lucra pentru Excelența Voastră. Domnia Voastră știe cu câtă discreție și rapiditate am reușit să stârnesc în Albania un curent entuziast profascist.

Trebuie să comunic Excelenței Voastre că a survenit un accident care era cât pe ce să-mi fie fatal. Este vorba de o neînțelegere. Am fost pus la curent, printr-o întâmplare nefericită, în legătură cu un atentat care se pregătea. Mi-a venit atunci ideea să-l semnalez pe autorul acestuia guvernului interesat, guvern căruia avusesem bucuria de a-i aduce câteva servicii ca prieten și ca vecin, mai cu seamă în Transilvania, unde activitatea mea comercială este acreditată încă de acum mai bine de zece ani. Sunt obligat să mărturisesc Excelenței Voastre (riscând să fiu bănuit pe nedrept de lipsă de discreție) că am raportat evenimentul domnului șef al poliției ungare. Zisul șef ai poliției a crezut că mă dedam unei tentative de șantaj demn de dispreț, și acum mă urmărește cu ura sa.

Pentru aceste motive neplăcute, nu mi s-a părut oportun să mă întorc în casa mea din Ragusa, nici să-mi reiau activitatea comercială în Balcani, și nici viața mea laborioasă de tată al unei familii numeroase.

Am ajuns până la Veneția, unde am, după cum știți, Excelență, un foarte bun prieten. Și din cetatea Dogilor, vă scriu, cu inima strânsă și totuși plină de speranță.

Am considerat (oare m-am înșelat?) că sunt capabil a aduce eminentisime servicii Excelenței Voastre, fascismului și Italiei, prin cunoștința mea aprofundată a limbilor balcanice, a francezei și a germanei, fără a mai vorbi de italiană, limba părinților mei.

Excelența Voastră va considera oare indecent din partea mea dacă solicit astăzi cu modestie începerea activității mele?

Voi face ceea ce veți ordona dumneavoastră, Excelență. Dar îmi permit să remarc faptul că n-am obținut de la guvernatorul Veneției decât un permis de ședere pentru o săptămână. Iată motivul care mă determină să solicit de la Excelența Voastră un răspuns prompt și salutar.

Excelența Voastră să binevoiască a primi, împreună cu inepuizabila mea gratitudine, expresia fascistă a devotamentului meu nețărmurit.

Antheore PAVELLI, zis Ante PAVLOVICI,
Hotelul celor Doi Lei (Veneția).

(Piesa nr. 3) (duplicat)
Confidențial – Notă către șeful serviciului de informații interne.
23 decembrie
A se pune la încercare în afacerea de la Torino, Pavelli sau Pavlovici, pe care vi-l trimit. Polițiștii din Torino sunt niște porci sau niște vânduți. Informatorii locali îmi expediază rapoarte absurde.

ALTARI Leone.

(Piesa nr. 4) (duplicat)
Confidențial – Notă către șeful serviciului de informații străine.
23 decembrie
A se informa la Budapesta asupra lui Pavlovici Ante, 35 de ani, domiciliat la Ragusa. Trebuie să existe documente asupra atentatului de la Ușurod. A mi se comunica. (Monedă de schimb.)

Cre[11] *ALTARI Leone*

(Piesa nr. 5)
Confidențial (a se preda personal)
Excelenței Sale Il Commodore Leone Altari
Roma
2 ianuarie 1940
Raport al lui Antheore Pavelli asupra catastrofei de la *Torino motore*.

Excelență, devotatul și fidelul dumneavoastră servitor Pavelli, zis Pavlovici, vă aduce mulțumiri. Binecuvântează soarta care a binevoit să-l ajute în ilustra misiune pe care Excelența Voastră i-a încredințat-o.

[11] De la *credenziere*, veche titulatura medievală.

Am intrat la uzina Torino pe 26 decembrie 1939, în calitate de supraveghetor al intrărilor și ieșirilor. Modesta mea slujbă de portar este un minunat loc de observație ales de colaboratorii Excelenței Voastre.

Excelența Voastră știe ce stricăciuni abominabile a făcut atentatul din 20 decembrie în uzină, care s-a prăbușit ca un castel de cărți. Uzina model a industriei noastre a sărit în aer asemenea unor piese de puzzle, ca urmare a două explozii succesive, provenind cea dintâi din corpul F, în centrul de vest al construcțiilor, cealaltă din laboratorul inginerului Marco Agusti, situat aproape de intrare. Zguduitura a fost atât de puternică încât unele geamuri au sărit în bucăți la 36 de kilometri distanță. S-au numărat 362 de morți și mai multe mii de răniți. Tot materialul de aviație, elemente și motoare, antrepozitate în uriașele hangare, a fost redus la starea de fier vechi: 742 de avioane gata să-și ia zborul.

Asigur mai întâi pe Excelența Voastră că starea de spirit a populației muncitoare este bună. Se aruncă vina pe Anglia și pe Intelligence Service pentru această nouă ticăloșie. M-am străduit să răspândesc o asemenea opinie, cu toate că mi se pare îndoielnică.

O alternativă: accidentul (de eliminat *a priori*) și atentatul individual anevoie de dovedit. Cred că voi putea, după o săptămână de cercetare, să aduc dovezi Excelenței Voastre.

Rețeaua de indicii a fost cu atât mai dificil de restabilit, cu cât martorii au fost aproape toți uciși.

Am descoperit totuși martori printre răniți, mai întâi printre cei răniți ușor, pe măsura întoarcerii lor la lucru, apoi ducându-mă în vizită, întovărășit de noii mei prieteni, la cei din spital.

Atenția mi-a fost atrasă de lucrările întreprinse în secret de domnul Marco Agusti în laboratorul căruia s-a produs cea de-a doua explozie, cea mai devastatoare. Domnul Marco Agusti a fost, după cum știți, grav rănit și doctorii nu permit încă să fie audiat cu martor. De altfel trebuie să scoatem din cauză lucrările domnului Agusti drept cauză inițială a accidentului, deoarece explozia nr. 1 a avut loc cu 4 minute după spusele unora, cu 3 și 2 minute după spusele altora, în clădirea F, la 500 de metri de laborator, înainte ca acesta, la rândul său, să sară în aer. Această a

doua explozie a fost atribuită de către anchetă unei grinzi care, proiectată la mare distanță, a crăpat rezervoarele și baloanele cu gaz de care domnul Agusti se servea pentru experiențele sale.

Am consultat fișele fasciste ale întregului personal al uzinei Torino și am putut, astfel, să constat situația specială a domnului Agusti. Acest savant trăia într-un fel de libertate supravegheată, pentru a întreprinde anumite cercetări. Delegatul fascist al uzinei nu mi-a ascuns că domnul Agusti era foarte indispus.

Raportul experților demonstrează că explozia survenită în corpul F nu poate fi pusă, așa cum s-a făcut cu o grabă superficială, pe seama exploziei unei rezerve de gaz, ca de pildă acetilena, antrepozitată în corpul H și nu F.

Ieri-dimineață, scormonind prin dărâmăturile din pivnițe, am avut norocul să scoatem la lumină mașina infernală, cel puțin urmele care au rămas din ea, în fundațiile pivniței 42 din corpul F.

Excelența Voastră va binevoi să găsească alăturat o copie după raportul domnilor experți însărcinați cu delimitarea elementelor care compun acest exploziv. Unele sunt rare și alese cu o competență de profesionist.

Iar eu am găsit în laboratorul domnului Agusti, la domiciliul său personal, câteva sticle goale. Am dat să se analizeze urmele rămase pe fundul acestor sticle. Sunt aceiași componenți care intră în mașina infernală din corpul F.

Această coincidență nu constituie o dovadă ci o presupunere, dat fiind cunoscută starea de spirit a domnului Agusti. Dar nu putem să ne mulțumim cu presupuneri. A trebuit să studiez mai îndeaproape condițiile exploziei din laboratorul domnului Agusti. Mi-aș putea permite să demonstrez pe loc Excelenței Voastre că explozia a doua nu poate fi datorată străpungerii plafonului (cu o întârziere de două, trei sau patru minute) de o grindă care a sărit la mare distanță. Dimpotrivă, ea a fost provocată din interior.

Într-adevăr, explozia din laboratorul domnului Agusti a fost complementul aceleia din corpul F. Aici, o mașină infernală cu lichide

rafinate. Acolo, o explozie masivă de gaz. Această a doua explozie a produs cele mai mari distrugeri în hangarele B, C, D, și DA.

Concluzia se impune oare Excelenței Voastre? Domnul Agusti a considerat că o dublă explozie, la cei doi poli ai uzinei, o va nimici pe de-a-ntregul, la fel ca și cele 750 de aparate destinate consolidării Axei. Și-a plasat deci mașina infernală într-una dintre pivnițele corpului F. După aceea s-a întors în laboratorul său, unde a pătruns cu câteva minute înaintea primei explozii (așa cum dovedesc depozițiile unor martori a căror listă este alăturată și care l-au văzut fie traversând curtea mare, fie intrând în laboratorul său). Când explozia din corpul F a zguduit uzina și a răspândit moartea și dezastrul, el și-a desăvârșit opera de distrugere.

De semnalat ora atentatului, care explică numărul relativ puțin ridicat al victimelor. Ora 12,45 este momentul în care muncitorii sunt la vestiarul de ieșire și de intrare. Singura spărtură din cele 24 de ore se produce între ora 12,30 și ora 13.

Cred că Excelența Voastră va considera util să rămân la uzină până când starea domnului Marco Agusti va îngădui ca el să suporte un interogatoriu. Am aflat că acest nefericit aparține unei mari familii fasciste și că este necesar a se proceda în mod circumspect.

Sunt fericit de a fi dat dovadă în această împrejurare de același nestrămutat devotament către Patrie și către Partid. V V. Il Duce.

Antheore PAVELLI

Piesa nr. 6 (copie)

Confidențial

4 ianuarie 1940. – Notă către domnul comandant al poliției speciale din Torino.

Imediat ce starea sănătății domnului Marco Agusti, inginer la uzina Torino, actualmente în tratament la spitalul Santa-Madona, rănit în accidentul din 20–12–39 o va permite, să fiu prevenit. Țin să-i iau prima depoziție și voi veni în mod special la Torino.

Să fie deîndată izolat în spital.

A se supraveghea în mod activ la domiciliul său, la spital, la uzină, la tatăl său, guvernator în Livorno, persoanele care se interesează de el. A

mi se trimite corespondența lui. Trimiteți la Livorno un agent experimentat și discret.

A mi se înainta un raport. A se da dovadă de un pic de zel și de inteligență.

Cre ALTARI Leone

XX
JOE SMITH

Anny, inimioara mea, nu trebuie să-ți imaginezi războiul ca în romanele lui sir Walter Scott. Ai văzut bine, când m-ai condus la gara Strand, că nu eram îmbrăcat într-o armură strălucitoare, iar masca de gaze nu amintește decât pe departe coiful cavalerilor lui Richard Inimă de Leu. Războiul n-are nimic cavaleresc. Adaug că nu are, pentru moment, nimic războinic.

Constă în a locui (și nu cu conștiința liniștită, pentru că este interzis) la o doamnă cumsecade într-un mic sat din Flandra franceză. S-a instalat o tabără în apropiere, cu barăci pe care le-am adus tot noi, și chiar și hangare pentru mașini. În principiu, numai ofițerii locuiesc la gazdă. Această doamnă mi-a închiriat o cameră curățică, mansardată, cu dreptul de a mă servi de pod pentru pictură. Există voaluri de tul deasupra patului meu, ca pentru o tânără căsătorită și, pe cămin, o pendulă sub glob și flori de email turnate într-o bucată de sticlă. Femeia cea de treabă nu știe ce să mai facă pentru a-mi fi pe plac.

Eu conduc, în principiu, un camion. E o sarcină inferioară, însă nimic n-ar fi îndreptățit speranța că aș fi avut calități militare excepționale, cum se părea că presupui tu.

În fiecare dimineață, după breakfast, fac o vizită de politețe camionului meu. Tare mi-ar plăcea să mă plimb puțin cu el, dar e interzis. Avem ordin să lăsăm motoarele să meargă două până la trei minute în fiecare dimineață și, în fiecare săptămână, facem, în ordine de marș, turul taberei.

După ce mi-am bușumat camionul, îmi întâlnesc camarazii în baracă unde am și eu rezervat un pat. Așteptăm ora mesei la cantină, unde mâncăm *à la française,* pâine, brânză și bem vin alb. Subofițerii francezi (cartografi și interpreți) ne-au inițiat în acest ritual de la ora zece dimineața, care ne îngăduie să așteptăm, fără a suferi prea mult, dejunul.

Am făcut portrete, însă niciunul dintre modelele mele n-are cu adevărat o tărtăcuță foarte specială în două dimensiuni, sub unghiul

spectroscopic. M-a speriat gândul să aplic acestor băieți nevinovați concepțiile mele estetice din ultimele zile de pace. M-am gândit de asemenea că ei ar crede că-mi bat joc de dânșii pretinzându-mă pictor și fiind incapabil să realizez portretul ideal, așa cum se poate vedea în casele înstărite, din trei sferturi cu un ușor surâs misterios, în tradiția Giocondei.

Trebuie oare să mai adaug că tot insistând să fac portrete migălite, surâzătoare și din trei sferturi, străduindu-mă să copiez aparența de exactitudine pe care o dă omului mediocrul său aparat senzorial, am prins gust de treaba asta? Pun o furie înfrigurată în a reproduce ornamentele nasturilor unei uniforme și firul postavului englezesc *(first class for the British Army*[12])! Mă străduiesc să-l pun în valoare, solid și suplu în același timp, foșnind sub penel ca sub mâna expertă a unui croitor.

Trebuie să-ți spun că trec printr-o criză estetică și că numai Destinul știe unde mă va duce asta. Unde e Arta? Cum să te exprimi? Arta cu A mare? Și ce înseamnă ea?

Cred că voi termina să-ți povestesc tot ceea ce știu despre război, când îți voi mai spune că subofițerii francezi, cartografi și interpreți (care nu par să cunoască deloc engleza; cât despre cartografie, nici eu n-am habar, așa că nu pot fi judecător) sunt foarte tari la jocul de belotă. Ne-au inițiat și pe noi și e foarte distractiv, deoarece cărțile își schimbă locul în ierarhie, după reguli complexe, pe care eu le bănuiesc lăsate în seama fanteziei jucătorului care are cea mai multă autoritate, pentru a-și impune voința celorlalți. Nimeni nu îndrăznește să se răzvrătească împotriva hotărârii sale. Stai mereu la pândă plin de emoții, ca la 200 de valeți sau la Kirikiki. Ți se pare că ai niște cărți grozave și când colo nimic. Cel care se pricepe declară că se joacă așa sau așa, și totul este pus din nou în discuție. Jocul tău nu mai valorează nimic, în afară de niște puncte pentru cel care adună toate cărțile, într-o serie impresionantă de levate fără nicio posibilitate de împotrivire. E un joc filosofic. Ne indică relativitatea norocului și disprețul față de bogăție. Îmi place de exemplu

[12] Sortiment de lux pentru armata britanică (engl.).

că valetul pune, din când în când, toată lumea în buzunar, urmat, la un cap, de către popularul 9. Dacă ai vedea ce mutră fac asul și riga, în aceste momente!

Anny *darling*, e o scrisoare lungă. Se pare că la sfârșitul lui ianuarie voi avea o permisie: teatru, cinema, restaurant și dragoste.

Darling, reflectează *bine* că Joe al tău te iubește serios, chiar și atunci când nu este atât de prevenitor pe cât ar trebui. Sunt mulțumit că te-ai instalat în atelierul meu, fără să-mi ceri părerea. Dacă m-ai fi consultat, aș fi găsit poate obiecțiuni. Acum când faptul e consumat, sunt cu totul mulțumit, păsărică mică (dar atenție la tablouri, nu mătura prea mult).

Sărută-l pe fratele tău Tom, dacă-l vezi. Nu-mi trimite nici whisky, nici țigări – ciocolată însă da. Trebuie să fie pe undeva printr-un sertar coșcogeamite fularul, îngrozitor de urât. Trimite-l. E frig.

Merry Christmas, baby[13]. Sper că Sfântul Nicolae nu te va uita dacă ai fost o fetiță cuminte.

JOE

[13] Sărbători fericite, micuțo (engl.).

XXI
JEAN BREUIL

Undeva în Franța, 20 decembrie 1939.

Dragă Madeleine,

Au trecut uneori mai bine de trei luni fără să ne dăm semn de viață. Oceane întregi ne-au despărțit aproape întotdeauna. Și iată că acum mi se pare că nu te-am văzut de-un car de ani și că te afli unde și-a înțărcat dracul copiii (la maximum 350 de kilometri de zbor cu avionul). Urgia vremurilor nu-mi îngăduie să aterizez pe aerodromul din Geneva, ca să admir noua dumitale activitate.

Dar mai întâi adresa mea:

Sergent-major observator Jean Breuil, E.D.L.D. 24, escadrila a 6-a, S.P. 207.

Trei luni și jumătate de „război ciudat", pentru a folosi termenul la modă, se rezumă, pentru mine, la puțin: cinci zboruri de agrement, cu lansări de manifeste în tir direct la răii noștri vecini, asta e tot. De altfel, nimeni nu se gândește să utilizeze orele goale ale ofițerilor, subofițerilor și ale oamenilor, oricare ar fi ei. Ceea ce mă surprinde e că șefilor noștri nu le-a venit ideea (destul de simplă) să profite de răgazul pe care ni-l acordă frații pentru a ne perfecționa în meseria noastră provizorie. Observatorii ar avea nevoie de cursuri tehnice, pe cât ar avea și piloții de experiența picajului sau de aterizarea după o apreciere rapidă. Îmi închipui că nici ceilalți, artileriști, tanchiști și infanteriști, n-au mai mult decât noi știința înnăscută a războiului. Această încredere în „sistemul D la ora H" mă neliniștește un pic. Nu te afli în ambianța eroică a unui război decisiv pentru soarta Europei, ci mai curând în atmosfera de plictiseală militară (una dintre cele mai virulente) a acestor perioade pe care ești obligat să le înduri, pentru că asta e legea, fără ca nimeni să acorde importanță acestui lucru.

După ce am declarat războiul, s-ar spune că, obosiți de un asemenea efort, suntem hotărâți să pretindem a fi lăsați în pace.

Observă că nu m-am îndoit nicio secundă de victorie. Vom câștiga pentru că *nu se poate să fie altfel*. Însă va trebui să ne îngrijim să dăm o mână de ajutor Providenței.

Cât de mult aș dori să privesc, din Geneva, evenimentele, pentru a-mi forma despre ele o impresie obiectivă! Ce pregătește Hitler? De unde va porni lovitura lui? Ar trebui să fii ramolit ca să-ți închipui că nu va încerca să spargă blocada, care altminteri l-ar înăbuși în doi ani. Sau că va aștepta intensificarea producției engleze și livrările americane pentru a se lăsa afumat în vizuină.

Belota în doză mare mă încântă pe cât mă plictisește pocherul. Cât privește șampania, îți vei face o idee despre regiunea unde „dăm roade bogate" când îți voi mărturisi că m-am ales cu o criză de ficat absolut ridicolă.

Îți dai seama că sunt oarecum descumpănit, și nu numai eu.

M-am întors, acum cincisprezece zile, din „relaxarea" mea! Am fost într-adevăr la Paris să mă odihnesc de belotă.

Parisul mi-a lăsat o impresie dubioasă. Restaurantele și cinematografele sunt pline, banii curg și... toată lumea se plictisește. Foștii combatanți vorbesc de sus cu noi. Găsesc că războiul „nostru" nu pare serios. „Sângele nu curge în valuri", cum spunea Poincaré (Memorii). Necombatanții, mobilizații pe loc, suplimentele albastre, mobilizații din spatele frontului și slăbănogii se îmbărbătează gândindu-se că noi nu ne batem, în definitiv, mult mai mult decât ei.

A se nota că mi s-a propus un „chilipir". Un maior mi-a oferit să mă transfere la serviciul cinematografic al armatei pentru reportajele de pe front. Ceea ce n-ar fi o capcană, ci ocazia de a vedea războiul (oare?). N-am făcut cererea. Nu părăsești cu inima ușoară niște camarazi strașnici și un zinc nefolosit (dar splendid), pentru o meserie de membru în personalul navigant.

Dacă ar fi posibil să fac în așa fel încât să coincidă a doua „raită" a mea cu una dintre călătoriile dumitale la Paris, m-aș bucura să te revăd. Numai că ar trebui să punem la cale acest lucru cu foarte mult timp înainte.

Povestește-mi ceea ce se petrece la Geneva. Dumneata întâlnești nemți, nu-i așa?

Acest război are un caracter atât de puțin obișnuit, unii oameni se instalează atât de comod în lenea lor și în solda lor, departe de griji, de datorii, și de chestiunile lor particulare, că te întrebi dacă va sfârși într-o zi, cu alte cuvinte dacă va sfârși prin a începe.

Scrie-mi. Bătrânul dumitale,

JEAN

XXII
MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

Geneva, 10 ianuarie 1940

O scrisoare de la dumneata, Jean, înseamnă o bucurie din alte vremuri.

E un destin curios ca omul cel mai puțin înzestrat cu „sentimentul tragic al vieții" pe care-l cunosc să trăiască, fără întrerupere, în mijlocul tragediilor contemporane.

Dumnezeule, Jean, cât urăsc eu ura! Aici sentimentul acesta se amuză din plin. Însă degeaba m-aș strădui, nu izbutesc să urăsc. Nu pot să cred ca „Ei" să fie cu toții ticăloși. Camarazii noștri de la congres au devenit oare cu toții niște fanatici ai Marelui Reich German? Acești oameni cultivați, cărora le plăceau Goethe, Lessing, Spinoza – acest Evreu, – ei care căutau în cel de al doilea *Faust* simbolul uniunii culturii greco-latine și al „potențialului" german, oare nu-i mai recunosc decât pe Wotan și Frida, își potolesc setea cu un antisemitism abominabil și dansează vesel în jurul autodafeurilor făcute din cărți ostracizate?

Și totuși, am aflat că unul dintre camarazii noștri („amorezul" meu cum îi spuneai dumneata, mă întreb pentru ce oare), Walter von Kirshoff, este un personaj al regimului.

Această promovare mi-a fost comunicată de către o altă veche cunoștință pe care probabil că de asemenea n-ai uitat-o nici pe-atât: Minnie von Hoffmanstahl.

Dumitale nu-ți plăcea fata asta afectată, tulburătoare prin felul de-a te privi, prin maniera de a-și purta capul dat pe spate, tuns scurt, acoperit cu un sombrero (astăzi înlocuit cu un soi de caschetă ofițerească).

A sosit la Geneva alaltăieri și e colega mea (sau al meu) la C.R.I. După ce a trecut prima reacție de surpriză, Minnie mi-a garantat pentru dragostea ei neștirbită față de Franța (?), mirându-se că noi am „declanșat" acest război care ne „va fi funest".

Și-a proclamat surpriza constatând ura (nu reciprocă?) a francezilor pentru Germania, ca și cum noi am mai fi învinși și am visa încă la revanșă... etc.

Mi-a făcut, în continuare, demonstrații de prietenie pe care le găsesc jenante. Se comportă cu femeile ca unii bărbați cu noroc în dragoste, care dau drumul mașinal echipamentului de seducție din clipa în care se află în prezența unei persoane „de sex".

Minnie este intimă cu marele Hermann G. După cum îl detestă pe celălalt G., micul șchiop. Există probabil acolo, în înaltele sfere naziste niște cuiburi de intrigi de toată frumusețea.

I-am răspuns că, după câte știu eu, la noi nu există niciun fel de ură față de Germania, ci un oarecare complex de inferioritate numerică și neliniștea pricinuită de o revoluție care scandalizează unele democrații evoluate. I-am atras atenția că noi n-am anexat Austria, nici n-am înghițit din doua îmbucături Cehoslovacia, nici n-am invadat Polonia, nici n-am violat Memel-ul. Mi-a răspuns râzând că noi am făcut și mai rău în Istorie, ceea ce este adevărat însă puțin concludent.

Deoarece nu ai absolut nimic de făcut, scrie-mi când nu joci belotă.

Cât despre „permisie", din nefericire e puțin probabil să plec în Franța înainte de aprilie sau mai. Ar putea asta să coincidă cu a doua „raită" a dumitale?

Îți destăinuiesc plăcerea pe care-o simt față de acest lanț reînnodat. Răbdare, scumpul meu băiat mare, atât de perfect asemănător cu dumneata însuți în orice împrejurare.

Bătrânul dumitale camarad,

MADELEINE

XXIII
JEAN BREUIL

Spitalul complementar 317, Montélimar,
26 ianuarie 1940

E grozav că mi-ai răspuns, Madeleine, și că mi-ai răspuns atât de repede!

Eu sunt bine, ți-o spun de la-nceput. Am scăpat ieftin, cu un glonte de mitralieră în pulpă. Glontele s-a dus mai departe fără a lăsa prea multe urme. Într-atât de bine încât nu vor întârzia să mă trimită în convalescență.

Povestea e nostimă. Făceam un mic zbor de observație într-o veche trăsurică pe două roți, cu 275 la oră. Atât de rar ai prilejul să-ți iei zborul, încât să te întorci fără să faci nimic este dezgustător. Iată-ne prin părțile Stuttgartului. Coborâm și, în lipsă de bombe, mitraliez o concentrare de trupe, care nu-și credeau ochilor văzând un avion francez pe deasupra lor.

Am primit un glonte de mitralieră în rezervor. Am izbutit să depunem trăsurica pe două roți în liniile franceze, însă nu în afara razei de acțiune a unui mic post german care ne-a scormonit. Bernier n-a avut nimic, eu m-am ales cu glontele în pulpă.

Una peste alta, șaizeci de zile de arest pentru a-i fi mitraliat pe germani! Și crucea de război pentru a fi doborât un Heinkel și a fi adus înapoi trăsurica pe două roți. Fiindcă, la întoarcere, am întâlnit niște vânători și am reușit să dobor unul, grație abilității lui Bernier.

Îmi aduc aminte perfect de „amorezul" dumitale. Avea de pe atunci aerul unui nazist. Mi-o aduc aminte de asemenea și pe această Minnie. Nu te încrede. Nu e numai lesbiană, ci și spioană. Nu bea prea mult ceai cu ea.

Vai! orice-ar gândi oribila Minnie, francezii nu urăsc: le e doar frică. Amintirile din „celălalt", povestite de bătrâni, le-au imprimat celor tineri (împreună cu lectura cărților de război) groaza de a trece și ei prin aceleași lucruri. Douăzeci de ani de armistițiu pentru a tergiversa asupra modalităților acestei spaime! Noi făceam, din când în când, pe

sperietoarea șovăielnică. Dar de îndată ce germanii încruntau din sprâncene, cedam. Hitler s-a distrat în acest fel, până în momentul în care a putut relua mai cu folos Pangermanismul abandonat în 1918 pe Marna și pe Vardar. Da, Madeleine, toate vaporașele geneveze (arbitraj, *securitate*, Thoiry, Locarno etc.), cei douăzeci de ani de politică de tatonare, teama le-a inspirat. Am pus lanțuri monstrului și încercam a-l convinge să le păstreze, cu toate că i le scoteam.

De când cu naziștii, această spaimă a fost întreținută prin propagandă: defilări, manifestații colective (urmate de proteste: „Noi nu cerem nimic Franței"), actualități săptămânale și până la forma căștilor și a avioanelor lor.

Am fost pedepsit pentru că am tras asupra germanilor, de teamă ca germanii să nu tragă asupra noastră. Vechile schelării tremură la toate etajele: distribuirea măștilor de gaze către populație, cu instrucțiunile de folosire, afișe lipite pe lojele portarilor, despre efectele comparate ale bombelor suflante și incendiare etc.

Francezii vor rezista oare în pofida propagandei, în pofida statelor-majore, în pofida coloanei a cincea? (Mă gândesc la un film pe care l-am văzut în permisie, *De la Bismark la Hitler*. Era prezentată ascensiunea fulgerătoare a lui Adolf, puterea lui formidabilă, cucerirea Europei, și trecea drept un film de propagandă antigermană! Toată sala tremura.)

Iată că eu voi avea o „convalo", iar dumneata nu vei veni la Paris. Fir-ar să fie!

Te părăsesc. Am un pic de febră în seara asta.

Dacă îmi scrii repede, scrie-mi tot aici: voi pleca, dacă totul merge bine, peste cincisprezece zile.

La mulți ani, Madeleine. Curaj. Bătrânul dumitale prieten,

JEAN

XXIV
MINNIE ȘI MADELEINE

— Trebuie să ținem seama de realități, spune ea aplecându-se peste paiul pe care-l înhață cu lăcomie între buze. Viața oamenilor mari seamănă tot atât de puțin cu aceea a eroilor contesei de Ségur, născută Rostopkin, ca și aceea a popoarelor cu fantomele congresului din Valais. Adevărul este necruțător. Eu m-am simțit cufundată în el ca un metal pe cale de fuziune într-un aliaj galvanizant. Și atunci, de azi pe mâine, am devenit o femeie de acțiune. Muncesc pentru a clădi Marele Reich German. Și sunt o lucrătoare bună, poți să mă crezi.

Râde cu dinții ei sănătoși și își scutură părul scurt.

— Dumneata la fel, reia dânsa, ești o femeie de acțiune. Am văzut de ce ești capabilă, luciditatea, vioiciunea reflexelor dumitale sunt atât de franțuzești! E adevărat că germanii înțeleg mai puțin repede. Se irosesc, pentru fiecare raționament, câteva zecimi de secundă de valoare intelectuală egală. E disperant.

Minnie suspină, clipind din ochi pentru a o vedea mai bine pe Madeleine, așezată în fața ei, în grădina cazinoului.

Madeleine nu răspunde nimic. Face parte din rolul ei ca, în calitate de delegată medicală franceză la Crucea Roșie Internațională, să întâlnească germani. Dar astfel de întrevederi nu atrag după sine contacte intime. Poate fi dezagreabil să bei o cafea în grădina cazinoului din Geneva cu Minnie von Hoffmanstahl, delegată a Reichului.

Manierele echivoce ale lui Minnie, clipsul ei cu zvastică, felul de a privi femeile, toate astea sunt pe de-a întregul odioase. În consecință, Madeleine a făcut apel la rezervele sale de ipocrizie pentru a se domina. Minnie e influentă și s-ar putea obține mult printr-însa pentru îmbunătățirea statutului prizonierilor (mai cu seamă soarta aviatorilor și aceea a marilor mutilați o preocupă pe Madeleine).

— Führerul, spune Minnie, are oroare față de vărsarea de sânge. Dar vrea să stabilească în Europa o ordine avantajoasă tuturor. În toamna asta, după înfrângerea Poloniei, Hitler a întins mâna în mod loial Franței și Angliei. Mâine, le va propune pentru ultima oară să colaboreze la

instaurarea unei ordini europene durabile... Punerea în exploatare de către Europa a coloniilor africane, astăzi monopolizate de statele capitaliste, va fi baza acestui acord necesar. Un vast *clearing* economic... Tratate de schimb al materiilor prime și al produselor fabricate... Puterea militară a Germaniei este formidabilă. Armata germană vă va veni de hac în câteva săptămâni. Nu așteptați să fiți învinși. Ați lăsat să crească din nou părul lui Samson.

După o tăcere grea, Madeleine răspunde:

— Franța a câștigat bătălia de pe Marna, de la Verdun, a doua oară la Marna.

Minnie ridică din umeri.

— Veți fi pierduți înainte de toamnă și cu prețul câtor sacrificii!

Se apleacă și urmează cu voce joasă:

— Ai prieteni influenți. Spune-le că Franța trebuie să facă pace.

Madeleine surâde:

— Dar dacă Germania este sigură de biruința ei, de ce să oferi pacea înaintea bătăliei?

— Pentru că noi avem ceva mai bun de făcut! Ar trebui să ne unim pentru a doborî bolșevismul, avangarda pericolului galben.

Madeleine nu-și ascunde uimirea.

— Bolșevismul! Pericolul galben! Dar Führerul vostru nu este oare aliatul Japoniei și prietenul Sovietelor?

Minnie răspunde:

— Politica voastră carteziană se bazează pe această absurditate că toate contractele și tratatele sunt constante. Pentru noi, viața statelor, a raselor și a sistemelor este mobilă. E însăși Viața, alcătuită din variațiuni lente dar și din mutații bruște. Europa lui Richelieu ar fi la fel de absurdă astăzi ca și aceea a lui Carol cel Mare. Merg și mai departe: Europa din 1919 este la fel de departe de noi ca și aceea a lui Carol cel Mare. Europa din 1940 are exigențele ei rasiale, economice, financiare, politice și militare proprii momentului pe care îl trăiește. Un medic nu stabilește un regim, odată pentru totdeauna, pentru întreaga viață a unui individ. Führerul este agentul polarizării Europei actuale. Germania este Șeful în putere. Sunt multe țări în Europa, unde oamenii noștri așteaptă ceasul

pentru a instaura regimul lor, care este al nostru! Vorbesc despre lucruri pe care le cunosc. Atunci când Führerul a atacat Polonia, el prevăzuse totul, chiar și războiul în Vest. Știe că City-ul nu vrea ca Anglia să intre în noua ordine europeană. Dar știe, de asemenea, că, în șase luni, Franța și Anglia vor fi învinse. Franța mai întâi, nu numai prin arme. Prețul victoriei noastre a și fost plătit.

Madeleine se înfioară. Acesta e destinul nefericitei noastre țări de a fi fost vândută influențelor străine, încă de pe timpul în care granzii lichidau cetățile noastre în Spania și până la Bazaine, trecând prin Dumouriez, emigranții din Coblenz etc.

Madeleine se gândește că o monstruoasă coaliție este posibilă, și că niciun Robespierre nu apare, niciun Clemenceau. Un nou Valmy, o nouă Marna să fie oare cu putință?

— Se spune că fortificațiile liniei Siegfried sunt de proastă calitate.

— Astfel nu vom avea nevoie să ne servim de ele, persiflează Minnie, care cheamă chelnerul.

Fiecare își plătește consumația.

XXV
JEAN BREUIL

Aprilie 1940

N-am primit răspuns, Madeleine. Trebuie oare să acuz cenzura, plecarea mea din spital, ocupațiile dumitale geneveze sau lipsa de interes pentru ceea ce îți scriam?

Am petrecut o convalescență vrednică de milă. Am rămas în mod cu totul stupid la Paris, să mă târâi prin baruri.

De-abia m-am întors aici și trebuie să plec iar. Îmi iau zborul spre nord.

Aventura nu-mi displace. Consideram plictisitor să duc o viață de rentier în timp de război, eu a cărui meserie, atunci când Franța e în timp de pace, este tocmai să împărtășesc primejdiile celorlalți.

Iată-mă pe punctul de a porni către fiordul Solveig... Sper să fac față mai onorabil decât ilustrul Jérôme, rămas într-un hambar înzăpezit.

Unii oameni serioși cred că germanii nu vor îndrăzni să atace Franța și că războiul se va juca pe scenele exterioare, în Nord și în Levant. Eu nu sunt atât de optimist. Pentru a doborî Franța și Anglia, vor trebui să cucerească Franța și Anglia.

Observă că destinul meu mă lasă destul de rece. Dar există momente în viața indivizilor care, ca și mine, sunt absolut singuri, când această libertate devine o povară. Ți-ar plăcea să ai un prieten care să-și facă un pic de sânge rău pe seama ta. Aș adăuga și că mi-ar face o plăcere egoistă ca prietenul acesta să fii dumneata.

Constată, din aceste cuvinte, în mod rușinos dezgolite de ironie, că sunt copt pentru a avea o protectoare.

Pilotul meu se bucură că va vizita o țară pe care n-o cunoaște. E un pilot de la Air-France, obișnuit cu personalul de Casablanca și rapidul de Beirut. Nu-mi mai vorbește decât de frumusețile aurorei boreale. Cu toate acestea, lasă la Paris o soție și o liotă de copii bucălați, ale căror fotografii le arată la tot pasul.

Cum n-am nicio șansă de a fi prizonier în Elveția, nu te voi revedea timp îndelungat.

Apropo (apropo de nimic, de altfel) trebuie să-l fi întâlnit la Geneva pe bătrânul Dunant, nu-i așa? Nu știu pentru ce mă gândesc la el și la mutra lui cumsecade de intelectual. E tot la B.I.T.? La urma urmei, lucrul nu-i mai tâmpit decât să fii la Narvick. Chiar mult mai puțin, dacă cumva te întâlnește, fie și în compania ticăloasei Minnie.

Am impresia că am irosit mulți ani și n-am agonisit decât vânt. Trebuie să existe undeva în viață altceva, care mi-a scăpat, din cauza spaimei mele nebunești de ridicol.

Am impresia că teama aceasta m-a părăsit, de vreme ce îți scriu o scrisoare atât de jalnică.

În definitiv, ți-o trimit, Madeleine, cu vaga speranță că va fi suprimată de controlul poștal.

Voi încerca să-ți trimit cărți poștale cu același nume.

JEAN

XXVI
MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

Madeleine a găsit scrisoarea lui Jean când s-a întors la hotel. Gândindu-se la el, urmează malurile râpoase ale lacului, traversează grădinile și ajunge la Biroul Internațional al Muncii, unde Max Dunant o așteaptă. E o zi minunată de mai. Cerul e de un albastru limpede. Nimic nu evocă mai bine frumusețea vieții, gustul ei dulce, decât țărmurile lacului Leman primăvara: flori, zâmbete, cânt de păsărele, zbor de pescărușI deasupra apei albastre și, în depărtare, într-un ușor văl de ceață, coroanele albe ale marilor culmi.

Noutățile din Norvegia sunt dezastruoase. *Deutsche Nachrichten Buro* anunță reîmbarcarea corpurilor expediționare francez și britanic. Pierderile au fost grele, mai ales în aviație, care s-a vădit inferioară numeric și calitativ. Madeleine se gândește la băiatul mare, blond și râzând întruna, care-i făcea o impresie reconfortantă de forță și de libertate. Nimic mai atrăgător decât ușurința lui în mișcări, fie că ar fi alergat, fie că ar fi purtat un colet (era singurul bărbat care n-avea, când ducea un colet, aerul unui prostănac) fie că ar fi sărit un obstacol. Și râsul acela contagios, care pornea crescendo, la început ironic, pentru a isprăvi într-un râs nebun de copilaș blond, în hohote, cu lacrimi în ochi.

De-a lungul malului elvețian, se perindă oameni care se plimbă cu bărcile. Părțile de grădină plantate cu flori din vila Bartoldi răspândesc mireasmă. Totul e ușor. Totul respiră pacea și bucuria. A murit oare Jean Breuil?

Înainte de a ieși din grădină, Madeleine se așază pe o bancă pentru a-i reciti scrisoarea, care e atât de diferită de celelalte, încât vede într-asta o înspăimântătoare prevestire.

Max o așteaptă dinaintea scării monumentale. O ia de braț, cu un gest devenit obișnuință și o trage după el. Trebuie să urce până la Palatul Națiunilor și propune să facă plimbarea pe jos. Acolo, vor găsi o mașină de serviciu pentru a-i duce în oraș.

Palatul S.D.N. își înalță dinainte-le liniile armonioase. Madeleinei îi place calma lui maiestate. Construcția reprezintă, prin echilibrul

ansamblurilor și prin seninătatea porticurilor, inteligența lucidă care ar fi trebuit să prezideze lucrările Adunării.

Max simte cum gândurile Madeleinei o iau razna și acest lucru îl irită.

— Am primit vești rele din Norvegia, spune el. Nimic mai stupid decât să te declari Don Quijote și să te lași învins. Garanția aliaților a adus nenorocirea Poloniei și, acum, Norvegia trebuie să le păstreze Angliei și Franței o recunoștință profundă pentru că i-au apărat atât de bine neutralitatea încât a fost pe de-a întregul ocupată de către germani!

— Îți amintești de Jean Breuil? întreabă Madeleine. E acolo. Am primit o scrisoare de la el.

— Oh! spune simplu Max, care vede cum se deschid neînchipuite orizonturi îndepărtate în corespondența Madeleinei.

Și adaugă stângaci:

— Ai rămas în relații cu el?

— E cel mai bun prieten al meu, spune Madeleine. Un fel de Ariel. Oh! E cu putință oare să i se întâmple vreo nenorocire lui Ariel?

— A avut timpul să se ducă și să se întoarcă de acolo, răspunde Max cu o umbră de amărăciune. Se află acum în Anglia.

Ajunși dinaintea peristilului central, Max îi cere Madeleinei să-l aștepte câteva minute. Un mare Mercedes negru stopează. Minnie sare jos. Strânge cu veselie mâna lui Max, după aceea o ia pe Madeleine de talie. Fata se desprinde.

— Vă miră să mă vedeți în acest bârlog al democrației? întreabă Minnie. Oh! asta înseamnă că Reichul a părăsit Liga, dar mai sunt încă unele interese de pus în ordine. Și pe urmă, avem și noi aici ochii și urechile noastre. Cred că nu vă îndoiți de asta?

Și izbucnește în râs.

— Sunt foarte bucuroasă că v-am întâlnit înainte de plecare, continuă dânsa. Sunt chemată la Berchtesgaden. Această mașină mă va duce la Zürich, unde voi lua Arlberg-Expresul, în noaptea asta. Sper să fiu înapoi în opt sau zece zile.

Dintr-o săritură se urcă iarăși în Mercedes și se apleacă peste portieră.

— La revedere, îndrăgostiților! Nu mă uitați.

Max roșește. Madeleine spune amabil:

— Ce fericire că nu suntem îndrăgostiți, nu-i așa, prietene Max? Asta ar fi prea de tot!

XXVII
MINNIE ȘI JAROSLAV

— Toată lumea coboară! Vizită la *Polizeiburo*.

Trenul s-a oprit în mica gară de la Saint-Anton-en-Arlberg. Kate dormitează pe umărul lui Jaroslav, care nu mai îndrăznește să se miște. Știe că ea nu va spune nimic dacă face o mișcare neîndemânatică, mulțumindu-se doar să se uite la el cu acea resemnare care-l face nefericit.

Kate a fost decepționată. S-a dovedit un amant mediocru. Îi poartă pică pentru că l-a înșelat pe Jean Breuil. Îi poartă pică pentru că el, comunistul ieșit din ocna Gestapoului s-a arătat lipsit de vlagă și timorat. Jaroslav e atât de nefericit, încât tocmai din acest motiv Kate l-a oprit la ea, pentru timpul cât își termina filmul la Neubabelsberg. Jaroslav și-a petrecut zilele dormind, mai întâi la hotel, după aceea în apartamentul mobilat pe care Kate l-a închiriat pentru a fi mai puțin supravegheată. Astfel au trecut câteva luni. Din când în când, mai încerca s-o ia cu mânie, iar ea ceda resemnată. Îi e o milă nespusă de el, ca de un câine de pripas care te-a urmat pe stradă și pe care-l iei cu tine. După terminarea filmului, Kate a cerut un pașaport pentru Elveția, care i-a fost refuzat. Doctorul Goebbels a prevăzut un film cu Kate Christiania pentru producția dirijată a iernii 39–40.

Lui Jaroslav i-a fost cu neputință să-și procure pașapoarte false. Kate a trebuit să facă singură călătoria la Viena, pentru a lua contact acolo cu o oficină de hârtii false, de altfel dirijată de către un funcționar al Gestapoului.

I-a scris lui Jaroslav să vină și el acolo și i-a cumpărat un pașaport danez. Ar fi trebuit să-l lase să se descurce la Berlin. N-a fost pentru dânsa decât un motiv continuu a tot felul de neplăceri, complicate cu vagi remușcări, deoarece primise la studio (prin Olanda și Dumnezeu știe cum!) o carte poștală de la Jean.

„Kate, spunea el, eu nu pot să vin să te văd și tu nu poți să vii să te întâlnești cu mine. Mare păcat, pentru că am o poftă grozavă să fac dragoste cu tine. Când ne vom duce oare la Bandol? Dacă ajungi să-mi

scrii, poți să adresezi oricând mesajul lui Georges Merlin, domeniul Merlin, la Beauvallon (Var). El are misiunea să-mi păstreze corespondența și (la nevoie) să mi-o trimită. Dar între noi, nu corespondența este esențialul. Noi avem nevoie de *Gemüt*[14]. Alaltăieri, am revăzut Melodie, pe care ai turnat-o la Hollywood. Nu poți să-ți imaginezi (sau poți?) impresia pe care mi-a făcut-o. Dumnezeu știe dacă prezenta carte poștală va ajunge vreodată la tine. Dar nu rezist dorinței de-a ți-o scrie. JEAN."

Era ca și cum ar fi pălmuit-o. E îngrozitor să fii lucid ca Jean.

Jaroslav a sosit la Viena cu aerul lui de câine bătut și cu figura sa angelică. Când l-a revăzut, Kate a fost exasperată. Dar nu trebuie să regreți niciodată faptele bune, chiar și atunci când acestea nu-ți fac nicio plăcere.

Kate coboară pe peronul gării din Saint-Anton urmată de Jaroslav, care poartă cele două valize. Îi prezintă cu autoritate ofițerului pașapoartele. Acesta îi roagă pe Kate și Jaroslav să treacă în sala de așteptare. În împrejurări asemănătoare, Kate bate din picior, tună și fulgeră. Însă atunci este Kate Christiania, vedeta mondială, și nu „Frau Ulrich Angström" din Copenhaga. Ofițerul a privit-o insistent, cu toate că își schimbase coafura, pusese o pălăriuță de doi bani jumate și un taior oarecare.

Trebuie să asiste la defilarea celorlalți călători și la plecarea trenului către Elveția. Un gestapovist îi supraveghează cu coada ochiului, în timp ce ofițerul isprăvește examinarea ultimelor pașapoarte și dă liber trenului.

— Așadar mergeți în Elveția, Frau... Angström?

Funcționarul a ezitat o clipă citind numele de pe pașaport.

— Actele noastre nu sunt în regulă? întreabă ea cu timiditate.

Ofițerul n-are timp să răspundă, pentru că intră în gară un alt tren din direcție opusă și un nou contingent de călători debarcă de cealaltă parte a barierei de lemn. O siluetă cunoscută iese din valul de pasageri, pe

[14] Comuniune sufletească (germ.).

care câțiva *shupos*[15] îi pun în rând. Soldații se opresc și ofițerul sare de pe scaunul său pentru a ridica atât de sus pe cât îi este cu putință brațul drept:

— Heil Hitler!

— Bună ziua, spune Minnie. Există o comunicare pentru mine? Sunt Fraulein...

— Știu, știu, Excelență, spune ofițerul. S-a telefonat pentru Excelența Voastră de la Berchtesgaden.

Acest nume magic încremenește de uimire soldați, gestapoviști și călători.

— Excelența Voastră este rugată să-și continue călătoria până la Viena. Excelența Sa mareșalul Goering o va întâlni acolo mâine.

Privirea mioapă a lui Minnie trece de la ofițer la polițiștii care-l înconjoară, după aceea scoate un ușor strigăt de uimire.

— Draga mea! spune dânsa.

Kate se agață de ea ca un înecat de un copac în derivă.

— Îți voi explica, Minnie, spune Kate. Nu mă trăda.

Minnie inspectează echipamentul lui Kate. Un surâs amuzat îi luminează fața.

— Nu-i nevoie de explicații. Sosesc la vreme, cred?

Privirea ei cade asupra lui Jaroslav, rămas în urmă.

— Oh! Tot pe lângă tine?

— Îți voi explica, spune Kate. Îți voi explica totul.

Minnie ridică din umeri, după aceea se întoarce către ofițerul stând în poziție de drepți dinaintea mesei lui.

— Nu-ți pierde vremea, Hauptmann. Ar fi neplăcut ca trenul să aibă întârziere. Am întâlnit niște prieteni. Îi iau cu mine la Viena, în compartimentul meu.

Ofițerul se bâlbâie.

— Vă cer iertare, Excelență! Dar aceste pașapoarte! Hm! Aceste pașapoarte...

---

[15] Agenți de poliție (germ.).

Omul le pipăie cu îngrijorare. Minnie le subtilizează și le pune în geanta ei.

— Aranjez eu, Hauptmann. Și mulțumesc pentru amabilitate.

Apoi îi împinge pe Kate și pe Jaroslav înaintea ei, spre tren.

În vagonul-salon rezervat, Minnie nu pune întrebări. Trenul merge de-a curmezișul muntelui, într-o strălucire orbitoare, aurită. După un timp, Jaroslav iese pe culoar.

— Kate, spune Minnie, cinăm în seara asta la Viena, cu *il signor* Trabucco, grandiosul producător al superfilmelor italiene. E unul dintre prietenii mei. Pune acum pe picioare, la Roma, o serie de producții monumentale. Părerea mea este că, deoarece vrei să părăsești Germania...

Minnie își ia un mic răgaz. Kate nu pare deloc să aibă mai multă vlagă decât jalnicul Jaroslav.

— Deoarece vrei să părăsești Germania, reia Minnie, părerea mea este că trebuie să fii vedeta celui dintâi dintre aceste filme puse sub semnul Axei. Goebbels va face o pasiune din asta, pentru că ține la tine. Dar, în ceea ce mă privește, eu îl țin în palmă pe Trabucco și las' pe mine! Chiar în seara asta, vei avea contractul și pașaportul pentru Roma. Unul autentic.

Kate suspină.

— Te-am căutat zadarnic de trei luni, Minnie, și nu mai puteam. Am nevoie de soare. Ai dreptate, draga mea, Italia...

— Și pe urmă, adaugă Minnie, s-or găsi poate în Italia vapoare pentru Statele Unite, nu?...

Kate intră, în ciuda taiorului ei confecționat de gata, în pielea lui Kate Christiania, glorie mondială.

— Probabil că arăt îngrozitor! N-am rochie pentru dineu.

Minnie o liniștește. Va avea rochie. După aceea o întreabă:

— Și băiatul ăsta, ce-o să facem cu el?

Kate nu știe nici ea.

— Ții la el? insistă Minnie.

Kate nu ține deloc la el, ceea ce aduce buna dispoziție a lui Minnie. Detestă ca femeile să țină la bărbați, chiar acelea care ei nu-i mai plac, la

fel cu această ridicolă Kate, pe care a scos-o din ghearele Gestapoului unde Goebbels o aruncase după toate aparențele (e o lovitură foarte în genul lui, acest pașaport fals și această arestare la frontieră).

Minnie aprinde cu bricheta ei cele două pașapoarte, lăsând cenușa să cadă pe covorul vagonului-salon. Apoi scoate dintr-o servietă o carte de vizită pe care scrie o adresă și o frază. După care se ridică.

— Mă duc să-l concediez.

Iese pe culoar și-l bate pe umăr pe Jaroslav, care tresare.

— Preferi să fii împușcat sau să faci o călătorie în Franța?

Jaroslav nu răspunde nimic.

— Atenție, insistă Minnie. Te predau la sosire sau lucrezi pentru noi.

— Să lucrez? Ce vreți să spuneți?

— Ești în mare încurcătură. Dacă lucrezi pentru noi, vei avea sarcini precise și vei fi supravegheat de aproape. Vrei să reflectezi un ceas, până la periferia Vienei?

Jaroslav scutură din cap.

— La ce bun! Accept.

Minnie zâmbește.

— N-o vei mai revedea pe domnișoara Christiania, asta e cea dintâi condiție. Recunoști fără îndoială și dumneata însuți că aventura a durat prea mult?

Jaroslav înclină capul:

— Mă detest, fără nicio îndoială. Am fost atât de prost!

Minnie întrerupe confidențele:

— Mâine dimineață, la ora zece, vei veni să mă vezi la această adresă. Îți voi da un pașaport pentru Belgia și unele instrucțiuni. Va trebui să pleci mâine seară.

Și adaugă cu o nuanță de amenințare politicoasă:

— Te sfătuiesc să vii și să n-o mai cauți pe domnișoara Christiania.

Deoarece controlorul, însoțit de un subofițer de *shupos* intră în vagon, Minnie îl interpelează:

— Dă-mi două locuri pentru Viena și condu-l pe domnul la clasa a doua.

Omul salută. Minnie deschide ușa vagonului-salon, ia valiza lui Jaroslav și i-o întinde.

XXVIII
MARCO AGUSTI

Cei cinci oameni negri îl privesc pe Marco Agusti. La rândul său, Marco îi privește pe cei cinci oameni negri. Președintele, craniu ras, pântece proeminent, își împinge înainte falca, pentru a semăna cu Mussolini.

La spital, după aceea la închisoare, Marco și-a luat obiceiul de-a se privi acționând, vorbind, din exterior, ca și cum ar fi fost mort. De două ori mort, pentru că el calculase totul pentru a sări în aer odată cu laboratorul. Iar acum are sute de morți pe conștiință. Morți nevinovați. Ca și sutele de mii de indivizi care mor și care vor muri pentru a-i îngădui Führerului să-și realizeze visul de dement. Toți aceștia, ca și soldații germani fanatizați sunt morți fără a avea vreo vină. Toți morții sunt nevinovați. Singurii vinovați sunt cei care supraviețuiesc.

Tribunalul a cerut instrucțiuni unor foruri sus-puse. Nu le-a primit. Sunt griji mai importante la ordinea zilei. În ce moment va trebui să se declare război pentru a se obține un oarecare avantaj, și mai ales cui? În aceste condiții, nu se răspunde unei cereri de acest fel, cu atât mai inoportună cu cât tatăl teroristului este o „nobilă și înaltă figură a Partidului". Sebastiano a scris o scrisoare plină de măreție, spunând că se simțea vinovat de a fi adus pe lume un fiu atât de ticălos și că el cere, în numele civilizației, o pedeapsă exemplară.

Dacă *il commodore* Altari Leone ar fi avut inteligența de a-l face pe Marco să dispară, atunci când acesta era pe jumătate mort pe un pat de spital! Acum însă există un dosar. Există un raport al unui alienist care se pronunță pentru responsabilitatea *limitată* a lui Marco Agusti. Limitată? Ce vrea să spună asta?

Marco se distrează grozav de mult văzându-l pe Marco pe banca acuzaților și tribunalul stând ca pe jeratic. Marco, terorist, e la înălțimea împrejurărilor; îndeajuns de buimăcit și jovial pentru a înspăimânta un tribunal. Nu pentru că Marco ar ține la viață. Dar face tot ce trebuie, cu luciditatea dementului, pentru a câștiga partida. Fiindcă Marco e nebun.

Șocul exploziei a fost îngrozitor. Înainte de atentat, Marco nu era nebun. Își amintește perfect de acest lucru.

De altfel, numai unul dintre cei doi Marco a devenit nebun. Acela care stă așezat pe banca acuzaților și care-i privește pe cei cinci oameni negri. Numai acest Marco și-a adus sacrificiul vieții. E un erou și un asasin. E un supraom și un monstru. E autorul atentatului de la uzinele Torino.

Celălalt Marco, cel invizibil, cel care stă așezat pe banca martorilor între medicul alienist și Ante Pavlovici sau Pavelli, nu-i câtuși de puțin nebun. Este un observator ager, de o inteligență fulgerătoare. Acest Marco lucid este inventatorul motorului cu reacție. E înzestrat cu geniu și copleșit de un dispreț imens. Cât de mult îi disprețuiește pe fascistul ca o bășică de bou care conduce dezbaterea aceasta sumbră și pe nefericitul Marco, care ar fi putut să fie un mare savant și care este un candidat la starea de cadavru.

Cei cinci oameni negri îl privesc pe Marco Agusti cu dezorientare și Marco îi privește pe cei cinci oameni negri cu satisfacție.

Tribunalul se retrage. Marco este condamnat la pedeapsa cu moartea.

Dar, în virtutea antecedentelor sale familiale și științifice, tribunalul decide (având în vedere de asemenea raportul medicului alienist și având în vedere că acuzarea se sprijină exclusiv pe raportul lui Pavelli și pe mărturisirile acuzatului, care au un caracter provocator) să semneze recursul de grațiere, ceea ce echivalează cu comutarea pedepsei cu moartea în muncă silnică pe viață.

Primul Marco întrevede unele posibilități de evadare și de luptă pe viață și pe moarte împotriva regimului, dacă mâine dimineață securea călăului nu-i pune capăt vieții. E ca un vânt arzător care suflă peste ura sa. Izbucnește în râs, spre marea satisfacție a lui Marco lucid, care ține la viață, considerând-o pitorească și interesantă.

XXIX
VALENTIN VAN CAUVELAERT

Navy Hospital, number 321, Edinburgh
2 februarie

Dragă Trude,

Fără îndoială că ai primit scrisoarea mea și mă crezi mort. Ofițerii englezi mi-au spus, când mi-am recăpătat cunoștința după trei săptămâni de comă, că ți-au trimis-o, de îndată ce m-au scos din barca în care agonizam (era în bluzonul meu de pânză groasă).

Oude Delft s-a scufundat ciocnindu-se de o mină, la limita apelor norvegiene. Eu am fost rănit la cap, la piept, la braț și la pulpă, iar coșul vaporului s-a sfărâmat de piciorul meu stâng. M-au coborât, leșinat, în ultima barcă. Se pare că ne-am luptat cu valurile două zile și două nopți. Oamenii se pregăteau să mă arunce peste bord, pentru că gemeam prea tare. Le era milă. În sfârșit, am fost salvați de un torpilor englez. Eu am fost dus la spital, reparat, și acum se spune că voi putea să plec din nou pe mare; nu lipsește nimic esențial. Am numai, ici și colo, niște găuri care supurează și altele care se cicatrizează.

Am fost îngrijit admirabil de către englezi, ceea ce mi-a pricinuit remușcări groaznice. Sora spune că nu vorbeam decât de asta în timp ce deliram.

Ieri pentru prima oară (ceea ce dovedește că merg spre bine), cei de aici au găsit de cuviință să asculte ce le spun. A venit un ofițer și mi-a pus câteva întrebări. Eu i-am povestit totul și m-am pus pe plâns ca un puștan.

I-am spus ofițerului că nu doresc să mă vindec decât pentru a servi în marina engleză. M-a întrebat dacă din recunoștință pentru că am fost cotonogit de o mină engleză. I-am răspuns că aveam remușcări încă de la plecare, ceea ce-i foarte adevărat.

Cred că mi-ai urmat instrucțiunile și ai găsit cele de cuviință la mine acasă. Mătușa mea probabil că s-a liniștit, primind înștiințarea oficială că am fost salvat. Ar fi mai bine să te duci s-o vezi. Apartamentul meu trebuie lichidat iar ea să-mi păstreze lucrurile. Îi voi scrie în acest sens.

Va trece multă vreme până când o să mă întorc în Olanda. Medicii spun că va trebui să stau șase luni în spital. Cât despre mine, îmi cunosc trupul. Dacă trec hopul, în trei luni voi fi pe picioare. Voi sluji Marea Britanie, chiar dacă n-au nevoie de mine decât ca matelot de bord.

Rămas bun, Trude. Poate că totuși ne vom revedea... Poate că viitorul se va arăta mai puțin vitreg decât pare. Ești o fată bună și vrednică și meriți să fii fericită. Îți doresc lucrul acesta din adâncul inimii, așa cum te și iubesc.

Nu am nici puterea, nici inima să-ți scriu mai mult despre asta. Trimite-mi o fotografie. Cea pe care o aveam e pe fundul mării. Nu am nevoie de fotografie ca să știu cum arăți, dar mi-ar face plăcere.

Noroc, Trude.

VALENTIN

N-am îndrăznit încă să mă privesc într-o oglindă.

XXX
GEORGES MERLIN

12 mai

DOAMNEI GEORGES MERLIN,
DOMENIUL MERLIN,
BEAUVALLON (VAR)

Când vei primi scrisoarea asta, draga mea, vei fi la curent cu evenimentele. Germanii au forțat frontiera Olandei și pe aceea a Belgiei. Războiul a început. Am aflat-o aseară, cu totul întâmplător, în antract la Operă.

Poate că ar fi prudent să faci unele provizii de conserve, zahăr, ulei, dulcețuri. Aș fi voit foarte mult să vin, așa cum am promis, săptămâna viitoare, dar îți închipui că nu-i momentul să plec din Paris.

Cu toate acestea, am proiectat replierea fabricii din Aubervilliers la Marsilia. În această problemă, sunt în dezacord cu ministerul Aprovizionării (o dată în plus). Nu înseamnă să fii defetist dacă prevezi o înaintare germană în nordul Franței, prin Belgia. În ceea ce mă privește, am stimulat întotdeauna la maximum descentralizarea industrială. Parisul este situat prea la nord de tot ceea ce-i vital pentru apărarea națională. Se prea poate, chiar presupunând o rezistență eroică a belgienilor, că războiul se va stabili în jurul frontierei și că bombardamentele asupra Parisului, de care s-a vorbit atât, vor începe. Am făcut bine așadar acumulând stocurile de zahăr la Marsilia și cumpărând, în 1939, mult peste producția mea normală de la rafinăriile din nord. În ceea ce privește proviziile de cacao, Marsilia este asigurată pe un an întreg, chiar dacă recolta de sfeclă e deficitară.

M-am luptat toată ziua cu Aprovizionarea pentru a ști ce trebuie să fac cu stocurile de ciocolată din Paris. Ca până la urmă să-mi spună că pot face ceea ce poftesc (!).

Parisul este calm. Paul Reynaud a adresat un apel către țară. Se spune că Gamelin va fi pus în disponibilitate și înlocuit cu Weygand; se mai spune că trupele noastre se îndreaptă spre Belgia și chiar spre Olanda, în

întâmpinarea trupelor germane. Bineînțeles, „ei” au atacat Liège, ca și rândul trecut.

Ocupă-te, te rog, de zarzavaturi. Mi s-a părut, cu prilejul ultimei mele călătorii, că moș Bordigio nu-și dă interesul pe cât ar fi de dorit. O să fie totuși primul care să mănânce bucuros cartofi, iarna viitoare. Trebuie de asemenea să te arăți mai exigentă în ceea ce privește munca lui Christian. Cât despre Jeanine, știi că are gâtul sensibil și e stupid s-o lași să se plimbe în pielea goală, de la primele raze ale soarelui. Spre sfârșitul zilei, totdeauna sunt variații de temperatură și trebuie să îmbraci copiii.

Charles e la Paris de două zile. A venit la Operă, aseară, cu mine și cu Jean Breuil, care a căzut așa, din cer.

Mi-a vorbit de harababura care a domnit în expediția din Norvegia. E același dintotdeauna, cu crucea de război în plus. A și fost rănit. A dat adresa noastră din Beauvallon, pentru o parte din corespondența sa. Ai primit vreo scrisoare pentru el? Dacă da, păstreaz-o.

Știu că nu poți să-l suferi, pentru că nu cultivă ipocrizia civilizată. E totuși unul dintre cei mai cumsecade tipi pe care îi cunosc. Charles a fost entuziasmat de el. Dacă există mulți băieți cu asemenea sânge rece în armata franceză, vom mai avea încă parte și de zile frumoase.

Ne-am luat libertatea de a ocupa loja mamei tale, ieri-seară, la Operă. Charles îl adoră pe Serge Lifar, care dansa într-un nou balet, *Între două ronduri*.

L-am târât pe Jean Breuil la această solemnitate foarte pariziană, o mare premieră. Se afla de față toată lumea bună a Parisului în haine negre și kaki. Toată această lume respectabilă se felicita în antract.

Jean Breuil a fost exasperat când am ieșit pe culoare. Desigur, nu existau fracuri și nici toalete elegante, dar aceeași atmosferă de mare ștaif ca și „înainte”. Jean, întors din Norvegia, era uluit. Uitase de ambianța Parisului, care trece cu atât de multă ușurință de la panică la nepăsare și invers.

Spectacolul mi-a fost stricat de întâlnirea cu Durand, șeful informațiilor de la *Petit Parisien*. Primise, cu jumătate de oră înainte de a veni (adică pe la ora 9,30), vestea intrării în Olanda a tancurilor germane, după un scurt ultimatum prin care cereau trecerea.

Nu există nicio știre asupra condițiilor în care s-a angajat bătălia. Cinez astă-seară, în principiu, cu Cantagrelle, care lucrează în cabinetul lui Reynaud. Poate că va fi având el informații în plus. Sau poate eu voi fi în măsură să-i dau unele știri.

A fost alarmă în zori. Poți vedea iar, pe străzi, gospodine cu masca în bandulieră. Dar, la Cotti, n-am putut găsi un loc pentru dejun. Era o lume nebună (cu toate că mai puțini militari, deoarece permisionarii au fost rechemați și cei din Paris sunt mai discreți). M-am oprit la *Lorraine*. Am dat peste idiotul ăsta de Bolbaix, care m-a încântat cu niște minciuni extraordinare.

Te părăsesc. Fii calmă și rezonabilă. Trebuie să te obișnuiești cu ideea că războiul e război.

Gabrielle, mă întreb în anumite momente, ca acesta, dacă n-am fi putut să ne aranjăm viața mai bine decât am făcut-o. Cred că ne-am fi putut bucura de ceva mai multă intimitate adevărată, dacă ne-am fi dat osteneala.

Te părăsesc, deoarece mi se aduce corespondența și trebuie să ies pentru diverse întâlniri la ministere. Aș vrea să mă debarasez de stocul de ciocolată care încurcă Aubervilliers.

Pe curând, Gabrielle. Mănâncă. Spune-ți că nu mai e șic să fii slabă. Acest lucru tinde să devină de pe-o zi pe alta la îndemâna tuturor.

Te sărut.

GEORGES

XXXI
WALTER VON KIRSHOFF

DOMNULUI GENERAL CONTE SIEGFRIED VON KIRSHOFF,
CASTELUL KIRSHOFF, LA KIRSHOFF (POMERANIA)

Tată,

Peste o oră atacăm. Spre punctul de joncțiune de la Sedan, pe Meusa, se îndreaptă efortul principal al armatei noastre. Noul nostru general a sosit. E von Gluckenheim. Mi-a vorbit de dumneata. A luptat, sub ordinele dumitale, la Verdun și a păstrat amintirea nepieritoare a comandantului care ai fost. A adăugat că ereditatea germană nu se va dezminți și nădăjduiesc să nu-i dezmint spusele.

Încă de acum opt luni, am pregătit totul, am prevăzut totul, cred. Am lucrat ceas cu ceas, nelăsând la o parte niciun amănunt. Am făcut o școală militară excelentă, pe lângă generalul von Falk. Am regretat plecarea lui. Însă Führerul a hotărât să-l înlocuiască în vederea atacului.

Generalul von Falk mi-a propus să-l însoțesc în noua lui misiune. Pleacă în Italia. Va pregăti un corp expediționar specializat pentru condiții climaterice tropicale, în vederea unei campanii în Africa.

Să-l urmez ar fi însemnat să mă sustrag de la luptă. Am cerut așadar lui Rudolf să mă lase pe lângă generalul von Gluckenheim, cu toate că generalul acesta, înalt demnitar al Partidului, nu are nevoie să fie „anturat", ca generalul von Falk.

Rudolf a dat curs cererii mele.

Tată, ne vom bate așa cum te-ai bătut dumneata, acum douăzeci și șase de ani, pentru marea Germanie. Însă de data asta vom izbuti. Reichul este însuflețit de către Führer și de idealul național-socialist. Țara întreagă muncește de șapte ani, în fiecare minut, pentru a pregăti războiul care în sfârșit începe.

Tată, erou la Verdun, voi face totul ca să fii mândru de fiul dumitale. Îți voi răzbuna rănile și-ți voi spăla înfrângerea. Perseverența este calitatea rasei noastre. Care pășește astăzi în era victoriilor sângeroase și glorioase ce vor face din ea stăpâna lumii, dându-i locul pe care-l merită.

Tată venerat, îți cer astăzi binecuvântarea.

Partea a doua
BICIUL LUI DUMNEZEU
(mai 1940 – ianuarie 1941)

I
OLGA SIMONOVNA

Olga a călătorit toată noaptea într-un vagon cu bănci de lemn, alături de niște țărani care vin la Moscova pentru a face un popas la „Casa rurală” (unde se vor iniția în misterele tractorului), un profesor care se duce la un congres, doi ofițeri din corpul de grăniceri la frontierele Finlandei, care pleacă în permisie.

Nu doarme nimeni într-un compartiment cu bănci de lemn. Conversația se învârtește mai întâi asupra a ceea ce tinerii colhoznici vor vedea la Moscova, „Parcul Distracțiilor”, cu teatrele, cinematografele, jocurile sale pentru mici și mari și de asemenea metroul și Kremlinul. După aceea se vorbește despre victoria Armatei roșii asupra capitaliștilor finlandezi. Leningradul nu mai este în raza de acțiune a tunurilor finlandeze și al doilea oraș ca mărime al U.R.S.S. nu mai produce electricitatea de care are nevoie cu niște căderi de apă străine.

Olga știe că, încă de la întoarcerea ei din Franța, este sub observație. Se pare că stagiul la care s-a supus într-o școală profesională din Leningrad i-a fost favorabil. Tovarășul Molotov a răspuns, pe 2 mai, la scrisoarea ei din 3 septembrie, invitând-o să vină la Moscova.

Această călătorie înseamnă luarea de contact dintre revoluționara Olga și Revoluție. Născută în 1911, avea șase ani în momentul plecării părinților. Mama murise pe un cargou, în timp ce străbăteau Marea Neagră, între Varna și Constantinopol. Tatăl o reîntâlnise, din întâmplare, la Constantinopol, unde trăia din vânzarea ultimelor bijuterii de familie; după aceea o dusese la Paris, în 1921. Ea avea zece ani. Un angajament în trupa cazacilor djighiți îl ducea adeseori departe pe acest călăreț neîntrecut. Olga locuia la o bătrână aristocrată, pe o stradă întunecoasă din cartierul Batignolles. Miros de mașină de gătit cu petrol și de fasole! Marea doamnă o dădu la școala de dans de la Châtelet. Viața ei acolo era întreruptă de scurtele popasuri ale tatălui, întorcându-se din America sau din Belgia, de la Marsilia sau de la Londra, cu buzunarele pline de jucării, de lokumuri și de tinușchi. Atunci, colindau restaurantele și cinematografele, până la terminarea

rezervelor. Tatăl se înapoia în tabăra djighită, la Montargis, unde, între turnee, era găzduit și hrănit; Olga se întorcea la bătrâna doamnă din Batignolles.

Printre elevii școlii la Châtelet, se afla și un mic dansator foarte înzestrat, fiu al unui ofițer de la curtea imperială. Acesta se îndrăgosti lulea de Olga, pe când avea optsprezece ani și ea cincisprezece. Băiatul se alăturase revoluției lui Lenin. O iniție destul de prost pe Olga în tainele dragostei și-i predă ceva mai bine marxismul. Olga devenise un element al *Agit-Prop*-ului celei de a III-a Internaționale.

În Elveția, unde a făcut un stagiu într-o școală clandestină fondată de către Partid, aproape de Schaffhouse, a cunoscut-o pe tovarășa Molotov, soția viitorului președinte al Consiliului comisarilor poporului. Prin tovarășa Molotov a fost introdusă Olga, la Geneva, în preajma tovarășului Litvinov, comisar al Afacerilor străine. Acesta a sfătuit-o să participe la congresul de la Valais și să se „intereseze" de chestiunile unității europene.

Începând de atunci, Olga a trăit în umbra lui Litvinov, călătorind în Germania, Franța, Algeria, Spania. Niciodată nu avusese cinstea de a se întoarce în Rusia.

Declinul lui Litvinov a pus capăt carierei sale pe lângă Agit-Prop, Noi emisari veniră din Moscova. În timpul unei recepții la ambasada din strada Grenelle, la care participa întregul *high-life* parizian din mediul politic, literar, consilierul Hirschfeld îi sugeră să se cufunde din nou în „atmosfera revoluționară a Patriei" și să ceară un post de profesor de puericultură. (Olga își ascundea activitatea politică sub calitatea de studentă.) Primise curând ordinul de a se îmbarca la Le Havre pe un „mixt", pe punctul de a pleca spre Leningrad – unde petrecu câteva luni predând un curs de puericultură unor institutoare, care înțelegeau greu expresiile sale tehnice, traduse în grabă într-o rusească aproximativă. Olga constată un lucru: ceea ce știa cel mai puțin era limba ei maternă. Căci nu mai era o militantă rusoaică, ci un fel de comunistă franceză.

Capitala Revoluției nu se anunță călătorului prin coșuri de uzine uriașe, ci prin nemaisfârșite câmpii încă înzăpezite, țărani rezemați în coate la trecerile de nivel și cumetre cu basma, așa cum le văzuse Olga

pe când era copil. Pe neașteptate, o sută de cupole scânteiază prin ceața albastră a dimineții.

Două zile de plimbare fără nicio țintă, înainte de întâlnire. O vizită la mausoleul lui Lenin. O așteptare interminabilă pe culoarele unui minister. Seara, trecând pe dinaintea magazinelor, înainte de a ajunge la hotel, Olga regăsește, grație unor anumite mirosuri, sufletul rusesc din copilărie: jucăriile de lemn îmbucându-se unele în altele, acea matrioșca micuță care conține o mulțime altele, din ce în ce mai mici, un anumit miros de lumânare, mai stăruind și-acum, după douăzeci de ani.

Sosește în sfârșit dimineața în care trebuie să se prezinte la Kremlin. Tovarășa Molotov o așteaptă la ora unsprezece.

II
JEAN BREUIL

De ce m-au lăsat Heinkelele să trec? N-aș fi dus-o mult în trăsurica asta pe două roți.

Idiot mai sunt! Aerodromurile din Amsterdam, din Haga, din Rotterdam sunt în mâinile lor... Probabil că nu prea mulți olandezi hoinăresc pe cerul Belgiei. Am beneficiat de incertitudine. Cobor în picaj pe aripa stângă, la fel ca o pasăre rănită. Nu e momentul să spargem avioane. E neplăcut să nu fii decât un pilot amator... Va fi necesar până la urmă să aterizăm, ca Noël-Noël în *Ademai*.

Acolo jos, colcăie ceva ca niște viermi într-o bucată de brânză... Cât vezi cu ochii, pe dune, pe plajă... în apă. Totul este kaki.

Dacă ne îmbarcăm pe aici, înseamnă că drumul e tăiat mai departe. Friții au trecut de Amiens și au ajuns la mare. Începe să miroase urât, nu-i așa?

Voi ateriza cu bine, remarcați acest lucru, domnilor și doamnelor... Însă apărarea antiaeriană franceză e în stare sa tragă din spirit de contrazicere și să-mi grăbească astfel coborârea. O clipă! N-am avut vremea să las moștenire ceea ce posed mătușii mele Breuil.

Va trebui să iei totuși o hotărâre, băiete...

Începând cu Olanda, nimic altceva decât furnici kaki în derută... Și tancurile astea oarbe, continuate de o mare verzuie... Năvălirea lui Attila, da, trebuie să fi arătat cam tot așa. „Biciul lui Dumnezeu", cum spun manualele de istorie. Și țăranii aceștia care se duc, așa cum au fugit părinții lor, strămoșii lor, împingându-și din urmă pe drumurile de șes carele grele trase de boi, care lungi, încărcate cu tot ceea ce cuprindea gospodăria mai de preț, banii puși la ciorap, colivia cu canari, orologiul...

Soarelui însă puțin îi pasă.

Văzută de aici, flota, care va îmbarca ceea ce va putea, oferă aspectul caraghios pe care-l au vapoarele pușt anilor din bazinul de la Tuileries... Cu atât mai mult cu cât marea este calmă, ca lacul micuț al unui parc de lux... Există vapoare de toate felurile și de toate mărimile, bărci de

pescuit, traulere, corvete, goelete, torpiloare, avizouri și, mai departe, cinci vase de linie sub pavilion *Royal Navy*, care trag în aer, fără îndoială pentru a înspăimânta vrăbiile...

Partea neplăcută este că nu știu câtă benzină există în trăsurica pe două roți cu care m-am înălțat de pe aerodromul din Amsterdam.

Dacă aș avea destulă, aș încerca figura lui Blériot: traversarea Mânecii... Dacă nu cumva m-aș duce să aterizez mai departe, în Franța.

Părerea mea e că trebuie să fiu în vecinătatea frontierei și că fortărețele din Dunkerque sunt cele care trag.

Asupra mea? Ei na!

Să ajung pe un aerodrom francez.?... Sunt în stare să mă ia drept un dezertor, pentru că am șters-o de la Amsterdam în momentul în care parașutiștii nemți puneau stăpânire pe aerodrom.

O să dau peste un căpitan la care „nu se prinde".

— Parașutiști? Ce-o mai fi și asta? Ia poziție de drepți. O să pun să te împuște, pezevenghiule.

Ca dezertor? Sau ca spion? Pentru că sunt pe un zinc olandez și hârtiile mele sunt în veston, pe scaunul pe care-l ocupam acum un ceas, la popota subofițerilor de la baza aeronavală din Amsterdam.

— Sergent major Jean Breuil? Dovedește-o. Vei fi împușcat. Te vei justifica după aceea...

Și Bernier? Ce s-a-ntâmplat cu el în toată povestea asta? Prins ca un șoarece, împachetat la friți sau doborât ca un idiot, pentru că a vrut să-și apere zincul cu revolverul reglementar împotriva mitralierelor așezate în semicerc?

La dracu! Uite Stukasu-rile!

III
JOE ȘI JEAN

Lovit în plin, contratorpilorul s-a scufundat în câteva minute. Marea e presărată cu epave, de care sunt agățați oameni. După un ultim ocol pe cer făcut așa de florile mărului, Dornierele au plecat definitiv.

La câțiva metri de Jean, un bărbat stă cramponat de o geamandură mare.

Jean se gândește că n-avea dreptate să se plângă de monotonia războiului. În câteva ore, a fost împresurat la Amsterdam de un grup de parașutiști germani, a scăpat de ei pe un Douglas de transport, a fost silit să aterizeze la Dunkerque pe un aparat de vânătoare francez, pilotat de altfel de către fostul său camarad Giboyer, ceea ce a făcut plauzibilă povestea lui (de care nimeni nu se sinchisea câtuși de puțin, pe deasupra), apoi îmbarcat pe *Courageux* și scufundat în jumătatea de oră care a urmat.

Soarele coboară la orizont. După ce scăpase în aceeași zi de mitralierele germane și de apărarea antiaeriană franceză, ar fi fost prea stupid să se înece cu banalitate în Pasul Calais.

Jean se apropie de bărbatul care stă agățat întruna de geamandură, ca o scoică provențală de-o stâncă. Cu o mână, îl apucă și îl ridică. Imbecilul se zbate și Jean bea o înghițitură. Cu toate acestea, iese din nou la suprafață și își termină treaba. Bărbatul nu ocupă pe geamandură decât un loc rezonabil. Totul e să nu alunece.

Având grijă ca individul să nu se răstoarne, Jean face înconjurul geamandurii, se atârnă de cealaltă margine și operează o restabilire dintre cele mai corecte. Afară din apă, dârdâie. Cămașa lui kaki se lipește de piept și de subsuori. Pantalonul de postav gros, albastru, e ca o compresă pe picioare și pe pântece. Probabil că ar fi mai bine în pielea goală. Se pune problema, fără a se clătina prea mult, să-și scoată cămașa și s-o pună la uscat câtă vreme mai e soare. Jean își oferă soarelui spatele și pieptul, după ce a trimis pantalonul albastru și indispensabilii peștilor ghiftuiți.

Cei scăpați teferi din catastrofă mai înoată ici și colo. Nu mai există nici urmă de contratorpilor.

Bărbatul s-a mișcat, Jean îl privește. E un englez. Acesta se ridică.

— *Beware*[16], spune Jean.

— I see[17], răspunde celălalt.

E Joe.

De ce n-ar fi Joe? Viața e făcută din întâlniri și mai extraordinare. E tot atât de puțin surprinzător să-l întâlnești pe Joe, în această zi de 31 mai, pe o geamandură din Pasul Calais, ca și în ziua de 5 septembrie anul trecut, la cafeneaua Coupole.

Jean e amuzat de situația instabilă în care sunt ei amândoi, „europenii". Pentru că Joe se clatină și stă să alunece, Jean îi administrează o pereche zdravănă de palme. Joe deschide ochii.

— Hello! Jean Breuil, *how are you?*[18] se frământă el în mod politicos, puțin lipsind să răstoarne geamandura.

— *Very well, you can see it*[19], răspunde Jean.

Joe scotocește în buzunarele bluzonului său de pânză groasă. Oare o să-i ofere un *Craven?* Nu, o sticlă plată de whisky e ceea ce scoate triumfător pictorul în două dimensiuni din bluzonul său de pânză groasă.

După ce și-au împărțit primul pahar plin ochi (Joe n-a vrut în ruptul capului să bea cel dintâi), englezul se scutură și râde.

— Frumoasă vreme, astăzi, spune el.

Jean simte că-l cuprinde un fel de slăbiciune. Își încordează puterile, furios împotriva lui însuși.

— Ești îmbrăcat cam ușurel, spune Joe.

El și-a păstrat uniforma impecabilă, cu centiron, curea de sabie, inclusiv magnificele lui cizme care, încă de acum nouă luni, stârnesc invidia camarazilor francezi.

---

[16] Fii atent (engl.).

[17] Văd (engl.).

[18] Bună ziua... ce mai faci? (engl.).

[19] Foarte bine, după cum vezi (engl.).

Joe nu era pe *Courageux*. Ci a fost torpilat, cu câteva ceasuri mai devreme, în același loc. Ba chiar sosirea vasului *Courageux* revărsase în inima sa o speranță amăgitoare. Vâltorile consecutive după explozia cazanelor de pe contratorpilor au făcut să se răstoarne geamandura pe care se zvânta.

— Și nenorocirea e că eram aproape uscat. *Too bad!*[20]

Doar printr-un miracol Joe, proiectat violent în apă, a putut să se agațe din nou de geamandură.

— Dar tot noi vom câștiga războiul, conchide el, oferind un al doilea pahar plin ochi de whisky.

Jean se teme de noaptea care vine. Degeaba întoarce capul, nu se poate împiedica să-i vadă pe indivizii care se înecă fără a putea face ceva pentru a-i scoate de acolo. Joe, dimpotrivă, se simte înviorat.

— Băiete, e un adevărat noroc să te-ntâlnesc prin părțile astea, constată el.

Jean pipăie, pe geamandură, cămașa udă leoarcă. Îl trece un fior la gândul să-și petreacă noaptea cu spatele gol.

— Nu trebuie să adormi, reia Joe. Dacă te lași să aluneci în șenal, nu voi avea puterea să vin să te disput peștilor. Dacă simți că nu mai merge, spune-o, am să te pălmuiesc, așa cum m-ai pălmuit și tu adineauri.

Jean ar fi voit să aibă puterea să râdă. Dar nu poate.

— Băiete, spune Joe, noi am trăit două săptămâni dintre cele mai îngrozitoare din istoria Europei. Tu unde te aflai în timpul ăsta?

— Cam peste tot, spune Jean cu dinții strânși pentru a împiedica clănțăneala. Azi-dimineață, la Amsterdam.

— Frumos oraș, spune Joe. Interesant muzeu. Ai fi putut să-ți prelungești călătoria până la Haarlem... Numai acolo ar fi posibil să-l savurezi cu adevărat pe Franz Hals. Dar Vermeer? Ei? Ce tip! Nimeni n-a pictat vreodată nuanțele de albastru ca el.

Ah! Vermeer!

Jean se strâmbă.

---

[20] Păcat! (engl.).

— Dacă ajung să te înfurii ca pe un taur acoperit de banderile, spune Joe, n-o să-ți fie somn! Cât despre mine, îmi e atât de frig, încât nu se pune problema să adorm. E tocmai ceea ce trebuie. Așadar, tu vizitai Olanda, în timp ce Corap și Huntziger stăteau înfipți pe Meusa, Amiens era atins de blindatele germane și generalul Giraud prizonier. În timp ce Billotte era ucis, regele belgienilor depunea armele, iar amiralul Abrial și sir John Pennant organizau capul de pod de la Dunkerque și pregăteau încărcarea vaselor, din care noi constituim un fraht atât de grațios?

O ușoară nepăsare îl cuprinde pe Jean. Marea... Geamandura asta care plutește plăcut pe apa calmă și-l leagănă... E fără îndoială un coșmar absurd...

— Eu, bătrâne, continuă Joe, timp de trei nopți și două zile, am azvârlit niște camioane peste alte camioane de care se ciocneau, cu scopul de a face un baraj de-a lungul canalului de la Colme. Adevărat terci de șasiuri, te rog să mă crezi. *Damned!*[21] Și iată acum că apărem la un nivel slab deasupra mării.

Jean Breuil nu aude sfârșitul spuselor lui Joe Smith. Pe burtă deasupra geamandurii, Joe îl pălmuiește, îi strecoară ultimele picături de whisky printre dinții strânși, cântă cât îl ține gura niște cântece hazlii. Trebuie să-l țină pe Jean când de-o mână, când de un picior, după înclinarea pe care o dau valurile marelui bușon care se învârtește în toate sensurile.

Noaptea se lasă. Joe cântă mereu. Apelează la întregul său repertoriu. Evită cântecele de leagăn ca și *Ne vom usca rufele pe linia Siegfried,* care nu i se par corespunzătoare. Din când în când, îl pălmuiește pe Jean, însă cu o convingere din ce în ce mai slabă.

[21] La naiba! (engl.).

IV
JURNALUL LUI GEORGES MERLIN

3 iunie 1940

Ce-am putut să mă plictisesc ieri, duminică! Mi-am încheiat ziua la cinema. L-am văzut pe Fernandel. Încercat să-i telefonez Gabriellei: interul este suprimat. Numai de n-ar încerca să facă vreo nesăbuinţă în clipa când Italia ne va declara război, Lucru asupra căruia nu mai încape nicio îndoială.

Are o idee fixă: ţelul principal al macaronarilor e să ocupe Beauvallon şi să o violeze. Ah! femeile astea cinstite! Să crezi că are poftă de aşa ceva.

Ministerul producţiei industriale mă avertizează că ar fi cazul să „iau în consideraţie" transferul fabricii mele. Transferul? Unde? Cum? Ce? Cazanele, teascurile, formele? Toţi nişte cretini. Din fericire (dacă îndrăznesc să spun asta) e mult de când cantitatea de cacao destinată lui Merlin şi fiul nu ajunge dincolo de Marsilia.

Magnific optimism! De zece zile, toată lumea la Paris se veseleşte. „Ei" au luat drumul spre Calais şi spre Dunkerque. Totul merge bine. Mărturisesc că eu însumi mă las antrenat de această tandră beatitudine. Lebrun şi Paul Reynaud au dispus să aibă loc un serviciu divin solemn la Notre Dame. Sfânta Genevieva, care nu e departe, pe podul Tournelle, probabil că râde încetişor.

Nu e cu putinţă totuşi să nu mai avem decât rugăciuni pentru a ieşi din acest impas! Am primit o mare lovitură, da. Dar există rezerve, o armată în spatele frontului (erau prea mulţi oameni şi contingentul 40 abia a fost chemat).

Joi 6 iunie

E sigur că punându-l pe Bouthillier la Finanţe, Reynaud are şansa de a opri înaintarea germană pe râul Aisne.

Am chef să fac un chiolhan pe cinste. Am să mă duc în strada Papillon să-i ard o trufă înăbuşită şi nişte căpşuni cu frişcă.

Duminică 9 iunie

Guvernul se refugiază mâine dimineață. Sigrand mă sfătuiește să plec. Să încarc muncitorii și ceea ce se poate transporta din material în camioane și să le dau drumul pe șosele. Jumătate din Franța se revarsă în dezordine peste cealaltă jumătate.

E o vreme splendidă. Passy-ul e liniștit ca la 15 august. S-a auzit tunul toată noaptea.

Luni 10 iunie

La Coupole, eram doi clienți și trei chelneri. Celălalt care lua dejunul era un soldat. După toate aparențele un dezertor.

Seara

Am închis porțile în urma ultimului camion. Se spune că guvernul va apăra capitala. Nu în mod personal, pentru că toți miniștrii au plecat în această după-amiază, afară de Reynaud. El a rămas pentru a anunța intrarea în război a Italiei. Valetul meu a dispărut.

N-am curajul să ies pentru a cina. Dacă plec mâine, trebuie să mă hotărăsc să umplu o ladă, două valize, să stivuiesc alimente în mașină. Stau la îndoială dinaintea alegorii a ceea ce trebuie să iau, a ceea ce este important, a ceea ce este de prisos.

11 iunie

Până la urmă, n-am făcut nimic, aseară. M-am înfundat în bibliotecă și am citit până mi s-a făcut somn. Azi-dimineață am făcut cafea și am dat mai multe telefoane. Nimeni n-a răspuns. Sunt oare singur la Paris?

Ba nu! portarul a adus chiar acum corespondența; o factură și o scrisoare de la Gabrielle. Nu e vesel portarul. Mi-a arătat strada, cu un gest de tragedian. E o atmosferă de apocalips. O pâclă s-o tai cu cuțitul. În două minute m-am înnegrit de praf de cărbune. Zvonurile cele mai fanteziste circulă în cartier. Uzinele Renault s-ar împrejmui cu fum pentru a evita bombardamentele... Niște rezervoare de benzină ar fi incendiate la periferie, milioane de tone...

Ziarele n-au apărut.

Portarul rămâne. Mi-e rușine să plec. Omul mă felicită că mă mai aflu încă la Paris: sunt cel din urmă locatar din această aglomerare de case.

Seara

Am hoinărit toată ziua. L-am întâlnit, pe Champs-Élysées, pe Billard. N-am nicio prietenie pentru Billard. Există chiar puțini oameni pe lume care să-mi fie mai indiferenți. Am sărit de gâtul lui și i-am oferit un păhărel. Ne-a fost neînchipuit de greu să găsim o cafenea deschisă. L-am invitat la dejun. Nu mai eram în stare să-l părăsesc. El rămâne la Paris. Vrea s-o vadă și pe asta. Ce anume, asta? Tocmai era să mă felicite că rămân, la fel ca el, când mi-am luat inima în dinți ca să-i destăinuiesc propria-mi plecare. M-am bâlbâit că trebuie să pun din nou în funcțiune fabrica din Marsilia.

Am început să aleg lucrurile de luat. N-am triat decât fotografii, bibelouri, terfeloage, scrisori, numai lucruri absolut inutile.

Trebuie să redevin stăpân pe mine. Subconștientul îmi joacă o farsă de prost gust.

12 iunie, la marginea drumului, într-un han (miercuri seara)

Pentru dă n-am mâncat nimic încă de ieri la prânz, cu Billard, n-am puterea să merg mai departe fără să înfulec ceva.

Cum oare de mai poate femeia aceasta cumsecade, după miile de nenorociți care trebuie să se fi oprit la ușa ei, să-mi propună acum, la ora unu noaptea, să-mi încălzească niște ciorbă și să-mi pregătească o omletă cu cartofi! Mister!

Am părăsit Parisul în noaptea asta, prin poarta Châtillon. Prin beznă, era o învălmășeală de nedescris de mașini, camioane, căruțe, trăsurici cu banchete. Pe cărările paralele cu șoseaua, niște femei mergeau pe jos, împingând cărucioare de copii.

Plecat din Passy aproape de miezul nopții, am sosit dimineața la Chartre. Acolo au început vizitele Messerschmitturilor. Pretutindeni, aceeași tactică. Un raid circular, o plonjare, una sau două bombe incendiare, o rafală de mitralieră și aparatul urcă din nou. Există puțini morți de fiecare dată, dar uneori înnebunesc niște cai, alteori arde un

camion. Oamenii aleargă pe câmp urlând. Pe zeci de kilometri, mișcările de trupe, în măsura în care mai există așa ceva, sunt paralizate.

Ajung aproape de ora patru după-amiază pe malurile Loirei, la Cangey. Când cobor din mașină, pentru a încerca să-mi procur o bucată de pâine și, cine știe? câțiva litri de benzină, sunt depășit de niște mașini oficiale, ce trec în iureș pe lângă mine. Președintele Lebrun tocmai este instalat la Cangey, și Consiliul de miniștri se va întruni. Mă uit cu o curiozitate de gură-cască parizian cum trece această debandadă a puterii, când una dintre mașini stopează. Sigrand țâșnește din ea. Se aruncă în brațele mele: providența m-a scos în calea lui! Serviciile sale sunt descompletate. Are nevoie de un om de încredere, ca mine, pentru o misiune urgentă: să ducă la Bordeaux, într-un loc sigur, unele documente confidențiale și să se întoarcă la Montrichard, pe malurile Cherului unde se instalează provizoriu ministrul său. Îmi cere, pe deasupra, să mă ocup de instalarea sa la Bordeaux, peste câteva zile.

Eu îl chestionez asupra situației. E mai rea decât mi-aș fi închipuit. Nemții vor fi mâine în Paris, prea târziu declarat oraș deschis. De s-ar fi procedat așa mai devreme, s-ar fi evitat o parte însemnată din acest exod și, în consecință, din harababură.

Generalul Weygand a raportat Consiliului despre situația militară. Și consideră că cea de-a doua bătălie este pierdută încă și mai total decât prima. Preconizează suspendarea ostilităților.

Armistițiul! Am ajuns aici! Însă Consiliul a fost departe de a-l urma pe Weygand. Reynaud, Delbos, ministru al Afacerilor străine, Campinchi, ministru al Marinei, au contraatacat. Flota este intactă. Trebuie să rezistăm în Bretania, spune de Gaulle, sau în Africa, preconizează Lebrun.

Reynaud a reamintit că Franța este legată de Anglia printr-un tratat categoric: nu poate să negocieze în mod izolat cu inamicul. Chautemps, care nu spusese nimic până atunci, îi cere lui Reynaud să-l convoace pe Churchill la viitorul Consiliu de miniștri. Va putea, astfel să-și formeze o părere asupra situației în cunoștință de cauza.

— La urma urmei, spun eu, cine va avea câștig de cauză?

Sigrand răspunde cât se poate de sigur:

— Reynaud! Se pleacă în Algeria. Toulon, Marsilia, Sète și Port-Vendres vor deservi îmbarcarea. De la Bordeaux, de la Nantes, se vor dirija către Anglia convoaie importante. Anglia are stăpânirea mărilor. Fără îndoială, Franța întreagă va fi ocupată în câteva săptămâni, așa cum s-a întâmplat cu Olanda și Norvegia. Dar acesta nu-i decât un episod al războiului.

Omleta mea sosește. Câțiva oameni intră, muncitori din Paris, murdari, obosiți. Cer de băut ceva cald. Au cunoscutul accent din Paname. Ciocnesc cu mine. De trei zile, călătoresc pe un tractor. Sunt plini de speranță și de furie. Înainte de a pleca, au distrus cu mâinile lor prețiosul material electric de care erau atât de mândri și pe care nu puteau să-l transporte... L-au sfărâmat cu puternice lovituri de ciocan.

Pentru ei, e o clipă greu de trecut. Franța a mai văzut și altele. Hitler, stăpân al Franței? Niciodată!

Ascultându-i, mă gândesc la tot ce are țara noastră sănătos, puternic. Nu, Franța nu poate să dispară. Oamenii aceștia sunt cei care au dreptate, iar dreptatea este cea care se înșală.

Îmi reiau drumul pentru îndeplinirea misiunii, fără îndoială derizorie.

V
MINNIE ȘI JAROSLAV

Pentru ce Minnie, timp de zece ani, a întreținut cu acest băiat relații epistolare? Au fost rare, ce-i drept, dar au existat, nu?

Pentru ce s-a dus, acum trei sau patru ani la Praga, să-l vadă? Nu, trecea doar prin Praga și s-a oprit. Dar tocmai ca să-l vadă s-a oprit.

În seara când Jaroslav a venit să se refugieze la ea, Kate l-a răpit. Minnie a fost furioasă. Furioasă împotriva amândurora. Crezuse la început că din cauza lui Kate. Urâse întotdeauna amanții lui Kate.

Însă pe Jaroslav nu-l urăște.

Când i-a întâlnit la frontieră, vrednici de plâns, ridicoli, a avut o izbândă facilă. Cu câtă aroganță l-a bruftuluit pe Jaroslav! L-a tratat cu dispreț, l-a trimis la clasa a doua, în penitență... Și el stătea acolo pe culoar, tremurând ca o fetiță. Era delicios.

Asta e: o adevărată fetiță!

Când i-a cerut lui Kate să nu-l mai întâlnească niciodată pe Jaroslav, a făcut-o oare pentru Kate? Jaroslav n-o s-o mai întâlnească pe păpușa asta seducătoare și primejdioasă. Kate a cinat cu marele producător italian. Va pleca poimâine în Italia. Încă de pe acum, la sugestiile lui Minnie, reporterii, fotografii s-au năpustit. Kate devine marea vedetă a Axei – un fel de simbol. A povestit ziariștilor tot ceea ce aceștia au dorit s-audă din gura ei.

Abia dacă-și mai amintește de Jaroslav cel neîndemânatic, care era cât pe ce s-o piardă.

Dar ce loc ocupă Kate în amintirea lui Jaroslav? Minnie l-a făcut să petreacă toată ziua de ieri și toată dimineața de astăzi într-o anticameră ticsită de oameni. La fiecare apariție a ușierului, înălța capul. Simțea, împrejurul lui, umbra lagărului de la Dachau... Era ca un animal hăituit. ȘI n-a izbutit să fie primit. Ușierul avea ordin să-i spună politicos să revină după-amiaza, după aceea a doua zi dimineață.

După masa de prânz, Jaroslav va pleca în Franța. Va fi un comunist cehoslovac evadat din temnițele naziste. Va porni pe calea exilului, laolaltă cu belgienii și francezii înfrânți și înspăimântați.

Minnie i-a pregătit un itinerar, popasuri. Minnie cunoaște rotițele și subterfugiile acestei organizații a trădării. Lucrează în cadrul ei de mulți ani. Știe că Franța putredă va cădea în curând, ca un fruct prea copt.

Jaroslav stă acum așezat dinaintea lui Minnie, care îi explică ceea ce așteaptă de la el. Va fi condus cu trenul până în Belgia, după aceea cu o mașină până la punctul în care va putea să se amestece în cohorta fugarilor.

Buimăcit, o privește pe Minnie, care îi toarnă șampanie (l-a îndepărtat pe valet) și întinde icre negre pe o tartină.

— Caviar! spune ea râzând.

Jaroslav va deveni un trădător, un spion. Minnie i-a întins un pașaport ceh autentic, cu o falsă viză franceză. Îi arată calea ce vor trebui s-o ia mesajele pe care el le va expedia, misiunile, foarte simple la început, pe care le va avea de îndeplinit în Franța.

Își înalță cupa și beau amândoi în tăcere acest Cliquot 1934. El îi va datora totul. I se va așterne la picioare, într-o bună zi, recunoscător, timid și adorabil ca o fetiță ce este.

Mâine dimineață, va lua trenul spre München și de acolo va ajunge la Bruxelles, unde se va prezenta la o primă adresă. Corespondentul pe care-l va întâlni va stabili continuarea itinerariului.

Jaroslav se ridică. Uniforma brună, decorațiile lui Minnie îi fac greață.

VI
WALTER VON KIRSHOFF

Walter iubește Franța. O iubește ca un german. Cu admirație, cu mânie și gelozie. Îi invidiază câmpiile îmbelșugate, libertatea de gândire, lipsa de disciplină, individualismul. Popoarele gregare nu sunt astfel niciodată de bunăvoie, ci dintr-o necesitate biologică. Elitele acestor popoare gregare se bucură de disciplina maselor lor. Pizmuiesc însă anarhia popoarelor libere, chiar și atunci când le aduc în starea de sclavie, fără a le putea domestici. Așa cum cei mai buni dintre romani au invadat și au aservit Grecia, admirându-i și invidiindu-i pe atenieni.

Walter a hotărât, odată pentru totdeauna, că Führerul are dreptate. Numai Führerul are, în mâinile sale, datele problemelor. Numai el e superior evenimentelor. Walter urăște Franța pentru că-și discută șefii, pentru că se pierde în dezbateri perimate, cum ar fi lupta de clasă. Astăzi e vorba despre cu totul altceva: despre lupta de rasă, despre supremația germanismului asupra Europei și a lumii. Pentru a atinge un asemenea scop, niciodată nu ai prea multă încredere. Orice amestec al spiritului critic înseamnă o diminuare a forțelor. Numai scopul final contează, și singur Führerul cunoaște drumul care va îngădui să fie atins.

Imbecili de francezi! Popor curajos și împrăștiat, a cărui vitejie a uimit lumea, măcar că Du Perron[22] considera că trebuie să-i pui separat, printre francezi, pe aceia pe care dânsul îi numea „oameni de dugheană” și care făceau „profesiune de poltronerie”. Furnizează neîncetat câteva contingente armatelor, „ceea ce, spune Du Perron, explică anumite panici, menite să-i surprindă pe cei nepreveniți”. Fără îndoială, în această armată din 1940, „oamenii de dugheană” au dat buzna în mod furios printre ofițerii de rezervă și chiar printre ofițerii de carieră anchilozați la culme.

Walter a citit și recitit, când își pregătea teza de doctorat asupra *spiritului francez,* ceea ce a scris Richelieu mai definitoriu asupra acestei

---

[22] *Jacques Davy Du Perron* (1556–1618), cardinal francez, celebru controversist și orator.

rase, pe cât de seducătoare pe atât de decepționantă, capabilă de cele mai josnice lașități și de cele mai neînchipuite eroisme, însă inaptă pentru un război metodic. Walter și-a repetat adesea raționamentul lui Richelieu: „Nu există pe lume o națiune mai puțin potrivită pentru război decât a noastră. Cu toate că Cezar a spus despre gali că știu două lucruri, arta militară și aceea de a vorbi frumos, mărturisesc a nu fi putut să înțeleg pe ce temei le atribuie prima dintre aceste calități, având în vedere că răbdarea în muncă, însușire necesara în război, nu se află la ei decât foarte rar".

Walter, cu acoperișul automitralierei deschis, admiră desfășurarea câmpiei din Ile-de-France, cu arbori stufoși, în această minunată după-amiază de iunie. Recunoaște, în trecere, drumurile mărginite de plopi pe care le-a străbătut pe jos, cu o raniță în spinare, atunci când era student și când își petrecea vacanța vizitând țara lui Descartes. Recunoaște culturile raționale, satele fără o rânduială strictă însă pline de farmec, livezile îmbelșugate și grădinile de zarzavat meticulos îngrijite, nenumăratele ogoare îmbucătățite după hazardul moștenirilor și care sunt însăși imaginea iremediabilului individualism galic. Să străbați Franța, în picioare într-o mașină automitralieră împodobită cu flori de păducel, iată visul unui învingător.

Walter are impresia că sufletul francez a pierit. Nu mai există boi trăgând care grele cu două roți, nici rațe traversând șoseaua ca să se ducă la apă (ceea ce produce uimirea automobiliștilor germani), nici fete scoțând, cu o găleată, apa din puțuri, după un sistem medieval. Nu mai există, în piețele satelor, oameni așezați la mese pe terasele cafenelelor-tutungerii. Cocoșii nu mai cântă în cotețele de păsări acum pustii. Franța este un imens castel al Frumoasei din Pădurea Adormită.

La Amiens, Walter a fost convocat la cartierul general al Führerului de către însuși Rudolf Hess. A fost însărcinat cu o misiune de încredere. Hess a susținut față de Führer că partidul trebuie să fie prezent în toate discuțiile importante, în egală măsură cu armata și chiar mai presus de aceasta, pentru că Führerul este înainte de toate sufletul și întruchiparea partidului.

Führerul l-a însărcinat pe Rudolf Hess să aleagă un militant de încredere, vorbind la perfecție franceza, la curent cu psihologia acestui popor derutant. Alegerea lui Rudolf Hess s-a oprit asupra lui Walter, a cărui ascensiune o protejează. Walter va reprezenta deci Partidul pe lângă generalul comandant al forțelor germane, în Franța. În calitatea asta, înaintează acum spre Paris, precedând cu puțin Statul-Major și pe General pe șoseaua Chantilly.

Walter se întreabă dacă va trebui să distrugă Parisul.

Fără îndoială că, mai mult sau mai puțin în mod inconștient, pentru a evita o responsabilitate asemănătoare, în 1914, von Kluck a încercat să-l ocolească și să-l ia din spate. De data asta, von Kückler a hotărât să meargă drept în întâmpinarea lui.

Ultimele știri sunt neliniștitoare: aviația franceză bombardează intens Pont-Sainte-Maxence. Trecerea de la Creil este apărată de o artilerie puternică. În ultimul minut, a trebuit să se renunțe la instalarea serviciilor statului-major la Chantilly, centru prea bombardat.

La ora 13, Walter adresează un mesaj guvernatorului militar al Parisului, fără îndoială rămas în capitală: „Parlamentari germani se vor prezenta, între orele 18 și 20, la nord de Saint-Denis, la bifurcația șoselelor Paris-Dunkerque și Paris-Calais".

Walter a insistat pe lângă von Kückler să se încerce acest efort înainte ca primul obuz să fie tras asupra capitalei.

Când ajunge la Écouen, Walter află că Parisul este declarat oraș deschis. Plenipotențiarii francezi se vor prezenta a doua zi dimineața.

Écouen, vechi și încântător sat din Ile-de-France. Într-un salon periferic și rococo, trei germani și doi francezi se întâlnesc la flacăra lumânărilor, înainte de a se face ziuă. E prima negociere a înfrângerii: cedarea Parisului.

Un maior din statul-major al lui von Kückler citește condițiile, pe care Walter le traduce una câte una. Germanii pretind cedarea fără condiții a Parisului și a periferiei sale. Francezii n-au primit ordine decât pentru oraș. Vorbind greu din cauza emoției, Walter traduce răspunsul celui care-l reprezintă pe generalul von Kückler: La ora nouă, bombardierele vor ataca Parisul, simultan cu artileria. E ora șapte. Căpitanul francez

răspunde că el n-are nicio putere în ceea ce privește periferia. Comandantul german se duce să telefoneze. Cei doi ofițeri francezi rămân în salonul burghez ocupat de un mare pian cu coadă, pe care o partitură a rămas deschisă, – față în față cu Walter.

Liniștea e întreruptă de bubuiturile motoarelor de la carele din grupa de recunoaștere, camuflate sub ramuri. Totul să fie oare pierdut? Comandantul reapare: Numai Parisul va fi considerat oraș deschis. La ora 7,30, semnăturile au fost schimbate.

Două coloane de tancuri vor pătrunde simultan în Paris: una vine din nord prin poarta La Chapelle, cealaltă din vest, prin poarta Saint-Cloud. Pentru a patra oară, în o sută douăzeci și cinci de ani, armata germană ocupă capitala: 20 martie 1814, 6 iulie 1815 (pentru 136 de zile), 28 februarie 1871 (pentru 4 zile). Pentru câte zile, de astă dată?

E ora opt și treizeci când Walter iese din strada Royale în piața Concorde și stopează automitraliera. Soarele străbate greu cerul neguros. Un gură-cască, la colțul străzii Royale, îl privește pe feldwebelul care organizează circulația între strada Rivoli și aleea Gabriel, sub ochiul melancolic al unui sergent de stradă demobilizat.

Pe neașteptate, din strada Royale țâșnește, în față la Maxim's o tricicletă de transport pe care o împinge un adolescent pedalând. Indiferent la coloana de motocicliști care se angajează pe pod, la feldwebelul care dă indicații primelor mașini camuflate, tânărul cotește pe aleea Gabriel, ca în fiecare dimineață, și dispare.

Poate că Walter iubește Parisul și Franța mai mult decât le urăște? Fără îndoială, înaintea lui se află chiar inima Parisului, piața Concorde. Întorcându-se, Walter vede biserica Madeleine, pe care soarele răsărind o luminează și, în față, Camera Deputaților, replică derizorie. Caii din Marly[23] bat pasul pe loc. Obeliscul, impasibil, așteaptă ca secolele să se scurgă.

[23] Grup sculptural de Coustou pentru a împodobi castelul Marly, construit sub Ludovic al XIV-lea; caii din Marly se află astăzi în Champs-Élysées.

Pe Walter îl încearcă o stare care aduce cu mahmureala. Ceea ce-i amintește de întoarcerile în zori, cu camarazi din toate țările, în acest Paris indulgent, primitor și fericit.

Un avion bâzâie. Luftwaffe ia în stăpânire cerul, de azi înainte fără apărare. Dar zâmbetul lui Walter îngheață. Avionul coboară în picaj, se învârtește în toate sensurile și se ridică din nou ca o săgeată, nu fără ca Walter să fi putut recunoaște cocarda tricoloră pe aripă: un francez curios.

Walter înălță din umeri. Francezii nu vor fi niciodată serioși.

Puțin rușinat de a se fi lăsat atât de ușor sedus de ambianța Parisului, oraș fățarnic pe care va trebui să-l domolim, scuturându-se de amintiri și de visuri, Walter von Kirshoff, învingător, pătrunde în rondoul din fața hotelului Crillon.

VII
MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

Scrisoare venită retur

2 iunie 1940

Jean, mi-e teamă. Îmi face impresia că ne-am aruncat, cu ochii închiși, într-o capcană monstruoasă.

Mi-e teamă pentru frățiorul meu Gilbert care se afla, după ultimele știri, la granița Belgiei cu Luxembourgul – dar unde e oare astăzi? – și pentru dumneata.

Dumneata ai apărut în viața mea ca o cometă: pentru un dejun, o cină și o seară de cinema. Nu te-am văzut niciodată două zile la rând. Niciodată n-am petrecut împreună mai mult de trei ore în șir (de la cele trei săptămâni din Valais). Cel mai adeseori, după o masă luată în comun într-o atmosferă de ironie, dispăreai pentru trei sau șase luni. Și cu toate acestea, mă simt mai aproape de dumneata astăzi ca de oricine altcineva pe lume.

De ce am fost până într-atât lipsiți de simplitate? Ce fel de pudoare ne îndemna să ne jucăm, reciproc, această comedie de a fi la curent cu toate, „mai presus de orice" și în mod superior inteligenți?

Începând din clipa în care trenul de Geneva a pornit, încerc zadarnic să-mi închipui ziua în care ne vom revedea.

Vom înceta oare, în acea zi, să ne prefacem a fi duri, vom fi oare în sfârșit *noi înșine?*

Sunt neliniștită de soarta acestei scrisori. Trebuie să-ți parvină și dumneata să răspunzi. Trebuie să-mi vorbești despre dumneata. Pe dumneata vreau să te cunosc. Pe adevărata Madeleine, pe cea care plânge, seara, în patul ei de la hotelul Bergues, ca o fetiță nou venită într-un pension, vreau s-o cunoști.

Dumnezeule, în ce vârtej înspăimântător am fost antrenați? Când, cum ne vom revedea? Care Jean și care Madeleine se vor întâlni din nou într-o zi? Se vor mai recunoaște oare?

Rămâi cu bine, Jean. Ar trebui ca tot ceea ce îți scriu eu, în această scrisoare, și tot ceea ce dumneata vei citi în ea să ți le spun chiar astăzi și nu în altă zi.

MADELEINE

P.S. – Am rupt orice relații cu Minnie. A părăsit Geneva, încă de atunci.

VIII
MAX ȘI MADELEINE

Ședința se lungește. Dreptul internațional, convențiile care au modificat acordul de la Haga... Cu toate acestea, se impun sarcini mai urgente, cărora trebuie să le faci față: Germania, în câteva săptămâni, a capturat sute de mii de prizonieri. Trebuie să-i claseze, să-i aprovizioneze, să le mijlocească reluarea de contact cu ai lor.

Minnie, care se întoarce de la Viena, anunță că Germania nu poate lua asupră-i să-i hrănească pe toți acești oameni. N-o va face decât în măsura în care va obține de la ei o muncă eficientă. Pe de altă parte, nici nu poate fi vorba să organizeze transportul a sute de mii de colete, de scrisori, câtă vreme țara e angajată într-o ofensivă hotărâtoare și rețeaua ei feroviară – utilizată la maximum – nu este îndestulătoare.

Madeleine protestează. Germania nu poate să lase să moară de foame șase sute de mii de francezi! (Cifra aproximativă de la 15 iunie.) Dacă Germania nu este în măsură să-și hrănească prizonierii, să-i predea, sau Elveția să-i interneze. Franța își va hrăni prizonierii în Elveția. Nu va expedia alimente pentru șase sute de mii de oameni în Germania, având în vedere că este imposibil controlul folosirii acestora.

Sute de mii de prizonieri înseamnă cifre de statistică. Dar pentru Madeleine prizonierii aceștia au chipuri: cel al lui Gilbert, cel al lui Jean. Când Minnie spune că Reichul nu este în măsură să-i aprovizioneze pe prizonieri, Gilbert, Jean sunt cei care suferă de foame.

Max se plimbă încoace și încolo prin hol. Când o zărește pe Madeleine, fața i se luminează. Madeleine acceptă invitația la cină, înainte de a-și continua munca. Max găsește că Madeleine e trasă la față. Prea se omoară cu lucrul. Madeleine ridică din umeri. Dacă Biroul Internațional al Muncii șomează pe jumătate, Crucea Roșie e copleșită de treburi din aceleași motive.

Madeleine n-ar putea cere să fie ajutată?

— Bietul meu Max, șase sute de mii de prizonieri la 15 iunie, poate un milion astăzi, asupra cărora apasă amenințarea foametei. Iar răniții, bolnavii, în ce condiții de igienă crezi că supraviețuiesc? S-au improvizat

oare barăci, sau nenorociții aceștia stau în țarcuri? Guvernul german pretinde ca noi să-i hrănim, în condițiile în care aproape jumătate din Franța este invadată, recoltele distruse ori părăsite, șeptelul sacrificat sau răzlețit, stocurile prădate. Și cui să mă adresez? Unde se află guvernul Franței? Din cine e alcătuit oare, în dimineața asta?

— Nu trebuie să-ți pierzi speranța, spune Max. Aceste monstruoase migrațiuni de popoare, aceste amestecuri... toate acestea nu tind, fără ca noi să ne dăm seama, către unificarea Europei?

Madeleine tresare. Devine, numaidecât agresivă.

— Unificare, ce unificare? aproape că strigă. Unificarea naziștilor, a lui Hitler?

— Nu te supăra, spune Max. Eu nu pretind că Europa care se conturează ar corespunde concepțiilor mele de om liber, de elvețian, de socialist și de adept al unității europene.

— Tot e bine!

— Dar pentru că unitatea Europei este necesară, în lipsă de o unitate născută din fuziunea economiilor, a culturii, o Europă rudimentară e poate în elaborare... și odată trecută încercarea cuceririi, fiecare își va ocupa într-însa locul cuvenit.

— Așadar dumneata crezi într-o victorie germană?

Max o privește pe Madeleine cu stupoare.

— Dumnezeule... Adică... Nu-i așa... bâlbâie dânsul.

— Și dumneata oferi acestei Franțe înfrânte un locșor în paradisul hitlerist?

Max se frământă.

— Nimeni mai mult ca mine n-ar fi dorit victoria democrațiilor, dar dacă totalitarismul va ieși victorios, Europa va fi, poate, mai aproape de a se împlini...

Madeleine își aruncă șervetul pe masă, se ridică...

— Heil Hitler! El va organiza Europa. Prin ocne, autodafeuri, asasinate și jafuri... Și tocmai dumneata, Max, îmi spui asemenea lucruri! Când țara mea agonizează, când nu știu ce s-a întâmplat cu Gilbert și cu Jean... Te detest!

Și pleacă, fără ca Max să aibă posibilitatea de-a face un gest pentru a o reține, nici dorința, de altfel, de a schița acest gest, pentru că îi e groază de ridicol. E destul de agasat și de faptul că doi sau trei vecini îl privesc.

Scoate un ziar din buzunar și se cufundă în lectură, dezolat. A necăjit-o pe Madeleine. De aceea îi vin lacrimile în ochi. Din fericire, nimănui nu-i pasă de el. Profită de acest lucru pentru a-și șterge nasul și a chema chelnerul. Cere nota de plată. Nu-i mai este foame.

Viața, ce e viața la drept vorbind? O stare. Trăiești. Și după aceea încerci să dai acestei stări o aparență a rațiunii de a fi. Și la ce bun? Atunci ce mai rămâne? Plăcerile? Care? Masa, femeile, țigările? Nimic din toate astea nu merită să-ți dai osteneala de-a te scula dis-de-dimineață.

IX
JURNALUL LUI GEORGES MERLIN

12 iunie

M-am întors dintr-o călătorie Tours-Bordeaux la Montrichard, această ultimă etapă arătându-mi în marea lor diversitate vehicolele eteroclite ale debandadei. Numai mergând cu mașina timp de aproape douăzeci și patru de ore, în contra-curent, poți să măsori amploarea acestei fugi a unui întreg popor terorizat. Scriitori mai calificați decât mine îi vor povesti fără îndoială, mai târziu, episoadele. Eu n-am fost decât un martor printre alți sute de mii. Și ce e oare un martor în Istorie? Nimic, sau în cel mai bun caz un inoportun.

Am sosit în noaptea asta la Montrichard exact la timp ca să contemplu punciul aprins de către Stukasuri, în onoarea nefericiților fugari, adormiți talmeș-balmeș în căruțe și în camioane.

N-ai de ce să fii mândru că aparții speciei umane.

În zori, strada mare din Montrichard, sătuc înstărit și cumpătat, e o grămadă de ruine încă fumegânde. Mă duc la biroul de presă al Președinției, instalat într-o mică vilă care a scăpat de dezastru, tocmai la capătul satului.

Acolo îl găsesc pe Sigrand. Hârtiile pe care mi le-a încredințat sunt la loc sigur. Îmi propun să ajung la Marsilia, la urma urmei sunt industriaș, și să pornesc în căutarea familiei mele. Dar Sigrand are nevoie de mașina mea, pentru a conduce la Bordeaux două doamne și un maior.

Și eu tocmai de-acolo mă întorc, de la Bordeaux! Am văzut cum populația e neliniștită la gândul sosirii eventuale a guvernului, ca și în 1914: „Guvernul o să atragă bombardamentele la noi, vedeți dumneavoastră”.

Nu mai am benzină (decât cincisprezece litri într-un bidon). Sigrand îmi eliberează un bon. Mă adaug unui șir de automobile militare în suferință. Se așteaptă camionul de aprovizionare. Va veni oare? S-au aruncat în aer podurile de pe Loara. Totul arde, se spune. Am impresia că militarii de toate felurile se foiesc care încotro.

Către ora patru după-amiază, camionul sosește în mod miraculos. Îmbulzeală a deținătorilor de bonuri providențiale. Un general și un colonel sunt pe punctul de a se încăiera, pentru a ști care se cuvine a fi servit cel dintâi. Prioritate sau ierarhie? Nobil exemplu. Însoțitorii arbitrează discuția, făcând haz pe ascuns. Îți vine să plângi.

Eu transport două doamne aduse de spate și un maior având aerul unui bâtlan. Afurisitul de Sigrand! Doamnele sunt foarte la curent cu noutățile. Gen egerii sfătuitoare. Reynaud ar fi părăsit de colaboratorii săi, Pétain, partizan al armistițiului cu orice preț, câștigând teren. Doamnele afișează un pesimism de bun gust. Descurajarea este la modă, e șicul șicurilor.

În momentul în care, rezervorul meu fiind în sfârșit umplut, pun piciorul pe demaror, un tânăr trece în grabă pe sub portalul vilișoarei unde biroul de presă și-a avut sediul patru zile (în timpul cărora n-a apărut niciun ziar, de altfel).

Îl întreb dincotro vine.

E un funcționar al P.T.T.-ului. Tocmai branșase telefonul.

14 iunie

E miezul nopții. De-abia m-am întors în mansarda pe care am reușit s-o dibuiesc. Fir-ar să fie! Azi-dimineață, în strada Vital-Carle, consiliu de miniștri. Pétain, imediat, a recurs la marele șantaj cu demisia. De pe acum, așa mi se spune, i-a întrebat cu discreție pe germani prin Lequerica (cu care întreține relații personale de pe vremea ambasadei sale la Madrid) care ar fi condițiile de încetare a ostilităților. Toată ziua s-a străduit să-l răstoarne pe Reynaud. Trăim și noi Brest-Litovsk-ul nostru.

A doua ședință, după-amiază, la ora 17. Pe strada Vital-Carle, barată la cele două capete de către un cordon de politie, eu mă plimb încoace și încolo. Intru în cele din urmă în holul locuinței provizorii a lui Lebrun. Din când în când, un ministru iese din ședință. Cei care așteaptă se năpustesc. El se agită, dispare. Toți fumează nervos țigară după țigară.

Sigrand îmi frământă umărul. Mă informează că Churchill a făcut o tentativă disperata pentru a menține Franța în război. Că propune să

facă din Franța și din Anglia o „națiune unică”. Rămâne de găsit modalități, dar ce lovitură de teatru! Ce-o fi gândind despre asta Ioana d’Arc?

Această propunere a fost primită cu căldură de către unii, cu spaimă de către alții, mai cu seamă de Baudoin și Bouthillier. Există miniștri partizani ai cuvântului dat, ai respectării semnăturilor, și miniștri partizani ai capitulării. Aceștia din urmă câștigă.

Reynaud demisionează, nu-l mai țin nervii. Franța iese din război pe ușa de serviciu. Plecarea miniștrilor seamănă cu o fugă. Aceste ceasuri istorice sunt lipsite de măreție.

În piața Teatrului, dinaintea Cafenelei Bordeaux, toată lumea bună a Parisului se înghesuie ca la o premieră. „Ia te uită, ești aici! Eu am găsit o strapontină” etc. Își strâng mâinile. Se reîntâlnesc vorbind zgomotos. Cenzura, instalată la Teatru, își numește reprezentanții. Aceștia sunt foarte anturați.

Seara, iată-mă din nou, cu Sigrand, în culise. Mareșalul Pétain își formează guvernul. Chautemps este vicepreședinte al Consiliului, Pomaret, ministru al Internelor, Frossard, al Lucrărilor publice, Baudoin, al Afacerilor străine, Bouthillier, al Finanțelor, Weygand este promovat ministru al Apărării naționale, amară ironie, având ca adjuncți pe generalul Colson (Război), Pujol (Aviație) și amiralul Darlan (Marină).

Astfel se prezintă guvernul catastrofei.

15 iunie

Sunt liber de orice obligație, deoarece Sigrand a dispărut în vâltoare. Totuși rămân, gură-cască incorigibil, cu sentimentul acesta, fără îndoială detestabil: trebuie să văd totul până la capăt. Iată-mă rătăcind dezorientat prin Bordeaux.

E o căldură vestitoare de furtună, copleșitoare.

Fir-ar să fie! Franța era tot ce îndreptățea osteneala de a trăi. Ne-am purtat ca niște copii răsfățați și iată ceea ce am făcut din tine, sărmana mea bătrână. Frumoase lucruri, n-am ce zice! Din concesie în concesie, dintr-o lașitate mică într-una mare, din „la ce bun”, în „merge bine” iată ceea ce am făcut noi din Franța.

Șacalii sosesc. L-am văzut pe Pierre Laval ieșind de la ministerul de Interne, refugiat la prefectură.

La ora unu, în timp ce mi se aduce cafeaua, o furtună înspăimântătoare izbucnește peste Bordeaux. Străzile se transformă în torente. Apa te împroașcă din toate părțile. Acest moment l-a ales radioul pentru a da drumul unei derizorii Marsilieze.

În bubuitul tunetului și în șuierăturile paraziților o voce senilă, tremurătoare și tușind ușor bolborosește. Este Pétain:

„Aduc Franței darul persoanei mele pentru a-i atenua nefericirea. Cu inima strânsă vă spun astăzi că trebuie să încetăm de-a mai lupta. M-am adresat în noaptea aceasta adversarului pentru a-l întreba dacă este gata să cerceteze împreună cu mine, ca între soldați, după luptă și sub semnul onoarei, mijloacele prin care să punem capăt ostilităților".

Șef vlăguit al unei țări pierdute, mareșalul Pétain inaugurează târgul din Bordeaux. Soarele, pe deasupra, începe să usuce trotuarele.

Iată-mă din nou lângă Intendență. Merg la întâmplare, cu inima grea.

Pentru a da, aproape de piața Gambetta, peste soția unuia dintre marii mei clienți. E gătită și pășește țanțoș pe pavajul alunecos. Nimic de făcut pentru a o evita.

— Domnul Merlin! Ce surpriză! Și n-ați venit să mă vedeți!

Accent din Bordeaux. A mâncat usturoi la prânz.

Eu mă scuz. După aceea, copleșit, mă las în voia soartei.

— Vai, doamnă, spun eu, ce zi!

— Da, îmi răspunde dânsa. Ce furtună s-a stârnit!

16 iunie

Se obține răspunsul german: o delegație va fi primită pentru „a cunoaște" condițiile de armistițiu.

Consiliul de miniștri a desemnat plenipotențiarii pe care-i va conduce generalul Huntziger.

Bordeaux îți sugerează, din ce în ce mai mult, un coș cu crabi. Toată lumea, într-una dintre aceste patru dimineți, se va trezi prizonieră, în frunte cu Mareșalul. Lebrun, care își dă seama de primejdie, ar vrea să

plece. Herriot și Jeanneney, președinți ai Camerelor, sunt de părerea lui. Dar bătrânul se ține tare.

— Eu rămân la Bordeaux.

Pentru a pune ordine în spirite și pace în inimi, italienii, când bătea miezul nopții, au venit să ne bombardeze. Există morți și răniți.

„Ei bine, se face armistițiul ăsta, sau nu se face?"

Un catren circulă peste tot și e murmurat în micile restaurante unde oamenii se strivesc și unde se mănâncă în continuare foarte bine (inepuizabilă bogăție a Franței, pe drept cuvânt jinduită).

La Intendență faci popas,
Piața Gambetta e-n drum,
Miniștri de stat sunt duium
În Franța ce ne-a mai rămas!

Întâlnit Sigrand. El pleacă în Anglia. Îmi povestește vizita pe care Laval i-a făcut-o lui Lebrun, pentru a-l împiedica să plece în Africa. După cum relatează Sigrand, iată cum s-a desfășurat acest dialog istoric:

— Noi nu acceptăm ca guvernul să continue în Africa o luptă imposibilă, spune Laval, venit în fruntea unei delegații de parlamentari.

Lebrun ar fi răspuns:

— Un guvern nu poate să fie liber atunci când este amenințat în fiecare clipă să fie făcut prizonier.

Laval ar fi strigat:

— Dacă guvernul dumneavoastră părăsește solul național, noi, cei care rămânem, vom face un alt guvern.

Un ceas după această întrevedere, care marca ultima tresărire, s-au primit de la Rethondes condițiile de armistițiu. Peste o clipă, toată lumea le cunoștea: ocuparea a două treimi din Franța, după o linie mergând, *grosso modo*, de la Geneva la Tours, după aceea de la Tours la Mont-de-Marsan. Soldații francezi încercuiți vor fi făcuți prizonieri. Predarea materialului de război și a materialului feroviar. Enorme cheltuieli de ocupație ce cad în sarcina Franței. Flota, însă, nu va fi predată.

Se pare că Lebrun nu vrea să accepte.

17 iunie

Se acceptă. Churchill a lansat, se spune, prin radio, un apel către Franța. Este sprijinit de către generalul de brigadă de Gaulle, subsecretar de stat la război și specialist în tancuri.

Anglofobia, întotdeauna latentă în Franța, își croiește drum.

Se intenționează întrunirea Camerelor la Clermont, în afară de zona ocupată, pentru a-l alege pe Pétain Președinte al Republicii. Laval va forma atunci guvernul falimentului.

Luni 18 iunie

S-a semnat armistițiul. Guvernul dispune de câteva zile pentru a evacua Bordeaux, cuprins în zona ocupată. Este puțin probabil ca Pétain să se întoarcă la Paris mai devreme de o lună sau două. Mai înainte, se va întruni în Clermont și la Royat un soi de adunare constituantă (de ce?).

Republica va avea fără îndoială funeralii naționale.

Marsilia, iulie

I-am regăsit, la Aix, pe Gabrielle și pe cei mici. Cu câtă benzină mi-a mai rămas, i-am dus înapoi la Beauvallon.

La Marsilia, am deschis fabrica. Am din ce să rezist aproximativ un an, asigurând existența întregului meu personal.

Marsilia este fundătura unde și-au dat întâlnire toți refugiații internaționali. Se discută la nesfârșit. Există cei care se întorc și vor colabora. Există refractarii și evreii. Ce pogrom!

Există de asemenea și soarele!

Ieri, am primit ordinul de a redeschide fabrica din Paris. Trebuie să expediez spre capitală personalul evacuat. Dar mi se vor furniza, acolo, cacao și zahăr? Fără a mai vorbi de cărbuni! Voi fi lăsat, pe de altă parte, să circul între Marsilia și Paris? Pentru că ocuparea celor două treimi ale Franței se termină astăzi prin sechestrarea celor două bucăți, despărțite printr-un fel de frontieră.

Germania vrea să-și organizeze cucerirea economică, politică, socială. Despărțirea Franței în două porțiuni o va ajuta considerabil în această muncă.

Mă duc la Vichy, pe care Pétain l-a ales în cele din urmă.

Vichy, iulie

Aici, există alte griji decât fabrica mea de ciocolată. Tocmai a fost sugrumată la propriu sărăcimea.

După ce Parlamentul a dat, în ședință solemnă, depline puteri mareșalului Pétain, bătrânul militar a proclamat o Constituție provizorie despre care este greu încă să spui dacă e comică sau tragică. E alcătuită dintr-un singur articol: „Eu subsemnatul Pétain îmi acord puterea. Va urma o Constituție, într-o zi sau alta".

De partea germană, Otto Abetz, vechi distribuitor al fondurilor secrete ale coloanei a cincea și agentul său, de Brinon, unul dintre șefii acestei coloane a cincea. Presa pariziană a început să apară din nou, s-ar părea: *Le Matin, Paris-soir, L'Oeuvre* sub direcția lui Marcel Déat, autorul textului: *A muri pentru Dantzig*.

Într-o bună zi, mai târziu, se va descoperi ceea ce s-a petrecut și cum s-au petrecut toate acestea. Astăzi nu se poate încă să faci decât presupuneri. În mod cert, Franța n-a murit de moarte bună. De îndată ce Constituția a fost abrogată și Mareșalul investit cu puteri discreționare, Laval, vicepreședinte al Consiliului, a plecat la Paris.

La Vichy, pe aleile din Parcul Izvoarelor, întâlnești toate personalitățile politice: deputați care încă nu realizează că le-a sunat ceasul, ziariști în suferință după ziare, plevușcă a anticamerelor ministeriale și personalități foarte pariziene, care nu pot trăi decât în umbra unui guvern, oricare ar fi el.

Mai sunt pe-aici și diplomații, instalați în mod ironic la hotelul Ambasadorilor. Toată această lume se întâlnește și se răsîntâlnește de cincizeci de ori pe zi, între Chomel și Hôpital. Reședința lui Pétain și a lui Laval este hotelul Parcului. Ministerul de Război e găzduit la hotelul Thermal, Internele la Célestins, Finanțele la Carlton. Celelalte ministere sunt repartizate, după norocul fiecăruia, într-o mulțime de alte hoteluri.

De jur-împrejur, crocodilii mișună și mișcă mâlul. Imperturbabilii hepatici se duc la izvoare cu paharul într-un coșuleț.

Viața se petrece tot într-un șopot în această capitală de operetă. Totul se desfășoară în conciliabule pe culoarele hotelurilor. Îți face impresia că toată lumea privește pe gaura cheii. Ceva între farsă și coșmar. Cel mai curios este caracterul alinător (da, alinător este cuvântul) al Vichy-ului, capitală a Sub-Franței.

Puțini oameni, pe-aici, cred ca Anglia să fie în stare să reziste forței care se va abate asupra ei. Potop de fier și de foc. Bombardament *Kolossal*, ale cărui premise le poți vedea, continuat de debarcarea unui milion de oameni. Epopee unică în Istorie. Festa va fi jucată înainte de toamnă.

Ei bine, eu, în pofida oricărui argument, eu nu cred în victoria germană. Pentru ce, n-am idee.

Este credința cărbunarului, vreau să spun a ciocolatarului.

X
VALENTIN VAN CAUVELAERT

Medicii englezi spuseseră șase luni. Valentin sperase trei luni. Pe 3 iunie, cinci luni după accident, Valentin a fost considerat apt să pornească din nou pe mare.

Nu va fi nevoie ca Valentin să slujească sub uniforma celor de la Royal Navy. Va putea, deoarece asta e datoria sa de cetățean olandez, să se bată pentru patria și pentru suverana lui. I-a fost îngăduit să presteze jurământ Maiestății Sale, sosită încă de acum câteva zile în Anglia și primită la curtea regelui George. Valentin va comanda un petrolier frumos, visul său. Se va duce să caute în Mexic, la Batavia, petrolul, nervul și sufletul războiului. Dar, de astă dată, Valentin va naviga peste câmpurile de mine cu conștiința împăcată.

Vasul său e în reparație în docurile de la East-End. E un petrolier german sechestrat în apele norvegiene care, în momentul capturării, a încercat să se scufunde. Mai sunt necesare câteva săptămâni ca să fie readus în stare nouă, cu cazane frumoase pentru păcură, un post de comandă spațios, cabine pentru pasageri demne de cele mai moderne transatlantice. Valentin admiră camera hărților și cabina cu toate aparatele de precizie imaginabile, cum n-a mai văzut de la școala căpitanilor de cursă lungă de la Rotterdam. Așa arată vasul pe care el va fi chemat să-l poarte în depărtare și să-l aducă înapoi în Anglia, pentru a-și elibera patria și pe mica sa Trude, care trebuie să fie foarte nefericită la Amsterdam. (Se spune că germanii iau măsuri nemiloase pentru a înfrânge rezistența populației civile. Se spune de asemenea că au pus stăpânire pe vacile de pe pășuni și pe grâul din hambare și că Olanda n-are nici unt, nici lapte și de-abia dacă are pâine.)

Valentin ar vrea să-și înceapă activitatea numaidecât. De aceea acceptă să se îmbarce ca secund pe o navă olandeză înarmată de englezi pentru o misiune delicată. E vorba să traverseze ca ecleror câmpurile de mine germane și să deschidă drum până în Bretania pentru două crucișătoare.

Se duc la Brest în căutarea ofițerilor și a soldaților englezi (ca și a unui anumit număr de personalități civile) și pentru a escorta anumite unități ale marinei franceze, rămase în marele port breton și care vor să se alăture Angliei.

Iată de ce, duminică 17 iunie, Valentin rătăcește pe străzile din Brest. Vântul înfrângerii suflă asupra portului breton, unde curg ordine contradictorii. Timp de două zile (din câte a înțeles Valentin în cursul dejunului luat la cercul ofițerilor), s-a crezut că Bretania va fi concepută drept cap de pod. În acest caz, era necesar să se concentreze aici flota, pentru a asigura legătura cu Marea Britanie. Azi-dimineață ideea părea abandonată. Teritoriul metropolitan n-ar mai fi ușor de apărat. S-ar continua războiul în colonii. În acest caz, flota va trebui să ajungă în porturile britanice.

Dar un al treilea zvon umblă din ce în ce mai insistent: Franța s-ar declara învinsă, mai înainte chiar ca marina ei să fi fost angajată.

Asupra acestui punct discuția părea foarte însuflețită între ofițeri. Din nefericire, Valentin nu înțelege foarte bine franceza. Destul însă pentru a fi priceput că punctul acesta de vedere (armistițiu și ruptură cu Anglia) este împărtășit de un anumit număr de ofițeri francezi.

Valentin e uluit de acest lucru. Și Olanda a cunoscut înfrângerea. Și ea a fost călcată în picioare de către barbari. Nu se află însă un singur marinar olandez care să fi avut intenția să renunțe la luptă, atâta vreme cât va rămâne un singur german pe pământul patriei și un singur olandez viu și liber.

Amiralul englez a avut conferință peste conferință cu amiralul francez. Legăturile terestre sunt întrerupte cu Amiralitatea franceză, care se află undeva în Touraine, sau poate se deplasează spre sud-vest. La sfârșitul dimineții, amiralul francez a primit de la ministrul Marinei o telegramă semnată „Campinchi”, ordonând să se împartă flota din porturile bretone Brest și Lorient în două semi-escadre, și una să se îndrepte spre Casablanca iar cealaltă spre Liverpool.

Acest ordin al ministrului nefiind transmis prin Amiralitate, ci adresat direct din Bordeaux, fără a-și urma calea ierarhică, amiralul francez n-a

găsit de cuviință că trebuie să-l execute, înainte de confirmarea amiralului comandant.

În consecință, amiralul englez a hotărât să pornească din nou pe mare. Personalitățile engleze, belgiene și olandeze, ofițerii și trupele repliate de la Brest sunt gata îmbarcați.

Unii încă mai speră că bastimentele franceze vor executa ordinele ministrului și vor părăsi Brestul în noaptea asta.

Valentin a aflat toate acestea cu melancolie. Ghicește un joc complicat și detestabil.

XI
JEAN, JOE ȘI VALENTIN

Norocul nu i-a despărțit. Bronhopneumonia unuia și gălbinarea celuilalt (cu toate că Joe rezista atât de miraculos la whisky. *What a shame!*[24]) au evoluat, alături, în pașnicul spital de la Stratford-on-Avon.

Joe a făcut complicații de gripă intestinală (el care digera columna lui Nelson, *awfull!*[25]) și Jean s-a aflat, timp de douăzeci de zile, între viață și moarte, partidă caraghioasă la care el însuși era spectator, neavând destulă putere pentru a miza. Tocmai apatia asta îl contraria pe sir Samuel Chancett, care semăna cu domnul Pickwick.

Joe, ieșit din încurcătură cel dintâi, era necăjit să-l vadă pe Jean descurcându-se atât de prost în acest meci cu moartea. E curios cum cei mai abili sunt adesea luați pe nepregătite, când e vorba să lupte pe viață și pe moarte.

În sfârșit, într-o dimineață, Jean are o înfățișare umană. Masca îngrozitoare ce-o pune moartea pe chipul celor pe care i-a desemnat pentru apel dispăruse în timpul nopții. Joe, pentru prima oară, a mâncat cu plăcere feliile de pâine prăjită unse cu unt și dulceața de portocale, odată cu ceaiul.

După aceea, a trebuit să-i explice lui Jean ceea ce s-a petrecut începând cu dimineața în care un dragor de mine îi salvase, leșinați amândoi, pe geamandură.

Jean a făcut o bronhopneumonie. Și Franța? Oh! *Well!* Franța era încă și mai bolnavă: Pétain semnase armistițiul.

Jean a strâns pumnii și n-a spus nimic. Numai că temperatura a urcat din nou; a început iar să delireze, spre marea îngrijorare a lui sir Samuel Chancett.

Joe a găsit bizară această nevoie națională a francezilor de a limpezi evenimentele înainte ca foaia de temperatură să fi revenit la 36°8.

---

[24] Ce rușine! (engl.).

[25] Îngrozitor (engl.).

Sir Samuel este mândru de bolnavii lui scăpați teferi de la Dunkerque, cu atât mai mult cu cât Joe a fost propus pentru *military cross*. E un fel de erou care, o zi și o noapte întreagă, sub cel mai intens bombardament, a îngrămădit vehicule unele peste altele, pe o șosea din Flandra, pentru a împiedica trecerea tancurilor germane. El, complet singur, a barat o șosea, iar nemții au pierdut aproape douăzeci și patru de ore ca s-o degajeze. Numai printr-o minune un martor a putut să dea numele lui Joe.

Joe nu vede nimic extraordinar în toate astea. Îi pare rău de portretele abandonate undeva în Flandra: o colecție curioasă în stil academic, extrem de odihnitoare.

Joe face pentru Jean onorurile patriei lui Shakespeare. E atât de mișcător să te gândești că marele Will a hoinărit prin aceste pajiști, de-a lungul acestor pâraie murmurânde. Aici, sfărâmând cercul magic al lui Prospero, s-a retras Will, când a atins vârsta de cincizeci de ani.

Joe, vindecat, va pleca în convalescență. Anny vine să-l caute. Face parte dintr-o echipă de salvare în West-End. Joe e foarte mulțumit pentru că Jean, care se pricepe la treburi d-astea în calitatea lui de francez, o găsește pe Anny încântătoare.

Jean consideră că și el, la rândul său, s-a vindecat și că e momentul să se întoarcă la război. Îi cere lui sir Samuel permisiunea de a se duce, cât mai repede cu putință, să se prezinte generalului de Gaulle.

I se împrumută o uniformă prea largă în umeri și prea scurtă la mâneci. Bineînțeles, n-are niciun act.

Anglia devine o gigantică tabără fortificată. Nu mai există decât mici întărituri, sârmă ghimpată, baterii ale Apărării antiaeriene. Londra este un oraș militar. Bărbații și femeile poartă uniformă. Cu toate acestea, cinematografele atrag un public numeros. Rulează *Dictatorul* lui Chaplin și *Pe aripile vântului*, cel mai mare succes al cinematografului american de la *Albă ca Zăpada* încoace.

La cartierul general francez, Jean se prezintă unui colonel. Îi relatează evadarea sa de la Amsterdam, naufragiul de la Dunkerque. Arată hârtia pe care i-a înmânat-o sir Samuel.

În câteva zile, va putea să se ducă la unitate; se va constitui o primă escadrilă franceză.

Jean coboară pe Strand. Ar dori să-și ofere un chiolhan într-un restaurant francez din Soho, pentru că bucătăria spitalului din Stratford e nemaipomenit de englezească, dar n-are niciun ban. Portofelul i-a rămas pe spătarul scaunului, la popota din Amsterdam. Sir Samuel i-a împrumutat cât să-i ajungă pentru călătorie. Rămâne să-l tapeze pe Joe.

— Hei! *Godfordom!* spune, oprindu-se dinaintea lui, un flăcău înalt și ars de soare care poarta uniforma marinei olandeze.

O cicatrice brăzdează figura bărbatului, pe toată lățimea, de la colțul stâng al gurii până la tâmpla dreaptă. Totuși, această privire îi amintește ceva lui Jean.

— Jean Breuil? reia marinarul.

Mașinal Jean întinde mâna. A cunoscut atâta lume, de jur-împrejurul globului!

— Mă recunoști, Jean Breuil?

— Ei drace!

— Nu mă recunoști deloc. Valentin van Cauvelaert.

Asta e. Un băiat timid, care participase la dejunul de la Montana. Jean e neliniștit. A îmbătrânit oare și el tot atât de mult ca și acest lup de mare?

— Nu te-ai schimbat, Jean Breuil. Te-am recunoscut de la cea dintâi privire.

Valentin îi explică lui Jean cum i s-a scufundat vasul. Jean are la fel de multe de povestit.

Jean l-a luat pe Valentin de braț.

— Îți amintești de Joe Smith, van Cauvelaert?

— Glumețul?

— Mă duc la el. Vrei să mă-ntovărășești?

Valentin cunoaște la Londra doar câțiva căpitani olandezi, cu care nu întreține decât relații marinărești. E încântat.

— Așadar, van Cauvelaert, și Țările de Jos au intrat în război? Puțin cam târziu, poate, nu?

— Așadar, Jean Breuil, iată Franța ieșită din război. Puțin cam devreme, nu?

Jean povestește atacarea, de către parașutiști, a aerodromului din Amsterdam și fuga sa. Valentin pălește.

— Amsterdam? Știi cumva dacă au fost mulți morți la Amsterdam?

Chipul lui Trude i-a apărut, la colțul străzii. Un cuțit în inimă.

Jean îl liniștește: nu crede.

Noaptea se lasă, peste un luminos crepuscul londonez. Cerul e în flăcări deasupra Tamisei. O contopire de elemente, pentru că ceața se ridică, dincolo de Waterloo Bridge. O pânză de Turner.

Un ceas mai târziu, cei trei prieteni întovărășiți de Anny stau la masă într-un restaurant francez din Soho. Joe i-a oferit lui Jean un divan în atelierul lui.

Joe a fost din nou repartizat; va face parte dintr-un convoi care va fi îndreptat spre Egipt. Și-a făcut provizii de cutii de acuarele și de carnete de schițe. A primit, pe deasupra, o uniformă nou-nouță, pe care *military cross* face o impresie puternică. În sfârșit, a fost avansat sergent.

S-a hotărât că atelierul lui Joe va fi locul de întâlnire al tuturor, când vor trece prin Londra.

— Dacă ne-am duce să vedem un *show?* propune Joe. S-ar părea că la Cochran e ceva grozav.

Un *show?* În ultimul său discurs, Churchill a spus că englezii vor fi poate siliți să-și apere insula oraș cu oraș, stradă cu stradă, casă cu casă.

Motiv în plus pentru a te duce să vezi un *show*, dacă se mai găsesc locuri. Asta este filosofia lui Joe. Cu ce te-ar împiedica dacă vezi un *show* ca, la momentul potrivit, să aperi Londra, casă cu casă, împotriva invadatorului?

Jean și Valentin se raliază acestui înțelept punct de vedere.

Mâine, cei ce renunță la luptă se vor întoarce în Franța. Jean simte cum îl invadează nostalgia de care obiceiurile lui de globe-trotter n-au izbutit să-l dezbare când se gândește la Franța, la Paris.

Oare în ce haos trebuie să se afle acum Franța... pradă a tot ce-i mai rău. Îl trece un fior.

Valentin... Anny... Joe... Londra... Un *show*.

XII
OLGA SIMONOVNA

În fiecare zi se întâmpla ca Olga să se rătăcească prin Kremlin. E ca un oraș în care clădirile se îmbină, în care culoarele trec de la o clădire la alta ca pișteștrăzi interioare, în care e de ajuns o clipă de neatenție pentru a fi derutat.

Olga răspunde unei convocări a tovarășului Siginski. După întrevederea cu doamna Molotov, Olga nu și-a mai reluat cursul de puericultură la Leningrad. E folosită la ministerul Afacerilor străine, unde face traduceri și rezumate ale ziarelor și revistelor franceze. Trebuie de asemenea să asculte emisiunile radiofonice în franceză ale Parisului, ale Londrei, ale Romei și ale Stuttgartului, și să noteze elementele esențiale.

Nu e o muncă plictisitoare, deși cam birocratică. E nevoie de inițiativă și simț politic.

Olga cotește spre culoarul care duce la biroul lui Siginski. Comisarul poporului o primește imediat. E un bărbat înalt, cu pomeții ieșiți în afară. Intră numaidecât în miezul chestiunii. A aflat că Olga cunoaște bine Franța. Ce gândește ea despre înfrângerea franceză? O crede oare decisivă? Siginski nu și-ar fi închipuit că Franța va rezista atât de prost. Olga răspunde că i s-a întâmplat să traducă în franceză, în 1939–40, manifeste de propagandă care recomandau proletariatului francez încetinirea ritmului de lucru, cu alte cuvinte boicotul. Acest cuvânt de ordine, gândește Olga, n-a fost urmat orbește de clasa muncitoare, însă a semănat tulburare în spiritele comuniștilor francezi.

Siginski consideră că totul poate fi recuperat. La Paris activitatea va fi discret sprijinită de către ambasadă, care n-a părăsit, în mod voluntar, strada Grenelle, trimițând la Tours, după aceea la Bordeaux, numai un însărcinat cu afaceri. Germanii vor fi, într-o oarecare măsură, obligați să tolereze o activitate discretă.

Guvernul își propune să îndrepte spre Anvers un vas cu cereale cerut de Reich. Va fi prilejul nimerit pentru a introduce câțiva agenți siguri în Franța ocupată. Olga vrea cumva să fie printre aceștia? Va avea un

pașaport comercial care îi va îngădui să se ducă la Bruxelles mai întâi, după aceea la Paris. Ici și colo, va lua contact cu cei permanenți și le va comunica noile cuvinte de ordine.

Misiunea care i se propune este un semn de extremă încredere. Va fi introdusă în intimitatea secretelor subtile ale diplomației sovietice. Siginski știe că ea va fi demnă de acest lucru. Aceasta este de altfel și părerea tovarășului Litvinov.

Litvinov? La acest nume, Olga își manifestă mirarea. Fostul ministru al Afacerilor străine nu mai este în dizgrație? Fata nu spune nimic, dar Siginski zâmbește, citind treptat în mintea Olgăi supozițiile care se fac acolo.

Se ridică, îi întinde mâna.

— Pe marți dimineața, tovarășă. Sunt sigur că vei proceda repede și bine.

*

Olga ocupă una dintre cele trei cabine ale cargoului *Robespierre*. Este tratată de către căpitan cu considerație. Ia masa în careul ofițerilor, cu aceștia și cu ceilalți doi călători, „responsabilul" cu cerealele depozitate în pântecele vasului și un inginer care va vizita ameliorațiile portuare pe care Reichul le continuă la gurile fluviului Escaut.

Olga trebuie să se ducă la biroul de schimburi economice, pe strada Dumont-d'Urville, la Paris, pentru a lichida acest centru, de altfel redus la aproape nimic din septembrie 1939.

Pașaportul ei diplomatic și un anumit document german, pe care i l-a înmânat Siginski îi facilitează călătoria. De la Anvers Olga ia trenul până la Bruxelles. Cu toate că nu are nicio misiune de îndeplinit în acest oraș, este foarte bucuroasă că Bahnhof Kommandantur[26] îi cere (cu multă politețe} să aștepte douăzeci și patru de ore posibilitatea de a o conduce, pe calea ferată, până la Namur, de unde va fi cu putință, via Charleville, să ajungă la Paris, deoarece linia Charleville-Paris a fost restabilită.

[26] Comandamentul gării (germ.).

Douăzeci și patru de ore înseamnă, pentru Olga, posibilitatea de a lua contact cu un tovarăș belgian a cărui adresă o are.

Olga întâmpină oarecare dificultate în găsirea lui Meulemans. Izbutește cu aproximativ două ceasuri înaintea orei fixate de către Bahnhof-oberoffizier. După greutatea pe care o încearcă pentru a-l convinge pe Meulemans în legătură cu necesitatea de a crede în misiunea celui dintâi stat proletar (care va uimi lumea, când va sosi momentul), Olga măsoară misiunea pe care o va avea de îndeplinit în Franța.

La Paris, consemnele armatei și ale poliției au fost, în timpul războiului ciudat, vânătoarea împotriva militanților comuniști mai curând decât împotriva celor din coloana a cincea. Cele mai bune elemente ale Partidului zac în închisorile din Algeria sau au fost puse pe fugă. La ambasadă, pe strada Grenelle, nu i se ascunde că acțiunea va fi dificilă în Franța „liberă". Fascismul care se va instaura acolo nu va avea, pentru comuniștii francezi, menajamentele pe care germanii le respectă în zona ocupată, din motive de înaltă diplomație: *L'Humanité* este pe cale să reapară.

Olga trebuie să organizeze o rețea de noi „responsabili", aleși dintre vechile elemente care nu figurează pe nicio listă a celulelor. Vechii membri cunoscuți ai partidului sunt hăituiți, când nu sunt, ca și parlamentarii, internați în lagărele din Africa. Va trebui, în sfârșit, să fie contactați unii tineri, gata de acțiune. Va trebui să se evite lanțurile lungi, provocând, în caz de înrolare a unui agent dublu, pierderea unei întregi organizații. Nu mai e aceeași tactică din timpul Republicii, atât de comodă când era vorba să-i păcălești pe agenții provocatori ai lui Tardieu. Acum se va proceda prin celule autonome.

În timpul ședерii ei la Paris, Olga a fost obiectul celor mai amabile atenții din partea autorităților de ocupație. A putut chiar să mijlocească eliberarea câtorva comuniști deținuți pentru păcate ușoare: noul ambasador al Germaniei la Paris, Otto Abetz, a pus serviciile sale să intervină în favoarea lor. Îndată ce Olga și-a manifestat dorința de a se duce la Marsilia, un planton a venit să-i aducă, la hotelul unde a tras, *ausweis*-ul permanent.

„Dacă e adevărat că pactul de neagresiune i-a îngăduit lui Hitler să se lanseze în războiul spre Est, după aceea spre Vest, nu-i mai puțin adevărat că acest război va fi, până la urmă, mormântul fascismului."

Iată ce le explică Olga tovarășilor. Stalin n-a făcut decât să aplice doctrinele lui Lenin. Prin războiul Germaniei în Est, Sovietele au dobândit trei țări baltice și o mare parte de teritoriu în Polonia, care constituie prețioase fortificații împotriva riscului unui atac german. Stalin nu ignoră *Mein Kampf*. Știe că bogățiile Ucrainei și ale Caucazului, minele, grâul, petrolul îl tentează pe Hitler mai mult decât Vestul european, exploatat la maximum. Marele imperiu colonial german ar fi trebuit să fie Ucraina și Caucazul. Singura primejdie era așadar o pace germano-engleză pe spinarea Rusiei.

Iată ce i-a propus Hitler lui Chamberlain, în ultima lor convorbire între patru ochi, în seara de la München. Atunci, U.R.S.S. a fost expusă unui risc îngrozitor și Revoluția era pe punctul de a fi înfrântă pentru secole: a trebuit să se manevreze cu sânge rece iar nu cu sentimentalism.

Acum începe cea de a doua manevră.

Armata Revoluției trebuie să se pregătească, dorind ca războiul capitalist să dureze multă vreme, pentru că numai cu acest preț zorii Revoluției se vor înălța peste lume.

Mulțimea marsilieză, gălăgioasă, se înghesuie în dezordine. Terasele cafenelelor sunt ticsite de consumatori. Nici urmă de tristețe sau de înfrângere. Olga se întreabă dacă acest lucru e semn de forță interioară sau de înspăimântătoare slăbiciune.

XIII
JAROSLAV HALIVEC

Încă de la Karlsbad, Jaroslav a intrat în tunelul fără de capăt al spaimei. În cele mai rele momente ale captivității, când aștepta, dimineața, vizita călăului, nu-i fusese mai frică decât în timpul fugii spre Ușurod, sau chiar în noaptea când o cucerise pe Kate, pentru prima oară, acea noapte în care sirenele urlau alarma.

De atunci, n-a încetat niciodată să-i fie teamă. Fuga lor stupidă spre Elveția, arestarea lor la frontieră, apariția lui Minnie nu fac, în mintea lui Jaroslav, decât un bloc enorm de spaimă.

Jaroslav este de asemenea conștient de josnicia lui. Și se miră că un om atât de josnic mai poate să iubească viața, de vreme ce nu poate să se uite în propriii lui ochi, când îi întâlnește dimineața în oglindă în timp ce se bărbierește.

Călătoria asta de coșmar de-a curmezișul Belgiei... Cohorta jalnică de refugiați căreia i se alăturase în apropiere de Charleroi (Minnie avusese ideea să-i căptușească portofelul cu bancnote franceze... o atenție agreabilă în definitiv). Pe camioane, căruțe, tractoare mari, în trenuri care opresc la toate stațiile de pe traseu și chiar pe bicicletă, Jaroslav fugise de-a curmezișul Franței, sub amenințarea Stukasurilor – așa cum fusese instruit.

Împărțit între frica de a fi mitraliat și aceea de a fi împușcat, Jaroslav a ajuns la Lyon. Are acolo o adresă. Omul pe care-l întâlnește, un francez, îi dă o altă adresă, la Marsilia. O parte din Franța nu va fi ocupată. Va fi important să întrețină, în această zonă, informatori printre refugiații politici.

La Marsilia, unde găsește, ca prin minune, o slujbă de verificator al instalațiilor într-o societate de telefoane, săptămânile trec. Jaroslav locuiește într-o cameră întunecoasă, pe strada Tapis-Vert. Mănâncă la birtul unui asiatic din cartierul Primăriei. Într-o cafenea, unde refugiații încearcă să-și uite de necazuri, îl întâlnește pe Joseph Hansec, pe care l-a cunoscut odinioară la Praga. Joseph Hansec este un vechi membru al Partidului. La început, Jaroslav n-a avut încredere în el. Poate că și

Hansec e demn de dispreț, ca și el. Dar pe urmă, înfățișarea cumsecade a lui Hansec, cuvintele sale fără înconjur îi trezesc încrederea.

Într-o seară de octombrie, Hansec îi vorbește de partid. Care a fost dizolvat, interzis. Cu toate acestea, a venit o tovarășă de la Moscova cu consemne. Jaroslav e înspăimântat. La început afirmă că nu mai vrea să se amestece în politică, ci numai să mănânce și să doarmă. Hansec se zbârlește. Jaroslav Halivec, scăpat teafăr din temnițele naziste, e în mare măsură un exemplu. Cu toate protestele lui, Hansec îl ia cu el la ședința unde trebuie s-o întâlnească pe tovarășa rusoaică.

În odăița din fundul prăvăliei unui negustor levantin, pe vremuri specialist în rahat lokum și în halva, astăzi lansat în „bursa neagră" (astfel se numește traficul clandestin cu mărfurile de consum care sunt raționalizate), s-au adunat cincisprezece oameni: toți garantați de către organizatorii întrunirii. Intrând, Jaroslav o recunoaște pe Olga, așezată dinaintea unei mese rotunde. N-a mai văzut-o de la congresul din Valais: unsprezece ani. Dar n-a uitat nici obrazul subțire, nici ochii limpezi, nici părul zburlit, nici gestul obișnuit cu care îl aduna spre ceafă.

Hansec îl prezintă pe Halivec. Olga se uită la el:

— Bună ziua, tovarășe Halivec. N-ați uitat congresul din Valais, presupun?

Totul se petrece ca într-o ceață. Olga oferă țigări rusești, cu capăt de carton. Levantinul gras umple cu lichior de anason niște păhărușe năclăite și îl închină pe al său pentru triumful Revoluției proletare.

Olga expune consemnele. Jaroslav nu încearcă să înțeleagă. Stalin, Partidul, toată lumea, în definitiv, a trădat. Iar el, Jaroslav, pentru ce ar fi fost singurul care să nu trădeze?

Olga vorbește pe îndelete. Treptat, cuvintele, după aceea ideile, îl pătrund pe Jaroslav. Și dacă totuși ar fi adevărat că Stalin considera necesar să lase imperialismul democratic și fascismul capitalist să se masacreze reciproc?

Olga arată că Partidul trebuie să-și creeze o activitate, de exemplu să se publice un ziar clandestin la Marsilia, să se formeze grupe gata de acțiune. Tovarășul Benadon va fi delegatul celei de a III-a Internaționale.

Numai dânsul îi va cunoaște pe responsabilii diferitelor celule, între care vor exista pereți etanși.

Un tovarăș vrea să afle care trebuie să fie atitudinea militanților în privința celor ce s-au declarat de partea „disidenței" organizată în Anglia de generalul de Gaulle. Există acolo o mișcare patriotică ce ar putea să-i atragă pe cei ostili guvernului de la Vichy, mai cu seamă mulți comuniști vechi sau simpatizanți.

Olga n-are instrucțiuni precise. Consideră cu toate acestea că orice atitudine ostilă guvernului de la Vichy trebuie să fie tratată cu simpatie. Se poate lua în considerație chiar (dacă fenomenul capătă extindere), o viitoare colaborare cu această mișcare.

Tovarășul crede că nu poate fi vorba de o asemenea colaborare în momentul de față, partizanii Angliei proferând injurii la adresa atitudinii „prohitleriste" a U.R.S.S. și neputând să le fie opus niciun argument care să aibă valabilitate în ochii lor.

Olga răspunde că trebuie să se încerce menținerea legăturii cu ei.

Când Jaroslav se află din nou pe stradă, e singur, cu inima grea și mintea tulburată. În spatele lui, niște pași repezi și hotărâți îl fac să tresară.

— Sper că mă așteptai, spune Olga.

El nu știe ce să-i răspundă.

— Ce s-a întâmplat cu dumneata, după Valais? adaugă fata.

Îi răspunde că se află în Partid începând din 1934 și că a fost torturat la Karlsbad. Olga știa. A cerut informații asupra fiecăruia dintre tovarășii convocați. Însă ceea ce ar fi dorit să știe, e ce se întâmplase cu Jaroslav între eliberarea lui și sosirea la Marsilia; Jaroslav începe să povestească pățania din Arlberg. N-avea decât s-o aranjeze un pic, să inventeze un popas în Elveția. Dar cuvintele nu vin. Se oprește la colțul unei străduțe.

— Nu pot să-ți povestesc toate astea aici, spune în cele din urmă.

— Vino cu mine, zice Olga.

Jaroslav i se părea suspect. La ieșirea din închisori și din ocne se recrutează informatorii. În timpul întrunirii, Olga nu l-a pierdut o clipă pe Jaroslav din ochi. La sfârșit, l-a ajuns din urmă, pentru a ști adevărul.

Acum, îl conduce la consulatul U.R.S.S., unde are la dispoziția ei o cameră și un mic salon.

Trecând pe lângă pașnicul agent de gardă aflat dinaintea clădirii, Jaroslav are o tresărire. I s-au povestit atâtea lucruri despre G.P.U. Se gândește, o clipă, să se arunce în brațele polițistului, să-i ceară ajutor.

Olga sună, îi face semn să treacă înaintea ei.

Așezată pe divanul care ocupă un colț al micului salon, fumează.

Jaroslav nu pledează; mărturisește. Se pierde în amănunte insignifiante, sare peste anumite fapte importante. Atunci Olga îl întrerupe și-i cere să precizeze cutare sau cutare punct.

E oare un om golit, ca o coajă de pepene verde, care trebuie aruncat definitiv? Sau ar mai fi cu putință să-l folosească? Nu pui mâna în fiecare zi pe cineva prieten cu o personalitate apropiată lui Hitler. Olga ar dori să se consulte cu o altă persoană, însă trebuie să hotărască imediat, cât timp îl are în față pe Halivec. A atins oare fundul și poate să se ridice din nou, ca un plonjor?

— Ai să mă lași să plec? întreabă el scuturat de fiori.

— Sunt aici ca să te ajut să devii dumneata însuți, răspunde ea.

Apoi aprinde încă o țigară, îi întinde pachetul.

— Salvarea dumitale, tovarășe, va fi o revanșă frumoasă. Dumneata ești o victimă a brutelor naziste. Au încercat să-l ucidă pe adevăratul Jaroslav Halivec. Eu însă, eu sunt sigură că el n-a murit.

Aceste cuvinte de orator din școala de la Bobigny vin cu naturalețe în gura Olgăi. Un agent dublu bine strunit poate fi util. Pe deasupra, îi este milă, ceea ce nu trebuie să-i influențeze întru nimic decizia.

— Nu-ți vreau decât binele, spune ea. Ai devenit un agent al Gestapoului? E poate o șansă nesperată. Ba da, prietene, ba da.

Jaroslav clatină din cap.

— Mă duc să-ți fac o ceașcă de ceai, reia Olga. În noaptea asta ai să te culci aici. O să mai vorbim despre toate astea mâine.

Jaroslav privește cu neliniște în jurul său.

— Nimic nu te reține, decât dumneata însuți, urmează Olga. Dar nu-mi spune că ai chef să pleci.

Interlocutorul s-a ridicat.

— Oamenii cei mai curajoși au clipa lor de lașitate. Îți ofer o ocazie excepțională, tovarășe Halivec. Dacă treci pragul acesta, ești un om pierdut în fața conștiinței dumitale, o știi la fel de bine ca și mine.

Jaroslav se prăbușește.

— Nu trebuie să-mi încredințezi nimic. Vor ști să mă regăsească și să mă înspăimânte... Nu se întoarce nimeni la Karlsbad.

Olga îi dă o lovitură neașteptată peste umăr.

— Pun apa să fiarbă și mă întorc.

Năucit, Jaroslav o urmărește cu privirea. O aude scotocind într-un dulap, dând drumul la apă.

Ar putea, dintr-o săritură, să ajungă la ușă, pe culoar, pe scară, în stradă. Picioarele îi sunt de plumb. Îl doare capul. „Pentru ce se interesează oare femeile de el? Kate... Minnie... Și această Olga, acum?"

Aude apa cum cântă în ceainic. Olga reapare cu o tavă pe care se află două cești, biscuiți și ceainicul.

— Voi, cehii, voi apreciați mai mult cafeaua, mi se pare, nu?... Atâta pagubă. Va trebui să te mulțumești cu ceai *à la russe,* spune ea.

XIV
MARCO AGUSTI

Un om străbate Via Appia, pustie. Nu acordă nicio atenție mormintelor strămoșilor și nici intrării în catacombe. Se silește să nu alerge. Se privește acționând cu acea curiozitate amuzată care de la o vreme nu-l mai părăsește. Se întreabă cu interes dacă va izbuti să treacă peste toate dificultățile ce i se ivesc în cale.

Va încerca să ajungă la Veneția, după aceea la Fiume, unde poate conta pe ajutorul unui vechi camarad, pentru a trece în Iugoslavia. De acolo, să ajungă în Grecia, la Atena, unde o soră a mamei sale nu-i va refuza ospitalitatea, așteptând ca apoi să pășească într-o nouă etapă a destinului său, de azi înainte rătăcitor.

Să iei trenul spre Veneția în ziua declarației de război este o performanță nu tocmai obișnuită, pentru că nu are niciun act. Se urmărește pe sine cu interesul complice al cititorului de romane de aventuri.

Condamnat la muncă silnică, dar considerat nebun de către medicul închisorii, Marco Agusti a fost transferat într-o casă de sănătate a statului, la periferia Romei, pe șoseaua spre Neapole. Acolo, Marco s-a privit organizându-și evadarea cu admirație. Partea plăcută e că n-are nevoie să simuleze nebunia, pentru că este într-adevăr nebun. Cel puțin unul dintre cei doi Marco este nebun. Celălalt este lucid, spectator curios față de actele temerare ale celui dintâi.

Dobândise complicitatea unuia dintre gardieni, vechi comunist. Însă acest gardian avea puțină greutate, era ținut sub observație și arareori lua contact cu prizonierii. Era prepus la dușuri. Ca să-i vorbească, trebuia deci să simuleze o criză și să suporte jetul rece.

Intrarea în război a Italiei tulburase bunul mers al azilului. Mai mulți gardieni trebuiau să-și ia în primire posturile din apărarea teritorială (restul mobilizării se terminase încă de acum câteva săptămâni). Vechiul comunist (căruia nu-i era încredințat niciun post militar, în virtutea suspiciunii cu care era înconjurat) rămăsese singur, în seara aceea, pentru a asigura supravegherea. Înainte de a pleca, gardienii

administraseră calmante celei mai mari părți dintre bolnavi, ațâțați la rândul lor din cauza știrilor.

Marco se văzuse, plin de curiozitate, deșurubând o bară de la patul său, reperată cu multă vreme înainte. Și așteptase cu încredere, cu toate că Marco cel sardonic își bătea joc de el.

Către miezul nopții, vechiul comunist venise să vadă, în timpul rondului obligatoriu, dacă nu-i lipsește nimic. Omul nu credea în nebunia lui Marco. Îl considera un comunist scos temporar din temniță și nu-și ascundea simpatia pentru acest „terorist" glorios, care aruncase în aer o uzină.

Fără niciun fel de considerație față de admiratorul său, Marco îl ameți̦se cu bara de la pat, după aceea îmbrăcase uniforma lui (având grijă să smulgă găitanele roșii ale pantalonilor și insigna de la haină). Spre marele său regret, trebuise să ia și portofelul omului. Din nefericire, portofelul nu conținea niciun act de identitate, ci numai două sute cincizeci de lire.

Plin de admirație pentru sângele său rece, Marco a părăsit casa de sănătate, adresându-i obișnuitul salut fascist paznicului adormit care i-a deschis poarta.

Pe străzi, s-a descotorosit de caschetă. Acum nu trebuie să alerge, nu trebuie să ajungă la gară la o oră când niciun tren nu-i gata de plecare, pentru a nu se face remarcat.

Sau poate că patrulele sunt rare, în noaptea asta? Se prea poate ca fasciștii să aibă alte griji decât să verifice hârtiile călătorilor din trenuri.

Marco se întreabă până unde va sluji norocul această acțiune temerară, care poate să-l elibereze sau să-l ducă sub securea călăului.

Și pariază pe zece contra unu că va ajunge la Fiume... pe trei contra o sută că va trece frontiera.

Și se bucură la ideea că în orice caz va câștiga pariul.

XV
JOE SMITH

RAPORT AL LUI ANTON STRAKOȘ

Cairo, septembrie 1940

Dificil lucru, când nu știi limba coptă, să dai de verigile unui lanț rupt în mai multe locuri de către Intelligence Service. În timpul celor dintâi săptămâni, a trebuit să tatonez, s-o apuc pe unele piste care până la urmă se înfundau.

Cu toate acestea, am reușit să-i regrupez pe unii dintre agenții mei subalterni (informatori, cutii de scrisori) în mediile musulmane.

Țin să dau dovadă de zel și de pricepere, după ce le-am pricinuit șefilor mei (desigur, fără să vreau acest lucru) atâtea griji. După deplorabila aventură a dansatoarei Stella și a spionului Pavlovici Ante, aș fi înțeles să fiu aruncat la câini și niciodată organizația să nu mai folosească un om care nu și-a putut ține limba în brațele unei prostituate, în ajunul unei acțiuni importante.

De aceea sunt însuflețit de o recunoștință nespusă, pentru că mi-a fost îngăduit să mă reabilitez – fără îndoială având în vedere statele mele de serviciu anterioare.

Acestea fiind spuse, misiunea mea nu poate înainta decât încet.

Urmează o listă amănunțită a rezultatelor obținute de Vlado Strakoș, plecat din Salonic pentru a reconstitui rețeaua de informare a Axei în Egipt. (Se poate presupune că Strakoș servește în momentul de față un serviciu german instalat în Turcia. Obligat să părăsească Balcanii, dezavuat de către „organizație" în urma șantajului lui Pavlovici, a fost pescuit din nou în Turcia de către agenții bulgaro-germani și trimis la Cairo.)

Până în clipa când voi putea să pun din nou piciorul în Balcani și voi putea să-i bag din nou pe gât câinelui de Ante Pavlovici infamele sale trăncăneli, când voi putea să-i smulg limba și să-i crăp ochii, ca unei hiene trădătoare ce este, până în clipa aceea nu vor mai exista nici zi, nici noapte în viața lui Strakoș Anton.

În pofida protectoratului, agenții britanici nu lucrează aici complet liber. Sunt constrânși la anumite precauții față de guvernul egiptean, lucru care constituie un atu pentru noi.

Până în prezent nu remarcasem decât plevușcă, acum însă cred că am dibuit un personaj important. E un savant cu un aer cam trăsnit, care-și petrece viața în vecinătatea Piramidelor și în cartierele indigene. Trebuie să fie un agent important al Service-ului englez.

E un grec pe nume Spiridon Vouros, Simulează interesul pentru egiptologie. Pentru a intra în legătură cu el, a trebuit să învăț pe dinafară o duzină de cărțulii despre Piramidele și religiile egiptene. Nu trebuia să risc și să mă las redus la tăcere. Se știe că în acest gen de activitate englezii sunt foarte bine instruiți. Omul meu e tobă de carte.

Ieri, m-am dus la abordaj dinaintea piramidei lui Keops. Ne-am luat la întrecere în erudiție. Trebuie să spun că m-am descurcat destul de bine în privința asta. Am trecut un veritabil examen. Omul face pe maniacul. Dar cunoaște prea bine problemele europene pentru a fi într-adevăr ceea ce pretinde. Când se pun pe tapet aceste subiecte, e tot atât de la curent ca și în privința lui Sesostris și Ramses.

Are legături cu niște musulmani din Cairo. E, în mod evident, în căutarea agitatorilor folosiți de noi pentru a ridica Islamul împotriva englezilor.

Trebuie să înaintez cu prudență, dar nu mă îndoiesc de faptul că voi obține în curând rezultate substanțiale în misiunea dublă și delicată cu care ați binevoit să mă onorați.

Anton Strakoș (628)

JURNALUL LUI SPIRIDON VOUROS

Luni

La Cairo, mi-am făcut un prieten. E vorba de un musulman de rang înalt, kufist de tradiție mistică. Nu încape nicio îndoială că, în cazul acestor musulmani, există legături cu tradiția esoterică.

Nu l-am întrebat încă pe noul meu prieten, Abu Bekhr, din teama să nu-l înspăimânt, despre tradiția alexandrină. Dar nu mă îndoiesc de

acest lucru în prezența unui om care atinge înaltele grade ale ordinului său (ordinul Ahmedienilor).

Sunt pradă asiduităților unui inoportun. E vorba despre un evreu din Salonic care mă copleșește cu o odioasă erudiție de primitiv.

Miercuri

Zilele omului sunt socotite, spune Simon Ben Iochai. Prea scurte pentru ca spiritul să aibă timpul de a-l înțelege pe Dumnezeu în plenitudinea sa.

Înainte de a fi creat vreo formă în această lume, el era singur, și nu se asemăna cu nimic. Astfel că nicio inteligență nu-l poate înțelege, dincolo de toate creațiunile și de toate simbolurile, ca marea, ale cărei ape sunt fără cuprins și fără formă.

Cauza supremă n-are nici formă, nici figură. Nu există niciun mijloc de-a o pricepe și niciun mod de-a o cunoaște.

Dumnezeu nu poate fi considerat ca ansamblul creațiunii și nici ca suma propriilor sale însușiri. Dar fără aceste însușiri, omului îi este cu neputință să-l priceapă. Acestea sunt necesare ca niște sticle afumate pentru a privi soarele.

A început prin a forma un punct imperceptibil. Acesta a fost prima sa gândire. Deoarece s-a gândit astfel pe el însuși, litera *iod* a fost izvor inițial al Înțelepciunii divine, un punct în Infinit. A început apoi să-și construiască gândirea și s-o acopere cu un veșmânt bogat și strălucitor: Universul.

M-am întors la viață datorită întâlnirii cu Joe Smith.

Am luat dejunul împreună, în cartierul vechi din Cairo. Smith m-a pus la curent cu ceea ce se petrece în lume. Englezii sunt singuri, de azi înainte, în fața Germaniei cuceritoare. Pentru Smith, victoria germană ar însemna sfârșitul civilizației occidentale.

N-am găsit de cuviință să-i explic acestui băiat excelent că există, pentru Umanitate, încercări necesare și că aceasta poate fi una dintre ele. Nu e în stare să priceapă că nicio victorie materială n-are importanță. Poate tocmai aceasta e calea însemnată de Providență, această nimicire a civilizației intelectuale și științifice?

Poate că va trebui să străbatem această încercare grea pentru a redescoperi Spiritul?

SCRISOAREA LUI JOE CĂTRE ANNY

Octombrie 1940, Cairo.

Scumpa mea fetiță,

Ce călătorie minunată, dacă n-aș fi fost atât de îngrijorat în privința ta! E indecent ca eu să fi făcut o croazieră în jurul Africii, cu escale la Brazzaville, la Cap, la Aden și la Port-Said, fără să aud vorbindu-se de vreun submarin german sau de vreun stuka, și să fi putut, într-o bună dimineață, să urc pe punte pentru a vedea profilându-se, pe deasupra liniei orizontului, înălțimile de la Sfânta-Elena, iar acum, să fiu la picioarele Piramidelor, în vreme ce tu, biată femeie îți pleci spinarea sub bombardamentele barbare.

Îți dai seama că stăteam cu toții, în timpul călătoriei, strânși în jurul aparatului de radio la popota subofițerilor, ca să ascultăm emisiunile din toate țările, ca niște cetățeni liberi ai liberei Anglii, care au dreptul să fie informați. Spicherul englez de la Stuttgart, care ne făcea să râdem în hohote la început, nu ne mai pare amuzant când anunță cu o voce cavernoasă distrugerea metodică a Londrei.

Din fericire, Big Ben e încă acolo. L-am auzit adineaori și trag nădejde că nu e un disc.

Dacă aș fi putut să-mi imaginez asemenea lucru, n-aș fi plecat voluntar în Egipt, pentru că, prin părțile astea, nu există război și nu va exista fără îndoială niciodată nimic.

Ieri seară, Churchill a vorbit la radio, tocmai în timp ce nemții, cu sutele, aruncau asupra voastră încărcăturile lor ucigașe. Și noi, cei ambuscați în Orientul Apropiat, aveam impresia că auzim explodând bombele, în timp ce el se adresa Imperiului. Era mișcător, mai ales că fiecare dintre noi a lăsat în țară tot ce are mai de preț.

Ceea ce e îngrijorător, e superioritatea lor aeriană. Piloții noștri luptă pe cerul Londrei în proporție de unu contra trei și vor fi necesare câteva luni pentru a egaliza forțele.

Sunt sigur că tu ai un moral excelent, pentru că tu ești o fetiță tipică a Angliei. E o realitate faptul că englezii n-au niciodată moralul mai bun ca atunci când afacerile par să se ducă de râpă.

Mi se spune că au fost mari stricăciuni la Westminster și la Whitehall. Nu credeam să fiu mișcat la gândul că vechiturile astea sunt distruse. Ei bine, de acum înainte e evident că sunt.

Noi aici am nimerit în plină civilizație. Nu vorbesc despre aceea a egiptenilor de acum cinci mii de ani, ci de aceea din 1938. Cred că oamenii de aici, chiar englezi, nu-și dau seama de ceea ce înseamnă acest război. După cum nu pricep nici pericolul la care e expus Imperiul, ca și ei înșiși.

Evident, noi, tu și cu mine, avem încredere, pentru că noi credem în bunul Dumnezeu și nu ne bazăm nicidecum pe cursul ridicat al bumbacului egiptean.

Se cheltuiesc mulți bani, la Cairo. Nu eu, având în vedere că n-am decât solda. Portretele pe care le fac sunt figurative. Cu toate acestea, există speranță. Am fost prezentat ieri unei doamne foarte importante. Se pare că ea a avut o dispută cu una dintre prietenele ei în privința mea, pe vremea expoziției mele în două dimensiuni de la galeria Artelor Frumoase. Trebuie să-ți spun că doamna asta e gen snob.

A cerut colonelului să-mi îngăduie să-i fac portretul. Însă mi-e teamă să n-o dezamăgesc pe lady X... Nu am dispoziție să întreprind un portret în două dimensiuni.

Am remarcat de asemenea că lady X... e indignată la gândul ca o personalitate ca mine, pe deasupra erou al apărării Dunkerque-ului, să dețină umilul grad de sergent.

Anny dragă, această *military cross* pe care o port cu o anumită vanitate pe străzile din Cairo, fiecare londonez o merită în fiecare zi mai mult decât am meritat-o eu, pentru că fiecare londonez, fie el muncitor, comerciant sau dactilografă, se duce la munca lui, își continuă viața ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat în timp ce el se afla în adăpost. Și apoi, există cei care nu sunt în adăpost: adică tu.

Dacă totul este în ordine, această scrisoare va ajunge la tine caldă încă de afecțiunea mea, fetiță scumpă. Terminând-o, sunt sentimental ca un personaj al dragului și bătrânului Dickens.

Curaj, *baby!* Încredere! Joe al tău te iubește și nu e cu putință ca ei să câștige, ca Londra să vadă vreodată Panzerele murdărind străzile sale. În 1914, a existat miracolul Marnei. În 1940, va exista miracolul Londrei. Câștigând timp, voi sunteți cei care veți fi câștigat războiul.

Al tău,

JOE

P.S. – Unul dintre visurile vieții mele era să văd Piramidele. Le-am văzut azi-dimineață. Din nefericire nu eram bine dispus.

Nu cumva ți-am vorbit de un grec pe care l-am cunoscut odinioară... Un anume Vouros?

Imaginează-ți că l-am întâlnit pe acest Vouros azi-dimineață, înaintea piramidei lui Keops. Nu sunt ușor impresionabil, dar acest Vouros m-a dat gata. El se află aici pentru a aștepta anul 2000. Pretinde că anul 2000 va vedea născându-se o nouă eră a umanității și vrea să se afle la loc bun pentru acel moment.

M-am reținut să nu-i răspund că în anul 2000 el riscă într-adevăr să fie puțin cam uzat.

Altădată, mă umflam în pene că sunt original. Pot chiar să-ți mărturisesc faptul că-mi dădeam osteneala pentru asta. De astă dată Vouros e cel care m-a uimit.

XVI
JEAN BREUIL

De șase săptămâni, alarma sună fără încetare deasupra Londrei, cu toate că se simte, în aceste ultime zile, o ușoară slăbire a raidurilor nocturne. Aceste raiduri sunt mult mai ucigașe, dar procentajul de pierderi ale agresorilor crește în mod regulat, grație progreselor făcute de apărarea antiaeriană și faptelor eroice ale vânătorilor, care vor deveni legendare mai târziu. Unii dintre ei se întâlnesc cu inamicul în aer chiar și de zece ori pe zi, și totdeauna în proporție de trei contra unu.

Niciodată Anny n-a avut atât de mult de lucru la birou, cu atâtea „mărfuri privilegiate" și vapoarele scufundate – cu miile de tone. Și, firește, pe fiecare dintre vapoare, există mărfuri tranzitate de către Julius Spikfire esq. and. Co.

De cum pleacă de la birou, Anny se duce să-și ia poșta. Toată noaptea, trebuie să alergi sub bombe, să transporți oameni însângerați pe brancarde, să duci la creșe copii mici pierduți, urlând de spaimă. Londra arde în fiecare noapte, ca un punci uriaș. În toate părțile, casele se prăbușesc. Trebuie să te feliciți de fiecare dată pentru faptul că nu te-ai aflat dedesubt, în momentul fatal.

Când se scoală, pică de somn tot atât de mult ca și pe vremea când lua parte la întâlnirile Coloriștilor în atelierul lui Joe, înainte de a ajunge, prin *fog*-ul matinal, la birourile Companiei Spikfire.

O noapte pe săptămână, Anny e liberă. Ieșind de la birou, se întoarce direct la atelier, ca să doarmă. Dar în aceste nopți există totdeauna cele mai multe distrugeri, așa că doarme încă și mai puțin decât în celelalte.

E caraghios cum nu-i e teamă absolut deloc atunci când este de serviciu (de altfel, ar mai găsi timp și pentru asta?), pentru ca, de îndată ce se află fără ocupație în atelierul lui Joe, să-și imagineze că următoarea bombă este destinată locuinței sale. În zadar își spune, urmând teoria lui Thomas (un tip nostim, prieten de-al lui Joe, care o urmărește cu insistențele lui ca și cum și-ar închipui că are vreo șansă!), că, dat fiind numărul de case pe care le numără Londra, teoria probabilităților cere

ca bombele să nu cadă asupra ta însuți: Anny nu se poate împiedica să-și spună că în orice caz bombele astea trebuie să cadă undeva.

În seara asta, Jean nu e de serviciu. Nici Anny. S-au dus împreună la cinema. Anny are poftă să vadă *Pe aripile vântului*. Ca să intri la cinematograful de la Piccadilly, trebuie să faci coadă pentru ultimul spectacol care se termină la ora opt. Din fericire, Jean și-a adus aminte că are un prieten la actualități *Metro* și a căpătat un permis de liberă trecere. Anny e uluită de film. Din minut în minut, speră că va avea destul noroc pentru a ajunge la liman înainte de alarmă. Din nefericire, în momentul cel mai senzațional al pasiunii lui Scarlett, sirena urlă.

Subteranele cinematografului sunt niște veritabile catacombe. Nu se aude la început decât rumoarea zumzăitoare a conversațiilor. După aceea, foarte departe, o bubuitură surdă: prima explozie, urmată de o lungă tăcere. O femeie scoate un strigăt; un grup de soldați cântă din armonică și din gură. Lumea îi înconjoară. Bubuiturile se aud tot mai aproape. La această adâncime, nu se poate ghici dacă sunt bombele sau tirul apărării antiaeriene.

Jean și Anny s-au așezat pe jos, într-un colț, cu spetele la zid.

— Oh! Oare cât mai ține? întreabă Anny.

Lui Jean îi place mult Anny. Dacă avea o soră, ar fi dorit să-i semene, să fie simplă de tot, cu ochi frumoși.

— Cu siguranță că filmul n-o să mai continue, suspină Anny. Cel puțin ai păstrat biletele?

Vor trece multe nopți înainte ca Anny și Jean să aibă prilejul de-a vedea sfârșitul la *Pe aripile vântului*.

— Am primit o scrisoare de la Joe, murmură Anny.

— Oh! și nu spui nimic?

— E la Cairo. Se simte bine. Își face sânge rău pentru mine.

Un trosnet sec, urmat de un bubuit. Lumina pâlpâie, se stinge și apoi se aprinde din nou. Soldații cântă din armonici: *It's a long way to Tipperary*.

— E caraghios, zice Anny, prefer să fiu acolo.

— Și eu la fel, spune Jean.

Izbucnesc râsete. Niște perechi, antrenate de muzicanții improvizați, se pornesc să danseze. Se găsesc puritani care se indignează. Să dansezi, în timp ce moartea dă târcoale!

Jean crede că lucrurile stau tocmai dimpotrivă. Dacă dansezi în subsolul de la Coliseum – nu va împiedica vânătoarea să-și continue raidul, nici pe miile de micuțe Anny să caute sub dărâmături vieți de salvat. Pentru a rezista, trebuie ca Londra să-și păstreze zâmbetul.

— E caraghioasă scrisoarea lui, spune Anny. Joe crede că noi suntem eroi. Eu cred că nouă ne-ar plăcea mai mult ca nemții să nu vină deasupra noastră.

Prima alarmă ia sfârșit. Jean are timpul să-i ofere lui Anny o cină la restaurantul francez din Soho. Vinul alb de Sauternes (patronul avea provizii, din fericire) i se urcă la cap lui Anny. Râde ca o fetiță, apoi aproape că adoarme pe banchetă.

Jean, în acest minut de pauză dintre viață și moarte, îl invidiază pe Joe. Omul nu e făcut pentru a fi singur. Și Jean e singur. De multă vreme, nu s-a mai gândit la Kate. Oare turnează filme de propagandă nazistă? Și Madeleine? El i-a scris de două ori, de la convalescență încoace. Nu i-a răspuns.

Își aprinde pipa îndesată cu tutun englezesc. Unul din marile sale regrete în toată aventura asta e absența tutunului caporal. Tutunul englezesc îl ustură pe limbă. Achită nota și o scutură pe Anny.

— Oh! Oh! Anny! Dacă avem norocul să găsim un taxi, te conduc. Poate că ai timp să dormi un pic înainte de-a se întoarce iar avioanele.

În taxi, Anny adoarme din nou, cu capul pe umărul lui Jean. El e mișcat de această prezență blândă, de această încredere.

Taxiul se oprește, fără s-o trezească pe Anny. Jean se hotărăște s-o ia în brațe, s-o ducă sus până la ușa atelierului.

Iată că se trezește, zbârlită ca o pasăre.

— Noapte bună, Anny. Pe curând. Am să-ți telefonez.

— Oh, Jean! Cred că am adormit.

În taxiul care îl duce spre cămăruța pe care a închiriat-o aproape de Waterloo Bridge pentru rarele nopți pe care le petrece la Londra, Jean

visează, fără să doarmă pe de-a-ntregul. Urletul sirenelor îl face să tresară. Iată-le din nou.

Taxiul trage lângă trotuar. Și șoferul și el coboară în primul adăpost. Oamenii aleargă pe străzi. O primă canonadă a apărării antiaeriene. Proiectoare neliniștite pe cer. După aceea, în depărtare, cea dintâi bombă, cel dintâi incendiu.

Moartea e acolo, sus.

XVII
MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

O hârtie galbenă pe biroul ei. Fără să citească nota, Madeleine a înțeles: Gilbert a murit. Întrucât, de cinci luni, nu dăduse de nicio urmă a dispariției sale, Madeleine începuse din nou să spere. Poate găsise un refugiu la niște țărani? Poate că era în Anglia?

Nu va mai revedea obrazul fin, privirea melancolică și tainică. Nimeni n-ar fi putut fi atât de puțin însuflețit ca Gilbert. Nimeni n-ar fi putut primi atâtea daruri, fără a ști ce să facă cu ele. Pentru a-l asculta pe tatăl său, Gilbert urmase cariera diplomatică. Trecuse examenele cu brio, continuând să fie indiferent. I se prezicea o carieră strălucită fiului mezin al domnului Martin-Chéraills „din petroluri".

Madeleine nu-și amintește să-l fi văzut pe Gilbert bucurându-se. Tocmai înaintea războiului, băiatul publicase un eseu asupra lui Leonardo. Îi adusese Madeleinei volumul subțire. Așezase cartea pe o masă, cu acel surâs abia schițat care-l agasa pe tatăl său.

— Băiatul ăsta e prea inteligent, spunea unchiul Paul-Claude Lauriac, de la Academie. Și asta îl dezgustă. Nu e la nivel cu ceilalți.

Madeleine făcuse, în timpul războiului, un scurt popas la Paris, tocmai în perioada unei permisii a lui Gilbert, cea de pe urmă. Îl găsise călit. Părea să fi descoperit în război o adevărată sursă de entuziasm – în sfârșit! Puțini francezi se exprimau asupra războiului cu certitudinea acestui indiferent pocăit.

Toată copilăria ei, Madeleine tremurase pentru Gilbert. Totdeauna avea impresia că-și ține palmele în jurul unei flăcări, spre a o împiedica să pâlpâie. Încă de la această ultimă întâlnire, la care își vorbiseră atât de puțin, Madeleine nu mai nădăjduia să-l revadă. Își dă seama astăzi, despăturind foaia galbenă.

Va fi necesar să îndeplinească unele demersuri odioase, să ceară o viză germană pentru Paris, să dea telefoane. Trebuie să anunțe știrea tatălui său, de care Gilbert a fost mai puțin apropiat decât față de oricine altcineva. Domnul Martin-Chéraille îl privea pe Gilbert cu o surprindere

plină de nemulțumire, ca și cum ar fi avut pică pe el pentru că nu-i putea reproșa nimic.

Gilbert ignora ceea ce tatăl său numea „spiritul de familie” și al cărui cult îl practica, asemenea unei manifestări cotidiene a spiritului de castă. Gilbert nu făcea niciodată vreun efort pentru a se așeza pe același plan cu el, ca și cum atmosfera din preajma domnului Martin-Chéraille l-ar fi asfixiat. Rareori își vorbeau, nu foloseau același vocabular.

Madeleinei îi e teamă de reacțiile tatălui său. Nu va fi cumva prea mândru de moartea glorioasă a fiului său mezin, ultim supraviețuitor în tancul său de luptă, pe un pod de pe Somma, pe care îl apăra și care n-a sărit în aer?

Pentru ce n-a sărit în aer podul acela? Gilbert a fost oare asasinat de un trădător sau de un laș?

Madeleine ar vrea să plângă. Dar nu știe să plângă. Chiar de pe când era copil, stârnea uimirea celor ai casei. Nu poate nici măcar să spere în această derizorie ușurare.

Sună telefonul. E Minnie von Hoffmanstahl. A aflat și ea știrea. Îi oferă Madeleinei să faciliteze demersurile pe lângă autoritățile germane. Madeleine nu răspunde. Pune din nou aparatul în furcă. Mâna îi tremură.

Gilbert a murit pentru a se ajunge aici: înfrângerea, acceptarea, într-un amestec de josnicie și de glorie deșartă. Tot acest dezgust întruchipat de către Franța de la Vichy.

Tot pentru a se ajunge aici, fratele mai mare al Madeleinei, Gabriel, înrolat la șaptesprezece ani, a fost ucis, la optsprezece ani, în 1918, pe Marna. Madeleine era pe atunci o fetiță de nouă ani.

Au existat două generații distincte ale copiilor Martin-Chéraille „din petrol”, cei mai mari, Gabriel, Elisabeth și Michel, cei „mici”, Madeleine, Sylvette și Gilbert. Ca primul-născut și ca ultimul născut dintr-o familie, și ca alte sute de mii de primi-născuți și de ultimi-născuți să fi murit pentru ca Franța să devină această resemnare –, parcă nu-ți mai vine să trăiești. Rezonabila Madeleine e pradă disperării. Suspine grele o scutură și fața i se crispează. Cu capul pe braț, prăbușită, Madeleine cea orgolioasă, cea solitară, plânge în sfârșit...

În cutie o așteaptă o scrisoare trimisă retur. E scrisoarea pe care a scris-o pe 2 iunie – acum patru luni și jumătate – lui Jean Breuil, „undeva în Franța”.

Această scrisoare a întreprins lungi călătorii, înainte de a se întoarce la ea. E acoperită cu ștampile de toate felurile. Funcționari indiferenți și-au trimis-o unul altuia, toate cenzurile au deschis-o.

Și Jean a dispărut în furtună. Și pentru el Madeleine a deschis o fișă de cercetări, rămasă fără răspuns... Iar într-una din dimineți, pe biroul ei, o notă pe hârtie galbenă o va aștepta.

În această scrisoare pe care o rupe acum în holul murmuitor unde se agită călătorii, diplomații, refugiații, spionii amestecați în vâltoare, Madeleine pusese, într-o zi de părăsire, tot ceea ce Jean nu va ști niciodată.

Micul Gilbert, slab și exaltat, zdrobit într-un tanc, la colțul unui pod, și Jean, cu părul lui blond, cu silueta înaltă, cu râsul nebunatic, răzbunător, cu ironia lui insuportabilă, amândoi au părăsit-o fără s-o cunoască. Amândoi au luat cu dânșii doar imaginea unei Madeleine atât de diferită de cea adevărată, cea care se trezește astăzi, prea târziu, pentru că a pierdut ceea ce iubea.

XVIII
MINNIE VON HOFFMANSTAHL

De la fereastra compartimentului său, Minnie privește Franța cu o bucurie sălbatică. Urăște Franța și pe francezi. Și o detestă pe neroada asta de Martin-Chéraille, care leșină la telefon și crede că mai e vremea să faci nazuri, când aparții unui popor înjidovit și negroid, inexorabil redus la sclavie de către Führer. Din fosta Franță cu solul gras, cu văi line, cu livezi surâzătoare, Führerul va face un grânar pentru poporul Stăpânilor. Parisul, vechea capitală, va fi lupanarul Europei, un soi de Luna-Park uriaș, unde războinicii germani, porniți la cucerirea Asiei și Americii, vor veni să guste plăcerea și să ridice fustele prostituatelor – un enorm bordel *nur für Wehrmacht*[27].

Minnie îl detestă pe Hitler și mofturile lui de Siegfried. E un porc ipocrit – dar și un mare om de stat. Cine ar fi putut, în câteva luni, aproape fără să lupte, să câștige cel mai important război din Istorie?

Războiul e câștigat. Zdrobit de către Luftwaffe, separat de către submarine de orice legătură cu coloniile sale, gloriosul Albion va cere iertare mâine, în genunchi, înainte ca Roosevelt să aibă timpul să fie antrenat în război de către evreii plutocrați. Atunci, pacea fiind asigurată în Vest, va începe marea cruciadă pentru grânarele Ucrainei și petrolul Caucazului.

Astfel meditează Minnie, în timp ce trenul străbate pădurea autumnală de la Fontainebleau, după aceea se angajează în imensa periferie care începe la Melun pentru a ajunge, după ce a trecut de Charenton, în cel de-al 12-lea arondisment.

Minnie vine la Paris din îndemnul lui Hermann Goering, omul care a dat Reichului o aviație gigantică. Lui Minnie îi place Goering. Sunt plămădiți amândoi din același aluat, energici, fără scrupule, având exact atâta geniu cât e necesar pentru a îndrăzni totul fără a-și pierde busola.

Hermann, Vulcan al celui de-al III-lea Reich (și de asemenea Mercur) este astăzi unul dintre oamenii cei mai bogați din Europa. Unul dintre

---

[27] numai pentru Wehrmacht (germ.).

talentele lui Hitler este să se asigure de oameni speculând latura care îi pasionează: pe Hermann, luxul și banii, pe Goebbels, actrițele de cinema. Pentru fiecare troaca lui preferată, atâta timp cât se făuresc lanțurile. După aceea îi legi de căruță, ca pe Mussolini.

În gara Lyon, un colonel se năpustește. Mareșalul a găsit de cuviință că baroana von Hoffmanstahl nu poate locui în altă parte decât la palatul Luxembourg, reședința sa, vechiul Senat, unde o așteaptă cu nerăbdare pe Înălțimea Sa.

E un colonel de modă veche. Minnie recunoaște gusturile aristocratice și decadente ale lui Hermann. Probabil că se înhăitează cu persoane de soi rău la Paris. Ei! Acum când războiul e câștigat, poate să huzurească și el.

Santinelele îndepărtează mulțimea. Fluierături. Un Rolls-Royce (alegerea unei mașini englezești este încă o subtilitate a lui Hermann) trage la marginea trotuarului. Șofer în civil. Fanion cu zvastică, discret, de bun gust.

— Mergeți direct la palatul Luxembourg? întreabă colonelul.

— Nu, spune Minnie. Vom urca de la Concorde spre Arcul de Triumf, mai întâi. Mi-am luat *Frühstück*[28]-ul în vagonul-restaurant.

— Oh! strigă îngrozit colonelul, trebuie să fi fost ceva deplorabil.

— Așa a și fost. Și am avut o poveste cu tichetele. N-aveam tichete!

Minnie se bucură de zâmbetele încântate ale colonelului căruia, cu bunăvoință, i-a îngăduit să se așeze lângă dânsa. Automobilul trece prin piața Bastiliei și pe bulevarde. Minnie admiră ordinea germană care s-a instalat peste tot, marile table indicatoare, cu numele pe fond alb, la colțurile străzilor, la încrucișările de drumuri.

Colonelul se străduiește să-i fie pe plac, ca un cicerone prevenitor.

— Înălțimea Voastră cunoștea fără nicio îndoială Parisul?

— Închipuiți-vă! Dar nu încă Parisul german.

Colonelul vorbește de sechestrarea industrială și economică a Franței de către Reich. O indemnizație colosală de ocupație îngăduie Germaniei să cumpere, cu franci, majoritatea afacerilor interesante. Există pe

---

[28] micul dejun (germ.).

deasupra un acord de clearing în perspectivă care va da acestei organizări germane a Europei de Vest un caracter durabil. Colonelul îi arată lui Minnie marile cinematografe de pe bulevarde. Unul este Soldatenkino. Celelalte au fost răscumpărate de către „Kontinental Films", emanație a U.F.A. Principiul este să anexezi în mod progresiv. E esențial să-l aduci pe cel învins la resemnare, fără ciocniri. Muncă dificilă. Francezii au pielea sensibilă. În sfârșit, totul e pe calea cea bună.

În Place de l'Opéra se află Kommandantura Parisului. Însă adevăratul triumf german este Place de la Concorde, plină de steaguri cu svastica și mari stâlpi indicatori. Mașina suplă și silențioasă depășește un tanc încărcat cu soldați uluiți.

— Permisionari, spune colonelul. Recompensă și propagandă.

În partea din față a tancului, un ghid comentează grupul sculptural al cailor din Marly și Grand Palais.

— Frumoasă organizare, spune colonelul. Sunt combatanți în campaniile din Polonia și din Franța. În câteva luni, toată armata victorioasă se va fi bucurat de Paris.

După ce a sorbit din aerul matinal al Parisului, Minnie hotărăște că se poate îndrepta spre Luxembourg.

La dejun, stă la dreapta Mareșalului, la Maxim's. O masă rezervată, printre altele. Lui Hermann i-a plăcut întotdeauna „să aibă vecini". Îi place să se amestece în viața Parisului, să frecventeze localurile de noapte, să ia dejunul la Maxim's – ceea ce îl exasperează pe Himmler și scoate din sărite Gestapoul.

În ciuda dejunului îmbelșugat, a patiseriilor preparate în mod special pentru el, a vinurilor bune, urmate de havană și de „armagnacul" 1860, Hermann nu e complet destins.

— Adolf mi-a telefonat azi-dimineață, spune el cu un aer neliniștit.

— Tot nu-i mulțumit de tine? exclamă Minnie.

— Numai în Anglia nu merge cum trebuie, șoptește Goering. Pierderi enorme. Se va renunța la raidurile de zi.

— Orice rezistență de durată față de Luftwaffe a ta e totuși imposibilă!

— Am fost săptămâna trecută eu însumi pe deasupra Londrei, răspunde Goering. E un infern. Le revărsăm sute de tone peste cap. Ei nici nu se clintesc.

— N-ai să-mi spui acum că tu n-ai câștigat bătălia aeriană asupra Londrei?

— Oh! se eschivează Goering, n-am pierdut-o. Dar Adolf se impacientează.

Minnie, tulburată, se apleacă spre el.

— În sfârșit, Hermann, ce-i cu debarcarea?

— Îți spun că englezii n-au nervi. La asta nu ne-am gândit.

Bea, după aceea se apleacă la urechea lui Minnie:

— Mă duc la München. După ce va răcni bine – cunoști obiceiul – îi voi propune o ofensivă de diversiune. Să luăm Anglia pieziș, prin Imperiul ei.

Minnie e stupefiată.

Seara, la Operă, întovărășită de un căpitan parfumat, încorsetat și însemnat cu o cicatrice mare pe obraz, splendid într-o uniformă impecabilă, mut în spatele unui monoclu, Minnie reflectează la ceea ce i-a încredințat Goering. După atacul brutal și neașteptat asupra Franței, nu luase în considerație posibilitatea unei rezistențe engleze. Totul era pregătit pentru invazie. Aflase, cu bucurie, premisele acesteia: bombardamentul metodic al Londrei și al marilor centre, „coventrizarea" lor.

Și iată că Royal Air Force și englezul de pe stradă au rezistat împotriva oricărei posibilități! Și Hermann vrea să-i vorbească Führerului despre o operație de diversiune! Bine o să mai fie primit Hermann!

Antract. Minnie, urmată de căpitanul ei, se ridică. Nicăieri mai bine decât la Operă nu poți măsura cucerirea. Opera e în uniformă *feld-grau*. Totuși, uniformele gri-bleu ale femeilor (există un mare număr) o șochează pe Minnie. I-ar fi plăcut să vadă, în vecinătatea acestor ofițeri învingători, pariziene elegante și frumoase.

Când era tânără, venea la Paris, la unchiul ei, prim consilier pe lângă ambasada Austriei. (Sunt doisprezece ani de-atunci.) El o ducea la Operă. Într-o lojă, Minnie își etala toaletele de tânără aristocrată austriacă. Nu

era convertită încă la național-socialism. După cum nu cunoștea nici infernul Gomorei. Dacă ar fi întâlnit dragostea, care ar fi fost viața ei?

Un braț ridicat. O siluetă se înclină: un căpitan S.S. Minnie, mioapă, îl privește. E Walter.

— Oh! nu mă gândeam la dumneata. Visam la vremea când eram tânără.

— Adevărat?

— Da, la Opera de-odinioară. Aceea a costumelor de gală, a diamantelor, a decolteurilor. Se cânta *Faust*.

Atinge cu degetul crucea de fier a lui Walter.

— Felicitări.

Să fie oare datorită contrastului cu toate acele femei în uniformă gris-bleu? Minnie e foarte feminină, într-o rochie de mătase neagră, cu o cruce de aur la gât și o zvastică în diamante pe piept.

— Am sosit ieri de la Geneva. Știi oare cine era în tren? Un flirt al dumitale, de acum unsprezece ani... De la acel congres memorabil.

— Domnișoara Martin-Chéraille?

— Felicitări! Iată ceva frumos, amintirile legate de primele bătăi ale inimii. Va trebui să-i telefonezi; stă la numărul 73, pe avenue Montaigne.

Walter roșește.

— Într-adevăr? Credeți?

— De ce nu? După cum va trebui să mă inviți să supăm, într-una din aceste seri. Telefonează-mi într-o dimineață la palatul Luxembourg.

Soneria de începere. Walter se înclină, ridică brațul. Minnie îi întinde mâna, pe care Walter o ia stângaci. Apoi se apleacă *à la française*, ca pentru a i-o săruta.

Cu un gest brusc, Minnie își retrage mâna.

XIX
MINNIE ȘI JAROSLAV

Jaroslav stă așezat alături de ea, pe bancheta din cabaret.

Ofițeri în uniformă. Mai puține femei decât bărbați, fără îndoială franțuzoaice predate învingătorului. E ora la care oboseala amplifică beția. În semiobscuritate, sprijinită de pian, o cântăreață murmură romanțe.

Minnie, împărțită între mânie și înduioșare, regretă că se află în acest cabaret, lângă acest băiat tulburător și puțin beat. Cu toate acestea, de-abia sosită la Paris, nu s-a putut împiedica să-l ceară serviciilor speciale. Gestapoul s-a pus în mișcare și l-a găsit pe Jaroslav la Marsilia. Minnie a telefonat deîndată să-l trimită la Paris.

Un om s-a prezentat într-o bună dimineață la compania de telefoane particulare. Agentul nu părea să știe mare lucru, decât că Jaroslav trebuia să se întoarcă la Paris. Se reținuse, pentru el, o cușetă în trenul de-a doua zi. Cu infinite precauții, Jaroslav a putut să ajungă la Olga, să-i anunțe știrea: Minnie pusese din nou mâna pe el.

Olga păru uluită. Până la urmă, s-a mulțumit să-l sfătuiască să descindă, odată ajuns la Paris, la Hotel des Deux-Mondes.

Jaroslav s-a prezentat, ieri-dimineață, la palatul Luxembourg. Minnie l-a primit cu asprimea ei obișnuită. Pentru ce a pierdut contactul cu cei cărora trebuia să le dea socoteală de misiunea lui? Îi răspunde că s-a crezut abandonat. A început să muncească pentru a-și câștiga existența.

De îndată ce Jaroslav se află în preajma ei, Minnie e cuprinsă de-o poftă odioasă de a-l bate și de a-l săruta, ca pe-o fetiță vicioasă cum trebuie să și fie. Intenționat, începând de la Viena, nu se mai ocupase de el. Ducă-se învârtindu-se, cu ochii lui frumoși și gura senzuală. Dar iată! De îndată ce-a ajuns în Franța, un demon a stârnit-o.

Jaroslav a întrebat când va trebui să se întoarcă la ordine.

— Ei bine, mâine seară. Vino să mă cauți pentru cină.

Rătăcise prin Paris, la voia întâmplării, încât nu mai putea de picioare. Nu-i venea nici măcar ideea să se așeze într-o cafenea, sau să

intre într-un cinematograf. La căderea nopții, se întorsese la Hotel des Deux-Mondes.

Azi-dimineață, a fost trezit brusc de-o lovitură dată în ușa lui. Cu părul zburlit, s-a dus să deschidă. Pe culoar, se afla Olga.

Fata s-a așezat pe singurul scaun neocupat de haine și-a aprins o țigară. Jaroslav s-a strecurat în pat. Știe că nu se poate aștepta, din partea ei, decât la necazuri. Știe, de asemenea, că va face tot ceea ce ea îi va cere.

— Ai văzut-o? l-a interogat.

Jaroslav i-a redat întâlnirea lui cu Minnie. A repetat întrebările formulate și răspunsurile primite. A pus-o pe Olga la curent cu invitația la cină.

— Te vei duce, a hotărât Olga.

De-abia în timpul cinei, într-un separeu al unui restaurant foarte scump (cât e Minnie asta de la largul ei în asemenea locuri, cum învârtește lista, cum vorbește cu chelnerii!) Jaroslav află ce se pretinde din partea lui.

Cina e savuroasă. E multă vreme de când Jaroslav n-a mai mâncat atât de bine: înainte de război, când producătorii ofereau mese, la terminarea filmelor. Există oameni, ca Minnie, pentru care aceste meniuri constituie masa zilnică. Și Kate de asemenea, trebuie să aibă obiceiul să mănânce așa. Numai că ea face mofturi la toate felurile de mâncare.

După ce *maître d'hotel* pleacă, Minnie își dă pe față gândurile. Jaroslav cunoaște oarecum rusa. E comunist. Va pleca în Rusia.

— Adaug, urmează ea, că pleci singur, dar că vei fi supravegheat de la frontieră la frontieră. Dacă vei cădea în mâinile rușilor, pentru că noi nu vrem să ne compromitem, vei fi lichidat numaidecât.

Jaroslav nu reușește să-și rețină tremurul mâinilor, în timp ce-și duce paharul la gură.

— De ce tocmai eu să fiu cel ales? izbutește el să spună.

— Vreau să pot explica într-o bună zi ceea ce ai făcut dumneata pentru Reich. Nu există alt mijloc de a te ridica până la...

Minnie ezită.

— Până la ceea ce doresc eu să devii.

Minnie are într-adevăr ideea stranie de a face din el un „personaj” al regimului? Jaroslav se gândește la surâsul Olgăi, când îi va povesti asta.

După cină, Minnie a hotărât să-și termine seara în acest cabaret. Jaroslav ar vrea să fie urât, diform, sașiu, să nu fi avut niciodată puterea blestemată de-a plăcea femeilor. Darul ăsta i-a adus mai mult neplăceri decât bucurii.

Apoi pleacă, Rolls-Royce-ul îi așteaptă. E încă noapte, nu pentru multă vreme însă. Automobilul lunecă pe caldarâmul pătat de ulei. Jaroslav nu se clintește. Îi este somn și-l doare puțin capul.

Pe neașteptate, Minnie se apleacă, profitând de o ușoară zdruncinătură la un viraj și-și lipește buzele de buzele lui. Jaroslav simte gura umedă a lui Minnie și o limbă care o caută pe a lui. Răsuflarea cu miros de alcool a lui Minnie îi face greață.

Femeia gâfâie. Spune, în germană, cuvinte întretăiate pe care el nu le înțelege. Apoi se strânge într-însul, ca după aceea, brusc, să se încordeze și să-l respingă cu furie. Automobilul se oprește, Minnie deschide portiera, îl împinge afară de spate.

Jaroslav rămâne la marginea trotuarului, ușor beat, impregnat de parfumul lui Minnie și de gustul gurii sale. Scuipă din toate puterile.

Abia izbutește s-o trezească pe portăreasa de noapte. Cheia lui nu e la tablou. Trebuie s-o fi lăsat în ușa camerei. Urcă scara ca un bețiv.

Încearcă ușa. Lumina e aprinsă. Pe patul său, Olga a adormit. Citise, așteptându-l, până când somnul a pus stăpânire pe ea. Doarme, cu o carte pe piept. Fața ei delicată e destinsă într-un repaus fără vise. Pieptul abia i se ridică, sub pulover. Oboseala desenează cearcăne ușoare sub pleoapele coborâte.

Jaroslav își scoate paltonul, pe care îl întinde peste Olga, adormită. Apoi stinge lumina și se lasă să cadă în fotoliu. În întuneric, capul i se-nvârtește. Are poftă să facă ceva extraordinar, un act eroic sau abject.

Olga suspină și se mișcă. Se va trezi? Nu. Olga nu știe ce-i teama. Și nici dragostea. Nicio Minnie nu i-a murdărit buzele. Ea e un soldat al Revoluției. Jaroslav o venerează. Ar vrea să cadă în genunchi la

picioarele patului și să plângă cu desfătare. Dar nu se clintește. Buzele îl ard. Simte pe ele urma sărutării lui Minnie.

XX MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

Elisabeth, superioara mânăstirii Ursulinelor din Avignon (Maica Sainte-Catherine) i-a scris tatălui ei că se roagă fără încetare pentru sufletul neliniștit al lui Gilbert. Ceilalți trei supraviețuitori s-au reunit. Michel, fratele cel mai mare – acum singurul moștenitor al numelui – director al Mișcării Fondurilor din ministerul de Finanțe, a sosit de la Vichy. Sylvette a venit de la Plan de la Tour, părăsind, pentru cât mai puțin timp cu putință, șase copii și pe soțul ei, al șaptelea. Sylvette a plâns mult în brațele celei „mai mari". Michel a luat un aer de circumstanță. La drept vorbind, Gilbert i-a fost întotdeauna indiferent.

Domnul Martin-Chéraille e descumpănit, ca și cum ar încerca să înțeleagă pentru ce viața îi dăduse un asemenea fiu și pentru ce i-l luase înapoi.

Primele două zile au trecut fără ciocniri. Mesele, reunindu-i pe domnul Martin-Chéraille, Madeleine, Michel și Sylvette (fără soția aprigă a lui Michel și fără soțul, distrat și aristocratic, al lui Sylvette) păreau o întoarcere în trecut, pe vremea când familia nu sporise cu un ginere și cu o noră, dar Elisabeth, cea mai mare, renunțase totuși la lume. Cu toate acestea, lipsea dintre comeseni tăcerea lui Gilbert.

— Din cei șase copii, am avut un erou, o călugăriță, un doctor, o ducesă, un poet – și un Martin-Chéraille, spunea tatăl odinioară.

Se referea la Michel, având intenția să-l determine să părăsească administrația Finanțelor pentru a-l promova în afacerile sale petroliere, unde ar fi putut prelua, în mod succesiv, cele opt președinții ale sale și cele unsprezece jetoane în diverse consilii. Ar fi fost încununarea legitimă a unei cariere de inspector al Finanțelor, provenit din mărea burghezie aflată în fruntea celei de a treia republici.

Cât despre ginerele său Grandlieu, domnul Martin-Chéraille, mai puțin uluit de titluri decât de bani, era impresionat de averea acestuia și nu de calitatea sa de duce-pair, cu o genealogie ce urca până la Ludovic al XI-lea. Domnul Martin-Chéraille credea că, posedând averea ginerelui său Sigismond și titlurile sale de noblețe, ești regele Franței. Însă ducele de Grandlieu judeca lucrurile altfel. Nu era deputat de Gers decât pentru

că nu putuse face altfel, așteptând, fără grabă, moartea unchiului său, marchizul, pentru a deveni senator. N-avea niciun dram de ambiție. O adora pe Sylvette. Îi adora pe cei șase copii dăruiți de ea. Era deplin fericit. Reședința lor favorită era domeniul din Plan de la Tour, pe care Sigismond îl moștenise prin Luynes, și care ocupa, dincolo de Sainte-Maxime, trei sute de hectare de pădure, de vii și de mărăcinișuri de munte. Un adevărat castel al Frumoasei din pădurea adormită, ce-ar alcătui, laolaltă cu palmierii, măslinii, trandafirii și mimozele, Paradisul terestru.

Ducele de Grandlieu era fără îndoială singura ființă de pe lume, care, fiind foarte bogat, n-avea nicio grijă pentru banii săi. Nu se îngrijea nici de cursul bursei, nici de schimburi, nici de plasamente. În consecință, averea sa sporea și mai mult – cu toate că era jefuit.

În cea de-a treia dimineață, trăsăturile domnului Martin-Chéraille sunt stranii. Copiii îi cunosc bine chipul din zilele când acțiunile sunt în scădere la Bursă, ori când e criză ministerială cu perspective rele. Îi poftește în biroul său.

— Copii, spune el, Gilbert a lăsat un testament.

Cât de puțin seamănă asta cu Gilbert: testamentul lui Zefir.

— Gilbert a lăsat un testament, și ceva care seamănă cu o familie: o amantă, adunată cine știe de pe unde și un copil, al cărui tată pare convins că a fost.

Madeleine simte inima bătându-i. Un copil. Schimbă o privire scurtă cu Sylvette.

— La urma urmelor, urmează domnul Martin-Chéraille, această aventură nu mă surprinde peste măsură de mult.

Pare satisfăcut să aibă, în sfârșit, un reproș postum de adresat fiului său, al cărui anarhism resemnat n-a putut să-l înfrunte niciodată.

— Dar Gilbert, continuă dânsul, nu posedă nimic decât ceea ce se cheamă „speranțe”, ceea ce, în cazul care ne preocupă, e de o tragică ironie. Neputând-o accepta pe această falsă noră și pe acest pretins nepot fără un prealabil inventar, am hotărât să asigur tinerei femei o rentă convenabilă, cu capitalul reversibil asupra persoanei copilului, când acesta va deveni major. Astfel, ne vom fi făcut datoria, pentru cazul

când copilul ar fi bastardul lui Gilbert. Dacă nu, am intenția să cer acestei domnișoare să distrugă în prezența mea testamentul – conceput de altfel în bună regulă. Eu mă simt bine cu sănătatea. Speranța morții mele nu poate îngădui acestei persoane să-și crească copilul. Remediez acest lucru, dar salvez un sfert (deoarece Elisabeth a renunțat la succesiunea mea în favoarea dotei ei încredințată mânăstirii) din patrimoniul familiei noastre care se va afla astfel încredințat, pe treimi, vouă trei.

O tăcere urmează cuvintelor domnului Martin-Chéraille. Apoi Michel aprobă cu ușurare. Madeleine n-a ascultat. Se gândea la acest copil al lui Gilbert. Oare să aibă ochii lui?

— Ai cumva adresa acestei persoane, tată? întreabă Sylvette.

— Desigur, dar...

— Mă voi duce s-o văd, și pe copil de asemenea.

Domnul Martin-Chéraille trece în defensivă.

— Ia seama, Sylvette.

Sylvette se apropie de birou, frumoasă, roză, grăsulie ca o mică prepeliță, cătuși de puțin deformată de cele șase sarcini purtate în șapte ani de căsătorie.

— Bine, bine, ducesă, spune domnul Martin-Chéraille.

Scrie adresa pe un bloc-notes și îi întinde foaia, în tăcere.

La dejun, furtuna izbucnește. Masa durează. Domnul Martin-Chéraille mestecă încet, după obicei.

Michel, obligat să se întoarcă noaptea următoare la Vichy, pune pe tapet politica Mareșalului.

— Situația este foarte tulbure, spune el. Forțele de redresare sunt de pe acum derutate, în parte de către propaganda englezilor și a colonelului lor de Gaulle, dar mai ales de către politica fățarnică dusă în interior de oamenii vechiului regim.

— Într-adevăr, poporul acesta e incorigibil! exclamă domnul Martin-Chéraille. Cum! Franța, care a avut norocul să-l întâlnească, pentru salvarea sa, pe mareșalul Pétain, nu e unanimă alături de salvatorul ei?

Madeleine nu se gândise niciodată la reacțiile tatălui său față de înfrângere. Simte o fremătare cuprinzând-o pe Sylvette.

— Se dă dovadă oare de destulă energie? se neliniștește domnul Martin-Chéraille. Franța nu poate fi guvernată decât dacă, la stimularea conducătorului, corespunde fidelitatea organelor de transmisie.

Madeleine întreabă:

— Cum poate o țară să facă „revoluție", când numără aproape două milioane de prizonieri și când două treimi din teritoriul ei sunt ocupate de inamic?

Domnul Martin-Chéraille o fixează pe fiica lui ca și cum ar fi foarte departe, exact la linia orizontului.

— Nu mai există inamic, Madeleine, răspunde el încet. Există un învingător și, trebuie să spun, un învingător cu desăvârșire corect și admirabil organizat. Cât despre prizonieri, spiritul lor, fortificat prin viața din lagăre, maturizat prin suferință, va deveni, trebuie să sperăm aceasta, cel mai bun ciment al „Revoluției naționale".

— Nu mai există inamic! strigă Sylvette, nemairezistând. Atunci de ce au murit oare doi dintre frații noștri? Cine i-a ucis?

— Știu, răspunde domnul Martin-Chéraille. Au fost purtătorii unei moșteniri grele, de neîncredere, adusă de secole. Dar tocmai sacrificiul lor trebuie să ne orienteze spre perspectivele largi ale unui continent reconciliat.

— Sub semnul nazismului triumfător! izbucnește Sylvette.

Valetul aduce desertul.

— Trebuie să fii realist, spune atunci Michel. Anglia e bătută. E o chestiune de săptămâni. Trebuie deci să recurgem, deîndată, la o politică de colaborare cu Germania. Noi îi aducem un sprijin care nu-i neglijabil și de care ea va ține seamă în ceea ce ne privește.

— Germania va fi bătută și noi vom fi de două ori striviți și de două ori dezonorați, strigă Sylvette, ridicându-se și aruncându-și șervetul șifonat pe masă. Dumneata, tată, dumneata! Să vorbești astfel când adineaori am ținut în brațele mele un mic orfan, care e sânge din sângele dumitale. Nu ne e de ajuns armistițiul ăsta groaznic. Mai trebuie să te și aud spunând, pe dumneata, că ei sunt foarte *corecți!*

Și Sylvette părăsește încăperea, în vacarmul general. Domnul Martin-Chéraille înalță din umeri.

— Dragă băiete, îi spune el lui Michel, acestea sunt probleme pe care am fi făcut mai bine să nu le abordăm decât la mine în cabinet. Aș fi vrut să te pun la curent în ceea ce privește chestiunea petrolului. Am avut contacte utile. Evident, dăm drumul la lest, dar scăpăm de dictatura anglo-saxonă.

Îl ia pe Michel de braț și-l duce cu sine spre biroul său.

O jumătate de oră mai târziu, Madeleine îi găsește pe cei doi bărbați discutând despre repercusiunile asupra echilibrului monetar, despre indemnizațiile cotidiene în valoare de patru sute de milioane, plătite pentru cheltuielile de ocupație.

— Sylvette regretă pornirea ei de adineaori, tată. Era tulburată din cauza vizitei ei de azi-dimineață. Nu știa cum să-ți povestească întrevederea cu mama micului Alain...

— Sylvette a fost desăvârșit de incorectă, o dată mai mult, răspunde domnul Martin-Chéraille. E răsfățată de un soț deplorabil.

— Tată, protestează Madeleine, Sylvette și cu mine trebuie să te părăsim mâine. Eu trebuie să mă întorc la postul meu de la Geneva. Nu știu care va fi reacția prizonierilor față de „Revoluția națională” și dacă îi va elibera în curând „colaborarea”, dar știu că le e foame, că începe să le fie frig. Știu că sute de mii de familii sunt fără vești și că sute de mii de prizonieri nu știu ce s-a întâmplat cu ai lor, aflați în coloanele de fugari mitraliate de către Stukasurile bine „organizate”.

— Bine, exclamă Michel, n-ai să începi și tu un discurs în stilul Sylvettei? Apropo, n-ai putea să lași munca asta altuia, acum când războiul s-a terminat?

— Tată, răspunde Madeleine după o ezitare, o voi întovărăși pe Sylvette până la Plan de la Tour. Biletul meu de liberă trecere îmi dă dreptul la asta. Mi-e dor să-i îmbrățișez pe cei șase nepoți ai mei. Și-apoi, Sylvette îmi cere să-l examinez pe fiul lui Gilbert, care e plăpând și pe care îl ia cu ea.

— Ia cu ea acest copil? se miră domnul Martin-Chéraille.

— Se numește Alain.

— Nu mai spune! exclamă Michel. Mama lui se desparte de el?

— Mama lui vine cu noi.

— La castel? împreună cu copiii ducelui de Grandlieu?

— S-a promovat destul calitatea de bastard în înalta nobilime, ironizează Michel.

— Sylvette consideră că e de datoria ei, conchide Madeleine. Dintre noi trei, ea e singura care o poate face.

— Nici tu nu ești departe de a împărtăși punctul ei de vedere, încheie domnul Martin-Chéraille. Dar, primo, ce garanție aveți că acest copil este fiul lui Gilbert?

— S-ar părea că-i seamănă leit. Îți seamănă și ție, tată.

— Gilbert nu-mi semăna deloc.

— Dintre noi trei, Gilbert era acela care îți semăna cel mai mult.

Domnul Martin-Chéraille, surprins, scutură din umeri, ca pentru a se descotorosi de această asemănare.

— La castelul din Plan de la Tour, veți face din ea o declasată.

— Sylvette a găsit-o agreabilă și simpatică. Practică dactilografia la domiciliu, ca să nu-l părăsească pe Alain.

— Ai crede că citești un roman de Octave Feuillet, spune Michel... Povestea asta cu asemănarea, ce mai gogoși! Toată lumea seamănă cu toată lumea...

Domnul Martin-Chéraille suspină, își pune ochelarii săi groși de baga și se apleacă peste bloc-notes.

— Am o întâlnire importantă la Majestic, spune... Chiar cu führerul petrolului. Un băiat remarcabil...

— Eu mă duc în strada Rivoli, spune și Michel. Totul e complicat cu astea două zone. Mareșalul nu va putea guverna decât de la Paris. Ceea ce nu va întârzia prea mult, cred. Laval a cerut pentru el o întâlnire lui Hitler. S-ar putea să fie eficient.

— Pe diseară, Madeleine, adaugă domnul Martin-Chéraille, făcându-i semn fiului său să treacă înaintea lui. Am mașina jos. Mi-au dat toate înlesnirile.

Madeleine coboară la ea: la parter, un apartament de holtei, care dă sub boltă.

În urmă cu câțiva ani, în momentul căsătoriei lui Michel, domnul Martin-Chéraille făcuse transformări importante, aranjând etajul al

doilea pentru Michel, rezervându-și primul etaj. De la moartea soției sale, dădea dejunurile de afaceri la restaurant. Seara, copiii își aveau tacâmul pus la masa paternă. Copiii lui Michel – mai mult din economie – erau oaspeți foarte consecvenți. Dimpotrivă, vizitele celor ai lui Grandlieu deveneau din ce în ce mai rare, pe măsură ce numărul lor creștea. Gilbert, în ultimii doi ani, își rărise aparițiile. De-abia acum se cunoștea motivul. Cât despre Madeleine, consacra două cine pe săptămână tatălui ei. Le fixa, de preferință, în zilele când lipsea Michel, pentru ca domnul Martin-Chéraille să se afle arareori singur dinaintea mesei mari.

Pe când era tânăr, viața nu-i fusese prea ușoară. Salariul lui de inginer miner era mic și tatăl său era un zgârcit. Nici prea bogat de altfel, președintele Martin, de la Curtea de Casație. Averea care-i îngăduise domnului Martin-Chéraille să-și ia avânt venea de la familia Chéraille. Mătușa Chéraille, sora mamei sale, rămasă văduvă fără copii, îl îndrăgise. Îi lăsase averea ei, sporită în decursul a cincizeci de ani de văduvie și de avariție sordidă: căci trăia din dobânzile veniturilor.

Din această avere, domnul Martin-Chéraille (testamentul cerea să adauge numele de Chéraille la patrimoniul Martinilor, și Consiliul de Stat ratificase această clauză) făcuse un instrument al puterii. Hazardul carierei sale de inginer miner îl făcuse să aleagă petrolul, pe atunci aflat în stadiul copilăriei. Îi studiase problemele tehnice și financiare. Inteligența lui, înceată, dar minuțioasă, făcuse din el un specialist unanim recunoscut.

Madeleine se întoarce la parterul ei. Unde amintirile o așteaptă, nerăbdătoare să pună stăpânire pe ea, de îndată ce va fi vârât cheia în broască. E un gest pe care l-a făcut atât de des, în timpul celor cinci ani de viață independentă (1934: sfârșitul internatului, teza, căsătoria lui Michel și instalarea lui). Dar din momentul în care deschide ușa, mirosul intim al micului ei apartament o invadează.

Cabinetul dă spre stradă, cu cele două ferestre prevăzute cu bare grele; iată masa, având notate în carnet întâlnirile din 2 septembrie 1939 (veniseră oare?) – prespapier-ul, cadou al profesorului Rémongin. Pe perete, un portret al Sylvettei, de Marie Laurencin, cadou al ducelui,

într-o ramă pliantă, pe birou, fotografiile disparate ale familiei. Mama sa, de pe acum puțin cam ștearsă, Gabriel, soldat în 1918, cu barba înconjurându-i obrazul ca un colier și cu chipiu, Elisabeth încă fată, încă femeie, în taior după moda din 1922, Michel, de pe atunci sigur de el, îmbrăcat în uniformă de elev, Sylvette, fetiță adorabilă, atât de dornică de tandrețe, încât se refugia în brațele Madeleinei ca să stea așa până la sfârșitul nopții – atât de copiliță, cu toate că era mai mică numai cu trei ani –, domnul Martin-Chéraille, în costum de gală (membru al Academiei de științe morale și politice). Madeleine alesese acest portret din cauza surâsului, singura expresie a tatălui său care-i plăcea. Și Gilbert în pantaloni scurți.

În curând îl va cunoaște pe Alain; Sylvette o va conduce la Jeanne.

Se uită prin apartamentul pustiu, de unde viața a pierit. Laboratorul e plin de praf. Camera care o decepționează este micul ei salon, separat de odaia de zi printr-un joc de perdele: salon și bibliotecă, odaia unde stătea de obicei. O găsește înspăimântătoare. După război, totul va trebui aranjat altfel.

După război, Gilbert nu va mai fi acolo. Niciodată nu va mai suna cu mici apăsări grăbite.

Se aude soneria. A și venit Sylvette? Deși nu-i felul ei de-a proceda, Madeleine se duce să deschidă. E un ofițer german. Se trage înapoi.

— Oh! Nu mă gândeam că dumneavoastră înșivă... Bună ziua, domnișoară.

Îl recunoaște pe Walter von Kirshoff, „flirtul” ei de la congresul din Valais. Madeleine ține ușa cu mâna stângă.

— Într-adevăr, spune, într-adevăr.

Walter ezită.

— Domnișoara von Hoffmanstahl mi-a dat adresa dumneavoastră. Am venit numaidecât. Au trecut unsprezece ani aproape, și dumneavoastră sunteți aceeași, domnișoară.

Madeleine nu se clintește. Așteaptă.

— Dacă vă deranjez astăzi, aș putea să revin altă dată, spune bărbatul după o clipă de strâmtorare. Nu știam cum să vă previn de vizita mea. Am trecut cu totul din întâmplare...

Dinaintea tăcerii, a imobilității Madeleinei, stânjeneala pune stăpânire pe el. Încheie foarte repede:

— Îmi veți face onoarea unui dejun în timpul căruia să evocăm acele frumoase amintiri?

— Nu, spune Madeleine, fratele meu a murit.

— Oh! articulează el simplu.

Walter se îndreaptă, se înclină brusc. O privește. Ar mai spune ceva... dar renunță. Își pocnește călcâiele și pleacă.

Madeleine închide încet ușa, de care se sprijină.

— Gilbert! Jean! Dați-mi curaj!

XXI
GEORGES MERLIN

În sate care nu pot fi deosebite pe vreo hartă, niște negri culeg fructele. Într-un port arzător, tonele de cacao se îngrămădesc în cale. Cablurile transmit mesaje pe fundul apelor. Telegramele zboară în jurul lumii. În timpul unui ceai, o femeie frumoasă bea o ceașcă de ciocolată spumoasă. Un îndrăgostit cumpără o cutie, decorată după gustul modern. Pe o șosea albă, o fetiță se întoarce de la școală, forfecând cu dinții o tartină de pâine albă și ronțăind o tabletă mare de ciocolată. Asta era, odinioară, poezia lui Georges Merlin.

Un joc pasionant, în care el își punea averea pe cursul pieții din Dakar. În fiecare dimineață, se trezea gata de luptă. Trebuia să fii mai inteligent decât colegul din Zürich, mai prompt decât cel din Bruxelles. Era un meci în care conta mai ales plăcerea victoriei.

În biroul său din Paris, Georges Merlin se plictisește. Nu mai e vorba, în această revoluție a cinstei, decât să știi cui să distribui șperțurile la Vichy. Comisiei de Armistițiu? Comisiei de Aprovizionare?

Viața se scumpește și Gabrielle e pe zi ce trece tot mai exigentă. El însuși cheltuiește o avere la restaurant. Jocul constă în a descoperi bistrouri unde se mănâncă lucruri oprite, carne în zilele când este autorizat peștele, pește, în zilele cu carne. Adăugați la toate, acest oraș care pare a ignora dezastrul, însă fără distracțiile Berlinului din 1920. Modeste localuri de noapte, unde te îmbeți numai în zilele în care alcoolul este interzis.

Un nume pe un capăt de hârtie. Georges Merlin sare în sus. René Corvin. Coboară val-vârtej scara în tirbușon care duce din biroul său la „expediție", țâșnește în hol, cade în brațele unui flăcău bărbos pe care îl recunoaște cu greutate: cât e de slab și de palid! Cât de descumpănit e, omul ăsta prin excelență hotărât!

În fundul unui restaurant vecin cu piața Bursei, cu coatele pe masă după un dejun consistent, Corvin, care nu și-a descleștat dinții deloc, se lasă purtat de oarecare euforie. Fugise în momentul în care germanii,

aproape de frontiera Luxembourgului, îi dirijau pe ofițerii prizonieri spre anumite lagăre, special amenajate pentru ei în Germania.

Putea oare să admită că va rămâne ani întregi departe de Georgette? De când devenise amantul ei (din vina lui Georges, în timpul permisiei lui de Crăciun), nu mai avea liniște. Câteva nopți de dragoste febrilă în decursul celor două permisii. Iar după aceea scrisori. Dar ce putere au niște scrisori asupra unei femei care trăiește exclusiv în prezent? Corvin nu suferise nici de foame, nici de sete, nici de frig, nici de promiscuitate, nici de plictis – de nimic altceva decât de gelozie.

Când aflase de dragostea asta absurdă, Georges regretase acea seară de revelion, organizată pentru ca René să petreacă o „permisie plăcută". Ce idee să „cristalizezi" asupra Georgettei Serano!

René Corvin: Intrat primul la Școala Normală secția științe. Agregat de fizică la douăzeci și doi de ani. La treizeci de ani, descoperă o nouă aplicare a teoriei „cuantelor". La treizeci și patru de ani, premiul Nobel pentru fizică. La treizeci și cinci de ani, căpitan de artilerie într-o fortăreață pe linia Maginot... La treizeci și șase de ani...

— Era cât pe ce s-o omor, bătrâne. Pentru că sunt robust ca un fiu de țăran. Cât despre ea, e ca o ciocârlie. Da, era cât pe ce s-o omor. Am sosit direct la Paris. La ce-mi folosea să fiu liber, fără ea? Nenorocirea a vrut să nu aibă spectacol. Puține teatre s-au redeschis. Era acasă... și nu singură. Îți spun eu, bătrâne, se întâmplă să vezi roșu. Am avut baftă: n-aveam nicio armă. O țineam de umeri și-i strigam în față tot ceea ce suferisem în timp ce ea făcea dragoste. Iar el, un omuleț sfrijit, înspăimântat, ezitând între fugă și acte cavalerești. Ridicolul situației m-a lăsat cu gura căscată. Am plecat pe jos. Am străbătut Franța fără să-mi pese de nimeni. Niciun german nu m-a oprit. La linia de demarcație, am trecut adresând un mic salut din mână oamenilor din post, care nici măcar n-au ieșit. A doua zi, am furat o bicicletă ca să merg mai repede. Aveam ce să mănânc vreo câteva zile, dar nu și cu ce să iau trenul. Trebuia să ajung la Marsilia, înainte de a-mi epuiza mânia și banii.

Georges comandă două noi coniacuri. Apoi spuse:

— Pentru început, am să te trimit la odihnă, la Beauvallon. Voi telefona să fim așteptați la gara din Saint-Raphaël. Am un gazogen. Un

motor care merge cu cărbune de lemn. Principalul este că poți să te servești de el. Marsilia nu-i bună pentru ceea ce ai tu. Eu n-am mare lucru de făcut pe-aici decât o muncă neînsemnată și scriptologie. O să mergem la pescuit.

Corvin mormăie, graseind, cu accentul său greoi din Burgundia.

— Doar nu-ți închipui că am de gând să stau fără să fac nimic, sau că sunt în stare să mă ocup de mecanica ondulatorie când nemții sunt la Paris. Există două soluții: să ajung în Anglia sau să pun pe picioare, în Franța, o organizație. Un vlăjgan ca mine, care nu pune mare preț pe pielea lui, poate să mai fie încă de folos, pricepi?

Deoarece gazogenul n-a funcționat, Georges și René au trebuit să se culce la Saint-Raphaël. Georges a întâmpinat cele mai mari greutăți, pentru a-l împiedica pe René să se îmbete a doua oară. Se „făcuse" încă de la prânz. Să te cherchelești de două ori pe zi, e mult chiar și pentru niște capete geniale, înălțate deasupra unei cherestele robuste. S-au dus la cinema. O poveste de dragoste fonfăită și desuetă pe care Corvin n-a putut s-o suporte până la capăt. Voia să spargă ecranul sau să-și sfărâme scaunul.

Georges e neliniștit în privința întâlnirii dintre Gabrielle și Corvin. Ei nu i-a plăcut niciodată necioplitul ăsta căruia smochingul îi stă prost, care nu joacă bridge și pe care îl denumește „ursul fizician". Pentru ea, un fizician e un individ care joacă feste în genul lui Tom Titt. Gabrielle găsește că René Corvin, care s-a eschivat întotdeauna să facă pentru ea fie și cea mai neînsemnată experiență amuzantă, e o persoană pretențioasă și plictisitoare.

Lăsându-l pe Corvin să doarmă, Georges a vizitat câțiva clienți, capabili la nevoie să devină furnizori. A promis ciocolată și a adunat unt, ouă, brânză, un litru de ulei și un iepure. E mulțumit ca un licean care se duce la un picnic.

Se așază la o cafenea de pe promenadă ca să bea un erzaț de cafea. Trece o femeie tânără pe bicicletă, cu un coș pe portbagaj. Georges tresare. Îi sunt cunoscute silueta, chipul. Cum tânăra femeie se oprește în fața cofetăriei, Georges sare:

— Domnișoara Martin-Chéraille! Bună ziua, doctore! Ce noroc!

În mai multe rânduri, de la congres, au avut prilejul să se întâlnească la Paris, ultima dată în îmbulzeala de la Salonul de Toamnă din 1938.

— Locuiești la Saint-Raphaël?

— Sunt pentru câteva zile la sora mea, în apropiere de Sainte-Maxime. Am venit cu bicicleta după cumpărături. Ador bicicleta.

Cumpără o mare cantitate de bomboane și explică, surâzând:

— Sora mea are șase copii.

— Oh! Am niște ciocolată pentru ei.

Georges e străfulgerat de o idee.

— Vreau să-ți cer un mare serviciu. Mă adresez medicului. Vrei să-mi îngădui să-ți prezint, numaidecât, pe unul dintre prietenii mei care tocmai a evadat? Mi se pare foarte zdruncinat. Sfaturile dumitale mi-ar fi prețioase.

Madeleine are un moment de ezitare.

— Trebuie să fiu înapoi până la dejun.

Dar Georges știe să întreprindă o afacere.

— Vom remorca bicicleta dumitale de mașina mea și te vom depune la Sainte-Maxime. Ai să-l faci să vorbească pe drum... și mâine îmi vei face plăcerea să dejunezi la Beauvallon... Pentru a lua ciocolata nepoților... și a-mi spune diagnosticul.

— S-a făcut, spune ea. Unde se află?

— Doarme la hotelul Terminus.

— Hai să-l trezim.

XXII
MADELEINE ȘI GEORGES

Georges merge înaintea Madeleinei, sub pergola acoperită cu trandafiri de toamnă a vilei din Beauvallon.

— Cum îl găsești? întreabă el cu îngrijorare.

— Nimic serios, cred. Ține-l câtva timp aproape de dumneata. Distrează-l.

— Aici e partea dificilă. Până la război, nu-l interesa decât mecanica ondulatorie. Acum însă, se pare că nu-l mai interesează deloc.

— Cazul lui nu-mi face impresia că ține de medicină.

Au ieșit pe terasă.

— Avem o vizită neprevăzută: o femeie frumoasă, o actriță de cinema, Kate Christiania.

— Marea vedetă germană? Ar putea fi distractiv să vezi de aproape un animal de soiul ăsta.

Pe terasă, Kate, foarte la largul ei, flecărește cu Corvin. Georges face prezentările.

Gabrielle se ivește, într-o rochie fermecătoare. Invitații trec la masă.

— Veți rămâne mai multă vreme în Franța? întreabă Gabrielle, făcând pe amfitrioana grijulie.

Madeleine plimbă o privire amuzată asupra acestui ansamblu disparat de convivi.

— Tocmai am turnat un film în Italia, spune Kate zâmbitoare. Din nefericire, nu mi-am putut obține viza, pentru a mă întoarce la Hollywood.

— Cinematograful își va relua într-o oarecare măsură activitatea în Franța?

— De curând mi s-a propus să turnez un film la Nisa. N-am lucrat niciodată sub direcția unui francez.

— De fapt, spune Georges, știi că noi datorăm vizita domnișoarei Christiania unuia dintre vechii noștri camarazi de la Valais, care este unul dintre bunii săi prieteni? Îți amintești de Jean Breuil, Madeleine?

Tulburarea Madeleinei nu-i scapă lui René Corvin.

— Desigur, spune ea cu un efort.

— Oh! strigă impetuos Kate, poate aveți știri de la el?

— Nu, răspunde Madeleine. Nu.

Georges toarnă puțin roze de Var. Kate își duce paharul la buze și-l golește dintr-o înghițitură.

— S-a împlinit un an și jumătate, spune, de când încerc, prin toate mijloacele, să aflu ce s-a întâmplat cu Jean.

— Doctorița Martin-Chéraille este atașată la Crucea Roșie internațională. Ar putea fi de ajutor în cercetările dumneavoastră, insistă Georges.

Ochiul ca un sfredel al lui Corvin străpunge apărarea Madeleinei, care are impresia că se află goală dinaintea acestui necunoscut.

— Numai din întâmplare, reia Kate cu deliciosul ei accent cosmopolit, când răgușit, când languros, am găsit adresa dumneavoastră pe un capăt de hârtie, domnule Merlin. Jean mi-a dat-o ca pe aceea a unui prieten cu care el se află în raporturi frecvente.

— Lucru adevărat, odinioară, răspunde Georges. În iunie 1939, înainte de-a se îmbarca la Toulon, pentru un reportaj, a cinat cu mine, la Marsilia. După aceea a venit războiul. Nu cunoșteam adresa lui militară. Nu mi-a scris.

— Oh! spune Kate dezolată. Erați ultima mea speranță!

Schimbându-se tema discuției, Madeleine o examinează pe Kate. Femeia asta l-a ținut pe Jean în brațele ei, i-a cunoscut sărutările, plăcerea. Dacă a fost ucis, poate că spre ea a zburat cel de pe urmă gând al lui... Să fie oare gelozie, această tulburare care sporește? Ce rol a jucat oare Kate în viața lui Jean? Fără îndoială că îl iubește încă, de vreme ce-l caută.

E încântătoare Kate Christiania, și, cu toată afectarea minuțioasă a feței, a întregii sale persoane, a zâmbetului, a atitudinilor sale, uluitor de naturală. Joacă personajul lui Kate Christiania cu cea mai perfectă simplitate. Ochii ei mari de vis se pironesc asupra Madeleinei.

— Era o ființă distinsă, un pic nebunatică. Oh! sunt sigură că a scăpat din război. Cu toate acestea, de ce nu i-a scris celui mai bun prieten?

Madeleine îl revede pe Jean pe peronul gării din Lyon. Îi simte sărutarea pe buze și roșește, își azvârle capul îndărăt cu un gest brusc. Această femeie a cunoscut un Jean pe care ea, Madeleine, nu-l va cunoaște niciodată. După cum există și un Jean care ei îi este interzis, rezervat numai Madeleinei.

Gabrielle o intervievează pe Kate despre succesele sale, despre Hollywood, debuturile ei. Tonul conversației se ridică în timpul desertului. Georges scapă câteva cuvinte frivole, care-i aduc niște încruntări din sprâncene din partea Gabriellei.

Madeleine n-o scapă din ochi pe actriță. Dacă l-ar fi iubit cu-adevărat pe Jean, putea să râdă astfel, să evoce vremurile când Jean nu intrase încă în viața ei, să se acomodeze cu un timp din care Jean a ieșit, poate, pentru totdeauna?

Ce înseamnă darul corpului ei pentru Kate Christiania? Trebuie să fi avut numeroși amanți înainte – și poate după. A putut să sărute alți bărbați, să se culce cu ei, în timp ce Jean lupta? A putut să turneze filme, sa încerce rochii, să-și trăiască fiecare zi din viața ei de actriță și din viața ei de femeie?

Întâlnește privirea lui René Corvin. Citește în ea simpatie și ceva care aduce a milă.

— La ce visezi? întreabă Georges.

Madeleine tresare.

— O admiram pe domnișoara Christiania în acest decor provențal. O scenă de film ai spune, cu marea în depărtare.

Madeleine a pus în cuvintele ei un pic de amărăciune: Jean ar fi meritat o altă dragoste.

Dar ce știe ea despre dragoste? Mai puțin decât o elevă de pension care a visat citind cărți interzise. Mai puțin decât Elisabeth, care a intrat la mânăstire, după o decepție sentimentală. Cei din familia ei admiseseră odată pentru totdeauna, încă de când ea avea șaptesprezece ani, că Madeleine era fără farmec, însă deosebit de inteligentă. Încă de atunci Madeleine hotărâse că nu va fi femeie ci medic, dezamăgită repede în privința visurilor de dragoste de către mizeriile pe care le scoate în evidență meseria: maladiile, sarcinile, brutalitatea bărbatului.

Colegii care, la facultate, la spital, îi făceau o curte discretă, au fost repede puși la locul lor sau potoliți: Madeleine nu mai era de atunci, pentru ei, decât Martin-Ché.

Gabrielle strecoară la urechea soțului ei, în timp ce se îndreaptă cu toții spre terasa unde e servită cafeaua:

— O morocănoasă, doctorița ta. Ar face casă bună cu fizicianul.

Ideea îl încântă pe Georges. Iată două ființe care ar părea că sunt făcute să ia viața în serios împreună!

René Corvin l-a prins de braț pe Georges, îl reține atât cât să-și aprindă o țigară.

— Prietena ta, doctorița... spune el.

Georges surâde. Să fi găsit oare și doctorul și leacul în același timp?

— ...e îndrăgostită. A suferit în tot timpul dejunului.

Georges îl privește pe vechiul său prieten cu îngrijorare. Diagnosticul Madeleinei îl liniștise. Și iată că bietul flăcău se întoarce la ideea lui fixă.

— Știu ce spun, continuă Corvin, urmărind-o pe Madeleine din ochi. Între aceste două femei există umbra unui bărbat.

— Doctore, spune Kate, am amețeli. Mi-am îngrijit ochii, stomacul. Degeaba. Dacă ați ști cât e de agasant!

XXIII
MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

Pe un transatlantic perfecționat, care face *rocking-chair*, Sigismond de Grandlieu se balansează, cu ochii închiși. Se aud, în depărtare, piuind cei „mari”. La picioarele ducelui, Bébel, cea mai mică dintre fetițe, se târăște în țarcul ei, pe o cuvertură. Are aproape un an. Mai departe pe terasă există un alt țarc unde un bebe mai mare se ține pe picioare. E Alain. Privește cu mare interes eforturile pe care le face vara lui legitimă, Bébel, ultima născută a ducilor de Grandlieu, ca să-și ridice cuvertura, în speranța că va găsi nisip să mănânce.

Alain, bastardul, are un tangaj primejdios. Ar dori să-și escaladeze hotarele, ca să se ducă în țarcul vecin. Dar opiniile conjugate ale bonelor și ale Sylvettei i-au separat la o distanță cam de un metru cincizeci.

Stând foarte dreaptă pe un scaun, Jeanne, îmbrăcată în negru, tricotează. Sylvette face tot posibilul spre a o convinge că titlul ei de mamă a lui Alain ajunge din plin ca să-i dea drept de cetate. Jeanne are un nod în gât. Nici ea nu știe dacă este recunoștință sau ingratitudine.

Atentă la eforturile lui Bébel, Sylvette își ciulește urechile spre ecourile îndepărtate ale jocurilor celor „mari”, aflate sub îndrumarea Eleonorei, cea mai mare, urmată sau chiar întrecută de către Eude, fiu mezin și moștenitor al titlului, copil convins de timpuriu de importanța misiunii sale și pentru a cărui educație ducele își consacră, din când în când, puțina activitate de care este în stare.

Stând pe bordura de piatră, Madeleine privește peisajul provențal care se întinde cât vezi cu ochii. O iubește cu tandrețe pe Sylvette. Și are o mare și temeinică afecțiune pentru molâul ei de cumnat. Cei șase copii i-au făcut o primire călduroasă mătușii Madeleine.

Și-apoi există Alain, agățat de fustele acestei Jeanne, crispată toată (în așa măsură încât Sigismond, deși indiferent prin definiție, a întrebat dacă practică lupta de clasă la domiciliu) Alain, miniatura lui Gilbert, privirea lui gravă, surâsul lui fugar, ba chiar și spicul său de păr pe creștetul capului.

Madeleine s-a străduit s-o umanizeze pe Jeanne. I-a explicat că prezența ei ar putea s-o salveze pe Sylvette, care o considera ca pe-o soră și dorea ca Alain să fie crescut ca unul dintre băieții ei. A liniștit-o asupra sănătății copilului, plăpând fără îndoială, dar fără nicio tară, și i-a confirmat că hrana bună și clima vor face minuni.

Alain pare satisfăcut, deoarece Bébel a ridicat cuvertura și ia un pic de nisip. Dar Sylvette are ochi. Se repede. Hait! ratat.

În această clipă iureșul își desfășoară pânzele, condus de către Eude, care pare să fi smuls definitiv frânele conducerii din mâinile surorii sale Eléonore. Ceilalți trei îi urmează cum pot, la un an distanță fiecare, adică la câțiva pași, când trebuie s-o ia la trap, călare pe un băț, sub ordinele marchizului Eude, viitor duce de Grandlieu, al douăzeci și nouălea la număr.

Al douăzeci și optulea duce deschide un ochi și alungă o muscă.

— Madeleine, vrei să te însoțesc la Sainte-Raphaël?

— Nici vorbă!

Liniștit, ducele închide la loc ochiul întredeschis. Musca persevereză în jurul nasului său. Ducele murmură:

— Muște! În noiembrie!

Apoi, după ce a constatat această nouă abatere de la tradiții, nu mai spune nimic. Madeleine se ridică.

— Mai ai încă vreme, spuse Sigismond. N-o să cinezi la vagonul-restaurant, Edmond ți-a pregătit un coș. Există și cafea într-un termos:

Madeleine face câțiva pași spre Sigismond.

— Cred că de data asta... și mulțumesc, Sigismond, pentru Crucea Roșie. E drăguț, foarte drăguț.

— Am dat eu ceva pentru Crucea Roșie? se interesează Sigismond. Chestiunile bănești o privesc pe Sylvette, nu știi?

Face un efort afectuos pentru a se ridica și a o săruta pe Madeleine pe amândoi obrajii.

— Am să te conduc la mașină.

Madeleine l-a luat pe Alain în brațe.

— Să-mi trimiteți fotografii de la cei șapte nepoți și nepoate ale mele, subliniază ea. Mi-ați promis.

O sărută pe Jeanne.

— Hai, hai, Jeanette! Curaj! Vei face din Alain un bărbat...

Ciudată fată. E oare emoționată? Madeleine ar da mult să știe. Și, de asemenea, să știe ce anume l-a sedus, la ea, pe Gilbert. Să fie rezistența ei pasivă, sau acest mister care poate nici măcar nu este un mister?

În sfârșit, Jeanne se află aici.

Cei cinci „mari" se agață de grumazul mătușii Madeleine. Sylvette trebuie s-o scape de ei, desprinzându-i, unul câte unul.

Trenul gonește în noapte. Madeleine n-are poftă de mâncare pentru a aprecia conținutul coșului pe care Sylvette, cu grija ei meticuloasă, l-a întocmit ea însăși, dojenindu-l pe bucătarul-șef, luându-l la rost pe majordom.

Sylvette e singura ființă de pe lume care i-a dăruit afecțiune. Gilbert? Era atât de puțin concret, atât de puțin real. Nu, de la Gilbert n-a avut decât neliniște.

Sylvette revarsă asupra copiilor săi, asupra soțului și asupra celei „mari" inepuizabile rezerve de afecțiune. Madeleine o invidiază, pentru că e mereu egală cu ea însăși, în orice împrejurare. La Paris, în fața tatălui lor și a lui Michel, Sylvette a fost uluitoare. Madeleine n-ar fi îndrăznit niciodată o asemenea răzvrătire. Să fie oare pentru că a rămas fată (fată tânără, fată bătrână?), pentru că nu e cu adevărat o femeie, ca Sylvette și ca această Jeanne, veșnic mirată, sau așa cum e Kate Christiania?

De ce Jean a tratat-o întotdeauna ca pe un camarad? Să fie cu adevărat atât de mult lipsită de farmec feminin cum a crezut ea însăși totdeauna? Incapabilă de-a fi dorită, așa cum e Kate Christiania sau cum e Sylvette? – și chiar cum e Jeanne?

Geneva. Acolo dă peste iarnă. A nins în munți. Încredințându-și valizele unui comisionar, Madeleine pleacă direct la Crucea Roșie. Nu are conștiința împăcată, pentru că și-a prelungit cu trei zile odihna la Beauvallon.

În hol, Max Dunant. În după-amiaza asta are loc o întrunire a consiliului. Era sigur că Madeleine va sosi azi. Îi prezintă discrete condoleanțe. O consultă. Ce crede Franța despre ofertele de colaborare

pe care i le face Germania? Europa se va înjgheba și Franța nu va fi exclusă dintr-însa. Va putea spera un loc demn de Istoria ei. Madeleine e prea obosită ca să răspundă. Ce-o interesează pe ea Max Dunant și elucubrațiile lui? Spune, cu toate acestea:

— Vorbești ca și cum ai fi sigur de victoria germană!

— Și dumneata poți să te-ndoiești? Statele Unite nu vor intra niciodată într-un război continental. Ajutorul economic pe care-l pot da englezilor va ajunge prea târziu. De altfel, pierderile navale ale Angliei se apropie de acelea din lunile proaste ale lui 1917. E de prevăzut că germanii vor da o lovitură decisivă în Balcani. Mareșalul Keitel și mareșalul Badoglio s-au întâlnit la Innsbruck. Spaniolii sunt câștigați de partea Axei. România a adus Sovietelor sacrificiul necesar: Basarabia. În acest fel, blocul Europei va fi repede pecetluit. Nu mai trebuie decât să reușească blocada împotriva Angliei, dacă debarcarea se va dovedi imposibilă. Și, de altfel, nu va fi așa. Germanii pregătesc o gigantică armată de invazie.

Madeleine întrerupe această privire panoramică.

— Europa germană prezintă toate atuurile pentru a te ispiti?

— Hitler va face ceea ce Napoleon n-a izbutit. Va realiza *Europa* în lipsa Europei.

— Dumneata nu știi, așadar, întreabă Madeleine cu dezgust, că Germania practică jefuirea metodică a țărilor cucerite? Că jecmănește Franța, înainte de a o aduce în stare de vasalitate? În alte locuri operează deportări monstruoase ale unor populații întregi. Să nu mai vorbim de chestiunea evreiască, de torturi, de asasinatele comise științific. *Europa* dumitale e domnia lui Antichrist.

Max protestează.

— Evident, la început, e necesar să impui prin forță ceea ce popoarele, încă atașate de particularismul lor, nu admit de bună voie... Însă după aceea...

De data asta, Madeleine izbucnește.

— Vrei să știi convingerea mea adâncă? Germania va pierde războiul și crimele sale abominabile vor fi înecate în sânge. Sunt sigură de acest lucru pentru că fratele meu a fost ucis, iar Jean a dispărut.

Apoi se răsucește pe călcâie, se năpustește în ascensor, lăsându-l pe Max Dunant, care n-a știut niciodată să vorbească femeilor, înmărmurit și dezolat. Și până acum Madeleine îl evita. De azi înainte, va fugi de el. Max ar vrea să alerge în urma ei, să se arate convins de victoria anglo-saxonă (ceea ce pentru el reprezintă tot ce poate fi mai demn de ură, liberul schimb și particularismul, Lloyds, City, un sindicalism retrograd sprijinit pe un socialism în piele de iepure).

Așadar Madeleine nu înțelege că Germania va realiza Europa socialistă și că, în această Europă în care Germania va fi *Puterea*, Franța va putea, dacă dorește, să fie *Spiritul?*

Cât despre el, el nu va juca niciun rol în Europa de mâine. El este rău văzut de către germani, pentru că a fost unul dintre elementele cele mai active ale B.I.T. Va fi părăsit de toți, așa cum este astăzi de Madeleine. Cu toate acestea, a scris cărți pentru a demonstra necesitatea unității europene. Asupra multor puncte, doctrinarii Reichului au adoptat ideile sale. În Germania a apărut de curând o carte groasă care este o interpretare abil plagiată după eseurile sale. Numai că nicio clipă nu este vorba, în această lucrare, de Max Dunant.

Max va fi privat de orice rol în această Europă care se va organiza după principiile sale. Dezvoltări raționale ale producției pe „regiuni" și pe specializări, sprijinite pe cele mai bune condiții etnice, schimburi prin clearing, unificare a puterii de cumpărare etc.

Madeleine deschide ușa biroului. Pe masă, o fișă albastră așteaptă, pe un teanc de corespondență:

Locotenent Jean Breuil
Royal Air Force – French Group – Oxford air camp. England

Trăiește! Jean trăiește! Și continuă războiul. Nici nu se putea să fie altfel.

Dar, de ce oare n-a scris? De ce n-a liniștit-o de când se află în Anglia? Poate că a scris și scrisoarea lui să se fi pierdut? Poate că o crede pe Madeleine reîntoarsă în Franța, de unde nu se poate coresponda cu Londra? Trebuie să-i scrie, numaidecât.

Jean,

Am în sfârșit adresa dumitale. Trimite-mi repede vești amănunțite despre dumneata. M-am întors de la Paris. Gilbert, sărmanul meu frățior, a fost ucis. Probabil că duci un război aspru pe cerul Angliei. Acum, tot timpul mă voi gândi la dumneata. La Beauvallon, am întâlnit o prietenă a dumitale, domnișoara Kate Christiania, Te căuta la prietenul dumitale Merlin. Dorești să-i trimit adresa dumitale?

Mototolește foaia de hârtie și o aruncă la coș. Mașinal, deschide curierul administrativ. Telefonul sună. Da, va veni la ședință. A făcut, la Paris, demersurile necesare...

Să-i vorbească de Kate Christiania?

Dragă Jean,

Întorcându-mă de la Paris, găsesc în sfârșit un semn de la dumneata. Îți scriu în grabă. Mă duce gândul că treci printr-un război aspru. Eram sigură, în adâncul meu, că trebuia să fii acolo unde ești. Trimite-mi vești despre dumneata cât mai repede. Bătrâna dumitale prietenă, Madeleine M. Ch.

P. S. – Sărmanul meu frate Gilbert a fost ucis pe Somma.

Sonerie. Băiatul de serviciu.

— Cartea asta poștală să fie trimisă, par avion.

Ar fi trebuit oare să-i vorbească de Kate? Poate că e nefericit că nu are vești de la ea? Prea târziu. Băiatul de serviciu a plecat.

XXIV
JURNALUL LUI GEORGES MERLIN

Decembrie 1940

Eram la Vichy pentru stocurile mele de cacao, când Pétain l-a dat afară pe Laval ca pe un dubios (ce este), l-a arestat dar nu l-a împușcat înainte ca Abetz să fi avut timp (înconjurat de automitraliere) să vină să-l ceară din partea Führerului, pentru a-l duce în mașina lui până la Paris.

Abetz a obținut pielea lui Alibert și pe a lui Peyrouton. Dar tot nu l-a putut aduce înapoi pe Laval la putere. Mareșalul spusese prea multe despre vânzarea către germani a celei mai mari părți din agenția Havas și despre ticăloșia cu minele din Bor, în Iugoslavia, ale căror acțiuni și le-ar fi împărțit Laval și germanii.

Deoarece Hitler n-a fost satisfăcut de întrevederea sa cu Pétain, la Montoire, ar fi hotărât să-l răpească pe „Bătrân" și să-l țină prizonier la Versailles. Prilejul de a-l face pe Mareșal să vină la Paris se oferea: ceremoniile de transferare ale cenușii Vulturului la Invalizi. Reichul a făcut într-adevăr acest „cadou" Franței și Pétain fusese invitat. Și nu s-ar mai fi întors.

Vom vedea un guvern Darlan. Marinarii îi vor înlocui pe auvergnați la conducerea statului francez.

Vichy-ul după plecarea lui Abetz e pustiu. La hotelul meu e frig. Funcționarii se împleticesc. Se vorbește despre scandaluri în aprovizionare și de un înalt funcționar care a fost întâlnit, în pielea goală, pe culoarele hotelului du Parc de către Marele Lama îngrozit. Intrigile de culoar te îmbrobodesc. De-abia e promovat câte unul, și ceilalți se străduiesc să-i dea papucii. Scrisorile anonime curg. Eu te denunț, tu mă denunți, noi ne denunțăm. Muncă. Familie. Patrie.

Se mai spune de asemenea că cei răspunzători de înfrângere (care nu sunt cei ce au predat Franța Germaniei, și nici militarii incapabili, ci tocmai Daladier și Blum, fără a-l mai socoti pe „sărmanul" La Chambre) vor fi dați în judecată.

Se ia dejunul la *Chanteclair*, alături de hotelul Parc. Funcționari provizorii, civili mobilizați, titulari de venituri și solicitatori se interpelează sub privirile garsonilor, care sunt de la poliție.

Sub aleile acoperite, care duc de la pavilionul Chomel Grande-Grille la pavilionul Hôpital și la Cazinou, s-a constituit un loc de clevetiri.

În holul hotelului Parc, ușierii în șir au fost înlocuiți de către jandarmi. Ei sunt cei care fac naveta pentru a duce la etaje buletinele vizitatorilor. Există o puzderie de mici dactilografe cu părul rebel, pe culoare. Nu se știe dacă domnii pe care-i întâlnești aparțin recepției hotelului, corpului diplomatic, sau dacă sunt curcani în straie burgheze.

De-ar fi să trăiesc o sută de ani și tot nu voi uita niciodată promenada mea pe culoarele hotelului Parc, unde, pe ușile camerelor, sunt prinse cu ace de gămălie cărți de vizită, ca în apartamentele mobilate din cartierele sărace. Aceasta este curtea regelui Pétain.

În seara asta plec din nou spre Marsilia. Poimâine, voi fi la Beauvallon. Gabrielle a avut ideea inoportună de a o invita pe Kate Christiania să stea câtva timp la noi. E înnebunită de treaba asta și nu mai vorbește decât de cinematograf.

XXV
JEAN – MINNIE – WALTER

Face un efect să fii ofițer în Royal Air Force. De fiecare dată când se întâlnește pe sine înaintea unei oglinzi, Jean nu se încumetă a se recunoaște. Face impresie totuși, cu silueta lui înaltă, cu părul blond. Servește ca interpret camarazilor săi puțin dotați pentru limbile străine – mai ales lui Bernouillac, foarte caraghios ca locotenent al R.A.F., cu pliscul său de corb maur și cu accentul său din Béziers. Toți sunt hotărâți să-și recucerească Franța, adică dreptul de a lua aperitivul, de a nu vota, de a asista la întrunirile publice, de a ocărî guvernul, de a-l tutui pe deputat. Această bătrână democrație, cât pare de dulce acum! Cât par de blajine cortegiile Frontului Popular, cu pumnul ridicat!

Ieri, a fost dat ordinul de a bombarda Berlinul. La întrunirea ofițerilor grupului, toată lumea voia „să fie acolo”. Fiecare vedea, în această primă expediție asupra Germaniei, un semn de speranță. Se sărbătorea de asemenea sosirea celor dintâi bombardiere grele americane.

Jean a fost printre cei aleși, după ce scosese în evidență faptul că el a mai survolat Berlinul. Ideea că nu va mai lansa manifeste, ci suflante, nu-i displace.

Au pornit cu treizeci de bombardiere, escortați până deasupra Belgiei de cincizeci de vânători. „Patru nu s-au întors” va spune simplu comunicatul.

La înapoiere, corespondenții de război așteaptă pe teren, propaganda cerând relatări amănunțite.

Printre reprezentanții de la B.B.C., Jean l-a recunoscut pe fostul său camarad, Brignol. Au debutat împreună, la *Le Petit Journal,* înainte ca Jean să fi lăsat stiloul pentru camera de luat vederi și să schimbe epitetul pe obiectiv. Brignol i-a cerut lui Jean să vină să vorbească la radio, în emisiunea franceză de seară.

„Aici Londra. Francezii vorbesc francezilor. La sfârșitul programului veți asculta istorisirea bombardamentului asupra Berlinului făcută de un ofițer al Forțelor franceze combatante.”

— A fost un bombardament serios? îl întreabă Minnie pe Walter.

— Da, răspunde Walter căutând să evite bruiajul. Apărarea antiaeriană a fost luată din scurt și vânătoarea de noapte n-a urcat decât în urma plecării lor.

— Multe victime?

— Prea multe. Opinia publică va trebui obișnuită cu ideea raidurilor engleze.

În biroul lui Walter, la hotelul Crillon, Minnie stă așezată într-un fotoliu mare, de piele. Walter răsucește butonul radioului.

— Unde vom merge în seara asta? întreabă el.

— *Șeherazada*, alege Minnie.

Aparatul țârâie și scuipă des.

— Bruiajul ăsta e groaznic, reia Minnie.

— Inevitabil, spune Walter. Se ascultă mult prea mult emisiunile Londrei. La început, după înfrângere, trupele noastre au fost, în general, bine primite. Dar pe măsură ce trece vremea, opinia franceză devine mai îndărătnică. Am înregistrat, în decembrie, mai multe atentate. Trebuie să reprimăm. Represiunea aduce după sine noi atentate. E un cerc vicios.

— Va trebui să dezmembrăm Franța, spune Minnie.

— Dacă n-am fi avut nevoie să menajăm Vichy-ul, pentru moment!

Minnie schițează o grimasă, vrea să vorbească, apoi se oprește:

— Ascultă!

— Baliverne. Ne vor spune că Berlinul e cenușă.

„Vă vorbește locotenentul Jean Breuil” spune aparatul.

— Oh! tresare Walter. Locotenentul Jean Breuil? Vă amintiți de un băiat cu acest nume, la congresul din Valais?

— E un nume destul de banal.

Sughițurile bruiajului, vocea lui Jean: „Cea de-a doua călătorie a mea peste Berlin. Cea dintâi datează de acum cincisprezece luni: septembrie 39. Nu aruncasem decât manifeste. Era perioada războiului ciudat. De astă dată, aduceam primul răspuns la bombardamentele asupra Londrei, un răspuns destul de slab încă. Dar în sfârșit, am ajuns aici. S-au prăbușit case. S-au stârnit incendii, Berlinezii și-au făcut o mică idee despre ceea

ce suportă, de patru luni, locuitorii Londrei. Le-am oferit o senzație anterioară a ceea ce-i așteaptă. Vă asigur că, atunci când ai trăit ceea ce am trăit noi aici, din momentul în care am reluat lupta alături de camarazii noștri englezi, încerci o plăcere stranie să arunci o bombă pe deasupra bulevardului *Unter den Linden*...”

Walter întrerupe contactul. Apoi înalță din umeri.

— Mulți germani și-au făcut iluzii, spune el.

Minnie își strivește țigara în scrumieră.

— *Șeherazada*, spune ea.

XXVI
MADELEINE ȘI MAX

Madeleine își pune paltonul. Trebuie să plece pentru a semna corespondența rămasă în urmă. Răsucește bulonul aparatului de radio. Vocea lui Jean intră în cameră.

Nu-l recunoaște numaidecât, după aceea o emoție stranie o învăluie. Dacă ar fi el? Fără îndoială, el este. El este, desigur. Închide ochii.

„Grație rachetelor, spune vocea, vedeam ca în plină zi. Pentru că Apărarea antiaeriană nu dădea semne de viață, am putut coborî foarte jos. Reperasem gara din Anhalt și am încadrat-o. Puțin probabil ca prea mulți berlinezi sa folosească astăzi această stație."

La sfârșitul fiecărei fraze, aceste intonații tărăgănate. El este. Îi vede chipul. Îi ghicește surâsul. Jean gândește probabil: „Numai să nu pară prea bizar ceea ce spun".

„Nădăjduiesc, reia vocea, că de acum, pentru că linia Londra–Berlin a fost restabilită, voi avea deseori prilejul să fac această călătorie. Drumul la dus trece ca un fulger. Dimpotrivă, pare puțin cam lung la întoarcere. Se survolează Franța și fiecare e cuprins de dorul pentru țară. În sfârșit, când ne vom reîntoarce, vor fi zile frumoase."

Îi vine să plângă. Ar vrea să-i strige că-l ascultă. Cel puțin, a primit cartea ei poștală? Va răspunde oare?

Tăcere. După aceea o voce anonimă:

„Cu aceasta se încheie emisiunea noastră: francezii vorbesc francezilor".

Jean era aici, foarte aproape, să-l atingi cu mâna. De la o clipă la alta, se află mai departe ca niciodată. Un gol îngrozitor.

Kate Christiania cunoaște fața lui când doarme. Ea l-a văzut bărbierindu-se dimineața. Știe dacă Jean bea la micul dejun cafea cu lapte sau ceai. Îi cunoaște marca preferată de țigări. Pentru ea, Jean este o ființă din carne, capabilă de proastă dispoziție, sensibilă la frig și la cald. Când o evocă pe Kate, el nu se întreabă dacă ei îi place Marcel Proust, dacă e nebună după Valéry, ci se gândește la mirosul trupului ei,

la felul ei de-a se așeza, punând picior peste picior, la felul cum se întinde când se trezește.

Madeleine iese.

În holul hotelului des Bergues, un grup de bărbați discută. Max Dunant e printre ei. Madeleine îl zărește, prea târziu pentru a-l evita. Max se desprinde de grup și vine spre ea.

— Bună seara, Madeleine, spune el cu tristețe.

Madeleine găsește că arată rău.

— Am regretat atât de mult că te-am contrazis, continuă dânsul.

— N-are importanță, răspunde ea, chiar acum l-am ascultat pe Jean Breuil. A relatat, la radio Londra, bombardarea Berlinului.

Spune asta ca și cum și-ar lua o revanșă. Max își scoate ochelarii și-i șterge cu nervozitate.

— Ah! suspină el apoi. Sunt niște eroi.

Ezită, își pune ochelarii la loc, îi scoate, îi șterge, îi pune iar la loc.

— Mare nenorocire că Istoria nu se poate face fără război! bâlbâie mai pe urmă.

— Scuză-mă, întrerupe Madeleine. Sunt grăbită. Bună seara.

Și pleacă.

O greutate insuportabilă îl apasă pe Max. De câtva timp, atunci când se trezește, îl încearcă o descurajare peste care trece cu fiecare zi tot mai greu. De exemplu, bărbieritul devine un coșmar, fiecare gest pretinde un efort disproporționat. La ideea de-a intra într-un restaurant, de-a comanda o masă, de-a o ingurgita, se simte epuizat. Singurătatea îi e nesuferită, însă ideea de a susține o conversație îi depășește puterile. Un simptom nou s-a manifestat azi-dimineață. A ezitat, ieșind de-acasă, să traverseze strada, cu toate că era pustie.

Prietenia Madeleinei – chiar mila ei – ar fi salutară, în acest haos. N-a sperat niciodată că ea l-ar putea iubi, dar nu părea să se plictisească lângă el. Cinele de-acum câtva timp seamănă cu paradisul pierdut.

Acest război ar fi trebuit să se termine în 1940. Dacă se prelungește, și totul de acum înainte îți îngăduie să presupui acest lucru, civilizația aleargă spre prăpastie. Dezastrul personal al lui Max va fi înglobat într-

un dezastru colectiv... Iată o soluție ce nu pare dezagreabila dacă o iei în considerație.

La cazan! La cazan!

XVII
JOE ȘI MARCO

NOTELE LUI STRAKOȘ

În urma întâlnirii acestui sergent englez („Joe Smith”) cu grecul Vouros, am hotărât să-l iau în urmărire pe sergent, fiind sigur că-l voi întâlni pe grec, la nevoie. Am picat peste o verigă a service-ului englez. Bănuiala mea a fost confirmată prin faptul că sergentul acesta englez locuiește la *Shepheard*, cel mai mare palace din Cairo.

L-am văzut, după-amiază, ieșind din hotel în compania unei doamne foarte elegante. La colțul dintre Ezbekije și piața Sharia Tahir, au luat o trăsură. Am încercat să-i urmăresc în fugă, dar când am ajuns în piața Atabet-el-Khadra birja și cu ocupanții săi dispăruseră.

A doua zi, l-am întâlnit din nou pe sergent în Ezbekije. Se plimba în grădină, căscând gura prostește la cai verzi pe pereți. L-am văzut iar la ora lunch-ului în sufrageria somptuoasă de la *Shepheard*. Stătea la masă cu doamna elegantă. Însă de astă dată purta *o uniformă de locotenent*.

Doamna este lady Alspott, văduvă a lordului Alspott. Trece drept foarte bogată și foarte aiurită. Dar poți să știi oare unde se ascund agenții Intelligence Service-ului?

Azi-dimineață, „Joe Smith” m-a plimbat prin vechiul Cairo. Am traversat, unul în spatele celuilalt, piața Atabet-el-Khadra și am pătruns în Mouski. Speram să aflu unde-i dusese ieri birja pe ex-sergent și pe lady Alspott. Însă am făcut prima noastră escală la un croitor. „Smith” al meu a ieșit de acolo, în civil. Iată-ne plecați spre vechiul oraș. Domnul Smith rezistă bine la mers. M-a dus cu sine, într-un pas grăbit, până la Khan el Khabili. Lucru dificil să nu pierzi un om în acest bazar. Mergeam oare să cumpărăm niște covoare sau niște aramă galbenă? Câtuși de puțin. Mergeam în Charech Haluagi, străduța librarilor, unde am buchisit în niște cărți vechi, nu departe unul de altul. Domnul Smith și-a cumpărat două cărți legate.

Eram pe cale să-mi pierd nădejdea când l-am văzut sosind pe Vouros al meu, spre marea bucurie a lui Smith. O nouă ședință de buchiseală, de astă dată în trei. După aceea, printr-o încurcătură de străzi și de străduțe,

iată-ne în cartierul moscheii el Muayad. Apoi cei doi au intrat într-un restaurant arab. Au găsit acolo un al treilea conviv care-i aștepta.

După multe ezitări, m-am hotărât să iau dejunul acolo. Cel de-al treilea conviv era un arab. Conversația, foarte animată, se purta în engleză. N-am putut să înțeleg nimic, din nefericire.

Prietenul meu „Smith" mă interesa din ce în ce mai mult. După-amiază, ne-am întors în cartierul european. Ne-am dus în Șar Kamel nr. 5, la agenția de voiaj Munari, aproape de hotelul Paris. Am cumpărat un bilet pentru Salonic, la bordul unicului vapor al companiei *Khedi-vial Mail Steamship* care mai pleacă spre Grecia. Acest vapor va duce niște greci acasă și de asemenea câțiva sârbi, îngrijorați din cauza evenimentelor (au și pentru ce). După cum îl va duce cu sine de asemenea pe „Domnul Smith" și pe mine însumi – poimâine fără îndoială. Traversarea va fi periculoasă, din cauza submarinelor italiene. Vom fi escortați de două torpiloare engleze.

După aceea am făcut cumpărături, tot pe jos, în cartierul european. Ne-am dus la Cicurel, pe urmă la Muski, la diferiți negustori de culori și articole de pictură. În sfârșit, am ajuns la florarul Stamm, în Șar el Manakh.

Ne-am întors apoi (nemaisimțindu-mi picioarele) la *Shepheard*. Ne-am oprit cu toate acestea pentru ultima oară, și am făcut un popas destul de prelungit, la armurierul Bajocchi, în Ezbekije.

Într-un taxi, în față la *Shepheard*, s-au încărcat numeroasele colete și accesorii de pictură, pânze, șevalete, pliante, cutii, umbrele de soare ale domnului Smith, ex-sergent, ex-locotenent, astăzi artist pictor. Nu sunt entuziasmat că mă întorc în Grecia, când am avut atâtea dificultăți pentru a pleca de-acolo, însă nu am de ales. Las această notă în cufărul meu.

SCRISOAREA LUI JOE CĂTRE ANNY

My Love,

Am terminat portretul lui lady A... În clipa de față, am prins gustul de a picta într-un mod atât de academic încât mi-a fost teamă ca nu cumva această lady să creadă că-mi bat joc de ea. Am făcut totuși un portret

excesiv de migălit. Se vede granulația pielii, cilii și fiecare păr, unde există așa ceva. Totul e pictat mărunt de-ți vine să cazi pe spate. Lady A... a fost încântată.

Închipuie-ți că am fost avansat locotenent (în consecință, e vorba de locotenentul Joe Smith, de azi înainte, *please!*). De acum o săptămână locuiesc la *Shepheard*, cel mai somptuos palace pe care ți l-ai putea imagina. Camera mea costă în fiecare noapte un număr impresionant de pfunzi. Liniștește-te, nu sunt nebun, ci numai invitatul lui lady A... în timp ce-i fac portretul.

A fost expus ieri după-amiază într-unul dintre saloanele de la *Shepheard*. O zi strălucitoare pentru Joe al tău. Aș fi putut să adun comenzile cu lopata. Aici oamenii nu știu ce să facă din banii lor, care se câștigă singuri, prin simpla ridicare a prețului la bumbac. Mai există, pe deasupra, bătrânii bogătași, care-și încălzesc oasele sub soarele Piramidelor și aceia care și-au pus pielea atât de prețioasă pe centimetrul pătrat la adăpost de Stukas.

Toată această lume bună discută comunicatul și se enervează. „Nu se poate să mai existe front! Ăsta este războiul balenei cu elefantul. Care poate să fie câmpul de bătaie?" Și așa mai departe!

Colonelul meu și cea mai mare parte dintre ofițerii din vechea mea formație au venit să mă felicite. Au fost surprinși de ceea ce vasăzică pictura ultramodernă (după reputația mea). Însă și-au manifestat din toată inima entuziasmul și euforia.

Eu părăsesc mâine Cairo. Nu te neliniști mai cu seama dacă rămâi câtva timp fără vești.

Darling, good bye. I must start.

Yours really yours[29]
JOE

RAPORT AL NR. 18762. A.
(Antheore Pavelli? Pavlovici Anton? sau Ante?)

[29] La revedere, dragă. Trebuie să plec. Al tău, cu-adevărat al tău. (engl.).

Am onoare să raportez Excelenței Voastre că am pus mâna din nou pe numitul Marco Agusti, la Skoplje (Uskub), districtul Vardar, Macedonia (actualmente Iugoslavia). Am un oarecare merit de a-l fi regăsit, date fiind riscurile la care mă expun zăbovind în acest oraș.

Treaba era cu atât mai delicată cu cât Marco Agusti fugise în iunie, iar misiunea nu mi-a fost încredințată, de către Excelența Voastră, decât cu patru luni mai târziu, în octombrie. Mai puțin de două luni mi-au ajuns totuși pentru a putea spune astăzi cu toată certitudinea: Marco Agusti este la Uskub, sub o deghizare de negustor francez și sub numele de Marcel Gustin. E în relații cu Biroul al Doilea francez și pe cât se pare și cu Service-ul englez.

Nu prezintă nicio urmă de dereglare cerebrală. Era desigur (așa precum o afirmasem la tribunal) un simulator. Declară acelora care-i vorbesc în această limbă că nu cunoaște italiana! Este un agent de mare anvergură care nu neglijează niciun amănunt.

Atrag stăruitor atenția Excelenței Voastre asupra dificultății situației mele aici: în primul rând, sub vechea mea identitate iugoslavă, eram bine cunoscut la Uskub. Risc în fiecare clipă să fiu identificat de către unul dintre foștii mei clienți sau furnizori.

În al doilea rând, Marco Agusti m-a văzut la tribunal și desigur că m-a „fotografiat". Să mă aflu în fața lui ar însemna nu numai să mă expun unui risc mortal, ci mai cu seamă să fac să iasă iepurele din vizuină.

De îndată ce voi fi descoperit verigile de care este legat Marco Agusti, ce trebuie să fac? Nu cred că Excelența Voastră mă va sfătui să-l las să-mi scape...

Pe de altă parte nu e nevoie să-i reamintesc Excelenței Voastre că Italia e în război cu Grecia. Din această cauză, situația mea în Macedonia este precară. Trebuie să acționez în mod rapid.

Sper să primesc de urgență ordine.

18672. A.

(Niciun alt raport al acestui agent n-a mai parvenit vreodată.)

De clasat.

Commodore ALTARI Leone.

*

Urmărit de un submarin italian, *Mehmed Ali Pașa* a manevrat toată noaptea înainte de a ajunge să se pună la adăpostul bateriilor din Pireu și să se refugieze, epuizat, în port. Căpitanul refuză să plece din nou.

Joe va lua, de la Atena, trenul spre Salonic, însă va avea timp să urce pe Acropole.

Cea dintâi impresie pe care o încearcă este decepția. Nu simte, dinaintea Propileelor, șocul pe care îl dă catedrala din Chartres. Cu toate acestea, e sedus de materie, marmura din abundență.

Partenonul nu-i încredințează decât în ultima clipă taina lui, la ceasul când soarele, coborând către marea Egee, dă fațadei dinspre apus o nuanță roșie, la ceasul când cerul grec atinge acea limpezime cântată de poeți.

Joe coboară din nou alergând prin vechiul cartier, pentru că este ora de plecare a trenului, de unde poate zări, încă o dată, fugind pe deasupra cartierelor periferice, Acropole în nimbul său de aur...

Trenul, ca un tramvai, alunecă de-a lungul drumurilor și al străduțelor. Niște copii își întrerup partida de bile pentru a-l privi cum trece.

Delfi, o mică gară căreia ai putea să nu-i acorzi nicio atenție. Muntele devine mai înalt, mai aspru. Este Pindul. Iată-i, ducându-și caprele la pășune, pe niște umili păstori îndemânatici în cântatul din fluier. Dintr-odată, un munte abrupt se ridică în noapte: Olimpul. Trenul alunecă prin câmpia aluvionară, între muntele zeilor și golf.

La fiecare stație, Strakoș sare pe peron. Fiecare metru de cale ferată îl apropie în mod primejdios de Macedonia...

În gara Salonic, pictorul Joe Smith coboară. În îmbulzeala de soldați și de negustori, remarcă o figură pe care a mai zărit-o undeva. Unde l-a mai văzut oare pe individul ăsta? Joe are impresia că mutra acelui om i-a impresionat retina recent. Pierdut în visul lui elen, uitase, sau aproape, că aparține de acum înainte „Service”-ului.

A doua zi, pleacă din nou spre Macedonia. A avut timp să-și dea pentru viză pașaportul la consulatul iugoslav și să facă o vizită șefului local al Service-ului. Nu părea să se mire nimeni, la frontiera iugoslavă,

ca un pictor englez să fi ales această vreme tulburată pentru a spicui peisaje de-a lungul Vardarului.

Dis-de-dimineață, Joe Smith iese din gara Skoplje, pe ninsoare. Își alege o cameră, într-unul din cele doua hoteluri, care se numește modest *Bristol*, și unde există o cameră de baie.

După ce și-a făcut toaleta, Joe explorează Skoplje. Admiră în chip de gură-cască tramvaiele, prăvăliile, trotuarul pe care circulă talmeș-balmeș turcoaicele cu feregea neagră și micuțele puștoaice moderne, pieptănate *à la parisienne*.

Iată Vardarul, fluviu al morții, de atâtea ori însângerat, greu de amenințări.

La Salonic, atunci când l-a văzut pe Joe cocoțându-și bagajele în trenul de Macedonia, Strakoș era cât pe ce să abandoneze. Dar după aceea a continuat. Acum, filându-l cu greutate pe Joe, care se îndreaptă, cu șevaletul pe umăr, cu cutia în bandulieră și cu pliantul sub braț, spre cartierul țigănesc, Strakoș știe că el *trebuia* să se întoarcă aici: războiul îl chema înapoi în mod inevitabil. Trebuie să faci până la capăt aceea ce faci. Cine știe dacă Stella cea grasă este încă la *Capok?* A avut în mod sigur neplăceri cu rotofeiul căruia Strakoș i-a luat săculețul. Poate să fi făcut și închisoare?

Unde naiba se duce englezul ăsta? Iată-l în plin cartier țigănesc. Într-un fluviu de gunoaie menajere, înoată niște case minuscule din chirpici, acoperite cu paie. Înăuntru viețuiesc în mizerie o liotă de copii în zdrențe. La vederea pictorului, se năpustesc: „Dinari, dinari...”

Englezul, cățărându-se pe coasta colinei, ajunge la intrarea dinspre nord a cimitirului francez. Nu s-a întors. Din fericire, pentru că Strakoș ar fi fost în raza lui vizuală. Nu e un lucru ușor să urmărești, fără să te faci remarcat, un individ chiar și atât de puțin neîncrezător pe cât pare să fie acesta.

Joe intră în cimitir. Își răzuie, pe treptele scării, pantofii acoperiți de o crustă groasă de noroi. Îndărătul monumentului funerar, o priveliște magnifică se desfășoară peste valea Vardarului, spre care coboară o scară interminabilă, pe sub pinii acoperiți de zăpadă.

Joe se apleacă peste crucile de lemn aliniate cu luare aminte și scutură zăpada de pe ele: Prudhomme (André), Parigot (Léon), Auriol (Gustave), Vidauban (Joseph), Lenglué (Pierre). Cinci mii de francezi, legați de casă, vrăjmași ai aventurii, mândri de colinele lor domoale și de câmpiile lor cumpătate. Nu cunoșteau din harta lumii decât orașul de garnizoană și satul acela mare, loc de târg. Cine erau ei înainte de a veni să cadă pe țărmul Vardarului, doborâți de un glonț turcesc ori bulgăresc sau de febră malignă? Cinci luni pe an, de la douăzeci și doi de ani, dorm sub o învelitoare deasă de zăpadă. Cinci luni pe an, mormintele lor se coc la soarele pustiitor al Macedoniei. Între acestea, e anotimpul trandafirilor. De fiecare cruce se înlănțuie un trandafir plantat de către un consul pios. Timp de două luni, cimitirul francez din Skoplje este o grădină parfumată.

Strakoș s-a strecurat în cimitir. Ascunzându-se în spatele copacilor, atingând ușor crucile, alunecând pe zăpada care se topește, caută un punct de observație.

Joe Smith, după ce și-a aprins pipa, și-a deschis pliantul, și-a instalat pânza pe șevalet, deschide cutia, scoate din ea paleta, apasă pe câteva tuburi. I-ar plăcea să termine tabloul acesta, pentru care a traversat Mediterana, Grecia și Macedonia. Speră totuși că omul cu care are întâlnire nu-l va face să aștepte prea mult. Va veni oare astăzi, mâine sau doar poimâine?

Situația în Iugoslavia e neliniștitoare. Regentul se află în mâinile Axei. Germania se pregătește să dea lovitura finală Greciei, Italia declarându-se neputincioasă, respinsă în Albania și bătută în Epir. Germania va cere libera trecere de la Regentul Iugoslaviei. Iată pentru ce Joe Smith este pe cale de a picta panorama Vardarului, care apare din munte, se desfășoară un moment, pentru a se restrânge mai departe într-o trecătoare primejdioasă.

Marcel Gustin (Marco Agusti) își închide prăvălia, dugheană prăpădită de pe-o străduță perpendiculară cheiului, nu departe de pod. Pornește cu pași mărunți, de-a lungul fluviului. Speră că migrena îl va lăsa o vreme liniștit. De luni de zile, capul, ca un șantier, îi răsună de lovituri de ciocan. Iar când închidea ochii, noaptea e brăzdată de fulgere care îi

produc dureri, încât îi vine să urle. Atunci redeschide pleoapele și loviturile de ciocan încep din nou.

De acum câteva zile, merge mai bine, ca și cum ciocanul ar fi înfășurat în pâslă. Totul, de altfel, este înfășurat în pâslă. Lucru ciudat, dar își amintește că ar fi fost odinioară mai mulți – da, de asta e sigur, el era mai mulți – iar acum el nu mai e aproape nimeni.

Nu-i place Skoplje... Climatul său nu-i spune nimic. Dar pentru că a venit la Skoplje ca să doboare fascismul, trebuie neapărat să rămână acolo unde este.

Pentru ce fascismul va fi doborât la Skoplje. N-are idee. Nu mai știe cum a ajuns aici, nici pentru ce. Cu toate acestea, i se pare că ar putea să-și amintească despre acest lucru – în clipa când în capul său bat lovituri de ciocan, iar ochii îi sunt brăzdați de fulgere scânteietoare.

Dar în aceste momente nu poate să se gândească decât la durerea lui. Când vine acalmia, a uitat tot. Durerile. Doarme și e un lucru bun ca moartea să dormi după durere. Ba chiar e fericit că în zilele astea, când trebuie să meargă la cimitirul francez în fiecare dimineață, durerile de cap îl lasă în pace.

Pentru că trebuie să doboare fascismul, să salveze lumea de un flagel apocaliptic, el trebuie să evite eforturile inutile, deoarece atunci capul îl doare în așa măsură încât îi vine să se sinucidă. Și ar fi păcat să te sinucizi înainte de a fi doborât fascismul.

Cel care s-a întors alaltăieri, salvatorul său (același care l-a adunat de pe fundul calei vaporului, la Spalato, atunci când era să crape de foame, pentru că nu avea nici măcar puterea de-a se ridica), a spus că vremea se apropie. Iată motivul pentru care îndeplinește cu grijă tot ceea ce-i ordonă Dușmanul fascismului, cel care l-a instalat în această prăvălie unde vinde țesături doamnelor grecoaice și unde transmite hârtiile de la unii la alții, cu prudență și fără să se înșele niciodată. Marco merită încrederea Dușmanului fascismului.

De ce oare vizitatorul pe care-l așteaptă n-a venit la cimitirul francez? Poate că a fost prins de către fasciști? Atunci, sărmanul, trebuie să-i fi făcut mult rău. Se știe ce înseamnă să fii în mâinile fasciștilor.

E frumos, în dimineața asta. Soarele topește zăpada. Nu s-ar spune că iarna mai este încă dinaintea noastră. Aproape că-ți dă poftă de viață.

Ante (Antheore?) sare din ungherul unei porți în ungherul altei porți. În fiecare dimineață, de patru zile, Marco Agusti face o mică plimbare de-a lungul Vardarului, până mai jos de cimitirul francez. Pentru ce? Privește scara nesfârșită care urcă la monumentul funerar, studiază alinierea crucilor și se întoarce, cu pași mărunți. În fiecare dimineață, Ante îl ține sub observație, până la cea din urmă casă de pe chei. Acolo, se mulțumește să-l urmărească din ochi, să-l vadă de departe cum se răsucește pe loc și se întoarce.

Ca în fiecare dimineață, Ante îl vede pe Marco oprindu-se, privind scara lungă. Dintr-odată, iată că intră în cimitir și dispare, fir-ar să fie, dobitocul! Ante, ca să se apropie de el, trebuie să străbată un spațiu descoperit. Începe să alerge, alunecând pe zăpadă, răsucindu-și picioarele, căzând și ridicându-se din nou. Ajuns în josul scării, Ante îl vede pe Marco urcând fără grabă, ca un turist admirator al naturii. Merge iavaș-iavaș, treaptă după treaptă, întorcându-se, pornind iar. Sus, pe platformă, un individ s-a instalat în fața unui șevalet. E pictorul care a fost semnalat, sosit azi-dimineață de la Salonic și care a tras la *Bristol*. Un englez!

Ante o pornește printre copacii mărunți. Panta e abruptă. Se cufundă în zăpadă până la genunchi. Se strecoară sub ramuri și-l pierde pe Marco din vedere. Însă dacă ar merge pe scară, ar fi reperat imediat. Agenții englezi s-ar afla în condiții favorabile părăsind cimitirul prin spate, prin cartierul țigănesc. Ar fi în condiții și mai favorabile dacă l-ar doborî ca pe un iepure.

Această situație inferioară îl irită pe Ante. Ajunge la cel dintâi teren acoperit, de unde se vede de-o parte valea, orașul, fluviul, de cealaltă parte crucile etajate, monumentul funerar, pinii înzăpeziți. Pictorul nu s-a clintit. În clipa asta, o umbră se mișcă în spatele unei cruci. Ante tresare. Mai e cineva care îi pândește pe agenții aliați.

În concurență cu cine vânează acest individ? Îl urmărea pe pictor, în mod evident. Dacă agentul ăsta ia afacerea pe mâna lui, o va păstra

pentru sine și Ante se va întoarce cu coada-ntre picioare. Și are atâta nevoie ca avantajul să fie de partea lui.

Marco ajunge fără a se grăbi la ultimul teren acoperit, unde își scoate pălăria și-și șterge fruntea. Pândarul din spatele crucii de lemn a dispărut.

Dacă s-ar putea discuta cu el? Pentru a-l întâlni ar trebui să faci un ocol prin stânga, să ajungi lângă mormintele dinspre latura muntelui, și, de acolo, să te întorci prin spate. Pândarul îi are pe Ante și pe Marco în raza lui vizuală. E indispensabil să se explice cu el cât mai repede. Ante începe să alerge pieziș, pe sub copaci, aplecând capul ca să treacă pe sub crengile joase care îl biciuiesc și-l umplu de zăpadă. Se scutură, se împiedică, pornește din nou, alunecă. Cine știe ce se petrece acolo, sus, între timp?

Joe s-a oprit din pictat. Îl privește pe cel care urcă spre el, în răsăritul soarelui. Fără îndoială că e acela pe care îl așteaptă. Puțin emoționat – ca la o primă întâlnire – Joe își ia din nou paleta. Nu e îndemânatic în transpunerea unui peisaj. E multă vreme de când, aflat dinaintea naturii, n-a îndrăznit să facă altceva decât schițe. Astfel că pânza începută nu face două parale. Păcat, pentru că e frumoasă valea asta, muntele ăsta negru și alb. Numai că lipsește ceva în prim plan.

Ante se apropie de individul care stă la pândă în spatele crucii de lemn. E pe cale să-l interpeleze. Trebuie acționat repede, pentru că Marco a sosit pe esplanada monumentului funerar și se apropie de pictor.

— Psst! cheamă Ante.

Strakoș face o săritură. Zărește, între morminte, la câțiva metri, pe cineva care îi face semne.

Joe îl examinează pe bărbatul livid care se apropie de el. Un adevărat spectru. N-are deloc memoria fizionomiilor, dar această mutră nu-i e necunoscută.

— Frumos peisaj, spune bărbatul, în franceză.

— Îi lipsește un prim plan, răspunde Joe.

— Sunteți în întârziere, continuă bărbatul. Trebuia să fi sosit de acum trei zile.

Bărbatul nu pare să-l recunoască. Însă Joe scormonește în minte. Ah! ce agasante sunt asemănările astea pe care nu le poți defini!

— A sosit totul de la Belgrad, urmează bărbatul.

— Aveți materialul asupra dumneavoastră?

— Nu, va trebui să treceți pe la prăvălia mea. Am cusut totul într-un șal de India pe care dumneavoastră veți veni să-l cumpărați.

— Pentru ce aveam întâlnire aici?

— Pentru că aici suntem în Franța.

Joe își examinează interlocutorul. Și dintr-odată are impresia fugară că e nebun. E o senzație care nu durează decât o clipă. O oarecare instabilitate, poate, în privire?

— Strada Irod Atticul, nr. 7, în cartierul grecesc. Marcel Gustin, spune bărbatul.

— Sunteți sigur că magazinul dumneavoastră nu e supravegheat?

— Nu ești niciodată sigur de nimic în Macedonia. Nici în altă parte. E un peisaj frumos. Odinioară, ne plăcea mult pictura.

Un strigăt îi face pe cei doi interlocutori să se întoarcă. Doi oameni au răsărit între morminte și s-au luat de gât.

— Oh! Oh! strigă Joe, iată-l pe clientul meu din Salonic.

— Nu sunt înarmat, spune Marco. Când am o armă, îmi vine chef să mă sinucid. Și țin să trăiesc până când fascismul va fi nimicit.

Joe se întreabă pentru care motiv Intelligence Service folosește agenți demenți.

— Lasă-mă, urlă Ante prins de grumaz de Strakoș. Vezi bine că au să ne scape.

Dar Strakoș nu slăbește strânsoarea. Își apasă cu toată puterea cele două mâini în jurul gâtului lui Ante, care se încovoaie pe spate și cade. O cruce se rupe.

— Lasă-mă, geme Ante. Ți-l aduc... pe italian.

— Ah! Ticălosule! Vasăzică tu ești, urlă Strakoș. Slavă Domnului! Nu regret călătoria!

— Ajutor! gâfâie Ante.

— Câine ticălos! Parazit râios! bolborosește Strakoș, cu genunchii pe pieptul vrăjmașului. Ah! Mi-ai manevrat femeia! Ah! M-ai turnat,

desfrânat scârbos! M-ai făcut să fug în lume ca un blestemat! Ah! Ai făcut din mine ceea ce sunt, un spion ca și tine. Dar m-am întors la Skoplje ca să te găsesc. Și te am în mână!

Ochii lui Ante ies din orbite, în timp ce Strakoș îl strânge de beregată din ce în ce mai tare.

— Ajutor! E o... greșeală!... Ah!

Ante începe să horcăie.

— Eu sunt Strakoș, mă auzi, putregaiule? Vlado Strakoș, iar tu o să crăpi.

Corpul lui Ante se rostogolește în zăpadă și capul i se izbește de o cruce de lemn, cu un zgomot surd. Strakoș se ridică, furia i s-a potolit. Se apleacă peste cadavru, cu un grohăit de satisfacție.

Abia atunci își amintește de ceilalți. Se ridică în momentul când un glonte îi șuieră pe lângă ureche. Se aruncă la pământ.

— Ratat! constată Joe, am așteptat prea mult. Ar fi trebuit să trag în grămadă, în timpul *catch*-ului.

Marco scutură din cap.

— N-ar fi trebuit să-mi arunc revolverul în Vardar, spune.

Joe trage. Tăcere. Omul a fugit oare? Trage din nou, după o apreciere rapidă. Tăcere. După aceea un foc în ripostă, urmat de un altul. Marco șovăie, cade în genunchi.

— *Goddam!* înjură Joe. Fără a mai pune la socoteală că ar putea să vină cineva să ne ceară explicații.

Marco geme.

— Nu e timp să mă ocup de tine, băiete, spune Joe. Încearcă să aștepți un pic, vrei?

Sare până la cel dintâi mormânt, peste care se întinde pe jos. Trandafirul îi sfâșie mâna. Îl vede pe Strakoș. Sunt la pământ, față în față, la câțiva metri unul de altul. Se privesc în ochi. Care dintre ei doi va trage în țintă? Vlado face o mișcare. Joe trage, apoi se lungește în spatele mormântului vecin. Omul trage la întâmplare. Joe îl are acum în raza lui vizuală. Poate să ochească liniștit. Trage cu grijă, o dată. De două ori. Omul se rostogolește pe alee, nu mai mișcă.

Nu-i mai rămâne lui Joe decât să ia coordonatele. Se apropie de clientul său din Salonic. Vlado Strakoș a murit. Joe îl întoarce, îl scotocește, îi ia portofelul, hârtiile. Puțin mai departe, prăvălit peste crucea ruptă, celălalt nu s-a clintit. Cu limba vânătă atârnându-i din gura tumefiată, cu ochii dați peste cap spre cer, așteaptă. Joe n-ar fi crezut niciodată că e atât de simplu să omori oamenii și să le manevrezi cadavrele. Dacă te gândești, această nouă meserie nu e scutită de riscuri și cimitirul din Skoplje este un loc straniu de întâlnire.

Mai rămâne francezul, care trebuie să fie rănit. După ce l-a întors și l-a scotocit pe Ante (sau Antheore) Joe coboară din nou spre Marco. Acesta a încercat să fugă, lăsând în urma lui o dâră lungă de sânge în zăpadă. A ajuns la scară, urcată lent adineaori, pentru a ieși în întâmpinarea morții. Marco zace, cu fața în zăpadă.

— Sărman prieten, spune Joe, doreai să vezi înfrângerea fascismului!

Se apleacă asupra lui Marco, îl ia de mijloc, evitând să se păteze, pentru că sângele curge din cele două răni. Gâfâind, Joe îl duce înapoi sus, până la monumentul funerar, îl întinde pe lespede, îi închide ochii.

— S-ar spune că s-a terminat, se gândește Joe, scoțându-și batista pentru a face din ea o banderolă. Erou obscur, mort pentru patrie, fără îndoială ca toți aceștia de sub crucile de lemn. Dar care patrie?

În moarte, Marco și-a regăsit o expresie puerilă și Joe nu-l mai recunoaște deloc. Clatină din cap. Evident, era o asemănare... Niciodată nu va ști că, în curând vor fi doisprezece ani de atunci, de la Valais, când Marco Agusti era cel mai entuziast și că, pentru a doua și ultima oară, drumurile li s-au încrucișat...

Astfel dispare Marco Agusti, inginer, antifascist, apostol al libertății și al respectului pentru condiția umană.

Încetișor, Joe îl scotocește. Nu găsește în buzunare decât o cheie, fără îndoială aceea a prăvăliei din strada Irod Atticul.

Joe ar dori să facă ceva pentru acest camarad. Dar ce? Trebuie s-o șteargă, pentru că de-ar veni cineva, situația ar fi critică.

Joe rupe două ramuri din pinul cel mai apropiat și le pune în cruce pe pieptul lui Marco. Un om singur dinaintea morții. Aș! Oamenii sunt fără îndoială cu toții la fel de singuri în momentul trecerii dincolo.

Joe pleacă. Înainte de a porni pe scară, se întoarce pentru cea din urmă oară spre Marco. Mergând de-a lungul cheiului, ajunge în cartierul grecesc. Nu întreabă decât o dată despre strada Irod Atticul. Repereză nr.7 și așteaptă momentul în care strada pare pustie pentru a deschide prăvălia și a intra înăuntru.

Să te apuci de căutatul șalului de India nu e o treabă ușoară, în harababura asta. În două rânduri e deranjat de clienți pe care îi concediază.

— Patron nu aici! Nu aici! Întoarceți!

În sfârșit, într-un sertar, Joe descoperă un șal de India. Când îl strânge în mână, aude foșnetul hârtiei.

După ce a cercetat minuțios odăița din fundul prăvăliei (care îi servea lui Marco drept locuință) și a strâns vraf toate hârtiile pe care le-a putut găsi, Joe se întoarce la hotelul *Bristol*.

De-abia atunci își amintește că a lăsat, pe câmpul de bătaie, dovezi incontestabile: șevaletul, cutia, pliantul și tabloul pe care nu-l va isprăvi niciodată. Trebuie să părăsească Skoplje cât mai repede. La gară, un tren care oprește în toate stațiile de pe traseu e gata de plecare spre frontiera greacă. Joe urcă în tren. Călătorii sunt în fierbere. Joe înțelege că Germania a adresat un ultimatum Iugoslaviei.

Ajunge la frontieră după căderea nopții. Trebuie să-și petreacă noaptea în picioare și să aștepte până în zori plecarea unui tren grecesc spre Salonic. Sosește acolo la prânz. E numaidecât primit de șeful Service-ului. Joe îi încredințează șalul de India și hârtiile morților din Skoplje.

Misiunea lui a fost depășită de evenimente – pentru că tânărul rege al Iugoslaviei s-a debarasat astă-noapte de regent și de partizanii Germaniei. Și va organiza rezistența.

Cât despre cei doi morți, Service-ul îi identifică. Sunt doi agenți foarte cunoscuți, unul membru al O.R.I.M. și ucigaș – un anume Vlado Strakoș, terorist folosit de ani de zile pentru acțiuni sângeroase – celălalt, Pavlovici sau Pavelli, spion în serviciul Italiei, viclean și primejdios.

Joe este felicitat pentru trofeele acestei vânători. Șeful îi confirmă că și-a făcut un debut strălucit, că i se vor încredința cu siguranță misiuni interesante și că va fi avansat.

După ce a plecat de la întrevedere, Joe găsește într-o librărie o ilustrată cu portul Salonic și o trimite lui Anny:

Am văzut Acropole. Nu e câtuși de puțin lăudată în zadar. Regret numai că n-am avut timp să mă opresc la Delfi.

Al tău JOE

Partea a treia
FIARA
(1941–1944)

I
Februarie 1941
JAROSLAV

N-a mai văzut-o pe Minnie decât o dată, la palatul Luxembourg. Ea îi confirmase, între două pahare de porto, că va fi însărcinat cu o misiune în Rusia.

A treia zi, un planton în uniformă îi aducea un bilețel de la Minnie, dându-i întâlnire la Berlin. Hârtiile necesare sunt alăturate scrisorii.

Jaroslav o așteaptă pe Olga timp de două zile, fără a îndrăzni să iasă de la Hotel des Deux-Mondes. Într-o seară, fata intră după ce bătuse la ușă, dar fără să aștepte răspuns.

Jaroslav crede că ghicește pe chipul Olgăi umbra unui zâmbet, nu încă prietenos, dar încurajator.

O pune la curent cu „misiunea" lui: va pleca în Rusia, pentru a căuta unele documente asupra noilor uzine din Ural. Se obținuseră, la Berlin, anumite informații asupra lucrărilor întreprinse de către U.R.S.S. pe latura de nord a Uralilor, însă era greu să-ți dai seama despre „gradul de importanță" a acestei industrii în devenire.

Jaroslav știe cum va pătrunde în Rusia, cu cine va lua contact? Nu știe încă nimic despre asta. Va primi ordinele la Berlin.

Îi cere Olgăi adresele unde ar putea să-i pună în alertă pe agenții contraspionajului. Își va risca pielea în fiecare clipă, dar nu trebuie s-o facă în zadar și nici să aducă documentele în Germania.

— Ei bine! spune Olga, dacă ne-am duce să luăm masa?

Jaroslav se miră. Nu e imprudent să iasă împreună?

— Crezi că Gestapoul nu știe că ne cunoaștem?

Și Olga înalță din umeri.

— Dumneata ești trimis acolo pentru motivul că erai comunist.

După aceea adaugă:

— Mă întreb de ce. Ești favorizat sau sacrificat?

Jaroslav sosește la Berlin după o călătorie de aproape patruzeci și opt de ore. Minnie i-a scris să vină direct la ea. Nu găsește niciun taxi la gara din Friedrichstrasse. Ia metroul până la Wilmersdorf.

Ultima dată când a venit aici, năucit de spaimă, era în septembrie ’39. A trecut un an și jumătate.

Sună. Minnie vine să deschidă. Intră cu stângăcie, își pune jos valiza în anticameră. Ea îi atinge mâna.

— Ai călătorit bine? se interesează. M-am gândit că cel mai bine ar fi să locuiești aici. Am pregătit camera de oaspeți. Ai chef să faci o baie?

Merge înaintea lui, deschide o ușă.

— Iată camera dumitale.

Și adaugă:

— Te așteptam la cină. Imaginează-ți că n-am decât o femeie de serviciu.

Jaroslav, în timp ce e în baie, reflectează la primirea lui Minnie. L-a frapat întâmpinarea ei cordială, ca și cum n-ar exista atâta distanță între înalta personalitate a Partidului și umilul agent dublu. Jaroslav a avut impresia că Minnie – în măsura în care a putut să-și dea seama de acest lucru în penumbra din cameră – era ușor machiată.

Recunoaște odaia în care îl așteaptă Minnie, marele divan alb, pe care Kate stătea lungită, rândul trecut.

— Îți este tot atât de foame ca și ultima dată, întreabă Minnie, puțin sarcastică, sau ai timp să guști din cocteilul meu?

Jaroslav acceptă.

— Te previn că nu aștept nicio vedetă de cinema, în seara asta, mai spune Minnie. Nu spera într-o cucerire.

Minnie scutură shakerul. Arde un foc bun de lemne în șemineu. E intim, liniștitor.

— Un foc de lemne e un lucru minunat, spune el.

— Ai să vii în Austria de Sus la castelul Hoffmanstahl, hotărăște Minnie. Acolo, în sala de vânătoare, există un șemineu unde se arde un pin dintr-odată.

Îi face semn să se așeze pe divan, îi oferă o țigară, îi toarnă un pahar de cocteil ușor. După aceea așază dinaintea lui o masă pliantă pe care sunt aranjate două tacâmuri.

— Pot să vă ajut? propune el. Mă simt jenat.

— Nu te clinti, îi poruncește ea.

Se uită la buzele lui Jaroslav, după aceea se ridică, dispare. Se întoarce curând, împingând o masă pe rotile. Platourile de argint sunt acoperite, vinul e pus într-o frapieră.

— Sper că-ți plac icrele negre, se interesează Minnie. Dumitale, un slav și un vechi comunist!

Și adaugă, așezându-se alături de el, pe divan:

— Vom cina cu șampanie!

Icre negre, un pui cu ciuperci, pateu de ficat, o prăjitură cu ciocolată. După aceea cafea și armagnac franțuzesc, în pahare largi pentru degustare. Minnie are multă poftă de mâncare. Jaroslav o vede într-un halo vaporos. Pentru prima dată, îi face impresia (la desert, în timp ce savurează densa prăjitură germană învelită în ciocolată) că Minnie e frumoasă: gura puțin cam mare, deschizându-se peste niște dinți mici și ascuțiți, părul foarte ușor, tăiat scurt, nasul drept, delicat, ochii negri (sau cafenii-închis?) cu sclipiri tulburătoare, sprâncenele pe care ar trebui să le epileze și fruntea bombată.

Acestea sunt ultimele lui reflecții lucide. Minnie îi întinde un pahar cu armagnac...

Îi este frică să se miște. Ascultă, alături de el, o răsuflare regulată: Minnie doarme. Pe Jaroslav îl doare capul. Ar vrea să se întoarcă, dar se teme să n-o trezească. Trebuie mai întâi să-și amintească ceea ce s-a petrecut.

Își amintește dintr-odată, în același timp cu gustul de alcool și cu mirosul de tutun. S-a aplecat peste el și s-au înlănțuit pe divan. Vedea, foarte aproape, gura lui Minnie, striațiile buzei sale superioare și nările ei care palpitau. Sărutarea lui Minnie semăna cu o mușcătură. Femeia mârâia și se încorda și îl strângea pe Jaroslav aproape să-l înăbușe. Îl răsturnase pe divan, se înverșuna împotriva gurii lui, care sângera. Durerea chiar îl dezmeticise puțin.

După aceea, îi prinsese capul în mâinile ei; îl privea în ochi încât îl făcea să se uite cruciș, murmurând cuvinte nedeslușite. În mod vag, înțelesese că spunea:

— Un bărbat! Un bărbat! Mă vei trăda, mă vei înșela... dar ce-are a face?

Atunci, cu femeia asta pe jumătate goală în brațele sale, cu gura ei lacomă, amețit de alcool, Jaroslav simțise trezindu-se în el dorința. Minnie nu rezistase, dimpotrivă.

Era virgină.

Dacă sta să se gândească, e flatat. Să se fi îndrăgostit de el, această fecioară din Gomora? Numai să nu-i vină ideea să-l păstreze și să trimită un alt agent în Rusia! Faptul că a fost primul bărbat cunoscut de Minnie îl neliniștește.

Ar vrea să plece, însă va trebui să aștepte dimineața, încă puțin beat, cu o vagă senzația de vomă. După aceea se cufundă în somn.

Când se trezește, e singur. Lumina se filtrează prin perdele. Caută camera de baie. Curând, spălat, bărbierit și îmbrăcat, intră în camera de zi.

Minnie, stând așezată în spatele unui mic birou, scrie. Poartă ochelari groși din baga, pe care îi scoate deîndată.

— Totul e gata, spune. Trenul pleacă la prânz, spre Breslau. Cafeaua dumitale e la cald.

Jaroslav înaintează, nehotărât. Minnie îi întinde mâna. El nu face niciun gest ca s-o atragă spre dânsul.

— În cincisprezece zile vei fi înapoi. Mă vei găsi tot aici.

Iese, apoi se întoarce cu micul dejun al lui Jaroslav pe o tavă.

— Trenul de Moscova e deviat prin Breslau și Radom. Se trece frontiera la Ivangorod. La Brest-Litovsk, te vei întâlni, în tren, cu unul dintre agenții noștri, care are semnalmentele dumitale. Dacă nu te va găsi, te vei duce la Moscova. Iată adresa la care să te prezinți. Ești un inginer electrician ceh. Te vei întâlni cu comisia tehnică, aflată în momentul de față la Moscova.

— Și pentru întoarcere?

— Va trebui, fără îndoială, să treci frontiera cu o persoană specializată în acest domeniu. Asta va fi singura dificultate, de altfel înlăturată de către agenții noștri. Nu vei avea decât să te lași condus.

Jaroslav își bea, cu înghițituri mici, cafeaua caldă. Se uită la ceas.

— Spui că trenul meu pleacă la prânz?

— Ai loc reținut. Nu vorbi cu nimeni care nu-ți dă un semn de recunoaștere și totul va merge bine.

Vine spre el, îl atrage spre ea și-i caută buzele.

— Fii prudent, bâlbâie Minnie. Sunt ultima din ramura principală a familiei Hoffmanstahl. Nu voi fi niciodată doamna Halivec. Dar dacă izbutesc să obțin transmiterea numelui și a titlului... Voi profita de șederea mea la Berlin ca să-i vorbesc despre asta Führerului însuși.

Jaroslav e buimăcit.

— Nu-mi place să-i cer un serviciu lui Hitler, reia Minnie. Se pricepe prea bine să te facă să-i aduci un altul în schimb. Dar treacă-meargă, de data asta! Baron von Hoffmanstahl, elector al Imperiului și grande de Spania, e un vis frumos, ce zici?

Cuprinde în mâini capul lui Jaroslav și-i spune, cu vocea răgușită, buzele lor aproape atingându-se:

— Gândește-te la asta, canalie, și întoarce-te repede la mine.

Apoi continuă printre dinți:

— Te-aș fi păstrat bucuros, dar m-am jurat să dau cu banul pentru tine: cap sau pajură.

Se lipește de el, respiră greu, strânge piciorul lui Jaroslav între pulpele sale. După aceea, cu un spasm, se ridică.

— Șterge-o, spune cu un aer rătăcit. Ar fi stupid să pierzi trenul.

Trenul e înțesat de soldați. Dar pentru Jaroslav există un colț rezervat, la clasa întâi. De la Breslau la Radom, prin Katowice, călătorește alături de ofițeri venind unii din Franța, alții din Balcani, unde campania e pe sfârșite. Aceștia nu înțeleg pentru ce se multiplică efectivele în Est.

La Ivangorod, Jaroslav trece, fără dificultăți, noua frontieră ruso-germană. Un tren militar îl duce în sfârșit până la vechea frontieră poloneză. Nu există decât soldați albi pe zăpadă, tancuri albe și camioane albe pe câmpii albe.

La Brest-Litovsk, trebuie să aștepte în bufetul gării, bând ceai, un tren rusesc cu osia mare. Se formează o garnitură în direcția Moscovei. Aceasta e luată cu asalt de către soldați, țărani și funcționari cu servietă. Din fericire, un compartiment la vagonul de dormit a fost rezervat

pentru domnul inginer al misiunii electrice, care s-a prezentat la șeful gării.

A doua zi dimineață, în clipa când trenul părăsește gara din Smolensk, ușa compartimentului se deschide și apare un individ slab.

— Sunt aici, spune el în germană. Plecați la Moscova.

După aceea iese, scuzându-se în rusă.

— Am greșit compartimentul. Nu te supăra pe mine, tovarășe.

Moscova! Nu așa își închipuia Jaroslav odinioară vizita pe care avea s-o facă, într-o zi, acolo. Moscova, pentru toți tinerii comuniști din lume, era pământul făgăduinței, unde Revoluția nu mai era o himeră.

Jaroslav coboară din vagonul de dormit. O fată tânără în uniformă îl oprește.

— Jaroslav Halivec, nu-i așa? Colegii dumneavoastră vă așteaptă la hotel. Am să vă conduc.

Cu capul înfundat într-o căciulă, fata are pometii ieșiți în afară, buzele groase. Trebuie să-l disprețuiască pentru că e un ceh raliat naziștilor.

Misiunea inginerilor electricieni, după demonstrația făcută cu unele aparate germane pentru inginerii ruși, trebuie să procedeze la instalarea, pe cel mai mare baraj din lume, a unor noi aparate de înaltă tensiune.

După-amiază, după o plimbare la Muzeul Științei, misiunea vizitează instalația electrică a orașului Moscova, apoi pe cea a metroului. După aceea se dă un banchet și un spectacol la Operă; se cântă *Boris Godunov*.

În antract Jaroslav îl întâlnește pe omul din tren, care se apropie pentru a-i cere un foc.

— Dnepropetrovsk, spune acesta.

Jaroslav hotărăște să iasă din hotel. Se va duce la adresa indicată de Olga. Trebuie să anunțe că e trimis la Dnepropetrovsk cineva sigur. „Afacerea” se va petrece acolo.

A reperat, la capătul culoarului, scara personalului care coboară până la subsoluri. Nimeni nu-l va împiedica să iasă în piață să cheme o sanie (a văzut unde e stația lor și speră să fie și noaptea). Trebuie cu orice preț să se asigure că se va închide capcana atunci când trebuie.

Jaroslav întredeschidă ușa. Culoarul e cufundat în semiobscuritate. Dar zărește, în susul scării, umbra unui bărbat sprijinit de zid. Gestapoul veghează asupra somnului său. Jaroslav închide ușa la loc încetișor, întoarce cheia, de două ori, stinge și se dezbracă pe întuneric.

Primele două zile ale misiunii la Dnepropetrovsk sunt consacrate punerii la punct a noilor aparate de înaltă tensiune. În a doua noapte, când pătrunde în camera sa, bărbatul e acolo.

— Plecăm în zori, spune acesta. Vei scrie câteva rânduri pentru a te scuza că nu vei asista la experiențe. Ești suferind. Ceea ce ne va da douăsprezece ore, poate douăzeci și patru, înainte de a veni să te caute. Iată noile dumitale hârtii, cu care te vei îmbarca la Sevastopol pentru Varna, în Bulgaria, cu dosarele care îți vor fi remise la Alexandrovsk. Bineînțeles, nu te mai părăsesc, până când vei fi pe vapor.

— La ce oră plecăm?

— La ora cinci. Corespondentul nostru ne așteaptă la Alexandrovsk.

— Nu vrei să te culci? întreabă Jaroslav. Avem trei ceasuri bune înaintea noastră.

— Nu, răspunde bărbatul. Dormi dacă vrei. Eu mă instalez în fotoliul ăsta.

Jaroslav se culcă. Numai de nu i-ar găsi revolverul, pe care l-a lăsat în buzunarul pantalonului, pe scaun. Arcurile fotoliului trosnesc. Bărbatul se instalează.

— Te trezesc cu un ceas înaintea plecării, spune el.

Ceasurile trec. Bărbatul se foiește și oftează în fotoliu.

Jaroslav, cu urechea la pândă, se străduiește să respire cât mai regulat. În sfârșit, bărbatul îl scutură.

— Îmbracă-te.

Jaroslav își trage pantalonii în buzunarul cărora pipăie revolverul.

Bărbatul îi explică:

— Nu vei păstra planurile asupra dumitale, la bord. Le vei ascunde într-un loc pe care ți-l voi indica. Le vei lăsa acolo până la Varna, unde prietenii noștri vor veni să te caute pe chei.

— Va trebui să le dau lor, imediat?

— Cu niciun preț! Prietenii aceștia nu vor fi acolo decât pentru a te scuti de vama bulgărească. Vei duce totul la Berlin. Norocosule! Ale dumitale vor fi toate gratificațiile!

Bărbatul îi predă noile lui acte. Cele vechi, cele ale inginerului Halivec, sunt arse. Ies împreună. Omul închide ușa camerei cu grijă. Nu există nimeni pe culoar.

— La ce oră ajunge trenul la Sevastopol?

— Nici cinci sute de kilometri... însă trenurile rusești nu sunt rapide. Aproape de ora douăzeci, diseară. E un vapor bulgăresc. Chiar dacă nu ridică ancora decât mâine dimineață, n-ai a te teme de mare lucru, odată îmbarcat.

Ajunși din vreme la gară, izbutesc să-și găsească loc în același compartiment. La Sinelnikovo, unde ajung după aproximativ un ceas, Jaroslav se ridică și se pregătește să coboare. Cerând politicos unei vecine să le păstreze locurile, bărbatul îl urmează.

— O ceașcă de ceai o să ne încălzească, spune Jaroslav.

La bufet, împreună cu ceaiul, mănâncă plăcinte cu smântână acră. Jaroslav se scuză. Intră la toaletă. Ca să-și scoată revolverul din buzunarul pantalonilor și să-l pună – cu piedica ridicată – în cel de la haină.

Trenul pleacă din nou. Lumina se luptă să străbată niște nori grei. Câmpia de la cotul Niprului e albă, la infinit.

Călătorii dormitează. Un ofițer stă într-un colț. Poate că el e cel care-l va aresta numaidecât. În fața lui, un funcționar, cu caschetă, cu pardesiu gros, cu servietă. Alături, un colhoznic puțin obișnuit cu călătoriile ar dori să lege conversație. După aceea, o femeie de la oraș. Are destul de mult bagaj. În fața ei, în colțul celălalt, un student arborând la haină insigna Partidului. Apoi doi muncitori specialiști, care se duc la Fedorovko, pentru niște lucrări pe care ei le consideră o misiune de încredere. Sunt stahanoviști. În sfârșit, un bărbat greu de definit, destul de în vârstă, ce pare să aparțină fostei clase mijlocii. Poartă un mic barbișon, cu părul peste fruntea îngustă de calmuc. Acum, când se luminează, s-a pus pe citit.

Cei doi muncitori au deschis un paner și mănâncă. Un fel de salam și plăcinte din hrișcă. Funcționarul a scos din servietă niște documente. Colhoznicul a început conversația cu ofițerul. Îi vorbește despre recolta din 1940 care a fost excelentă și despre necazurile pe care le are cu noile tractoare livrate de niște uzine din Nikopol. A făcut un raport asupra acestui lucru, dar se va ține oare seama de el? Cu toate acestea, tractoarele sunt făcute pentru țărani, nu pentru ingineri.

Lui Jaroslav îi e teamă să-i fie teamă. Nicio îndoială că bărbatul, la cel dintâi gest echivoc, va trage asupra lui. Minnie l-a avertizat în ceea ce privește rolul emisarilor Gestapoului.

Bărbatul spune:

— Suntem în întârziere. Ar fi trebuit să ajungem la Alexandrovsk.

— Nu suntem prea departe, răspunde colhoznicul a cărui conversație cu ofițerul a lâncezit.

Iată periferiile, uzinele, marile case muncitorești, cooperativele agricole. Drumurile se deschid în evantai. Trenul își încetinește mersul.

— Hai, spune bărbatul, ieșind pe culoar.

— Iar foame și sete? întreabă colhoznicul jovial.

— Contez pe dumneata, tovarășe, pentru locurile noastre.

Bărbatul sare de pe scară, înaintea scuturăturii de oprire. Jaroslav, cu gâtlejul uscat, își strânge revolverul în buzunar.

Nu se află nimeni dinaintea sălii de așteptare. Bărbatul privește în toate părțile cu îngrijorare, când ușa se deschide.

Apare un bătrân mic, târând un geamantan mai greu decât el. Apoi își continuă drumul către partea din spate a trenului.

Bărbatul își consultă ceasul.

— Ești sigur de întâlnire? se interesează Jaroslav.

În acest moment apar la intrarea spre peron un individ roșcovan și bărbos. Jaroslav nu se întrebase ce mutră, ce alură, ar fi putut avea un spion german în Ural.

— Ești în întârziere, spune bărbatul.

— Am avut necazuri, răspunde bărbosul.

— Nu grave?

— Oh! Esențialul e că totul se află aici.

Duce o valiză pătrată, din paie, care pare grea.

— Și cheia?

Individul își descheie haina de blană și caută o cheie mică în buzunarul vestei.

Jaroslav apucă revolverul și trage în pântecele „colaboratorului" său, care deschide niște ochi uluiți și se prăbușește.

Bărbosul dă drumul la valiză și încearcă să fugă. Jaroslav îl ochește.

— Stai! Mâinile sus, îi strigă.

Bărbosul se oprește și ridică mâinile.

O puternică agitație se produce pe peron. Unii oameni strigă, alții aleargă. Primul reflex al bărbatului, căzând, a fost să-și ducă mâna la pântece. Acum încearcă să se întoarcă pentru a apuca ceva din buzunar. Jaroslav ghicește mai mult decât observă gestul, nepărăsindu-l pe bărbos din ochi.

— Atenție! urlă el, o să tragă!

Detunătura urmează numaidecât. Simte o lovitură în brațul stâng, urmată de o durere fulgerătoare.

Sosesc niște soldați, într-un mare vacarm. Jaroslav încearcă să se explice în rusă. Bărbosul vrea din nou s-o șteargă, dar Jaroslav strigă:

— Spion! Spion!

În zăpăceala generală, un polițist îl arestează pe bărbos. Lui Jaroslav i se pune o cătușă. Celălalt braț îi atârnă și pierde mult sânge.

Spitalul nu-i departe. Jaroslav e pansat, după aceea interogat. Cere să se telefoneze la Moscova. Din nefericire, a trebuit să-l doboare pe omul Gestapoului. Însă bărbosul trebuie să fie o pradă bună.

Moscova răspunde la telefon ca Jaroslav și bărbosul să fie expediați sub pază bună. Cât despre bărbat, să se încerce să se scoată ceva de la el, dacă este netransportabil.

Trebuie să aștepte seara pentru a sosi un tren.

Pe peronul gării, Jaroslav îl regăsește pe bărbos care îl privește cu ochi blânzi și plini de reproșuri.

E o călătorie lungă. Trebuie să se întoarcă mai întâi la Dnepropetrovsk, să aștepte acolo trenul de Harkov, de unde, prin Kursk, Orel și Tula, se ajunge din nou la Moscova în aproape douăzeci și patru

de ore. Vagonul e neconfortabil, iar pansamentul lui Jaroslav n-a fost schimbat. Îi e grozav de sete.

Deliră puțin.

Bărbosul, așezat în celălalt colț al compartimentului, cu un paznic alături de el și un altul în față, mănâncă și bea ceea ce al treilea paznic, așezat în fața lui Jaroslav lângă fereastră, se duce să caute în stații. Din când în când, bărbatul îl privește pe Jaroslav. Pare să-i spună: „Ce ți-am făcut eu, ca să mă fi condamnat la moarte, tot atât de sigur ca și pe bărbatul pe care l-ai ucis cu un glonț, în pântece?”

Moscova, în sfârșit. Jaroslav e condus la spital. I se reface pansamentul. I se dă un pat. Are un coșmar: bărbatul stă așezat la căpătâiul său și-i spune: „Plecăm la ora cinci dimineața, împreună, pentru marea călătorie. Ne îmbarcăm și nu te mai părăsesc.”

Jaroslav deliră timp de patruzeci și opt de ore, deoarece rana i s-a infectat în timpul călătoriei. Se tem că va trebui să i se taie brațul. Jaroslav nu primește nicio vizită, în afară de infirmiere, și de două ori pe zi, medicul. Jaroslav îl întreabă:

— Olga? Olga Simonovna?

Însă medicul clatină din cap fără a răspunde.

După trecerea câtorva zile, Jaroslav poate să se scoale. A treia zi, vine să-l caute cineva. Constată, străbătând prin uși zăbrelite și încuiate cu lacăte, că se află în spitalul închisorii.

O mașină îl așteaptă în curte. Privește prin portieră. Recunoaște în curând Kremlinul. Se deschide o intrare secretă, în care mașina se pierde, pentru a se opri într-o carte. Jaroslav e dat jos. Împreună cu paznicul merg de-a lungul unor culoare nesfârșite, urcă și coboară scări.

E un birou mic mobilat simplu. Un bărbat stă așezat, în spatele lui, mobilă compartimentată, plină cu dosare. Dinaintea lui, o masă goală. Alături de el, în picioare, Olga.

— Tovarășe Serjinski, spune dânsa, vi-l recomand pe tovarășul nostru Halivec.

Serjinski s-a ridicat:

— Felicitări, tovarășe Halivec, spune el întinzându-i mâna.

— O! strigă Jaroslav, Olga!

— Mulțumesc, Jaroslav, spune simplu Olga.

Serjinski îi oferă un scaun apoi o țigară. A ținut să-i relateze el însuși rezultatele operațiunii. Bărbatul din Gestapo a murit, însă bărbosul a făcut mărturisiri. Prin el a fost capturat lanțul agenților germani: „Halivec, ne-ați adus un serviciu a cărui importanță n-o veți înțelege decât mai târziu."

Guvernul U.R.S.S. nu împarte cu dărnicie formule perimate, însă știe să-i răsplătească pe bunii slujitori ai Revoluției.

Jaroslav are lacrimi în ochi. Spune în sfârșit:

— Eu îi promisesem tovarășei Olga...

— Îmi cer scuze pentru că v-am dat îngrijiri în spitalul închisorii. Dar trebuia să vă identificăm și tovarășa Olga nu era la Moscova. A sosit de-abia ieri.

— Am fost întârziată, explică ea. De la plecarea dumitale din Paris, nu mai știam ce ți s-a întâmplat. De ce nu te-ai dus la adresa pe care ți-am dat-o?

— Pentru că eram supravegheat. La cea mai mică bănuială, totul ar fi eșuat, răspunde el.

Serjinski se ridică, îi întinde mâna.

— Așteptând să ne revedem, vă încredințez Olgăi Simonovna. Sunteți pe mâini bune, conchide el, cu veselie. La revedere, tovarăși.

Ies din Kremlin. În Piața Roșie, cuprins de un vânt înghețat, Jaroslav se înfioară. Brațul îl doare.

— Ți-am reținut o cameră la niște prieteni, spune Olga. Și adaugă:

— Ești palid. Va trebui să te odihnești.

— Mulțumesc. Îți datorez totul, Olga. M-ai redat mie însumi.

Ea îl privește în ochi:

— Teama nu se vindecă decât prin mijlocirea primejdiei.

II
Mai 1941
WALTER

E o dimineață frumoasă de mai. Walter a rezistat ispitei de-a face o plimbare pe jos pe Champs-Élysées, a cărui panoramă o vede prin fereastra sa de la hotelul Crillon. Ce să faci într-o țară ocupată? Propagandă? Și totuși serviciile doctorului Goebbels au instaurat o activă „Propagandastaffel" în inima Parisului. Represiune? Dar în orice ocazie, Partidul se ciocnește de Wehrmacht. Walter i-a cerut lui Rudolf Hess, prin nenumărate scrisori, să-l trimită să se bată în Balcani. I s-a răspuns prin avansarea la gradul de maior.

Walter a constatat, cu toate glorioasele victorii din Grecia și din Creta, o oarecare lâncezeală. Ofițerii și chiar oamenii încep să se deprindă cu maleabilitatea franțuzească. Așa că a semnalat primejdia familiarizării.

Se anunță un ofițer aviator, din partea lui Herr Hupernitz. Walter tresare. Herr Hupernitz este un personaj imaginat de Rudolf Hess împreună cu el pentru comunicările pe care doresc să le ascundă în aceeași măsură Gestapoului cât și Ambasadei și militarilor. Deoarece scrisorile sunt puțin sigure, mai cu seamă de când relațiile s-au încordat între Rudolf și Himmler.

Ofițerul din Luftwaffe intră și salută ridicând brațul.

— Vin să vă caut din partea lui Herr Hupernitz, domnule maior. Am sosit de la München și trebuie să vă duc deîndată cu mine acolo. Am venit în timp ce se face plinul de benzină și se verifică al doilea motor al avionului, care a zburat alandala pe deasupra Alsaciei.

— E ceva grav? întreabă Walter neliniștit.

— Nu știu nimic, domnule maior, decât că Herr Hupernitz vă așteaptă la aerodromul din München.

În timpul călătoriei, Walter s-a întrebat cu neliniște pentru ce îl chema Rudolf grabnic. Această precipitare îl caracterizează atât de puțin pe șeful Partidului, întotdeauna cumpătat, până și în deciziile cele mai dure.

Walter are o mare admirație pentru Rudolf Hess. Întâlnindu-l, acum opt ani, la niște prieteni, lui îi datorează convertirea la național-socialism și orientarea destinului său. Rudolf Hess e singurul om ale cărui păreri Hitler le ascultă, pentru a le urma câteodată și nu pentru a le contrazice. Este creierul Revoluției. A colaborat la *Mein Kampf*. A luptat în fiecare zi cu Hitler în timpul anilor sângeroși. Niciodată n-a abandonat doctrina.

Unii îi reproșează eleganța, rafinamentul său. A fost acuzat de sodomie. Cu toate acestea, Walter, care a trăit aproape de dânsul ani întregi, n-a remarcat nimic suspect.

Hess trebuie să suporte greu slăbirea influenței Partidului. Hitler se sprijină pe fiece zi tot mai mult pe armată și industrie prin Goering și pe Gestapo prin Himmler. În sfârșit, pactul germano-rus, operațiune de politică înaltă, a fost o lovitura directă împotriva doctrinei.

Avionul aterizează. Pichetul de gardă prezintă armele. Un ofițer salută milităreşte. Walter răspunde cu salutul național-socialist, ridicând mâna dreaptă.

Aerodromul din München îi trezește amintiri. Walter venise aici întovărășindu-l pe Rudolf, pentru a-i întâmpina pe Daladier și Chamberlain. N-au trecut mai mult de doi ani și jumătate – septembrie 1938 – și fața lumii a fost schimbată. Gândindu-se la această vizită, care a marcat triumful Führerului asupra orgolioaselor și bogatelor democrații, revăzând figura ipocrită a lui Chamberlain-umbrelă, aerul neliniștit al lui Daladier, Walter este copleșit de orgoliu.

Un automobil așteaptă între primul hangar și popota ofițerilor. Walter îl recunoaște, de departe, pe Klauss, șoferul și omul de încredere al lui Rudolf. Walter se îndreaptă spre el.

— Urcați repede, domnule maior, spune Klauss.

Automobilul demarează, smulgând pietrele, se năpustește asupra barajului militar care se dă la o parte.

— Ce fac? întreabă Klauss crispat peste volan.

— Salută, răspunde Walter, privind pe geamul din spate. Dar ce se petrece, Klauss?

— Vom merge repede, domnule maior.

Klauss se lansează într-o goană complicată, care seamănă cu o sarabandă în jurul orașului.

— Ce se petrece, Klauss?

— Am fost ieri la Berlin, domnule maior, răspunde Klauss. Și după o clipă adaugă:

— Acum poliția ne va semnala pretutindeni în același timp, în jurul Münchenului.

Apasă pe accelerator, privind din când în când în retrovizor șoseaua pustie.

— Încă n-au dispoziții, spune Klauss. Cel puțin cei din josul ierarhiei.

Walter e chinuit de neliniște.

— Klauss, ai de gând să-mi spui?

— Oh! nu! Nu eu, domnule maior, nu eu!

Cu o întorsătură de volan care îl pune în derivă pe Walter, Klauss părăsește șoseaua principală.

— Sper să mai apuc să iau dejunul când voi sosi, suspină Walter.

— Stomacul nu-și pierde niciodată drepturile, constată Klauss.

Cotește pe un drum de țară, apoi o ia peste câmp până la o intrare ascunsă dinaintea căreia se oprește. Se dă jos, scoate o cheie din buzunar, deschide ușa mascată, exact atât de largă pentru a lăsa automobilul să pătrundă într-un parc copleșit de verdeață. Printr-o alee sinuoasă, automobilul ajunge dinaintea peronului unei case în stilul „foliilor" lui Frédéric cel Mare.

Walter pătrunde într-un salon Louis XV. Lângă fereastră, Rudolf Hess stă în picioare. Se întoarce. Când îl vede pe Walter, fața i se luminează. E foarte palid. Ochii îi strălucesc, febrili. Nu e bărbierit. Lenjeria e de-o curățenie îndoielnică și mototolită, fața scuturată de ticuri.

— Știam eu că vei veni, spune.

— Evident, am venit, răspunde Walter tulburat.

— Ai luat dejunul cel puțin? Nu?

Hess sună. Apare un valet.

— Repede. Dejunul.

Încearcă să zâmbească, dar nu izbutește să facă decât o grimasă.

— Nu cunoșteai această „folie”. Nimeni nu știa că am cumpărat-o... nici chiar Adolf. Din fericire!

Are un ușor râs înăbușit.

— N-am avut vești de la tine de la ultima ta călătorie în Franța, spune Walter pentru a-și ascunde tulburarea.

— Ah! da! întrevederea mea cu Darlan, în numele Führerului, rânjește Hess.

Apare un valet, împingând o masă pe rotile unde sunt așezate farfurii și tacâmuri de argint deasupra unei fețe de masă din dantelă de Veneția.

— Ne vom servi singuri, spune Hess concediindu-l pe valet.

Walter se așază. Hess îl servește.

— Trebuie să mori de foame. E aproape ora trei.

— Tu ai dejunat? întreabă Walter.

— Oh! eu, răspunde Hess luând din frapieră o sticlă cu vin de Rin, n-aș putea digera.

Își umple un pahar de Boemia, pe care îl golește dintr-o înghițitură. Un val de căldură îi învăluie fața lividă și îi congestionează umerii obrajilor. Walter mănâncă.

— E frumoasă tinerețea, suspină Hess.

Aprinde o țigară, se întoarce la fereastră. Figura lui armonioasă și mândră, care-l făcea să semene cu Siegfried, e mobilă, ca și când mușchii ar fi căpătat o independență primejdioasă.

— Mănâncă, dragul meu, mănâncă, spune cu o blândețe care face să i se strângă inima lui Walter.

Acesta vrea să se ridice. Dar Hess îi pune mâna pe umăr, îl face să stea jos.

— Trebuie să mănânci. Avem timp.

Îi servește cotletul pane, sosul, cartofii sote și compotul de prune uscate. Umple un pahar de vin pentru Walter, după aceea pe al său, pe care îl golește din nou, dându-și capul pe spate, cu ochii închiși.

— În sfârșit, îmi vei spune totuși, întreabă Walter cu gura plină, ce se petrece și pentru ce...

— Brauchitsch, Rundstedt, Goering și cu mine am fost convocați ieri la Berchtesgaden. Primii doi oameni de stat după Führer și cei doi șefi ai Armatei, spune Hess cu o voce grea.

Își trece o mână tremurătoare peste față, ezită, se întoarce la fereastră, își sprijină fruntea de geam.

— Ne-a primit în foișorul său, reia Hess. Ne-a anunțat că și-a consultat astrologii și că a venit ceasul cruciadei.

Se apropie de masă, taie o bucată groasă dintr-o prăjitură pe care i-o servește lui Walter.

— Mănâncă, Walter, camarade, mănâncă.

— Cruciadă? întreabă Walter uluit.

— Războiul împotriva Rusiei. Nu se poate lansa, spune el, într-o campanie totală în Vest, cu această amenințare în spate. Pactul din 39, întrevederile dintre Molotov și Ribbentrop, jurămintele de prietenie, împărțirea Poloniei n-au fost decât jocuri de-a trasul pe sfoară, de-a cine să-l păcălească pe celălalt. În cele din urmă, Rusul e cel mai tare: el are pacea. El construiește uzine imense. Într-un an, va fi puternic. Trebuie să-l doborâm numaidecât, pentru a avea mâinile libere în Vest.

— Ei bine, spune Walter, războiul împotriva Sovietelor va găsi audiență. Nici unui național-socialist nu i-a plăcut pactul din 39. Ție cel dintâi, cred, nu?

Hess pune un genunchi pe un scaun în fața lui Walter.

— Goering n-a spus nimic. Își lăsa în jos nasul lui scurt. Mareșalii s-au bâlbâit. Eu singur mi-am exprimat părerea. Am spus că Reichul este angajat defectuos în Vest, că eu am fost întotdeauna ostil unui război împotriva Angliei, că, împotriva Angliei, se câștigă întotdeauna bătălii dar niciodată un război, de la războiul de o sută de ani încoace. Am adăugat că necesitatea unui acord cu Anglia era baza politicii externe din *Mein Kampf* și că aveam și eu un merit în treaba asta.

— Oh, bâlbâie Walter.

— Da, asta mi-a scăpat. Atunci, el m-a privit. Ochii lui m-au înspăimântat. Însă era prea târziu pentru a da înapoi. Am bravat. L-am întrebat pentru ce nu spune adevărul, ca să se știe că noi nu vom mai bate Anglia. „Tu vrei, am adăugat, să te ocupi de ceea ce e mai urgent,

adică să împiedici America să intre în acest conflict. Trebuie ca Germania să aibă certitudinea că va rezista zece ani. Pentru asta, grânarul ucrainean și petrolul Caucazului sunt indispensabile. Dacă noi le stăpânim înainte de toamnă, Roosevelt nu va îndrăzni să intre în luptă împotriva unui continent care va putea să trăiască în autarhie. Atunci, va accepta poate să servească drept intermediar față de englezi. El îi va convinge să facă pace, cu atât mai mult cu cât Germania, după ce își va fi asigurat imperiul său în Est cucerind Rusia, va putea fără prejudicii să abandoneze Vestul european anglo-saxonilor. Iar tu te vei retrage cu îndemânare dintr-o afacere delicată a Istoriei. Nu vei fi câștigat războiul, dar vei fi câștigat partida. Iată, pentru ce nu mai vezi altă soluție decât o rapidă victorie în Rusia."

— Oh! șoptește Walter încremenit.

— El m-a privit din nou, urmează Hess, cum îl privea pe Roehm, în timpul ultimei noastre întrevederi, două zile înainte de execuție. A urlat: „Și după aceea?" Am reluat: „Asta demonstrează că eu aveam dreptate, voind să te împiedic, în 1939, să te lansezi în războiul din Vest și că astrologii tăi ți-au spus gogoși". El mormăia: „A cuceri pacea! A cuceri pacea!" Eu am continuat: „Din nefericire, îți faci iluzii asupra Rusiei și mareșalii n-au curajul să te contrarieze, dragul meu Führer. Nu vei bate Rusia înainte de toamnă. În acest caz, eșecul tău va azvârli America în război. Ascultă-mă: acum, pe loc, trebuie să oferi pacea englezilor. Tratează cu ei, atâta timp cât noi suntem cei mai tari și nu când vom fi angajați într-un război îngrozitor".

Atunci a explodat ca o bombă. Scuipa, blestema. Izbea puternic cu pumnul în masă: „Trădătorule! urla el. Te-am chemat să vii astăzi ca să te demasc. Te voi strivi ca pe-o viperă și-ți voi smulge limba. Marele Reich German va nimici Rusia înainte de toamnă și după aceea va distruge Anglia. Tu, ești un trădător în solda ei!..."

Hess își șterge fruntea care i se broboneză de sudoare. Are ochii rătăciți și buzele îi tremură. Walter, înspăimântat, se află în picioare:

— Cunoști furiile lui. Nu trebuie să te descumpănească. Ești puternic și nevinovat. N-ai vorbit decât spre binele Germaniei...

Hess, tremurând, își toarnă un alt pahar cu vin. Sticla cu gâtul lung se ciocnește de paharul de cristal.

— În sfârșit, ai putut să te disculpi? insistă Walter.

Hess îl privește. Cade pe scaun.

— Nu credeam că va îndrăzni, spune el.

Apoi bea cu lăcomie.

— Eu, reia el, șeful Partidului.

Își lasă brațul pe spătarul scaunului și își ascunde fața. Walter îi pune mâna pe umăr.

— În sfârșit, ești mai presus de bănuieli! O vei dovedi cu ușurință.

— Am căzut în cursa întinsă de Himmler, răspunde Hess foarte încet. El poartă pică Partidului. El poartă pică S.S.-iștilor. A sosit azi-dimineață la Berchtesgaden, de la Berlin, cu avionul. Asta înseamnă condamnarea mea la moarte.

Walter încearcă să se liniștească: ar fi atât de absurd.

— Haide, ești obosit. Imaginația îți joacă feste. Ai muncit prea mult în ultimul an. Führerul este prietenul tău și...

Ezită, apoi adaugă înăbușit:

— N-ai făcut nimic rău. Nimic împotriva lui, nimic împotriva Germaniei.

— Era prietenul lui Roehm, nu? reia Hess ridicându-se. A pus să-l doboare ca pe un câine turbat, într-o pivniță. Tu nu poți să știi ce-nseamnă asta. Nu erai acolo...

Evocă o amintire. Apoi e scuturat dintr-odată de un râs isteric, își umflă pieptul, pentru a lepăda:

— Himmler știe să fabrice un dosar.

Se ridică.

— Am fost cuprins de panică, înțelegi? Nu, nu înțelegi, pentru că nu-l cunoști. Dacă mareșalii n-ar fi fost cu noi, aș fi fost doborât în ascensor. Hermann n-ar fi spus nimic. Dimpotrivă, m-ar fi coborât el însuși în pivniță.

Îl privește pe Walter, imobil și cu brațele spânzurând.

— Omul care a venit să te caute e sigur. El a reperat câmpul care este în spatele parcului. Îmi va aduce un avion.

— Unde vei pleca?

— În Anglia.

Walter se apleacă sub lovitură.

— În Anglia? murmură el.

— Am prieteni acolo, continuă Hess. Îmi voi salva pielea. Numai să nu ajungă cineva aici înainte de căderea nopții, evident.

— Dar, Rudolf, izbucnește Walter, Germania, Revoluția, războiul...

Ideea trădării lui Rudolf, a cârdășiei sale cu englezii, se precizează anevoie în mintea sa.

— Vii cu mine, nu-i așa? întreabă Hess cu o oboseală în care apare din nou farmecul acela care l-a sedus odinioară pe Walter.

— În Anglia, eu? Dar e imposibil, Rudolf, dar războiul, Rudolf, tatăl meu, Germania...

— Războiul e pierdut... Germania e pierdută. Tu ești singura ființă pe lume în care am încredere... împreună cu Klauss. Vii cu mine, în Anglia, Walter.

Privirile li se încrucișează. Walter întoarce capul.

— Nerecunoscătorule! murmură Hess, n-aș fi crezut.

— Nu pot, îl înfruntă Walter. Toți germanii trebuie să se bată pentru Germania. Noi vom impune lumii ordinea noastră, cultura noastră. Führerul...

— E Diavolul, spune Hess încet, bătrânul Diavol german, Mefistofeles. Germania care l-a urmat e blestemată. Și noi, oamenii răi care i-am dat puterea, suntem blestemați.

— Ești nebun, strigă Walter.

— Nu. El e nebun. Mefistofeles a înnebunit. Nebun de orgoliu. Era puternic, atâta vreme cât îi guverna pe oameni cu puterea invincibilă a disprețului. Avea destul pentru a răsturna echilibrul planetei. Nu ți-ai închipuit niciodată ceea ce poate să facă un om grație disprețului. Dar cu condiția de-a nu exprima acest dispreț, de-a fi numai în asemenea măsură impregnat de el pentru a propune totul complicilor care se oferă. Și iată că legenda asta, pe care noi am țesut-o în jurul lui, el a luat-o de bună. Această jucărie înspăimântătoare pe care noi am făurit-o se consideră supraomul lui Nietzsche, un Mesia al rasei germanice, fiul lui

Wotan încarnat. Noi care l-am cocoțat la putere, pentru că era cel mai bun orator și de asemenea cel mai puțin scrupulos și cel mai bogat în dispreț, pentru a face din el Führerul acestui popor de sclavi care se iau drept arhangheli, noi care cunoaștem adevăratul chip al fiului lui Schikelgrüber, noi îl incomodăm. I-a asasinat pe Strasser, pe Roehm. Îl urăște pe Goering, dar se teme de el. Eu pot, fără riscuri, să-mi iau biletul pentru infernul trădătorilor. Voi fi suprimat, ca agent englez. Scape cine poate!

Walter, inflexibil, scutură din cap.

— Nu.

Pendula sună cinci ore cristaline.

— Cum vei dori, spune Hess glacial.

Se distrează cu lanțul de aur care zornăie în mâna lui.

— Mi-e teamă ca prietenia mea să nu-ți joace feste.

— Sunt german.

— Oh! da, cât despre asta așa e, reia Hess. Ei bine, regret că te-am atras aici. Cel mai bun lucru e să pleci la München. Te vei duce la Casa Brună. Vei spune că eu te-am convocat, dar că nu m-ai găsit.

Și încheie cu un gest vag:

— Ești destul de mare ca să te descurci, dacă te vor crede.

Se întoarce la masă, toarnă cafea în două cești și lichior de zmeură alsacian în niște pahare cu picior înalt din cristal fin.

— Nu te trăda vorbind despre Rusia. Mulțumește-te să te duci să crăpi acolo iarna viitoare.

Walter spune, fără ezitare, cu o voce fără timbru:

— Trebuie să mă întorc la München.

— Klauss îți va da bicicleta lui, răspunde Hess. Douăzeci și șase de kilometri. Adio, Walter.

Și adaugă:

— Sper că nu mă vei vinde înainte de miezul nopții.

Walter are o tresărire.

— Nu se știe niciodată, cu fanatici de felul tău, ironizează Hess.

La ușă, Walter are o șovăială. Însă Rudolf, lângă fereastră, privește afară. Walter coboară scara și pornește în căutarea lui Klauss. Hess se uită la ceasul său brățară, care străbate cu încetineală timpul.

Walter pedalează pe șoseaua care duce la München. Frumoasă zi de primăvară bavareză înflorită și verde! Înainte de a pătrunde în suburbie, o cârciumă de mahala pentru studenți își oferă, la marginea drumului, refugiul și butoaiele sale. Walter se așază la o masă în fața unei halbe de bere.

Reflectează. Rudolf a comis desigur unele imprudențe. Altfel, n-ar fi fost atât de puțin stăpân pe sine în fața lui Hitler (în cazul când convorbirea lor a fost reprodusă cu fidelitate).

Confuzia lui Hess mirosea a mărturisire, ca și această hotărâre de a se refugia în Anglia – tocmai în Anglia.

Rudolf avea pe chip stigmatul lui Iuda. Un val de ură îl învăluie pe Walter. Pe acest laș și l-a ales ca șef și ca exemplu, pe el, cel care astăzi l-a făcut, contra voinței lui, complice al ticăloșiei sale. Care este datoria lui? Să alerge, la München, să-l denunțe? Dar cum să ștergi cu buretele opt ani de camaraderie prevenitoare, de lupte comune? Și apoi, dacă Rudolf este victima unui complot, dacă Himmler este un monstru, să trădeze un nevinovat și în același timp cel mai bun prieten al său?

Noaptea se lasă. Walter își continuă drumul. Dar în întunericul ce crește, se orientează greu. Spre periferia unui mare oraș, converg toate drumurile. Dar în cealaltă direcție, Walter nu izbutește să regăsească drumeagul care duce la „folia" lui Rudolf.

Ajunge în sfârșit la pădurea pe care a străbătut-o în automobil cu Klauss, își reazemă bicicleta de un copac. Nu și-a adus lanterna de buzunar și noaptea e de nepătruns.

Un zbârnâit îl face să sară în sus. Începe să alerge în direcția zgomotului. E avionul. Poate să mai ajungă la timp... Dar trebuie să străbată niște tufărișuri pline de mărăcini... Zbârnâitul reîncepe, în spatele lui de astă dată, sporit, devenind asurzitor. Rudolf a decolat!

Două ceasuri mai târziu (două ceasuri petrecute mergând la întâmplare peste câmp și prin păduri mărunte, fără îndoială învârtindu-se în cerc) Walter aude pași. Strigă. Aleargă. E o patrulă.

Dă explicații că s-a rătăcit și hoinărește de multă vreme. Uniforma lui sfâșiată și murdară, privirea lui rătăcită îi umple de bănuieli pe polițiști. Cu orice risc, aceștia hotărăsc să-l ia cu ei pe Walter, care cere să fie condus cât mai curând posibil la Casa Brună.

Sosirea sa la corpul de gardă declanșează o mare agitație. Șeful postului telefonează la Partid. Un automobil este trimis deîndată, pentru a-l conduce pe Walter la Süderling.

Casa Brună din München este în fierbere când Walter, încadrat de doi gradați din Gestapo, își face apariția. În hol, grupuri de S.S.-iști discută cu însuflețire. Se face liniște la apariția lui Walter, care este introdus imediat în biroul lui Süderling. Acesta ordonă să fie lăsați singuri.

— Nu l-am percheziționat, obiectează unul dintre polițiștii îmbrăcați în negru.

Walter își aruncă revolverul pe masă.

— Stai jos, spune Süderling. Ai băgat-o pe mânecă.

Walter ridică din umeri.

— O să mă creadă dacă vor vrea, spune el simplu, fără a lua scaunul pe care i-l arată Süderling.

— Mai întâi, începe acesta, ce cauți la München?

— Am fost căutat azi-dimineață la Paris.

— Hm! mormăie Süderling. Unde te-a condus automobilul care te aștepta la aerodrom?

— Într-o casă pe care, încercând s-o regăsesc mi-am pierdut o parte din noapte.

— Ai putea să ne duci acolo?

— În timpul zilei, poate.

— L-ai văzut pe Rudolf Hess?

— Sunt sigur că a părăsit Germania.

Süderling tresare.

— Gările, șoselele, aerodromurile sunt păzite, închipuiește-ți.

— A plecat cu avionul.

Süderling izbește cu pumnul în masă, puternic.

— Cu avionul! Iar tu erai complicele său, Kirshoff!

Walter înalță capul.

— Nu, eu am refuzat să-l urmez... și am încercat să-l împiedic să plece.

— Nu puteai să anunți poliția?

Walter ezită.

— Nu. Nu puteam s-o fac.

Süderling strânge pumnii.

— Bine, spune atunci. Afacerea asta mă depășește.

Walter e dus la secret, într-o cămăruță goală, la ultimul etaj al Casei Brune. Meditează acolo asupra evenimentelor care se pregătesc.

Dimineața, un locotenent S.S. pe care nu-l cunoaște vine să-l caute și-l conduce în biroul lui Rudolf. Süderling este acolo, împreună cu un bărbat greoi, cu niște fălci late, cu buze subțiri: Himmler. Sunt necesari, într-o revoluție, slujitori de acest gen. Există treburi care le repugnă multora, dar este necesar să găsești oamenii care să le îndeplinească.

Interogatoriul începe:

Walter era la curent cu proiectul fugii lui Rudolf Hess? Acesta i-a împărtășit vreodată relațiile sale criminale cu inamicul? Walter cunoștea anumiți complici de-ai săi în partid sau în afară? Răspunde că încă din iunie 1940 (un an, peste câteva zile) ocupă un post la Paris. A fost convocat. Face o relatare a călătoriei sale, a evenimentelor care au urmat după aceasta.

— Nu aveți impresia, întreabă Himmler mieros, că sunteți complicele lui și că l-ați trădat pe Führer?

— Nu, protestează Walter. Voiam să încerc să-l conving să renunțe la proiectul său.

Himmler zâmbește din nou și acest zâmbet sporește neliniștea lui Walter.

— Aveți antecedente excelente, reia șeful Gestapoului deschizând un dosar. Führerul a ținut cont de prietenia dumneavoastră față de Rudolf Hess. Prietenia este un sentiment sacru pentru el. A cumpănit de asemenea personalitatea tatălui dumneavoastră, generalul von Kirshoff. În sfârșit, Führerul nu vrea, în marea sa bunătate, să extindă represiunea asupra celor care nu sunt într-adevăr complicii lui Hess. Un anume Klauss și un pilot aviator (acela care a venit să vă caute la Paris și care a furnizat nemernicului aparatul cu care acesta a fugit) vor fi

împușcați, după condamnarea de către curtea marțială. Führerul mi-a atras atenția că, dacă ați fi voit acest Lucru, Hess v-ar fi luat fără îndoială cu el.

Walter nu se clintește. Himmler închide la loc dosarul, asupra căruia bate darabana în ritmul unui marș militar.

— Sunteți radiat din cadrele Partidului, conchide el.

Walter se stăpânește să nu-i dea lacrimile.

— Cer să mor pentru Germania, spune în sfârșit.

Când Himmler zâmbește, buza lui superioară se ridică ușor la stânga, descoperind un canin.

— Sper că veți avea ocazia să fiți satisfăcut.

Walter e dus din nou la secret. Încearcă să nu se gândească decât la Germania. Dacă ține astăzi la viață, e pentru că Germania va avea nevoie de toți fiii săi.

După opt zile de detențiune, Walter este condus la Süderling. Acesta îl înștiințează că armata germană se desfășoară asupra Rusiei. Walter este vărsat, cu gradul de locotenent, într-o companie de disciplină.

Va porni de îndată spre locul său de detenție, la Varșovia.

III
August 1941
JOE

De aproape trei luni, Anny nu are nicio veste de la Joe. Ultima carte poștală pe care a primit-o poartă ștampila poștei din Salonic și este nedatată. Cu lupa, Anny a reușit să descifreze ștampila poștei militare: 28-XII-40. Și iată-ne în august.

O frumoasă lună august londoneză, cu strălucitoare apusuri de-soare pe Tamisa. Acum, când războiul a încetat deasupra cerului Londrei, și când fiecare doarme nopțile, oamenii încearcă o adevărată sete de aer și de verdeață. Iată motivul pentru care se află atâta lume pe peluzele din Hyde Park și seara, la Whitechapel, toți acești oameni așezați pe trotuare, comentează știrile.

Știri proaste. Germanii sunt pe cale să-i strivească pe ruși. Au trecut granițele, au luat Smolenskul. Moscova este amenințată din două părți. Leningradul nu va întârzia să fie încercuit și va capitula. Dimpotrivă, pe Nipru a avut loc o bătălie cruntă.

Azi-dimineață la orele opt, ca în fiecare dimineață, Anny iese din atelierul lui Joe. A dormit prost, ca și în multe alte nopți, după ce și-a petrecut duminica cârpindu-și lenjeria și tricotând un pulover gros pentru Joe. Puloverul e aproape gata și ea nu știe unde să i-l trimită. Continuă să-i scrie la ultima lui adresă, pentru că nicio scrisoare nu i-a venit înapoi. Cu toate acestea, nu crede că va îndrăzni să dea drumul puloverului așa, la voia întâmplării.

Iese, după ce și-a înghițit în grabă ceaiul clocotit. Aseară, a ascultat la radio, apoi a stins devreme, însă n-a adormit decât în zori și ceasul deșteptător a sunat numaidecât. E obosită lunea, mult mai mult decât pe vremea când își petrecea toate nopțile făcând de serviciu (acum nu mai asigură decât una sau două nopți de permanență pe săptămână). Se duce să ia autobuzul la Strand, pentru a ajunge la biroul companiei Spikfire, Spikfire and Son Esq. (nouă relație socială).

În antreu, factorul se străduiește să umple cutia de scrisori. Inima lui Anny tresaltă.

— Oh! strigă ea, oh!

În timp ce coboară val-vârtej ultimele trepte ale scării, ceva îi spune că are o scrisoare de la Joe.

Ca urmare a împrejurărilor, aceste misive, încredințate la date succesive unor unități poștale diferite, și-au dat întâlnire ieri, duminică, la oficiul din cartier. Un factor indiferent le-a clasat după numele și după numărul străzii, în sfârșit după numele destinatarului. Astfel, acestea s-au aflat laolaltă.

Cu poșeta lăsată alături de ea, Anny, așezată pe treptele scării, ar fi dorit să deschidă toate scrisorile dintr-odată; dar mai bine s-o descopere pe cea din urmă, aceea care o va liniști. Zece scrisori! Iunie. Iunie. Iunie... Martie... Iulie... Mai... August. Ultima datează de câteva zile. A venit par avion... De la Leningrad!

Anny urcă din nou spre atelier. Va deschide mai întâi ultima scrisoare... „Merge bine. E cald...” Cald la Leningrad?

Nu se va mai duce la Spikfire, Spikfire and Co. La prânz, va coborî să cumpere niște ouă și slănină, chester (e o rețetă a ei: pune la topit chesterul pe felii de pâine prăjită, iar după aceea, pe aceste felii de pâine, pune la prăjit ouăle cu slănină) și tarte mici.

În după-amiaza asta, se va duce la cinema. Sunt luni de zile de când nu mai îndrăznește să meargă la cinema, cu ideea absurdă că lucrul acesta i-ar purta nenoroc, lui.

În atelier, se face ghem pe divan, în fața unei fotografii a lui Joe. Va citi, silindu-se să nu parcurgă totul prea repede, cu toate că fiecare scrisoare va fi după aceea citită și răscitită.

Martie – Istanbul

Baby mine, e atât de multă vreme de când nu ți-am scris încât nu am mare lucru să-ți spun. Sau atunci nu va fi o scrisoare, ci un roman.

Mi s-a promis o permisie, una adevărată, la întoarcerea în Egipt. Și trebuie să-ți spun, fără vanitate, că n-am furat-o. Cu șiretenia mea obișnuită, voi încerca să găsesc un loc pe un pachebot cu destinația Gibraltar... Iar de acolo, nu va mai fi decât un salt pentru a mă afla în brațele lui Anny a mea.

Te asigur că nu va fi o permisie scurtă de doi bani jumate. Oh! nu! O adevărată permisie, cu tot timpul care va fi necesar pentru a te căsători și a face o călătorie de nuntă. Pentru că eu am văzut multe țări în ultima vreme, îți propun în mod egoist s-o facem la Londra. De exemplu, într-un mic atelier pe care îl cunoști, și, bineînțeles, într-o mulțime de music-hall-uri, restaurante și cinematografe.

Sunt optimist de când nemții par să piardă bătălia în Anglia.

Pierd bătălia Londrei, însă nu pe aceea a Balcanilor. A fost ceva asemănător unui potop de fier și de foc. Mi-ar fi plăcut să am asupra mea *Apocalipsul*, pentru a-mi da seama dacă Jean este un bun reporter.

În sfârșit, există în acest frumos oraș al Constantinopolului (nici nu poți să-ți închipui, Bosforul e de-a dreptul entuziasmant) un consulat englez. Turcii sunt aliații noștri, cu toate că au rămas neutri. Cam așa e situația în războiul ăsta. Ceea ce îmi îngăduie să-ți scriu. Trag nădejde să găsesc, sosind la Alexandria, un maldăr de scrisori de la tine.

Te anunț că am o soldă frumoasă, fiind avansat căpitan. Se pare că nu pot încă să-ți fac o delegație, *because we are not married*[30]. Dar pot de pe acum s-o depun la bancă și să-ți semnez niște cecuri în alb.

În timpul retragerii, m-am eclipsat din Grecia prin portul Nauplie din Peloponez. Ca urmare a unor aventuri foarte monotone (ce poate fi mai monoton decât aventurile?) mai cu seamă a unor escale în Ciclade, la Skyros, am ajuns într-un port încântător, despre care tu n-ai auzit niciodată vorbindu-se, fără îndoială (de altfel nici eu, nici înainte, nici de atunci încoace), numit Dedeagaci, la gura unui mic fluviu foarte noroios, Marița. Asta se petrecea în Turcia.

Mi-am oferit după aceea o călătorie în Bulgaria. E o țară care merită osteneala deplasării. Întâlnești între hotarele ei mulți germani. Acești „turiști" sunt acolo pentru a ridica moralul populației și a da de gândit turcilor. Am avut treabă în portul Varna, la marea Neagră.

A fost vorba să mă reped până în România. În ultimul minut, a fost preferabil pentru sănătatea mea să mă despart de această climă foarte aspră iarna.

---

[30] Pentru că nu suntem căsătoriți. (engl.).

Valiza diplomatică nefiind făcută pentru câini, îi încredințez această scrisoare, sau mai curând o încredințez unui funcționar care o va transporta la Ankara prin valiză.

Sper că va ajunge înaintea mea. Poți să contezi pe mine în aprilie. Adună-ți hârtiile pentru ceremonie și comandă o rochiță frumoasă.

Al tău

JOE

A doua scrisoare e scrisă după două luni:

Mai – Beirut

Ți-am explicat pe larg în ultimele două scrisori ce s-a petrecut.

Închipuie-ți că voiajul meu la Mossul mi-a amânat permisia. Câștigând războiul Balcanilor, ocupând Creta, germanii au pus stăpânire pe Mediterana orientală. Dar, se află în Irak, la Ninive (un nume care se învață la Istoria antică) sau Mossul, importante puțuri de petrol. Nu era ceva de neconceput ca prietenul nostru Hitler, mare amator de petrol, să proiecteze o debarcare în Siria. Era chiar atât de puțin de neconceput, încât acest gentleman s-a gândit la asta. Și a pus la cale o lovitură de stat fascistă la Bagdad, odinioară patrie a unor eroi fabuloși, cum ar fi Harun Al-Rașid și Ali-Baba, astăzi a unor zăcăminte de țiței.

Acesta este motivul pentru care căpitanul Joe Smith, pictor în viața particulară și logodnic al lui Anny, și-a pus pofta-n cui în ceea ce privește permisia. A trebuit să plec spre Mossul. Foarte decepționat de Mossul. Evident, întâlnești acolo fluviul Tigrul. Se spune că te afli în leagănul civilizației. Aici s-au găsit cele 22.000 de tăblițe de cărămidă din biblioteca lui Assurbanipal. Dar aceste tăblițe se află la British Museum, adică mult mai aproape de curiozitatea ta decât de-a mea.

Poate că sunt saturat de măreție antică, însă m-aș fi lipsit de această călătorie în Caldeea, printre săpăturile arheologice din templele seleucide și puțurile Mesopotamian Oil Co.

În sfârșit, cred că șederea mea la Beirut va dura câteva săptămâni și că voi fi expediat direct în permisie. În cel mai rău caz, voi fi lângă tine în iunie.

Îmi trebuie o uniformă de ofițer englez. Îmi comandasem una magnifică la Cairo. O trimisesem la Salonic, dar trebuie să fi căzut în mâinile friților în timpul retragerii, E neplăcut, n-o pusesem decât de două sau trei ori. Am întâlnire cu croitorul celei de a 3-a Armate britanice. Vei vedea sosind în curând un frumos căpitan nou-nouț.

Încerc să intru în posesia corespondenței mele de la Cairo prin mijlocirea unui pilot care se duce mâine acolo. Dacă e descurcăreț, îmi va aduce scrisori de la tine.

Anny, *my darling*, în aprilie ar fi fost un răstimp excelent pentru a ne căsători, dar în iunie va fi încă și mai bine. Există atâtea flori, pe vremea asta, în câmpia engleză.

Îți voi face portretul. Ai să vezi, vei fi uluită.

Spune-i lui Jean, dacă e încă la Londra, să se pregătească să ne fie martor.

Al tău

JOE

P.-S. – Dragă, e senzațional. Pilotul s-a întors. Mi-a adus o mulțime de scrisori de la tine. Acum știu că ești bine, că ești răcită, că mergi spre mai bine, că te-ai însănătoșit, că Spikfire și l-a asociat pe fiul său cel mai mare și devine Spikfire and Son, că proprietarul e un netrebnic fiindcă vrea să te pună să-mi plătești mie chiria, deoarece nu suntem căsătoriți (nu plăti, *baby*). Însă îngrijorarea ta față de mine mă tulbură. Desigur, a existat războiul din Grecia și eu eram acolo, dar nu mai sunt. *Baby*, eu acum fac un război cu totul diferit de cel din Dunkerque, și mult mai distractiv. Sunt sigur, mă înțelegi, absolut sigur că nu mă expun nici unei primejdii. Nu poate fi vorba ca războiul să-i vină de hac lui Joe Smith.

Un ceas după scrisorile tale, mi s-a adus uniforma. Te vei îndrăgosti de-al tău

JOE

Re-P.-S. – Am citit și recitit scrisorile tale. Când rămâi multă vreme fără să te vezi și fără să corespondezi, dragostea devine abstractă. Se despoaie de culoare, de parfum și de gesturi. Scrisorile tale au adus-o în camera mea pe Anny cea din carne și inimă care îmi este atât de necesară.

După ce a citit această a doua scrisoare, Anny se întinde. Își amintește de un atlas pe care Joe îl frunzărea odinioară. Întorcea paginile și visa, fumându-și pipa. Din când în când, o chema pe Anny. O deranja de la bucătărie, de la toaleta ei sau de la treburile menajere. O punea să se așeze pe genunchii lui și-i arăta niște pete mari, roșii, galbene, verzi. Joe îi spunea: „Când o să fim bogați, o să mergem acolo... și acolo". Și nu era niciodată Monte-Carlo, singurul loc unde Anny ar fi avut poftă să meargă.

Atlasul e necesar pentru a-l situa pe Joe într-unul dintre desenele roșii, verzi sau galbene. Anny caută în paginile lui Grecia, Turcia, Bulgaria. Îl situează pe Joe la Varna, la Istanbul.

După aceea trebuie găsite Ankara și Mossul (Ninive). Cum faci ca să ajungi în astfel de locuri?

Celelalte scrisori îi pun lui Anny probleme și mai complexe (geografice și altele).

Joe n-a rămas la Beirut, însă n-a plecat nici în permisie. Scrisoarea următoare este din Medina, în Arabia. Anny e impresionată, pentru că Medina nu-i departe de Mecca, teribilul oraș sfânt, unde niciun european n-a pus vreodată piciorul. Emirul din Hedjaz era eroul romanelor de aventuri pe care ea le-a citit când era mică. Poate că Joe l-a văzut pe emirul din Hedjaz, sau pe regele Arabici? Acesta i-a adus lui Joe în dar coliere pentru Anny, după tradiția filmelor în culori...

...Ninive? Are chef să se ducă să vadă tăblițele de la British Museum. Dar e închis, iar colecțiile sunt în pivnițe.

Își continuă lectura. De la Medina, în iunie, Joe a fost obligat să se transporte la Fao, la gurile Eufratului, pe țărmul golfului Persic. După aceea a făcut popas la Mohammera, pe Eufrat, de unde e datată o altă scrisoare (din iunie). De data asta Joe e sigur că va obține permisia. E ca și cum ar fi avut-o.

„Malurile Eufratului, în golful Persic, e o regiune unde odinioară se aflau numeroși pescuitori de perle, *baby*. În pofida războiului, mai există încă și acum, iar eu îți voi aduce atâtea cât să-ți faci un mic colier..."

Un colier de perle! Anny nu-și crede ochilor. Îl iubește pe Joe. Îl iubește nespus. Iar el capătă proporțiile unui erou legendar.

„Gurile Eufratului sunt de asemenea debușeul natural al petrolului din Persia și punctul de debarcare al unei armate engleze care va veghea la apărarea Orientului Mijlociu."

Se pare că Joe a făcut un popas la Mohammera. A aflat acolo despre declarația de război a Germaniei împotriva Rusiei, în momentul în care se ducea să se îmbarce pe un petrolier, care trebuia să vină în Anglia ocolind Africa. Avea permisia în buzunar. Această știre l-a făcut să-și amâne plecarea. Într-adevăr, transportul trupelor engleze prin golful Persic fusese accelerat. Trebuise să negocieze cu guvernul iranian (și cu șefii armatei sovietice) ocuparea Persiei de către aliați.

În decursul acestor discuții, care se purtaseră la Teheran în timpul celei de-a doua jumătăți a lui iunie și a celei dintâi jumătăți a lui iulie, Joe fusese avansat maior.

„Și acum, *baby,* guvernul iranian a primit asigurările pe care le dorea. Statele-majore englez și rus au luat contact. Lui Joe al tău i s-a acordat chiar o decorație persană. Eu uneltesc pentru obținerea unui loc pe un avion care mă va duce la Alexandria, de unde voi încerca să ajung în Gibraltar pe calea aerului. Există toate șansele să mă vezi debarcând la Croydon și să te conduc de mână dinaintea pastorului."

Însă lucrurile n-au mers bine în Rusia și penultima scrisoare a lui Joe e din Astrahan.

Astrahan – iulie

E înspăimântător, baby, să rămân fără veşti de la tine, de când cu pachetul de scrisori pe care l-am luat de la Beirut. Se împlinesc în curând trei luni, în decursul cărora timpul mi s-a părut grozav de lung, dar și grozav de scurt. Pentru motivul că lunile astea au fost pline de evenimente. Am ajuns să mă întreb, eu care mă consideram un visător, dacă nu sunt, dimpotrivă, exclusiv un om de acțiune. Ai primit cred ultima mea scrisoare de la Teheran, din Persia? Ți-am scris-o acum cincisprezece zile. Nu pot să-ți scriu des, ci numai când am ocazia să trimit o scrisoare în direcția Angliei.

Trebuie să te întrebi pentru ce sunt la Astrahan. Ei bine, scumpa mea, e simplu. Pentru a pune la punct organizarea apărării din Orientul Mijlociu, în colaborare cu rușii, s-a considerat că e necesară o convorbire între generalul nostru și diferiți șefi ruși mari. Această conferință se ține la Astrahan. Generalul m-a luat cu el. A fost o plimbare cu avionul, pe deasupra mării Caspice, cu escală la Baku (încă o capitală a petrolului, capitală rusească, de astă dată). Trebuie să înțelegi că succesele germane în Rusia neliniștesc fără încetare întreaga lume. Dacă germanii ajung să pună mâna pe puțurile de petrol, războiul ar putea să se prelungească timp nelimitat și întreaga civilizație ar risca să fie nimicită.

A trebuit deci să se împiedice orice operație politică în Irak și în Iran. După aceea, când Rusia a intrat în război, a trebuit să se ia contact cu armata sa din Caucaz, pentru a sprijini spatele rușilor pe avanposturile noastre din Persia. Pe de altă parte, dată fiind amploarea victoriilor germane, era de temut ca Rusia să nu fie cumva incapabilă de-a apăra singură Caucazul, adică Baku. Trebuia deci ca o armată engleză să se organizeze în Persia, gata să vină în ajutor în Georgia, dacă era nevoie.

Acesta e scopul conferinței de la Astrahan.

Reiese din cele dintâi întrevederi ale noastre că rușii au suportat greu primele atacuri violente ale armatei germane. Noi trebuie să-i ajutăm, trimițându-le material pe ruta Murmansk (extremul nord) tot atât de bine ca și pe aceea a golfului Persic. Material, avioane și piloți.

Iată pentru ce sunt la Astrahan, port la gurile Volgăi. Luntrașii de pe Volga! O melodie care ție îți place mult!

Observă că încep să mă deprind cu Orientul. Însă Orientul de la Bagdad, de la Mossul, de la gurile Eufratului și de la Teheran n-are nicio legătură cu Orientul rusesc.

Aici există darul poeziei și al muzicii. Acest lucru nu se poate povesti. Dar se simte cu violență, de îndată ce faci câțiva pași pe străzile Astrahanului. Toată lumea cântă în cor: soldații, muncitorii, țăranii.

Volga se revarsă, ajungând la țărmurile Caspicei, într-o infinitate de brațe, presărate cu insulițe locuite de pescari și de toate păsările creațiunii.

Volga e limita Europei. De cealaltă parte, țara kirghizilor, după aceea Uralul și Siberia. Toate acestea pe mii de kilometri... E destul de impresionant.

Generalul meu crede că va pleca poimâine și, după oprirea la Teheran, are intenția să meargă la Londra pentru că va trebui să-i aducă lui Churchill rezultatul convorbirilor noastre.

I-am cerut să mă ia cu dânsul. Se va împlini un an de când am plecat, ca sergent al „Convoiului", spre Cairo. Să vin înapoi ca maior, împreună cu generalul, e măgulitor.

Poate că nu va fi o permisie lungă, dacă-i vine chef să mă ia cu dânsul înapoi. Însă vom avea oricum vreme să ne căsătorim.

Poate că voi ajunge săptămâna viitoare, poate înaintea acestei scrisori, într-un frumos salt până în brațele tale.

Al tău JOE

Ultima scrisoare din august este de la Leningrad.

Leningrad – august

Ei bine, *baby*, destinul n-a voit-o. Astfel că-ți alătur toate piesele necesare pentru căsătoria noastră prin procură. Camaradul din R.A.F. care pleacă chiar acum spre Londra îți va aduce cu el scrisoarea mea. Vei face demersurile necesare și îi vei cere lui Jean Breuil să mă reprezinte, dacă mai este la Londra. Puțin probabil ca eu să pot pleca mai devreme de câteva săptămâni. E mai bine ca totul să fie aranjat între timp. Tot astfel, în ceea ce privește delegația pentru ridicarea unei jumătăți din solda mea, se află alăturată o piesă oficială.

Îți jur că nu sunt îngrijorat, însă vreau să fac lucrurile corect. După aceea, mă voi simți mai ușor.

Dacă Jean nu mai e la Londra, mă va înlocui James Folcott. Desigur, *baby*, mi-ar fi plăcut mai mult o adevărată căsătorie, așa cum a lăsat bunul Dumnezeu.

Acum, doamnă Joe Smith, trebuie să-ți mărturisesc faptul că Leningradul e încercuit de către germani încă de două zile, că singurele

legături se fac *par avion*, atât cât lacul Ladoga nu va fi înghețat, iar canonada face mult zgomot.

Londra a fost uimitoare sub bombe. Leningradul este cu siguranță tot atât de mult sub obuze. Se pun câteva probleme grave: aprovizionarea, maladiile, apa. Anumite izvoare au fost tăiate de oraș. A trebuit să se restrângă consumul. Electricitatea e redusă la foarte puțin. Și dacă orașul nu este salvat înaintea iernii, va îndura frigul și noaptea Nordului.

Ei bine, Leningradul se organizează. Muncitorii continuă să lucreze, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic. Magazinele se deschid, tramvaiele merg. Oamenii te privesc în ochi și, cum tu porți o uniformă engleză, ei îți oferă un zâmbet ușor.

Numai că cei de aici nu mai cântă, ca la Astrahan.

Se așteaptă astăzi primii piloți și primele avioane engleze. Aceștia au fost debarcați la Murmansk, iar zincurile au fost montate acolo.

Odată instalați aviatorii, eu îmi voi lua zborul spre tine. Dacă socotim kilometrii, e multă vreme de când n-am fost atât de aproape de Londra. Voi sosi acolo în curând.

Atunci ne vom duce să-i cerem pastorului să ne binecuvânteze din nou, vrei?

Ceea ce e neplăcut, e tutunul lor. Nu mă obișnuiesc cu el. Încearcă să-i strecori un pachet-două lui Folcott.

Ai să fii o soțioară nemaipomenită, *baby*. Iar eu sunt foarte fericit.

Al tău JOE

IV
Noiembrie 1941
JEAN

Pentru că-mi ceri părerea, dragă Madeleine, ți-o spun deschis: cel mai bine, pentru moment, este să rămâi la Geneva. Vei aduce acolo mai multe servicii decât ai putea aduce aici. Războiul n-a făcut încă apel la toți medicii noștri.

Știi că prietenul nostru Joe este în U.R.S.S.?

Face o carieră uluitoare. A și ajuns maior, și toate speranțele îi sunt îngăduite. Ceea ce noi nu știm, e ce anume meșterește el, de patru luni, în Leningradul încercuit. Ultima lui scrisoare spunea că un prim convoi a trecut peste lacul Ladoga, în sfârșit, înghețat, și că momentul e propice pentru aprovizionare.

Joe e un soi de erou. A făcut, lângă Dunkerque, o ispravă legendară. I-a venit ideea să năpustească niște camioane enorme, în plină viteză, unele peste altele. Se urca pe un camion, demara, dădea viteza la maximum și sărea înainte ca mașina să se ciocnească de grămada de fierărie fumegândă. Ici și colo, izbucneau incendii, contorsionând rămășițele, încâlcindu-le într-un terci de pomină.

Timp de douăzeci și patru de ore, a muncit sub un bombardament razant și atât de puternic, încât s-a bucurat văzând cum giganticul său punci a incendiat carlinga unui aviator în picaj, care n-a izbutit să se stingă și a venit, ca o torță, să-i amplifice mormanul de fierărie.

Acest extraordinar foc de la Saint-Jean nu era un divertisment à la Nero. Ci un baraj antitanc și a îngăduit să se salveze o parte din trupele de la Dunkerque.

Joe a fost avansat maior și decorat cu *Victoria Cross*, cea mai înaltă distincție a Marii Britanii, cu mențiunea următoare:

Ofițer exemplar care onorează Marea Britanie prin bravura lui calmă, inteligența lui judicioasă și devotamentul său de neclintit. A dus la bun sfârșit misiunile cele mai primejdioase cu același curaj liniștit. A binemeritat din plin de la Patrie.

Anny mi-a dat să citesc niște scrisori de la el. Vorbește despre multe lucruri, în afară de ceea ce face el în război. Pare un fel de turist care vizitează lumea, cu carnetul de schițe și cutia de culori în buzunar.

Anny este iubita lui. O adevărată *girl*, nu prea inteligentă, însă destul de frumoasă, fără pretenții, și dotată cu un curaj liniștit.

Ieri, eu m-am căsătorit cu Anny. A fost o ceremonie cât se poate de simplă. Anny nu voia. Dar, din Leningradul încercuit, Joe tuna și fulgera de fiecare dată când un avion pornea cu corespondența. Rezistența lui Anny a durat patru luni – cu mult mai puțin decât aceea a Leningradului, care ține la infinit.

Aș adăuga că prin procură și în favoarea lui Joe Smith m-am unit cu Anny O'Hara.

După aceea am luat dejunul cu pilotul care pleacă, în dimineața asta, să ducă verigheta la Leningrad – un anume Mac Avoy. E al treilea pe care ni-l trimite cu mesaje amenințătoare. Acesta să sperăm că va ajunge la Leningrad cu verigheta și certificatul pastorului.

A trebuit să-mi petrec ziua cu soția mea provizorie. Am pornit să facem vizite de familie. Am băut brandy și ceai, am mâncat *pudding*. Toată lumea s-a mângâiat cu speranța că-l vor vedea în curând pe veritabilul soț al nepoatei Anny, al verișoarei Anny etc. (Anny este orfană).

După aceea am dus-o înapoi pe această pasăre a insulelor (britanice) la domiciliul de azi înainte conjugal (între o vizită la un unchi și una la o mătușă, am comandat niște cărți de vizită gravate: *Mistress* Joe Smith) și am ajuns din nou la popotă, unde camarazii din vânătoarea de noapte îmi ofereau un dineu de adio.

Părăsesc Londra plecând în Orientul Apropiat. Voi lua comanda unei escadrile a Forțelor Franceze Combatante. Sper că vestea asta îți va face plăcere (avansarea mea la gradul de căpitan).

Îmi spui că vei petrece sărbătorile la Plan de la Tour, la sora dumitale. Les Maures sunt o regiune care-mi place foarte mult. Am făcut câteva popasuri la Georges Merlin, la Beauvallon. Deoarece te vei duce fără îndoială să-l vezi, transmite-i salutări de la mine. Ce păcat că are o soție

atât de proastă! E un băiat foarte tare pe picioarele lui și cu capul bine înfipt între umeri.

Ah! cât de mult regret că nu pot ateriza pe câmpia de la Foux, de exemplu. Aș risca unele neplăceri. De-abia am fost, ce-i drept, cu oarecare întârziere, citat pe ordinul de zi al „Franței combatante" cu cea mai călduroasă mențiune: condamnat de Vichy la muncă silnică pentru dezertare și decăzut din naționalitatea franceză. Toate bunurile mele au fost confiscate. Regret biblioteca, ce constituia cel mai luminos dintre aceste „bunuri". Eh! îmi spun că după război va trebui să ne schimbăm și că domnii aceștia m-au ajutat, într-un anume fel.

Nu am predispoziții pentru ură. Și totuși, indivizii ăștia care fac mai multe decât cer friții, toți miniștrii, copoii, prefecții, larvele astea care-i persecută pe compatrioții lor, această monstruoasă revanșă pentru mai 36, această realizare cu întârziere a lui 6 februarie la adăpostul svasticii și al execuțiilor de ostatici! Ptiu! Nu va fi cu putință să treci cu buretele peste ororile astea.

Nu mi-ai vorbit niciodată despre acel dejun la Georges și nici despre întâlnirea dumitale cu Kate Christiania. Numai dacă s-o fi rătăcit o scrisoare. E o bună camaradă. Încântătoare, și, cu toată situația ei de vedetă internațională, cu o purtare foarte firească. N-am auzit vorbindu-se despre ea de la începutul războiului (nici chiar în ziare). Îmi comunici că a turnat la Berlin și la Roma, că va turna la Nisa. Asta înseamnă că a apucat prost, cum s-ar spune.

Eu unul fac războiul și nu am nimic de spus celor care din cauza lipsurilor, a crizei de energie, a împrejurărilor, a intereselor (în orice condiții ar fi și în orice măsură ar fi), au lucrat pentru Axă. Mai mult sau mai puțin conștiincios, de aproape sau de departe, aceștia au întârziat înfrângerea Germaniei: un actor de cinema, ca și un muncitor din uzină. Ar fi existat întotdeauna altceva de făcut decât filme pentru U.F.A. sau camioane Renault. Sacrificiu? Desigur, sacrificiu. Nu-l aducem noi, în fiecare zi, pe acela al vieții noastre?

Tot ceea ce francezii fac pentru Germania, tot ceea ce nu fac împotriva ei este plătit cu sângele Franței: ostatici și combatanți.

Lipsa de vlagă, complezența și indulgența rău plasate, au fost pe cale să ne piardă.

Acum, trebuie să fim duri.

Prietenul dumitale credincios.

JEAN

V
Crăciunul 1941
MADELEINE

Instalată jos pe două perne, dinaintea focului, Madeleine recitește scrisoarea lui Jean.

Îi e un pic rușine că se află la Plan de la Tour, în acest castel luxos, pentru sărbătorile Crăciunului.

Așadar Jean n-o iubea pe Kate. O dorea numai și acum nu se mai gândește la ea. Ea, Madeleine, a redeșteptat imaginea lui Kate în memoria lui Jean – printr-o mică frază din ultima ei scrisoare, o mică frază pe care ar fi dorit să n-o scrie. Dar nu s-a putut împiedica s-o facă.

Dacă Jean n-o iubește pe Kate, n-o iubește în schimb nici pe Madeleine. Știe bine că nu e frumoasă cum e Kate. Acel sărut, pe peronul gării din Lyon, nu era decât sărutul de adio al unui bărbat singur, azvârlit în marea aventură și care se cramponează de un ungher călduros. Dragostea nu se naște din prietenie. Are nevoie, pentru a înflori, de descoperire, de surpriză.

Madeleine nu-i rezervă lui Jean nicio surpriză. El are nevoie să-i scrie, așa cum soldații scriu „protectoarei" lor.

Nu există nimic mai mult, în scrisoarea lui Jean, decât această încredere prietenească – și acest orgoliu discret care îl prinde atât de bine.

— Madeleine! Madeleine!

Iese în vestibulul de la primul etaj, se apleacă peste balustradă.

— Sunt aici. Nu trezi copiii! Cobor imediat.

A întârziat visând la gura sobei, în timp ce Sylvette atârnă lumânările, bomboanele învelite în hârtie și ghirlandele strălucitoare în pomul de Crăciun, dinaintea șemineului din salon. Copiii și-au dus încălțămintea jos, înainte de-a se culca. A trebuit, după aceea, ca pomul să fie transportat, împodobit în mare taină în bibliotecă. Acum Sylvette se agită pentru a împărți jucăriile în pantofi și pentru a atârna în pom ultimele podoabe, stele de argint, globuri strălucitoare, jucărioare. De

câteva zile, Sylvette tot împarte, taie, agață cu un zel neobosit și minuțios.

Când Madeleine intră în salon, Sylvette, în vârful unei scări, fixează un Moș Crăciun pe cea mai înaltă ramură a pomului. În lipsă de brad, a fost tăiat un pin tânăr, ale cărui crengi au fost fixate cu sârmă. Într-un fotoliu, ducele de Grandlieu, cu o lădiță pe genunchi, studiază niște discuri de patefon. Face o triere pentru ceremonia de mâine dimineață. Plăcerile acesteia sunt stabilite prin tradiție. Se aprinde pomul, cu toate perdelele trase. Se pun plăci cu colinde de Crăciun la patefon și se cheamă copiii.

Ducele de Grandlieu suspină:

— Sunt foarte puține colinde de Crăciun. Probabil că s-au mai spart.

Sylvette, cocoțată pe scară, își pierde răbdarea:

— Ai să le pui încă o dată.

Ducele înalță din umeri.

— Încă o dată, încă o dată! *Miez de noapte creștin, S-a născut divinul prunc,* și două colinde de Crăciun provențale, dintre care unul e zgâriat, îmi aduc bine aminte.

— Pune-le deoparte, spune Sylvette. Trebuie să ne grăbim. O să întârziem la slujbă.

— Adevărat, slujba, suspină ducele. Trebuie să mergem pe jos. E multă zăpadă pe drum. Numai de n-ar fi înghețat! Îți închipui ce-ar fi ca unul dintre noi să-și rupă un picior?

— Dar, Sigismond, suntem obligați să ne ducem, spune Sylvette coborând de pe scară. Și, de altfel, eu țin la asta.

— Obligați, recunoaște ducele învins.

Așază discurile pe o masă și pune în ordine lădița.

— Viața e plină de obligații, sfârșește el. Cel puțin ai aranjat o cină pentru întoarcere?

— Evident!

— Eu crăp de foame de pe-acum. Mă duc să-mi caut pardesiul.

Și iese. Sylvette se dă înapoi pentru a-și contempla opera.

— Sper că nu vor exista goluri. Pentru ca un pom să fie frumos, trebuie multe lumânări. Cred că Bébel va fi uluită. Anul trecut i-a fost frică, iar *miss* a trebuit s-o ducă numaidecât.

Sylvette clipește din ochi, își trece brațul în jurul taliei surorii sale.

— Și Jeanne? Vine și ea cu noi? o întreabă.

Apoi suspină:

— Îmi vine greu să mă obișnuiesc.

Ducele apare în ușă. A îmbrăcat o haină de blană.

— O șubă! exclamă Sylvette. O să-ți fie prea cald pe drum și ai să răcești în biserică.

— Și totuși, pe ninsoare, am considerat că haina mea de blană...

O oprește pe Sylvette în trecere, cu dragoste.

— E frumos, pomul tău, micuța zână. Sunt omul cel mai fericit din lume.

— Trebuie s-o chemăm pe Jeanne, spune Sylvette, desprinzându-se.

— Cred că e puțin bolșevică, suspină ducele. Am impresia că-mi poartă pică, pentru că sunt duce și pentru că sunt bogat, ca și cum asta ar fi vina mea.

Și râde ușurel:

— Am să-mi pun un pardesiu vechi mâncat de molii, din smerenie.

Madeleine se gândește la Jean, la războiul care torturează milioane de oameni în frig și în zăpadă, în mizerie și în groază. Tihna acestei case, duioșia caldă, abundența calmă, tot atât de firești ca și drăgălășenia Sylvettei, bonomia cumnatului său, i se par aproape o sfidare:

— Mă duc să caut un fular pe care să ți-l pui acolo. Biserica e înghețată, urmează Sylvette. Și-am s-o chem și pe Jeanne.

— Am deschis dulapul cu proviziile, spune ducele încrețind ochii. Aș vrea să fiu mai repede înapoi.

Și cască:

— Mâine, va trebui să coborâm în zori. Doar n-o să păstrăm atâtea bunătăți acolo sus!

O ia pe Madeleine de braț și o duce cu el.

— Hai, să ne grăbim!

Apoi adaugă, închizând ușa salonului:

— Vezi tu, Madeleine, viața m-a copleșit. Eu n-am făcut nimic altceva decât să-i fiu recunoscător bunului Dumnezeu.

MAX DUNANT

De câteva zile, îi e necaz pe viață. Și-a dat seama de asta, la reflecția unui coleg de la B.I.T. care i-a spus:

— Bătrâne, eu nu cred că anumiți oameni s-au înăcrit pentru că n-au reușit. Sunt convins de contrariu. Viața nu le-a surâs pentru că ei stăteau posaci. Și vieții nu-i plac nerecunoscătorii.

Max se gândește că e timpul să termine cu această proastă dispoziție care-l deprimă de când Madeleine refuză să-l vadă.

Ce să faci în seara de Crăciun? O cină între băieți, împreună cu câțiva colegi celibatari? Îl ia cu frig pe șira spinării când se gândește.

Astfel că, ieri, și-a luat inima în dinți și a invitat-o pe dactilografa lui să petreacă seara de Crăciun împreună. Nu se uitase la ea niciodată, de doi ani de când lucrează cu el. O repede adesea, pentru că nu se pricepe deloc la economie politică și îi confundă, când ia o stenogramă, pe turci cu grecii, între alte boacăne. Dar e blândă și timidă. Nu frumoasă propriu-zis, ci proaspătă și agreabilă.

Fata a părut uluită de invitația lui Max. A roșit, a ezitat, după aceea a primit. Pentru că trebuia să-și petreacă seara în familie, a promis că se va întâlni cu el la miezul nopții la restaurant.

Max și-a pus smochingul cât mai încet cu putință. A luptat împotriva somnului și a poftei de-a nu se duce la întâlnire. Un bărbat de vârsta lui, să-și invite dactilografa la supeu, într-un restaurant în văzul tuturor!

Max ajunge mai devreme, la ora când oberchelnerii aruncă o ultimă privire asupra decorului, când muzicanții se instalează. Ia loc la masa reținută, dinaintea unui cocteil.

Nu-i plac cocteilurile, însă oberul i-a dat unul cu de-a sila.

Clienții au început să sosească aproape de douăsprezece și jumătate. Max a cerut, profitând de trecerea chelnerului, un al doilea cocteil. Aproape de ora unu, salonul e plin și orchestra începe să cânte.

Chelnerii și-au făcut apariția cu stridiile și cu supa de carne concentrată, rece. Max fumează țigară după țigară, ștergându-și ochelarii.

În clipa când cea mai mare parte dintre consumatori atacau găina umplută, chelnerul se apropie de masa lui cu un surâs politicos.

— Domnul mai așteaptă? întreabă el fără expresie în glas și în privire.

— Nu, spune Max, contam pe un coleg. Probabil că a fost reținut. Servește-mă.

Nu e supărat pe prostuța asta. Pentru ce n-a spus că invitația aceea i se părea nelalocul ei, că își avea viața ei personală, în afara orelor de birou?

Dar el, de ce n-ar avea și el dreptul, ca oricare altul, să aibă o femeie iubită și iubitoare, care să-i împărtășească bucuriile și neliniștile, îndoielile și speranțele? Această femeie există poate, însă nu este nici Madeleine, nici mica dactilografă durdulie.

Și iată cum îl învăluie acreala, întocmai cum spunea colegul de la B.I.T. Acreala aceea care face ca supa de carne concentrată să devină fadă, vinul alb să fie acru, găină să aibă un gust făinos. Consumatorii sunt veseli. Nu se gândesc decât să mănânce și să se distreze. Vor să dea impresia că întrețin între ei raporturi cordiale. Pe măsură ce ospățul se desfășoară, râd din ce în ce mai tare. Într-un spațiu restrâns, dinaintea orchestrei, câteva perechi dansează.

Chelnerul a făcut să dispară cel de-al doilea tacâm, dar nimeni nu se înșală în privința lui; acesta e domnul căruia i s-a tras clapa.

Sosesc buturuga de Crăciun și șampania. Oamenii se îmbrățișează. Max n-are pe nimeni de îmbrățișat și de altfel nici n-are chef să îmbrățișeze pe cineva. O asemenea perspectivă mai curând l-ar dezgusta. Cel mai bun lucru e să-și bea șampania, pentru că se află pe masă, iar el va trebui s-o plătească.

Se va întoarce în apartamentul său unde nu-l așteaptă decât cărțile și mirosul de fum rece al pipelor. Dacă ar muri, cui i-ar păsa de asta? Are o mătușă în cantonul Vaud, un unchi la Schafhouse, și pe fratele său, om însurat, magistrat la Neuchâtel. Fratele său Edmond probabil că și-a petrecut seara de Crăciun cu soția lui și au pregătit pomul de Crăciun pentru cei șase copii ai lor. Nu e un menaj foarte fericit. Soția e zgârcită și suferă de reumatism. Cu toate acestea, au momente bune, ca de pildă

mâine, când copiii își vor primi darurile. Max ar fi trebuit să se ducă la ei pentru a petrece sărbătorile împreună. Dar îi e groază de copii, iar cumnata lui e insuportabilă.

Max își șterge ochelarii înainte de-a verifica nota. Atracțiile încep. Va trebui s-o suporte pe cântăreața asta înainte de-a ajunge la vestiar, apoi pe cheiul unde suflă crivățul. Ca să ajungă acolo, va trebui să străbată toată mulțimea asta pradă bucuriei. A băut prea mult și nici măcar nu e o beție agreabilă, ca în romane. E singur.

„Mi-ai făgăduit o sărutare...” cântă micuța doamnă slabă și pretențioasă, care poartă o rochie de catifea neagră.

Nicio rațiune de a fi, iată ce este Max Dunant. Plătește și-și golește paharul. Face o strâmbătură. Șampania asta e acră ca viața.

Doamna a isprăvit de cântat. Bravo! Bravo! Doamne, ce proastă-i omenirea! Du-te să te culci. Mâine, nu te vei da de gol. Vei fi bolnav. Te-ai aranjat bine.

„În clipa asta sunt complet lucid. O înțeleg pe dactilografă. Mă agasez pe mine însumi. Sunt al naibii de plictisitor. Iată-l pe pisălogul ăsta de Max Dunant care se duce la culcare.”

GEORGES MERLIN

Se răsucește, mormăind, pe locul său. Trenul își încetinește mersul, după aceea se oprește. În liniștea, atât de deplină încât ai spune că stă la pândă, Georges aude un zgomot de pași pe un peron. Nu e un mers de pe la noi. E călcătura regulată a unui automat. Zgomotul devine amenințător, invadează compartimentul, după aceea se îndepărtează. Georges se trezește din somn, când vocea cavernoasă a difuzorului îl face să sară în sus: *Achtung! Achtung! Hier, Chalon.*[31]

Aprinde becul micuț de la căpătâi. Vagonul scârțâie. Se aud pași pe culoar, după aceea zgomotul ușilor care se trântesc.

Georges e singur. Lucru rar, în timpurile de față. Dar e noaptea de Crăciun. De altfel, această singurătate a vagonului de dormit, care pe

[31] Atenție! Atenție! Aici Chalon (germ.).

vremuri te făcea să cauți cușetele de-o persoană, acum e mai puțin apreciată. În doi, încerci o oarecare solidaritate în fața soartei potrivnice.

Georges nu trece niciodată pe linia asta blestemată fără să fie neliniștit. Călătoria de la Paris la Lyon, de la Vichy la Paris ar trebui să fie banală. Ei bine, nu se obișnuiește să vadă apărând mutra subofițerului de serviciu în ușă.

Iată-l. „Legitimația de identitate și biletul de liberă trecere, vă rog." E foarte înalt. Cascheta lui aproape că atinge pragul de sus al ușii. Aprinde, pe deasupra lui, lampa din plafon. Georges clipește din ochi. Își scoate portofelul din haina agățată deasupra capului. Subofițerul verifică și ștampilează. Salută, stinge și dispare. Din nou liniștea. Pocnituri ale ușilor din cușetele vecine. Șuier al aburului care scapă de la îmbinarea conductelor. Trenul gâfâie. Mânerul se mișcă. Lumina țâșnește. Celălalt „vizitator" apare. Omul Gestapoului. E urmat de o femeie, în uniformă albă de infirmieră.

— Ziare, lingouri de aur, monedă germană, scrisori...

Georges îi întinde un număr din *Gazette de Lausanne,* pe care o citea înainte de a adormi și care zăcea pe carpetă.

— Portvizitul, vă rog.

Georges îl caută, i-l întinde. Omul îi examinează! hârtiile, citește o scrisoare de la Colette.

— Valiza, vă rog.

Georges coboară din pat și tremură. E un frig încât ți se face pielea buburuze.

— Permiteți?

Își pune pardesiul peste pijama și își încalță papucii.

— Vă rog, spune neamțul.

Iată-l că îndepărtează brațele lui Georges și, cu un gest iute, scotocește buzunarele pardesiului.

— Valiza? întreabă Georges.

— Vă rog, aprobă omul.

Valiza e coborâtă pe pat. Vizitatorul examinează trusa cu obiecte de toaletă, pijamaua de schimb, sticla cu apă de Colonia, chiloții, ciorapii. Desface batistele, apoi pune iar cu grijă totul la loc.

Neamțul adulmecă aerul ca un câine de vânătoare. Își trece mâna înmănușată prin pat, între cearșafuri, după aceea sub pernă. Deschide micul cabinet de toaletă încastrat în perete și îl inspectează fără grabă. Politicos, salută, se retrage, stinge, iese și trage ușa.

Georges își privește ceasul. Ora unu și jumătate. Crăciunul a sosit în timp ce dormea, în împrejurimile Macon-ului.

Tremurând, se vâră din nou în cușetă, trage zăvorul, se bagă în pat, peste care și-a întins pardesiul. Dar dobitocul ăla l-a trezit de-a binelea. Pe deasupra, nu reușește să se încălzească.

A cunoscut destule nopți de Crăciun, și nostime, și simpatice, și stupide, și ratate, și reușite... Crăciunul '39. Ultimul Crăciun vesel – cu René Corvin în permisie și cu idioata aia de Georgette Serano. Ah! Ce figură și femeia asta! Nici nu poți să-i porți pică, de altfel. Ce putea să înțeleagă ea dintr-un tip cum e Corvin? Cum să fi intuit ea forța iradiantă a acestui flăcău tomnatic, să fi ghicit destinul lui strălucit sau groaznic, nu se știe încă, dar în mod sigur nu banal? În definitiv, se prea poate ca René Corvin să fi făcut prost dragoste. Probabil că e unul dintre singurele lucruri de pe lume pe care nu știe să le facă. Dar e o lacună importantă. Și-ar fi dat seama pe spinarea lui, dacă ar fi ucis-o pe Georgette. Corvin strângând-o de beregată pe Georgette Serano pentru că e încornorat! Cum sunt, totuși, atâția dintre noi!

Georges hotărăște că René Corvin face dragoste prost.

A face dragoste bine (însă nu cu Gabrielle-cea-de-lemn), e treaba unor indivizi de genul Georges Merlin. Noua lui amantă de la Paris e încântătoare. Face afaceri, ca toate femeiuștile ușoare de astăzi. Face trafic la bursa neagră cu o nerușinare calmă. De fiecare dată când se întoarce la Paris, Georges e surprins că o găsește pe Colette în cuib. Crede întotdeauna că se va duce s-o viziteze la închisoare. Amuzant e că banii curg gârlă. Dumnezeu știe ce izbutește să vândă și cui. Lui Georges puțin îi pasă. Are, pe deasupra, plăcuta impresie că e iubit pentru el însuși. De altfel poate că e chiar adevărat? E un bărbat cum le place lor,

amuzant la masă, nu egoist la pat, destul de des absent ca să nu intervină obișnuința. Georges n-ar jura că nu există vreunul (sau vreunii) care să umple golurile absenței sale, dar se ferește să fie curios.

Va sosi, mâine dimineață, ca Moș Crăciun, cu cercei cumpărați la Marsilia și douăzeci de kilograme de ciocolată. Colette e atât de lacomă de ciocolată, încât Georges se întreabă dacă nu negociază. Numai de nu i-ar servi drept mită.

Trenul se pune în mișcare. Georges se străduiește să intre în ritmul trenului. Se lasă antrenat de el. Astfel, se cufundă în somn.

Visează. E cu Colette. O răstoarnă pe divan, când ușa se deschide și apare Corvin, îmbrăcat în subofițer german și învârtind un revolver deasupra capului. Colette deschide un sertar și scoate din el pachete de hârtii a cinci mii, pe care le aruncă la picioarele lui Corvin incoruptibil.

Mișcarea trenului modifică poziția lui Georges și-i întrerupe visul. Se pune pe sforăit.

MINNIE

Există ceva în Hermann care aduce a parvenit. Deși are prestanță și doamna Goering are mult șic, cu toată proveniența ei plebeiană. Soțiile magnaților industriei, frau Radowicz, din produse chimice, contesa von Schnelingheim, din petroluri, și frau Krupp von Nida cea tânără, au aerul mult mai burghez decât ea. Rochia ei de seară în aceste vremuri de război are asemenea cumpătare în eleganță!

Oaspeții au fost întâmpinați la castel cu acea simplitate care poartă pecetea stilului. Fiecare cuplu sau fiecare invitat a fost îndreptat spre apartamentul său, unde a fost servită o gustare pe platouri.

La ora zece, toată lumea s-a întâlnit în salonul imens. Minnie cunoștea puțini oameni printre invitați, elita industriei național-socialiste. După dispariția vechilor aristocrați ai înaltelor furnale, după aceea a nobililor de țară ai Prusiei orientale, stăpânii Germaniei de ieri, Minnie apreciază că schimbarea s-a împlinit și că național-socialismul și-a pus oamenii săi peste tot. Singurul înalt demnitar al armatei este mareșalul Keitel, un om de rând parvenit, ieri colonel. Hermann îl menajează. E consilierul

militar al Führerului. Hermann îi pândește căderea, care va fi cu atât mai îngrozitoare cu cât va porni mai de sus, la primul revers al izbânzii.

Hermann prezidează masa. Minnie stă la stânga lui, frau Krupp la dreapta. Goering devorează. Odinioară, un adevărat senior era preocupat mai mult de apetitul oaspeților săi decât de al lui însuși.

Apariția, pe un platou de argint, a unei căprioare întregi preparată în frigare, produce un efect deosebit. Hermann radiază. Altă nuanță: în vremile lui Barbarosa sau chiar ale Margrafilor de Brandenburg, aceasta era o tradiție care nu trebuia subliniată.

Pentru ce a răspuns Minnie la apelul lui Goering, apel care semăna cu o revenire în grații? Ce-o interesează pe ea, de azi înainte, Partidul și poate chiar Reichul? Acum, există, în Burgul Hoffmanstahl, o mică ființă care scâncește, în vârstă de câteva săptămâni.

Acest rod derizoriu al unei nopți rușinoase poartă numele de Siegfried. E ultimul dintre înalții baroni și dintre marii electori, ultima verigă dintr-o familie ilustră – și de asemenea dintre acei Halivec din Brno (Moravia).

Minnie a început să vegheze cu o grijă geloasă asupra acestui vlăstar. Siegfried are ochii lui Jaroslav și fruntea lui Minnie. La o lună, e în stare de mânii violente.

Cu toate acestea, Minnie l-a părăsit pentru a asista la cina din seara de Crăciun a Mareșalului. Pe toți oamenii aceștia, ea îi disprețuiește. Sunt niște câini. Și sunt urâți. Ar trebui să li se interzică oamenilor urâți să procreeze.

Jaroslav era vrednic de dispreț, însă frumos, de pură rasă slavă. Să dispară, să crape probabil ca un dobitoc, era tot ce avea mai bun de făcut.

Acum, există Siegfried von Hoffmanstahl.

Atmosfera seratei, solemnă la început, s-a destins, iar mareșalul Keitel e foarte congestionat. Cuplul de dansatori acrobatici apare. Se aplaudă. Minnie pălește. Această privire grea, acest corp suplu și nervos, această grație indolentă care nu lasă să i se ghicească forța decât atunci când își încordează mușchii, și chiar felul de a-și arunca părul pe spate: acest saltimbanc seamănă cu Jaroslav.

— Frumos cuplu, spune Hermann.

Minnie nici nu s-a uitat măcar la fată. Își dă seama de asta cu uimire.

— Frumoasă fată, mai spune Goering.

Minnie nu răspunde. Dacă era el, îl va ucide. Ar avea o plăcere nespusă să se aplece asupra lui, pentru a se bucura de răzbunarea ei în cea din urmă privire a muribundului.

Dacă era el, dacă gura asta era a lui, dacă-i regăsea mirosul? I-ar cere iertare, pentru că e laș ca o fată și-atunci...

Dintr-un elan suplu și viguros, bărbatul și-a azvârlit partenera și o învârtește deasupra capului ca pe-o pradă.

Minnie închide ochii. Dacă viața i l-ar da înapoi pe Jaroslav, ea l-ar înlănțui ca pe-o fiară primejdioasă. Și ar ști să-l încovoaie, să-l înfrângă, să-l modeleze, să-l păstreze.

Își răstoarnă cupa de șampanie pe fața de masă. Un valet se repede.

— Marele balet va avea loc în curând, anunță Hermann. După lichioruri.

O ia pe Minnie de braț.

— M-am gândit că ți-ar plăcea poate să faci o călătorie.

— Departe?

— În America de Sud. Adolf e de acord. E nevoie de cineva de anvergura ta pentru această expediție. M-am angajat că vei accepta.

Iată ocazia să scape de această larvă, de acest bastard, pe care ea l-a numit în derâdere Siegfried și pe care îl detestă de îndată ce nu-l mai ține în brațele sale.

— Cum merge războiul?

Hermann face o strâmbătură:

— Să nu vorbim despre asta, vrei? Adolf e sigur că o va scoate la capăt, înainte ca America să fie gata. E și necesar, de altfel. E o chestiune de viață și de moarte.

Și clatină din cap.

— Din fericire, englezii sunt niște idioți, continuă Goering. Noi îi vom păcăli prin Suez. Numai una din cele două căi ale petrolului va fi cea bună. Iar după aceea submarinele.

— Sper că nu mi-ai pus placa lui Goebbels?

O duce spre salonul mare, pe care mii de lumânări îl luminează cu o strălucire blândă.

— Trebuie să câștigăm în ’42, mormăie el. E absolut necesar.

„E absolut necesar.” Ei îi era „absolut” necesar Jaroslav, și l-a pierdut. Niciodată, gura ei n-o va mai mușca pe aceea a lui Jaroslav, niciodată nu va mai simți deasupra ei greutatea corpului lui suplu și cald. Durerea delicioasă a acestei prime îmbrățișări nu va cunoaște mâine. „E absolut necesar” – ușor de zis. Crezi că ai, crezi că îmbrățișezi, crezi că ai învins. Și nu strângi în brațe decât vântul, singurătatea și doliul. Nu rămâne din toate astea decât un bebe ridicol, care scâncește într-un leagăn.

JAROSLAV

Chircit în fundul carlingii, Jaroslav fixează cadranul luminos al ceasului de la mână și, pentru a zecea oară, verifică legăturile parașutei. Sub el, hăul negru și înghețat își așteaptă prada fără nerăbdare.

Pilotul privește, înaintea lui, neantul. Navigatorul, cu ajutorul unei lămpi de buzunar pe care o aprinde și o stinge fără încetare, determină poziția pe hartă.

— La dreapta! Mai la dreapta!

Ofițerii vorbesc în laringofonul lor. Însă Jaroslav e exclus, în mijlocul zgomotului de motoare, din dialogul lor. Cu el, corespondează doar prin semne.

Acești monștri, cu ochii ascunși de ochelarii antigel și cu gura în masca de oxigen, brusc iluminați de sclipirile scurte ale lămpii de buzunar ca de niște fulgere, par concepuți într-un coșmar.

— Trebuie să începem coborârea, tovarășe comandant.

Navigatorul îl ciupește pe Jaroslav de picior și îi aruncă jetul de lumină în obraz. După aceea îi arată ceasul. E timpul.

Acolo, jos, nimic decât tăcerea și noaptea.

Avionul se lasă pe o aripă. Jaroslav îl vede pe pilot ridicându-se și pe navigator afundându-se, după aceea se încordează la rândul său, ca în atracțiile din Prater, la Viena.

Jaroslav își potrivește fularul groș deasupra nasului, își fixează ochelarii antigel și mănușile grele de blană, cizmele mari, îmblănite, care îl incomodează. Verifică din nou curelele parașutei. Gata. Își încearcă lampa de buzunar, constată că harta îi este bine prinsă de centură. O hartă, pentru a-și regăsi drumul, într-un deșert de zăpadă, la miezul nopții, în spatele liniilor!

— Cât e ora? se interesează pilotul în laringofon.

— Miezul nopții, spune navigatorul după un declic al lanternei sale.

Avionul coboară în picaj și, din nou, lui Jaroslav i se face puțin greață. Exista, la Prater, un avion care urca și cobora. Lui îi venise rău, fără îndoială și din cauza prăjiturilor cu care mătușa lui Gertrude îl îndopase.

— Altitudine?

— 2.000.

— Ar fi mai bine să coborâm puțin.

Navigatorul vorbește prin semne, ca și cum s-ar adresa unui marțian. Arată pământul și parașuta. Ridică mâinile, desfăcând fiecare deget unul după altul. Zece? Înțeles.

Lui Jaroslav îi este prea cald, dar asta nu va dura mult. Sunt –50° afară. Aparatul anticongelator merge până la refuz și depune peste mică un strat de abur pe care navigatorul îl șterge cu mâneca de la cojocul său de urs.

Cinci minute după miezul nopții, arată ceasul lui Jaroslav.

În vizuinile lor, germanii s-au adăpostit. În zori, foarte curând, va trebui să-i afume ca pe niște dihori albi blestemați. Să se grăbească și să-și sărbătorească ultima noapte de Crăciun.

E momentul să-și facă semnul crucii (în întuneric, pentru a nu-l face să glumească pe navigator) și, dacă e cu putință, o rugăciune:

„Doamne care cumpănești cu dreptate greșelile și meritele, nu fi prea aspru față de Jaroslav Halivec, care s-a apropiat de tine, în seara asta, cu doi kilometri și jumătate pe deasupra liniilor germane. Materialismul istoric, la această înălțime și în aceste circumstanțe, pierde mult din forța lui persuasivă. În fond, eu am crezut întotdeauna în tine, Creatorule. Și întotdeauna te-am crezut bun, pentru că eu întotdeauna am crezut în progres. Tocmai această certitudine a progresului a făcut

din mine un comunist, ca fiul tău, Iisus Christos, și cei mai buni slujitori ai tăi, ca Jan Huss, cel proscris din Boemia, apoi ars și condamnat în carnea îndurerată a fiilor săi".

Jaroslav e întrerupt de-o lovitură violentă în tibia. Era pe cale să adoarmă? Prin geamul de mică, observatorul îi arată, departe, în noapte, o luminiță. Inima i se strânge.

— Sub noi, spune observatorul în laringofon. Nu pierdeți poziția, tovarășe comandant.

— Semnalul?

— Unu, doi, trei, numără Jaroslav.

Închide ochii, îi redeschide. Lumina din nou, o dată, de două ori. Acesta e semnalul. Mâna navigatorului îi apasă ușor piciorul. Jaroslav se ridică și se așază pe vine.

— Redresați, tovarășe comandant.

Jaroslav cade în gol. Unu, doi, trei. Cât de mult durează. O să moară. Pământul e acolo iar el se va zdrobi de scoarța lui. Patru, cinci, șase, șapte. Ca un bolid, ca un glonte. Nu poate să respire. Opt, nouă, zece. Apasă pe declic. Continuă să cadă cu o viteză în creștere. S-a sfârșit. Se va sfărâma. Numai de n-ar simți durere! După aceea, un soi de rafală mare de vânt îl ridică, s-ar spune, către cer. Are din nou senzația delicioasă a ședințelor de antrenament: parașuta s-a deschis.

Acolo jos, nimic decât hăul negru. Nu aude decât vântul care șuieră în parașută. E singur în imensa noapte rusească.

Îi e frig la nas. Trebuie să facă un efort din toți mușchii pentru a duce brațul drept până la nas, pe care îl freacă viguros. Un șoc. O creangă îl plesnește și-l acoperă de zăpadă. Se dă peste cap, rămâne un moment suspendat, imobil, apoi creanga cedează cu o trosnitură puternică și el cade. Buimăcit, se ridică. Nu și-a frânt nimic, nu și-a scrântit nimic. O scrântitură înseamnă moartea, moartea înghețată în puterea nopții.

Din ce parte va năluci proiectorul? În mesaj spunea din trei minute în trei minute. Na! izbitura crengii i-a sfărâmat ceasul. E necăjit.

Un mârâit surd și continuu: canonada din depărtare, însă aici, tăcerea.

O lumină la dreapta. Proiectorul să fie? Cu ochii larg deschiși sub ochelarii antigel, Jaroslav numără una, două, trei, patru. Semnalul, o lumină, două. Nu pare ca vântul să-l fi dus prea departe. Cu siguranță, mai puțin de un kilometru, cu toate că e dificil să apreciezi distanța unei lumini în noapte.

Aprinde puțin lanterna. Se află într-o câmpie sădită cu arbori, fructiferi fără îndoială. Nu are decât să urmeze linia arborilor, semnalul va apărea din nou acolo, în trei minute. Și-atunci, Jaroslav va putea să aibă un nou reper.

Ei asta-i, nu e comod să mergi. Fiecare cizmă pare din plumb și se cufundă în zăpadă la fiecare pas.

Cu siguranță că dacă, mâine, va izbuti aruncarea în aer a Statului-Major, exact în momentul în care ceilalți vor declanșa atacul, va fi o treabă de care Olga va putea să fie mulțumită.

Semnalul! Se află deci în direcția bună. Totul e să nu dea peste o patrulă și nici într-una dintre blestematele lor de vizuini. Germanii se cufundă ca niște cârtițe în căutarea căldurii pământului... Unu, doi, trei, patru. Se aprinde din nou. Unu și doi. Asta e.

Aprinde lanterna. Un trunchi mort care iese din zăpadă. Casa trebuie să fie de cealaltă parte.

OLGA

Oamenii sunt așezați în cerc în jurul unui foc, în beciul unei case ruinate. Sunt doisprezece, cu figurile arse de zăpadă și de soare, atât de arse încât ridurile sapă șanțuri albe în piele.

Poartă la brâu cuțite scurte și o grenadă sau două fiecare, pentru cazurile când ar fi surprinși; își țin între genunchi pușca, pe care o păstrează întotdeauna la îndemână.

De luni de zile, acești oameni sunt hărțuiți de către germanii care au invadat țara, precedați de tancurile lor și urmați de asasinii lor și de organizația Todt. N-au întâlnit nimic înaintea lor, însă, în spate, s-a ivit războiul tăcut care strangulează, noaptea, santinelele, lansează o bombă în toiul mesei la popota ofițerilor, organizează incursiuni sângeroase în

satele ocupate de către efective slabe, adevărate nopți ale Sfântului Bartolomeu, când trupele și ofițerii unui post sunt sugrumați înaintea zorilor la ei în pat.

Acest război îl face să tremure pe german la cotitura din preajma fiecărei ruine fumegânde, la trecerea pe lângă fiecare copac ars. Au trecut zilele când, în Franța, în timpul unei veri însorite, tancurile treceau de-a curmezișul satelor pustii și înfloritoare. Iar în orașe, cafenelele, magazinele pline de bogății. Franță dorită, fată violată, cât ești de departe!

În decursul primelor luni, se încingea uneori o bătălie, cu ciocniri intre tancuri. Atunci, germanii aveau supremația. După aceea șesul continua, gol și ars, fără apă de băut. Înaintau. Apoi a venit iarna, cu zăpada și cu nopțile bântuite de moarte. De când cu zăpada, se moare mereu, dar nu se mai înaintează. Se aud urletele de durere ale oamenilor înghețați, mușcați de diavol.

Ziua, oamenii care poartă acest război nu ies din vizuină. Au o vizuină în fiecare sat, unde cei care au mai rămas din populație au sarcina să-i alimenteze. Și iată că o femeie, o tânără și frumoasă femeie, a sosit într-un camion, sub nasul friților. Era îmbrăcată ca o fată de la țară, cu șubă și căciulă. Conducea camionul ca un bărbat. Omul de veghe a scos nasul afară, exact atât cât trebuia, iar când a văzut-o pe această gingașă micuță, a strigat-o.

Olga a sărit la pământ și a înaintat.

— Sunteți partizanii lui Grigori Kamenov? a întrebat ea în rusă.

Omul s-a retras și a luat-o la ochi.

— Nu face pe nebunul, a spus ea atunci. În camion se află alimente, pesmeți, vin, vodcă și cartușe. Se află de asemenea și dinamita pentru mâine dimineață. Grăbiți-vă să duceți toate astea înăuntru.

Și a mai adăugat, ca pe ceva firesc:

— Sunt tovarășa Olga Simonovna, comisar al poporului din armată.

Acum, focul îi luminează, de dedesubt, fața cu linii pure. Oamenii, așezați în cerc, își întind paharele.

După aceea beau, în tăcere, vinul fiert.

— Nimic nu prețuiește cât vinul fiert din Crimeea, când ai o treabă însemnată de făcut, spune un bărbat.

— Mâine, veți face joncțiunea, răspunde Olga turnând conținutul polonicului într-un pahar.

— Nu s-ar plânge nimeni de asta, reia un altul, după o tăcere.

WALTER

Walter se ivește din groapă, în întuneric. Ascultă, în depărtare, bubuitul tunului. Ceva se petrece în direcția Tulei. Au fost văzute, încă de acum câteva zile, patrule rusești, pe schiuri. Ba chiar, marți, niște tancuri albe s-au arătat în depărtare. Un maior a venit de la Statul-Major să anunțe că rușii pregătesc o operație. Nu se cunoaște direcția și importanța acesteia.

Era un maior de profesie, care n-a avut noroc în carieră. Încă mai păstra amărăciunea de pe urma acestui lucru. Strecurase la urechea lui Walter că ar fi trebuit să se instaleze cartiere de iarnă pe linia Smolenskului. Aici, la sud-est de Moscova, armata era expusă într-un mod primejdios.

Walter reacționase. Rușii sunt viteji. Au chiar și material. Dar comandamentul lor e deplorabil.

— Cu toate astea, n-am luat Moscova înaintea iernii, replicase maiorul.

La ce bun să discute? Walter face, de acum șase luni, ceea ce șefii îi ordonă să facă. La asta se mărginește rolul unui ofițer subaltern de infanterie. De șase luni, a cunoscut totul din război, de la clipele de entuziasm și până la chinurile degradante ale spaimei. Găsește că e un locotenent bun și că, în acest sector avansat, ține bine în frâu compania, de când a fost evacuat căpitanul. Cunoaște, cu exactitate, posibilitățile și slăbiciunile obiectelor și ale pietrelor. Din zidul unei case de țară, a făcut o fortăreață: singurul punct de apărare posibil în această câmpie dezgolită, unde rușii îi doborau, după cele dintâi ninsori, pe oamenii săi ca pe niște iepuri (se întârziase cu primirea camuflajelor albe).

Nu intră în sarcina lui să se întrebe pentru ce Statul-Major a hotărât să păstreze acest post avansat. El trebuie să-l păstreze, asta-i tot. Iese din pivniță, pentru că bubuitul canonadei a crescut în intensitate, spre Tula, din care rușii au făcut un punct de joncțiune.

Aruncă un jet din lanterna de buzunar. Frigul îl cuprinde, atât de ascuțit încât prin fular aerul îi arde gura. Își trage în sus gulerul

mantalei. Termometrul a coborât la –45°. Santinelele trebuie să fie înlocuite la fiecare jumătate de oră, pentru a preveni accidentele.

Omul de gardă este acolo, în umbră.

— Stai! Cine-i?

— Bună seara, Frantz.

Walter își îndreaptă lumina asupra lui Frantz. Omul, cu ochii larg deschiși, îl privește.

— Ce este, Frantz?

— Unde sunteți, domnule locotenent? Nu vă văd, în întuneric.

Frantz holbează ochii, într-un efort încă inconștient.

Walter îl iubește mult pe Frantz. E un băiat blând, încăpățânat și curajos.

— Așteaptă o clipă, mă întorc, spune Walter, impresionat.

Coboară iute scara pivniței. Oamenii stau îngrămădiți acolo talmeș-balmeș. Pentru Crăciun, li s-a distribuit o rație suplimentară de Kirschwasser. Fiecare a avut un cârnat și o tabletă de ciocolată. Au făcut foc și au cântat în cor, atât cât a mai fost rachiu. Acum, se strâng unii în alții ca să aștepte ziua. Cei mai călîți dorm. Iată cincisprezece zile de când n-au fost scoși din borta asta blestemată.

Walter cheamă.

— *Feldwebel!* Un om să-l înlocuiască pe Frantz. Repede.

Se îndreaptă spre o magazie mică, unde și-a instalat postul de comandă. Își caută chibriturile pe pipăite. Flacăra sfârâie. Aprinde o lampă cu petrol. Reapare în ușă. Siluetele oamenilor se leagănă și țâșnesc din umbră un moment, pentru a se cufunda iar deîndată într-însa, ca niște monștri marini ai marilor adâncuri.

— Müller! Ține lampa asta. Mă duc să-l caut pe Frantz.

— E rănit? se interesează subofițerul.

Omul care-l va înlocui pe Frantz își pune mănușile și își coboară fularul peste ochi.

Un urlet urcă, strigăt de animal rănit care se prelungește în geamăt.

Doi oameni s-au repezit pe scară urmați de soldatul care îl înlocuiește pe Frantz. Acesta apare, susținut de cei doi camarazi ai lui. Geme, apoi, răbufnind, urlă. Ochii săi larg deschiși sunt de azi înainte fără viață.

— Taci, Frantz! Taci. Ești bărbat, spun camarazii.

— Ochii mei! Ochii mei! bâlbâie bolnavul.

Walter îl ia de umeri, îl conduce până în magazioara lui, îl face să se așeze pe pat.

— În zori va trebui să fie dus la postul de prim ajutor.

— În zori, domnule locotenent? spune Müller. Nu se face ziuă înainte de ora nouă și e de-abia ora unu. O să-l lăsăm să răcnească toată noaptea?

— Voi întreba dacă pot veni să-l ridice, consimte Walter.

Ridică receptorul de campanie. Frantz scoate un strigăt și mai ascuțit.

— Hai, Frantz. Așa nu facem nimic. Vei fi îngrijit, spune Müller mângâindu-i fruntea.

Sergentul Schrag a luat de la cantină o sticlă de alcool. Umple un pahar pe care îl apropie de buzele lui Frantz.

— Uite, băiete, bea.

— Alo! articulează. Walter. Aici, locotenentul von Kirshoff, compania a 2-a. Un om bolnav. Ochii înghețați, cred. Cum, n-aveți timp?

Un strigăt a pornit de sus.

— Alarm! Roșii! Rușii!

— Alo! spune Walter, suntem atacați. Chiar acum.

Schrag se năpustește.

— Domnule locotenent! Rușii! Rușii prin spate. Rușii prin spate!

O grenadă explodează, apoi alta, aruncată pe scară.

— Trebuie să ieșim de-aici, strigă Walter.

Frantz, puțin beat, își leagănă capul pe pat. Se văicărește, ceva mai încet.

— Ochii mei! Ochii mei!

O explozie aruncă lampa în aer, din mâna lui Schrag.

VALENTIN

Convoiul s-a dislocat, de îndată ce a intrat în apele teritoriale. Escortat de un mic torpilor care seamănă cu o jucărie, *Batavia* se îndreaptă spre

portul New York. Valentin și-a pus frumoasa lui uniformă nouă de căpitan și acum se află pe dunetă, alături de omul de la cârmă.

Noaptea cade încet peste oceanul pe care-l agită o hulă domoală și adâncă. Traversarea a fost ușoară. Necazurile îl așteaptă la întoarcere, când comanzi o hardughie cu cincisprezece mii de tone de petrol.

Valentin face escală la New York. De la ultima lui călătorie, America a intrat în război și Valentin speră că va fi bine primit de Crăciun.

La Amsterdam e miezul nopții acum. Credincioșii se duc la biserică, iluminată și bogat împodobită. Pe străzi e zăpadă și fetițele aleargă repede, strângându-și șalurile în jurul gâtului.

Ce face Trude? Cum trăiește oare? Numai să nu-și fi luat drept iubit un neamț. Ideea că există nemți la Amsterdam și că ei au bani îl necăjește pe Valentin. Probabil dețin o situație avantajoasă, cu uniforme frumoase, monocluri și buzunarele pline de mărci. Oare o ființă gingașă ca Trude poate rezista la o astfel de ispită?

Valentin va uita trecutul lui Trude, când o va regăsi, chiar dacă a îmbătrânit, chiar dacă nu mai este la fel de frumoasă. Dar n-ar putea s-o ierte dacă va fi aparținut unui neamț.

În curând se împlinesc doi ani de când n-a văzut-o. Doi ani de când a părăsit Olanda. Poate că a slăbit mult, cu toate privațiunile pe care le îndură țările ocupate. Numai de-ar avea minte, de nu s-ar amesteca în nimic. Se spune că nemții (ticăloșii!) au deportat mulți olandezi, chiar și femei.

Alteori, Valentin dorește ca Trude să-și fi trăit viața și să fie fericită. În alte momente, ar dori să fie nefericită (un pic, nu prea mult totuși) și ca întoarcerea lui să fie aceea care să-i aducă fericirea, îndestularea în casă și teancurile de cearșafuri în dulap.

Exact pe linia orizontului, New York-ul se profilează: statuia Libertății e acolo, strașnic de solidă. Oamenii și ofițerii care nu sunt de cart și-au și pus uniformele cele frumoase și au urcat pe punte.

Iată că sosește remorcherul, avându-i, la bordul său, pe ofițerii portului.

— Salut!

— Salut! Secundul vă va arăta lista echipajului. Cu toții buni cetățeni olandezi, care speră să-i tragă un chef la New York de Crăciun.

— Desigur, ați picat bine, spune ofițerul portului, un grăsan cumsecade, cu o înfățișare veselă, descins foarte recent, ai spune, dintr-un film cu gangsteri.

— Dumneavoastră aveți mai mult noroc decât noi, mormăie Valentin într-o engleză stricată. Balta cu heringi nu mai este un lac de promenadă pentru petroliere. Avem cu prisosință dreptul să ne distrăm de Crăciun, deoarece probabil că noul an va fi mai puțin vesel pe mare.

Remorcherul trage din toate micile lui forțe mastodontul prea ușor.

— Neplăcut să conduci o mașinărie mare ca asta, la gol, spune ofițerul de poliție, oferindu-i o țigară lui Valentin.

— Încă și mai neplăcut e la plin. Mai întâi, opt sau zece zile fără să fumezi. Și pe urmă, torpilele fac combinații proaste.

O oră mai târziu, Valentin măsoară cu pași mari în lung și-n lat Broadway-ul. A fost invitat la un pom de Crăciun organizat de colonia olandeză. (Un trimis al armatorului se afla pe cheiul Hudson.)

Valentin și-a notat adresa. Se va duce poate. Dar, mai înainte, vrea să cineze într-un restaurant unde să existe și muzică, hot, swing, muzică din aceea care îți dă pumni în golul stomacului. Apoi se va duce să vadă o *musical comedy*. Ceva luxos, cu multe goliciuni. După aceea va vedea dacă pomul de Crăciun puritan e ispititor. Pentru a spune adevărul, lui Valentin i-ar plăcea mai mult o fetiță frumoasă. La Amsterdam, când debarca, se ducea drept la Trude. Îi ducea cadouri, care o făceau pe Trude să scoată exclamații gâlgâite de plăcere. Apoi se duceau repede să facă nani, după cina pregătită de Trude. Se pricepea la bucătărie, Trude. Avea pielea albă și grasă.

Valentin suspină. Nu e simplu să găsești o fetiță într-un oraș în care nu cunoști pe nimeni, când ai, pe deasupra, și gura strâmbă.

Broadwayul strălucește. Automobilele se îngrămădesc în rânduri strânse la răspântii și buildingurile sunt enorme turnuri pe deasupra furnicarului. Aici e altfel decât la Londra, cu reclamele luminoase pentru mărcile de automobile, de țigări și pentru *show*-urile de succes.

Sunt mulți soldați, marinari. Nimeni nu dă atenție, din cauza asta, frumoasei uniforme a lui Valentin.

Se face coadă dinaintea cinematografelor. *Jeanne de Paris* cu Michele Morgan. Magazinele cu automate clincănitoare își înghit și dau afară clientela grăbită. O femeie în uniformă îl înghesuie pe Valentin și îl măsoară din cap până în picioare. Iese dintr-o patiserie și mașina ei așteaptă, de-a lungul trotuarului. Valentin are impresia nelămurită că americanii se joacă de-a războiul, ca francezii și englezii în 1939.

Desigur, câmpiile morții, acelea din Europa ca și acelea din Asia, sunt departe.

Printr-o ușă, țâșnesc valuri de muzică! *Florida*, citește Valentin pe firma luminoasă. Negrul, de dinaintea ușii, e de toată frumusețea. Și el are o uniformă. O uniformă din vremurile de pace, roșie cu fir de aur. Zâmbește.

Valentin va cina la *Florida*.

JOE

Joe își șterge fruntea. Sudoarea i se prelinge, în picături mari. Blestemata asta de sobă-i de vină, au burdușit-o și de data asta.

Joe face câțiva pași în camera strâmtă, după aceea vine din nou să se așeze dinaintea mesei de lemn alb. Trage mașinal spre el carnetul de schițe și începe să deseneze.

Omul stă așezat, în față, cu lumina îndreptată asupra chipului său rătăcit. Se detașează ca un spectru. E înconjurat de un nimb.

— Ce faceți? gâfâie el.

— Portretul dumitale, răspunde Joe, cu un surâs amabil.

Pe culoar, un zgomot de pași cadențați semnalează înlocuirea santinelelor.

— Dacă-ți spun că Lindsey s-a dat pe brazdă, reia Joe după o tăcere. L-am prins în cursă, ca pe un șoarece. A trebuit ca eu, șeful misiunii engleze la Leningrad, să pornesc prin zăpadă, pe frigul ăsta, să pândesc ceasuri întregi un mârșav spion mărunt, în bătaia puștii din liniile germane! Aș fi putut încasa o bronșită sau o rafală de mitralieră, sau

chiar pe amândouă. L-am dibuit la întâlnire, cu hârtiile. A trebuit chiar să-l împușc pe neamț. Păi, eram de unul singur. După aceea l-am adus înapoi pe Lindsey. Îmi aluneca din mâini în zăpadă, o adevărată zdreanță. Am întrevăzut clipa când trebuia să-l car în spinare. Din fericire, am întâlnit o patrulă călare, niște cazaci, care l-au legat după obiceiul lor, între doi cai, și l-au făcut să meargă, în pas gimnast.

Joe ezită, după aceea rostește printre dinți:

— A povestit totul la sosire.

— A mințit, spune omul închizând ochii.

— Nu. V-a denunțat, pe Sigür și pe dumneata. Sigür e ungur. Nu e de resortul meu. Rușii l-au luat în primire.

— Ce-au făcut cu el, cu Sigür?

— L-au împușcat, vezi bine.

Joe termină desenul, clipind din ochi către modelul său.

— Pielea unui om nu valorează mult, în împrejurările actuale. Și se spune că totul va fi și mai cumplit! Au ținut, în ceea ce vă privește pe Lindsey și pe dumneata, supuși englezi, să mă ocup eu de afacerea voastră. E un mod politicos prin care mă obligă să-mi bag nasul în murdăria voastră. Iată cinci luni de când sunt la Leningrad. De acum patru luni mă ocup de voi. Se poate spune că mi-ați dat destulă bătaie de cap. Combinația voastră era bine organizată, recunosc. Lindsey e tare.

— E un tip vechi al Service-ului, spune omul.

— O canalie, constată Joe căutându-și guma într-un buzunar, pentru a șterge o trăsătura de creion nefericită. Era omul nemților, în ultima vreme a prezenței sale în Service.

— Nu știu nimic, spune omul cu glas înăbușit, trecându-și mâna peste ochii orbiți de lumina electrică.

— E adevărat, constată Joe, dumneata nu știi nimic. Uitasem, iartă-mă. A fost nevoie de timp spre a-i verifica mărturiile, sesizezi? Legăturile între Stalingradul încercuit și Londra, pentru a obține fișele, sunt complicate. În sfârșit, Lindsey a putut fi localizat. N-a mai fost decât un joc de copii, după aceea.

— Pentru ce-mi spuneți toate astea? întreabă omul, cu gura uscată.

— Nu te interesează nimic din toate astea? Nu putem totuși să ne culcăm cu găinile în noaptea de Crăciun, ce zici? Am tot timpul să flecăresc împreună cu dumneata... *Selfridge*.

Omul tresare și dă să se ridice. Din umbră se ivește un uriaș cazac hirsut, care îl face să se așeze din nou, cu un pumn viguros, și dispare, înghițit de întuneric.

— Încetați cu desenatul, urlă omul ridicându-se pe jumătate. Încetați să mă torturați. Nu aveți dreptul...

Vocea de bas a cazacului mormăie în obscuritate. Silueta lui se ivește din nou, precedată de un pumn enorm care se plasează sub bărbia omului pe care Joe l-a numit Selfridge.

Joe face semn cazacului să se îndepărteze.

— La ce v-ar sluji, dacă aș vorbi?

— La nimic, decât pentru a-mi completa dosarul. Îmi place o lucrare bine făcută.

— Dacă nu spun nimic, voi fi împușcat?

— Cu siguranță.

— Și dacă vorbesc?

— De asemenea, mă tem, suspină Joe.

Și pipăie, într-un buzunar al vestei, o ascuțitoare pe care o manevrează cu dexteritate.

— Dacă spun adevărul, voi fi oare împușcat sub numele de Howcorn? se hazardează omul.

— Da, pot să-ți promit asta. Aici, nu e cunoscut decât inginerul Howcorn.

Creionul lui Joe aleargă din nou peste carnetul de schițe, cu un foșnet subtil.

— Bine, spune Selfridge, mărturisesc.

— Ce?

— Tot ceea ce a spus Lindsey.

— Oh! nu! Nu așa, protestează Joe. Trebuie să povestești de-a fir-a-păr ca să compar.

Desface capacul stiloului, îndepărtează carnetul cu desene și trage spre el un blocnotes.

— Te ascult, *Howcorn*.

Insistă asupra acestui nume.

— Te numești desigur Howcorn, nu? Inginer în construcțiile navale, funcționar la șantierele marinei din Țarskoe-Selo?

— Mi-e sete, spune Selfridge-Howcorn.

— Ai să bei numaidecât, răspunde Joe. Și mie mi-e sete. Crăpi de căldură în biroul ăsta. Întotdeauna încarcă soba prea mult. Și uite, nu poți să deschizi ferestrele. Sunt –35 ° de partea cealaltă. Haide, vrei?

Cu o voce monotonă, Selfridge istorisește etapele destinului său. Stiloul lui Joe aleargă pe hârtie. Chipul său nu exprimă decât o mare oboseală.

Înainte de război, cei doi ingineri, *Lindsey* și *Howcorn*, fuseseră angajați la șantierele din Țârskoe-Selo, prin intermediul unui inginer rus de origine baltică.

— Numele.

— Schilderling.

— Era un agent german și el?

Da. Înainte de război, cei doi englezi au comunicat niște informații asupra efectivelor, vaselor din port, cele aflate în lucrări de întreținere, stadiul construcției vaselor noi – mai ales că șantierele din Țarskoe-Selo mergeau în ralanti, prea învecinate cu frontiera finlandeză.

De acum șase luni, de când cu războiul ruso-german, pretențiile agenților germani au devenit mai precise, în timp ce riscurile se înzeceau.

Joe scrie: numele agenților germani... Locurile de întâlnire... Cuvintele de recunoaștere... Complicii pe care și i-a asigurat banda... Din când în când, înalță capul, cere precizări asupra ortografierii unui nume, un amănunt.

Selfridge vorbește îndelung.

— Ei bine, spune în sfârșit Joe, ai văzut că noaptea e un sfetnic bun. Dacă ai fi mărturisit când te-au adus aici, dis-de-dimineață, din pat, am fi terminat demult. Am fi câștigat un răstimp strașnic pentru somn.

Se ridică.

— Acum, trebuie să mă ocup de Lindsey.

Omul sare în sus.

— Lindsey! Dar mi-ați spus că a mărturisit?

Joe îi face semn cazacului.

— Sunteți niște spioni mărunți buni de nimic, suspină el. Și doar pentru o mână de bani păcătoși. Aș fi preferat să fiți fasciști, de exemplu. Dar nu sunteți decât niște secături. Lindsey s-a ținut mai tare decât dumneata. Însă acum, va vorbi. Totul va fi gata înainte de-a se face ziuă.

— Ticălosule, răcnește Selfridge.

— Un truc pueril, răspunde Joe strecurându-și în buzunar carnetul de schițe și creionul automat. E folosit în toate comisariatele de poliție. Și când te gândești că o treabă ca asta a durat aproape patru luni, mi-e rușine, cinstit vorbind!

— Nu-mi voi semna depoziția, strigă omul luat cu sine de cazacul uriaș.

Acest artificiu de procedură declanșează la Joe o ușoară ilaritate.

— Vei face grozav de bine, îi spune cu bonomie. Și nu mai vorbi decât în prezența unui avocat.

Un ceas mai târziu, în aceeași cămăruță încă și mai încălzită, Joe pune mâna pe umărul unei alte epave care i-a urmat lui Selfridge pe scaunul inchizitorial. Cel dintâi era blond, înalt, slab și palid. Acesta de acum e mic, negru, cu fața aspră.

— Nu cred că ții să se afle că ai aparținut armatei Maiestății Sale. Preferi, probabil, ca noi să nu fi cunoscut, în această tristă afacere, decât pe Howcorn și Lindsey. E preferabil să mori într-o piele străină, ce zici?

— Dacă ați ști cât de puțin îmi pasă, articulează omul.

— E un punct de vedere, recunoaște Joe. Unul prost, de altfel. În sfârșit! Consider că am scos de la dumneata destule cu care să-l satisfac pe tovarășul Kisleakov și iată o afacere încheiată.

Se duce să deschidă un dulap mic, de unde scoate o sticlă de vodcă și trei pahare, pe care le pune pe masă și le umple.

Îl întinde pe cel dintâi lui Lindsey, împinge paharul celălalt către cazacul care nu scoate la iveală, pentru a-l apuca, decât o mână enormă. Îl golește pe cel de-al treilea dintr-o înghițitură.

— Fii fără teamă, spune Joe. Flăcăul ăsta nu știe limbi străine. Ți-aș fi dat mai curând un revolver, pentru a evita ca un fost ofițer al armatei engleze... Însă n-am nicio încredere în dumneata. Ai fi în stare să tragi asupra paznicilor dumitale și să-ncerci să fugi. Ești de acord cu mine în dorința de-a isprăvi totul cât mai repede? De exemplu, în zori?

Lindsey alunecă de-a lungul scaunului și se prăbușește, răsturnând scaunul cu mare zgomot.

— Cred că n-o să arate prea bine în curând, bodogănește Joe.

Și adaugă, adresându-se cazacului:

— Du-l.

Flăcăul cel uriaș îl ridică pe Lindsey leșinat, ca pe un balot. Joe deschide ușa, după aceea o închide la loc în urma lor.

Rămas singur, se apropie de masă, își clasează notele, își umple paharul cu vodcă.

— *Merry Christmas!*[32] spune ridicându-l ușor, *Merry Christmas*, Anny *darling*.

Înghite băutura dintr-odată și se strâmbă. Vodca nu face, hotărât lucru, cât un whisky.

[32] Sărbători fericite (engl.).

JEAN

Înainte ca Jean să fi avut răgazul de a înțelege de unde venea, moartea s-a năpustit asupra avionului ca fulgerul. Totul îi îngăduia să spere că va ajunge în curând la Alexandria. De la Alep la Alexandria nu făcea decât o plimbare, la sfârșitul unei zile frumoase. Jean îi spusese lui Guilbaud să nu se jeneze și să petreacă de Crăciun cu iubita lui pe care o avea la Alep (domnișoara de la poștă). Nu-l luase cu dânsul decât pe Ménétrier, mitraliorul.

Vânătorii au înconjurat avionul ca un roi de viespi, fluturând în aer acele lor otrăvite. Mitraliorul nici n-a avut timp să tragă că ei și dispăruseră în soarele care apunea.

Avionul cade ca un aerolit. Jean încearcă să deschidă portiera carlingii. La ce bun? Va arde înainte de a fi sărit. Focul e dedesubtul lui în timp ce portiera carlingii e deasupra.

Bolidul se răstoarnă și Jean sare. E caraghios cât timp ai înainte de-a muri în câteva secunde! După aceea Jean simte o durere vie în obraz și e proiectat în gol. Vede avionul care se desparte de el și plonjează, în timp ce el plutește în aer. Simte cum își pierde cunoștința.

Îl trezește liniștea. Nu mai există soare pe cer, dar noaptea n-a venit încă. E ora în care natura tace. Obrazul îl arde. Își duce mâna care se umple de sânge năclăit. Vrea să se scoale, dar parașuta îl trage, și cade iar.

Unde e Ménétrier, mitraliorul? Jean nu i-a văzut chipul, dar a înțeles că flăcările îl împresurau ca niște limbi. Ce altceva ar fi putut el să facă? Să ardă cu Ménétrier, micul mitralior care mânca întotdeauna tartine enorme cu slănină sau cu dulceață de portocale? (— Tot mai înfuleci, Ménétrier? — Trebuie să ne păstrăm în formă, domnule căpitan.)

Jean se ridică și se clatină. Pe deasupra lui, strălucește o stea pe cerul albastru. E oare aceea care i-a călăuzit pe „Magi" prin chiar deșertul acesta al Palestinei unde Ménétrier a murit în flăcări?

Chiar și în seara asta, mor oameni. Alții binecuvântează numele Stăpânului. Printre cei care se roagă, sunt și unii care mâine vor ucide.

E, ciudat ca viața omenească să fie, rând pe rând, atât de prețioasă și atât de neînsemnată. Aceeași viață omenească. Același om va fi îngrijit până la ultimele resurse ale științei. Totul va fi pus în mișcare, atâta cât îi va mai rămâne un suflu de viață. Niciun sacrificiu nu va părea exagerat pentru a prelungi cu câteva clipe misterioasa flacără. Însă același om, în alte împrejurări, va fi azvârlit, împreună cu alții sute de mii, în gura lui Baal cu cea mai deplină indiferență.

Jean se gândește la tot ce reprezintă o viață omenească din punctul de vedere al devotamentului, al sacrificiului, al efortului, al dragostei. O viață călăuzită încă din fragedă copilărie, zi de zi. Iar această viață, atât de prețioasă astăzi, nu va cumpăni mai mult decât un fir de păr, mâine. Aceeași reflecție asupra rezistenței omului în fața morții. Cât exploziv este necesar, aproximativ, pentru a omorî un om? Câtă muncă omenească, eforturi ale savanților, ale tehnicienilor, ale lucrătorilor, ale celor din transporturi, ale ofițerilor, ale soldaților pentru a izbuti să sufli în această mică flacără?

Îi spusese lui Guilbaud – salvându-i viața:

— Voi pleca să petrec noaptea de Crăciun cu camarazii, la Cairo.

Iar Guilbaud răspunsese, pentru a nu avea prea mult aerul că se bucură că-și petrece noaptea de Crăciun împreună cu prietena lui poștărița:

— Cu siguranță că va fi mai vesel Crăciunul acolo decât la Alep.

Ménétrier a murit, în momentul în care noaptea coboară asupra misterului Nașterii. Era un suflet simplu și o inimă tare, Ménétrier. Dacă există un paradis, drept acolo trebuie să se fi înălțat. Dumnezeu pesemne că închide ochii asupra păcatelor mărunte ale celor care mor în noaptea în care s-a născut fiul său.

Timp de ani de zile, a existat undeva o mamă Ménétrier care se bucura, la Crăciun, de bucuria unui micuț și care pregătea această bucurie cu dragoste. Mai există încă undeva o mamă Ménétrier, care se va ruga în curând pentru fiul său, rămas totdeauna, pentru dânsa, micuțul ei. Cât de mult trebuie să fie ascultată această rugăciune, între toate celelalte, care se ridică în jurul globului lăsat pradă suferinței și mâhnirii!

Jean stă în picioare într-un deșert de pietre și nisip.

Avionul fumegă și sfârâie. Jean nu poate să se apropie de vatra unde totul se amestecă și se convulsionează. Focul se târâie, apoi se ridică asemenea unui șarpe de-a lungul aripilor. În centrul aparatului, o grămadă de fier în fuziune, benzina arde ca un punci.

Jean schițează semnul crucii. Nu-i nimic de făcut decât să lași să ardă resturile avionului și ale micului Ménétrier.

Noaptea Orientului cade repede. Alte câteva stele țâșnesc din cer. Soarele apune către vest, faleza e dreaptă. Nu se distinge nicio potecă în această grămadă de pietre. Dacă Jean ar putea să ajungă până în vârful colinei de colo, departe la orizont, poate că ar zări o casă, un sat ori o turmă de oi din cele care, încă din cea mai îndepărtată antichitate, pasc mlădițele slabe care mijesc printre pietre. La stânga, foarte departe, Jean descoperă un șes cu pomi. Fără îndoială măslini. Dar, întunericul fiind aproape deplin, înțelepciunea îl sfătuiește să pornească spre dreapta, către mare.

Pe măsură ce merge, o senzație (fără îndoială abominabilă în această împrejurare) îl pătrunde pas cu pas, după aceea îl inundă, fără să-și poată stăpâni bucuria. Poate să-și pună în mișcare membrele și să-și încordeze mușchii: este viu.

În anumite dimineți cu soare, primăvara, când animalul se află la unison cu natura, încearcă asemenea senzații de plenitudine. Jean se bucură, cu atât mai mult (da, se bucură) cu cât obrazul îl arde. Să fie oare strigătul de victorie al animalului care a scăpat dintr-un mare impas, e uluit și pornește în galop către viață?

De cât timp merge oare? De câteva ceasuri, cu siguranță. Luna a înaintat mai repede ca el, pe cerul curat. Nu credea să fie atât de departe de țărm.

Atunci, zărește, la stânga sa, o lumină.

„Unde se află Regele Iudeilor, cel nou-născut? Noi am văzut steaua lui”, îl întrebară pe Irod Regii Magi.

Sub clar de lună, se profilează o casă. Dinainte casei, Jean recunoaște silueta familiară a unei santinele. Nu e un miraj militar. Jean vede bine o casă, o lumină și o santinelă. Pe deasupra, aude cântece.

Jean strigă. Santinela se oprește și strigă de asemenea – în engleză.

Jean se pune pe râs, ca un idiot. Era cufundat în tainele Evangheliei și iată că santinela asta cu cască plată strigă „Stop!" unui om care adineaori s-a prăbușit în flăcări. „Stop?" în mijlocul Palestinei, în noaptea de Crăciun! Râsul nebun căruia Jean i-a fost atât de adeseori victimă, dezarmează santinela, care a înaintat și îl privește cu gura căscată.

Dar Jean își stăpânește râsul pentru sughița:

— Avion doborât! *Help!*

Santinela îl cercetează pe Jean, după aceea fața i se destinde, pentru a exprima o milă sinceră. Din precauție, îi face totuși semn lui Jean să treacă înainte: sergentul i-a vorbit despre vicleșugurile celei de-a cincea coloane.

Jean bate în ușă. Cântecele se opresc. În curând ușa se deschide și o siluetă lată se decupează, pe un fond luminat violent.

— Hello, Philips, ce mai este? întreabă o voce groasă.

— Un avion, Înălțimea Voastră, răspunde santinela timidă și înspăimântată. Și omul acesta... Nu știu ce să fac cu el, Înălțimea Voastră...

— Căpitan Breuil, ofițer francez din Royal Air Force, se prezintă Jean. Doborât la patru kilometri. Mitralior ucis.

Se produce o mare agitație în interiorul casei. Se ivesc și alți oameni care îl aduc pe Jean înăuntru.

În mijlocul unei încăperi mari, un pom de Crăciun, înjghebat cu un mic cedru din Liban, e împodobit cu lumânări aprinse. Cu paharul în mână, vreo douăzeci de ofițeri îl împrejmuiesc. Toți iau poziție de drepți, când apare Jean, călăuzit de ofițerul uriaș.

— Sunteți rănit? Repede, apă! Un pansament!

— N-am nimic, spune Jean. M-am izbit de carlingă în cădere.

Ia poziția de drepți:

— Căpitan Jean Breuil, ofițer francez din R.A.F.

Unul după altul, ofițerii își spun numele.

Un mic locotenent trandafiriu și blond aduce niște bandaje și un lighean. Spală rana, de altfel superficială.

— Mitraliorul meu a căzut cu aparatul, spune Jean.

— Credeți că trebuie să mergem acolo, acum? întreabă ofițerul cel mătăhălos pe care santinela l-a numit Înălțimea Voastră și care se prezintă: Sir William Wasrugh, colonel în al 5-lea regiment de lăncieri.

— Oh! răspunde Jean, mă tem că nu ne-am putea apropia de rămășițe. Pe deasupra, luna va fi apus la sosirea noastră...

Sărmane Ménétrier! Jean se gândește la el, acum când se află așezat într-un fotoliu, în preajma acestui pom strălucitor, nu departe de un foc de lemne care trosnește în șemineu.

— Când am auzit bătând în ușă, am crezut că e Moș Crăciun, spune un ofițer cu părul cărunt și figura surâzătoare.

Din fonograf se înalță colinde; cântece pentru cinstirea nașterii divine care în seara asta sunt rugăciuni pentru cei morți. Pentru toți morții războiului, pentru micul Ménétrier.

Ofițerul blând cu părul cărunt veghează asupra lumânărilor, la readuce la viață, le înlocuiește cu o grijă delicată. Paharele se ridică pentru nașterea lui Iisus și pentru învierea lui Jean.

În război trăiești cu moartea. Aceea a altora, și aceea a ta. Îi saluți pe aceia care au căzut, dar te grăbești să-i celebrezi pe aceia care au o amânare.

Micul locotenent blond îi șoptește la ureche:

— Știți, suntem la șase leghe la vest de Betleem.

După miezul nopții, trebuie stinse lumânările. Se aduc bucatele: pateu, pui și un enorm pudding înflăcărat, în onoarea căruia s-a stins totul.

Apoi corul urmează colindelor, aceste cântece ale soldaților englezi care-ți strecoară căldură în coșul pieptului. În ochii acestor oameni, Jean e un mesager căzut din cer, cel din urmă ca dată care a văzut moartea cu ochii.

Această noapte de Crăciun în Palestina va fi de neuitat, pentru cei care se vor întoarce de acolo. Cu atât mai mult pentru că a fost celebrată ca un imn adus vieții de către aceia care, în compania morții, nu pot și nu vor să-i ignore prezența – dar înțeleg să nu le pese decât de viață. O solidaritate intensă îi leagă, până când în câmpia Galileii încep să răsară zorii, pe acești oameni veniți din Nord pentru un război atât de straniu.

VI
Aprilie 1942
GEORGE MERLIN

Vichy

Cucu, iată-l din nou pe auvergnatul de la Casteldon. Anumiți oameni de stat l-au sărbătorit pe Richelieu, care i-a dezbinat pe dușmanii Franței și i-a asigurat acesteia unitatea. Laval, însă, visează să-l egaleze pe Mazarin care, în câțiva ani de putere, a făcut să se strecoare în punga sa o treime din averea Franței. Va ajunge oare și Laval acolo sau va fi spânzurat mai înainte? În orice caz, el nu va fi niciodată cardinal. E adevărat că l-au făcut comite al Papei, în lipsă de ceva mai bun.

„A aruncat zarurile pentru viață sau moarte, spunea Walter Scott. Dreptatea n-ar putea îngădui să-și retragă miza, pentru că soarta s-a declarat împotriva lui."

Laval s-a întors. Pétain a înghițit gălușca. Va mai înghiți și altele, ca să-și păstreze locul și ca s-o invite pe ducesa de Vendôme la dejun. Șefului său de cabinet i-a fost impus domiciliul forțat. Generalul Laure – Pudoarea – a fost condus la gară, între doi inspectori ai poliției „gestapovizate". Aceștia sunt cei vinovați de arestarea lui Laval din decembrie 1940.

Uitasem: a fost întemnițat „copoiul" care îl apucase de guler!

Aceste evenimente au echivalat pentru noi cu o frumoasă proclamație a lui Laval. Procedează fără înconjur, auvergnatul: „Doresc victoria Germaniei. Bătăliile gigantice pe care le poartă Germania împotriva bolșevismului nu numai că au extins războiul, ci i-au revelat sensul." Blestemat farsor, cu micul său cuplet asupra „gliei din Auvergne în care s-a născut".

Numai că fleanca lui nu va putea să-nșele pe nimeni!

Corvin s-a străduit să mă lămurească asupra lui Pétain. În înfrângere, „ei" (el și cei *aejusdem farinae*[33]) au văzut moartea Republicii, pe care o urau. Au strangulat sărăcimea. Îi cunosc eu pe acești ghiftuiți fricoși. Îi

[33] De-aceeași teapă (lat.).

întâlnesc la întrunirile patronale, de ani de zile. Își mai udă și-acum pijamaua, în coșmarele lor de după cinele prea îmbelșugate, în amintirea lui mai 36.

Încă dinainte de război, visau la Berlin și Roma. Considerau Franța drept o țară pierdută. Citeau *Gringoire*, *Je suis partout* și *L'Action Française*. Le curgeau bale de plăcere de fiecare dată când Franța republicană încasa o lovitură grea. Li s-a oferit să-și realizeze speranțele și chiar mai mult decât atât, debarasându-i, pe deasupra, de evreii care sunt, în general, mai tari decât ei în afaceri. Ce „ocazie"!

În fond, Pétain e un nătărău bătrân. Cât despre mine, în cazul său, dispun de o explicație sordidă, dar care mă satisface din plin. Toate orașele din Franța au câte-o stradă Foch și-o stradă Clemenceau, multe au și-o stradă Joffre. Acum, au o stradă Pétain.

L-a primit pe Laval ca pe fiul risipitor (să uităm trecutul...) pentru că, dacă pleca, s-ar fi desprins plăcuțele de pe străzile mareșalului Pétain. Ceea ce va veni, ceva mai târziu.

Paris

Insurecție în Balcani. Armată organizată în Herțegovina. Spânzurări și execuții în Cehoslovacia, care nu par ce-i drept să se împace cu „protectoratul". Tulburări în Norvegia unde Quisling, în persoană – al cărui nume a devenit un simbol – a fost debarcat, cum sunt debarcați în Belgia, în Olanda și chiar în Polonia (unde sângele a curs mai mult decât oriunde în altă parte) gauleiterii.

În. Franța ocupată, atentatele se țin lanț, urmate de împușcarea unor nevinovați. Laval face tot ce-i stă în putință spre a veni în ajutor friților: prefecții sunt însărcinați să predea germanilor listele francezilor care trebuie să fie împușcați în caz de atentate.

Altă poveste: Germania cere să i se trimită specialiști, pentru a-i „înlocui" pe muncitorii care merg să se bată în Rusia.

În doi ani de cucerire, Reichul a trebuit să acopere o suprafață teritorială imensă: Norvegia pentru a-și asigura fierul, România pentru petrol și grâu, Olanda și Belgia pentru a invada Franța. Pretutindeni, a trebuit să-și întărească supravegherea prin execuții de ostatici, *să ocupe*.

Nu e un climat favorabil pentru a „organiza din punct de vedere economic" această Europă, de care se prevalează specialiștii Reichului. Germania n-a semănat decât ură.

Paris, a doua zi

Am fost destul de fin (*finassieren*), mi-a spus reprezentantul noii economii europene, care mi-a acordat o audiență, la hotelul Majestic. E un soi de führer în materie de „Kakao". Era congestionat, acest *Herr Doktor*. Să fi fost oare în urma unui chiolhan strașnic, unde hotărâse probabil, *inter pocula*[34], viitorul destin industrial al Europei germanice? Se poate, deoarece specimenul acesta puțea a alcool. Să fi fost poate furia de a se afla în fața unui individ care practica, într-o oarecare măsură cu brio, „rezistența elastică"? Iată aproape doi ani (suntem în aprilie 42 și ei sunt la Paris începând din iunie 40!) de când fabrica mea izbutește să *nu* funcționeze. În lipsă de una sau de alta, de muncitori specializați, de zahăr, de cacao, și mai știu eu de ce.

Nu înseamnă că n-am trăit momentul în care apoplecticul dictator era să mă trimită să reflectez în Cherche-Midi asupra inconvenientelor așa-numitei „Non-Kollaboration".

M-am trezit din nou pe trotuar în avenue Kléber și am trecut de barajul din strada Tilsitt (avenue Kléber este zonă interzisă) cu o satisfacție pe care n-am ascuns-o față de santinelă. L-am gratificat cu un salut amabil scoțându-mi pălăria.

Mâine, o șterg. Să facă ce-or vrea cu zidurile și cu mașinile mele.

Am avut timpul să trec pe-acasă, să iau câteva bibelouri la care țin și m-am dus s-o întâlnesc pe Colette (la care îmi lăsasem valiza).

Colette nu mai vorbește decât pe „unități". Se scoală în zori și sare în frumosul ei automobil. Are întâlniri succesive în cafenele puțin frecventate. Azi-dimineață, în timp ce-mi fac baia, telefonul sună fără întrerupere. Ea răspunde prin aluzii voalate, din cauza posturilor de ascultare.

---

[34] La beție (lat.).

Întreține pe cât se pare relații serioase la Majestic. Dacă domnii aceștia mă trimit să putrezesc în „fundul unei temnițe umede și întunecoase”, voi putea să strig după ajutor. Ar mai fi de reflectat asupra avantajelor pe care le poate oferi, în astfel de vremuri, o doamnă cu virtutea îndoielnică și care învârtește afaceri.

În vreme ce gustam împreună prețiosul Château-aux-pommes și beam un bordeaux-sans-château mic, de 175 franci sticla (fără sticlă), Colette mi-a strecurat:

— Dacă problema pe care o ai nu se aranjează, aș putea să mă ocup eu de ea, dragă! Știu cui să mă adresez.

După ce m-am gândit bine, n-am anunțat-o că plec. Parcă poți să știi?

Viața la Paris se reduce la grija să înfuleci bine. Oamenii nu-și vorbesc niciodată decât pentru a-și comunica unele adrese de restaurante. Nu stai la îndoială să iei metroul pentru a te duce să te ospătezi la dracu-n praznic, în piața Italiei, în Cartierul Latin, pe Butte Montmartre. Stabilimentele se deschid și se închid cu o mobilitate extremă. În afară de unele anume care au „vad”, cum spun prostituatele.

Eram la camembert, când a început povestea. Geamurile au zăngănit. La început am crezut că e un exercițiu al Apărării antiaeriene. Dar în curând s-a răspândit vestea: „Englezii bombardează uzinele Renault”.

Am ieșit împreună cu ceilalți clienți, curioși de spectacol. Luminile incendiilor învăluiau cerul. Spre Champs-Élysées și cheiuri, rachetele se legănau ca niște mari lampadare, antrenate lent de către o briză ușoară.

Vedeai ca în plină zi. Ferestrele erau ticsite de curioși. La colțurile străzilor se îngrămădeau grupuri. Aproape de mine, o femeie spune: „În sfârșit, s-au hotărât”. Exploziile se succedau, făceau să se cutremure ferestrele și obloanele dughenelor. Apărarea antiaeriană nu trăgea.

În curând, s-au auzit sirenele pompierilor. Colette părea tulburată.

— Ticăloșii, spune ea, acum au găsit avioane, ca să-i bombardeze pe parizieni!

— Numai că nu omoară tot pe-atâția francezi câți ostatici împușcă germanii, am răspuns eu destul de prostește. Și-apoi, Renault lucrează pentru Germania.

— Ai să mă faci să cred că ești gaullist!

Și Colette a ridicat din umeri.

Ne-am întors pe jos acasă la Colette. Ora camuflajului sunase, dar nimănui nu-i mai păsa de noi.

Toată noaptea, am auzit uruitul unor convoaie militare grele. Se mutau tancurile.

A doua zi

Îmi fac baia, când Colette mă cheamă.

— Georges, telefonul!

Țâșnesc afară, mă înfășor și alerg. Numai Grimaud cunoaște acest număr. El.

— Au căzut peste fabrică, în noaptea asta, două bombe de calibru mijlociu.

O încasez.

— Nu sunt victime?

— Nu. Paznicul era plecat să-și facă belota la niște prieteni.

— Avea perfectă dreptate.

Pentru ce naiba mi-au bombardat englezii fabrica de ciocolată?

Nu-i deloc ușor să ajungi la Gennevilliers, în vremurile astea. În sfârșit, am reușit să găsesc un autobuz cu gaze de iluminat, aproape de fosta barieră.

Sosesc. Sunt niște gărzi mobile și o mare competiție de curioși. Bombele au căzut asupra clădirii centrale. Mai multe mașini sunt scoase din uz.

Grimaud mă anunță că a telefonat portăreasa mea: s-a făcut percheziție la mine acasă.

Îl iau cu mine pe Grimaud spre Majestic. Întâmpinăm multe dificultăți pentru a trece prin diversele linii de interdicție. Însă când pomenim de bombardament, suntem lăsați până la urmă să intrăm, fără *Durchlasscheine* (astfel se numește, în limba lui Goethe, un permis de liberă trecere).

După tergiversări, ajungem până la vehementul führer al „Chokoladei”, mai roșu ca niciodată.

Intru, cu aerul furibund. S-a făcut percheziție la mine acasă! E un scandal! Sunt industriaș pașnic. Nu fac politică, *etcaetera*. Mârâi sec.

Herr Doktor al meu trece prin diferite tonuri de culoare. Va exploda sau se va dezumfla? Crudă alternativă pneumatică! S-a dezumflat, în cele din urmă. A devenit frumușel, mititel! Ordinele nu veneau de la el. E dezolat. (Te ascult, vorbește într-una, mă interesezi!)

— Dar, am început eu din nou fără să-l las să răsufle, făcându-i semn lui Grimaud să stea jos și așezându-mă eu însumi într-un fotoliu, mă aduce un cu totul alt subiect. Am venit să vă spun că sunt gata să reîncep activitatea, de îndată ce fabrica va fi în stare de funcțiune.

— Comisia noastră a vizitat-o, răspunde el cu impetuozitate, și eu însumi am fost acolo!

— Înaintea bombardamentului de ieri, spun eu cu o distinsă curtoazie.

El mă privește cu stupefacție.

— Ce-are a face asta cu bombardamentul de ieri? întreabă în sfârșit.

— Două bombe în plin asupra clădirii centrale, din păcate!

Sare, ridică receptorul, în care începe să urle ca un nebun. Trece prin toate nuanțele de roșu și de cărămiziu.

După aceea pune receptorul la loc și mă privește cu un aer rătăcit.

— În aceste condiții, reiau eu cu blândețe, prezența mea la Paris nu mai este utilă. Colaboratorul, meu, domnul Grimaud, va ține legătura cu dumneavoastră pentru tot ce privește inventatul, reparațiile, piesele de înlocuit. Este evident că dacă dumneavoastră îmi cereți să deschid fabrica și să produc pentru armata germană, lucru asupra căruia sunt pe de-a întregul de acord, punerea din nou în stare de funcțiune a fabricii mele e de resortul dumneavoastră.

Mă ridic.

— S-ar spune, remarcă el, că vă face plăcere faptul că fabrica dumneavoastră a fost demolată de către englezi.

Iau un aer amărât.

— Sunt resemnat, spun cu suavitate. Viața m-a învățat să fiu filosof.

El se sufocă.

Trecusem pe la „Wagons-lits”, unde vechiul meu prieten Albert (e ziua miracolelor) mi-a rezervat o cușetă pentru aceeași seară. Tocmai i se

raportase. O șterg, fără să-i las führerului în materie de „kakao” timpul să-și digere turbarea. Bineînțeles, nicio speranță s-o găsesc pe Colette, care se află undeva în Parisul ocupat, pe cale să câștige o avere.

Îi las un cuvânt plin de păreri de rău, în schimbul valizei mele.

Grimaud mă urcă în vagonul de dormit. Există puține șanse ca individul care consultă la Chalon lista proscrișilor și o compară cu legitimația de identitate a fiecăruia să fi auzit vorbindu-se de mine. *Alea jacta est!*[35]

Îl însărcinez pe Grimaud să facă pe cât poate mai bine, în raporturile lui cu acest mic tiran apoplectic, pentru ca totul să meargă cât mai rău cu putință în cea mai bună dintre lumile ciocolatei.

[35] Zarurile au fost aruncate (lat.).

VII
Mai 1942
WALTER

„Bătălia de la Harkov a oferit prilejul să se remarce încă o dată că soldatul sovietic este un adversar extrem de tenace. Rezistența trupelor încercuite la sud-est de Harkov nu încetează, cu toate loviturile foarte dure care le sunt date de către unitățile generalului von Paulus."

Walter împinge nota reprodusă în mai multe exemplare. Reflectează la ceea ce a spus generalul de armată von Bock la conferința de stat-major. Din aceste cuvinte va trebui să extragă esența pentru un ordin de zi.

Walter regretă compania lui de infanterie. Regretă chiar și zăpada și frigul de la Tula: nu era vorba să-i înflăcărezi pe ceilalți să-și facă datoria, ci să te bați tu însuți. Walter încearcă să alunge umbrele care-l împresoară, silueta zveltă a lui Rudolf, în picioare lângă o fereastră, micul soldat orb care striga în noaptea lui definitivă.

„Soldați ai Marelui Reich German!" scrie căpitanul Walter von Kirshoff. O seară de primăvară înmiresmată coboară asupra Ucrainei înflorite. Pe străzi, se preumblă o mulțime jalnică, împovărată. Femeile fac cozi interminabile. Bărbații muncesc de opt luni, încadrați de *shupos* împuterniciți cu pedepse corporale, să pună din nou în stare de funcționare uzinele, căile ferate, instalațiile deteriorate de către ruși înainte de-a părăsi capitala ucraineană.

Patru luni de spital: Walter a sosit ieri, venind din convalescență, la statul-major al generalului von Paulus.

S-a împotrivit din răsputeri să fie reformat. Cum ar fi putut să-și plimbe crucea de fier într-o slujbă de om rămas în spatele frontului, printre trupele moleșite de ocupație, în țările învinse? A trebuit însă să primească, în timpul convalescenței scurtate și petrecute la castelul din Kirshoff, oferta tatălui său. Bătrânul general i-a scris lui von Paulus, fostul său ofițer de ordonanță, care comandă blindatele frontului din sud.

„Soldați ai Marelui Reich German!"

Ce a spus generalul von Bock? Că Timoșenko a pus la cale această ofensivă pentru a dezarticula preparativele viitorului atac. Manevra sa era insuficient susținută pe aripi. Cu toate acestea, Timoșenko și-a atins parțial scopul – care nu era de a lua înapoi Harkovul, citadelă puternică, „pe veci germană", ci să câștige timp. De fapt, vor fi necesare mai multe săptămâni pentru a pune din nou în ordine de bătaie unitățile blindate.

Wehrmachtul va depăși apărarea rusească pe Don, spre Voronej. Spatele frontului fiind astfel garantat, el va coborî către Stalingrad și Astrahan, va invada Kubanul, odată ce Rostovul va fi luat înapoi, va urma țărmurile mării de Azov, va pune stăpânire pe puțurile de la Grosnâi și pe trecătorile Caucazului. În sfârșit, în toamnă, profitând de climatul cald al Caspicei, armata va atinge Baku pe coastă.

Chiar dacă Rusia nu capitulează, puțurile de petrol ale Caucazului, Ucraina și Kubanul fiind ale noastre, Germania va fi invincibilă.

Dacă Timoșenko a izbutit să întârzie ofensiva germană, el a plătit foarte scump acest succes.

„Soldați ai Marelui Reich German!"

De multe ori, încă de la începutul acestui război, soldații care luptă în Rusia au crezut că nu vor cunoaște niciodată încercări mai aspre. Ca după aceea, acestea să vină. Zilele de căldură toridă și plină de praf devin atât de crude, încât te fac să regreți infernul frigului.

„Soldați ai Marelui Reich German, după victoria pe care armata național-socialistă a repurtat-o de curând, nimicind ofensiva bolșevicilor împotriva bastionului Ucrainei germane, Führerul contează pe voi pentru un efort decisiv."

Generalul von Paulus detestă literatura. Ordinul de zi trebuie să fie scurt și entuziasmant.

Un șoc zguduie ferestrele Casei Poporului, unde generalul von Paulus și-a instalat Cartierul General. Walter își pune casca și iese în prag. Un bombardier rusesc este urmărit de niște vânători. Marea pasăre de pradă cade învârtejindu-se și aparatele de vânătoare, triumfând, scânteiază în soare.

Walter intră din nou. O ușă se deschide. Apare generalul. E foarte înalt, foarte slab. Figura lui sinuoasă este străbătută, la intervale regulate, de un tic fulgerător.

— Kirshoff! Comandantul Pieței îmi cere să-i trimit un ofițer inteligent și energic. Maiorul său de administrație a fost ucis de o bombă, acum zece minute. Nu are pe nimeni la îndemână. Ai să te duci dumneata, Kirshoff.

— Bine, domnule general.

— Voi avea grijă să te recuperez, când vom porni iar. Țin să te duc spre victorie.

— Mulțumesc, domnule general. Când va trebui să mă prezint?

— De îndată ce vei fi terminat să redactezi ordinul de zi.

Un ceas mai târziu, Walter trece pragul Kommandanturii din Harkov.

Este primit de către un tânăr general de brigadă, în care îl recunoaște pe Herbert Kotzebüe, unul dintre primii ofițeri de carieră care aderase, acum douăzeci și doi de ani, la Partid. E un ofițer de o eleganță rafinată, care-și poartă monoclul cu semeție – pentru a face să se uite că-și datorează avansarea Partidului.

— Bună ziua, Kirshoff, spune cu amabilitate generalul Kotzebüe. Ne cunoaștem de multă vreme.

— Domnule general, cred că generalul von Paulus v-a telefonat.

— Așa e. Te-a pus la dispoziția mea pentru a îndeplini, timp de câteva zile, funcțiile de maior de administrație al garnizoanei.

— Sunt foarte neștiutor în ale administrației, domnule general.

— Ai să te adaptezi repede, Kirshoff.

Poartă, ca și Führerul, o mustață mică pe care o fricționează cu un gest mașinal.

— Vei lua cunoștință de instrucțiunile confidențiale.

Se îndreaptă spre masa lui și apucă un dosar gros.

— Datoria noastră e de a extirpa din această nefericită Ucrainăvirusul bolșevic. De câteva săptămâni de când comand aici, am pus să fie distrusă Universitatea rusească. Școlile tehnice au fost de asemenea dărâmate. Ceea ce vom găsi noi aici, în viitor, este mâna de lucru, mujicii, și, natural, minele și terenurile cu grâu. Cu cât acești ucraineni

vor fi mai ignoranți, cu atât ne vor sluji mai bine. Repetă-ți că ocuparea Ucrainei nu e provizorie. Pentru acest motiv am pus să se interzică limba rusă. Totul, de azi înainte, trebuie să fie scris și vorbit, pe teritoriul ucrainean, în germană sau în ruteană, limbă minoritară. În sfârșit, măsurile de concentrare în lagăre a evreilor au fost neglijate de către predecesorul meu. Nu avem decât un cuvânt de ordine de urmat, pe care-l vei găsi în aceste circulare. Trebuie să fim necruțători.

Apoi reflectează o clipă:

— Sunt obligat în mod constant să iau măsuri severe. Astăzi chiar... Ești de puțină vreme la Harkov, cred?

— Am sosit ieri, domnule general.

— Evident, acest lucru va fi puțin cam nou pentru dumneata. Ai să te obișnuiești.

Walter salută ducându-și mâna la caschetă. Generalul își ridică neglijent, în maniera lui Hitler, mâna dreaptă.

— Ah! Altceva, spune el. Soldații noștri au trecut printr-o iarnă aspră. Au dreptul să petreacă puțin. Nu ține cont de vaietele acestor vechi pupăcioși de icoane decât dacă e vorba, bineînțeles, de jafuri imobiliare, de incendii.

Cu dosarul sub braț, Walter iese din biroul generalului. Un planton i-l arată pe acela al maiorului de administrație al garnizoanei, în care Walter găsește obiectele personale, pipa și ochelarii maiorului Walsheim, pulverizat cu câteva ore mai înainte în fosta piață Lenin, devenită piața Marelui Reich German.

O secretară în uniformă gri-bleu, cu ochelari și cu insigna Partidului, i se prezintă. Pare indiferentă la schimbarea atât de neașteptat operată, aduce hârtiile de semnat noului maior de administrație al garnizoanei și se retrage fără un cuvânt. Walter se cufundă în studiul dosarului pe care i l-a încredințat generalul Kotzebüe.

O notă a Führerului, completată cu niște instrucțiuni ale ministrului Alfred Rosenberg, stabilește modalitățile distrugerii metodice a bolșevismului în Ucraina, ale repunerii în stare de funcțiune a industriei, ale organizării culturii, așezate sub direcția „coloniștilor” de rasă germanică, ale ridicării, în cuprinsul provinciilor noului

protectorat, a tuturor evreilor, bolșevicilor și a altor inamici ai civilizației, și ale deportării lor.

Documentația cuprinde copii după dări de seamă ale gauleiterului pentru Polonia, referitoare la deportarea mâinii de lucru în lagărele de muncă, mai ales în acela de la Auschwitz, la transferurile de populație, – experiențe acumulate timp de doi ani și jumătate, pentru adaptarea solului polonez la nevoile Marii Germanii.

Walter îi urăște pe evrei. Numai puterea nefastă a evreilor a declanșat acest război. Intrarea în război a Americii, cârdășia plutocrației anglo-saxone și a bolșevismului sunt noile manevre ale evreimii mondiale pentru a sfărâma Germania eliberată din lanțurile sale. Cu toate, acestea, instrucțiunile referitoare la distrugerea rasei evreiești în Statul european îl indispun. O altă notă „confidențială" expune măsurile de represiune „urgente și exemplare", prin care trebuie lovită populația refractară a Ucrainei.

În sfârșit, o notă „strict confidențială" în legătură cu cei grav răniți și cu cei grav bolnavi. Este interzis comandanților de regiuni să-i lase să se întoarcă pe pământul Reichului pe cei grav răniți sau pe cei grav bolnavi care ar putea să fie elemente de contaminare fizică și morală pentru populație.

Walter ia dosarul și se duce să bată la ușa generalului. La intrarea lui, acesta înalță capul.

— V-am adus înapoi dosarul, domnule general, spune Walter luând poziție de drepți.

— Te-ai lămurit?

— Da, domnule general.

Generalul Kotzebüe închide-dosarul într-un sertar.

— Citește asta, spune apoi întinzându-i o hârtie lui Walter.

E o notă emisă de la Cartierul General al Führerului. Tratează despre relațiile care ar putea să se stabilească între soldați și populațiile ucrainene. Aceste relații (care ar putea să fie facilitate de către trupele de origine slavă și de către ucrainenii vorbind germana) sunt interzise. Va fi cazul să se procedeze la executarea oricărui soldat dovedit a întreține

relații cu un ucrainean, ca și a oricărui ucrainean suspectat de a căuta să fraternizeze cu trupele Reichului.

— Nu suntem pe un teren solid, comentează generalul Kotzebüe. Ieri, s-a pus o mașină infernală în automobilul meu. Săptămâna trecută, o femeie s-a aruncat asupra generalului Weinrich și l-a rănit. Ăștia sunt niște sălbatici, scumpul meu căpitan.

Ezită o clipă.

— Pentru început dumneata vei avea de supravegheat tocmai măsurile noastre punitive. Locotenentul Diedrich te va pune la curent.

— Bine, domnule general, răspunde Walter, pocnindu-și călcâiele.

Este ajuns în biroul său de locotenentul Diedrich.

— Prim locotenent Diedrich, adjunctul dumneavoastră, domnule căpitan.

E un omuleț brun, viclean, cu ochelari, cu aere de birocrat. E confuz și îl compătimește pe maiorul Walsheim.

— Un ofițer de mare caracter, într-adevăr, de mare caracter.

Locotenentul Diedrich a venit să-l caute pe Walter, pentru că ei doi împreună trebuie „să supravegheze executarea măsurilor punitive".

— Soldații nu s-ar duce totdeauna cu tragere de inimă, înțelegeți? Și încă e foarte bine că nu trebuie să punem și noi umărul.

Walter întreabă care sunt aceste măsuri. Diedrich pare surprins.

— Sunteți de puțină vreme în Rusia? întreabă el.

— Am făcut aici campanii de vară și de iarnă, în prima linie, la infanterie. Am fost rănit în noaptea de Crăciun, aproape de Tula.

Diedrich schițează o strâmbătură politicoasă.

— Un ungher afurisit, nu-i așa? În sfârșit, toate astea probabil că v-au călit... într-un oarecare fel.

Încheie lămurind că ordinele cer să fie spânzurați ostatecii aleși în balcoanele cele mai apropiate de locul unde s-a produs atentatul, pentru care generalul guvernator dorește să aplice represiuni în mod exemplar.

— Într-un oarecare fel, e destul de... cum să spun... spectaculos! Pe mujicii ăștia, nu poți să-i ții în frâu decât prin teamă.

— Da, spune Walter încetișor, par destul de refractari față de cultura noastră.

Locotenentul Diedrich clipește din ochi, apoi reia:

— Voi veni să vă caut în câteva minute, domnule căpitan.

Și iese. De-abia a dispărut, că secretara cu ochelari apare din nou.

— Ați semnat corespondența, domnule căpitan?

— Poftim? întreabă Walter smuls din gândurile sale.

Deschide mapa pe care a adus-o și-i prezintă una câte una hârtiile pe care el le semnează mașinal, fără să le citească.

— L-ați văzut pe locotenentul Diedrich, murmură tânăra femeie printre dinți. Este reprezentantul Gestapoului.

Impasibilă, închide dosarul la loc și-l ia cu ea.

Walter a văzut războiul și multe grozăvii. Dar spectacolul acestui sfârșit de zi, acesta să fie oare războiul sau este realizarea prezicerilor lui Rudolf Hess, domnia vechiului Diavol german?

Porți sfărâmate, oameni smulși din case, conduși ca niște oi la abator, în turme care se poticnesc... Și mulțimea mută pe marginea trotuarului.

Niște soldați, urcați pe balcoane, au fixat funiile la balustrade. Alții au petrecut lațurile în jurul gâtului unor oameni aliniați pe trotuar și, la comanda unui subofițer, soldații din balcoane trag de funii.

În mulțimea tăcută, niște femei bătrâne își fac semnul crucii. Ceilalți îi privesc pe germani fără nicio expresie pe fețele lor livide.

Rarii trecători fac ocoluri mari pentru a evita acest spectacol, dar soldații îi întorc din drum lovindu-i cu patul puștii, pentru a-i obliga să defileze printre spânzurați.

Chircită peste cadavrul tatălui său, o fetiță urlă. Un soldat o ia de acolo și Walter vede lacrimi în ochii acestui om.

Un mujic pe cale de-a fi spânzurat i-a scăpat călăului și s-a aruncat la picioarele lui Walter.

— Pentru ce eu? Pentru ce eu, stăpâne? Eu n-am făcut nimic, înțelege Walter.

Când totul s-a isprăvit, Walter pleacă. Strânge din dinți. E ajuns de către locotenentul Diedrich.

— Murdară treabă, nu-i așa? spune acesta, murdară treabă, domnule căpitan, într-un anumit fel.

Walter îl privește fără să răspundă. Ajunge în camera sa. Când stinge lumina, îl vede pe mujic aruncându-i-se la picioare și privirea lui, pe spânzurați balansându-se și femeile trecând, cu capul plecat, printre șirurile de morți atârnați. Îl vede din nou pe generalul Kotzebüe, spunând: „Ăștia sunt niște sălbatici" și pe oribilul locotenent Diedrich: „Murdară treabă, domnule căpitan, într-un oarecare fel" și pe dactilografa impasibilă rostindu-i la ureche „Gestapo". Atunci Walter aprinde din nou lumina și fumează.

În zori, sleit de oboseală, se prezintă la Cartierul General. Von Paulus îl primește imediat. Figura lui slabă și lungă e încă și mai palidă la sculare.

— Domnule general, spune Walter, vin pentru a vă cere să mă eliberați de îndatoririle pe care mi le-ați încredințat.

Generalul îl privește cu uimire. Ticul său se trezește.

— Nu eu sunt acela care pot să te eliberez, Kirshoff. Numai generalul Kotzebüe...

— Domnule general, vă cer să mă trimiteți într-o unitate combatantă, cu gradul meu sau fără niciun grad, dacă doriți astfel, dar să mă eliberați de aceste îndatoriri.

Von Paulus pare nemulțumit. Reflectează, clatină din cap, vrând parcă să se scuture de ticul său.

— Înțeleg, spune dânsul în sfârșit, și figura lui aspră se destinde o clipă. Nu te-ai vindecat încă, nu-i așa? Ar fi mai bine să nu rămâi la Harkov, cred. Oh! Nu din cauza generalului Kotzebüe, îi voi explica. Te voi trimite ca legătură între statul meu major și blindatele rapide.

Încruntă sprânceana, ca și cum n-ar fi mulțumit de sine însuși, apoi îl concediază pe Walter cu un gest brusc.

Generalul von Paulus telefonează generalului Kotzebüe.

— Aș avea nevoie de von Kirshoff. Cred că îndatoririle de maior de administrație al Pieții nu-i ceea ce i se potrivește.

— E și impresia mea, răspunde, la celălalt capăt al firului, generalul Kotzebüe.

După-amiază, Walter părăsește Harkovul într-o șenilietă. Atacul va avea loc în direcția Rostov.

VIII
Iunie 1942
JAROSLAV ȘI OLGA

Jaroslav ar fi dorit ca Olga să știe ceea ce a făcut el de un an încoace. Ideea că ar putea muri fără ca Olga să audă vorbindu-se despre el îi slăbește uneori curajul. Dar își revine. O va vedea după victorie. Atunci, ea va ști că Jaroslav a învățat să-și înfrângă teama.

Dar cine se poate împiedica să-i fie teamă? Trebuie totuși să treci dincolo de teamă. Stalin a spus: „Nemții nu vor trece Donul. Nu vor lua Voronejul". Așa că nu-l vor lua!

Jaroslav este unul dintre milioanele de oameni hotărâți să salveze Rusia și Revoluția. Astăzi, hazardul vrea ca el să fie printre cele câteva sute de mii de oameni hotărâți, pentru ca nemții să nu ia Voronejul.

E o bătălie care continuă de zile și zile întregi. De cele două părți, oamenii au murit cu miile.

Azi-dimineață, colonelul i-a spus lui Jaroslav că presiunea slăbește puțin și că naziștii vor încerca să treacă Donul mai jos, în dreptul cotului.

Jaroslav iese pe stradă. Un obuz știrbește acoperișul unei case, în spatele său. Se întoarce.

Olga e acolo, cu un general. Îi zâmbește. Poartă cizme, un centiron de piele, o cămașă kaki și o caschetă. Jaroslav salută. Olga îl părăsește pe general și vine la el.

— Bună ziua, spune dânsa, ca și cum această întâlnire ar fi fost cât se poate de obișnuită. Am venit să-mi iau rămas bun de la general. Trebuie să mă întorc la Kuibâșev.

Jaroslav nu răspunde. E prea ocupat s-o privească.

— Dar războiul nu s-a sfârșit, urmează dânsa. Ne vom mai vedea.

Jaroslav se gândește: calculul probabilităților n-ar îngădui o a doua întâlnire înainte de câțiva ani.

— Cred că pot să te anunț că Voronejul este degajat, spune ea. Armatele germane și-au început marșul către sud.

— Asta e bine? întreabă Jaroslav.

Olga zâmbește. Există întotdeauna atât de multă lumină în ochii săi. Scoate din centiron un carnețel și un creion.

Jaroslav scrie repede.

— Îmi era atât de teamă că s-ar putea să nu ne mai vedem niciodată, spune el în sfârșit, dându-i carnețelul înapoi.

Olga îi întinde mâna.

— Pe curând, Jaroslav. Zilele frumoase vor veni.

Olga, zâmbind mereu, îl ajunge alergând pe general care s-a îndepărtat. Generalul se întoarce. Fără îndoială că Olga îi va vorbi despre el. Dacă va fi ucis astăzi, va fi o zi frumoasă. Însă ar fi încă și mai frumos să trăiești, după victorie, și să vezi din nou zâmbetul și ochii luminoși ai Olgăi – și s-o privești cu mândrie, iar ea să aibă prietenie și stimă pentru tine.

IX
Iulie 1942
JOE

În cele dintâi zile ale lui aprilie, un aparat de legătură îl conduce pe Joe Smith din Leningrad (tot încercuit, luptând cu foametea și cu boala) la Moscova.

Nu face decât un scurt popas, atașatul militar al Marii Britanii convocându-l la Kuibâșev, capitala provizorie a U.R.S.S. Stalin a menținut câteva servicii la Moscova, dar ambasadele și ministerele s-au repliat în vechea Samara, în hotarele Asiei, începând din septembrie ’41, de când amenințarea armatei germane apasă asupra Moscovei.

Kuibâșev, capitală a Uralului, îi pare lui Joe un oraș activ, cocteil al diferitelor industrii pe bandă. O parte a industriei grele rusești, având la bază minele de fier, de cărbuni, de cupru, de cositor ale inepuizabilului Ural, s-a organizat, încă de acum câțiva ani, la adăpostul munților inexpugnabili. Kuibâșev, confluență și nod feroviar, a sărit fără tranziție de la casele de lemn ale stepei kirghize la uzinele uriașe. E inima unei industrii de război nebănuite.

Generalul sir Archibald Plunkett l-a chemat pe Joe deoarece are nevoie de un om sigur pentru o călătorie cu atât mai delicată cu cât U.R.S.S., prietenă a Chinei, nu e nici în război cu Japonia.

Joe îi mărturisește lui sir Archibald că el a părăsit Londra încă de acum douăzeci de luni și că s-a căsătorit între timp prin procură. Spera că ziua în care va fi eliberat din Leningrad va coincide cu plecarea în permisie. Dar i se spune că trebuie să se bucure. Nu va face decât un ocol de câteva săptămâni (și de câteva mii de kilometri). Misiunea pe care o va avea de îndeplinit se va termina la Londra, unde va trebui să raporteze cât de curând.

Pe 18 aprilie, Joe ia loc în Transsiberian. E un tren relativ confortabil. Joe ocupă o cabină personală. Sunt destule opriri pentru a remedia, în timpul drumului, absența vagonului-restaurant. Sunt chiar prea multe opriri. Prin Celeabinsk, Omsk, Krasnoiarsk, ajunge în sfârșit la Irkutsk, parcurgând aproximativ 2.500 de kilometri în patru zile și trei nopți.

Nesfârșita Siberie, stepe, munți, pășuni cu turme nenumărate, gări centralizatoare unde se aglomerează elementele disparate ale celei mai gigantice mobilizări din Istorie, i se oferă într-o lentă perindare.

O călătorie de-a lungul acestei rezerve de oameni și de materii prime este foarte potrivită, pentru a-i da încredere în sfârșitul războiului unui anglo-saxon cu judecata limpede: Rusia nu mai este un fel de diplodocus cu reflexe lente și cu mișcări neîndemânatice. Joe rămâne pe gânduri la fereastra compartimentului său, ceasuri întregi. Nici măcar nu se gândește să-și fixeze câteva schițe în carnet. Va regreta, mai târziu, această lacună în documentarea sa.

Douăzeci și patru de ore de staționare la Irkuțk. La fel ca toată lumea, a citit și el *Mihail Strogoff*[36]. E necesar să-și revizuiască părerea preconcepută pe care și-o făcuse. Ca și Astrahanul, departe la aproximativ patru mii de kilometri în zbor de pasăre, ca și Leningradul, ca și Kuibâșevul, Irkutskul tinde către războiul din Occident. Universitatea pregătește ofițeri, minele de plumb revarsă trenuri întregi în noile uzine din preajma lacului Baikal, de unde focile uimite s-au refugiat spre Nord. Joe află că pescăriile din Irkutsk pun în cutii conserve de sturion pentru armată și că pielea de focă oferă reale resurse industriale. Astfel că mănâncă aproape cu indiferență un gelamenko de Baikal (lac odinioară sacru), pește pe care nu-l poți descoperi în nicio altă apă din lume. S-a și obișnuit cu pitorescul vechilor cartiere, cu vânătorii de animale cu blană care se întorc din Nord, cu negustorii care sosesc din Mongolia, când un Cadillac îl conduce pe Joe către frontiera Mongoliei, pe un drum care, din fericire pentru culoarea locală, mai este încă o potecă. Lui Joe i-a fost frică să nu găsească trotuar!

După Kiahta, ultimul oraș al Rusiei, Mainacin, frontiera chineză, este punctul extrem al țării, pentru a cărui aservire Japonia s-a străduit la nebunie. Mainacin este un sat mare, populat de kalmâci. Joe face câteva crochiuri ale acestor oameni cu capete plate, cu ochi depărtați, foarte

[36] Lucrare de Jules Verne.

migdalați și puțin deschiși, cu nări largi, cu păr negru și gros ca părul de cal.

Mainacinul i-ar plăcea, însă orașul dispune de un aerodrom și avionul chinez care vine să-l caute a sosit. E un DC 3. Pilotul e chinez. De asemenea și navigatorul, care servește ca interpret și și-a făcut studiile la Oxford.

La prima escală, Joe îi scrie lui Anny.

Urga, 25 aprilie

Anny dragă, poate că-ți va fi greu să găsești cătunul acesta pe o hartă. E un mic oraș din sudul Mongoliei, în linie dreaptă de la lacul Baikal, pe Taila. Nu-i foarte deoparte de locul de unde a pornit odinioară Genghis Han, care a lăsat în Istorie o reputație mult mai bine stabilită decât aceea a lui Hitler. Acesta era regele tătarilor.

Oamenii din acest ținut se numesc kalkași. Pe străzi, e un pitoresc de să-l strângi cu lopata. Ce păcat că n-am avut vreme să mă documentez asupra acestor regiuni înainte de a pleca! Știu doar atât că nu suntem prea departe de ruinele din Karakorum, capitala lui Genghis Han. Nu departe, la scara acestei țări, asta vasăzică totuși trei sau patru sute de kilometri. Dar ce înseamnă astă pentru un globe-trotter de soiul meu?

Din nefericire, va trebui să neglijăm ruinele de la Karakorum, pentru că sunt așteptat ceva mai departe.

Am făcut escală aici, după numai 350 de kilometri, pilotul vrând să-și revizuiască motorul și să facă plinul. Am încărcat chiar și un mic măgăruș și provizii pentru o duzină de zile. Asta din cauză că vom survola deșertul Gobi. Nu e decât o etapă de 1.200 kilometri, ceea ce, pentru Douglasul nostru este un fleac. Însă pilotul și navigatorul interpret vor să prevină o pană de benzină. Și, pe cât se pare, deșertul Gobi este lipsit de stațiuni services și de restaurante elegante.

Vom lăsa Tibetul la dreapta noastră. Călătoria peste „acoperișul lumii", la mânăstirea din Lhassa, din nefericire nu e inclusă în itinerarul meu. Se pare că Dalai Lama privește de aici cu o indiferență milenară măruntele evenimente cotidiene, războiul mondial, mai cu seamă.

Poate că știi, *baby*, că deducțiile recente ale specialiștilor situează prin aceste meleaguri, în virtutea înmulțirii exagerate a unor rase diferențiate pe un spațiu relativ restrâns, originile speciei umane? Mi-ar fi plăcut să văd acești arbori originali ceva mai îndeaproape, însă pilotul nu-mi va acorda nicio escală. Plecăm din nou, după ce am dejunat prost, pentru a fi în curând la Ning-Hai-Uei, 1.200 de kilometri mai departe.

N-am mâncat cuiburi de rândunele, ci orez și pește sărat puțin rânced, ca și untul lor. Au vrut să mă facă să beau un pahar de alcool. *Awfull!* Ai să mă crezi sau nu, dar alcoolul ăsta, după care oamenii de aici se dau în vânt, e pe bază de lapte de iapă fermentat!

Când mă gândesc, *darling*, la ceea ce a fost regiunea asta, astăzi aproape sălbatică, unde au fost adunate la un loc toate bogățiile Asiei, unde artele și științele au fost cultivate în decurs de mii de ani, unde au fost văzute înflorind un mare număr de orașe puternice, ale căror incinte sunt cu greu regăsite, tremur pentru civilizația noastră amenințată de un război nefast în cursul căruia riscă să dispară, cum au dispărut, în alte războaie, aceste vechi civilizații care ar fi însemnat mult pentru noi.

Acestea fiind spuse, autohtonilor mongoli puțin le pasă de rafinamentele noastre. Sunt oameni veseli, deschiși și aspri.

Am întâlnit un lama. Aș fi vrut să-l chestionez asupra reîncarnării. Din nefericire, nu vorbea englezește, iar ofițerul care îmi servește de interpret nu bălmăjește destulă mongolă pentru a se angaja în metafizică.

La drept vorbind, dacă judeci după aspectul său exterior, metafizica aparținând acestui lama trebuie să fie rudimentară. Cu toate că nu poți să știi niciodată?

E un ținut frumos. Există păduri mari și pășuni verzi; însă locuitorii nu au aerul să se omoare cu firea pentru a-și cultiva câmpiile. În depărtare, se văd munți înalți, acoperiți cu brazi.

Darling, avionul este gata pregătit. Măgărușul și alimentele de rezervă sunt îmbarcate. Pentru că nu există nicio șansă ca de aici scrisoarea mea să ajungă la Londra, o iau cu mine pentru a o pune la poștă mai departe.

Ning-Hai-Uei, 25 aprilie

Din nefericire, n-am văzut absolut nimic, dragostea mea, din „leagănul omenirii”.

Pilotul meu e excelent, mă grăbesc să ți-o spun, iar măgărușul a fost inutil. În patru ore, eram cu o mie o sută cincizeci de kilometri mai departe. Am trecut deasupra norilor. Anotimpul s-ar părea că este nefavorabil iar vânturile supărătoare.

Ning-Hai-Uei, pe Huanhe, sau Fluviul Galben, este un oraș glacial. Am întreprins o tentativă discretă pentru a petrece noaptea aici și a mă hrăni cu pitoresc local, dar nimic de făcut. Locotenentul navigator și interpret mi-a dat un ceas, timp cât să-și verifice motorul și să facă plinul.

Am avut vreme să merg până la Zidul Chinezesc, în ricșă, ceea ce, pentru cineva coborât din avion, este foarte plăcut. Ning-Hai-Uei este un adevărat oraș chinezesc, mișunând de o populație surprinzătoare. Se întinde, se întinde și încă se mai întinde, la nesfârșit! Oamenii au aerul foarte vesel. Cântă și râd toată vremea.

Marele Zid este un soi de linie Maginot a evului mediu. Este dublu. Asta înseamnă că se compune din două ziduri, fiecare de aproximativ doi metri grosime. Mijlocul este umplut cu pământ, până la o terasă crenelată care se află pe coama zidului. Pare construit din pietre mari, pătrate. Din când în când, se ridică un fel de donjon care merge subțiindu-se către vârf.

Mare decepție: nu există niciun om de gardă pe Zid. E adevărat că pericolul nu mai vine din Mongolia, ci din cealaltă parte. Încă o linie Maginot care a fost întoarsă!

Acest Huanhe este un fluviu lat și repede pe care se sprijină Zidul, ca și linia Maginot pe Rin.

Începe din nou să plouă. Ploaia lasă indiferentă mulțimea care continuă să mișune cu jovialitate. Mă întreb ce-or fi putând să facă oare în această agitație zâmbitoare și zgomotoasă.

Aproape de aerodrom se află o cazarmă unde sunt instruiți tinerii recruți în mânuirea mitralierei, ca și la periferia Londrei la aceeași oră. (Suntem aici la 40° latitudine nordică, aproximativ, asta înseamnă Spania, Corsica și Creta, însă climatul n-are nicio legătură cu aceste

teritorii, te asigur. Crăpi de frig și de cald, după diferitele ore ale zilei, se pare. În momentul de față e mai curând umed.)

Ciung-King, 25 aprilie

Am străbătut ultimii 1000 de kilometri într-un timp record. Am survolat o bucată bună din China, despre care nu am absolut nimic să-ți spun, pentru că am dormit. Eram de altfel pe deasupra norilor.

N-am văzut încă nimic din Ciung-King. Am fost condus în automobil la reședința Misiunii militare engleze, unde am fost primit cavalerește de către un colonel preistoric. El nu știe ceea ce am venit să-nvârtesc eu aici. Eu, încă și mai puțin. Fără îndoială că misterul se va lămuri mâine, când generalul chinez va deschide plicul pe care i-l aduc. Mi s-a dat o cameră, însă n-am cadă de baie. Trebuie să mă duc să cinez la popota ofițerilor albi.

Ciung-King, 10 mai

Am posibilitatea să trimit această scrisoare pe care o plimb în buzunar de vreo cincisprezece zile.

E o regiune frumoasă, cu foarte multă culoare locală. Vara a venit pe neașteptate. E foarte cald. Există portocali și trestii-de-zahăr. De jur-împrejurul orașului, munți uriași.

Îi așteptam pe mareșalul Cian Kai-Și. A sosit ieri seară. Mă va primi numaidecât și voi pleca deîndată.

Cred că știu că voi fi însărcinat cu o misiune pentru Londra. O să fie nostim pentru noi să ne întâlnim din nou, căsătoriți încă de-acum șase luni!

Al tău

JOE

Căderea Singaporelui pune în pericol Rangoonul și drumul spre Mandalay, supus unui bombardament intens, pe care convoaiele venind din Rangoon prin valea de la Irauaddi și din Calcutta, prin Chitagong, sunt nimicite sistematic. Va trebui oare să se renunțe la drumul spre Mandalay? Cian Kai-Și se teme că da. Se teme chiar de invadarea

Birmaniei, ceea ce înseamnă că relațiile vor deveni dificile între India și Ciung-King. Englezii văd manifestându-se presiunea japoneză către frontiera Bengalului.

Joe e trimis la Rangoon. E vorba să se deblocheze spatele frontului și să se expedieze spre China cea mai mare cantitate posibilă de material.

Douăzeci de ore pe zi, Joe se zbate pe o căldură copleșitoare, zburând fără încetare între Rangoon și Mandalay, veghind la organizarea convoaielor.

Nimic mai asemănător unei derute decât o altă derută, unei retrageri decât o altă retragere – la Dunkerque, ca și la Singapore. Armata engleză este copleșită. Populația birmană fuge de moarte sub semnul unei groaze indescriptibile față de japonezul invadator. De pe acum, de la Singapore la Rangoon, pe cei o mie patru sute de kilometri ai peninsulei Tenasserim, a pornit, pe drumuri rele, de-a lungul coastei, prin trecătorile din Kua-Luong, o fugă nebună a comercianților, negustorilor, albi, culi, malaiezi și birmani.

Sumatra și Singapore fiind ocupate, Rangoonul n-a rezistat multă vreme împotriva unui dublu atac terestru și naval, prin șoseaua de la Maulmein și golful Martaban. Ceea ce a mai rămas din flota engleză s-a repliat pentru apărarea Indiei. S-au reîmbarcat în grabă rămășițele unei mari înfrângeri.

Joe s-a ocupat de această evacuare. Cu casca pe cap, sub bombardamentele în picaj, s-a străduit, cum spune el însuși, să „salveze mobilierul”. După aceea a trebuit să fie distruse, după ce au trecut ultimele camioane, lucrările de artă de pe drumul spre Mandalay și Amaraputra, Viaductul de pe Irapuaddi, calea ferată de la Thayet Myo.

Lui Joe i-ar fi plăcut să se întoarcă la Ciung-King. În timpul celor câteva zile pe care le-a petrecut în preajma mareșalului, a început un portret de care nu este nemulțumit și pe care l-a lăsat, împreună cu materialul cumpărat de ici, de colo. (Pensulele erau excelente, însă culorile veneau de la cei mai răi fabricanți de marfă japoneză.)

Dacă Joe, după dezastrele de la Rangoon și de la Mandalay, nu s-a întors la Ciung-King, o datorează dezagreabilului colonel. Dezinvoltura calmă a lui Joe n-a plăcut acestui ofițer. Decorațiile sale nici atât, fără

îndoială. E un bătrân colonial, mai destoinic să bea whisky și să-i dispreţuiască pe indigeni decât să poarte războiul. Un soi de cutie de scrisori transformată în portăreasă de imobil. Joe regretă că nu va mai revedea China.

I se pare că ar fi multe de făcut pentru a ajuta China, ca și pentru a ajuta Rusia, două țări aspre care se bat pentru ele însele, fără îndoială, dar care extrag un spin strașnic din piciorul lui British Empire. N-ar trebui să ne bizuim prea mult pe niște colonei de felul acestui bătrân Pickwick în ceea ce privește inițiativa.

Oricum ar fi, de la Mandalay Joe este îndrumat spre frontiera Bengalului. Neavând nicio atribuție în corpul colonial, e expediat, cu multe vorbe curtenitoare, de la contraforturile din Arakan Yoma către Chitagong, unde un tren funcționează normal, în direcția Calcuttei.

Joe sosește la Calcutta și se prezintă la cartierul general al mareșalului Wawell. A doua zi, îi scrie lui Anny.

Calcutta, 2 iulie

Scumpa mea soțioară, ieri am văzut un om, unul adevărat. Un mare soldat și un gentleman. Este mareșalul Wawell, vicerege al Indiilor, care m-a primit în palatul său din Calcutta.

E un oraș imens, Calcutta, pe un braț al Gangelui, care vine să se înece în mare printre aluviuni, o adevărată sinucidere a unui mare fluviu sacru. N-ar trebui să spun un oraș, ci două orașe. Un oraș negru, strașnic de pitoresc, *baby*, o adevărată sursă de tablouri dacă aș putea să-mi procur, aici, pânze, culori și pensule.

Orașul european este modern și alb, stil greco-roman. Sunt găzduit într-un bungalow confortabil și am doi boys foarte atenți.

Popota este excelentă. Îmi face impresia că oamenii de aici nu simt încă războiul – în afară de aceia care sunt repliați de la Singapore și de la Rangoon și care au scăpat ca prin urechile acului.

E tare cald. În iulie temperatura e toridă. Se așteaptă cu nerăbdare sezonul ploilor care, după cele ce spun colegii mei, are inconvenientele sale. Mi-ar fi plăcut să fiu plecat mai înainte.

Deci mareșalul m-a primit. I-am dat socoteala de călătoria mea și de ceea ce am avut de făcut, începând de la plecarea din Leningrad. A părut amuzat de anumite detalii din expunerea mea și interesat de alte lucruri pe care i le-am spus.

M-a întrebat ce doresc să fac la Calcutta. I-am răspuns că am părăsit Londra de aproape doi ani, că sunt căsătorit de acum opt luni și că de s-ar prezenta o misiune pentru Anglia, o voi îndeplini cu entuziasm.

N-a părut să priceapă. Și-a făcut cunoscută intenția de a mă păstra pe lângă el și de a-mi încredința direcția unui serviciu – ceea ce ar aduce după sine avansarea mea la gradul de locotenent-colonel.

I-am răspuns că nu cunosc nimic din problemele care preocupă guvernul Maiestății Sale în această țară. Mareșalul mi-a ripostat că știu tot atât de mult cât știa el însuși despre acestea, atunci când a sosit. După aceea a început să-mi vorbească despre Cairo și despre ofensiva lui Rommel, despre războiul din Balcani, despre Rusia și despre golful Persic pe care el îl cunoaște în amănunt, pentru că a fost maior în Orientul Mijlociu.

Înțelegi, draga mea, că nu se poate să-l iei de gât pe un mareșal care vrea să te avanseze locotenent-colonel de cum dă ochii cu tine!

Însă dacă aș avea posibilitatea să plec maior, mi-ar plăcea mai mult așa, decât să rămân aici locotenent-colonel!

Scrie-mi în modul următor: du scrisoarea ta la direcția Indiilor și adreseaz-o maiorului Joe Smith, cabinetul viceregelui.

Trebuie să mă duc să-mi cumpăr haine ușoare, pentru că aici e o căldură de neînchipuit, după ce ai petrecut iarna la Leningrad.

Iar după aceea îl voi vedea pe trezorierul viceregalității. Situația soldei mele e cât se poate de încâlcită, cu toate deplasările și cu mutările astea. Cât despre indemnizații, mă tem că un regiment de contabili nu s-ar putea orienta. Cu toate astea nu e vina mea, dacă Marea Britanie mă consideră ca pe un jidov rătăcitor militar.

Un singur lucru e statornic în lumea asta dezechilibrată: afecțiunea mea adâncă pentru Anny a mea.

Al tău

JOE

X
Octombrie 1942
MINNIE

În timpul celor opt luni de absență, Minnie n-a avut decât puține vești de la Siegfried.

Pe măsură ce pachebotul argentinian își taie brazda prin talazuri, nerăbdarea pune stăpânire pe ea – precum și neliniștea: bombardamentele asupra Reichului se accentuează.

Ar fi absurd să te gândești că aliații se vor duce să bombardeze castelul din Hoffmanstahl, în Austria de Sus. Există însă maladii și oare poți avea încredere în servitori, chiar și atunci când aceștia îți sunt atașați încă din copilărie, ca bătrâna Gertrude?

În sfârșit, nu mamei sale și-a dăruit copilul cel dintâi surâs. Minnie se apleacă peste bastingaj, cu fața la valuri. Ce face Siegfried, băiețașul ei de zece luni?

Înainte de a ajunge din nou la Hoffmanstahl, va trebui din nefericire să treacă prin Berlin. Minnie n-a cruțat nimic pentru a sprijini lupta agenților Axei în America de Sud. Însă partida este pierdută dinainte: întreaga Americă va fi după toate aparențele antrenată în război.

Minnie aduce o mare cantitate de informații alarmante asupra Statelor Unite. Trimiterile de armamente spre Europa vor fi, în scurtă vreme, masive. Vor urma trupele. Acestea sunt supuse unui antrenament intensiv.

Cum va găsi Germania? În pofida unui milion de morți, succesele din vară au entuziasmat oare opinia publică? Mulți gândesc probabil că ofensiva aceasta glorioasă este aproape un eșec. Grosul armatei germane fiind oprit în „punctul de joncțiune” de la Stalingrad, forțele rapide n-au putut avansa către Caucaz, lăsând în urma lor acest „arici”. Cucerirea Baku-ului, poate și a Grosnâi-ului, trebuie să fie abandonată pentru moment. Oare nu va trebui să se caute chiar o linie de repliere pentru lunile de frig și zăpadă?

Cât despre cucerirea Orientului Apropiat, dacă Rommel n-a atacat Alexandria și canalul de Suez, înseamnă că este blocat la El Alamein.

La Berlin, unde sosește către prânz, Minnie își regăsește apartamentul prăfuit (portăreasa e singură, soțul i-a plecat în Rusia și dânsa n-are nicio știre de la el; fratele a fost ucis, la fel și nepotul ei Frantz, de optsprezece ani).

Minnie telefonează la palatul guvernământului Prusiei, unde locuiește Hermann când descinde la Berlin.

E în conferință, la Noul Palat al Reichului, cu Führerul. Minnie lasă un mesaj unui secretar, cerând o întâlnire pentru a doua zi, după ședința Reichstagului, la opera Kroll.

Apoi telefonează, cu neînchipuite dificultăți, la Hoffmanstahl. Siegfried e bine. Începe să se târască pe covor și mănâncă terci.

Berlinul s-a schimbat. Nu există deloc mașini pe străzi și soldați sunt puțini. Nu mai întâlnești S.S.-iști. Niște femei îi înlocuiesc pe agenții de circulație, la bifurcații.

A doua zi dimineață, Minnie își pune uniforma brună și se duce la opera Kroll. Își amintește de cele dintâi și triumfale ședințe ale Reichstagului Marii Germanii. 1936: Înscăunarea solemnă a deputaților național-socialiști ai Austriei, cu Minnie în frunte, discursul lui Hitler bine primit. 1938: Ședința grandioasă de-a doua zi după victoria de la München și proclamația Führerului: „De azi înainte, noi nu mai avem nicio năzuință teritorială. Unitatea Reichului german este împlinită. Prietenia noastră cu Polonia este bazată pe respectul unei mari națiuni...” 1939: Primul discurs de război, după zdrobitoarea victorie în Polonia. Hitler spunea: „Prietenia noastră cu marea putere rusă este o chezășie a păcii în Est. Noi n-am vrut acest război și mai este încă timp, pentru puterile occidentale, să renunțe la el. Aceasta este ultima mea ofertă”.

Pentru ce evocă Minnie aceste zile, intrând la opera Kroll, unde o gardă de onoare îi așteaptă pe susținătorii regimului, veniți să asculte cuvintele Führerului?

E plin de bărbați și femei ce se ridică la intrarea lui Hermann care, strălucitor și decorat, ia loc la tribuna prezidențială. Oare ce gândesc cu-

adevărat toți germanii aceștia care ridică, la un semn, brațul drept și strigă: *Sieg heil!?*[37]

Führerul apare, salutat de aclamații frenetice. Goering îl primește cu un scurt discurs. Oare oamenii aceștia nu știu că Germania nu mai poate să câștige războiul?

Hitler urcă la tribună. Își privește auditoriul, ca un îmblânzitor fiarele. Începe să vorbească înăbușit. Expune un bilanț. Cifre, fapte, date pe care Hitler le debitează într-un ritm monoton, menit să-și captiveze auditoriul.

Vorbește ca un șef de guvern ce supune politica sa criticilor unui parlament liber. Membrii Partidului au impresia exaltantă că sunt arbitri ai destinului țării: Hitler le dă socoteală de mandatul său. Peste puțin timp, vor avea de votat o ordine de zi, care a și fost fără îndoială comunicată, împreună cu discursul, către agențiile de presă și pe care Hitler a redactat-o împreună cu Hermann și cu Goebbels.

Expunerea va dura până când auditoriul va fi cufundat în toropeală: Führerul știe să vorbească îndelung, cunoscând cifrele și faptele.

Minnie evocă nopțile fantastice, în care Hitler apărea, dominând sutele de mii de apostoli, în decorul wagnerian de la Nürnberg. Dar astăzi ea e lucidă. Nu mai suportă. Analizează. Pe nesimțite, Führerul se transformă în orator de întrunire publică. Ridică tonul puțin câte puțin, amestecând sarcasmul cu ditirambii. Adresează evreilor, englezilor, plutocraților și bolșevicilor batjocuri grele.

„Am spus că Stalingradul va fi luat, și Stalingradul va cădea", spune el, entuziasmând piața petrolului. Reichstagul răcnește.

Iată sarcasmele referitoare la idioțenia generalilor englezi:

„Dacă ar fi fost soldați, poate că am fi putut să prevedem unde vor ataca. Dar cu asemenea cretini, ce se poate prevedea?"

Un râs homeric scutură mia de pântece național-socialiste. Minnie se gândește la sutele de mii de tineri care defilau la Nürnberg. Câți dintre ei au și murit în câmpiile Rusiei? Se înfioară.

---

[37] Trăiască victoria! (germ.).

Din fericire, captivați de spectacol, vecinii săi nu-i acordă nicio atenție. E momentul peroraţiei, ora delirului.

Führerul se înflăcărează. Vocea lui exaltează. Ridică brațul. Lovește cu pumnul în tribună, unde sunt împrăștiate notele și cifrele, falsele cifre ale morților. Și, în timp ce Hitler se lansează în cele din urmă imprecații, o idee i se impune lui Minnie: Germania a fost fermecată de acest taumaturg. Și nu va putea să rupă vraja niciodată.

Milioane de oameni se răsucesc într-o vâlvătaie pe care nimic nu va putea s-o stingă.

Hitler este Diavolul.

XI
Noiembrie 1942
GEORGES

Georges citește *Waverley* de Walter Scott. Moaie felii de pâine prăjită într-o ceașcă de ciocolată groasă. Niciodată, odinioară, Georges nu mânca și nu bea ciocolată, mulțumindu-se, zicea el, s-o fabrice și s-o vândă. Dar vremurile s-au schimbat. Lui Georges a început să-i placă, la micul dejun, o ceașcă din ciocolata sa. Nu-i mai e teamă să nu se îngrașe, dimpotrivă, o ușoară împlinire, o figură rotundă, nu i-ar displace. Gabrielle presimte simptomele unei mode noi, dacă nu ale unei noi linii feminine, judecând după anumite reclame și poze apărute în ziare (deoarece n-a putut să se ducă la Paris pentru a vedea colecțiile, fiindcă Georges a evitat întotdeauna să ceară pentru ea un *Ausweiss*).

E o dimineață de toamnă provențală. Marea șoptește încetișor. Cerul e de-o puritate transparentă. Georges, muindu-și feliile de pâine prăjită fără unt în ciocolata Merlin – *(Ce-i mai ieftin și mai fin? Ciocolata lui Merlin!)* – se gândește că se va duce să-și caute barca pentru a pescui, după metoda cu frânghia de-a lungul căreia sunt prinse undițele, spre La Foux și fundul golfului, foarte bogat în pește din cauza curentului care vine din larg.

Niște strigăte sfâșie văzduhul.

Cu capotul aruncat peste pijama, Gabrielle vine în fuga mare, pocnind tare din papuci pe dalele holului. Gâfâind, fără să fi avut vreme să-și scoată bigudiurile sau să șteargă urmele cremei de noapte, cu care își unge fața pentru a preveni ireparabilele ultragii ale anilor, Gabrielle dă năvală în camera soțului său:

— Georges! Nu știi! Nu știi!

— Nu, spune Georges, spre regretul său smuls din lumea aventurilor inactuale și odihnitoare ale lui *Waverley*.

— Americanii debarcă în Africa de Nord.

Georges sare, puțin lipsind să-și răstoarne pe cearșaf, prețioasa ciocolată Merlin.

Bem ciocolata lui cu spor,
Merlin e-al nostru vrăjitor.

— Am ascultat acum Vichyul, sfârșește Gabrielle.

În hol, prin ușa rămasă deschisă, se răspândește semnalul marțial: „Mareșale, iată-ne... salvatorul Franței".

— Prea târziu, spune ea, emisiunea s-a terminat. Trebuie să prindem Londra la ora nouă și un sfert.

Georges profită de acest lucru pentru a se întoarce la aventurile lui *Waverley*. Dar insurecția scoțiană din 1745 i se pare lipsită de savoare și chiar ciocolata Merlin nu mai e la fel de bună.

Totdeauna consumați din plin
Ciocolata tuturor, Merlin.

Se scoală, se bărbierește. După aceea se duce în cameră la Gabrielle să caute lungimea de undă cea mai puțin bruiată, în timp ce se transmite emisiunea în limba cehă.

Londra anunță evenimentul fără comentarii. La ora 10, un comunicat de la Vichy declară (crainicul are o voce cavernoasă și o falsă convingere) că o tentativă de debarcare americană s-a produs în apropiere de Casablanca, dar că vedetele dușmane „au fost respinse cu pierderi". Alte tentative, continuă comunicatul, au avut loc în alte puncte ale Africii de Nord: „Ele au rămas infructuoase". Amiralul Darlan, care este la Alger, „a luat măsurile necesare".

Pe de altă parte, o tentativă de disidență a izbucnit în Maroc. Pierre Laval a telegrafiat generalului Noguès, general-rezident, să reziste. Generalul Noguès a răspuns: „Disidența a putut fi redusă. Cer să-i spuneți Mareșalului că poate să se bizuie pe mine. Toate atacurile au fost respinse. Marocul se apără".

Mareșalul Pétain i-a telegrafiat amiralului Darlan:

Sunt fericit că vă aflați la fața locuim. Veți putea astfel să acționați. Știți că vă bucurați de toată încrederea mea.

Știrile se succed din oră în oră. Se află că, fiind convocat la Vichy de către Mareșal, generalul Weygand a avut o întrevedere cu șeful statului, în prezența domnului Pierre Laval și a domnului Chatel, guvernator al Algeriei. După aceea că generalul Giraud, recent evadat din Germania, a vorbit pe lungimea de undă Radio-Alger. Algerul să fie de pe acum în mâinile americanilor?

Ruperea relațiilor diplomatice între Franța și Statele Unite este anunțată după-amiază. Această știre o precede cu puțin pe aceea a predării Algerului. Englezii precizează că americanii au debarcat forțe considerabile. Mai mult de o mie de vase au traversat Atlanticul, fără a fi tulburate.

A doua zi, o nouă cascadă de evenimente. Hitler, într-o scrisoare plină de ironie disprețuitoare, îi face cunoscut lui Pétain că armata sa a trecut linia de demarcație și că va „asigura apărarea coastelor mediteraneene", de azi înainte amenințate de invazia anglo-americană.

Amiralul Darlan, după ce s-a pus de acord cu comandamentul american, trece la disidență, ca și guvernatorul A.O.F.-ului, Boisson, care apărase, anul trecut, Dakarul împotriva lui de Gaulle, ceea ce îi adusese decorarea și citarea prin ordin de zi pe națiune.

La Vichy, Weygand a căzut într-o capcană. A fost arestat de către germani pe când părăsea capitala Sub-Franței și se îndrepta spre Guéret. A fost internat în Germania, ostatic de lux, cu Paul Reynaud, Mandel și Léon Blum.

Ralierea lui Darlan și a devotaților săi la americani neliniștește, la Londra, pe partizanii generalului de Gaulle. Să fie oare aceasta o manevră pentru a forma un guvern la Alger, eliminându-l pe de Gaulle? Algerul va deveni oare un Sub-Vichy?

Între timp, germanii ocupă Lyonul, Toulouse și toată frontiera spaniolă. Italienii coboară în Savoia și în Provența. Germanii se instalează la Marsilia, unde locuitorii din Canebière privesc defilând marile tancuri și automitralierele blindate ale unei divizii de demonstrație.

Laval a intervenit pe lângă Führer, care s-a angajat să respecte Toulonul și flota.

Pétain lansează un mesaj care merită să fie păstrat. Merlin îl decupează cu multă grijă și îl adaugă la filele jurnalului său.

„Francezi,

Niște ofițeri generali, în serviciul unei puterii străine, au refuzat să asculte de ordinele mele.

Generali, ofițeri, subofițeri și soldați ai armatei din Africa, nu ascultați de acești șefi autohtoni. Vă repet ordinul de a rezista agresiunii anglo-saxone.

Dacă nu vă supuneți disciplinei pe care o cer de la fiecare, vă puneți patria în pericol.

În interesul Franței, am hotărât sa sporesc puterile președintelui Laval pentru a-i îngădui să îndeplinească o sarcină dificilă.

Unitatea este mai mult ca oricând indispensabilă. Rămân călăuza voastră. Voi nu aveți decât o singură datorie; să ascultați. Nu aveți decât un singur guvern: acela căruia eu i-am dat puterea să guverneze. N-aveți decât o patrie, pe care eu o întruchipez: Franța."

Merlin e dezgustat, nu pentru faptul că Germania ar fi invadat Franța așa-zis liberă nici pentru că Laval ar fi dat în acest scop o mână de ajutor, ci la gândul că poate să mai existe încă, undeva în lume, cineva care gândește ca Franța poate fi *întruchipată* de către Pétain. Ce glumă, dacă ne-ar arde de așa ceva!

Un telefon de la Marsilia îl anunță pe Georges că aprovizionarea a fost, o dată mai mult, la înălțimea împrejurărilor: antrepozitele din Marsilia, unde se „economisise" încă de acum un an o mare cantitate de cacao, au fost golite de germani, de cum au sosit.

Trebuie să se ducă la Marsilia și, pentru aceasta, să ia din Foux trenul local de la ora șase dimineața. La Hyeres, se face ziuă. Aici își cumpără Merlin de obicei ziarele. Dar astăzi, ziarele n-au apărut:

— Veți afla la Toulon pentru ce, spune vânzătorul sleit de puteri.

După aceea un grup de provocatori invadează vagonul:

— Germanii sunt la Toulon. Au făcut prizonier întreg Arsenalul.

Câțiva muncitori se întreabă din priviri, neliniștiți și neîncrezători. Niște tineri coboară prudent. Merlin se înfundă în colțul său. În față, o femeie mică, al cărei soț lucrează la Arsenal, îl privește cu niște ochi mari, neliniștiți. Un mare nor negru se desfășoară peste versantele de la Faron. Chiar acolo, dedesubt este Toulonul.

La gara Abatoarelor, vagonul se golește. În port, se va face controlul legitimațiilor de identitate. Astfel că, descurcăreții (sau îngrijorații) coboară cu o gară înainte și iau tramvaiul. Merlin debarcă aproape singur la capătul cheiului Cronstadt.

Mulțimea mută privește defilând echipajele prizoniere care trec, cu ofițerii în cap, încadrate de soldați germani. Iată cel de al treilea echipaj pe care îl vede trecând Merlin, neclintit pe marginea trotuarului. Ofițerul este mic, lat, cu niște ochi limpezi și înveșmântat într-o demnitate care îl depășește. Salută mulțimea, și foarte încet, unii după alții, această mulțime se descoperă. Cel învins nu e omul acesta care se îndepărtează între cei doi paznici ai săi, roboți îmbrăcați în cocleală. Ei sunt cei învinși, iar el învingătorul.

Mai departe, mulțimea se agită. Se înalță strigăte: „Trăiască Franța!”, „Trăiască de Gaulle!” „Trăiască Marina!” Marsilieza răsună.

Ce-au făcut oare din portul cu apa în reflexe de moar și din torpiloarele cuminte rânduite pe cele două laturi? Acestea s-au culcat spre a muri. Apa clipocește printre epave și, așa cum stau fiecare, cu pavilionul înălțat înainte de a se scufunda, reflexele tuturor drapelelor dansează în apa agitată, ca pentru un sinistru 14 iulie.

Dinaintea dughenelor, grupuri tăcute. Femeile plâng. Fiecare dintre acești bărbați, dintre aceste femei, are un fiu, un soț, un iubit, un frate, pe unul dintre bastimentele răsturnate. Ce s-a întâmplat cu el? Și mereu exploziile astea, norul negru care devine mai mare și mai greu.

Merlin se foiește fără rost pe străzi. Până în prezent, își alegea convingerile pe calea rațiunii, chiar și pe cele care păreau mai sentimentale. Dacă el era pentru Rezistență, aceasta era, conform punctului său de vedere, soluția de viitor pentru Franța. (Dacă altădată fusese pacifist, până într-atât încât să-și consacre o vacanță acestui congres din Valais e pentru că, mai presus de orice, îl frapa stupiditatea

războiului.) Dacă întrunirile patronale îl aflau de partea muncitorilor, e pentru că deplângea egoismul patronilor și își spunea că sub pretextul comprimării vaporilor, ajungi să faci să sară în aer mașinăria. Nimic mai prostesc decât gestul care a trimis acum la fund atâția ani de muncă și atâtea miliarde. Cu toate acestea, Merlin simte acest gest ca pe o victorie. Eroismul inutil e mare, pur și simplu pentru că e eroism. Georges rătăcește pe străzi, cu un sentiment complex, amestec de suferință și de exaltare.

Un ofițer de marină (care își petrece concediul la Beauvallon, dar pe care Georges abia dacă-l cunoaște) îl oprește dinaintea poștei. E buimăcit și înfrigurat. Îl ia pe Georges de braț cedând nevoii de a găsi o ființă omenească căreia să i se destăinuie. E comandant pe un mic torpilor ancorat într-unul dintre docurile avansate ale Arsenalului. Vasul său e dintre cele care s-au sabordat printre primele, din cauză că n-au fost încălzite la timp, pentru că echipajul era gata să încerce să treacă peste minele germane semănate la intrarea în port. Numai că frițiii au sosit prea repede.

Încă de acum trei zile, guvernul ordonase retragerea trupelor coloniale care ocupau orașul și punctele de apărare exterioare. Americanii aflând acest lucru, ceruseră amiralului de Laborde, care comanda escadra, să iasă în larg. Vase americane, navigând în patrulare de-a lungul Corsicei, puteau să aprovizioneze unitățile franceze cu carburanți și să trimită escadra până la Alger.

Amiralul nu răspunsese.

Către ora trei dimineața, ofițerul de serviciu la prefectura maritimă a primit un telefon de la Vichy:

— Aici amiralul Abrial, secretar de stat la Marină, spune o voce. Trupele germane vor intra în Toulon. Ordinul este de a nu saborda.

Calm, ofițerul de serviciu răspunde:

— Domnule Amiral, nu vă recunosc vocea. Îmi este imposibil să execut un asemenea ordin.

După aceea pune receptorul în furcă și așteaptă.

O jumătate de oră mai târziu, primul tanc forțează porțile Arsenalului și camioane enorme ticsite cu marinari germani intrate prin spărtură se îndreaptă spre diguri.

Atunci radioul dă ordin, repetat de trei ori: „Amiralul comandant șef către comandanții tuturor navelor și ale tuturor forturilor de apărare a Toulonului: Sabordați!" Avioane grele se învârteau în cerc, lansau rachete pentru a-i ghida pe germani în labirintul Arsenalului. Cu o grijă minuțioasă, câte un echipaj german complet, cu căpitanul în frunte, fusese desemnat pentru fiecare bastiment francez. Într-un ceas, flota germană a Mediteranei ar fi fost constituită. Însă tancul care înainta către *Strasbourg* a fost prins în fascicolul unui proiector al cuirasatului. *Strasbourg* a zdrobit tancul cu două obuze apoi o explozie formidabilă a zguduit orașul, sfărâmând ochiurile de geam ale caselor de pe străzile vechi, și *Strasbourg* s-a scufundat.

În mod succesiv, toate bastimentele îi urmară exemplul. Exploziile porneau din toate părțile. În slaba lumină a zorilor care încercau să răsară, un fum înțepător a acoperit orașul. Pe cheiuri și pe diguri, echipajele germane, turbând de furie, asistau, neputincioase, la această sinucidere colectivă. Ca și Franța, flota ei le scăpa.

Comandantul îi spune în continuare lui Georges că forturile de apărare s-au aruncat în aer cu aceeași disciplină.

— Acest gest colectiv reabilitează Franța în ochii lumii, conchide el, cu glasul răgușit.

Fără a-și lua rămas bun de la Georges, ofițerul, cu ochii plini de lacrimi, se îndepărtează și dispare în mulțimea care se revarsă din piața Libertății.

La Marsilia, Joliette și toate cazărmile au fost ocupate. Armata n-a schițat nici cea mai mică rezistență. Hitler a hotărât demobilizarea, notificată lui Pétain printr-un mesaj insultător:

„Faptul că generalii și amiralii francezi și-au călcat cuvântul de onoare față de organizațiile germane, și aceasta de nenumărate ori, este, în sine, regretabil. Dar totodată, domnule Mareșal, trebuie să recunoașteți că generalii, amiralii și ofițerii și-au violat jurământul lor de fidelitate către

dumneavoastră înșivă, ceea ce mă obligă să constat că orice înțelegere cu astfel de elemente devine imposibilă.

Eu reprezint interesele unui popor căruia războiul i-a fost impus și care, pentru apărarea sa proprie, este obligat să lupte împotriva acelora care au dorit acest război și îl continuă astăzi în scopul de a nimici toată Europa în folosul unei clici iudeo-anglo-saxone atât europene cât și extraeuropene".

Citind acest mesaj într-un ziar marsiliez de seară, Georges, cu toată mâhnirea sa, resimte un fior de mare satisfacție, pentru că discursul acesta era destinat să acopere sechestrarea flotei („Am dat ordin să fie ocupat numaidecât Toulonul, să fie împiedicată plecarea navelor...") iar combinația a dat greș.

Același ziar anunță că, la propunerea domnului Barthelemy, ministrul Justiției, amiralului Darlan și generalului Giraud li s-a retras naționalitatea franceză. Iată cu ce se ocupa Consiliul de miniștri în timp ce Toulonul sărea în aer!

După o călătorie istovitoare, în picioare pe culoar, Georges se hotărăște să nu se ducă la Vichy. Nu are inima să alerge prin ministere pentru a face cercetări în legătură cu soarta rezervată ciocolatei.

Se oprește la Lyon, ticsit de germani în toate uniformele, unde găsește ca prin minune o cameră și începe să-l aștepte pe Corvin.

Într-o cafenea modestă de pe o stradă vecină cu râul Saône, René Corvin meditează, dinaintea unei oale cu beaujolais, asupra răspunsului lui Pétain către Hitler. Acesta îi întrece speranțele. E un răvășel de mulțumire.

„Am fost sensibil la dispozițiile personale pe care ați binevoit să mi le exprimați... Refuzând să părăsesc solul metropolei și cerând armistițiul, eu am voit să evit dezastre mai mari... Sporind puterile președintelui Laval, șef al guvernului, mi-am exprimat dorința de a vedea stabilindu-se între țările noastre raporturi de încredere reciprocă... Binevoiți a primi, domnule Cancelar, expresia înaltei mele considerații personale."

Merlin îl pune la curent pe Corvin cu cazul său de conștiință: nu poate suporta ideea că n-a făcut nimic, timp de ani de zile, decât să asculte postul de radio englez și să dorească înfrângerea germană. I se pare că

oamenii care se bat în Rusia, în Africa și pe cer, trebuie să poată conta pe o acțiune eficientă a Franței, predată însă nu aservită.

Din acest punct de vedere, rezistența clasei muncitoare față de așa-zisa „înlocuire a prizonierilor" este un exemplu. Corvin îi citează lui Georges fapte edificatoare. În zona ocupată, unde muncitorilor le era greu să scape de înrolare, mulți au trecut linia de demarcație. Cu concursul municipalităților rezistente, li s-au procurat legitimații de identitate ca muncitori agricoli, li s-a făcut rost de lucru. Laval, pentru a pune iar mâna pe muncitorii desemnați ca „voluntari" care nu răspundeau deloc la convocări, a hotărât, ca o primă măsură de coerciție, să le ridice cartela de alimente. Intervenția jandarmeriei va urma și ea, nimeni nu se îndoiește de asta.

Corvin vorbește despre problemele perioadei de după război. N-ar trebui ca adevărata Franță să se afle luată pe nepregătite, în clipa încheierii socotelilor. De pe acum, Rezistența pune pe picioare un organism prin care introduce acoliți în instituțiile publice, care aduc mari servicii imediate și prepară cadrele de înlocuire, pentru ziua când Franța va trebui să fie descotorosită de oamenii de la Vichy.

Pe de altă parte, se constituie o armată secretă. În sfârșit, de bună credință, cei din Rezistență seamănă teama printre colaboraționiști, care devin complici la crime și la deturnările de fonduri prin care se soldează abuzul de putere al germanilor. Se procedează chiar la câteva execuții pilduitoare. Funcționează o întreagă presă clandestină cu imprimeriile sale, cu serviciile sale de difuzare.

Această rețea trebuie extinsă. Dar trebuie evitat ca, în clipa când se rupe o verigă, toată rețeaua să se năruie. Trebuie să fie compartimente etanșe, în orașe și în sate, unde membrii grupărilor nici să nu se cunoască între ei.

Pentru această sarcină dificilă (și care va fi astfel din ce în ce mai mult), sunt necesare toate energiile. Un om ca Merlin, care dispune de relații în mediile industriale, care poate să călătorească fără riscuri, care duce dorul acțiunii, va fi un recrut prețios.

XII
Noiembrie 1942
MAX ȘI MADELEINE

Din nou se pun probleme în fața Crucii Roșii Internaționale, mai cu seamă în legătură cu soarta prizonierilor gaulliști prinși în Egipt și a prizonierilor germani din Rusia (deoarece ca urmare a masacrelor de la Kiev, a spânzurărilor masive de la Harkov și a pogromurilor de la Odessa, rușii au trecut la represalii). Însă alții decât Madeleine își vor consacra curajul acestor noi lupte fără arme. Vor avea loc bătălii aspre în Africa. Locul Madeleinei este acolo, de azi înainte.

Dar nu există decât două ieșiri din Elveția: spre Franța sau spre Axă. Madeleine află că, din Franța, mulți au izbutit să ajungă, prin Spania, în Maroc. Se va duce așadar la Plan de la Tour să-și organizeze evadarea.

Noul delegat francez sosește. Madeleine își isprăvește ultimele hârțogării și vizite oficiale. A trecut prin anii cei mai amari ai istoriei moderne în acest mic port adăpostit al păcii, unde urgiile lumii nu se prezentau decât sub forma unor demersuri de făcut, a unor credite de obținut. Madeleine s-a aflat, atunci când ura se rostogolea asupra lumii, în refugiul bunăvoinței. Curioase întruniri, într-adevăr, în acest areopag unde nu te îngrijorai decât de mizeria oamenilor, fără a te preocupa de culoarea pielii sau de compoziția sângelui lor.

Bagajele îi sunt strânse. Are un colțișor reținut în trenul de Marsilia. În ziua plecării, i se telefonează de la o clinică din Florissant, cartier periferic al Genevei, că domnul Max Dunant, care se află în tratament în acest stabiliment, cere să o vadă.

Sărmanul Max! A fost aspră cu el. Dacă e atât de agasant și neîndemânatic! Îi datorează totuși această vizită de rămas bun.

Se ruinează plătind taxiul (cu schimbul acesta înspăimântător) pentru a străbate Geneva până la înălțimile de la Florissant.

Madeleine află de la confratele său atașat la stabiliment (e o casă de odihnă, în fundul unui mare parc, unde se îngrijesc „maladiile nervoase") că Max Dunant a trecut printr-o depresiune serioasă. Progresele par mai lente decât în majoritatea cazurilor similare.

Madeleine îl găsește pe Max înfofolit, cu toate că odaia lui e supraîncălzită, într-un halat gros. S-a bărbierit ca s-o primească. Când intră, Max se ridică dintr-un fotoliu mare, așezat aproape de fereastră.

Palid și slăbit, îi pare în același timp și mai tânăr, având ceva copilăresc în privire.

— Îți mulțumesc că ai venit, spune.

— Aș fi venit mai demult, dacă aș fi știut că ești suferind, răspunde ea așezându-se în fața lui.

— Oh! Nu suferind, ca să vorbim pe șleau, ci obosit. Plătesc niște ani lipsiți de odihnă.

Acest om atât de încrezător în el (enervant chiar, din cauza acestei impresii pe care o lăsa de om sigur că nu se înșală niciodată) i se pare nestatornic și fluid. Ochii lui, în dosul ochelarilor, se zbat, ca uluiți, nu din cauza luminii, căreia îi întoarce spatele, ci a privirii Madeleinei.

— Dar mă simt mai bine. Mă voi duce să-mi petrec vacanța la fratele meu la Neuchâtel sau poate în Franța, pe Coasta de Azur – cu toate că medicul îmi recomandă supraalimentație și, din acest punct de vedere, Franța nu pare indicată.

— Sora mea îmi scrie că ei își dau multă osteneală cu aprovizionarea, spune în mod banal Madeleine.

Și adaugă:

— Mă duc de altfel să mă conving singură.

— Oh! chiar așa, întreabă el cu un zâmbet politicos, pleci în concediu?

— Am venit să-ți spun la revedere.

Infirmiera aduce o ceașcă de lapte cu un medicament.

— Te întorci curând? întrebă ridicând capul.

Seamănă cu un copil foarte mic ce poartă ochelari, cum se văd pe ilustratele umoristice englezești. Madeleine nu îndrăznește să-i spună adevărul.

— Bineînțeles, răspunde ea, după o ezitare pe care o crede imperceptibilă.

Max își scoate ochelarii și-i șterge cu batista din buzunarul de la piept al halatului. Madeleine îl compătimește. Trebuie să fie foarte singur. Oare ea, Madeleine cea orgolioasă, nu seamănă în multe privințe cu el?

Nu luptase ea ani de zile pentru a o ascunde față de ceilalți, și chiar față de ea însăși, pe adevărata Madeleine, slabă, nehotărâtă, și a i-o substitui pe doctorul Martin-Chéraille cu diplomele sale, numele său de mare burgheză și reputația de „tânăr medic cu viitor strălucit”?

De câteva luni, gândul la Jean o preocupă pe de-a-ntregul. Nu trăiește decât în așteptarea scrisorilor ștampilate de Royal Air Force din Orientul Mijlociu. Mai înainte, n-ar fi înțeles nimic din drama lui Max Dunant, anchilozat în personajul său. Dar astăzi Madeleine ar dori să comunice cu el altfel decât prin cuvinte șterse.

Îi zâmbește ca unui copil și roșește. Așa o privea oare Jean, când se întâlneau?

Mașinal, își consultă ceasul.

— Te duci așa repede? se îngrijorează Max.

— Nu mai e mult până la plecarea trenului.

— Îți mulțumesc pentru că ai venit, Madeleine. Sper că ai uitat...

— N-am uitat că noi suntem vechi și buni camarazi și că vom fi astfel totdeauna, răspunde ea luându-i mâna.

A plecat. Odaia e plină de parfumul ei. Max se întoarce la fotoliul în care cade, copleșit. Madeleine nu se va mai întoarce. Cea care s-a așezat în acest fotoliu era altă femeie. Fără îndoială că ea nu-și dă seama de această transformare, însă Max (care nu e totuși deloc un bun observator) a sesizat numaidecât. De azi înainte, Madeleine aparține unui univers în care nu există loc pentru Max Dunant.

E în amurg. Infirmiera intră, închide obloanele, aprinde lumina. Parfumul Madeleinei se evaporează încetișor.

Ar fi trebuit s-o implore: „Dumneata singură poți să mă salvezi din singurătatea și deznădejdea mea”. Dar ea n-ar fi putut face nimic. Nu ea e cea care a venit să-l vadă pe Max Dunant la clinica din Florissant. Ci corpul ei grațios, precedat și urmat de parfumul ei ușor. Însă adevărata Madeleine se află departe.

E prea cald în odaia asta. Max deschide fereastra. S-a făcut noapte. Se înfioară. Lui nu-i place noaptea. Noaptea e rea. Închide fereastra și se întoarce la fotoliu. Această vizită a Madeleinei era ultima lui speranță.

Tot ce găsise el de spus a fost: „ce drăguț că ai venit” și: „sper că ai uitat discuția noastră”.

Viața nu e înspăimântătoare. E plată ca o stepă, stearpă ca un deșert. Cum poți oare să-ți dai osteneala să îndeplinești formalitățile agasante care umplu viața aproape în întregimea ei, să mănânci, să dormi, să te îmbraci, să te dezbraci, să te speli, să ieși, să arunci găleți de apă într-o moară care macină-n gol, pentru singura satisfacție de a îmbătrâni, adică de a avea din ce în ce mai puțin gust și forță, din ce în ce mai multă plictiseală. Vine o clipă în care acest lucru devine insuportabil. Cu toate acestea, e curios, bătrânii țin mai mult la viață decât tinerii. Ceea ce dovedește că nu dobândești înțelepciune cu vârsta.

Viața nu e nici tragică, nici frumoasă, nici urâtă: ci plictisitoare.

Cum să ai răbdare să te plictisești încă multă vreme, să fii martorul eforturilor pe care le fac oamenii spre a găsi mijloace ingenioase și inedite de-a se tortura și distruge?

Cel mai bun lucru e să saluți și să pleci. Pur și simplu. Fără zgomot, fără revolver, sau vine tăiate, fără funie de spânzurat, sau înec. Fără să împroști cu sânge sau să-ți scoți limba albăstrie. O ieșire politicoasă și discretă, iată idealul unui om binecrescut care n-a ridicat niciodată tonul în discuție, nici n-a ajuns la polemică și care nu s-a interesat, la urma urmei, decât de niște idei inutile.

Când a avut sciatica aceea ce l-a făcut să sufere atât (pentru că mai există și astea, când trăiești, bolile, neputințele și rinitele), medicul i-a prescris câteva injecții cu morfină. Max, pe vremea aceea, dezaproba drogurile. Îi era teamă să nu se deprindă cu ele. Era atât de metodic încât păstrase cutia cu fiole și seringa într-un sertar.

Înainte de-a veni la odihnă aici, Max a pus această cutie la fundul servietei ticsite cu hârtii, de teamă să nu sufere, pentru că, de când viața îl dezgustă, a devenit foarte sensibil.

Infirmiera aduce masa de seară. Max nu are dreptul să citească ziarele. Această interdicție face parte din cură.

— Domnișoară, în ce zi suntem?

— Douăzeci și șapte noiembrie.

Ei bine, nu va mai exista o noapte de Crăciun la fel cu aceea de anul trecut, în restaurantul de lux, în mijlocul idioților acelora.

Max a mâncat cu poftă. Infirmiera se întoarce.

— E ora de culcare. Văd că ați mâncat bine. Arătați bine. V-ați făcut sănătos. Doctorul e mulțumit. Ne veți părăsi săptămâna viitoare și veți încerca să nu vă mai surmenați.

Stinge lumina de la căpătâi și pleacă. E o tânără amabilă care dă impresia că se interesează de bolnavii aceștia inutili pe care îi corcolește în zadar.

Max aprinde din nou lumina. Își aranjează halatul de-a lungul ușii, pentru ca nicio rază de lumină să nu se zărească din exterior.

După aceea se așază la masă. Își ia servieta, scoate din ea un carnețel și stiloul. Apoi scrie:

Las ceea ce posed fratelui meu. Rog să fie distruse hârtiile care vor putea fi găsite acasă la mine și să nu fie publicată nicio operă postumă. Înmormântare discretă. Mulțumesc. La revedere tuturor.

Max DUNANT

Cutiuța e aici, ca și seringa. Îi vine ideea să ardă acul, după aceea îl amuză această manifestare absurdă a instinctului de conservare. Umple seringa cu grijă. Una, două, trei, patru fiole încap în ea cu ușurință.

Se întoarce la pat, se culcă. În definitiv, viața are poate și părțile ei bune. Nu e prea târziu, la treizeci și șapte de ani, să cauți să fii fericit. Dar nu se pune problema să fii fericit fără Madeleine. Și-apoi, hotărârea a fost luată. Nu stă în obiceiurile lui Max Dunant să revină asupra hotărârilor. Acul îi provoacă durere. Întotdeauna a fost neîndemânatic. Un nerod de intelectual, asta era. E mai corect să stingă lumina.

E obligat să se culce odată cu găinile și lui nu-i e somn, la ora asta stupidă. În sfârșit, de data asta, s-a vindecat.

Există oare ceva de partea cealaltă? Sau poate că viața nu-i decât o glumă proastă, un accident al Cosmosului? Când era mic, mama îl ducea la biserică. Acolo a avut loc ceremonia primei împărtășanii. Existau, între Cer și el, niște cărți groase, cărțile unor savanți. Între viață și el de

asemenea au existat întotdeauna niște cărți groase. Păcat. Dumnezeule, ai milă de mine. „Tatăl nostru carele ești în Ceruri…”

Îi e somn. Adoarme, va muri. E absurd. O să strige după ajutor. Îl vor îngriji, vor opri mersul otrăvii. Dorește să trăiască. Viața e cu siguranță minunată. El o vede acum în întregime albastră, nu, roșie și aurie… Roșie și aurie… Roșie… Neagră…

XIII
Decembrie 1942
GEORGES ȘI MADELEINE

Trenul are trei ore întârziere. În mai multe rânduri, garnitura s-a oprit în plin câmp.

În vagonul-restaurant, unde se duce să-și ia micul dejun, Madeleine e strigată cu voioșie. E Georges Merlin care se întoarce de la Lyon. Vagonul din Geneva a fost atașat la Valence.

Amândoi privesc pe fereastră, când se apropie de Toulon. Spre La Seyne, se disting, în depărtare, suprastructurile unor vase. Accesul în Toulon este interzis persoanelor care nu sunt de acolo. O divizie S.S. circulă toată ziua prin oraș, etalându-și materialul modern, motocicletele duduitoare, carele-automitralieră în care oamenii bruni, în picioare, privesc fără expresie mulțimea îngrijorată.

Georges îi povestește Madeleinei că diviziile acestea sunt o capodoperă de propagandă. Îi scot în evidență atât pe Goebbels cât și Statul-Major. E circul Barnum al spaimei. În toate orașele ocupate unde victimele amenință să-și ridice capul, una dintre cele două divizii S.S., „Adolf Hitler" sau „Marea Germanie", își face apariția. Au fost văzute la Praga, la Saint-Nazaire, la Varșovia, la Belgrad, la Lille. Una dintre ele a sosit la Toulon, pe calea ferată până la periferie, unde a debarcat, pentru a-și face intrarea în oraș. La Rouen, de când cu ultimele atentate, un prieten al lui Georges reperase un motociclist însemnat cu o cicatrice mare pe obraz care trecea ca vijelia, pe bulevardul Boieldieu. Instalat pe terasa cafenelei Victor, acest martor l-a văzut pe același motociclist de douăzeci și șapte de ori între ora două și ora cinci.

La Saint-Raphaël, Georges o duce pe Madeleine să ia dejunul la braseria Excelsior. Ea îi spune că este în căutarea unui mijloc de a ajunge în Algeria; nicio îndoială că va fi nevoie de medici, acolo.

Georges îi destăinuiește că unul dintre prietenii lui va fi poate în măsură s-o ajute, dacă vrea să vină, marțea viitoare, să ia masa la Nisa.

Trenul local e ticsit de-o mulțime guralivă, amestecată cu soldați italieni purtând capele moi, garnisite cu pene. Sunt prost îmbrăcați și

lipsiți de disciplină. Georges afirmă că italienii așteaptă debarcarea cu tot atâta nerăbdare ca și francezii.

Războiul și-a schimbat direcția: debarcare americană în Africa de Nord, ofensivă a armatei lui Montgomery, care a eliberat Egiptul și care amenință Tripolitania...

La Sainte-Maxime, Sylvette a venit, cu Eude și Eléonore, s-o aștepte pe mătușa Madeleine. Atelajul poneiului e strălucitor, Sylvette radioasă. Cei doi copii poartă aceeași cămașă albă, aceeași cravată ecosez, același blazer albastru. Pantalonii scurți ai lui Eude și fusta Eléonorei sunt croite din aceeași țesătură gri.

Niciodată Sylvette n-a părut mai mulțumită, fericită că poate fi activă și utilă, între soțul ei, pe care îl tratează ca pe Bébel, cea mai micuță dintre fetițe, și liota asupra căreia domnește, blajină și autoritară. Fără îndoială că e un mare noroc să fi fost plămădită pentru a fi o femeie, o mamă. Tradiția ar dori totuși ca adevăratele „matrenae" romane să nu poarte pantaloni bej și nici canadiene cu aspect militar.

La intrarea pe domeniu, Madeleine clipește din ochi. Dinaintea grilajului, se află o santinelă înarmată!

— Da, spune Sylvette râzând, avem un colonel italian în pavilionul de vânătoare și o baterie în preajma vechiului donjon. Când Sigismond se întoarce acasă ori iese, e încântat de spectacol. Lucrul acesta îi îngăduie să-și imagineze, spune el, gărzile strămoșilor săi.

Când trăsura o ia pe alee, santinela prezintă arma.

— Sunt dresați, constată Madeleine.

— Oh! răspunde Sylvette, Jamain i-a angajat să taie pădurea. Nu se mai găsește mână de lucru.

Ducele așteaptă pe terasă, în costum de vânătoare, cu pipa în gură. Bébel se străduiește să decorticheze un scarabeu. Sigismond se ridică din șezlongul său și o sărută pe Madeleine.

— Ce fericire că apropierea Crăciunului te aduce din nou, spune el.

Apoi suspină.

— Bébel și cu mine te-am așteptat pentru gustarea de după-amiază. Ne e tare foame.

Madeleine cere vești despre Jeanne și despre micul Alain. Jeanne s-a făcut mai sociabilă de când a găsit o ocupație care s-o justifice în ochii săi. S-a angajat să pună în ordine biblioteca și arhivele castelului. Se pare că o pasionează istoria familiei Grandlieu. Când totul va fi în ordine la Plan de la Tour, Jeanne își propune să plece pentru a face același lucru la Grandlieu, în Gers.

— Și eu care o credeam bolșevică, spune ducele. Când colo, e un arhivist-paleograf!

Alain sosește mergând cu pași mărunți. Madeleine uitase cât de mult copilul acesta îi seamănă lui Gilbert. Are ochii gravi, tenul mat, fruntea bombată, precum și gesturile, precise și nepăsătoare ale lui Gilbert. Când Alain se așază la capătul mesei mari din sufragerie, Madeleine îl regăsește atât de intens pe Gilbert plecându-și ochii în farfurie, încât îi vine chef să plângă. Se apropie de Sylvette, care prepară tartinele, și o sărută. Sylvette pare uluită, dar, după o ezitare, zâmbește.

— Sper că vei rămâne multă vreme, doctore, spune ducele atacând feliile de pâine prăjită pe care a fost întinsă miere, avem mare nevoie de îngrijirile dumitale.

S-ar spune că nefericirea lumii a sucombat, asemenea unui talaz istovit, la zidurile domeniului. Sigismond vorbește de restricții, de privațiuni, de cartelă, însă bucătăria e îmbelșugată și îngrijită.

— Să te aprovizionezi la bursa neagră te costă o avere, i-a strecurat Sylvette la ureche Madeleinei, dar Sigismond e atât de dificil în ceea ce privește hrana și atât de ușor de mulțumit în ceea ce privește restul, încât fac sacrificiile necesare.

Și-a mai adăugat fără să fie convinsă:

— De altfel, alergăm spre ruină.

Lunea următoare, Madeleine pleacă într-o „călătorie amicală” promițând că se va întoarce la Plan de la Tour înainte de sfârșitul săptămânii. Odată ieșită pe poarta domeniului, se cufundă din nou în secol, în an, în zi. Desigur, cu toată prezența italienilor care te fac să te gândești la cele mai rele mostre ale armatei franceze din 40 (Sigismond îi numește bucuros „învingătorii noștri”), războiul e încă departe de

Provența. Mai puțin, fără îndoială, decât anul trecut. La Fréjus, necruțătoarele Stukas din Luftwaffe sunt alineate cu sutele.

La Saint-Raphaël, unde aviatorii germani colcăie, Madeleine regăsește ambianța adevăratei ocupații. Însă e uluită de tinerețea piloților.

La Nisa, are întâlnire la Cintra cu Georges Merlin. Cintra e un bar-cabaret, în fundul căruia se chinuiește o orchestră. Tineretul avut al Nisei și fauna cinematografică, încă numeroasă pe Coastă, se întâlnesc aici.

Georges și René s-au așezat într-un ungher întunecos. Madeleine îl recunoaște pe Corvin, omul acesta cu figura ciudată, părul stufos, fruntea îngustă, maxilarul inferior lat și privirea pătrunzătoare, care o cerceta insistent în timpul dejunului de la Beauvallon, acum aproape un an.

Georges e încântat, pentru că a „dibuit" un restaurant de bursă neagră, unde li se va oferi un „chiolhan dichisit". Aici „înfuleci" ca înainte de război, cu untul pe masă, afumătură de porc, antricoate groase ca mâna, cartofi prăjiți și clătite flambate.

De la întoarcerea ei în Franța, Madeleine nu aude vorbindu-se decât de mâncare. Fiecare desfășoară niște comori de ingeniozitate pentru a obține un ou sau o bucată de brânză, pe deasupra rațiilor pe cartelă. Doamnele cele mai trufașe au devenit prietenele intime ale băcanilor lor. Măcelarii sunt așteptați cu masa întinsă în castele. Totul a devenit monedă de schimb. Fericiții acestei lumi care nu pufnesc de indignare dețin o situație avantajoasă.

Georges o informează pe Madeleine că un litru de ulei se vinde cu o mie de franci pe sub mână, un pachet de țigări cu o sută de franci, un ou cu douăzeci de franci. Madeleine înțelege de ce e Sylvette atât de aferată și străbate întruna regiunea pe bicicletă sau cu „trăsurica pe două roți".

— Asta înseamnă, lămurește Corvin, că există mulți bani în circulație. Cele cinci sute de milioane pe care îi imprimăm noi (noi, adică Vichy) pentru Germania sunt deîndată puși iar în circuit. Averi enorme se clădesc pe nenorocirea generală – cei care vând germanilor și traficanții de bursă neagră. Iar acești noi îmbogățiți se grăbesc să cheltuiască banii, în care nu au nicio încredere. Numai că nu găsesc nimic de cumpărat.

De unde o creștere nesăbuită a prețurilor la mărfurile rare și o oscilație nebună care amintește de Directorat.

— Credeți oare, întreabă Madeleine, că mergem spre faliment?

— Nu, pentru că războiul îi costă pe aliați mai mult de cinci sute de milioane pe zi. Inflația lor o depășește pe a noastră.

Madeleine îi împărtășește lui Corvin dorința de a se duce în Algeria, pentru a obține acolo un post de medic în armată. Corvin o studiază cu privirea lui pătrunzătoare.

— Sunteți gata, întreabă el, să vă expuneți unui risc? De exemplu, să ajungeți în larg la bordul unei bărci de pescuit, pentru a vă îmbarca pe un submarin?

— Evident, răspunde Madeleine.

— Ei bine, cred că lucrul va fi cu putință.

Corvin vorbește după aceea despre îngrijorarea care se simte la germani. Rușii au lansat, pe frontul din Sud, o ofensivă care pune în mișcare niște resurse nebănuite. Încearcă să elibereze Stalingradul printr-o manevră dublă. Dacă germanii nu se repliază (fără îndoială pentru că Führerul a spus în discursul său din octombrie că Stalingradul va fi luat) și dacă cele două armate rusești ajung să facă joncțiunea, nemții se expun unui dezastru militar. Totuși, Corvin nu prevede sfârșitul războiului. Fiara rănită de moarte va deveni feroce. Împușcările de ostatici, deportările, torturile se vor intensifica, având complicitatea oamenilor puși în alternativa victoriei germane sau a spânzurătorii. Cea mai gravă problemă este aceea a rechiziționării mâinii de lucru. Care nu va întârzia să ia caracterul unei adevărate mobilizări. Oamenii valizi din Europa aservită vor fi duși să muncească în Germania.

Când se despart, în pragul hotelului Plaza unde a tras Madeleine, René Corvin îi spune:

— Vă voi trimite un cuvânt semnat unchiul Marcel, fixându-vă o întâlnire. Până atunci, dacă ascultați radio Londra, ca toată lumea, și dacă veți capta un mesaj care sună astfel: „Morcovii sunt fierți”, să fiți gata.

Întoarsă la Plan de la Tour, Madeleine o găsește pe Sylvette cufundată în pregătirile pentru pomul de Crăciun. A și trecut un an din ziua când

Madeleine o privea agitându-se la fel, aranjând ghirlande și fire de beteală.

— Avem cele mai mari necazuri cu lumânările, spune dezolată Sylvette. Ce fericire că mi-au rămas de anul trecut.

Păstrează accesorii și figurine din ceramică provențală ale ieslei în cutii mari și le scoate ca pe niște comori.

— Cât despre jucării, ce mi-ai adus cu tine de la Nisa?

Madeleine avea o listă lungă, cu care s-a descurcat cum a putut mai bine. Sylvette cercetează cu nerăbdare această recoltă incompletă. Două kilograme de ciocolată trimise de Georges Merlin îl umplu de bună dispoziție pe duce.

— E un prieten prețios, spune el. Sylvette, ai să-l inviți la cină. Grație lui, vom mânca și anul acesta o adevărată buturugă de Crăciun.

Sylvette calculează partea fiecăruia din această mană cerească neîndestulătoare. Madeleine renunță să-i mai explice că în plin vălmășag, lipsa de bomboane și de lumânări e răul cel mai mic. Sylvette ar repezi-o în stilul ei:

— Dacă vot fi cu câteva lumânări mai mult în pomul meu de Crăciun și dacă Bébel va primi calul mecanic pe care i l-a cerut lui Moș Crăciun, asta nu va întârzia victoria cu niciun minut, ar spune, cu logica ei nedezmințită.

În afară de liota ei, Sylvette are și alte griji. Banii nu mai ajung spre a alcătui colete corespunzătoare pentru prizonierii pe care-i are în sarcina sa, pentru a-i îmbrăca pe noii născuți din Plan de la Tour, din Grandlieu-en-Gers, sau pentru a le supraalimenta pe femeile însărcinate. Liota ei înseamnă în realitate mai multe sate de care se simte responsabilă, ducesă și suzerană, lacomă și exigentă pentru cei pe care îi protejează, indiferentă față de alții.

Ducele, înveselit la ideea că a găsit grație italienilor o nouă sursă de tutun pentru pipa lui (dizolvarea armatei și dispariția tutunului de trupă îl cufundaseră într-o încurcătură nemiloasă), caută colinde de Crăciun în cutia cu discuri.

Ajunul Crăciunului e asemănător cu acela de anul trecut. Totul se desfășoară după același ritual: așezarea încălțămintei copiilor, Sylvette care-l fixează pe moș Crăciun de cea mai înaltă creangă.

Doar că nu mai are loc liturghia de noapte din cauza camuflajului. Iar Madeleine nu a primit nicio scrisoare de la Jean. N-a primit știri de la el de câteva săptămâni. Împreună cu armata lui Montgomery, e angajat în bătălia din Tripolitania. Pe deasupra, dacă a sosit cumva o scrisoare, la Geneva, i-o vor trimite oare? Scurtele scrisori ale lui Jean, ca răspuns la scrisorile ei lungi și obositoare (cât e de greu să nu spui prea mult și totuși să spui destul!), au devenit rațiunea ei de a exista.

La întoarcerea de la slujbă, care are loc la ora cinci, Sylvette, Madeleine, Jeanne și Eléonore (care în primăvară va lua parte la ceremonia primei împărtășanii) îl găsesc pe ducele de Grandlieu pradă unei agitații neobișnuite.

— Amiralul Darlan a fost asasinat la Alger!

După ce le-a comunicat această știre care-l apăsa, Sigismond își află din nou pofta de mâncare.

Georges și Gabrielle Merlin au fost invitați la cină. Sosesc pe motocicletă, Georges ducându-și soția în crupă, ca în romanele cavalerești.

După cină, toți se adună în jurul aparatului de radio. Madeleine tresare când aude crainicul spunând: „Morcovii sunt fierți”.

În momentul plecării, Georges Merlin o reține.

— Apropo, îi spune el, unchiul Marcel îți va face o vizită poimâine, către ora optsprezece, la hotelul dumitale, la Nisa.

Îi strânge mâna, cu un surâs amabil. Foarte încet, îi șoptește:

— Călătorie plăcută!

Corvin vine la întâlnire. Cinează împreună la *Ballon d'Alsace*. Madeleine a luat cu sine un geamantan destul de greu, pe care Corvin îl cercetează cu dezaprobare. Dar se resemnează și amândoi iau ultimul autocar spre Monte-Carlo, ticsit de jucători. (De la ocuparea Coastei de către italieni, cazinoul de la Monte-Carlo a rămas deschis și o sumedenie de amatori se grăbesc într-acolo.) Ei coboară la Beaulieu. Corvin duce geamantanul. Trebuie să străbată pe jos un traseu destul de lung, în

noaptea întunecoasă, până în vecinătatea vechiului domeniu al regelui Belgiei. Corvin trebuie să fi reperat drumul care duce la golful Passable, pentru că nu ezită. Din când în când, schimbă valiza în mâna cealaltă.

Pe o scară îngustă, coboară spre un mic dig.

— Există un post de pază italian la bateria din Parc, spune Corvin. Va trebui depășit capul Ferrat cu ajutorul vâslelor.

Un vas de pescuit se balansează, pe care se disting niște siluete. René fluieră. Unul dintre oameni se ridică. Apa clipocește. Ținând-o pe Madeleine de mână, René a ajuns până la înălțimea vasului.

— Nu vă așteptam decât pe dumneavoastră, spune marinarul.

Corvin strânge brațul Madeleinei, înainte de a o ajuta să sară în ambarcațiune. Omul o apucă în brațele sale și o așază în spatele lui, după aceea Corvin îi trece geamantanul.

Numaidecât, omul începe să vâslească greoi și totul dispare în întuneric.

Madeleine stă așezată în fundul bărcii, alături de un bărbat înfășurat într-un pardesiu gros. Distinge cinci sau șase umbre în jurul lor.

După trecerea unui răstimp care ei i se pare nesfârșit, marinarul își strânge vâslele în barcă și pune motorul în funcțiune. Barca saltă pe valurile scurte. Vântul se năpustește în mantoul Madeleinei, care se înfioară.

Nimeni nu vorbește. Nu se aud decât clipocirile valurilor și eșapamentul bătând regulat al motorului.

— De-abia acum e mai neplăcut, spune marinarul.

Din minuscula cabină unde e închis motorul, omul scoate un felinar de vânt pe care se apucă să-l aprindă, ferind flacăra chibritului între palmele sale greoaie.

Curând felinarul de vânt strălucește. Marinarul îl așază pe acoperișul cabinei și-l ține cu o mână. Încetinește viteza. Motorul dă rateuri, zbârnâie când vasul atacă valuri mai agitate.

La dreapta, un firișor de lumină străpunge noaptea, după aceea se stinge.

— Avem noroc, spune omul. N-a fost prea greu. E drept că eu cunosc toate dedesubturile pe-aici.

Deschide felinarul de vânt și suflă pentru a-l stinge. Curând, Madeleine zărește, în întuneric, o umbră mai întunecată. Șalupa vine să se alinieze de-a lungul submarinului. Silueta unui bărbat stă imobilă pe pasarelă. O altă siluetă țâșnește din tambuchi. Cei șase călători, valizele, trec din mâinile marinarului în cele ale matrozilor.

După aceea mica șalupă face volta și se îndepărtează.

Madeleine coboară scara abruptă. Clipește din ochi în fața ofițerilor francezi care o primesc.

XIV
Decembrie 1942
VALENTIN

O izbitură surdă, apoi un geamăt prelung, ca și cum vasul, atins în părțile sale de sub linia de plutire, ar fi strigat după ajutor. Valentin se gândește: „Torpilat”. Rana de pe față începe imediat să-l doară. *Batavia* se cabrează ca un animal rănit și Valentin îi ascultă respirația gâfâitoare. La babord în față, o flacără țâșnește, ca un gheizer, urcă în noapte și cade din nou în scântei.

Petrolul arde într-unul dintre rezervoare.

Un al doilea șoc îl face să se clatine pe omul de la cârmă. Locotenentul și radiotelegrafistul țâșnesc din întuneric.

— S.O.S.! Bărcile la apă! ordonă Valentin.

Batavia în flăcări luminează marea. Flăcările cuprind puntea și centrul vasului. Limbile mângâie o balustradă și înaintează cu precauție.

Valentin încearcă să distingă restul convoiului, însă petrolul în flăcări îl orbește. Radioul pârâie, de la vapor la vapor. Focul șovăie peste armătura de oțel, apoi, pentru că vaporul a schimbat ușor capul, se cațără către prova. Se leagănă peste armătura de tablă pe care încearcă s-o deformeze. Mirosul de metal încins e dezgustător.

Marea e destul de agitată, din cauza vântului dinspre est-nord-est, dar fără să fie mânioasă.

— Stop peste tot, spune Valentin în tubul acustic.

După aceea, când vasul și-a pierdut viteza, reia:

— Înainte, încetișor. Verificați tambuchiurile. Instrucțiuni de incendiu. Fiți gata să părăsiți bordul.

Primele bărci coboară de-a lungul scripeților. Valentin îi spune omului de la cârmă:

— Filează după val, înțelegi? Nu se mai pune problema să ținem capul...

— Da, domnule comandant, răspunde Van Houten fără a se neliniști.

S-ar spune că e o scenă de noapte pusă la punct pentru filmare și fals luminată de niște proiectoare monstruoase.

Explozia rezervorului din față-babord face nava să se ridice. În față-tribord, flăcările se înalță din ce în ce mai sus. Focul s-a pornit la teuga din față.

Secundul și ofițerul mecanic sunt aproape de Valentin.

— Totul e pregătit, domnule comandant. Cazanele stinse. Etanșeitatea perfectă. Curentul tăiat.

Primul locotenent ordonă îmbarcarea echipajului.

— Aveți știri de la convoi?

Radiotelegrafistul apare din nou, exact pe replică.

— Convoiul își continuă drumul, domnule comandant. Ni se lasă un contratorpilor pentru a primi echipajul.

Valentin ezită. Dacă ar izbuti să mențină focarul către pupa, atunci poate că incendiul nu s-ar întinde atât demult încât să încălzească la roșu tablele celorlalte rezervoare.

— Van der Stuefel, îi spune Valentin ofițerului mecanic luând bara cârmei din mâinile lui Van Houten, uită-te bine la foc. Îl țin sub vânt. Dacă slăbesc strânsoarea...

Valentin răsucește bara. Gardul de flăcări oscilează, ezită, după aceea sare spre dunetă ca la asalt. Valentin întoarce bara la loc numaidecât.

— Vezi, Van der Stuefel?

— Da, domnule comandant.

Un val mare se cațără de-a lungul *Bataviei*. Valentin răsucește ușor bara. Se vede spuma albă sărind la asaltul flăcărilor. Din această cauză, se produce un trosnet formidabil.

— O treabă de infern, spune locotenentul Bogaert.

— Bogaert, spune Valentin, urcă pe torpilorul american cu echipajul. Cere să patruleze în jurul nostru, până în zori. Eu rămân la bord ca să țin bara.

La o zguduitură, cei trei oameni cad unii peste alții. Spatele țâșnește din apă și vaporul se cufundă spre babord-față, ca pe o enormă basculă.

— Apa intră în rezervor, spune Valentin ridicându-se în picioare.

Se apucă de bară, pe care timonierul o menține cât poate mai bine și redresează vaporul.

— Marea ține cu noi, mormăie Valentin. Nu uita să spui tot ce s-a petrecut, Bogaert.

Secundul face o mișcare, însă Valentin continuă:

— Van der Stuefel, n-am niciun ordin să-ți dau. Evacuarea e necesară în caz de incendiu. Cu toate acestea, dacă aș fi avut un pic de presiune, m-ar fi ajutat grozav să țin la bară.

— Cobor, domnule comandant, răspunde Van der Stuefel. Păcura asta americană e gigea. O să pornim îndată la un sfert de turație.

— Și eu la fel, aș vrea să rămân, domnule comandant, propune Bogaert cu jumătate de glas.

— Nu. Dumneata trebuie să raportezi.

Radiotelegrafistul apare pe dunetă, care se înalță ca un turn cățărat în spatele petrolierului, pe deasupra camerei hărților, a cabinei căpitanului, a postului de T.F.F. – mic apartament care domină puntea întâi și de unde se coboară, pe o scară în spirală, spre careu și spre cabinele celorlalți ofițeri.

— Torpilorul va rămâne, domnule comandant, spune radiotelegrafistul. Îmbarcă echipajul. Cu toată hula, ei speră să salveze pe toată lumea, mulțumită torței noastre.

— Numai dacă ticălosul ăsta de neamț n-o să ne trimită o a doua bomboană, spune Valentin, punându-și mâna streașină la ochi pentru a privi marea, și neagră, și albă. Nu se poate spune că respectăm camuflajul.

O nouă flacără țâșnește din față. Îi urmează o explozie. Vaporul împunge cu nasul în jos.

— Al treilea rezervor, spune Valentin.

— Domnule comandant, cred că ați face bine să veniți, spune Bogaert.

O bătaie regulată de motor urcă, liniștitoare. Clopotul sună tremurat.

— Executat, domnule comandant. Pentru moment pompele cu injecție par să sugă.

— N-o să se poată spune că n-am văzut totul până la capăt, conchide radiotelegrafistul, un flamand rozaliu și vesel, cu o față rotundă.

Valentin desprinde tubul, cu o mână:

— Van der Stuefel... Înainte, două sute, dacă vrei.

Pune tubul la loc și îi spune lui Bogaert:

— Du-te, Bogaert.

Se uită la omul de cart care nu s-a clintit, lipit de geam, cu o mână pe bara pe care o manevrează Valentin.

— Și tu la fel, Van Houten.

— Scuzați, domnule comandant, răspunde Van Houten, cartul meu nu s-a terminat.

Pentru oamenii aceștia e cât se poate de simplu.

— Dacă-i așa, răsucește-mi o țigară, Van Houten, spune Valentin.

În fundul vasului, Van der Stuefel supraveghează manometrele, verifică presiunea uleiului, menajează forțele animalului rănit. Se află singur de tot, dinaintea ceasornicăriei sale complicate. Manipulează butoanele, controlează cadranele.

La bara cârmei, Van Houten.

— Drept înainte, Van Houten. Încearcă să îmbarci puțin pe la babord, însă nu prea mult.

Prova e abia puțin deasupra nivelului apei, în așa măsură încât îți face impresia că flăcările țâșnesc din mare.

— Ei! Hei! Radiotelegrafist! Încearcă să ceri punctul. N-ar fi rău să ne putem îndrepta spre Algeria.

— Dumneavoastră nu vedeți, glumește Van Houten, că ne-am trezit la Marsilia cu tot petrolul ăsta pentru friți?

— Doamne Dumnezeule, Van Houten, nu mai vorbi întruna și rămâi sub vânt.

— Direcția, domnule comandant, anunță radiotelegrafistul.

— Cobor, răspunde Valentin. Van Houten, tacă-ți gura și fii atent la vânt.

Sunt patru, în mijlocul întunericului, al mării și al focului.

Când Valentin urcă din nou pe dunetă, e vesel. Data trecută, se afla pe fundul mării, fără să fi avut răgazul să zică „uf”. Și era marea înghețată din fiordurile Norvegiei. Aici, e Mediterana, iar el se află încă deasupra.

Îi dă lui Van Houten o centură de plută pe care a adus-o cu el sus.

— Trage asta pe tine, Cacao.

Lui Van Houten i se spune „Cacao”, în glumă.

Ce mai baftă, să fi traversat atât de bine Atlanticul, să fi trecut Gibraltarul și s-o încurci la câteva sute de mile de coasta Algeriei.

— Radiotelegrafistul s-a dus la aprovizionare, spune Valentin.

Apoi desprinde tubul acustic.

— Van der Stuefel, se cufundă prea mult din față. O să navigăm cu mașinile din spate ca să ajungem la Alger, dacă e posibil, mă urmărești? Am să încerc să fac volta.

— Obosesc, răspunde Van der Stuefel.

— Menajează-te.

— Fii gata să faci volta. Van Houten, fără să joci tananica. Acum se cunoaște cine-i bun timonier.

De ce se simte Valentin mulțumit ca un licean care face o glumă bună? Pur și simplu pentru că se află pe un vapor (care arde ce-i drept) și nu pe fundul mării.

— Gata, Van Houten? întreabă Valentin desprinzând tubul. Atenție, Van der Stuefel. Încetinește.

Mașinile tac, dedesubt. Vasul continuă să meargă în virtutea inerției.

— Atenție, Van der Stuefel, reia Valentin trăgând bara către sine.

Vaporul se întoarce și focul se azvârle pe dunetă, ca un animal sălbatic. Crede că a pus mâna pe pradă. Atacă ferestrele, le linge cu miile sale de limbi roșii. Valentin face un pas îndărăt și închide ochii.

— Înapoi încetișor, Van der Stuefel. Înapoi două sute.

Vaporul are ruliu, lovit din flanc de un talaz și scoate un geamăt. Focul își croiește o cale nouă. Flacăra enormă pe care a lansat-o nu era decât o avangardă. Acum, începe să se târască de-a lungul rezervoarelor.

— Doamne Dumnezeule, spune Van Houten.

— Înapoi cu toată viteza, Van der Stuefel, comandă Valentin.

Zgâlțâit de un ruliu nepotrivit, scuturat de pulsațiile nervoase ale mașinilor, vaporul se întoarce. Un talaz care sosește de departe e cât pe ce să-l înghită. Însă Valentin îl evită.

Plin de o nouă speranță, incendiul înaintează către inima navei, împins de vânt. Ascultător față de Van dor Stuefel, *Batavia* începe să dea înapoi.

— Întoarce puțin bara la stânga, Van Houten.

După aceea, prin tubul portavoce:

— Încetinește, Van der Stuefel.

Acolo, jos, mașinile gâfâie. Nava se expune la vânt. Incendiul dă înapoi în dezordine, respins către rezervorul care a ars cel dintâi și care este sub apă.

— Înțeles, domnule comandant, spune Van Houten, ăsta e un contrafoc.

— Ține bine în vânt, Van Houten.

Radiotelegrafistul apare, aducând niște sandvișuri enorme, o sticlă de bere și una de șnaps.

— Bună idee, spune Van Houten.

Valentin împarte cu el.

— Fă la fel pentru ofițerul mecanic și la fel pentru tine. După aceea, ai să mă ții la curent cu poziția.

Etrava e dedesubtul nivelului apei, care năvălește în rezervoare și iese din nou, învârtejindu-se, pentru a se abate, cu bășici mari, pe punte.

— Îmi face impresia că se scufundă, spune Valentin, mușcând din sandvișul lui cu salam.

Incendiul scade văzând cu ochii în cele două rezervoare de la tribord. Sub rafale de vânt se lasă în jos un fum înțepător și funingine aprinsă.

La fiecare val care trece, elicele, învârtindu-se în gol, se ambalează.

— Ar fi bine să nu se schimbe vântul, mormăie Valentin. Ciudat sistem de a naviga.

Se freacă la ochi cu surprindere și își strivește nasul de geam. Să fie oare un reflex al apei luminate de incendiu? I se pare că întunericul e mai puțin dens. Sare pe pasarelă. I se taie răsuflarea și începe să tușească. Funinginea i se lipește de față. În dosul geamului, Van Houten face haz.

Valentin, în ciuda faptului că are mutra neagră dintr-odată, e mulțumit. Dincolo de această murdărie, sunt zorii de zi. Se întoarce pe dunetă și desprinde tubul.

— Merge, cu pofta de mâncare, Van der Stuefel?

— Obosesc tare, domnule comandant. Sper că nu-i prea departe coasta!

Valentin îl strigă pe radiotelegrafist.

— Ei! Hei! Radiotelegrafist! Anunță că focarele de incendiu sunt aproape stinse, rezervoarele din spate salvate. Dar că navighez în marșarier și că am apă dedesubtul punții, pe un sfert din bastiment. Ar trebui să fie remorcat până la coastă. Înțeles?

— Da, domnule comandant, emite radiotelegrafistul, cu gura plină.

Valentin bea o înghițitură mare de șnaps și-i trece sticla lui Van Houten care o suge.

— Mă duc în expediție către spatele care e fața, Van Houten. Ține bara bine și ferește de foc.

Aproape că nu se mai văd ieșind flăcări din rezervoarele sparte la tribord, ci numai o licărire care se întinde în jurul vasului și atârnă sub formă de funingine, în franjuri. Rezervorul de la babord trebuie să fie inundat. Puntea din față e sub apă.

Din cauza vântului și a înclinării, Valentin are mult de furcă până să ajungă la pupa. Trebuie să se agațe de balustrade și să se cocoațe pe genunchi. Când iese din nor, s-a făcut ziuă.

Ajuns în culmea pupei. Valentin își dă seama de efortul pe care îl face *Batavia* pentru a înainta, metru cu metru, cu o cocă pe jumătate verticală. Cățărându-se pe balustradă, vede chila, stropii de val duși de vânt, care se învârtejesc în jur, o elice care înșfacă puțină apă în trecere, cu lăcomie.

Valentin scrutează orizontul. Torpilorul, către nord, aproximativ la trei sute de metri, înaintează, în ralantiu, prin hula care îl clatină.

— Pesemne că ăștia mă blestemă, se gândește Valentin.

În patru labe, coboară din nou spre față. Vasul primește o izbitură la fiecare talaz ceva mai puternic și geme.

Când ajunge la mijlocul bastimentului, pe punctul de a dispărea în norul de fum. Valentin aude un zbârnâit, pe cer. Asta mai lipsea! Un avion torpilor și s-a isprăvit, în mod mașinal. Valentin își fixează centura de plută, încearcă să vadă ce se petrece acolo, sus. Gesticulează. A văzut, sub aripa celui dintâi, drapelul înstelat. Se cațără pe pasarelă și se strecoară pe duneta în pantă, unde Van Houten supraveghează apa care curge pe punte.

— Hei! Sunt americani!

— Suntem în largul Algerului, spune Van Houten. Remorcherele sunt pe drum.

— Radiotelegrafist! strigă Valentin.

— Domnule comandant?

— Du-i jos o sticlă de șnaps ofițerului mecanic Van der Stuefel.

Apoi desprinde tubul acustic.

— Van der Stuefel, flăcăule, te invit în seara asta să facem un tur prin Casba. *Travadja, la muker! Travadja bono!*

XV
Ianuarie 1943
JEAN ȘI MADELEINE

Pentru a ajunge de la Alger la Tripoli, scrisoarea Madeleinei a făcut o călătorie lungă. Scrisoarea îl informează pe Jean că Madeleine e la Alger. I s-a încredințat organizarea unui serviciu la noul spital militar. După ce a traversat Mediterana, este încă departe de Jean, germanii ocupând Tunisia cu complicitatea bey-ului.

Jean sare în sus. Considera această misiune ca pe-o corvoadă. De acum înainte i se pare plină de atracții. Traversează câmpul de aterizare alergând, pătrunde ca un bolid în baracament și e cât pe ce să-l răstoarne pe colonel în pragul biroului său.

— Domnule colonel, această misiune...

— Râzi, de voie, de nevoie. Dumneata știi englezește. Și-apoi, obiceiurile dumitale de ziarist și de călător îți vor da o oarecare dezinvoltură, pentru a-l asista pe colonelul Bouchart.

— Când sosește, domnule colonel?

— Iată-l, răspunde colonelul Thomas, arătând pe cer un punct abia perceptibil.

Chiar dacă misiunea nu va rămâne decât un ceas la Alger, pentru a face plinul de benzină, Jean o va revedea pe Madeleine.

Trei ani și jumătate s-au scurs. Și ce ani! După ce a sărit din trenul care lua viteză, s-a întors, iar ea nu era în ușă. Ultima imagine a Madeleinei e fața ei foarte apropiată. Închisese ochii, atunci când a sărutat-o.

„Ei bine, bătrâne, în primul minut ai să fii grozav de stânjenit."

Ce fel de femeie e ea acum, trecând prin acest laminor al războiului, în Geneva cea molcomă și puritană? Pentru a stabili cu precizie „climatul" Madeleinei, ar trebui să-i recitească scrisorile. Dar ele sunt împrăștiate în bucățele, în cele patru vânturi ale lumii.

La Alger, îi va telefona, așa cum o făcea altădată, când traversa Parisul între două reportaje.

— Alo! Madeleine? Jean Breuil. Bună ziua!

Jean nu mai privește viața cu scepticismul naiv (de care era atât de satisfăcut), al unuia la care „nu se prinde". Simula o desconsiderare superioară față de specia umană, *homo barbarus* ori **barbosus** mai curând decât *sapiens*... Dar a întâlnit eroismul, renunțarea devenită monedă curentă. Jean profesa, prin contrast, un respect civilizat față de individ. Și iată că individul nu mai are nicio importanță. Jean simula un dispreț indulgent față de Republică, această fată bună de moravuri ușoare. Acum, e plin de o dragoste exigentă pentru Franța, pe care trebuie să o recucerească. Pretindea că ar fi asistat, ca reporter cinematografic, la multe războaie și ignora totul despre războiul care l-a prins în clește.

Madeleine a fost primită de către un general-medic american care i-a dat să organizeze un pavilion. În primele zile, efortul fizic i-a fost penibil. Dimpotrivă, moralul i s-a însănătoșit, și-a regăsit autoritatea.

E încă și mai singură la Alger decât la Geneva, cu toată simpatia pe care i-o oferă cu dărnicie medicul șef, un om cumsecade cu ochelari, care seamănă cu unul dintre actorii din *Doamna și vagabondul*.

Muncește foarte din greu, pentru că totul trebuie improvizat sau cerut. Seara, cade epuizată în pat și doarme două sau trei ore înainte de-a se scula din nou pentru a-și face toaleta.

Astăzi după-amiază, s-a întors devreme, pentru că medicul șef Harrison, găsind că arată rău la *lunch*, i-a ordonat să se odihnească până luni.

Cumsecade om Harrison, ascunzând o privire ageră în spatele ochelarilor și arătând niște dinți lungi, auriți, cu prilejul fiecărui zâmbet!

Sună telefonul. Madeleine întinde mâna și ridică receptorul spânzurat de perete.

— Alo! Madeleine? Aici Jean. Bună ziua. Ești liberă pentru cină?

Madeleine nu înțelege numaidecât. După aceea un val de sânge îi năvălește în cap.

— Alo! spune ea cu gâtul uscat.

— Alo! Alo! (Madeleine recunoaște vocea lui Jean și inima începe să-i bată.) Era o glumă, Madeleine. A reușit oare?

— Dumneata ești? Unde ești?

Are timp să-și dea seama că e stupidă.

— La hotelul Aletti, în hol. E un palace algero-american...

Apoi explodează:

— Madeleine! Aștept întâlnirea asta de trei ani și jumătate. Te voi aștepta încă cinci minute, dar nu mai mult.

— Cobor, are puterea să răspundă Madeleine.

În geamantan, are niște ruj de buze, pe care îl folosește atât de rar, încât acest dar de la Sylvette datează de la Crăciunul trecut.

Dacă-și scoate ochelarii, îl va descoperi oare pe Jean în marele hol plin de ofițeri americani care umblă de colo-colo cu atitudini zgomotoase de liceeni în recreație? Ce rochie să-și pună? Din zi în zi, și-a amânat vizita la coafor, la manichiuristă.

Hainele, bucată cu bucată expulzate din valiză, se așternpe pat și pe carpetă. Madeleine se mustră cu asprime. Pentru ce să vrei să pari altfel decât Madeleine cea dinainte de război, atât de puțin cochetă? Cu stângăcie, se agită în fața oglinzii. Nasturii nu vor să se încheie. Și pe urmă trebuie să-și pună alți ciorapi, pentru că un ochi a scăpat adineaori, la spital. Din fericire, și-a adus aminte exact în clipa când să iasă.

Rezemat în coate de tejgheaua mare de la recepție, Jean se scaldă în acest du-te-vino-zgomotos al holului. Crucea de război franceză cu șase palme și *distinguished service order* îi face să clipească din ochi pe ofițerii americani, care trec și-l salută. Jean ar dori să se gândească la orice, numai să scape de emoția care îl face să tremure ca un licean la prima întâlnire.

Fiecare zdrăngănit al ascensorului îl face să tresară. Timpul trece atât de încet, încât siguranța pe care și-o fabricase îl părăsește. A devenit oare sălbatic cu-adevărat pentru ca hărmălaia asta și luminile civilizației să-l îmbete în asemenea măsură?

Un ofițer american se apropie de el.

— Ofițer de legătură al celei de a 8-a armate, nu-i așa?

— Da, domnule colonel.

— Unde e colonelul francez care a cerut să mă vadă, te rog.

— Colonelul Bouchard, domnule colonel. Am venit împreună de la aerodrom.

Tocmai în această clipă Madeleine coboară scara. Se oprește pe o treaptă.

— Vă așteaptă în salon, domnule colonel.

Jean, în timp ce răspunde, o cercetează pe Madeleine. Nu-și amintește să fi fost atât de zveltă. Ea clipește din ochi, poate la fel de neliniștită și dezorientată ca și el. Cel puțin, Jean așa speră.

— Respectele mele, domnule colonel.

Înaintează spre ea.

— Bună ziua, Madeleine.

Ar fi trebuit să-și păstreze ochelarii. Ezită, coboară ultimele trepte, îi întinde mâna. Jean observă că are ruj pe buze.

— N-am întârziat să răspund la apel, spune el zâmbind.

Madeleine așteaptă să vadă cuta ivită în colțul buzelor, adânciturile întunecate de sub ochi, licărirea din privire.

— Nu crezi că un scotch ne-ar prinde foarte bine? reia Jean după o clipă de tăcere.

Are chef s-o apuce de umeri și s-o sărute, ca în gara din Lyon.

Nu i-a auzit încă sunetul vocii. O ia de braț, ca altădată, cu acea autoritate pe care ea n-a uitat-o.

— Ești același totuși, spune ea în sfârșit.

— Oh! Cine poate să pretindă a fi același, după trei ani și jumătate și mai cu seamă după acești ani? În sfârșit, în anumite zile, după unele semne care nu înșală, mă mai recunosc încă.

O privește în ochi, așezată acum pe un taburet înalt.

— Și dumneata?

— N-am mai avut știri de la dumneata încă din noiembrie, evită Madeleine întrebarea.

— Au avut loc în sinea dumitale schimbări mari de-atunci încoace? insistă el. Cât despre mine, am fost întotdeauna sceptic în legătură cu teoria mutațiilor bruște.

În sfârșit, Madeleine râde. Căldura barului, whisky-ul, prezența lui Jean – această nouă obișnuință, atât de repede contractată, a prezenței lui Jean – i-au risipit jena.

Mai târziu, Madeleine se află în fața lui, într-un colț al restaurantului puternic iluminat. Își povestește evadarea sa romantică din Franța. Cu o aviditate de exilat, Jean cere vești de-acolo. Îi spune cât de mult suferă combatanții pentru că nu simt sub picioarele lor pământul natal, pentru că nu respiră aerul țării.

Madeleine regăsește în acest cuvinte accentul ultimelor scrisori, acea duritate a oamenilor care înfruntă moartea. Roșește gândindu-se la fratele ei Michel, la tatăl ei, care, la Paris, prezidează un comitet de luptă împotriva bolșevismului.

Jean îi vorbește despre camarazii lui, despre Joe, despre Valentin, care fac războiul undeva în lumea largă, fiecare cu mijloacele de care dispune.

Pe străzile întunecate din cauza apărării pasive, Jean o conduce înapoi la hotelul Aletti. Dinaintea hotelului, o santinelă face de gardă, având pe cap o cască asemănătoare ligheanului de bărbierit al lui don Quijote.

— Ei bine, spune Jean încercând să se lepede de tristețea ce-l cuprinde, plec mâine dimineață în zori.

Madeleine nu răspunde nimic.

— Consider că o întâmplare fericită mi-a acordat această seară, continuă dânsul.

Apoi, după o clipă de tăcere, îi ia mâna.

— Oare chiar, întâmplarea? E încă unul dintre acele cuvinte pe care oamenii le-au inventat pentru a încerca să exprime ceea ce nu înțeleg.

În timpul cinei, a fost perfect la largul său, ca și cum ar fi cinat în fiecare seară cu o femeie într-un restaurant elegant. La un moment dat, Madeleine i-a surprins privirea. Jean a întors capul.

Totul ar deveni simplu, dacă ar iubi-o. E atât de aproape de ea. N-ar trebui să facă decât un gest ca să-l atingă.

Jean reia:

— Sper că vom trece din nou în curând prin Alger. Voi încerca să obțin o permisie. N-am cerut niciodată. Unde s-o fi petrecut?

A uitat oare de sărutul din gara Lyon sau o va lua în brațe?

— N-am să-ți spun că sunt mulțumit pentru că te-am întâlnit, sau că scrisorile dumitale mi-au fost mai scumpe decât ai putea să crezi. Dar când scrisorile dumitale lipseau, am apreciat rolul, menționat în toate cărțile de război, pe care îl deține vagmistrul poștaș.

Și are un râs repede întrerupt.

— Pe curând, Madeleine.

Ea ar dori să-l rețină. Dar el a dispărut în întuneric.

XVI
Ianuarie 1943
JOE

De cinci luni de când se află în India, Joe nu și-a cruțat forțele. A fost văzut urcând Gangele, către izvorul unei afaceri delicate, și anchetând la Baghalpur, la Patna, capitala Baharului, la Banares, orașul sfânt al cetății diamantelor, unde fiecare dificultate este agravată de chestiunile de castă și de problemele religioase.

A putut să admire ibișii sacri, să rămână uimit la spectacolul dervișilor saltimbanci, să-i chestioneze pe anumiți funcționari de rea-credință. La Allahabad, a fost atras într-o cursă, unde niște indivizi cu pielea galbenă au tras asupra lui, aproape pe sub nas. Casca lui de plută a fost sfâșiată, exact în vârf, de un glonte de mare calibru. Niciodată Joe nu se felicitase, mai înainte, pentru faptul că nu-i mai înalt cu câteva degete. La Kahnpur, a pierdut urma agitatorilor, cumpărați de către japonezi pentru a instiga la o insurecție antiengleză în Partidul Congresului.

Obosit după ce a făcut atâția kilometri, în plină caniculă, pe căi ferate neconfortabile, în Forduri bolnave de tignafes și chiar pe spinarea unui elefant, după ce a înfruntat păduchii oamenilor din casta de jos a orașelor sfinte, țânțarii din valea Gangelui și șerpii din junglă, Joe a trecut repede prin Agra și s-a îndreptat spre Delhi, cu intenția de a-i face o vizită rajahului din Lahore, care îi cumpărase odinioară o pânză la un preț mare, strâmbându-se de râs. Joe a bănuit întotdeauna că rajahul confundase adresa, crezând că vine la Salonul Umoriștilor.

De-abia a pus Joe piciorul în capitala Marelui Mogol că și înnoadă lanțul pierdut la Kahnpur, ia contact cu colegul său local din Service și pune mâna pe autorii conspirației, ceea ce are drept consecință, având în vedete complicitatea evidentă a unor înalte personaje, arestări senzaționale.

Înainte de a ajunge din nou la Calcutta, după acest succes, Joe se duce în vizită, cu prețul unei călătorii de optsprezece ore, într-un tren care înaintează anevoie, la rajahul din Lahore, care îi arată, în toiul unei crize

de ilaritate, pe peretele unui salonaș din palatul cel mai fastuos pe care Joe ar fi putut să și-l imagineze din lectura unor romane, pânza lui încadrată în aur masiv.

După ce se întoarce la Calcutta (nu mai mult de două mii de kilometri), viceregele îl felicită cu însuflețire: dacă vor izbuti să descotorosească Congresul de agenții inamicului care îl sabotează, statutul Indiilor va putea să fie din nou pus pe tapet.

— Colonelul Smith este mai priceput în dibuirea unui spion decât un porc din Țara Galilor în descoperirea unei trufe, spune viceregele închinând, după dineul oferit lui Joe cu prilejul avansării sale, toastul de rigoare (în urma celor închinate pentru Maiestatea Sa Regele, Maiestatea Sa Regina și pentru Mister Winston Churchill).

O altă misiune îl expediază pe colonelul Smith la Bangalur, mare oraș comercial din statul Mysore. Un depozit clandestin de arme și un complot împotriva rajahului fiind descoperite, Joe e invitat de către acesta, recunoscător, să facă un scurt popas la Mysore, de unde aduce cu sine câteva foarte amuzante picturi executate la repezeală direct cu tubul.

Mai întâi, Joe a încercat să picteze neted, aproape fără substanță, dar s-a gândit că Indiile au ceva masiv care pretinde mai curând pictura în relief. Și s-a apucat să acopere acele mici pânze cu straturi groase țâșnite din niște tuburi enorme. Rajahul din Mysore, un om încântător, a refuzat din nefericire să se lase portretizat. I-a oferit colonelului englez, ca dar de adio, un smarald pentru Anny. A auzit mult vorbindu-se despre Anny, mai cu seamă în decursul unei vânători de tigri, unde au petrecut o noapte la pândă în junglă, fără să vadă altceva decât sus, în copaci, o mulțime de maimuțe care le adresau, sub clar de lună, niște strâmbături oribile.

O telegramă îl smulge pe Joe din desfătările de la Maisur, pentru a-l trimite spre Madras, unde Viceregele îl convoacă de urgență. De la Maisur la Madras nu e decât un foarte mic voiaj, de 500 de kilometri. Mare oraș industrial și comercial englez, Madras e de asemenea și capitala Coromandelului. Joe ar fi petrecut ani întregi rătăcind prin Chenappapatam dar, după o paradă și o serie de ceremonii, mareșalul

Wavell îl invită pe Joe să cineze între patru ochi, pentru a-i anunța apropiata sa plecare.

Mareșalul n-a uitat cererea lui Joe: îi va fi oare încredințată cea dintâi misiune pentru Londra? Mareșalul îi potolește entuziasmul. Lucrurile nu stau chiar așa. Nu se întoarce direct la Londra. Dar fără nicio îndoială că va ajunge acolo dacă se descurcă să nu fie reținut pe parcurs.

— Un ofițer bun din Service e atât de rar, spune Mareșalul, încât mă despart de dumneata fără tragere de inimă.

Mareșalul pune să se desfunde o sticlă de șampanie. Joe nu va avea timpul să se întoarcă la Calcutta, însă boys-ii din serviciul său, preveniți telegrafic, vor putea să-i împacheteze lucrurile și să i le ducă la aerodrom. Joe va fi transportat chiar de mâine, pe calea aerului, până la Colombo, mare port al insulei Ceylon, unde își va ocupa locul pe un crucișător.

Joe suspină și golește cupa pe care Mareșalul a umplut-o pentru el însuși. Această neatenție îl amuză pe Mareșal care toarnă din nou șampanie și, înainte de a trece la amănuntele afacerii care îl constrânge să se despartă de colonelul Smith, închină un toast pentru grațioasa Sa Maiestate.

De la Colombo la Melbourne, crucișătorului *Queen Anne* i-au trebuit zece zile pentru a parcurge zece până la unsprezece mii de mile. A fost nevoit să ia largul cât mai mult, nordul oceanului Indian fiind bântuit de submarine nipone. Către sfârșitul primei săptămâni, la trecerea Capricornului (Joe a scăpat de botezul liniei, pentru că toți ofițerii de pe *Queen Anne* l-au trecut de mai multe ori și nu se mai gândesc la asta), convoiul, care se compune din *Queen Anne* și din alte două crucișătoare, un portavion și opt contratorpiloare, e surprins de o tornadă care le dispersează. Joe constată că e predispus la răul de mare al oceanului Indian.

După o scurtă escală la Freemantle, *Queen Anne* sosește la Western Port și aruncă ancora în grandiosul port natural din golful de la Port-Philip, în mijlocul escadrei australiene.

Joe ajunge la Melbourne unde e așteptat. Urmează niște lungi conferințe anglo-australo-americane. Misiunea odată îndeplinită, Joe nu

uită sfaturile mareșalului Wavell. În timpul dejunului cu colegii săi reprezentând armata metropolitană pe lângă guvernul australian, își manifestă dorința de a părăsi Oceania printr-un mijloc rapid.

Acest mijloc întârzie de-a se face cunoscut. Joe își folosește răgazul vizitând Melbournul, mare oraș european ieșit din neant. Acum o sută de ani, Australia era un golf englez. Astăzi este o mare putere. După o seară petrecută la Operă (se cântă *Hughenoții* după moda australiană, în costume nostime, dar cântăreața are o voce strălucitoare), generalul-locotenent englez Mac Gregor îi propune colonelului Smith să coopereze întru apărarea insulei.

Înspăimântat la perspectiva de a termina războiul la capătul lumii, Joe scoate cu timiditate în evidență că viceregele Indiilor l-a însărcinat cu misiunea aceasta „pe drumul de întoarcere". A părăsit Londra în august 1940, asta înseamnă aproape doi ani și jumătate.

Generalul-locotenent Mac Gregor răspunde că se oferă o ocazie de-a părăsi Australia – una dintre cele mai frumoase țări din lume totuși, cu un climat deosebit de sănătos în partea situată la sudul Capricornului – unde societatea este ospitalieră față de ofițerii superiori ai patriei mume și unde scontează el să-și instaleze cortul după victorie.

Are nevoie de un ofițer de încredere, care să se ducă la Papeete, în insula Tahiti, iar de acolo la Honolulu, capitala insulelor Hawaii. Colonelul Smith e ofițerul visat pentru această călătorie turistică.

Neîntrezărind niciun mijloc de a părăsi Melbournul (nu se formează transporturi de trupe spre Anglia), Joe nu scapă ocazia de-a face cabotaj de-a curmezișul universului papuaș.

Decembrie e luna cea mai caldă. Joe își petrece zilele și nopțile pe puntea contratorpilorului care are ruliu și miroase a ulei încins. Incapabil de-a ingurgita fie și cea mai neînsemnată hrană, Joe slăbește văzând cu ochii.

Șase zile de la Sydney la Auckland, în Noua Zeelandă, port transformat în bastion al războiului american împotriva Japoniei, opt zile de la Auckland la Tahiti, unde Joe va poposi exact șapte ore.

Nu are timpul să se plimbe în paradisul terestru, nici să schițeze cel mai mic crochiu al unei vahinee înveșmântată în scoici. Un torpilor

american, plecând în cursul după-amiezii către insulele Hawaii, îl înghite. Cinci mii de kilometri de la Tahiti la Honolulu, de-a curmezișul sporadelor polineziene, unde cel mai bun navigator își pierde capul și memoria, iau douăsprezece zile de caniculă. Întâi ianuarie 1943 va fi pentru Joe ziua cea mai caldă din viața sa. Noaptea de Crăciun și noaptea de revelion le-a petrecut pradă unui rău de mare dezolant, în vreme ce ofițerii și echipajul sărbătoreau în ținuturile arhipelagului Cook nașterea lui Mesia și Anul nou străbătând arhipelagul Manahiki.

Când ajunge la Honolulu, Joe seamănă cu un pui costeliv, înfipt în frigare. Îl ajunge la Pearl Harbour (locul unuia dintre cele mai mari dezastre ale istoriei Americii) pe atașatul naval englez care îl informează că dosarul pentru Washington a fost constituit.

Joe n-a auzit niciodată spunându-se că el ar fi trebuit să meargă la Washington. Anumite ordine l-au precedat. Va fi transportat la San Francisco cu avionul. De altfel, nu timpul ar lipsi, aceste documente nefiind cerute decât pentru sfârșitul lui ianuarie și anul de-abia începând.

Tocmai în aceste împrejurări trebuie colonelul Joe Smith, la 8 ianuarie 1943, să-i scrie lui Anny Smith, soția sa, scrisoarea următoare, după ce făcuse la bordul unei superfortărețe distanța Honolulu-San Francisco (4500 kilometri fără escală, în 13 ore).

Hollywood, 8 ianuarie 1943

Anny *darling*, mi-a fost tot pe atât de imposibil pe cât de inutil să-ți scriu de la ultima mea scrisoare din Madras.

În două cuvinte, am traversat oceanul Indian, mările Polineziei și Pacificul, cu o viteză capabilă să-l facă să pălească pe regretatul Phileas Fogg. E scris că, în acest război, voi vedea toate cerurile sub care (și în care) se poartă bătălii, în afară de cel al Angliei.

Înainte de a lua trenul transamerican, în direcția Washington, m-am dus să vizitez Hollywoodul. Când ești un globe-trotter de o rezistență ca a mea, nu poți totuși să dai înapoi dinaintea unui ocol de 500 de kilometri pe drumul de fier!

Dacă ai fi fost aici, *baby*, ai fi deschis niște ochi mari, pentru că Hollywoodul este încă și mai artificial decât tot ce ai putut să citești tu despre el. Acest lucru e și mai surprinzător încă pentru un om care tocmai a acoperit circuitul pe care întâmplarea sau norocul m-a făcut să-l parcurg.

Acum un an, eram la Leningrad, străduindu-mă să-i fac pe doi trădători să le piară gustul de viață. După aceea am văzut malurile lacului Baikal și Urga, în inima Mongoliei, am salutat Zidul Chinezesc, am evacuat Rangoonul și Mandalayul, am poposit la viceregele Indiilor și la doi rajahi fastuoși. Am traversat pe un crucișător Oceanul Indian. Am participat, la Melbourne, la un consiliu de război pentru apărarea Australiei, am văzut Tahiti și Honolulu, am survolat Pacificul.

Adineaori, în oglinda înaltă din camera mea, la Grand Hotel din Hollywood, m-am privit. Nu mi s-a mai întâmplat de multă vreme. Când te bărbierești, nu te privești, îți privești barba. Ei bine, acest Joe seamănă cu Joe cel de mai înainte.

Washingtonul nefiind mai departe de 2500 kilometri, voi fi acolo după două zile și jumătate de călătorie. Odată acolo, nu mi se va mai spune că nu există niciun mijloc de a ajunge în Marea Britanie. În fiecare zi pleacă vapoare și avioane spre Londra. Va exista un loc pentru Joe al tău pe unul dintre aceste aparate.

Și tu, solia mea multiubită? Nu pun la îndoială că tu tot mă iubești, *darling*. Îmi este numai teamă că te plictisești. Pe de altă parte, n-aș dori să te distrezi prea mult.

Al tău, Joe

Joe e primit la Washington de către șeful misiunii militare engleze. Generalul Evans a sosit recent de la Londra unde a avut în mâinile sale dosarul lui Joe, dosar destul de original pentru a-i fi reținut atenția.

Conferința durează mai multe zile. Joe află că Președintele și marii șefi militari americani îl vor întâlni pe Mr. Churchill și pe marii șefi militari englezi, pentru a stabili, în cele mai mici amănunte, unitatea de acțiune. Generalul Evans consideră că el, colonelul Smith, probabil singurul ofițer din armata engleză care să fi parcurs aproape toate

teatrele de operațiuni, având astfel un punct de vedere personal asupra fiecărei probleme, în același timp și o opinie de ansamblu asupra războiului, va aduce mari servicii în decursul acestei conferințe. A cerut la Londra ca el, colonelul Smith, să fie încorporat în misiunea engleză.

Joe mulțumește pentru marea onoare care i se face.

La bordul unui cvadrimotor, după aceea al unui hidroavion, după aceea al unui bombardier greu, Joe, după escale la Havana, Caracas, Para, Natal și Dakar, ajunge, în ultimele zile ale lui ianuarie, la Casablanca, precedându-l cu câteva ore pe președintele Roosevelt.

XVII
Februarie 1943
JEAN, JOE, VALENTIN ȘI MADELEINE

S-au întâlnit dinaintea monumentului eroilor din Casablanca. Joe a dat un număr considerabil de palme în omoplatul lui Jean, scoțând exclamații nearticulate. După care a vrut să celebreze această întâlnire printr-o plimbare în Busbir. Jean a avut toate dificultățile de pe lume pentru a-l face să priceapă că o asemenea expediție era incompatibilă cu uniforma de colonel al armatei engleze. A trebuit să se mulțumească să bea whisky în niște baruri succesive. În toiul nopții, Joe pretindea de la Jean jurământul solemn și reciproc de a nu se mai părăsi niciodată.

— *Quiter*, a părăsi. N-am spus ca niciodată să nu ne mai pilim, *cuiter*, bătrâne. Afurisita asta de limbă franceză e atât de complicată!

În timpul primelor șase zile ale conferinței Roosevelt-Churchill, Joe speră că va pleca la Londra în anturajul Premierului. Dar e nevoit să părăsească visul acesta chiar dintr-a șaptea dimineață. De la Casablanca, Mr. Churchill se va duce la Cairo. Colonelul Smith, care a jucat un rol de prim ordin în afacerile din Irak și din Iran, care cunoaște Balcanii și Turcia, care a petrecut o iarnă întreagă în Rusia, are locul său în acest studiu al afacerilor din Orientul Apropiat și Mijlociu.

Jean îl va duce pe Joe la Alger, de unde îl va lua escorta lui Churchill în zori. Poate că Jean va avea un răgaz de douăzeci și patru de ore, în cazul când colonelul Bouchart trebuie să aibă o nouă întrevedere cu statul-major al generalului Giraud. Într-adevăr, întâlnirea lui Giraud cu de Gaulle a fost, la Casablanca, dacă nu entuziastă, cel puțin satisfăcătoare. Problemele politice dau înapoi în fața chestiunilor militare.

Cum un Spitfire pleca spre Alger în momentul în care cei doi ofițeri sosesc la aerodrom, aceștia se înghesuie în carlinga minusculă și aparatul decolează în stilul unei catapulte. Joe închide ochii.

— Pentru a ateriza, urlă Jean la urechea sa, pilotul trebuie să vizeze solul, ca și cum ar trage un foc de pușca.

Chiar în acest fel se lasă curând Spitfire-ul, ca un bolid, adică, pe aerodromul din Alger.

Cei doi prieteni se duc direct la hotelul Aletti, unde Jean obține o cameră pentru noapte.

E o zi calmă și înmiresmată. Pe deasupra portului, orașul alb se rânduiește în etaje ca un balcon deasupra orchestrei, ca un coș cu flori, sub aerul de pe-acum primăvăratic. E o adevărată destindere să te plimbi la soare, cu pași mici, privind golful unde se agită și duduie vedete, vase de transport și hidroavioane.

Dintr-o barcă, un ofițer de marină comercială sare pe chei. Joe îl prinde pe Jean de braț.

— Privește, băiete! Ăsta-i Valentin!

Amândoi se năpustesc pe scara maiestuoasă, pentru a pune mâna, mișelește, pe la spate, pe cel de-al treilea conviv al dineului din Soho.

Exclamațiile se repercutează și îi fac să zâmbească pe soldați și pe marinari, care salută în trecere grupul ofițerilor.

— Toți oamenii ăștia care te salută, spuse Joe, tocmai asta mă dezgustă de marile orașe. Hai să bem un pahar.

Propunerea colonelului este acceptată pe loc. Apoi Jean sugerează să meargă s-o surprindă pe Madeleine la spital. Joe suspină. Madeleine o va înlocui pe Anny, în seara asta, la masă. A aflat multe amănunte despre Anny, pentru că Jean a văzut-o adeseori, până în toamna lui 41. În plus, el s-a căsătorit cu dânsa. Joe l-a pus să-i povestească în amănunt ceremonia. În așa măsură încât au isprăvit prin a se strâmba de râs. După care, amândurora li s-au umplut ochii de lacrimi. Jean a furnizat informații excelente asupra stării fizice și morale ale lui Anny din noiembrie 1941. Asta nu înseamnă că Joe nu dorește foarte mult s-o revadă în februarie 1943.

În pofida unui acces de pudoare din partea lui Valentin, care n-ar fi voit să-și incomodeze prietenii (pentru că domnișoara Madeleine desigur că l-a uitat și-l va considera ca pe un intrus) cei trei ofițeri pornesc la drum spre spital. Joe constată că n-a mai văzut-o pe Madeleine din ziua în care ea onorase cu vizita ei expoziția lui de la Paris.

— Cu tine, Jean, cu tine a venit! Era în ziua vernisajului, ziua în care directorul Artelor Frumoase zicea, cu un aer consternat: „Doamne Dumnezeule din Cer!”

Joe râde cu lacrimi.

Madeleine se străduiește să pună la punct niște dosare, când o infirmieră o anunță că trei ofițeri insistă să-i vorbească.

În hol, se înalță un cântec, ceea ce face să apară capete curioase în ușile întredeschise. Unul dintre glasuri (cel al lui Joe), pentru motivul că este fals, nu e mai puțin dominant. Madeleine se năpustește. Printr-o mișcare circulară, cei trei ofițeri, mergând în același pas, execută o oprire, aliniați, dinaintea ușii deschise. Salută milităreș te.

— Colonel Joe Smith.

— Comandant Van Cauvelaert.

— Căpitan Jean Breuil...

— Doctore, spune Joe, iată trei bolnavi europeni care n-au izbutit să se restabilească după tratamentul la care au fost supuși, timp de treisprezece ani.

— Eu sunt Valentin Van Cauvelaert. Presupun că nu păstrați nicio amintire despre mine. Pe deasupra, mi-a fost peticită mutra puțin cam într-o parte.

— Eu sunt Jean Breuil. Hotărât în mod ferm să cinez în seara asta cu dumneata.

Joe recomandă un mic local arab pe care îl cunoaște, în Casba. Jean își dă multă osteneală pentru a lupta împotriva a ceea ce el numește gusturile sale destrăbălate. Se hotărăsc până la urmă în unanimitate pentru un restaurant liniștit, cu promisiunea, pretinsă de Joe, că vor putea mânca acolo și cușcuș. Masa odată terminată, Joe izbutește a-l face pe patron să scoată dintr-o ascunzătoare o prețioasă sticlă de anason lipicios.

— Am efectuat, spune el, studii aprofundate în problema alcoolurilor naționale. Păstrez amintirea unei băuturi pe care am absorbit-o în Mongolia și care e făcută pe bază de lapte de iapă fermentat. Cel dintâi pahar mi s-a părut abject, al doilea mai bun. N-am avut vreme să beau și-un al treilea. Și cât de mult regret astăzi că n-am adus cu mine un burduf

din piele de cămilă din deșertul Gobi! În mintea mea, licoarea asta e cea mai savuroasă din toate cele pe care le-am înghițit. Voi avea oare prilejul să mă întorc pentru a o savura?

Jean filosofează despre patina pe care o așază asupra evenimentelor și a obiectelor memoria oamenilor.

— Cât e de adevărat ceea ce spui, căpitane, observă Valentin. Eu de pildă, am făcut două naufragii de la începutul războiului, unul de gheață și unul de foc. După ultimul, încă nu m-am răcorit! Vaporul meu cu petrol ardea și eu începeam să simt că mi se frige pielea. Încă mi se mai pare că a fost o noapte mârșavă. Cealaltă însă, cu trecerea timpului, nu mai este neplăcută.

Joe conchide că nu simți că trăiești cu adevărat decât în clipa când totul te lasă să presupui că vei muri.

Vorbește și despre Rusia. A văzut un popor hotărât să se apere până la ultimul om.

Nimic altceva decât naturalețe, în felul cum își povestește călătoria turistică în jurul lumii în flăcări.

— Când portul din Mandalay a sărit în aer, era o mică pagodă încântătoare care se afla pe acolo, spre nefericirea ei. O priveam, în mod alternativ cu cronometrul. Ei bine! o scurtă privire asupra cronometrului și nu mai exista nicio mică pagodă...

Jean o întreabă pe Madeleine ce știe despre Rezistență. Madeleine spune câteva cuvinte despre munca obscura și primejdioasă pe care o fac mișcările și rețelele. Povestește cum a putut să plece, mulțumită lui Merlin.

— Merlin, omul plăcerilor, Merlin scepticul! strigă Jean. Fără îndoială că a fost necesară această încercare pentru a oțeli sufletul Franței. Cât de frumoasă va fi cea de-a patra Republică!

Joe îl întrerupe pentru a o întreba pe Madeleine dacă a părăsit Geneva înainte sau după moartea lui Max Dunant. Surpriza Madeleinei e un răspuns.

— Am citit într-un ziar, asta în America mi se pare, că Max Dunant și-a luat adio de la lumea pacifistă și unitatea europeană, precizează Joe.

Știrea o tulbură pe Madeleine.

— L-am văzut de multe ori la Geneva, spune ea, mai ales în prima perioadă a șederii mele. După aceea, aproape că ne-am certat, pentru că el ținea atât la Europa asta, încât ajunsese să o admită pe aceea a lui Hitler drept soluție.

— Nici nu mă surprinde! strigă Joe dând o lovitură de pumn în masă. Nu prea îl înghițeam. Era prea plictisitor. Pace sufletului său, pentru că ne-a îngăduit să ne cunoaștem, conchide el golindu-și paharul cu lichior de anason.

Și cere o sticlă de șampanie. Închină un toast pentru Franța care va renaște mai frumoasă ca oricând, pentru generalul de Gaulle, care întruchipează voința ei nestrămutată, pentru dulcea Olandă, care își va revedea lalelele înflorind din nou în libertate, pentru Maiestatea Sa și pentru Marea Britanie care au meritat victoria prin statornicia încrederii lor, pentru Winston Churchill, sufletul luptei, pentru președintele Roosevelt și pentru poporul american, pentru Rusia eroică, pentru chinezi, pentru australieni, pentru toți aceia pe care Joe, Jean și Valentin i-au văzut bătându-se pentru cauza libertății, fără de care viața nu merită să fie trăită.

— E tocmai cât trebuie, conchide Joe, pentru un prim toast. Pe timpurile vechii Anglii, s-ar fi dat până acum peste cap zece sticle de porto.

Umple cupele din nou.

— Acum, urmează el, avem dreptul să bem pentru cei pe care îi iubim, începând cu noi înșine. Pentru dumneata, doctore, pentru dumneata, navigatorule, pentru tine, aviatorule, pentru mine, globe-trotterul, pentru toți cei care ne sunt dragi, pentru apropiata noastră reîntâlnire, în zorii unei lumi mai bune. De-ar fi să putem, la sfârșitul acestui potop, să ne întâlnim din nou pe arca lui Noe și de acolo să vedem înălțându-se curcubeul.

— Iar eu, întrerupe Jean, eu voi ridica paharul meu pentru o absentă, pentru mistress Anny Smith, care e desigur cea mai formidabilă soțioară pe care o cunosc.

Joe răstoarnă jumătate din cupa lui pe fața de masă sărutându-l pe Jean. O sărută și pe Madeleine și, pentru a isprăvi, pe Valentin.

După aceea pornesc în noapte. În Algerul adormit pe care îl tulbură numai trecerea unei patrule, se simt uniți și solidari, plini de speranță. Valentin dezbină grupul, după aceea Joe izbutește să strige după o mașină militară. Madeleine și Jean își continuă drumul.

Jean își trece brațul sub cel a lui Madeleine.

— Sper, spune, că voi obține în curând o permisie și că-mi va fi acordată pentru Alger. Dacă mai e cumva timp pentru o permisie, pentru că am intrat în anul hotărâtor.

Madeleine oftează.

— Ba da, reia Jean, coșmarul va lua sfârșit în curând. Atunci, dacă mă întorc...

— Oh!

— Când mă voi întoarce, vreau să spun, când ne vom întoarce.

Și-a trecut brațul pe după umerii lui Madeleine.

— Crezi că voi fi în stare să te fac fericită, Madeleine?

— Da, răspunde ea atât de încet, încât el ghicește mai curând cuvântul decât îl aude.

Intră în holul hotelului. Portarul de noapte moțăie dinaintea cheilor.

Madeleine își ia cheia. Jean nu cunoaște numărul camerei care i-a fost dată. Trebuie să se facă cercetări laborioase. Ascensorul îi va despărți, ca și trenul acum trei ani și jumătate. Dacă Jean i-ar cere-o, ea i s-ar dărui. I s-a dăruit încă de multă vreme.

— Într-o seară, la Valais, spune el foarte încet, era cât pe ce să te iau în brațe. Oare ți-ai dat seama de asta?

— Da.

— Și-a trebuit să pierdem atâția ani!

Doi ofițeri americani își cer scuze pentru că-i deranjează și urcă în ascensor.

Niciodată n-a fost mai frumoasă, această fecioară învinsă. Nu-i oare stupid s-o lase să redevină stăpână pe sine? E o convingere masculină că bărbatul nu-și asigură femeia decât prin posesiune.

Jean simte în mâna lui mâna Madeleinei tremurând ușor.

Ascensorul coboară din nou. Ea se desprinde și intră în cabină.

XVIII
Februarie 1943
JAROSLAV, OLGA ȘI WALTER

O ultimă ghiulea de tun trasă, cu o seară în urmă de pe una dintre înălțimile care domină Stalingradul spre vest, a lovit în plin ultima fortăreață germană. După aceea totul s-a liniștit. Nu mai există peste orașul distrus decât o tăcere de moarte.

Toată noaptea, zăpada i-a înmormântat, cu miile, pe ruși și pe germani, talmeș-balmeș, în cel din urmă somn al lor.

De îndată ce zorile s-au ivit, un avion sovietic, ieșit din nori, a venit să se învârtească în jurul magazinelor cooperativei Prolet.

Cooperativa Prolet ocupa un bloc întreg. Pe ultima bucată de zid, care se ridică până la înălțimea celui de-al treilea etaj, flutură un drapel cu zvastică. Imobilul e păzit pe cele patru străzi, iar căpitanul Halivec a pus să se ridice, în ruinele imobilelor vecine, baricade cu saci de nisip. Dar, începând de aseară, nu se mai trage din ferestruicile amenajate în răsuflători.

Jaroslav n-a pornit atacul. Hitleriștii trebuie să fi minat împrejurimile pivnițelor unde s-au refugiat. În spatele marelui magazin, pe cea de a patra stradă, spre sud, se află o curte mare în care dă o rampă pe unde camioanele Proletului ajungeau la garajul subteran.

Jaroslav trage nădejde să-i captureze vii pe Paulus și pe generalii săi. Și-a instalat postul de comandă în pivnița unei case ruinate, de cealaltă parte a străzii. O santinelă apare pe scara îngustă.

— E o tovarășă comisar care sosește de la Moscova, întreabă de căpitanul Halivec.

În spatele santinelei, coboară Olga.

— Bună ziua, Jaroslav!

De fiecare dată când o revede, Jaroslav este uimit. Cu toate acestea, bucuria lui e întotdeauna amestecată cu o vagă rușine pentru trecutul de care ea își amintește.

— Tocmai am auzit că ai avut onoarea să-l asediezi pe mareșalul von Paulus. Pentru că Hitler l-a avansat de curând mareșal.

— Iată un grad care nu-i va folosi multă vreme, spune Jaroslav. Câți germani a sacrificat, de când Jukov i-a propus să capituleze?

— Mai mult de două sute cincizeci de mii.

— Asta merită din plin un baston de mareșal.

Olga nu-l întreabă cum o duce, sau ce gândește, sau dacă a suferit.

— Cred că vei bea o ceașcă de ceai, propune el.

Un samovar e aprins pe masă. Jaroslav umple un pahar cu ceai și cu apă clocotită.

— Mulțumesc, acceptă Olga. E frig în dimineața asta.

— Mai curând umed. Zăpada a muiat gerul.

E senină ca o zeiță din mitologie. Se apropie de masă și ia paharul. Jaroslav îi întinde o cutie de zahăr pudră și o linguriță.

— Cred, întreabă el, că datorez întâlnirii noastre de la Voronej faptul că am fost promovat în Garda Roșie, nu?

Și-a turnat și el un pahar de ceai.

— O meritai, răspunde ea, sorbind cu înghițituri mici.

— Vei rămâne la Stalingrad?

— Am venit să văd dacă e posibil să punem pe picioare din nou o uzină sau două, să adunăm laolaltă câțiva locuitori.

Inflexibilă, fără niciun minut de relaxare, fără niciun punct slab, iată cum e Olga.

— Aceste trei luni au fost aspre, continuă Jaroslav. Nici măcar nu eram în stare să-mi închipui că ar fi putut să fie atât de aspre.

Ea zâmbește.

— În momentul de față, ești recompensat.

Își așază paharul pe masă.

— E o victorie frumoasă, recunoaște Jaroslav, luând paharul. Încă puțin ceai?

Refuză.

— Să ieșim, vrei?

Urcă împreună scara.

— Atenție, spune Jaroslav, vreunul din ticăloșii ăștia ar putea să mai tragă încă din vreo fereastră de la subsol.

Tăcerea e grea, vătuită cu zăpadă proaspătă.

Jaroslav dă ordine. Câteva ștafete pornesc în cele patru direcții, se strecoară printre ruinele caselor.

— Când vor lua sfârșit toate acestea, întreabă el, vei redeveni o funcționară pașnică?

Olga îl privește.

— Iar dumneata, un inginer electrician de studio?

Jaroslav suspină.

— Nu te-ai gândit niciodată că ești o femeie, Olga?

— Cu siguranță nu în clipa asta, răspunde ea, fără a-și întoarce privirea.

Obuzierul mare, instalat în unghiul nord al blocului (dinaintea intrării principale a cumpărătorilor), trage asupra zidurilor care rămân în picioare și aruncă în aer jerbe de tencuială. Mai multe bubuituri urmează una după alta, iar drapelul cu zvastică se prăbușește în dărâmături.

Jaroslav și Olga pătrund în ruinele cooperativei Prolet. Un soldat îl strigă pe căpitan. Omul a eliberat una din scările pivniței.

— Păziți ieșirea pentru moment, spune Jaroslav. Nimeni să nu coboare.

Sunt degajate după aceea încă două ieșiri, dinaintea cărora Jaroslav postează santinele înarmate cu puști mitraliere.

Zidul enorm de susținere stă încă în picioare, sprijinit de zidăria celor opt etaje prăbușite în jurul său. E o îngrămădire de dărâmături aproape de netrecut.

— Vom intra pe partea cealaltă, hotărăște Jaroslav.

Amândoi ajung în stradă, după aceea la baricada sud, unde Jaroslav pune să se așeze un obuzier în poziție de tragere.

O santinelă îi aduce Olgăi un plic. Generalul o cheamă de urgență în cartierul uzinelor.

Jaroslav o privește îndepărtându-se cu pasul ei iute. Nici nu s-a întors spre el. Jaroslav se întreabă dacă, peste interesul pe care fata i-l poartă, nu persistă încă și un pic de dispreț. Ideea aceasta îl umple de mânie când un steag alb apare prin ușa mică din stânga, ce se întredeschide.

Un ofițer german, alb la față, cu ochii adânciți în orbite, apare. E cu capul gol, buimăcit.

Jaroslav strigă să se înceteze focul. Ținând rufa albă în mână, ofițerul german traversează strada.

Jaroslav înaintează în fața baricadei. Ofițerul german se apropie și încearcă să-și exprime gândurile în rusă. Jaroslav îl întrerupe numaidecât.

— Puteți să vorbiți germana, spune el.

Ofițerul tresare și-l privește interesat.

— Am ordine, continuă Jaroslav. Capitulare fără condiții. Prizonierii vor fi tratați conform regulilor războiului.

— Dumneavoastră sunteți comandantul? întreabă ofițerul german.

— Da, cine altul?

— Mareșalul dorește să vă vorbească.

— Câți sunteți acolo înăuntru?

— Șaizeci de ofițeri dintre care douăzeci și opt de generali și trei sute de oameni.

Cei doi ofițeri se cercetează cu interes.

— Dumneavoastră sunteți Jaroslav Halivec, spune în sfârșit ofițerul german.

— Iar dumneavoastră, Walter von Kirshoff.

Walter continuă:

— Ne-am întâlnit ultima dată, acasă la Minnie von Hoffmanstahl, la Berlin.

— Arătam prost în seara aceea, tot pe atât cât și dumneavoastră astăzi. Tocmai petrecusem șase luni într-o ocnă nazistă, răspunde Jaroslav.

— Suntem separați de lume de patruzeci și opt de ore, reia Walter, după o ezitare. Să fim oare ultimul ostrov?

— Desigur, răspunde Jaroslav oferindu-i lui Walter o țigară și dându-i foc să aprindă.

— Ei bine, îl facem să aștepte pe mareșal.

Urmați de un locotenent, de un subofițer și de doi oameni înarmați cu pistoale-mitralieră, Jaroslav și Walter se îndreaptă spre curte.

Un general așteaptă, plimbându-se încoace și-ncolo, întoarcerea parlamentarului. Jaroslav îl salută.

— Trebuie ca toți prizonierii să iasă în ordine și să predea armele în timpul trecerii, spune el.

— Vom fi torturați? întreabă generalul.

— Pot să vă garantez că nu, răspunde Jaroslav. Cu toate acestea, dacă anumiți generali sunt răspunzători de crime împotriva populației, vor fi traduși ulterior în fața tribunalelor speciale.

Generalul ridică din umeri.

— E bine.

Și dispare în interiorul rampei.

— Mă veți scuza, spune Walter, urmându-l.

În curând un zgomot de pași urcă din subteran. Un grup de generali apare la ieșire. Unul câte unul, își aruncă revolverele la picioarele lui Jaroslav, care stă neclintit, după aceea se duc să se îngrămădească în curte, unde un mic detașament de soldați ruși îi încadrează. Mai mulți ofițeri și soldați li se adaugă în curând. Jaroslav pune să se deschidă grila cu două batante, când Walter apare din nou, alergând.

— Toată lumea e aici? Locotenentul va conduce detașamentul până la baracamentele prizonierilor, ordonă Jaroslav.

— Mareșalul dorește să vă vorbească, răspunde Walter.

La un semn al locotenentului, defilarea captivilor începe. Aceștia ies din curte, o iau la stânga pe strada pustie. Unii generali își lasă capul în jos. Alții își potrivesc monoclul și iau o atitudine mândră. După ce a ieșit ultimul soldat, Jaroslav se întoarce spre Walter.

— Vă urmez, spune dânsul.

Amândoi se angajează în interiorul rampei. Walter își aprinde lanterna de buzunar pentru a le călăuzi pașii, înaintează în liniște prin subteran.

La capătul unui culoar, Walter se oprește dinaintea unei uși în care bate.

— Intră, spune un glas.

Mareșalul von Paulus e slab și palid. Un tic îi chinuiește obrazul ascuțit.

— Ah! Iată-vă, spune el înălțând capul.

Fixează asupra lui Jaroslav doi ochi limpezi, fără expresie.

— Mareșalul cere, intervine Walter, să nu fie percheziționat. Nu are alte arme decât revolverul.

Mareșalul aruncă pe masă un revolver de serviciu. Iată-l deci pe faimosul Paulus, care a pus să fie masacrați trei sute de mii de oameni pentru că Hitler spusese într-un discurs: „Stalingradul va fi luat." Acest glorios mareșal n-a avut curajul să-și întoarcă revolverul împotriva lui însuși. Se predă.

— Mareșalul cere să nu fie arătat populației, adaugă Walter.

— Nu mai există populație la Stalingrad, răspunde Jaroslav.

Și hotărăște:

— Mareșalul va fi condus într-o automitralieră până la locul de detențiune.

Paulus e atât de înalt încât trebuie să se aplece pentru a ieși pe ușă.

În curte, o automitralieră așteaptă. Un ofițer rus stă neclintit, lângă portiera deschisă. Mareșalul urcă în mașină. Ofițerul rus se așază lângă dânsul, făcându-i semn lui Walter să ia loc în față, alături de șofer.

Walter ezită. Se întoarce spre Jaroslav, după aceea înalță din umeri, ascultă.

Cele trei motociclete care îl escortează pe prizonier bat regulat și demarează în spatele automitralierei. Grupul dispare la colțul străzii.

Jaroslav rămâne o clipă gânditor. După aceea cheamă un subofițer.

— Dmitri, du-te acolo înăuntru, cu patru oameni, să te asiguri că n-am uitat pe nimeni. Adunarea peste o oră, în cartierul uzinelor. Trebuie să mă duc să raportez.

Și pleacă printre ruinele stinse. În mai multe rânduri, trebuie să pășească peste cadavre și să facă ocoluri mari, pentru că unele case doborâte închid străzile.

Merge repede, cu speranța că o va reîntâlni pe Olga.

XIX
Primăvara 1943
JEAN ȘI JOE

Fără să-i pese de mitralierele care, ici și colo, mai trag încă de la ferestre sau din răsuflători, mulțimea a invadat centrul orașului, într-o îmbulzeală de sărbătoare populară. Împodobită cu flori, asemenea carelor de carnaval, de către femeile în delir, tancurile grele își croiesc drum.

Cu miile, steagurile tricolore cu crucea de Lorena s-au ivit la ferestre, ca pentru un ciudat paisprezece iulie.

Din când în când o rafală de mitralieră pârâie și domină strigătele care se sting pentru a porni din nou și mai și.

Din case țâșnesc germani capturați de către locuitori și predați soldaților, care îi grupează la colțurile străzilor. Un prim detașament de prizonieri a fost constituit. Infanteriștii francezi îi încadrează, iar mulțimea îi escortează huiduind și aclamând.

Tot orașul, pe stradă, dansează, râde și plânge.

— Trăiască Franța! Trăiască de Gaulle!

Acoperiți de praf, ca învingătorii dintr-o cursă ciclistă, soldații francezi, englezi, americani trec de la unul la altul. Fiecare vrea să le dea de băut, de mâncat, să facă dragoste.

Jean se scaldă în acest delir. Își închipuie ce va fi în curând, în Franța, spectacolul Eliberării.

Smulgându-se din brațele care-l strâng, din mâinile care se cramponează, scăpând de femei, de bărbați și de micii arabi care încearcă să se cațăre de-a lungul picioarelor ca pe un stâlp al abundenței, Jean merge la întâmplare prin Tunis.

Un domn bătrân, decorat, îl înghesuie și-l strânge plângând.

— Fiul meu, spune dânsul, fiul meu, prizonier de acum trei ani. Lăsați-mă să vă sărut pentru el.

Un american zdrențuit scapă entuziasmului, glumeț și uluit: nu mai are niciun nasture la bluzonul de pânză groasă.

Se dansează în piețele mici, în sunetul fluierului și al tamburinei. Soldații încearcă să scape de bal pentru a-și ajunge unitatea și a se lansa în urmărirea rămășițelor armatei germane, care fuge spre capul Bon.

Avioane trec și trec din nou, survolând victoria.

Morții sunt îngrămădiți în camioane, răniții duși pe brancarde și mulțimea se îndepărtează cu greu, pentru a-i lăsa să treacă.

— Păcat că Joe nu vede toate astea, se gândește Jean.

Izbutește să iasă din îmbulzeală și se înfundă într-o străduță care duce spre piață. Și-a pierdut șapca și trebuie să aibă fața mânjită de ruj de buze.

În liniște, învingătorii curăță Tunisul, casă cu casă, scoțându-i pe germanii ascunși în pivnițele de pe străzile calde.

Într-o piațetă, un jet de apă cântă, la umbra unui minaret. O femeie cu fața acoperită trece alergând. Stând pe vine, trei arabi micuți își împart niște „cenți" dăruiți de soldați și niște nasturi smulși de la tunici.

Dintr-o casba apare un grup de soldați germani, cu mâinile sus, înaintea baionetei unui tiralior francez, măsliniu de pe urma campaniei din deșert.

Prin fereastra unei case cu un etaj, de după un muharabieh, se răspândesc muzică și râsete. Jean se oprește. N-a dormit de treizeci și șase de ore. Îl doare un pic inima și are chef să se culce.

— Hello! Jean! urlă o voce familiară.

Jean a adormit în picioare. Deschide ochii, o clipă închiși. La o fereastră a casei arabe, Joe gesticulează, cu un pahar în mână.

— *Come on, boy! Come on!*[38]

E chiar Joe.

Jean pătrunde în curtea cu lespezi străjuită de colonade, sub care începe scara, pe unde Joe coboară câte patru trepte dintr-odată în întâmpinarea prietenului său.

Joe era obligat să fie la Tunis, astăzi. El va fi până la urmă peste tot unde „se va întâmpla ceva".

---

[38] Vino aici, băiete, vino aici! (engl.).

Strălucitor și congestionat, îl introduce pe Jean într-o cameră vastă care îi servește drept atelier. Pe niște șevalete, sunt câteva tablouri, dintre care unele abia schițate. În jurul unei mese improvizate cu ajutorul unor capre de lemn, trei bărbați și două femei beau extra-dry. Mai multe sticle sunt golite, dar altele își așteaptă rândul în frigiderul întredeschis.

Joe îl prezintă pe *french boy*-ul său tuturor. Cei trei bărbați sunt și ei în civil. E maiorul de administrație Harold C. Clarck, din serviciul secret american, și doi francezi, profesorul Legrand, de la universitatea din Tunis și muncitorul strungar Pougibault. Joe și Clarck sunt de două luni la Tunis.

— Noi venisem să vă pregătim buletinele de încartiruire, băiete. Chiar începeam să spunem că vă faceți așteptați.

Pougibault mai desfundă o sticlă de șampanie. Una dintre cele două femei, o brună mică și cu ochii negri, îl urmărește cu privirea îngrijorată.

— Nu lăsa să sară dopul, Eugène. Îmi dă palpitații, spune ea.

E Suzanne. Încă de acum trei ani, își riscă în fiecare zi viața transportând, de-a curmezișul Africii de Nord, ordine, manifeste, broșuri de propagandă, ziare clandestine.

Cealaltă femeie i se pare lui Jean a fi agentul secret ideal. Ar trece neobservată chiar și într-o insulă pustie. E domnișoara Pomme, dactilografă a Rezidenței și agent al biroului doi francez.

Se ridică paharele desperecheate pentru victorie și toată lumea începe să vorbească în același timp.

Jean contemplă, cu o înaintare buimacă, reuniunea aceasta eteroclită: profesorul universitar, „farmer”-ul din vestul american, dactilografa, muncitorul, tânăra fată de familie și pictorul suprarealist.

— Ei bine, spune profesorul Legrand, noi o ștergem. Soția mea trebuie să fie îngrijorată.

Profesorul Legrand, șef local al Rezistenței, a fugit cu două zile în urmă de acasă pe coș, în momentul în care Gestapoul venea să-l aresteze. Și-a spart ochelarii în cursul acestei operațiuni și, de atunci, privește lumea cu ochii mirați ai unui pește.

Jean, cu paharul în mână, cercetează tablourile schițate de Joe, printre care mai multe portrete ale maiorului de administrație Harold C. Clarck.

— Va trebui încă o dată să las baltă lucrul, suspină Joe. Deși începuse bine.

Și arată o pânză în care maiorul Harold C. Clarck zâmbește, cu un pahar în mână.

— E tratat liber, continuă Joe, în stilul lui Franz Hals! Trebuie să-ți spun că, începând de acum șase săptămâni, am avut destul răgaz. Din fericire, domnișoara Suzanne a izbutit să-mi găsească pânze, o paletă, pensule, culori. Un adevărat miracol pe lângă multe altele pe care le-a realizat la Tunis de la o vreme încoace...

Joe ezită.

— De când Franța continuă războiul, încheie domnișoara Suzanne.

Profesorul Legrand, dornic să-și liniștească soția, pleacă, luându-i cu dânsul pe Pougibault și pe domnișoara Suzanne.

Jean consideră că el însuși trebuie să se ducă să primească ordine.

— Ordinele, băiete, eu le dau, spune Joe desfundând o nouă sticlă. Nu se va putea spune că le-am lăsat în urma noastră. Acestea sunt ordinele.

Și clipește din ochi.

— Ai o supărătoare tendință de a uita ca eu sunt colonel, căpitane Breuil.

Maiorul de administrație Harold C. Clarck se lasă pradă unui acces de ilaritate atât de comunicativă încât domnișoara Pomme, Joe și Jean sunt apucați de un râs nerod, plin de mulțumire.

— Cu toate acestea, domnule colonel, îl sfătuiește Jean, ar trebui să faci un tur în oraș. Merită să arunci o privire.

— Ar trebui să fii dracul în persoană ca să pui mâna pe generalul Alexander, conchide Joe.

Trei ore mai târziu, un automobil american îi duce pe Jean, Joe și Clarck pe teren.

Joe și Clarck au avut, la sediul Rezidenței, convorbiri felurite cu niște ofițeri englezi, francezi și americani. Jean, așteptându-i, a dormit într-un fotoliu din salonul de așteptare. Joe l-a trezit cu o lovitură amicală.

— Te simți în stare să petreci încă o noapte albă?

— Da, dacă mănânc ceva, răspunde Jean ridicându-se.

— O. K., spune Joe. Plecăm spre Londra.

— Londra?

— Cred că de data asta am prins ocazia s-o văd pe Anny, dacă nu mă azvârliți în cazanul vrăjitoarei, a tras Joe concluzia.

I-a telefonat lui Anny de la Croydon. Și-a găsit chiar timp să se bărbierească și să facă un duș. Înainte de-a sări într-o mașină, el i-a dat întâlnire lui Jean pentru cină, în Soho bineînțeles.

E o dimineață de primăvară englezească, verde și aurită. Trezită brusc din somn, Anny a pregătit felii de pâine prăjită și slăninuță pentru breakfast. După aceea și-a făcut toaleta și a îmbrăcat frumoasa rochie imprimată, pe care o cumpărase, anul trecut, pentru întoarcerea lui Joe. Evident, n-a avut vreme să se ducă la coafor. Însă nu la ondulațiile ei se va uita Joe.

Iată-l că sosește, superb în uniforma lui de colonel, cu decorațiile înșirate pe piept.

Și Anny, atât de calmă și atât de sigură de ea până atunci, se pune pe plâns. Știe că este urâtă, când plânge. Se strâmbă atât de caraghios!

Joe are un aer teribil de mulțumit. O ia pe Anny pe genunchii săi, o sărută și o alintă.

După aceea, o bună bucată de vreme nu găsesc nimic să-și spună. Mai apoi, Anny e aceea care vorbește. Are atâtea lucruri de povestit, despre ea, despre război, despre Londra, despre prietenele ei. Tot cartierul Kolburn îl așteaptă pe colonelul Smith. Anny va organiza un ceai. Și apoi, Joe va trebui să se arate în lumea Artelor Frumoase, pentru a închide gura confraților, în cea mai mare parte niște învârtiți, rămași în spatele frontului.

Joe își bate joc de vecini și de confrați. El a venit ca s-o vadă pe Anny, și, de asemenea, pe generalul de Gaulle, cu care are o întâlnire în cursul după-amiezii. Probabil că va trebui să-l întâlnească și pe Mister Eden și poate chiar pe Churchill însuși. A venit pentru a se ocupa de problemele franceze, care nu merg chiar foarte bine, în ciuda victoriei de la Tunis.

Poate că, totuși, amintita victorie va ajuta să se aplaneze dificultățile. Joe are unele lucruri de spus în această problemă. Însă nu lui Anny i le va spune. Ei are alte lucruri să-i spună. De exemplu, că e încă și mai frumoasă decât își amintea el și că e fericit că a luat-o în căsătorie.

Anny e încântată. Joe a uimit-o întotdeauna. Însă acum e altfel. A devenit un om care o intimidează grozav.

Londra! Jean a căscat gura prin orașul însorit. A rătăcit prin Regent Park, a mers în jos pe Piccadilly. Suflul victoriei trece pe străzi și peste parcuri. Întâlnești pretutindeni case prăbușite, răni căscate. Dar străzile sunt pline de soldați voinici, englezi, americani și de asemenea francezi, iar civilii au aerul atât de sigur de ei înșiși, de Marea Britanie și de Imperiu!

Jean are întâlnire cu Joe într-un bar de pe Strand. Ajuns cel dintâi, profită de acest lucru pentru a-i scrie o lungă scrisoare Madeleinei, o scrisoare din Anglia, ca altădată. Dar astăzi, e a doua zi după victoria de la Tunis. Mâine, va veni rândul Europei, al Franței... al Parisului!

Iată-l pe Joe, splendid, și pe blonda Anny. Vor merge să cineze în micul restaurant francez din Soho, ca pe vremea convalescenței lor.

E un dineu *à la française*, cu mazăre verde îndulcită și vânat de iepure în sos de vin și arpagic. Joe are un aer misterios, ca întotdeauna când îi vine o idee.

— Am vorbit despre tine, adineaori, căpitane Breuil, spune el în sfârșit când chelnerul în haină albă aduce „cafelele-filtru", da, am petrecut după-amiaza la cartierul general al generalului de Gaulle.

— L-ai văzut? întreabă Jean cu emoție.

— Da. Va pleca spre Alger. Cred că voi călători cu el. Problemele Franței trebuie să se aranjeze. E ceva urgent.

— Să pleci, strigă Anny. Oh! Joe!

— Cred că nu vrei ca eu să rămân la Londra și problemele Franței să nu se aranjeze.

Diferendul dintre generalul de Gaulle, vizionarul din 1930, gloriosul combatant din 1940, – omul care a îngăduit Franței să ridice capul a doua zi după rușinoasa capitulare, – omul al cărui nume are valoarea și prestigiul unui simbol, și generalul Giraud, instalat de către americani la

comandamentul armatei franceze din Africa de Nord, a ajuns la punctul culminant. Giraud n-a făcut nimic pentru a-i înlătura pe oamenii de la Vichy. Jean exclamă:

— Eu nu-i înțeleg pe americani. Franța odată intrată în război, înseamnă de Gaulle!

Joe se uită la el:

— Trebuie să judecăm la rece, cu diplomație. Trebuie să contăm pe generalul Catroux ca să aplaneze dificultățile.

— Dar, strigă Jean, de Gaulle e intransigent pentru că are dreptate! El nu vrea să pactizeze asupra nici unui punct cu ticăloșii care au executat ordinele nemților, transmise prin Vichy!

Joe înalță capul:

— M-am gândit că ți-ar plăcea să faci un tur la Paris.

Jean tresare, buimăcit.

— La Paris?

— Sunt unele lucruri de pus la punct cu mișcările de Rezistență.

Jean murmură:

— La Paris!

Joe râde:

— Dacă dorești, vei face parte din transportul următor.

Jean sare.

— Dacă vreau! Mai întrebi!

— Mi-am dat întâlnire pentru mâine cu cineva care te va pune la curent cu situația. De altfel, nu vei pleca singur...

Jean se ridică, și, pe deasupra mesei, îl sărută pe Joe. Apoi o sărută și pe Anny.

— Fir-ar să fie, Joe, ești un tip afurisit de cumsecade.

— Asta se va întâmpla în prima noapte cu lună, precizează Joe.

XX
Primăvara 1943
GEORGES

Întâlnirea are loc în piața Morand, în grădină, la stânga statuii. Georges a venit pe jos. E frumos afară. Ceața matinală s-a risipit puțin câte puțin, dezvăluind Fourvières și, pe deasupra cotului Saônei, admirabila panoramă de la Croix-Rousse.

Lyonul a declarat război. În fiecare zi, un nou atentat pulverizează un birou de recrutare pentru munca forțată în Germania, sau pune capăt strălucitei cariere a unui „colaborator".

Lyonul e un centru al Gestapoului, Georges nu poate să pună piciorul pe peronul gării Perrache, fără a încerca o îngrijorare de nespus. Nu pentru că ar fi deosebit de sperios. Dar simte dându-i târcoale o primejdie ascunsă a cărei obișnuință n-o are încă.

Cei din Rezistență au ales Lyonul drept creier al zonei din sud. Rezistența s-a organizat lent. Cei dintâi doi ani au fost animați de bunăvoințe anarhice, după aceea au început fuziunile de energii paralele. Însă M.U.R., grupare a principalelor Mișcări din fosta zonă liberă, e de dată foarte recentă. Pentru că linia de demarcație a jucat un rol important și în acest domeniu, existau prea puține contacte între mișcările din fosta zonă liberă și acelea din fosta zonă ocupată.

Legătura fiind în sfârșit stabilită de către Max între mișcările din zona de sud și din zona de nord, iar fuziunea realizată între organizațiile zonei de sud, Rezistența a văzut sporindu-i forțele, dar în același timp mărindu-se și primejdia. Laval a pus poliția franceză la ordinele Gestapoului. Există denunțătorii. Există tortura.

Acest război necruțător, condus din Lyon și din Paris, a luat proporții considerabile: Armată secretă, care se instruiește cu arme parașutate, introducere de acoliți în serviciile publice (N.A.P.-ul) având oameni siguri în fiecare minister, în fiecare prefectură, în fiecare serviciu, reconstituire a C.G.T.-ului, organizare de „maquis"-uri pentru cei refractari față de munca în Germania, presă clandestină difuzând de-a curmezișul Franței mai mult de un milion de pagini pe lună, cu ajutorul

valizelor transportate de anumiți călători cu aparență inofensivă, în sfârșit „rețele” de informații.

Rezistența este o muncă de Penelopă. Organismele sale sunt în mod constant amputate, dacă nu chiar decapitate, prin arestări sau prin dispariții necesare. Trebuie să începi de la capăt, să reiei contacte, să reîntâlnești oameni, să repartizezi din nou sarcinile.

Georges Merlin se gândește la toate acestea în timp ce trece Ronul, umflat și învolburat.

Georges este fericit să-l revadă pe Corvin. I-a fost foarte greu să dea de el, pentru că regiunea marsilieză a fost decapitată cu prilejul unei razii a Gestapoului.

Deoarece Corvin devenise unul dintre șefii Rezistenței, Georges vine să-l întrebe ce are de gând cu el. Încă de acum cinci luni, nu i s-au încredințat decât misiuni derizorii. Georges vrea să fie utilizat, sau, dacă nu, să fie trimis „acolo”. Inactivitatea între zidurile fabricii sale adormite, hoinăreala pe străzile Marsiliei, devenită cazarmă germană, îl doboară de-a binelea.

De la necazurile avute cu hotelul Majestic, fabrica a fost luată. Organizația Todt muncește să repare stricăciunile provocate de R.A.F. Cât despre Beauvallon, nimeni nu mai pune piciorul acolo, deoarece Gabrielle a devenit imposibilă de când cu ocupația italiană. Nu se gândește decât să-și înfoaie penele, ca păunii, pe plajă, dinaintea ofițerilor. Lui Georges îi este frică să deschidă gura în fața ei. I s-a raportat chiar că relațiile Gabriellei cu un anume tânăr căpitan italian sunt foarte precise. Georges e agasat la gândul că, în ziua victoriei, Gabrielle va trebui să fie tunsă în cap, ca și toate târfele care au întreținut relații cu inamicul.

S-a gândit să divorțeze. Dar la ce bun? Va trimite copiii, care sunt amândoi în pensiune la Marsilia, să-și petreacă vacanța mare la unchiul său Faveraux, fratele mamei sale, în Périgord. A înștiințat-o despre asta pe Gabrielle, care n-a protestat. A hotărât de asemenea să strângă șurubul în ceea ce privește stilul de viață de la Beauvallon.

Corvin e în avans. Cu capul gol, cu părul în dezordine (prin care își trece întruna mâna stângă), cu sprâncenele stufoase și cu bărbia

voluntară, cercetează oamenii care trec. A scos dintr-un buzunar o bucată de pâine pe care o fărâmițează pentru păsări. Privirea lui iute descoperă silueta vechiului său prieten Georges. E mulțumit. Nutrește pentru Georges toată afecțiunea de care este capabil. La fel de violent pasionat pe cât de puțin sentimental, Corvin nu are decât o duioșie: Georges.

Și iată-l pe Georges, cu mutra lui de treabă, privirea ironică și pălăria gri.

Fără efuziune, cei doi bărbați își strâng mâna, după aceea René apucă brațul lui Georges și-l trage după el pe chei.

— Vino cu mine, am întâlnire în Place du Pont.

Tot plimbându-se de-a lungul Ronului și al bulevardului Libertății, Georges deschide capitolul doleanțelor. Însă Corvin îl întrerupe curând.

— Destul. Rezistența nu e o organizație de huzur pentru industriașii aruncați în șomaj prin raționalizare. Totuși i-am vorbit de tine lui Pascal. Sunteți atât de deosebiți pe cât este cu putință, ceea ce constituie condiția esențială pentru o bună colaborare. Pascal e un soi de sfânt. Ceea ce nu înseamnă că-i lipsit de energie. Are obiceiul să se repeadă cu camioneta lui, plină de broșuri, de manifeste și de ziare clandestine, peste barajele de poliție.

Apoi adaugă:

— Vei lua masa cu el. Are nevoie de un om în genul tău pentru a stabili anumite contacte.

Corvin a-a uitat la ceas și a iuțit pasul. Din întâlnirile de la marginea piețelor în întâlnirile de la colțurile de stradă, își țese, zi după zi, pânza minuțioasă, de-a curmezișul *traboulelor*, pasajele acoperite lyoneze.

Corvin e vesel. Prezența lui Georges îi produce întotdeauna acest efect psihic. Pe vremea când Corvin era mereu îngrijorat, Merlin îi comunica un pic din certitudinea, din aplombul său.

De când s-a pus un preț pe capul său, de când fiecare față este o amenințare, Corvin încearcă o anume plăcere de-a trăi pe care n-o cunoștea odinioară (și cât de efemeră încă!) decât atunci când îi reușea o experiență sau înainte de a începe o alta (pentru că, în materie de știință,

fiecare descoperire nu face niciodată decât să temporizeze problema, pe când în acțiune, totul este deîndată hotărât).

Cel mai nostim e că pramatia asta de Georges, care părea că stă înfipt în pământ cu amândouă picioarele, a devenit un fel de Chatterton de ciocolată.

Lăsând brațul prietenului său, Corvin îi trage pe umăr o lovitură amicală destul de tare.

— Ai să stai la masă cu Ioana d'Arc și cu sfântul Francisc, băftosule!

Corvin îl derutează pe Georges prin jovialitatea lui neașteptată.

— Și frumoasa Gabrielle?

Georges face o strâmbătură.

— Vorbesc despre asta cât mai puțin cu putință... Spune-mi, acest Pascal, ce fel de om e?

— Foarte tânăr... un politehnician... foarte inteligent... Destul de pudic pentru a părea ironic... Condamnat la moarte ca și mine, pentru o lovitură pe care am dat-o împreună și pentru care am fost denunțați sub adevăratele noastre nume.

Georges tresare.

— O lovitură? Denunțați?

— Da, spune Corvin cu simplitate. Am doborât un comisar de poliție.

Și ridică din umeri.

— Un ticălos la ordinele Gestapoului. Cunoștea prea multă lume. Începeau arestările, înțelegi?

— Nu te scuza, spune Georges.

Corvin încrețește fruntea, ca și cum și-ar fi potrivit un microscop sub arcada sprâncenelor.

— N-am intenția.

În Place du Pont, la oprirea tramvaiului, o fată tânără, aproape o puștancă, așteaptă citind *Sept Jours*. E atât de subțire, trăsăturile sale sunt atât de fine încât adesea trebuie să treacă neobservată. Totuși figura ei e de o puritate miraculoasă, ca și privirea.

Georges e intimidat, când Corvin îl prezintă drept domnul Suchard (e pseudonimul pe care și l-a ales din cauza ciocolatei).

— Domnișoara Geneviève, licențiată în științe și, la fel ca mine, în întrerupere de Universitate.

În tăcere, se îndreaptă toți către strada Paul-Bert. În odăița din fund a unui mic restaurant, câțiva tovarăși se reîntâlnesc uneori pentru a lua masa de seară sau dejunul.

— Un lucru stupid în fond, mesele astea în colectiv, spune Corvin. Dar cum să faci altfel? Faptul că te simți cu coatele pe masă îți dă o oarecare forță.

Și adaugă:

— Patronul are un parabellum în sertarul de la casă și se poate ieși prin curte.

În sala din fund, un cuplu necunoscut își termină cina, ceea ce pricinuiește o conversație monotonă asupra ultimelor filme, a dificultăților de aprovizionare etc.

Merlin n-o părăsește din ochi pe Geneviève. Nu și-ar fi închipuit că o ființă poate fi atât de fragilă și atât de încântătoare în același timp. Lui i-au plăcut întotdeauna femeile strălucitoare, care stârnesc rumoare, care lansează moda. Astfel Gabrielle, Colette (care a dispărut în mod misterios și n-a mai răspuns la scrisorile sale), se asemănau între ele în mai multe puncte și aminteau, fiecare, anumite trăsături ale lui Suzon Grosvois, devenită vedetă la Hollywood, se pare, unde a fugit cu Goldschild, încă de la armistițiu. Iată una dintre formele cele mai frecvente ale fidelității masculine.

Această Geneviève ar putea semăna mai curând cu un înger. Niște sâni foarte mici, pulpe cambrate, un nas scurt, păr șaten strălucitor sub bereta ei de studentă pe care a scos-o înainte de a se așeza, scuturându-se ca un fox.

Când o privește, Georges încearcă o emoție pe care nu caută s-o analizeze. Ar putea fi tatăl ei. I-ar fi plăcut ca Jeanine să fie astfel. Dar vai! îi seamănă leit Gabriellei, creatură din carne și suflet puțin.

Pentru că au hotărât să înceapă masa fără să-l aștepte pe Pascal, îngerul manifestă un apetit de optsprezece ani. Georges se întreabă ce poate să facă o fată atât de mică în războiul clandestin. Acestea sunt jocuri care ar trebui să fie interzise copiilor.

Deoarece cuplul vecin a plecat, conversația se însuflețește în absența chelneriței, a cărei sosire provoacă zone de tăcere.

Geneviève se uită mereu la ceas. Este îngrijorată pentru Pascal, exactitudinea însăși. Acesta a transportat, azi-dimineață niște „hârtie", de la tipografie la depozit, unde se face repartizarea în valize a exemplarelor de ziar, pornite apoi prin însoțitori în centrele regionale.

Pascal are un permis de circulație care prezintă toate aparențele autenticității, dar este de ajuns să dea peste un funcționar însărcinat cu ordinea care să fie ceva mai curios. E multă vreme de când Geneviève i-a cerut lui Pascal să nu mai facă el această muncă de livrare. E nevoie de el pentru dirijarea tipografiei clandestine, unde el însuși scrie, pune în pagină, stereotipează, trage, asistat de doi tipografi. Dar Pascal are cusurul că nu se bizuie decât pe el.

În sfârșit, sosește. Gazogenul său a avut o pană. E un tip înalt, subțire, cu părul lung. Poartă o mică mustață strălucitoare. E greu să-i dai o vârstă.

Mănâncă în grabă.

— Dânsul e Suchard, despre care ți-am vorbit, prezintă Corvin.

Pascal, mestecând mereu, îl cumpănește pe Georges dintr-o privire. Are niște ochi șireți. Vorbește cu o ironie constantă, ceea ce constituie felul său de a brava.

Totul la el vădește o educație rafinată, corectată în mod voluntar de o oarecare afectare boemă. E un fiu de mare burghez care astăzi e un *outlaw* – în loc de inginer miner.

Georges aude vorbindu-se despre dificultățile pe care le întâmpină între ele organizațiile, despre neînțelegerile unora, despre ambițiile personale ale altora. Parcă l-ar supune cineva unor dușuri reci.

Liniștită în legătură cu soarta lui Pascal, Geneviève a început din nou să mănânce cu multă poftă.

— Ei bine, spune Corvin, uitându-se la ceas, trebuie să plec. Am întâlnire cu Badaud în legătură cu afacerea Guy.

— Afacerea Guy continuă? întreabă Pascal.

Guy e un curier care a fost „făcut" de către Gestapo și care a ieșit din închisoare, după puține zile de detențiune, ceea ce-i semn rău. Guy și-a

schimbat desigur stăpânii. Despre organizație, Guy nu cunoaște din fericire mare lucru. Câteva cutii de scrisori, care au fost abandonate. Unul sau două plantoane, care au fost imediat îndepărtate din Lyon, iar după aceea pe Philippe și pe Badaud. Asta-i prea mult.

— Va mai trebui să-l instalăm și pe Suchard, spune Corvin.

— A doua cameră a lui Philippe e liberă, propune Geneviève.

Are cel mai luminos zâmbet pe care l-a văzut vreodată Merlin. Un zâmbet de madonă. Până în clipa asta, Georges clasa femeile în două categorii, cele cu care te culcai și celelalte. Iar acum descoperă o ființă în afară de serie, o ființă încântătoare pe care dorința fizică n-ar putea s-o atingă și care este totuși plămădită din carne, judecând după apetitul ei.

— Dar nu-l cunosc pe Philippe și nici adresa lui, spune Georges.

Toți trei râd. Nu se ajunge la Philippe așa, cât ai bate din palme.

— Mă întâlnesc cu el la ora cinci, spune Geneviève. Îl voi aduce la ora șapte în gara Saint-Paul. Fiți acolo. Se ajunge acolo cu 2 sau cu 3.

Pascal și Corvin se ridică. Se aduce nota pe care Merlin vrea s-o achite. Fiecare protestează. Trebuie să se împartă în patru, după tradiție.

— Bun, conchide Pascal, domnule Suchard, sunteți omul meu.

Merlin se gândea că produsese o impresie dezastruoasă, pentru că nu spusese nimic inteligent, intimidat de acest mediu nou și de această fată stranie.

— Mâine dimineață, Geneviève și cu mine pregătim numărul viitor, la Honorine. Spuneți-i lui Philippe să vă conducă acolo, către ora unsprezece. E mai bine ca Philippe să părăsească Lyonul, câtă vreme afacerea Guy nu e rezolvată. Va pleca la Paris cu dumneavoastră. Aveți o fotografie pentru carnetul dumneavoastră de identitate? Geneviève se va întâlni deîndată cu tovarășa noastră de la acte false.

Georges tocmai are o fotografie tip identitate într-un colț al portofelului.

Fiecare pleacă la rândul său. Corvin îl găsește pe Badaud sub copacii din piața Bellecour, dinaintea sindicatului de inițiativă.

Badaud e un militant sindicalist care și-a făcut studiile în timpul Frontului popular. Talie mijlocie. Frunte foarte înaltă, cap un pic prea mare pentru un corp robust totuși. De la întoarcerea sa din război, unde

a fost distins, el, fostul militant, însemnat cu roșu de către serviciile armatei Daladier, cu o citare prin ordin de zi pe armată, Badaud e în ilegalitate. A fost condamnat în contumacie la muncă silnică pe viață și i s-a ridicat naționalitatea franceză.

Badaud a fost sufletul rezistenței muncitorești în cursul anului 42. A obținut de la Londra fabricarea masivă a cartelelor de aprovizionare, a tichetelor de pâine pentru miile de dezertori. Furier al războiului secret, birou de plasare clandestin, muncitorii desemnați pentru plecarea în Germania au devenit cu zecile de mii, mulțumită lui, agricultori pașnici, în satele cele mai îndepărtate ori s-au alipit la cele dintâi „maquis”-uri.

Această activitate, eficientă, Badaud o duce cu un calm imperturbabil. Are un pat la Lyon, acasă la Philippe. Însă nu doarme acolo niciodată mai mult de o noapte sau două pe lună. Celelalte douăzeci și nouă de nopți le petrece pe calea ferată. Rezistența sa la oboseală este incalculabilă. Singura lui slăbiciune e pofta sa de mâncare. Badaud dezlănțuit e un soi de Gargantua. Dar se poate mulțumi și cu un codru de pâine și un pahar de apă la fiecare douăzeci și patru de ore.

De câteva luni, Badaud s-a consacrat fuzionării dintre C.G.T., amenințată, și C.G.T.U. clandestină. Aceasta este marea lui inspirație. C.G.T. a fost dizolvată și înlocuită prin „corporațiile” după moda fascistă și o cartă a muncii tip evul mediu. Jouhaux se află la închisoare. Puțin câte puțin, la început cu timiditate, după aceea în mod rapid, C.G.T. s-a redresat. În curțile uzinelor, în cafenele, în ateliere, unul câte unul, Badaud și emisarii lui îi sudau verigile.

Pe de altă parte, comuniștii, care la începutul războiului fuseseră excluși din C.G.T., își reluaseră propaganda în sânul clasei muncitoare, sprijinindu-se pe intrarea U.R.S.S. în conflict. Badaud văzuse, cu îngrijorare, două C.G.T.-uri de nuanțe politice diferite restructurându-se.

De atunci, nimic nu i s-a părut mai urgent decât reconstituirea C.G.T., unită din 1936. Visează la o confederație unică a muncii menită să-i adune la un loc pe toți muncitorii din Franța. A și început negocierile. A eșuat și a pornit din nou. A făcut apel la Franța combatantă care i-a trimis de la Londra un arbitru. Primul birou s-a constituit. Datorită lui. Nu se poate spune că nu-i mândru de ea. De azi înainte se va mulțumi să

fie slujitorul clasei muncitoare. Și-au dat întâlnire pentru a discuta chestiunea Guy. Se spune că Guy, escortat de un agent discret al Gestapoului, stă la pândă în gara Perrache, unde semnalează noului său confident mutrele cunoscute. Mutrele, pentru că numele se schimbă.

Badaud nu dădea multă importanță acestor bârfeli, însă două plantoane au fost arestate ieri. Trădarea lui Guy nu mai poate fi pusă la îndoială. Iată ceea ce avea Badaud să-i spună lui Corvin. El pleacă în seara asta la Paris, unde va avea o întrunire importantă, mâine. Nu va lua trenul la Perrache ci la Vaise, ceea ce va avea inconvenientul de a-l face să petreacă o mare parte din noapte în picioare pe culoar. Delațiunile lui Guy riscă să se extindă. Max, care e la Londra, se va întoarce din moment în moment. Vor putea oare să-l prevină la timp? Max poate foarte bine să iasă din gară și să se lase cules ca o floare.

— Bine, spune Corvin. Totul e să punem mâna pe acest Guy, despre care eu n-am nicio idee. Îl voi vedea pe Schrick numaidecât.

Ca doi prieteni care s-au întâlnit din întâmplare, Badaud și Corvin se despart. Acesta pornește în căutarea lui Schrick, pentru a vedea cum se va putea aranja cazul plantonului Guy.

Georges, după dejun, s-a dus la frizer. A apelat chiar la manichiuristă, ca odinioară. După aceea a pierdut un ceas la cinema, moțăind în fața unui film stupid.

După ce și-a luat valiza de la biroul de bagaje, cu faimosul tramvai 7, sufletul circulației lyoneze, ajunge în avans la gara Saint-Paul. E o gară mică, agățată de colina Fourvières, dinaintea funicularului. Rare trenuri pleacă de aici, către vreo periferie obscură. Georges rătăcește prin hol, pândește scările. Se simte pierdut. Nu are, cu toți oamenii aceștia, decât slaba legătură a unei întâlniri cu Geneviève.

Aceasta sosește curând, oferind la colțul străzii profilul său ireal. Philippe nu va întârzia. Cel mai bun lucru ar fi să ia, mai devreme, biletele pentru Tassin-la-demi-lune, Philippe fiind omul ultimului minut, care nu pierde niciodată trenul.

Un taxi face un viraj impecabil. Un bărbat tânăr țâșnește din el. E înalt și suplu. Poartă o pălărie rotundă. Scoate din mașină o raniță uriașă, pe care o târăște penibil în sus pe scări.

— Iată-l pe Suchard, spune Geneviève. Iată-l pe Hachette. Și acum, eu vă las. Am treabă.

Și pleacă, imaterială.

— Ariel, spune Georges.

Philippe (zis Hachette) zâmbește. Își ridică rănița.

— E ultimul tren, spune el simplu, să nu-l pierdem.

Vagon de clasa a doua, înțesat. Un domn citește *Pariser Zeitung*, ajutându-se cu un dicționar. Tunel.

Când cobori la Tassin-la-demi-lune, te simți ca la țară. Aerul e tare. Există și niște grădinițe. Merlin trage aer în piept. Lyonul îl apăsa.

— Cât de bine te înțeleg, spune el, că locuiești aici.

— Nu locuiesc aici, spune Philippe.

Îl privește pe Merlin cu o curiozitate nepăsătoare, târându-și mereu povara. Georges îi propune să-l ajute, dar Philippe refuză.

— E la doi pași. Am o pereche de cearșafuri curate în dulap.

O vilă discretă, într-o grădină. La primul etaj, un mic apartament mobilat. Două încăperi și o baie.

— Ești acasă la dumneata, spune Philippe, lăsându-și povara jos. Ne vom duce să cinăm pe bulevard. Un restaurant modest, excelent. N-avem prea multe de ales. Dar e destul de asortat pentru momentul de față. Patroana face niște ouă la capac care înoată în unt. Ca să-ți fie regulă de conduită, aici eu sunt Lestrade, dar la restaurant sunt cunoscut sub numele de Dupont. Te vei descurca.

La Hôtel du Commerce, Georges și Philippe-Lestrade-Dupont-Hachette cinează între patru ochi. Patroana are pentru Philippe amabilități materne. Ouăle la capac sunt un deliciu. Friptura de vițel nu se lasă nici ea întru nimic mai prejos.

Sub o aparență – și chiar o afectare – nepăsătoare, Philippe dispune de un curaj imperturbabil. N-a acceptat niciodată înfrângerea. După demobilizare, a făcut saltul direct în Rezistență.

A fost crescut în seră, copil răsfățat, făcut la bătrânețe. Îi plac muzica și poezia. De doi ani, conduce difuzarea ziarelor clandestine. Vizitează, regiune după regiune, Franța de Sud, îndemânatic în a detecta omul sigur, colaboratorul discret. Plimbă cu sine, în aceste călătorii, o

nostalgie aparentă, gustul după traiul bun, care-l conduce spre restaurantele bune și vagoanele de dormit. Se teme mai puțin de Gestapo cât de o cină proastă și un compartiment de-a treia. Rețelele se rup una după alta. Trebuie, fără încetare, s-o iei de la capăt. Așa că o ia de la capăt. Din ironie și-a luat numele de Hachette. Căci este agenția Hachette a Rezistenței. Ziarele clandestine circulă, sub nasul agenților Vichy-ului și ai Gestapoului, din îndemnul său.

Nu vorbește niciodată despre război (despre al său ori despre al altora) decât pentru a afișa un scepticism obosit. Doi oameni se bucură de trecere în ochii săi: de Gaulle și Frenay, șeful mișcării Combat, „un om căruia nu-i este frică să hotărască". Diferendele dintre „tendințe" au accentuat această oboseală morală.

Geneviève, Pascal, Corvin... În seara asta, Philippe. Ei nu sunt decât patru printre alte mii. Nu poți fi descurajat în ceea ce privește soarta unei țări care, în vreme de nenorocire, vede răsărind, venite din orizonturi atât de îndepărtate, asemenea energii, asemenea eroism. Georges se bucură că luptătorii aceștia nu sunt cornelieni, că Pascal e un tip cu capul în nori, iar Corvin un ingenuu, că Geneviève nu e decât o fetiță și că lui Philippe îi plac ouăle la capac. Dincolo de firile lor deosebite, de divergențele dintre ei, de slăbiciunile lor, o mare idee îi unește, iar aceasta este Franța, despre care ei nu vorbesc niciodată.

La cafea (pentru că patroana le servește cafea veritabilă cu zahăr) Georges îl chestionează pe Philippe despre Geneviève, „femeiușca asta nostimă".

— O puștancă, spune Philippe. Dă-i mâine o mitralieră, și-o să tragă. Pascal spune că ea e Ioana d'Arc a noastră. Acum trei luni, s-a dus să-l aducă, înarmată cu un ordin fals de punere în libertate provizorie al Kommandanturii din Lyon, pe unul dintre tovarășii noștri de la închisoarea din Châlon aflată în mâna nemților. Și l-a adus. Ea nu găsește acest lucru extraordinar.

Philippe adaugă zâmbind ușor:

— De când e îndrăgostită de Corvin, ea e aceea care transportă plasticul în poșeta ei micuță.

— Îndrăgostită?

— Numai el nu bănuiește nimic, încheie Philippe cerând nota de plată.

Un pat moale, o carte cu poeme de Aragon și liniștea câmpiei. Georges Merlin adoarme, cuprins de euforie.

Dimineața, Philippe îl scutură.

— O surpriză. Am dibuit în sacul meu un chec pe care l-am cumpărat la Chambéry. Ceaiul e gata.

Philippe și Georges iau, la Demi-Lune, troleibuzul, după aceea, la Pont-Mouton, un tramvai.

— Vei cunoaște, spune Philippe, una dintre cele mai hune cutii de scrisori ale noastre, domnișoara Donadieu.

Pe o stradă pașnică, aproape de gara din Part-Dieu, o dugheană cu vad nu tocmai bun oferă câteva flori de Savoia și semințe în săculețe. La sunetul clopoțelului de la intrare, domnișoara Donadieu apare dinspre odăița din fundul prăvăliei. E o femeie durdulie, cu fața blajină.

— Ah! Tu ești, dragă Phil, spune dânsa. Sunt îngrijorată.

Domnișoara Donadieu e o fată bătrână timorată. Meritul curajului său e cu atât mai mare.

— Iar îmi aduci pe cineva? Doar ți-am spus clar. Sunt doi, acolo sus. Cu arestările astea! Planche a fost prins când s-a sculat din pat și Grumeau în gara Perrache.

— Guy nu te cunoaște, sper? întreabă Philippe.

Domnișoara Donadieu își face repede semnul crucii.

— Asta mai lipsea... Măcar dacă ai fi sigur că aliații o să debarce în curând, te-ai resemna să petreci câteva săptămâni la închisoare. Dar dacă treaba asta trebuie să dureze ani de zile, brrr!

Un suspin face să se clatine pieptul enorm al domnișoarei Donadieu.

Philippe îl împinge pe Georges spre odăița din fundul prăvăliei, în timp ce domnișoara Donadieu, prin vitrină, aruncă o privire îngrijorată asupra străzii pustii.

— În față, la Margot, era o mașină de la Luftwaffe, spune ea gâfâind.

— Gestapoul nu se plimbă în automobilele de la Luftwaffe, o liniștește Philippe, se servește de mașinile franceze înmatriculate la Paris. Nu te speria, Honorine.

Pe scara în spirală, îi șoptește lui Georges:

— Face în pantaloni de dimineață până seara și de seara până dimineața. De doi ani. E nemaipomenită.

În mica sufragerie de la etajul întâi, Pascal și Geneviève lucrează. Pascal pregătește titlurile ziarului, calculând semn cu semn rândurile necesare, în timp ce Geneviève, sârguincioasă, bate articolele la mașină.

Pascal înalță capul.

— Bună ziua!

— Maica Donadieu e în mare încurcătură.

— Suntem prea mulți, asta-i sigur, spune Pascal cufundându-se din nou în calculele sale tipografice asupra corpului de literă „cicero".

— Sper că nu-mi pregătește o marfă proastă de lux? întreabă Philippe, lăsându-se-să cadă în unicul fotoliu pe care mai întâi l-a debarasat de-o servietă și de mai multe dosare. Presa clandestină e ca și cealaltă. Se difuzează ușor ceea ce distrează publicul, ceea ce-l interesează, ceea ce îl înveselește, îl înfurie sau îl exaltă. Fără cicăleală, bătrâne!

Philippe pipăie în buzunar o țigară pe care o aprinde. Georges o privește pe Geneviève care nu și-a întrerupt lucrul.

— Negustor de zeamă chioară, spune Pascal.

Un zâmbet subțire îi lungește fața suptă.

— Caraghioasă meserie jurnalismul nostru, continuă el. Trei meseriași culeg ziarul, noaptea. Eu adun la un loc toate astea în stereotipia mea. Tot acolo am și rotativa!

Zâmbetul i se accentuează.

— După război, voi conduce un ziar adevărat. Și n-o să fiu dus de nas. Mi-am terminat ucenicia.

Georges calculează riscurile la care se expune un asemenea om, resursele de inteligență, de voință, de îndrăzneală pe care le cheltuiește.

— Suchard, spune el, îmi este absolut imposibil să plec la Paris. În Auvergne și la Nisa, am două imprimerii, cărora le trimit flancurile, pentru a aproviziona cu „hârtie" aceste regiuni. Trebuie să mă reped până acolo. Patru nopți cu trenul dus și întors. Cu Parisul, te însărcinez pe tine. Vor avea loc acolo negocieri delicate cu zona de nord.

— Dar eu nu cunosc pe nimeni!

— Philippe te va pune la curent. Va merge cu dumneata. Să ajungeți la rezultate concrete, asta e tot ceea ce vă cer.

Apoi, adresându-se Genevièvei, care bate întruna la mașină.

— Nu uita să-i dai hârtiile lui Suchard.

Geneviève scoate din poșeta ei un carnet de identitate și o cartelă de alimente pe numele de Suchard și i le întinde lui Merlin. După aceea începe din nou să bată.

— Ei bine, noi o să vă lăsăm, spune Merlin după o tăcere.

— La Paris nu faceți nimic fără să-l consultați pe Duvivier. La întoarcere, cutie de scrisori aici. Dacă va fi vreo schimbare, vi se va trimite un curier la Paris.

Philippe îi întinde o mână dezamăgită Genevièvei și lui Pascal, care continuă:

— Philippe, tu vei lua trenul la Vaise. Suchard se va descurca la Perrache să-ți păstreze un loc. Guy e mereu la pândă, se pare.

Philippe ridică din umeri.

— Și-uite așa ne-am asigurat de-o noapte întreagă în tărăboanța asta arhiplină. Îmi plâng de milă.

Georges o privește pe Geneviève, care nu înalță capul. Philippe îi face semn să treacă înaintea lui.

— Salutări turnului Eiffel, strigă Pascal după ei.

XXI
Primăvara 1943
JEAN ȘI GEORGES

Aparatul, înclinat pe o aripă, traversează un nor. Câmpia adormită îi apare lui Jean, sub clar de lună, ca o hartă în relief, cu golurile de umbră ale pădurilor, șanțurile aleilor, argintul unui râu, o încrucișare de drumuri, un sat al Franței cu piața, strada principală adormită, biserica, mănunchiul de copaci din fața primăriei și cimitirul. Înalta barieră a muntelui înaintează.

Dinaintea hărților sale, navigatorul moțăie. Celălalt pasager a închis ochii. E un saturnian cu ochii melancolici. Fost elev al Școlii Normale Superioare, militant socialist și gazetar înainte de război, a fost unul dintre fondatorii Rezistenței la Paris. Pierre Brossolette îndeplinește la Londra, ca și odinioară în Partid, funcția sa favorită de eminență cenușie.

Pentru a doua oară, se întoarce la Paris pentru a duce tratative delicate între grupările de Rezistență, cu ponderea pe care i-o dă calitatea sa de reprezentant al „comitetului francez" din Londra.

La Croydon, Pierre l-a întrebat pe Jean dacă s-a gândit să-și scoată de pe gulerul hainei emblema croitorului englez de la care a cumpărat-o, pe Oxford street, un costum gata confecționat, din lână foarte bună.

Fără ca aparatul să fi coborât în picaj, solul se apropie. Acestea sunt primele platouri. După un râuleț, mai curând un torent umflat, pilotul francez se orientează, după aceea coboară în cercuri mari pe deasupra unei pășuni. Nu e nevoie de avertizoare pe o lună ca asta, când ești de prin partea locului.

După ce și-a armat pistolul automat, navigatorul sare jos cel dintâi. Jean și Pierre îi trec valizele lor și încărcătura, după aceea coboară la rândul lor. Se vede ca în plină zi.

Ofițerul le face semn să-l aștepte. Arată, la stânga, un tufiș spre care se îndreaptă, când mergând cu pași mari, când alergând.

Jean tremură, pătruns de vântul răcoros ce coboară din ghețari. Pierre aprinde o țigară.

Avionul a amuțit.

Absența navigatorului pare interminabilă. În sfârșit un grup de oameni se desprinde din pâlcul de arbori. Pierre scoate un revolver din buzunar.

— Ești înarmat? întreabă el.

Oamenii se apropie. Curând, se poate recunoaște silueta navigatorului. Duce o servietă. Cei doi oameni care îl întovărășesc târâie fiecare câte o valiză.

Navigatorul urcă cel dintâi la bord, fără a spune un cuvânt. I se trec valizele, după aceea unul dintre oameni se cațără în aparat.

Celălalt se apropie de Pierre. Acesta e un țăran îmbrăcat într-o haină de piele, cu capul gol.

— Hai, spune el, nu prea-mi place să-mi las calul.

Își împart poverile, țăranul, Jean și Pierre.

— În general, nu există atâtea mărfuri, când sunt și pasageri, mai remarcă omul.

— *Good bye, everybody!* strigă Jean, spre avion. *Thanks!*[39]

Urmându-și ghidul, Pierre și Jean traversează câmpul. Avionul a început să bâzâie. Jean se oprește o clipă, ca să-l vadă cum decolează. După aceea își ajunge tovarășii.

În drum, așteaptă o brișcă. După ce au așezat bagajele sub coviltir, cei trei călători se instalează, unul lângă altul, pe bancă. Un nor ascunde luna.

Țăranul trage de dârlogi și calul pornește la trap.

— Mergem departe? întreabă Jean.

— O jumătate de ceas, pentru că urcă.

Drumul iese într-o șosea mică, de unde începe un deal.

— Nu există nemți pe-aici? întreabă Pierre.

— Nimeni în afară de pădurar, care este soldat în legiunea străină, colaborator și tot tacâmul, răspunde omul. Dar, la ora asta, picotește.

Se apropie de un sat adormit. Niște câini latră. Curând, brișca o apucă pe un drum de țară care duce la o fermă.

---

[39] La revedere la toată lumea!... Mulțumiri! (engl.).

— Iată că am ajuns, spune omul punându-și biciul la loc. S-a pregătit o cină caldă, ca de obicei. La ora cinci, stăpânul se duce la târgul de porci din Belley. O să vă ia cu el către vale.

Oprește brișca, sare jos.

— S-au împlinit trei zile de când bietul domn, cel care tocmai a plecat, așteaptă o noapte cu lună plină, fără să scoată nasul afară.

— L-am recunoscut, spune Pierre. E Richomme, deputatul.

În cămin arde focul. Țăranul se străduiește să pună o buturugă, să învioreze focul în mașina de gătit. Masa copioasă, stropită cu un vinișor muntenesc, e repede isprăvită.

După aceea Pierre și Jean sunt conduși într-o odaie situată la același nivel cu sala comună.

— Puteți foarte bine să vă odihniți vreo două ceasuri.

Pierre și Jean se întind, pe două paturi gemene. Jean nu poate să adoarmă. Pierre, dimpotrivă, sforăie.

Intrarea stăpânului casei, un om înalt și roșu care poartă o haină de piele, îl face pe Jean să tresară.

— Bună ziua, domnilor. La drum! O să bem cafeaua la Belley. Dacă aveți arme, e prudent să le lăsați aici.

A trebuit să-l scuture pe Pierre pentru a-l smulge din somn, pe care-l continuă de altfel în automobilul fermierului, după aceea în autocarul înțesat care îi duce de la Belley la Vivien-le-Grand, unde sunt nevoiți să aștepte toată ziua, în mai multe cafenele, unicul tren spre Paris.

Totul e nou pentru Jean. Vagoanele rezervate trupelor germane: *Nur für Wehrmacht*, anunțurile din gări prin difuzor în germană, ambianța compartimentelor, unde fiecare călător arde de nerăbdare să-i vorbească vecinului și-și mușcă limba cu neîncredere.

Jean l-a pierdut pe Pierre pe peronul gării din Vivien. Ca prin minune, Jean a găsit un loc în Ambérieu. Însă această a doua noapte este tot atât de luminoasă ca și prima. La Seurre, controlul legitimațiilor de identitate s-a desfășurat fără dificultăți.

Încă din zori, Jean, căruia îi e dor de Paris, se află pe culoar: Sens, apoi Loing à Moret, pădurea de la Fontainebleau, Melun.

Cele dintâi case cu șase etaje. Primul tren de periferie. Jean își simte inima bătând puternic. La trecerea prin stațiile mici, încearcă să distingă un nume pe o tăbliță. Villeneuve-Saint-Georges îi aduce lacrimile în ochi. Își amintește o vorbă a unui vechi parizian, de pe Boulevard des Capucines: „Noi suntem aici și atâția alții nu sunt".

La Charenton, Jean simte cum i se moaie genunchii. Îi vine să plângă. De fiecare dată când se întorcea dintr-o călătorie, atunci când striga după un taxi, în zori, la ceasul măturătorilor, al lăptarilor și al trenurilor muncitorești, sau chiar seara, la ora când becurile cu gaz se reflectă în caldarâmul umed, când soneria din antract cheamă spectatorii împrăștiați pe trotuar, reîntors la Paris după opt zile sau șase luni, Jean se simțea invadat de tinerețe.

Dar astăzi, după trei ani, e bătrân. Totuși Parisul a văzut la viața lui vrute și nevrute! Dar n-au putut, totuși, să germanizeze strada Lepic!

În 11 noiembrie 1918, Jean era un micuț ștrengar. Dar nu va uita niciodată les Champs-Élysées. Tatăl său îl ținea de mână și îl trăgea, ca un nebun, în toate părțile. Picioarele îl dureau și nu mâncase nimic. Totuși era mulțumit, fără să știe pentru ce.

Își făgăduiește să evite Champs-Élysées, pentru că nemții s-au înfipt acolo ca o căpușă. Nu va vedea Place de la Concorde, murdărită, nici perindarea în pas de paradă a trupelor din Place de l'Étoile. Dar Place d'Alésia, sau rue du Sentier, Bastilia și cheiurile care au, în crepuscul, tonuri insesizabile pe care nu le mai întâlnești pe nicio altă paletă, dar le Palais-Royal sau Place des Vosges, Place Saint-Germain-des-Prés, Plaine Monceau, demnă și tainică... ce-au devenit oare?

Șine cât vezi cu ochii, în evantai. Hangarele... Trenul își încetinește mersul, prin zdruncinături scurte. *Achtung!* spune difuzorul.

În metrou, după ce și-a dat întâlnire pe-a doua zi cu Pierre, pe care l-a regăsit pe peron, Jean privește stațiile defilând. Niște ofițeri germani intră și ies. Pe zidurile gărilor sunt afișe pentru mișcarea trupelor și de asemenea pentru unele spectacole.

Viața continuă deci, o caricatură de viață. Există actori care joacă, filme care se turnează, spectatori în săli, oameni pe terasele cafenelelor.

Vine oare dintr-un alt continent sau de pe-o altă planetă? Totuși, în metrou, Jean se orientează cu ușurință, ca și cum ar fi părăsit orașul ieri. Dar acesta e un alt metrou, un alt univers. Ca și cum ar fi văzut Parisul pe dos. Cu un pic de ostilitate față de această femeie frumoasă care tocmai s-a urcat în compartiment, și căreia un ofițer german îi cedează locul, Jean încearcă să se convingă pe sine că nu trăiește un coșmar.

Să închiriezi o cameră (ca prin minune) într-un mic hotel din Passy, să cumperi dintr-odată toate ziarele și să le citești pe terasa unei cafenele din Place Trocadéro – să le citești până la o autentică poftă de a voma – *La Gerbe*, *Au Pilori*, *Je suis partout* și de asemenea cotidienele *Le Petit Parisien*, *L'Oeuvre*, *Aujourd'hui*, *Les Nouveaux Temps*... Să afli că actualitățile cinematografice sunt germane, ca și postul Radio-Paris, și că drojdia aceasta a societății franceze colcăie, talmeș-balmeș cu drojdia germană, îți trebuie oarecare timp până să te pătrunzi de asta.

Și când te gândești că nu va putea să se ducă până la micul său apartament din Auteuil!

Ia din nou metroul. La corespondența din Marbeuf, primește o lovitură neașteptată pe umăr. Reacționează, pentru că e aproape de locul rănii.

— Breuil, tu ești!

E Coutinat, de la *Éclair-Journal*.

— Ce-i cu tine, bătrâne? Te credeam ucis ori prizonier. Nimeni n-a auzit vorbindu-se de tine, de la război.

De la război! Jean zâmbește. Așadar pentru acest „continental", războiul s-a terminat?

— Ei bine, spune el, trăiesc la țară.

— Rentier?

— Dacă vrei.

— Politică de tergiversare, ai?

— Ce mai e și asta?

— Păi, urmează Coutinat, n-ai vrut să te vopsești. Se pare că ai avut dreptate. Nemții sunt curățați.

Jean privește în jurul său cu îngrijorare. Nu-i încă obișnuit.

— În cinematografie, spune Coutinat, e formidabil câți indivizi au antrenat nemții. Vârsta de aur. Dar la ziare! Câte treizeci de mii pe lună! Acum, au mutra cam palidă.

Coutinat l-a luat pe Jean de braț.

— Unde mănânci la prânz?

— Nu știu, mărturisește Jean, luat pe neprevăzute.

— Te iau cu mine la Toutoune, un mic local grozav de bursă neagră. Te descurci acolo cu două sute de franci. Se înfulecă pe cinste.

Din fericire, Coutinat e guraliv. Nici el, la rândul său, nu s-a „vopsit". Face bursă neagră. Există riscuri. Dar e ceva „interesant". Partea proastă e că nu are carte de muncă și că într-o oarecare dimineață va fi „bun și aprobat" pentru plecarea în Germania. Laval organizează cu paznicii lui de ocnași o adevărată razie. Dar lui Coutinat nu „i-o coc ei", n-ajunge el să „trudească" într-o uzină de-a nemților sub bombele englezești: Caută o „combinație pentru a se camufla". Pentru început, s-a mutat fără să lase nicio adresă.

Meniul de la Toutoune (carne, cartofi prăjiți, brânză și un ecler cu ciocolată, urmate de o ceașcă de cafea veritabilă cu zahăr) nu-l umple pe Jean de admirație într-o măsură suficientă, după părerea lui Coutinat.

— Voi ăștia de la țară sunteți niște răsfățați. Dar la Paris crăpi de foame sau altfel, te descurci cu prețurile astea. Dacă ai cunoaște situația muncitorilor, a micilor funcționari care nu pot să cumpere la negru!

În restul zilei, Jean a străbătut în lung și-n lat Parisul pe jos. A văzut bulevardele, Avenue de l'Opéra, rue de Rivoli, la Cité, Cartierul latin, Montparnasse. Încearcă să înțeleagă acest Paris ciudat. Va lua masa la Coupole, unde, în octombrie 39, îl întâlnise pe Joe. E un soi de pelerinaj.

Meniul e la preț fix, impus de lege. Dar există „suplimentele" pe care chelnerul voios ți le strecoară încetișor. Carnea sub pireu, peștele sub salată și ceaiul fals care este lichior (este zi fără alcool).

Jean acceptă tot ceea ce-i propune chelnerul. Și-a scos cartela falsă de alimente și tichetele false, care i-au fost date la Londra, și face eforturi pentru a nu părea că ignoră maniera de-a se servi de ele: 100 de grame de pâine, 5 grame de materii grase.

— Dacă ați fi dorit să mâncați într-adevăr bine, ar fi trebuit să mergeți în fund. Acolo se servește langustă.

Chelnerul îi spune asta lui Jean, pentru că vede bine „cu cine are de-a face”.

La masa vecină, un cuplu mănâncă mai mult cu lăcomie decât cu bucurie. El e lung și slab, cu niște ochi adânciți în orbite. Ea e mică, încă durdulie, dar o grăsime moale și nesănătoasă.

— Iar brânză, spune ea. Crezi că e bine? O să coste cât ochii din cap.

Dar el insistă:

— Pentru aniversarea căsătoriei noastre, am spus că ne vom strădui până la capăt. O să coste cât o să coste.

Jean înțelege că menajul, pentru a-și sărbători aniversarea, a hotărât să mănânce pe săturate.

În întunericul de nepătruns, lui Jean îi vine greu, la coborârea din metrou, să-și regăsească hotelul. Epuizat de oboseală și de supărare, doarme buștean.

A doua zi, Merlin sosește la Paris. Trebuie să-l întâlnească pe Philippe în grădinile de la Palais Royal, la ora șaptesprezece. După o noapte într-un compartiment de-a treia, ticsit de călători gălăgioși, Philippe a dispărut ca o umbră, chiar din gara Lyon, târându-și rănița.

Georges i-a telefonat lui Grimaud, care trebuie să se fi simțit rău la capătul firului.

Și-au dat întâlnire într-un bistrou, pentru dejun. Grimaud l-a pus pe Georges la curent cu ultimele noutăți. Uzina s-a reconstruit. Majesticul șovăie asupra utilizării sale. Ceea ce-i sigur, e că nu se va mai face tot ciocolată. De la percheziția de anul trecut, nu s-a mai auzit vorbindu-se de Gestapo. Cu toate acestea, Georges ar face mai bine să nu-l ispitească pe diavol.

Dar unde să doarmă? Grimaud crede că Georges nu-i la strâmtoare. Ei bine! Da. În acest caz, va dormi la Grimaud.

Dinaintea soclului statuii lui Camille Desmoulins (care a fost trimisă la retopit), Georges are întâlnire cu Philippe, care sosește, cu pălăria lui rotundă pe nas. Pare mirat că nu-și târâie rănița cea grea.

— Bună ziua, spune el. Avem întâlnire cu Duvivier, în fața statuii lui Musset.

Pentru că ei sunt în avans, se plimbă puțin în grădina pustie și însorită.

La ora hotărâtă, domnul Duvivier trece pe bicicletă pe dinaintea statuii lui Musset. Este un bărbat încă tânăr, cu figura energică și o ținută distinsă. Exclamă:

— Ia te uită! Ce mai faceți?

Pune un picior pe trotuar. După aceea, foarte încet:

— Vă aștept în hol, pe Avenue de l'Opéra, numărul 18.

Și cu un viraj iscusit, pornește iar.

Avenue de l'Opéra numărul 18 este o casă luxoasă, pentru birourile unor mari societăți. Domnul Duvivier, legându-și bicicleta cu un lacăt de siguranță, îi ia cu sine pe cei doi prieteni. El merge înaintea lor pe o scară mare și liniștită, acoperită cu un covor gros. Deschide o ușă cu două canaturi, pentru a-i introduce într-un vast apartament amenajat ca birou.

După ce au trecut de o ușă capitonată, Duvivier se așază dinaintea unei mese mari, aproape goală. Îi cere lui Georges să-i lămurească scopul vizitei sale, dar nu-l lasă să deschidă gura. Vorbește despre Rezistență, despre necazurile pe care le-a întâmpinat pentru a colabora cu celelalte grupări. Vorbește despre teatru, despre literatură.

Aceasta elocință mondenă îl cufundă pe Georges într-o baie reconfortantă. Faptul că e guraliv nu umbrește cu nimic finețea și inteligența lui Duvivier. Care înțelege să orânduiască problemele sistematic, mai întâi să fie alungat invadatorul și după aceea să fie organizată Franța de mâine. Însă ar fi primejdios să te lași „surprins de victorie". Dincolo de cuvintele lui Duvivier (marchizul de Vaux pe numele lui adevărat, avere mare, Jockey-club și multă distincție), Georges face o constatare importantă. Doar comuniștii sunt organizați.

După război (și asta numaidecât) va trebui înlocuită presa, toată presa din Paris și de la Vichy, cu o presă a Eliberării. Trebuie să fim pregătiți. Presa este un lucru foarte important.

Își expune planul, pentru a pune mâna, la ora H, pe imprimerii. Totul, este pus la punct, cu planurile în mână. Grupurile libere care vor trebui să execute operațiunea sunt desemnate.

— Pentru că sunteți aici, domnule Suchard, continuă Duvivier, nu socotesc a fi vreo indiscreție dacă vă rețin un moment, ca și pe domnul Hachette. Vom avea o întrunire importantă. Dacă binevoiți să așteptați puțin, nu voi întârzia să mă întorc.

Duvivier a plecat.

— Are farmec, spune Georges.

Duvivier se întoarce peste puțin, escortat de doi oameni, printre care Badaud. Îi introduce pe noii-veniți, pentru a dispărea imediat, scuzându-se. Se duce să-i caute pe ceilalți la stația de metrou de la Tuileries.

Philippe îl prezintă pe Badaud lui Merlin.

— Prietenul nostru a dormit în patul tău, la Lyon, îi spune Philippe lui Badaud.

— Salteaua e excelentă, răspunde Badaud.

Philippe îi expune lui Georges misiunea lui Badaud. Georges, de profesiune patron (ah, da!) îi pune interlocutorului său un oarecare număr de întrebări de ordin sindical. Numaidecât, cei doi se înțeleg. Badaud zâmbește din ochi. (Rareori zâmbește din gură, dar când e satisfăcut sau încrezător, ochii îi strălucesc.) Georges Merlin i se pare un industriaș cum ar trebui să fie mulți. Celălalt vizitator este un bărbat de statură mijlocie, ascunzând o privire energică în dosul ochelarilor groși.

E un profesor care reprezintă o grupare din zona de nord. Pare îngrijorat.

— Nu găsiți periculoase aceste întâlniri, într-un birou, tocmai în inima Parisului, pe Avenue de l'Opéra? întreabă el apropiindu-se de-o fereastră înaltă și ridicând un brizbiz, ca să poată privi în stradă dacă nu stă la pândă vreo iscoadă.

— Cred că aici mai puțin decât oriunde în altă parte, răspunde Badaud.

Neobositul Duvivier apare din nou, aducând alți doi oaspeți: Jean Breuil și Pierre.

Georges sare în sus.

— Jean!

— Georges!

Se află unul în brațele celuilalt.

Toți iau loc. Duvivier lămurește scopul întrunirii.

— Madeleine mi-a povestit că ai văzut-o pe Kate. A venit la Beauvallon? șoptește Jean la urechea lui Georges.

— Știi că trebuie să fie la Paris? Turnează la Continental, cred, răspunde Georges printre dinți.

Jean nu-l ascultă decât în mod vag pe Duvivier. Are impresia că asistă la o întrunire politică, și politica l-a plictisit de moarte întotdeauna!

Pierre ia cuvântul. Vorbește despre necesitatea de-a uni, mai bine zis de-a unifica mișcările de Rezistență. Fiecare a tras prea mult până acum spuza pe turta lui.

Badaud observă că fuziunea sindicală a început. Universitarul este de acord în ceea ce privește concentrarea mișcărilor, dar pe plan politic consideră necesar să se mențină partidele. Cea de-a patra Republică va fi o democrație.

— Toată Franța va fi alături cu de Gaulle, aprobă Duvivier. Noi venim cu toții din orizonturi politice diferite, dar asupra acestui punct suntem de acord. Spuneți acest lucru la Londra și la Alger. Încercați să-i faceți pe americani să înțeleagă. Alături cu de Gaulle, toată Franța. Fără de Gaulle, războiul civil.

Conversația continuă, destul de confuză. Se vorbește despre bugete, despre transportul corespondenței, despre administrații publice, despre fostul personal politic – pe care Duvivier îl atacă violent.

— Politicienii înfrângerii nu vor avea niciun cuvânt de spus a doua zi după Eliberare, afirmă Badaud.

Pierre atrage atenția că anglo-saxonii sunt cei care duc războiul și că francezii trebuie să procedeze cu tact.

— Nu-i uitați pe ruși, spune Duvivier, ridicându-se ca un cocoș. Dacă anglo-saxonii nu înțeleg, Franța întreagă va fi comunistă. Iar eu, cel dintâi.

Contactele trebuie să fie mai precise, consideră Pierre, între Franța rezistentă pe de o parte și Londra pe da altă parte. În acest scop, un delegat general a fost desemnat de către generalul de Gaulle: Max.

Duvivier (sprijinit de Badaud) insistă asupra popularității generalului de Gaulle, singurul om capabil să obțină astăzi unanimitatea în Franța.

— Și în Africa la fel, observă Pierre. De altfel, pentru acest motiv, Londra și Washingtonul nu au încredere în el. Discursul pe care de Gaulle l-a pronunțat alaltăieri la Londra, vorbind în numele Franței, reamintind că dacă Franța a fost bătută, în 40, aceasta se datorează faptului că ea a suportat cea mai grea povară a războiului din 14 și a salvat democrația, le-a dat fiori.

— Noi avem convingerea, răspunde Duvivier, că Franța este chemată să joace un rol primordial. Poziția sa geografică, bogățiile sale naturale, de asemenea inteligența ei, totul dovedește că Franța va fi necesară pentru organizarea lumii de mâine. Totul este ca și ea să fie conștientă de acest lucru. În această ultimă fază a războiului, Franța va avea de altfel o sarcină capitală, mai ales noi, cei din guerilă. Învingătorii de mâine să n-o subestimeze.

Badaud pleacă împreună cu Pierre. Philippe dispare după obiceiul său, fără a face zgomot. Universitarul și Duvivier mai au încă niște hârtii de cercetat.

Jean și Georges, braț la braț, măsoară în lung și-n lat L'Avenue de l'Opéra.

Jean îi cere lui Georges să-i relateze vizita lui Kate Christiania la Beauvallon. E măgulit că, după trei ani, Kate nu l-a uitat. Într-un ungher al unei cafenele de pe bulevard, dinaintea a două halbe insipide, pălăvrăgesc. Georges își mărturisește îngrijorarea. Divergențele politice ale organizațiilor, lupta întreprinsă împotriva lui de Gaulle de către americani, atâtea tocmeli, atunci când ar trebui să se unească toate forțele, toate elanurile!

În celălalt talger al balanței, eroismul obscur al combatanților de acolo și al celor de aici, soldați cu sau fără uniformă.

— Dacă ai ști, exclamă Merlin, ce strașnici sunt băieții de pe la noi!

— Când nemții vor fi plecat, răspunde Jean, va fi momentul să întoarcem foaia. Numai că trebuie să punem problemele în ordine. Duvivier și cea de-a patra Republică a lui, au vreo însemnătate când ticăloșii ăștia tot mai umblă cu pași mari pe bulevarde încolo și-ncoace? Trebuie să strivim întâi păduchii. După aceea!...

Face un gest vag, apoi, fără să-și tragă răsuflarea, își golește halba.

— Istoria, conchide el, îi pune întotdeauna pe oamenii care trebuie la locul lor. Esențialul este să-l scoatem pe inamic din Franța, dragă Georges. Ca să ne aflăm iar între noi și să ne spălăm rufele în familie.

Iau masa de prânz împreună, după aceea Jean vrea neapărat să-l ducă pe Georges cu el la Casino de Paris, plin de nemți veseli și ațâțați. În continuare, Jean îl duce pe Georges până la Passy. Lăsându-l pe Grimaud în prada celei mai vii neliniști, Georges împarte patul cu Jean.

Pălăvrăgesc aproape toată noaptea. Dimineața, se despart. Georges are o anumită întâlnire fixată de Philippe, Apoi se va întoarce la Lyon chiar în seara aceea.

Își iau rămas bun în Place Trocadero, dinaintea unei intrări a metroului. Pe curând? Zilele astea? După război? Niciodată?

Seara, Georges îl întâlnește din nou pe Philippe sub ceas, în Sala pașilor pierduți din gara Lyon. Philippe sosește târându-și rănița.

— Sunt mort, spune el, dar am avut și eu norocul meu. Am găsit, la ora cinci, două locuri pentru Lyon în vagonul de dormit. Vom lua masa la bufet.

Mulțimea se năpustește, civili francezi, germani în uniformă, talmeș-balmeș, într-o înghesuială obișnuită.

— A sosit o scrisoare, spune Philippe, mâncându-și fără poftă porția de legume cu apă. Schrick se căsătorește. Nu-l cunoști pe Schrick? Nu face nimic. Te iau cu mine la căsătoria lui.

Schrick se căsătorește într-adevăr. A trebuit să găsească un „primar bun", pentru că adevăratul nume al lui Schrick, afișat la biserică, ar fi în măsură să stârnească un tărăboi pe cinste, deoarece Schrick a fost de două ori condamnat la moarte în contumacie. Nu i s-au lăsat nici crucea de război și cele trei palme pe care le-a dobândit, una în pădurea de la Warndt, a doua în Norvegia, a treia la Dunkerque. Cea de-a patra citare

prin ordin de zi, care i-a fost promisă la podul din Tours, n-a fost omologată, compania de geniu de care aparținea fiind spulberată. Schrick s-a întors prin păduri, singur, evitând posturile germane. A mers douăsprezece zile. Cu grenadele care-i mai rămâneau, a reușit să arunce în aer două tancuri. Ce urmărire, după aceea! Cățărat într-un copac, râdea încetișor privindu-i pe nemții care se agitau dedesubt.

A avut, înainte de-a trece peste Dordogne, bucuria de-a ucide un ultim neamț, care se aventurase peste linia de demarcație. I-a înfipt cuțitul în inimă, dintr-odată. Nu s-a auzit decât un icnet. A trebuit după aceea să târâie cadavrul până la apă. Atunci s-a auzit un pleosc.

Schrick a vrut să treacă în Anglia. Dar s-a gândit și a preferat Alsacia. Acolo, și-a continuat treaba. Poduri care sar în aer, locomotive care explodează, șine care se distanțează. Schrick e un as în munca feroviară. După cea de-a doua evadare, a trecut în zona de sud. Acolo, a organizat un prim grup liber. A început dislocarea căilor ferate și atacarea locomotivelor. A inovat activitatea de intimidare, care constă în a face să sară în aer cu ajutorul dinamitei birourile organismelor de colaborare.

Așa e Schrick. N-a recunoscut decât un singur șef: pe Corvin. Deoarece Schrick are o admirație nemărginita pentru știință. Pasionat de cultură, își petrece clipele libere citind, câteodată fără discernământ, însă cu lăcomie. Când a fost anunțat că unitățile libere vor fi alipite unui organism central, Schrick a sărit din nou în sus. După aceea l-a cunoscut pe Corvin. Au efectuat împreună câteva operațiuni. De atunci, Schrick e gata să moară pentru Corvin. Poți măcar să-ți imaginezi că există un asemenea savant?

Schrick e un om mic și roșcovan, destul de urât, dar înzestrat cu niște ochi admirabili. S-ar spune că sunt două stele pe un cer senin. Înainte de război, practica alergările și boxul, când avea timp liber. Nu avea enorm de mult, pentru că meseria de negustor forestier e mai complicată decât pare (vindea câte puțin din toate, pe piețele periferiei pariziene). Fanatic, încă din adolescență, făcuse parte din organizațiile tineretului patriot. Dar s-a trezit dezorientat, în mijlocul unor tineri de lume cu bâte și cu batiste de mătase la buzunarul vestonului, care îl priveau de sus.

Mai târziu, Schrick fusese atras de comuniști. În general însă propaganda politică îi amintea prea mult de propria lui reclamă sforăitoare pentru a atrage clientela în jurul unei garnituri de veselă de argint sau al cremei de ras fără săpun și fără pămătuf – care ia și pielea cu ea.

Cu prilejul unei afaceri în regiunea Tarare, Schrick a făcut cunoștință cu o fetiță cumsecade, Marinette. Tatăl ei prizonier și mama ei fugită cu un individ. Și iată că micuța Marinette e însărcinată. Așa încât Schrick a hotărât s-o ia în căsătorie. Deoarece dacă Schrick este ucis în timpul războiului, șansele sunt deosebit de mari (ucis ori împușcat), guvernul Franței eliberate va avea grijă de soție și de copil, după aceea.

Corvin s-a ocupat de formalități. Schrick nu voia să se căsătorească sub nume fals, pentru că sub adevărata sa identitate, aceea de Santerre, fusese mai întâi decorat, după aceea condamnat la moarte. Corvin a căutat un primar și un preot care să consimtă la celebrarea acestei căsătorii. I-a găsit pe amândoi, pe primar și pe preot la Dammartin, la cincisprezece kilometri de Lyon. Pascal o va conduce acolo pe mireasă, cu camioneta. Tot el s-a străduit să organizeze masa de nuntă, la un prieten sigur, în apropiere de Beaujeu.

Primarul a spus că ora cea mai convenabilă va fi la prânz, secretarul primăriei fiind plecat. Preotul a fost de acord să facă slujba la douăsprezece și un sfert. Dar iată că acum Corvin se încăpățânează să-l aștepte pe Guy. Și va mai trebui să treacă după aceea s-o caute pe Geneviève! Schrick se uită mereu la ceas. Este zece și jumătate! Nu te însori în fiecare zi. Ai și de ce să te enervezi. Schrick îi dă încă zece minute lui Guy. Dacă nu e aici în zece minute, Schrick îi va cere lui Corvin o amânare pentru Guy.

Dar în momentul în care nu-l mai așteptau, Guy își face apariția. E singur. Însă umbra lui nu e departe. O scrisoare anonimă denunțând Gestapoului prezența zilnică a lui Badaud și a lui Philippe în această micuță cafenea a declanșat vizita lui Guy. El se oprește în fața cafenelei, privește înăuntru, ezită, după aceea se duce să-și pună coatele pe tejghea.

Individul de la Gestapo traversează strada și se oprește ceva mai departe. Corvin îl cheamă pe chelner, plătește, în timp ce Schrick intră în cafenea și se reazemă în coate de tejghea, lângă Guy.

Corvin s-a dus până la mașina lui, pe care încearcă s-o pornească. Trebuie să fie ceva la motor. Saltă capota, se agită.

După un moment, Guy apare în prag, aruncă o privire spre omul de la Gestapo, neclintit la colțul străzii, apoi intră din nou în cafenea și se îndreaptă spre lavabou. Schrick îl urmează după o clipă.

Câteva minute mai târziu, Schrick iese din cafenea. Corvin demarează și cotește la colțul străzii, scăpând de sub privirea zbirului german. Pe portiera deschisă brusc, Schrick sare alături de el și mașina pornește în plină viteză.

— Ei? întreabă Corvin.

— N-am îndrăznit să mă folosesc de revolver. L-am sugrumat.

— Planche și Grumeau au fost împușcați, spune Corvin, fără să-l privească.

— Asta nu-nseamnă că n-am să beau totuși o înghițitură.

— În fundul mașinii.

Schrick face o săritură sprijinindu-se în palme pe deasupra spătarului. Trage o dușcă bună de alcool, de-a dreptul din sticlă.

— Ce să-i mai vorbiți de afacerea asta Marinettei, spune el. În ziua căsătoriei mele, i-ar face o impresie proastă.

— Bineînțeles, spune Corvin. Dar ce vrei? Philippe se întoarce astăzi. Max e așteptat de pe-o zi pe alta. Și-au trecut opt zile de când Guy ni se strecoară printre degete.

— Nu te-ar deranja să cauți altă expresie? întreabă Schrick ducând iar gâtul sticlei la buze.

— Un pic de ținută, spune Corvin. Ne ducem s-o căutăm pe Geneviève la domnișoara Honorine.

La domnișoara Honorine, n-o găsesc numai pe Geneviève, ci și pe Philippe, și pe Georges Merlin, sosiți dimineață cu trenul. Schrick e mulțumit că Philippe, căruia tocmai i-a adus un serviciu, asistă la căsătoria lui.

Schrick e în față, alături de Corvin care conduce. În fund, Geneviève s-a instalat, între Philippe și Georges.

Dinaintea primăriei din Dammartin, camioneta lui Pascal s-a oprit. Un om al lui Schrick, plasat sus pe scări, supraveghează orizontul. Pistolul lui automat, al cărui pat e prea mare, face o umflătură sub haină. E Guilvinec, bretonul. La vederea lui Schrick, fața i se luminează. Schrick, Corvin, Geneviève și Philippe urcă scara în spirală. Un țăran iese din primărie. Doi puștani contemplă cu admirație automobilul lui Corvin.

— Sunteți numai voi, Mathieu și cu tine? întreabă acesta.

— Nu, răspunde Guilvinec, există și un al treilea, Percin. El a însoțit-o pe mireasă în biroul primarului.

Biroul domnului primar e la etajul întâi. Pascal și mireasa (o femeie micuță, destul de ștearsă) așteaptă în compania lui Percin, un brunet păros care nu-l scapă din ochi pe funcționarul municipal.

— Să-i dăm drumul repede, spune primarul. Domnul paroh, pe care l-am văzut adineaori, vă așteaptă.

Philippe va sluji drept grefier, având în vedere că primarul a pregătit el însuși actele. Corvin e martorul lui Schrick, Pascal e cel al logodnicei sale, Marinette Clairoux.

Citire prescurtată a formulelor legale. Semnături.

— N-am să vă țin un discurs, urmează primarul. Nu avem timp. Vreau numai să vă aduc aminte în ceea ce privește căsătoria dumneavoastră că e înregistrată în mod legal la primăria din Dammartin. Noi vom susține cu tărie că strigările de căsătorie au fost făcute și că ușile primăriei erau deschise, în pofida ținutei amenințătoare a flăcăului care se află pe trepte.

— Măsurile de precauție nu sunt niciodată prea multe, domnule primar.

— Nădăjduiesc, încheie acesta, că veți avea toată fericirea posibilă într-o Franță pentru care dumneavoastră ați făcut totul spre a o elibera. Sunt foarte mândru că m-ați ales pe mine.

Toți se împrăștie. Schrick și Marinette, urmați de amenințătorul Percin ca de umbra lor, se îndreaptă spre biserică. Pascal se duce să-și

pună camioneta la punct și se încrucișează cu o mașină germană care trece ca un bolid.

Preotul, sub clopotnița mică, trage din toate puterile de funie. E un om robust și care începe să încărunțească, având părul buclat. După aceea se duce să-și îmbrace podoabele de cult, în timp ce Guilvinec se instalează dinaintea pridvorului, cu picioarele depărtate.

Un țăran bătrân traversează piața domol. După aceea doi bărbați ies din cârciumă și se îndepărtează discutând. Dinaintea dughenei brutarului, la umbră, o femeie bătrână tricotează. Un biciclist care trage o remorcă sosește pe jos și își continuă drumul gâfâind și asudat.

Slujba e repede isprăvită. Schrick și Marinette sunt uniți înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor.

— Veniți să stați la masă cu noi, domnule paroh? întreabă Pascal, organizatorul festinului. Domnul primar nu se ține de cuvânt, dar sper că dumneavoastră...

— Într-adevăr, spune preotul, dacă făgăduiți să mă aduceți înapoi...

— Vă promit, spune Pascal.

Cele două mașini merg una după alta la zece minute interval. Corvin i-a instalat pe miri în fundul mașinii și pe paroh lângă el. Percin stă pe strapontina, impasibil.

În camionetă, Geneviève ia loc între Pascal și Guilvinec, care își ține pistolul automat pe genunchi, în timp ce Georges, Philippe și Mathieu se cațără în spate.

— Animalul ăsta de Pascal a uitat un pachet cu ziare, remarcă Philippe.

— Uitat? răspunde Pascal apăsând pe demaror. Nici vorbă. E totul pentru Beaujolais! Am profitat de ocazie...

E un adevărat ospăț de nuntă. Marinette crede că trăiește un basm cu zâne și în același timp o istorie cu gangsteri, așa cum a văzut la cinematograf.

Fermierul prezidează. Lângă tacâmul tinerilor soți se află un buchet de trandafiri. Corvin stă alături de mireasă, iar Geneviève alături de mire. Fermiera și fiica ei umblă de colo-colo pentru a aduce pateul de ficat, găina umplută, friptura.

— Desigur, spune ea, nu mai poți să le faci pe toate ca altădată, dar n-o să plecați flămânzi.

Guilvinec, Percin și Mathieu, gărzile personale, se succed în curte, unde au fost rânduite cele două mașini. Fac inspecții până la capătul străzii, după aceea fiecare la rândul său vine să ia loc la masă.

Pascal, foarte în vervă, povestește întâmplări. Schrick o sărută mereu pe soțioara lui, roșie ca o păpușă bretonă. Mirele pare să fi uitat evenimentele din cursul dimineții.

Domnul paroh flecărește cu Georges. Îi vorbește de tinerețea lui, de seminar, de glumele care se făceau acolo, de vocație. Georges ascultă respectuos, cu ochii la Geneviève.

Prăjitura, scăldată în frișcă, e primită cu strigăte, care îl fac să apară în prag pe blândul Mathieu. Care le spune să facă ceva mai puțin tărăboi. Rumoarea veselă se potolește. Stăpânul casei propune să închidă ferestrele. Percin, cu vocea lui groasă, cântă *Voi ați luat Alsacia și Lorena*, mirele *Un măgăruș merge în trap mărunt* și Marinette *Sunt singur în astă-seară, cu visul meu*, rostogolind niște ochi languroși, așa cum a văzut ea că se face la concert. Mathieu, schimbat din gardă de Percin, recită un monolog comic, *Ultimul morcov*.

E ora toasturilor. Pascal ridică paharul pentru miri și pentru fericirea lor. Corvin pentru generalul de Gaulle, pentru Franța și pentru victorie. Percin, reîntors, intonează *La Madelon*.

Domnul, paroh se ridică pentru rugăciunea de mulțumire și toată lumea o sărută pe mireasă. La aparatul de radio, fermierul caută un post unde să mai fie muzică. Schrick își invită soția la un vals.

Pascal îi propune domnului paroh să-l conducă înapoi. Vor pleca împreună cu Mathieu și Percin. Corvin îi va conduce pe tinerii soți la mica fermă care le va adăposti, timp de două zile, luna de miere sub supravegherea neobositului Guilvinec. După aceea îi va duce înapoi la Lyon pe Philippe, Georges și Geneviève.

Când își iau rămas bun, Schrick e emoționat.

— De frumoasă, a fost frumoasă nunta! Și de prieteni buni, ca voi, n-am dus lipsă, spune. Doamne Dumnezeule, dacă sfârșitul războiului

apucă să ne vadă pe toți în viață, o să facem împreună un chef de pomină!

Pentru că oamenii simpli nu sunt așa de pricepuți să-și materializeze bucuria. Nici ceilalți, de altfel.

După un ceas, la căderea nopții, Corvin apare din nou. I-a depus pe tinerii soți în cuibul lor. A venit vremea să se întoarcă la Lyon.

Lui Georges îi face impresia că a băut puțin cam mult beaujolais. Pentru ce naiba a luat-o în căsătorie pe Gabrielle? Nu-i prima oară când își pune această întrebare, fără a-i găsi vreun răspuns mulțumitor.

XXII
Mai 1943
JEAN

Atunci când telefonista de la *Continental films* i-a răspuns lui Jean că domnișoara Christiania nu turna pentru moment, dar că locuia la Ritz, el a luat metroul și a coborât la Operă.

Pierre a plecat în Nord. Jean așteaptă, de o săptămână, întoarcerea lui. S-a dus la teatru, la cinematograf. A rătăcit prin Paris. Pe străzi, întâlnești femei elegante pe bicicletă, purtând niște pălării enorme cu boruri mari care le fac să semene cu domnișoarele Fenouillard.

Desigur, radio Londra e ascultat de toată lumea. (Când se transmite o veste bună, ochii oamenilor scânteiază în metrou.)

În Place Vendôme, Napoleon este tot la locul lui. În mai multe rânduri, Jean se duce până la ușa hotelului Ritz, dinaintea căreia o santinelă se plimbă încoace și încolo. Nu se hotărăște să treacă pragul. Face calea-ntoarsă când, ieșind din rue de la Paix, apare o siluetă elegantă. Un domn între două vârste o conduce pe Kate.

Pentru a nu se trezi în fața ei (și a lui), Jean face cale-ntoarsă în direcția străzii Castiglione. În față la Ritz, domnul se descoperă și-și ia rămas bun. Sărutare de mână. Kate, cu umbletul ei celebru, intră în hotel.

Să-i telefoneze dintr-o cafenea? N-ar fi mai bine să se întoarcă? Jean n-are de ales. Kate iese din nou și o ia pe rue de la Paix. Jean o urmărește. La colțul străzii Daunou, a ajuns-o. Kate se oprește o clipă la marginea trotuarului, Jean de asemenea. Ea scoate un strigăt.

— Jean!

— Kate!

— Tu, la Paris? exclamă Kate. Eu te credeam... Merlin îmi spusese...

— Ce frumoasă ești, Kate! răspunde Jean.

Ea îl privește așa cum își privește „*leading partner*”-ul ei în filme, plimbând o privire lacomă peste fața iubitului. E un efect cinematografic care a fost mult imitat.

Jean o ia de braț, cu un gest familiar.

— Să nu stăm aici, spune el.

Ea îl urmează, docilă. Un mic bar. Lume puțină. O masă, într-un colț, li se oferă.

— Poate că aveai o întâlnire, întreabă el îndemnând-o să ia loc.

Ea scutură din cap.

— Te-am căutat la capătul lumii, la Beauvallon!

— Adevărat? se miră Jean. Pentru ce la Beauvallon?

— E adresa pe care mi-ai dat-o. Și tu erai la Paris!

— La drept vorbind, nu eram.

Beau niște porto fals. Când Kate îl privește pe Jean, prin ochii ei trece o neliniște, pe care Jean o ghicește.

— Ei bine, întreabă el, fericită?

Ea întoarce capul.

— Pentru ce vrei să fiu fericită?

— Mi se pare că ai tot ce trebuie pentru asta. Frumusețe, glorie...

— Tu ești fără îndoială singurul om cu care aș fi putut să fiu fericită. Nu ți-aș fi spus-o niciodată înainte, însă acum pot, nu-i așa?

Kate închide ochii. Un hotel de munte. Jean cu camera lui de luat vederi, cu părul blond, cu privirea malițioasă. Primul lor sărut în barul mic, în dosul unui paravan, la ora când toți clienții plecaseră sus la culcare și când ei erau, amândoi, un pic amețiți de whisky, de aer curat și de tinerețe. Deseori a închis astfel ochii și a regăsit parfumul lui Jean în dragoste și până și senzația atingerii cu pielea lui.

— Nu te fac să întârzii? întrebă Jean politicos.

— Ai putea să mă inviți la cină, răspunde ea, cu acea frumoasă voce răgușită pe care Jean o numea vocea ei de cinematograf.

— Cum aș fi putut să-mi imaginez că ești liberă? exclamă el.

— Nu eram, dar sunt.

Și pentru prima oară, zâmbește.

— Mai frumoasă ca oricând, spune Jean, și încă și mai frumoasă!

— Nu, nu tu! Te rog.

— Închipuie-ți că n-am văzut niciunul din filmele tale recente, continuă el degajat. Nu veneau acolo unde eram eu. Mi s-a spus că ai turnat în Italia și la Nisa.

Jean era „de partea cealaltă”, îi spusese Merlin. Ce face deci la Paris? Să fie oare un spion al englezilor? Ideea asta îi dă un fior lui Kate.

— Să nu vorbim despre cele două filme fără importanță în care am apărut la Roma, spune ea. Acolo, regizorii au talent, dar tehnica lasă de dorit. Iar decorurile!

— Lucrezi pentru o casă germană?

— Îmi continui vechiul meu contract cu U.F.A., pe care ei l-au transferat.

Kate cunoaște, în cartier, un restaurant grozav. Unde se duc mulți artiști. Jean face o grimasă.

— Nu ții să mergem? întrebă ea, curioasă.

Doamne Dumnezeule, cât de dificilă e conversația în această situație!

Și dacă era adevărat că n-a fost niciodată fericită decât cu el, cele câteva zile la Megève și alte câteva la Bandol? De ce nu? În fond, e idiot că am început să răscolim trecutul. O aventură încântătoare, întreruptă de un cataclism. Există un sfârșit mai romantic? Această seară nu poate fi decât inferioară amintirii. Mai ales că Jean se intuiește pe sine îngrozitor de banal. Pe cât își amintește el, din timpul relațiilor cu Kate, era caustic și spiritual. Ceea ce o sedusese era tocmai acest mod al lui de a găsi firesc să-i fie pe plac lui Kate Christiania. Ce mult a îmbătrânit și s-a înăsprit!

În timpul mesei, „la Pierre”, Jean și Kate se cercetează. Revenindu-și din cea dintâi emoție, Kate e neîncrezătoare. E metresa doctorului Kellner, führerul cinematografului german în Franța. Acesta e un om distins și puțin exigent. Îi place să se arate cu vedeta internațională în restaurantele elegante. Kate e liniștită alături de el.

Deoarece simte căldura urcându-i-se în obraji, Kate își deschide poșeta pentru a căuta o țigară. Dacă Jean va voi să fie din nou a lui – și ar fi de ajuns un gest – va face din ea ce va voi. O spioană?

— Ai rămas multă vreme la Berlin, în timpul războiului? întreabă el.

— Nu. Filmul n-a fost terminat. Junele prim a plecat. A fost ucis încă de atunci.

— Închipuie-ți că am zburat pe deasupra Berlinului chiar în primele zile ale războiului... ca să arunc manifeste! În ziua aceea, sus pe cer, mă

gândeam la tine. Aveam un chef strașnic să aterizez pe acoperișul de la Eden pentru a face dragoste cu tine.

Kate revede, într-o străfulgerare, camera ei de la Eden, groaza de alarmă, și pe frumosul și lamentabilul Jaroslav în brațele sale. Înspăimântătoare amintire!

Are pică pe Jean. Simte nevoia să-i facă rău. Însă Jean stă dinaintea ei ca o fortăreață inexpugnabilă, atât de amabil și atât de îndepărtat – dacă n-ar fi sclipirea asta de dorință din ochii lui.

— Intenționezi să lucrezi din nou? întreabă ea, dându-și seama cât de departe e conversația, încă din prima clipă, de ceea ce gândesc.

— Să lucrez din nou? glumește Jean. La actualitățile franco-germane?

— Trebuie totuși să lucrăm.

— Voi lucra din nou în curând, după război.

— Războiul va mai ține încă multă vreme.

— Fiecare zi ne apropie de sfârșit, ar spune domnul de La Palice.

Jean e exasperant.

— Ești pentru multă vreme la Paris? insistă Kate.

— M-ar mira. Parisul a încetat, în mod provizoriu, să-mi fie pe plac.

Și adaugă, punând pe masă mâna lui pe mâna lui Kate:

— În timp ce tu, tu îmi placi și mai mult.

Va începe oare din nou să-l dorească, să-l regrete, să-l compare cu alții? Trecerea lui de meteor va fi de ajuns ca să simtă tot plictisul vieții ei de vedetă adulată și să-i devină odioasă compania doctorului Kellner? Kate s-a hotărât să se retragă, pretextând o întâlnire.

— Voi încerca să văd filmele tale înainte de a pleca, spune Jean.

Cuvântul cade ca un cuțit de ghilotină. Jean se îndepărtează pe un lung *travelling*. Ei nu-i va rămâne nici măcar avantajul de a nu avea aerul că ține la o nouă întâlnire! Kate se ridică. Jean cere nota de plată.

Pe stradă, o ia de braț, ca și cum nimic nu i-ar fi despărțit niciodată. În trecere, Kate aruncă o privire spre geamul unei vitrine. Sunt într-adevăr un cuplu frumos. Dacă Jean ar fi voit, nimic din toate astea nu s-ar fi întâmplat. Ar fi rupt contractul cu U.F.A., în primăvara lui 39, și ar fi plecat împreună spre Hollywood. Ea ar fi divorțat, pentru a se căsători cu Jean. El ar fi devenit un mare director de scenă și ar fi fost foarte

fericiți. Acum e prea târziu. Ea nu se va întoarce niciodată la Hollywood, e însemnată de trei ori cu fierul roșu și repudiată de soțul ei, alteța imperială, devenit agent de propagandă antifascistă. Dacă Germania pierde războiul, cariera lui Kate va fi terminată. Cu toate acestea, Kate n-a făcut nimic decât să-și urmeze destinul, care era să joace teatru. Ba chiar mai mult, a trebuit să cadă victimă urii lui Goebbels. Însă americanii nu vor vedea decât faptele.

— Unde locuiești? întreabă ea, mașinal.

— La dracu-n praznic.

Au ajuns în față la Rilz. Cu o ușoară apăsare pe braț, Jean o face să se întoarcă. Intră amândoi în holul înțesat de generali și ofițeri superiori germani care salută apariția marii vedete internaționale. Toți se uită cu invidie la acest tânăr civil necunoscut: un francez! Imperturbabil, Jean o conduce pe Kate până la ascensor, în care intră împreună cu ea.

— La trei, spune Kate mașinal.

N-a dormit niciodată atât de bine, condamnată fiind de ani de zile să-și afle o odihnă artificială în somniferele ce-o abrutizează. Acum se înalță din nou către un conștient la început nedeslușit. Apoi un gând străbate prin această ceață.

— Jean!

Întinde mâna și nu întâlnește decât golul.

Cineva bate la ușă. Trebuie să mai fi bătut, de asta s-a trezit.

Aprinde lumina la căpătâi, se ridică, își trage un capot. Jean nu-i aici. N-a mai rămas în cameră nicio urmă de-a lui. Totuși, n-a visat această noapte de dragoste!

Cineva bate iar. E un comisionar. Își cere scuze. Însă domnul a insistat ca scrisoarea aceasta să fie remisă la ora opt. E scrisul lui Jean. Kate rămâne buimăcită, cu hârtia în mână, după ce a închis din nou ușa.

„Kate. A trebuit să plec devreme. N-am vrut să te trezesc. Speranțele noastre individuale nu contează niciodată, vai! Trebuie să părăsesc Parisul, fără îndoială pentru multă vreme. Scumpă și micuță Kate, ne-am înșelat oare când am vrut să trezim niște amintiri atât de prețioase? Nu,

fără îndoială. *Keep the day*[40]. Cine ar putea să spună când ne vom revedea? Tu vei rămâne însă întotdeauna prezentă în amintirea și în afecțiunea mea, în ungherul cel mai intim și cel mai scump al ființei mele. *Good luck, darling*[41], Jean."

Kate se năruie în lacrimi și își ascunde în pernă disperarea amestecată cu mânie.

Dis-de-dimineață, Jean iese din „cușcă". E ora când salariații se grăbesc spre City, când funcționarii se duc la ministere, când Mister Churchill își începe ziua la Downing Street, cu lectura presei de dimineață.

Joe și-a luat zborul. Anny, care apare în atelier, cu ochii umflați, într-un capot strălucitor, n-a primit nicio veste de la plecarea lui, hotărâtă și pusă în aplicare acum patru zile.

Jean o invită pe Anny la dejun. Apoi o duce la cinema, ca altădată. E încă impregnat de parfumul lui Kate. A savurat fiecare minut al acestei nopți arzătoare, începând de la intrarea în holul de la Ritz, hotel ce găzduiește marele stat-major german al Parisului, până la fuga atât de asemănătoare cu aceea a unui hoț, din zori, sub ochiul bănuitor al portarului de noapte și al santinelei.

S-a comportat ca un bădăran, asta-i sigur.

După ce a condus-o pe Anny acasă *(Good bye, baby Anny darling!)* ca pe o păsărică în colivia ei, Jean îl întâlnește pe Pierre la biroul Comitetului francez. E însărcinat cu o misiune în Alger.

A doua zi, după schimbarea avionului la Gibraltar, Jean sosește la Alger. Îi telefonează Madeleinei, la spital. Dar e prin saloane. Se vede nevoit să ceară de mai multe ori legătura înainte de a-i auzi glasul.

— Ca și odinioară, sosesc și îți telefonez.

— Nimic nu s-a schimbat, așadar?

— Știi bine că da.

---

[40] Ține minte ziua (engl.).

[41] Succes, dragă (engl.).

Madeleine nu va putea să-l vadă înainte de ora prânzului, dar va cere „liber” pentru după-amiază.

Madeleine a găsit, în partea de sus a Algerului, un mic apartament. E aproape un miracol în acest oraș suprapopulat. S-a săturat să locuiască într-o cameră de hotel, să nu aibă un ungher al ei.

— Am învățat să fac cușcuș, adaugă ea.

— Trebuie, spune el, să mă întorc în Franța.

— La Paris?

— Sper să nu merg mai departe de Lyon. E vorba de a acredita un nou delegat pe lângă Rezistență. Max (pe adevăratul său nume Jean Moulin) a fost arestat și asasinat. M-am întrebat dacă n-ai fi tentată să faci călătoria asta împreună cu mine.

Ceea ce-i propune Jean, înțelege Madeleine, e o călătorie de nuntă. Ce pudoare o face să stea în cumpănă? E oare teama de o decepție, de o repulsie în pragul dragostei? Mai e încă timp să devii femeie?

— Când plecăm ? întreabă ea.

XXIII
Iunie 1943
JEAN, MADELEINE ȘI GEORGES

Telegrama Madeleinei i-a uluit pe duce și pe Sylvette. „Voi sosi Sainte-Maxime ora 20,30 marți. Afecțiune. Madeleine.” Iar această telegramă este expediată din Sainte-Marie-du-Verdon, o văgăună pierdută din Haut-Var!

Ce poate oare să facă Madeleine, în luna iunie 1943, la Moustiers-Sainte-Marie? Plecarea ei fusese misterioasă. Anunțase că va trece multă vreme poate fără să scrie, că nu trebuiau să fie îngrijorați. Ducele trăsese de aici concluzia că Madeleine găsise mijlocul de a ajunge la Londra sau la Alger.

Acest mesaj din Moustiers-Sainte-Marie îl derutează pe duce, mare cititor de romane de aventuri. Cât despre Sylvette, prea mamă cloșcă pentru a se pierde în cugetări deșarte, pune să se pregătească odaia, să se înhame măgarul la trăsurică. Încă de la Crăciun, Sylvette își face sânge rău, fără a spune ceva deslușit în legătură cu asta. Telegrama de față, liniștitoare, îi pricinuiește destulă satisfacție pentru a anula orice curiozitate.

— În primul rând, îi spune ea ducelui, n-o întreba nimic. Ai s-o faci să fugă.

Ducele a aprobat.

— Mucles!

Apoi a adăugat:

— Face poate spionaj?

Sylvette a ridicat din umeri și a alergat în ajutorul lui Bébel, care a căzut pe scara terasei. Pentru că Bébel acum merge, iar Sylvette trăiește într-o frică perpetuă.

Plecarea spre aerodrom, călătoria pe deasupra Mediteranei neclintite, aterizarea pe un loc neted de la Canjuers, un fel de deșert unde un cioban aprinsese un foc de balizaj, apariția acestui om apocaliptic în lumina jarului, salutul de rămas bun al lui Jean care îndată a plecat din nou, astfel se desfășurase noaptea pe care Madeleine o înțelegea (și o

nădăjduia) drept aceea a nunții sale. După ce scosese din carlingă valiza mare și bicicleta, pilotul decolase, într-un puternic vârtej de vânt. Avionul dispăruse în noapte, în timp ce ciobanul stingea focul de mărăcini, cu lovituri zdravene de bâtă. Apoi o condusese pe Madeleine până la coliba lui, în jurul căreia oile dormeau ca un morman de lână sub supravegherea câinilor atenți și îi oferise să aștepte zorile pe patul lui de frunze uscate. Înfășurat într-o pătură, el se întinsese pe prag și adormise.

Madeleine veghease în tăcerea întreruptă din când în când de mârâitul unui câine. În zori, omul îi adusese un castronaș mare cu lapte de oaie călduț, o bucată de pâine și niște miere. O privise mâncând, apoi se îndepărtase.

Când Madeleine ieșise din colibă, omul se străduia să mulgă oile, în timp ce câinii înscriau cercuri mari în jurul turmei nemișcate.

Omul își scosese pălăria și-i arătase drumul pe care Madeleine putea să ajungă la Ugines, iar de acolo la Moustiers-Sainte-Marie „unde există un autobuz în fiecare zi, către ora zece". O ajutase să-și lege valiza pe portbagajul bicicletei, după aceea o salutase scoțându-și adânc pălăria, când ea se urcase în șa.

— Ce mai, spusese el, ciudată meserie pentru o femeie!

După aceea, în timp ce Madeleine se îndepărta pe un drum desfundat, sub un soare devenit torid, omul își pornise la drum turma spre pășune...

Jean i-a dat întâlnire la Lyon, peste trei săptămâni. I-a explicat, în decursul unicei lor seri, în ce consta misiunea ei. Madeleine a învățat pe dinafară „cutiile de scrisori" pe care trebuia să le viziteze. Singurul necaz e valiza asta, în care transportă douăzeci de milioane în bancnote a cinci mii de franci.

Coborârea pe bicicletă spre Verdon, apoi urcușul spre micul oraș Moustiers, cu cascade cântătoare, călătoria în autobuz, noaptea într-o cameră îndoielnică la Draguignan, epuizantul sfârșit de circuit într-o zi copleșitoare, interminabila așteptare la Saint-Raphaël, în sfârșit ultima etapă în sudul unei Franțe țâfnoase și înțesate de soldați italieni – Madeleine nu-și amintește de toate acestea decât în mod vag.

Ce va trebui să facă oare la Paris, în privința tatălui și a fratelui ei Michel? Să nu le anunțe întoarcerea sa? Atunci ar fi la discreția unei întâlniri, a unui palavragiu oarecare. Dar a se duce în strada Montaigne înseamnă a combina cu iscusință o groază de minciuni! Și aceste douăzeci de milioane! Nu atârnă prea greu, dispuse în patru pachete întru nimic mai voluminoase decât două topuri a o mie de coli de hârtie pentru mașina de scris – dar sunt stânjenitoare.

Sylvette așteaptă la gară cu trăsurica. Eude și Eléonore n-au venit, fiind culcați la ora douăzeci și treizeci, conform programului. Sylvette a îngăduit cu toate acestea celor cinci mai mari s-o aștepte în pat pe mătușa Madeleine. Numai Bébel a fost considerată prea mică pentru această veghe.

După ce a urcat valiza, Sylvette, căreia nu-i plac efuziunile în public, pornește la drum.

— L-am întâlnit adineaori, în Sainte-Maxime pe prietenul tău Merlin, spune ea.

— Adevărat? L-ați văzut de mai multe ori?

— Nu. A dispărut toată iarna. Soția lui, Doamne Sfinte! Am auzit că nu se poartă deloc cum trebuie cu italienii.

— Sigismond, continuă Sylvette, când măgarul, începând urcușul coastei, trece la pas, e agitat în legătură cu sosirea ta. Se cam plictisește. S-a apucat să scrie istoria ducilor de Grandlieu cu documentele pe care Jeanne le-a strâns laolaltă la Grandlieu, unde a trimis-o el ca să claseze biblioteca. De-abia s-a întors, cu o mulțime de manuscrise.

— Și Alain? întreabă Madeleine.

— E bine. Seamănă din ce în ce mai mult cu Gilbert.

Gilbert! Madeleinei îi e necaz pe ea, că nu se gândește destul de des la Gilbert. Cât de repede se duc morții, chiar și cei mai scumpi, atunci când viața ne îndepărtează de decorurile lor obișnuite!

— Lui Sigismond, urmează Sylvette, îi va veni poate greu să se împiedice să-ți pună unele întrebări în legătură cu ocupațiile tale în ultimele șase luni. Nu te considera obligată să-l informezi.

Madeleine aruncă o privire înduioșată asupra Sylvettei, care încruntă sprâncenele pentru a mâna măgarul pe drumul îngust ce duce la castel.

— Iată-l, spune Sylvette. N-a mai putut să reziste.

Într-adevăr, ducele Sigismond de Grandlieu, în șort, pe o bicicletă înaltă, precedată de un ghidon ridicat pe care îl manevrează ca pe niște hățuri cu o nepăsare aristocratică, își face apariția. Descalecă, își sprijină bicicleta de trunchiul unui copac și înaintează spre echipaj, cu pălăria în mână.

— Madeleine, spune el, ne-ai lipsit.

Și adaugă:

— Te-am așteptat la cină, și e mai mult de ora nouă!

Pe bicicletă, ducele de Grandlieu, modern însoțitor de poștalion, o ia înaintea echipajului Sylvettei și-al Madeleinei.

Pe lângă cele douăzeci de milioane, Madeleine a adus de la Alger unele cadouri pentru cei șase Grandlieu și pentru Alain. Timbre pentru colecția lui Eude, o păpușă pentru Eléonore, pentru fiecare o surpriză plăcută, a căror alegere îl face pe duce să clipească din ochi.

— Mi se pare că aprovizionarea se ameliorează, exclamă el la vederea unei perechi de ciorapi de mătase destinați Sylvettei. Iar acestea nu sunt oare mărci poștale ale Franței combatante?

Madeleine nu răspunde. Ducele e înciudat, dar își făgăduiește să reia ofensiva la prima ocazie.

Chiar în aceeași seară, Madeleine îi telefonează lui Georges Merlin.

— Doctore! Dumneata ești salvarea noastră! exclamă Georges.

— Există oare cineva bolnav la dumneavoastră? întreabă Madeleine.

— Nu, până acum nu. Copiii mei sunt în pensiune în împrejurimile Marsiliei. Cât despre Gabrielle, mi s-a părut că a într-o stare înfloritoare. Despre cu totul altceva e vorba. Pot să te întâlnesc mâine dimineață, la Sainte-Maxime? De exemplu, cu puțin înainte de sosirea trenului care vine de la Saint-Raphaël și sosește – în principiu – la ora 9,45?

Madeleine va coborî la Sainte-Maxime către ora nouă, iar Georges Merlin pare ușurat.

Gabrielle e din ianuarie metresa căpitanului de Sant Andrea, un băiat frumos, înalt, sportiv, cu niște dinți foarte albi, o uniformă impecabilă și o fermecătoare pană la bereta lui de vânător de munte.

Celor dintâi momente de îngrijorare, pricinuite de sosirea trupelor italiene, le-a urmat o perioadă de euforie. E tocmai momentul pe care și l-a ales Georges pentru a deveni odios. Dacă Gabrielle schimba două vorbe la barul Cazinoului sau la cofetărie cu un ofițer italian (cum să faci altfel, ei sunt atât de amabili. Și pe urmă, nu-i același lucru cum ar fi cu germanii. Ei sunt latini, frații noștri mediteranieni, în definitiv), Georges, avertizat deîndată, era cuprins de niște furii înspăimântătoare. Folosea cuvinte murdare. Și unde mai pui că și-a vârât în cap să-i interzică orice convorbire cu ofițerii italieni, sub pedeapsa unei bătăi zdravene? Atunci când, mulțumită lor, puteai obține sticle de Cinzano și țigări! De-ți venea să crezi că Georges a înnebunit subit.

Din fericire, Gabrielle s-a ținut tare. Căpitanul de Sant Andrea i-a dat permisiunea să se bucure în continuare de canoe. E dispus să-i facă mai ușoară viața de toate zilele și, nu-i așa, e preferabil să te ai bine cu ocupanții. Care pot să-ți aducă mii de afronturi, să-ți rechiziționeze casa, în loc să-i dea grădinarului, așa cum a făcut căpitanul de Sant Andrea, un tomberon de bălegar.

Georges, întors de la Marsilia pe nepusă masă, i-a găsit pe Gabrielle și pe căpitan în timp ce luau aperitivul la barul de la Grand Hôtel. Gabriellei i-a fost teamă de un scandal nejustificat, pentru că între ea și căpitan nu era decât un flirt banal – câteva sărutări, cel mult.

Georges n-a venit acasă la cină. A doua zi, a plecat, luând copiii cu el. Fără să-i spună un cuvânt Gabriellei, ocupată cu minuțioasa-i toaletă, le făcuse chiar el valizele. La ora unsprezece fără un sfert, se năpustise în camera de baie, unde Gabrielle își depila picioarele după ce-și întinsese masca pe obraji și-și ridicase bărbia, anunțând-o că pleacă împreună cu copiii, la Marsilia, unde îi va da în pensiune.

Gabrielle fusese atât de uluită, încât n-avusese timp să plângă sau să se înfurie, n-avusese timp să aleagă între aceste două atitudini. Copiii o sărutaseră și-și urmaseră tatăl. Gabrielle rămânea în camera de baie, cu masca aplicată pe față, cu penseta de epilat în mână.

Chiar în aceeași seară, i se dăruise căpitanului de Sant Andrea, un adevărat gentilom, un erou al războiului din Balcani și al campaniei din Abisinia. La drept vorbind, Gabrielle îl găsea puțin cam prea înclinat

spre acest lucru. În cele două sau trei rânduri când ea îl înșelase pe Georges (îl înșelase chiar de patru ori, dar cea de-a patra n-a contat, un gest necugetat, fără nicio consecință și pe care-l regretase deîndată), Gabrielle constatase că nu încerca deloc mai multă plăcere cu amanții decât cu soțul. Căpitanul de Sant Andrea era un bărbat exigent. Gabrielle nu dorea decât să-i facă plăcere, dar găsea că el da prea multă importanță acestui lucru. Totuși, era măgulitor.

Georges începu un adevărat război, verificând minuțios facturile, făcând mofturi la plata cheltuielilor zilnice de la Beauvallon. Îi expedie scrisori în termeni energici, fără menajamente. Într-un stil comercial, în scrisori bătute la mașină, spunea că vremurile sunt grele și că trebuia să se restrângă. Gabrielle a fost constrânsă să facă datorii!

Și-acum iată-l că s-a întors, pe nepusă masă... la ora zece seara (trenul avea întârziere). Căpitanul nu era acolo, dar trebuia să vină și Gabrielle stătea ca pe jeratic.

Georges o găsi pe Gabrielle în camera ei, făcându-și toaleta de noapte. Ceru o gustare. Fata în casă, buimăcită, aduse puțină carne rece și o bucată de brânză italiană (cadou de la căpitan). Georges respinse brânza spunând:

— Mulțumesc, Catherine, eu nu mănânc din brânza asta.

După aceea îi vorbise Gabriellei despre un *modus vivendi*. Avea intenția să-i facă o rentă lunară de douăzeci de mii de franci. Gabrielle avea libertatea să rămână la Beauvallon sau să se întoarcă la Paris.

Se auzi telefonul. Georges ieși ca să răspundă. Gabrielle, înnebunită de ora târzie, se năpusti în cabinetul de toaletă și desprinse pijamaua și halatul căpitanului, când Georges se întoarse preocupat.

— Voi pleca din nou mâine dimineață, spuse el. Vei binevoi să-mi faci cunoscut răspunsul tău la Marsilia.

În momentul acela a văzut pijamaua și halatul și a izbucnit în râs.

Și tocmai aceea a fost clipa pe care a ales-o căpitanul pentru a bate, ca în fiecare seară, la ușa-fereastră. Impasibil, Georges a deschis. Cei doi bărbați s-au pomenit față în față. Căpitanul a avut un aer contrariat. S-a bâlbâit.

— Intrați, domnule, a spus Georges. Eu am venit doar pentru a pune la punct cu Gabrielle primele formalități ale divorțului.

Divorțul! Căpitanul de Sant Andrea a făcut o figură nenorocită.

Atunci, telefonul a sunat din nou, iar Georges a ieșit să răspundă.

— Mă gândesc, a spus atunci căpitanul, că ar fi preferabil să vin mai târziu.

Și a dispărut în întuneric, lăsând-o pradă pe Gabrielle mâniei lui Georges.

Dar Georges n-a mai apărut. Obosită de așteptare, Gabrielle s-a hotărât să se culce. Divorțul! Ușor de spus. Ar mai trebui și un flagrant delict. Ea e gata să nege.

N-a închis ochii toată noaptea și, la sculare, arată înspăimântător, mai ales că o doare și capul. De mai multe ori, a vrut să se ducă la Georges în cameră pentru a avea o explicație. În ultima clipă, cu mâna pe mânerul ușii, n-a îndrăznit.

Dimineața, o trimite pe fata în casă pentru a-l trezi pe domnul.

Dar domnul și-a luat valiza și a plecat.

Douăzeci de mii de franci pe lună... Beauvallon sau Paris? Ce să faci cu douăzeci de mii de franci pe lună? Și idiotul ăsta de căpitan, cu aerul lui speriat!

În romane, lucrurile nu se petrec așa. La cinematograf, nici atât. Există niște bătăi, un duel, curge sânge.

Dar oamenii în viață nu sunt cei din romane sau de la cinematograf. Sunt niște lași. În dimineața asta, Gabrielle e obosită și dezgustată.

Înaintea gării, Georges o așteaptă cu îngrijorare pe Madeleine. Iat-o în sfârșit că apare, pe bicicletă. Georges se năpustește.

— Ai călătorit bine? Te-ai întors?

Se plimbă în lung și-n lat. O întreabă:

— L-ai mai văzut pe Jean, la Alger?

— M-am întors cu el.

— Nu mai spune! E din nou în Franța?

— Nu. La Londra.

Toate astea le par firești, călătoriile pe deasupra norilor, aterizările într-o țară ocupată.

— N-avem timp de pierdut, spune Georges. În două cuvinte, iată despre ce-i vorba. Unul dintre prietenii mei a venit să mă vadă ieri, la biroul meu din Marsilia. Pentru că nu eram acolo, un funcționar i-a dat adresa mea și acest prieten a spus că va veni să mă vadă la Beauvallon chiar astăzi. În virtutea împrejurărilor, nu pot să-l primesc la mine acasă. Soția mea, înțelegi? Eu cred că Gabrielle m-a înșelat și înainte, însă discret, nu în mod public, cu invadatorul! Pe scurt, nu-i momentul să-l primesc la mine acasă pe prietenul care sosește. Prietenul acesta trebuie să petreacă o zi sau două în regiune. Și nu la hotel. Cumnatul dumitale crezi că l-ar accepta?

— Nici nu mă îndoiesc, răspunde Madeleine, cine e?

— Un șef sindicalist, numit Badaud. El se ocupă de sabotajele industriale.

La ideea găzduirii lui Badaud la ducele de Grandlieu, Madeleine nu se poate împotrivi să zâmbească.

— Sigismond va fi bucuros, spune ea.

Ducele de Grandlieu, într-o oarecare măsură silit de Sylvette, a părut încântat la ideea de a-l primi pe Badaud.

— În definitiv, a întrebat el cu interes, vom tăinui un bolșevic, nu-i așa?

Prima întâlnire cu Badaud l-a surprins. Și-l imagina un om ursuz ori un muncitor în salopetă. Dar n-a mai avut nicio decepție în fața acelui domn în veston gri, care părea să știe că trebuie să i se adreseze cu „domnule duce”.

La masă, Badaud, care se comportă cu o rigoare studiată, îl întreabă pe duce dacă-l cunoaște pe marchizul de Vaux.

— Sigur că da! Un vechi tovarăș de la Jockey!

— Ne vedem deseori, spune Badaud. Am cinat împreună săptămâna trecută, la Café de Paris.

Ducele începe să nutrească o oarecare bănuială asupra autenticității acestui militant. După dejun, pe terasă (Merlin a plecat) ducele îl interoghează pe Badaud. Îl silește să-și exprime gândurile asupra organizării lumii de mâine, așa cum o concepe el. Se vede cu surprindere dinaintea unui sistem ierarhic.

— Îmi închipui cam cum ar veni, glumește el fără convingere, o perpetuă distribuire a premiilor.

Dar e impresionat de seriozitatea interlocutorului său, de calmul lui. Îi face onorurile bibliotecii sale.

— Dumneavoastră, oamenii de mâine, spune ducele pipăind o ediție rară, dumneavoastră nu cunoașteți Istoria. Dacă te apropii de ea, îți dai seama că voința oamenilor nu participă decât în mică măsură la declanșarea evenimentelor.

Pe Badaud reflecția îl surprinde.

— Da, da, insistă ducele. Iată, eu am întreprins o mare lucrare asupra istoriei ducilor de Grandlieu. E istoria Franței. Nici nu vă închipuiți câte noțiuni primite de-a gata a trebuit să revizuiesc. De exemplu, eu am certitudinea că Ludovic al XIV-lea n-a fost un rege mare și că, dimpotrivă, Ludovic al XV-lea n-a fost unul rău. Am fost foarte nedrepți față de Ludovic al XIII-lea, care a preferat Franța familiei sale – și ce familie!

Badaud e satisfăcut și surprins de acest mare senior.

Seara, înainte de a ajunge în marea cameră lambrisată, unde un valet i-a dus puținul său bagaj cu un surâs de dispreț (personalul de serviciu a intuit în Badaud un proletar în veston, așa încât e subiectul unor conversații disprețuitoare: „Domnul duce, să primească un individ de acest gen. Nu era de ajuns cu această fată-mamă și țâncul ei venit nu se știe de unde...” „Nu e bine să ai idei largi... sora doamnei ducese are o influență foarte rea”. Bătrânul majordom a fost deosebit de vehement. „Ascultați-mă pe mine, a spus el, individul ăsta e un fost muncitor.”), seara, deci, Badaud întârzie cu ducele sub clar de lună. Sylvette a urcat să asculte radio Londra.

A doua zi, ducele ar fi dorit s-o întovărășească pe Madeleine la gară. Însă ea se derobează. Ducele încearcă să știe unde merge și nu mai poate de curiozitate. Madeleine și-a petrecut jumătate din noapte pălăvrăgind cu Sylvette. I-a anunțat logodna ei cu Jean Breuil.

— Era ziarist dinainte de război. Ne cunoaștem de foarte multă vreme.

Sylvette a părut dezolată că Madeleine nu are nicio fotografie să-i arate.

Ducele e nevoit s-o lase pe Madeleine să plece, fără tragere de inimă, fără a-și consolida bănuielile asupra activității ei. S-a mulțumit cu Badaud. Dar, părăsind considerațiile de ordin general, acesta e mut ca peștele.

Ducele i-a întins o mână de ajutor. A spus că, la radio, a auzit vorbindu-se despre „Rezistență", că, la rândul său, ar dori mult „să facă ceva". Plan de la Tour poate, de exemplu, să ascundă dezertori? E gata să dea și bani. Din nefericire, nimeni nu i-a cerut niciodată nimic. Badaud a ocolit subiectul, în mod politicos.

În clipa când să-și ia rămas bun, îi spune totuși, ducelui:

— Apropo de cele pomenite de dumneavoastră referitor la Rezistență. Vorbiți-i deschis despre asta prietenului nostru Merlin. Cred că el cunoaște pe cineva pe care propunerea dumneavoastră l-ar putea interesa.

După ce s-a consultat cu Sylvette, Madeleine s-a hotărât să descindă în strada Montaigne, ca și cum s-ar fi întors din Elveția. Deseori au trecut mai multe luni fără să-i scrie tatălui ei. Va pune lunga ei tăcere pe seama unei activități neobosite.

Urmată de un hamal care duce valiza (fără să bănuiască faptul că transportă douăzeci de milioane!) Madeleine sosește la domiciliul familiei Martin-Chéraille.

Feciorul pare tot atât de puțin surprins ca și portăreasa, care a salutat-o sub boltă.

— Bună ziua, domnișoară. Domnișoara a călătorit bine? Domnul a ieșit. Are un consiliu de administrație. Nu se va întoarce înainte de prânz. Va lua dejunul acasă. Domnișoara va lua de asemenea dejunul acasă? Domnul Michel este la Vichy. Dar și-a anunțat vizita pentru mâine. Domnul Michel vine aproape în fiecare săptămână, împreună cu domnul Președinte Laval.

La prânz, domnul Martin-Chéraille găsește cuvinte de împăciuire.

— Sunt fericit să te văd, Madeleine. E necesar să uităm vechile neînțelegeri.

Și o sărută pe obraji cu atâta înduioșare pe cât îi stă în puteri.

— Fratele tău va fi de asemenea foarte mulțumit.

Madeleine nu se îndoiește de acest lucru.

Dejunul între patru ochi e posomorât. Madeleine ghicește la tatăl ei o îngrijorare surdă.

După ce a înghițit cafeaua, o duce pe fiica lui la el în birou. În scopul de a-i cere noutăți despre Sylvette, despre Sigismond, despre copii – și de asemenea despre Alain („al șaptelea nepot al meu, la urma urmei"). Dar mai ales în scopul de-a o interoga în legătură cu evoluția războiului. Ce se crede despre asta la Geneva?

La Geneva? Madeleine se bâlbâie. Însă domnul Martin-Chéraille nu-și dă seama de acest lucru.

— N-ai mai venit la Paris de multă vreme. Vei găsi totul foarte schimbat...

Și dă explicații:

— Niciun om chibzuit nu mai poate să creadă în victoria germană, nu-i așa? Dar oare se crede la Geneva că anglo-saxonii vor accepta o pace de compromis, ultima soluție salvatoare pentru civilizație?

Madeleine își privește tatăl cu uimire.

— Da, spune domnul Martin-Chéraille, oamenii serioși din Anglia și mai cu seamă din Statele Unite o doresc. Dar popoarele? Au fost înfierbântate în așa măsură încât fără îndoială nu mai pot fi aduse la o soluție rațională, la fel cu aceea din 1918. Guvernele marilor democrații riscă să fie depășite.

Madeleinei îi este milă de el.

— Am primit scrisori anonime, spune el trecându-și mâna peste frunte, iar azi-dimineață, murdăria asta.

Dintr-un sertar al biroului, scoate un mic ziar clandestin, unde un articol este însemnat cu creion roșu.

— Sunt acuzat de a fi predat Franța Germaniei. E absurd. Eu n-am făcut decât să apăr niște interese... ale mele și pe acelea ale altora...

Cât de mult a îmbătrânit! Un colț al gurii îi e ușor adus într-un rictus bizar.

— Sunt îngrijorat mai ales pentru Michel. Îl pusesem în gardă încă de multă vreme... Când Laval a venit din nou la putere, anul trecut, Michel a obținut un post de încredere. E șeful său de cabinet. Cu alte cuvinte,

vreau să-ți spun că viața lui e în pericol în fiecare zi, cu toți comuniștii, anarhiștii și gaulliștii ăștia...

Madeleine se aude bolborosind:

— Germania n-a pierdut războiul.

— Nu, strigă domnul Martin-Chéraille, dar trebuie să fii orb pentru a crede că mai poate să-l câștige. Și-atunci? Dacă americanii nu pricep că e timpul, sunt nebuni, nebuni!

Se lasă să cadă într-un fotoliu.

— În luna lui noiembrie, reia după o tăcere, fratele tău avea o portiță de scăpare: cei descurcăreți s-au eclipsat. Zadarnic am încercat să-l fac să înțeleagă că trebuie să plece la Alger, în timp ce eu aș fi rămas aici pentru a păstra locul nostru în celălalt talger al balanței. S-a încăpățânat. S-a pus în evidență, mai mult ca oricând. Ne-a compromis, definitiv.

O tăcere grea apasă asupra vastei încăperi. Domnul Martin-Chéraille continuă, și cuvintele îi vin greu pe buze.

— Poate că tu nu știi ultima noutate? Englezii au debarcat în Sicilia, astă-noapte. Dacă se mențin acolo, Italia se va prăbuși în mai puțin de o lună... Germania e încă puternică, din punct de vedere militar. Dar se poate ști oare ceea ce-i rezervă ziua de mâine? Bombardamentele? O ofensivă rusească? Nemaiatacând pe frontul de est, Hitler își mărturisește slăbiciunea. Mă tem că nu va merge mai departe. Americanii îl susțin pe Churchill, care se încăpățânează într-un război fatal. Ce să mai zici de Franța? Propagandei comuniste i se dă apă la moară cu proasta aprovizionare, cu plecarea tinerilor în Germania... Sunt foarte pesimist, sărmana mea copilă.

Vine spre Madeleine, care se gândește că va trebui să-i ducă fără întârziere cele douăzeci de milioane lui Duvivier.

— Îl vei vedea pe fratele tău mâine. Nu-i spune nimic despre îngrijorarea mea. Laval, acest om pseudorealist, călărește pe himere. Își imaginează că el, mâine, va fi arbitrul păcii. Aiurea! Va fi spânzurat, asta-i tot!

După o ezitare adaugă:

— Am mulți bani în Elveția. Te vei întoarce curând la Geneva? Încearcă să găsești o proprietate aducătoare de venituri, cu terenuri,

vite. Nu contează prețul. Un refugiu, înțelegi, pe durata furtunii care se apropie...

Madeleine ghicește o lacrimă în ochii tatălui său. Acesta o sărută în două rânduri, aproape cu impetuozitate.

— Pe mâine, la dejun, nu-i așa? Eu nu cinez acasă în seara asta.

A luat mâna Madeleinei și o mai ține încă în mâna lui.

— Scumpa mea fiică, îi spune, mi-a făcut bine că te-am revăzut.

Duvivier, întâlnindu-se cu Madeleine dinaintea rămășițelor statuii lui Gambetta, în grădinile de la Louvre, o conduce într-un apartament gol de pe strada Milière, unde, pe o masă de lemn alb, amândoi numără cele douăzeci de milioane, pe pachete.

Madeleine nu poate evita, a doua zi, dejunul împreună cu Michel, care afișează o autoritate agresivă. Fratele ei insistă asupra misiunilor pe care președintele (e vorba de Laval) i le-a încredințat, asupra dorinței pe care o nutrește de a-l întovărăși în viitoarea lui călătorie la cartierul general al Führerului.

După părerea lui Michel, Laval a descoperit o cursă care i-a fost întinsă de către Brinon. Acest „ticălos" a încercat să obțină să fie numit *Gauleiter*. Dar complotul s-a tărăgănat. Hitler are nevoie de Laval. El va fi însărcinat să negocieze pacea, în octombrie sau noiembrie, după eșecul debarcărilor anglo-saxone în Europa și nimicirea definitivă a armatei rusești, într-un război fără cruțare, început între Kursk și Orel.

Ceea ce o surprinde pe Madeleine este că fratele ei pare sincer. Apropierea de putere și de beția ei îi orbește oare și pe cei mai realiști dintre oameni? Michel e afectuos și protector.

— Marele om de stat al acestor timpuri este Patronul meu, afirmă apoi. Hitler și Mussolini vor avea nevoie de el, la fel ca și Churchill și Roosevelt, pentru a pune ordine în lume. Mulțumită lui, Franța va avea o poziție de arbitru. E un as.

Madeleine se grăbește să termine cu misiunile pe care Jean i le-a încredințat. Va mai trebui să treacă pe la Vichy, pentru a întâlni acolo un personaj din anturajul Mareșalului (la toate nivelurile, Rezistența a „introdus acoliți", în guvern și în administrație) înainte de a aștepta la Lyon întoarcerea lui Jean.

Nu se gândește la nimic altceva decât să-și pună capul pe umărul lui, decât să-i simtă buzele în dosul urechii, sărut ușor și tandru care îi este familiar și necesar.

Cuvintele de rămas bun sunt scurte. Din fericire, Michel nu se întoarce la Vichy (Madeleine a mărturisit că se va duce acolo, de teama unei întâlniri, sub pretextul unui demers pentru Crucea Roșie).

— Caută-l pe secretarul meu de la cabinetul șefului guvernului, spune Michel cu satisfacție. El îți va deschide toate ușile.

Cât despre domnul Martin-Chéraille, se mulțumește să-i murmure în timp ce o sărută:

— Imediat ce te vei întoarce la Geneva, gândește-te la ceea ce ți-am cerut.

Există, în Rezistență, ceva ce seamănă cu un joc. Madeleine înțelege plăcerea pe care pot s-o încerce, ducând această viață de aventură, unii oameni proveniți din mediile burgheze. Până și ea însăși, dacă absența lui Jean nu i-ar menține în inimă o îngrijorare surdă, ar deprinde gustul riscului, poate tot atât de mult cât și gustul ideii.

Dar tot ce nu e Jean e plictisitor. Nimic n-o interesează, decât această dragoste exigentă cu tot cortegiul ei de neliniști. Dacă ar iubi-o și el astfel, cu o asemenea dăruire totală de sine! Dar nu, pentru că el e gata să sacrifice totul luptei, chiar și pe Madeleine, chiar și dragostea lui.

Încearcă, în tren, să citească un roman cumpărat în gară. Un domn, în față, o privește cu un aer de complicitate concupiscentă. Așadar e dezirabilă? Oh! Jean, Jean, fiecare clipă fără tine e insuportabilă.

Madeleine ajunge să-i invidieze pe aceia care au lăsat să treacă războiul, aplecați peste egoismele lor, pe aceia care și-au regăsit căminul, copiii, care au „acceptat” mărunta soartă cotidiană ce le-o oferea destinul.

XXIV
Vara 1943
GEORGES, JEAN ȘI MADELEINE

Domnișoara Honorine Donadieu a fost arestată ieri. Numai printr-un miracol a scăpat Madeleine din capcana întinsă de către Gestapo în dugheana florăresei.

Din fericire, Jean i-a lăsat adresa unei a doua „cutii de scrisori". E o veche familie lyoneză care locuiește la ultimul etaj al unei case învechite și întunecate, aproape de Croix-Rousse, pe strada Terme.

Acești oameni de condiție modestă și neîncrezători au primit-o pe Madeleine cu prudență. Domnul Daneret pare că nu știe despre ce i se vorbește. Dar pentru că Madeleine îi arată situația în care se află și întâlnirea pe care i-a fixat-o Jean, sfârșește prin a o încredința pe tânăra femeie doamnei Daneret, fiind obligat, spune el, să facă un comision.

Doamna Daneret ignoră totul și nu vrea să cunoască nimic. Cu toate acestea, când Madeleine disperată (se vede obligată să se ducă din nou la Paris, să-l caute acolo pe Duvivier sau să se întoarcă la Plan de la Tour și să-i încredințeze lui Merlin grija de a reînnoda lanțul), se hotărăște să-și ia rămas bun, doamna Daneret îi oferă, cu o politețe prudentă, o ceașcă de cafea „națională".

După o jumătate de oră, Daneret apare din nou, gâfâind, întovărășit de un bărbat tânăr, cu nasul cârn, peste care poartă ochelari de baga ce nu vor să stea la locul lor. Vorba lui domoală e în contradicție cu vioiciunea privirii.

O supune pe Madeleine unui adevărat interogatoriu. Încât Madeleine se întreabă dacă n-a căzut în capcana pe care o evitase la florărie. (Printr-un noroc, două cumetre, în stația de tramvai de la Part-Dieu, povesteau arestarea domnișoarei Donadieu, „o gaullistă, cine ar fi crezut asta despre o femeie atât de liniștită, stabilită de treizeci de ani în cartier".)

Curând tânărul bărbat se destinde. Cutiile de scrisori au fost descoperite, ca urmare a arestării unui planton și a domnișoarei

Donadieu. De aici a rezultat o anumită perturbație. Și se prezintă: Berneix.

Madeleine spune că ea vine de la Paris, unde a depus un „mare pachet" provenind din Algeria. Domnul Daneret poate în sfârșit să deschidă radioul, pentru că erau pe cale să piardă Londra.

Berneix a fost unul dintre primii francezi care au editat un ziar clandestin. Raliat, de la cele dintâi fuzionări, la mișcarea „Combat", a devenit secretar general al „Mișcărilor Unite". Înflăcărarea în muncă, idealismul său temperat de orientarea practică i-au asigurat stima tuturor.

Pe deasupra, nu se joacă de-a conspiratorul, ci își exercită îndatoririle cu o nepăsare aparentă care ascunde seriozitatea și punctualitatea. Dotat cu o memorie surprinzătoare, Berneix nu notează niciodată nicio adresă, nicio întâlnire. Păstrează în cap toate rețelele, toate codurile și se descurcă printre ele cu o ușurință surprinzătoare.

Madeleine îl întreabă dacă Merlin se afla, printr-un noroc, la Lyon. Acest nume nu-i spune absolut nimic lui Berneix (el nu-l cunoaște decât pe Suchard).

Madeleine devine îngrijorată. Ea a venit în ziua hotărâtă, la ora hotărâtă. Berneix o liniștește. Corespondentul său a fost desigur prevenit că a fast „arsă" cutia Donadieu. Așa că îl va „contacta" pe Daneret. Însă Berneix se îndoiește că avionul a putut să aterizeze în cursul nopții, din cauza vremii rele. Cel mai bun lucru, pentru Madeleine, este să stea răbdătoare la Lyon. De îndată ce va sosi avionul, Berneix va fi avertizat cel dintâi și o va preveni. Galant, Berneix îi oferă să împartă masa cu el. Are întâlnire pe chei, la doi pași, cu un prieten.

Acest prieten este Corvin, care scoate o exclamație recunoscând-o pe Madeleine.

— Dumneata ai părăsit așadar Algerul!

— Și prietenul nostru... Suchard? întreabă el.

Suchard? Madeleine înțelege. Madeleine l-a văzut pe... Suchard nu demult, în Sud, și de asemenea și pe... Badaud.

Cum Madeleine trebuie să pornească în căutarea unei locuințe, Corvin protestează:

— Vei rămâne la Lyon două sau trei zile, dacă nu se arată luna! De ce să nu te instalezi la Philippe? El nu se va întoarce înainte de săptămâna viitoare. Vei sta mult mai bine la Demi-Lune decât în oraș. Am un rând de chei la mine... Vei găsi un schimb de cearșafuri în dulap...

Berneix aprobă. Corvin regretă că nu poate s-o conducă pe Madeleine până la Demi-Lune, dar îi dă adresa apartamentului lui Philippe.

— Îi vei spune portăresei că ești sora domnului Lestrade.

Cine s-ar putea gândi, văzându-i pe acești doi onești citadini – Berneix și Corvin – care merg de-a lungul Ronului tăifăsuind, că nu și-au părăsit biroul schimbând câteva cuvinte asupra dificultăților aprovizionării, ci că pun la punct ultimele amănunte ale „acțiunii directe" pe care una dintre grupările libere, căreia Corvin, premiul Nobel pentru fizică, îi este șef, o va pune în aplicare în cursul nopții?

Trenul înaintează în noapte. Pe platformele care defilează încet, niște bărbați cântă niște *lieder*. Piesele de apărare antiaeriană, orientate spre cer, urmează după tunurile grele. Muzică sentimentală și instrumente ale morții, Germania trece. Călătorie Cook a distrugerii, armata germană se învârtește în cerc în jurul Europei, într-un vârtej înspăimântător.

Trenul se oprește. Cântecele încetează. Niște Feldwebeli aleargă pe peron. Ici și colo se scapără un chibrit, se aprinde o țigară. O scuturătură și trenul pornește din nou. Soldații germani cântă iar, în noaptea întunecoasă.

Cu toate acestea, moartea s-a ghemuit sub un pod, dincolo de Valence.

Câțiva bărbați au adormit pe pardoseala vagoanelor. Locomotiva gâfâie. Cei care veghează nu caută să citească numele gărilor prin care trec. Nu caută să vadă, sau să știe. *Krieg! Krieg!* Dintr-odată, o explozie. Locomotiva se cabrează. Un zgomot surd se repercutează peste vale. Unul după altul vagoanele se culcă în beznă, ca niște animale rănite. Urlete de durere urmează cântecelor. Chircită peste viaductul desfundat, locomotiva scuipă foc. *Krieg! Krieg!*

Corvin și Schrick au aruncat în aer un tren. Acesta nu este decât un episod al războiului.

De două zile, Madeleine locuiește în apartamentul lui Philippe, la Demi-Lune. Coboară dimineața cu troleibuzul, trece pe la Daneret, apoi rătăcește prin Lyonul indiferent. Dejunează la întâmplare, intră la un cinematograf, iese din nou, se întoarce în zadar la Daneret și revine, epuizată de tristețe, la Demi-Lune.

Se culcă, nu-și află somnul, umple cada de baie și se cufundă înăuntru. Iese de acolo tremurând, când se aude soneria de la ușă. Înfășurată cu grabă într-un halat de baie, cu inima bătând, se aventurează pe pipăite prin anticameră, căutând în zadar comutatorul. Aproape de ușă, ezită. Să deschidă oare? Dacă e poliția, ușa va fi forțată... Sună din nou. Întreabă, domolindu-și glasul și strângând halatul de baie al lui Philippe în jurul trupului umed:

— Cine-i?

— Madeleine! răspunde Jean.

E ciufulită, demachiată, ridicolă, urâtă. Îi deschide. Se află în brațele lui.

Becul din baie luminează nedeslușit anticamera. Jean închide ușa, trage zăvorul.

— Mi-a fost atât de frică, spune ea, foarte încet.

— Pentru că am sunat eu?

— Pentru că am văzut că nu vii, de trei zile.

Jean o privește zâmbind.

— N-am făcut bine că te-am amestecat în treburile astea de bărbați.

— Nu te uita la mine. Sunt îngrozitoare.

Repetă această frază prostească pe care atâtea altele probabil că i-au spus-o. Dar Jean n-a auzit-o. Ceea ce încearcă el să deslușească e chipul Madeleinei. O sărută des, după obiceiul lui. După aceea, buzele, prelung...

Trezit brusc, Jean se ridică în capul oaselor pe pat. A căpătat obișnuința să fie cu ochii în patru. Zorii se filtrează prin jaluzele. Madeleine n-a auzit cele două semnale scurte ale soneriei. Doarme. Pe jos zace halatul de baie, umed încă. Jean se înfășoară în el și ajunge în anticameră. Patru semnale foarte scurte răsună din nou.

— Cine-i? întreabă Jean.

— Corvin. Deschide repede.

Jean trage zăvorul. Corvin, palid, cu ochii adânciți în orbite, împinge ușa la loc în urma lui.

— Bună ziua. Ai găsit ușor drumul, aseară?

— Da, răspunde Jean aruncând o privire spre ușa camerei care a rămas deschisă.

— Trebuie să plecați. Philippe m-a prevenit să nu mai folosim locuința asta. Am-venit de îndată ce-am fost alertat.

— Îți mulțumesc, spune Jean încetișor.

— Vă las, încheie Corvin întorcându-se pe jumătate. Totul pare calm, în cartier. Pe scara de serviciu, se poate ieși în curte. Există o poartă în fundul grădinii... Ți-o semnalez, pentru orice eventualitate.

Și pleacă. Jean se întoarce în cameră, o ia pe Madeleine în brațe, o sărută pe tâmplă.

— Draga mea! Trezește-te! Trebuie să plecăm de-aici, îi murmură la ureche.

Madeleine deschide ochii, în lumina nesigură. Pare o fetiță.

— Jean, spune ea. Dragul meu Jean!

Ea e soția lui. El e răspunzător de soarta ei, de azi înainte. Trebuie să capete acest obicei de a nu mai hotărî nimic de unul singur.

— Trezește-te, scumpa mea, șoptește el. Trebuie să plecăm. Nu există niciun pericol imediat. Simplă prevedere...

Madeleine se vede, goală, în brațele iubitului. Pudoarea pune stăpânire pe ea deîndată, mai mult decât uimirea, somnul și iubirea. Apucă o cuvertură căzută din pat și se înfășoară în ea pentru a se repezi în baie, a cărei ușa o închide la loc în urma ei.

Jean își găsește haina, aruncată într-un ungher, o întoarce pe dos și descoperă în ea o țigară. Un *Craven*. Prefera „tutunul Caporal”, dar n-a găsit așa ceva la Londra.

Ora șapte, îi arată ceasul de la mână. Gestapoul ar fi venit până acum. Aruncă o privire spre baie, de unde ajunge până la el zgomotul apei care curge. Închide ochii, aspiră pe nas și zâmbește. După aceea se îmbracă, pentru că trebuie s-o facă. Un zvon prelungit de sonerie îl face să tresară. De data asta trebuie să fie telefonul, pe care l-a reperat în anticameră. Se

apropie de aparat dar se oprește și decide să nu răspundă. Se întoarce în cameră. Prin jaluzele, cercetează strada pustie. Trece un bărbat, aruncă o privire spre casă, își continuă drumul. Jean face o strâmbătură.

Ușa camerei de baie se deschide și Madeleine apare, radioasă.

— Dragostea mea, spune el, îți cer iertare că te-am trezit așa.

— Sunt fericită, răspunde Madeleine, trecându-și mâna peste fața lui Jean, prin părul lui zbârlit, peste bărbie, unde barba înțeapă.

— S-o ștergem, hotărăște el. Nu-mi place nici trecătorul acesta, nici telefonul ăsta.

Cuprinzând-o de mijloc, o ridică până la el ca s-o sărute. Ea se zbate.

— Dacă ne-ar vedea Gestapoul! spune Jean bine dispus, lăsând-o iar jos.

Pleacă pe scara de serviciu și prin grădină, fără a întâlni pe nimeni.

Zece minute mai târziu, polițiile franceză și germană, după ce-l arestaseră pe Corvin la colțul străzii, forțează ușa și găsesc locuința goală. Întâlnirea lui Corvin, capturarea lui (semnalmentele sale străbat încă de acum doi ani toată Franța), au întârziat operațiunea.

Jean și Madeleine, ignorând arestarea lui Corvin, părăsesc Lyonul la ora 16,20 în direcția Teil, unde, sosiți la ora 19, își petrec noaptea (a doua noapte de nuntă) într-un mic hotel pașnic. A doua zi dimineața, un autocar îi duce la Aubenas, unde așteaptă ora întâlnirii, plimbându-se pe câmp, într-o zi frumoasă de vară timpurie.

Jean i-a povestit Madeleinei (pentru a fi iertat de întârzierea lui) că în prima seară, la sosirea lor deasupra Franței, au fost fugăriți de un Stuka. A fost necesar să execute acrobații la firul ierbii, pentru a li se pierde urma. Imposibil de reperat balizajul. În cele din urmă pilotul a luat hotărârea să ajungă la Alger, unde au aterizat în zbor planat, deoarece în carburator arsese, exact la vreme, ultima picătură de benzină.

Acest contratimp justifică patruzeci și opt de ore de întârziere și o nouă întâlnire pe un „teren calcaros” din Ardèche.

În avionul care îi transportă pe deasupra Franței devorate de nerăbdare și de mânie, Madeleine se strânge la pieptul lui Jean. Bătaia

regulată a motorului o leagănă. Ea ar dori ca momentul acesta de comuniune să nu se isprăvească niciodată.

Jean își reproșează că a adus-o cu el în Franța. Că el practică astfel de jocuri – nimic mai firesc. El e un combatant. Însă Madeleine trebuie să rămână în afară de toate astea. Își va da seama mult mai târziu că, mulțumită lui Corvin, scăpaseră de ce era mai rău.

Corvin, recunoscut după semnalmente de către comisarul Grenu, de la Informațiile generale, a fost „împachetat" și dus la hotelul Terminus.

Hotelul Terminus din Lyon este în fața gării. Se poate ajunge acolo prin platforma de la Perrache, dinaintea ieșirii dinspre nord. Dar acest hotel are o altă ieșire, spre piață, în josul scărilor, cu aproximativ două etaje mai jos. Prin acest subsol fals pătrunde Gestapoul în bârlogul său lyonez.

Într-o mașină înmatriculată R.M., Corvin este introdus în garaj, unde, de îndată ce s-a închis la loc poarta în urma automobilului, coboară încadrat de doi civili, inspectorul Grenu și *Kommissar*-ul Welsch. *Kommissar*-ul (*Kriminal Kommissar* de categoria întâi) Welsch face semn să fie păzită această captură importantă până la întoarcerea sa.

Doi agenți germani, tot în civil și ei, îl introduc pe René în cușca unui ascensor pentru materiale care, cu o mișcare lentă și continuă, urcă până la ultimul etaj al hotelului, unde sunt amenajate camerele pentru interogatoriu.

Comisarul Grenu și *Kommissar*-ul Welsch se întorc la Demi-Lune, unde au lăsat o rețea de supraveghere, însă unde percheziția a fost întârziată de această arestare pe care Grenu o consideră importantă. El crede că se află în prezența unei mari „piese" a Rezistenței, un om condamnat de mai multe ori în contumacie (de tribunalele franceze) pentru gaullism și atentate, sub diverse identități fanteziste precum Belette, Sulpice și Chiappe, aceasta din urmă fiind adoptată în derâdere.

Comunist? Grenu nu crede. Ar fi mai curând un patriot. La zâmbetul disprețuitor al *Kommissar*-ului Welsch, Grenu constată că a scăpat una boacănă și roșește. Pentru că furnizorul ocnelor și al plutoanelor de

execuție germane este susceptibil ca o fecioară. Grenu strecoară o privire dușmănoasă către *Kommissar* și conchide:

— Voi trimite să se caute dosarul la Specială. Presupun că preferați să instruiți afacerea dumneavoastră înșivă?

— Evident, spune Welsch întinzându-i lui Grenu un portțigaret de aur pe care l-a „moștenit", anul trecut, la Bruxelles.

Decepționați de zborul „păsărelelor", și după ce au stabilit o capcană, Grenu și Welsch se întorc la Lyon. Welsch caută în dosarele lui rapoartele referitoare la Belette, Chiappe, Sulpice etc. Cele pe care i le aduce zelosul Grenu nu-i arată nimic nou. El are convingerea că se află în prezența unui sabotor.

După-amiază, Grenu se întoarce după vești. Se așteaptă la felicitări din partea lui Welsch pentru memoria lui bună, care l-a făcut să-l detecteze (de la cea dintâi privire, după metoda Bertillon ameliorată) pe Belette în trecătorul acela. Grenu e un specialist al acestor întâlniri fericite, cărora le datorează cariera sa. E înzestrat cu o memorie vizuală care îi îngăduie să rețină o sută de semnalmente în permanență și să sară, fără ezitare, asupra unui individ întâlnit din întâmplare. Welsch îl primește rece pe Grenu, pe care-l disprețuiește. Încă nu l-a interogat pe cel prins. Cel mai bun lucru este să-l lași să fiarbă la foc domol. Îi mulțumește politicos lui Grenu pentru concursul pe care i-l aduce în orice împrejurare și îl concediază.

Grenu pleacă, vexat... Ce trebuie să le faci, nemților ăstora, ca să-ți zică mersi?

De trei ani, Grenu a făcut o carieră strălucită. Din simplu inspector, în virtutea serviciilor aduse la Paris în timpul primilor doi ani de ocupație, a devenit inspector principal, apoi comisar. Nicio îndoială că va fi în curând comisar principal. Cu toate acestea, ambiția nu este singurul său mobil. O adevărată ură de erete îl însuflețește în fața prăzii pe care o pândește.

Dacă Grenu și-ar da osteneala să analizeze această ură, ar fi probabil uluit să descopere, pitulată îndărătul ei, rușinea. La început, imediat după înfrângere, inspectorul Grenu și-a continuat meseria. A cunoscut, numaidecât, o seamă de succese, grație faimoasei lui memorii, grație de

asemenea rețelelor informatoare, pe care le pregătise dinainte de război și care s-au arătat la înălțime. Ordinul era să treacă la hăituială. Și el a trecut. Cu toate acestea, într-o zi, își dăduse seama de rolul pe care îl determinau să-l joace. El preda francezi germanilor. Această idee începu să-l sâcâie. Se îndârji s-o alunge. Și pentru că tot nu-i dădea pace, Grenu a simțit o furie cumplită, întoarsă deîndată împotriva acelora care trezeau într-însul aceste neplăcute scrupule. Într-o zi, postul de radio englez l-a pomenit ca pe un trădător primejdios. Ceea ce a fost de ajuns ca să-l înfurie și să simtă totodată un gust amar de teamă.

De atunci înainte se punea chestiunea între gaulliști și el. Victoria aliaților ar fi însemnat pierzania sa. Această evidență sfârși prin a face din el un furnizor feroce al Gestapoului. Grenu nu mai dormea, slăbea văzând cu ochii, veșnic la datorie. Pentru a-și potoli ura, nu dădea înapoi de la nimic. Zelul său își primi recompensa: *Kommissar*-ul Welsch îl luă cu dânsul pe comisarul Grenu, în noiembrie '42, când a fost necesar să se întreprindă epurarea de la Lyon.

De câtva timp încoace, Grenu nu mai crede în victoria germană. S-a întrebat dacă nu e momentul să schimbe macazul. Probabil însă că e prea târziu. Rezultatul e că ferocitatea lui a sporit odată cu disperarea. A început să amestece ura sa față de Rezistență într-o ură generală față de francezi, toți niște ticăloși, toți buni de trimis în fața plutonului de execuție.

Welsch e un funcționar valoros. Dar nu-și îndeplinește slujba cu pasiune. Regretă, când are timp de așa ceva, că popoarele cucerite nu iubesc Germania, că sunt oarbe față de idealul național-socialist. Totul ar fi fost atât de simplu dacă s-ar fi lăsat convinse!

Welsch n-a avut decât un singur prilej pentru a se entuziasma: ziua în care Führerul i-a remis crucea de fier clasa întâi. Înainte și după această scurtă exaltare, a avut întotdeauna capul limpede.

Interogatoriul lui „Belette" e dificil. Arestatul purta asupra lui o legitimație de identitate pe numele de Grenette, Michel. Falsă, evident, neînregistrată nicăieri.

Cu politețe, *Kommissar*-ul îi cere lui Corvin să-i mărturisească adevărata lui identitate.

— Grenette, Michel, răspunde Corvin.

Kommissar-ul Welsch nu practică niciodată tortura. Lasă această sarcină pe seama specialiștilor, rezervându-și dreptul să intervină la vreme pentru a culege mărturisirile, formulând regrete pentru o neînțelegere totală din partea subalternilor.

Această tactică a izbutit într-o proporție satisfăcătoare. La capătul a patruzeci și opt de ore de lovituri cu nuielușa la tălpile picioarelor, băi reci cu curent electric, torturarea cu dăltița sub unghii, Corvin cere o întrevedere *Kommissar*-ului. Este coborât imediat (se află într-o asemenea stare încât trebuie să fie purtat de călăii săi până la ascensorul pentru materiale, apoi de-a lungul culoarelor, până la ușa camerei 107) și primit de către impasibilul mare inchizitor.

— Recunosc, spune Corvin, că am activat împotriva germanilor.

Figura *Kommissar*-ului se aprinde.

— Dar am activat întotdeauna singur.

Figura *Kommissar*-ului se întunecă.

— În ceea ce privește adevărata mea identitate, nu văd niciun motiv să nu v-o dezvălui.

Kommissar-ul își trece limba peste buze, ca un cunoscător.

— Mă numesc René Corvin, profesor la Collège de France, premiul Nobel pentru fizică 1938.

Și leșină.

Germania a manifestat întotdeauna cel mai mare respect pentru știință. Vor trebui cerute ordine superioare. Welsch nu ține să i se lase responsabilitatea unei gafe.

Vestea arestării lui Corvin s-a răspândit în sânul Rezistenței. Toți sunt obișnuiți cu veștile rele. Totuși cei care îl cunosc pe Corvin își dau seama de gravitatea chestiunii.

Schrick n-a întârziat să afle despre Corvin că va fi „transferat”. Trebuie să fie pândită plecarea sa de la Terminus către închisoare, sau către vechea École de Santé, unde sunt în general executați condamnații la moarte fără judecată.

E stabilită o capcană în jurul hotelului Terminus. Nu există din fericire decât o ieșire pentru mașini iar Schrick menține un măturător-

spălător în piață. Niciodată contra-poliția lui n-a izbutit să urce la etaje, de când serviciul francez a fost înlocuit cu ordonanțe germane. Dar acest spălător îi face pe șoferi să flecărească destul de mult.

Patru zile întregi se scurg, timp în care Schrick stă la volanul unei mașini, de cealaltă parte a monumentului. În sfârșit, într-a cincea dimineață, Schrick află că transferul a fost hotărât. Corvin nu va fi dus nici la Centrală, nici la École de Santé. Ci la Paris, pe șosea: *Kommissar*-ul și-a chemat șoferul.

Pascal a plecat mai înainte, cu camioneta lui. Schrick așteaptă, cu piciorul pe demaror. Puțin înainte de amiază, poarta garajului de la hotelul Terminus se deschide și un Citroën, cu inscripția R.M., țâșnește afară. Apoi se îndreaptă către podul de peste Saône. Schrick se avântă în urmărirea lui. Cartierele periferice ale Lyonului sunt străbătute cu viteza uraganului.

Pe șoseaua spre Mâcon, când să iasă dintr-un viraj, Schrick zărește camioneta lui Pascal. Citroënul claxonează. Schrick dă gaz și se apropie, în momentul în care neamțul se pregătește pentru depășirea camionetei care, pe nesimțite, trece pe mijlocul șoselei. Conducătorul Citroënului cere zgomotos trecerea liberă, dar Pascal încetinește și mai mult iar Schrick ajunge în dreptul Citroënului... În acest moment Pascal frânează. Citroënul n-are altă soluție, pentru a evita ciocnirea, decât să treacă peste șanțul îngust și să oprească într-un lan, între doi copaci. Șoferul apare, înjurând în germană. Pascal a plecat din nou. Camioneta dispare la orizont.

Din mașina lui oprită la marginea șoselei, Schrick țâșnește, cu pistolul-mitralieră în mână. Conducătorul Citroënului ridică mâinile. Portiera din spate se deschide. Un om sare și trage un foc de revolver asupra lui Schrick iar acesta ripostează. Omul se prăbușește. Schrick face un pas înainte, fără a-l pierde din ochi pe șofer.

În fundul mașinii, stă așezat un bărbat, pe care Schrick nu-l vede bine, în penumbră. După o ezitare, bărbatul se ridică și se încadrează în portieră. Nu e Corvin.

— Mă predau, spune el. Sunt *Kommissar*-ul Welsch.

Totul începe să se învârtească dinaintea lui Schrick. Corvin nu se află la bordul Citroënului. În mod mașinal Schrick apasă pe trăgaci. Rafala pornește. Ca o marionetă sfârâmată, comisarul se îndoaie și cade în genunchi, un fir de sânge prelingându-i-se de-a lungul obrazului.

Schrick se întoarce spre mașina lui, lăsând două cadavre la marginea șoselei. Pornește motorul, întoarce și pleacă din nou cu toată viteza spre Lyon.

Prea târziu. Află curând că în urma unui contraordin *Kriminal Kommissar*-ul Welsch a plecat spre Paris cu adjunctul său Schulmeitz. Corvin a fost transferat fără piedici la închisoarea militară École de Santé.

Va fi executat „dintr-o eroare", într-un grup de ostatici.

Se mai află acolo Gaudimat, muncitor în industria plumbului, un mucalit, veșnic cu țigara în gură și care bravează vorbind tare, Hirschfeld, evreul, Lestrange, un student de șaptesprezece ani, arestat pentru distribuire de manifeste la liceu și care, trezit prost dintr-un somn de puștan, nu înțelege ceea ce se petrece și-i ajunge pe ceilalți clipind din ochi, Brillant, funcționar la prefectură, și Larmodieu.

Ei au fost aleși, dintre ostatici, pentru a plăti asasinarea *Kommissar*-ului Welsch și a adjunctului său Schulmeitz. Se profită de ocazie pentru a-l suprima pe Corvin, sub numele de Belette.

Hirschfeld se întreabă dacă există un Dincolo. Ar dori să creadă, însă nu izbutește decât să fie peste măsură de curios. A fost întotdeauna curios până la indiscreție. Pentru acest lucru trebuie să moară. A traversat strada zărind o îngrămădeală de oameni. Au pus mâna pe el și acum va muri.

Gaudimat cântă cât îl ține gura. Larmodieu e serios. Lasă o soție și trei puștani. Cel mai mare e încă foarte tânăr, de-abia ucenic, iar atelierul nu-i cine știe ce procopseală, pentru a suporta un asociat, cu atât mai mult cu cât soția lui nu s-a priceput niciodată câtuși de puțin la cifre. Bombăne în spatele răilor platnici, dar nu îndrăznește să le ceară nimic în față.

Brillant tremură. El n-a făcut nimic. E fidel Mareșalului. E membru al Legiunii de onoare. Pentru ce se leagă de el și nu de unul dintre colegii

lui, ale căror uneltiri sunt mai mult decât suspecte? Brillant se adresează santinelelor nepăsătoare și le lămurește cazul său, văicărindu-se.

Ceilalți s-au adunat în jurul lui Corvin. Hirschfeld cel dintâi s-a apropiat de el, după aceea Larmodieu și Gaudimat. Corvin l-a luat de umeri pe micul Lestrange și i-a spus:

— Vino cu-i mine, băiețașule, o să le arătăm că suntem francezi.

Micul Lestrange n-are chef să plângă. E uimit că moare atât de tânăr. Nu merita într-adevăr osteneala să se fi chinuit atâta cu învățătura.

Larmodieu îl întreabă pe Corvin dacă, mai târziu, Guvernul va face ceva pentru cei care rămân. Corvin este sigur de acest lucru.

— Dumneavoastră muriți pentru mine, spune Corvin. Eu am ucis nemți cu zecile, de doi ani încoace. Și, de asemenea, trădători. Din cauza mea veți muri astăzi.

Gaudimat face haz. E mult de când acționează în Rezistență. Hirschfeld nu l-a părăsit din ochi pe Corvin. Îi spune, după o ezitare:

— Încerc să-mi aduc aminte unde v-am văzut, domnule. La Paris, înainte de război? Sunteți un domn foarte cunoscut, sunt sigur de acest lucru.

Corvin zâmbește.

— Mă numesc René Corvin.

Hirschfeld scoate un strigăt de bucurie.

— René Corvin, fizicianul! Nu m-am înșelat!

Și, agitat, întorcându-se către ceilalți:

— Domnilor! Domnilor! Vom muri împreună cu un mare savant, ilustru în lumea întreagă, René Corvin.

Lestrange îi zâmbește ca unui profesor care te va ajuta să treci un examen. Nici Gaudimat, nici Larmodieu n-au auzit niciodată vorbindu-se de René Corvin, dar sunt măguliți. Îi strâng mâinile cu entuziasm.

— Tovarășe, spune Gaudimat...

Însă discursul i se oprește aici. Un camion stopează dinaintea curții interioare a închisorii și un mic detașament îi încadrează. Brillant e lamentabil. Un german se vede silit să-l prindă de mijloc.

La cimitirul de la Guillotière, au fost săpate șase gropi. Sunt coborâți oamenii din mașină și așezați în linie în fața gropilor. Plutonul de execuție așteaptă.

Gaudimat începe să cânte *Internaționala*. Însă Larmodieu și Corvin atacă Marsilieza:

Amour sacré de la Patrie…

Glasul plăpând al micului Lestrange se alătură glasurilor celorlalți patru bărbați. Brillant a căzut în genunchi pe marginea gropii și privește înaintea lui, cuprins de uimire.

Un moment de tăcere. Se aude zăngănitul armelor care se încarcă.

Cu vocea lui de bas, Larmodieu intonează *Le chant du départ*:

Mourir pour la Patrie…

Salva îl întrerupe. Shupo care comandă plutonul trebuie să-l execute pe Brillant, leșinat.

Apoi cele șase trupuri sunt îngropate.

Cântă cocoșul într-o fermă vecină.

Schrick se consideră răspunzător de această nenorocire. El îl urmărea pe Welsch pe șosele, în timp ce Corvin era transferat la École de Santé, de unde nu te întorci niciodată. Cu toate acestea, va trebui să fie aici, în ziua încheierii socotelilor, pentru toți ticăloșii care au vândut nemților Franța în bucăți. În așteptarea acelei zile nemaipomenite, Schrick îl va suprima pe Grenu. Și așa a întârziat prea mult.

Grenu își ia masa într-un mic restaurant, în spate la Grand Théâtre. Schrick cinează acolo răbdător, deoarece Grenu se află în întârziere. În sfârșit, sosește zâmbitor, mulțumit fără îndoială de o zi foarte plină. Găsește un cuvânt amabil pentru patroană și o glumă pentru fata care servește. E o persoană influentă. Schrick consideră că Grenu mănâncă în mod dezgustător cea din urmă masă din ticăloasa lui de viață. Are un apetit strașnic. Își oferă suplimente, golește sticla de vin cu satisfacție. Dintr-odată, încruntă din sprâncene și se uită la ceas. Schrick cere nota

de plată, ceea ce-l face pe Grenu să se întoarcă. Amândoi se privesc. Grenu caută fără îndoială un semnalment: el își frunzărește catalogul. Încearcă o nedefinită indispoziție, învârtindu-și țigara între degete.

Schrick se ridică. Pentru a ieși, trebuie să treacă pe lângă masa lui Grenu. Se apropie, cu ochii pironiți asupra comisarului. Acesta ridică ușor capul, lăsând să defileze cu toată viteza repertoriul de suspecți...

— Comisare Grenu, spune cu voce scăzută Schrick, oprindu-se lângă masa lui.

— Ce este? întreabă Grenu tresărind.

Schrick îi face semn să vină la ușă.

— Două cuvinte!

Grenu zâmbește. Un informator. Își dădea el bine seama că mai văzuse mutra asta, iată pentru ce îl privea individul.

Cu mâna pe revolver, aflat în buzunarul hainei (nu se știe niciodată) Grenu s-a ridicat. Schrick așteaptă în prag. Grenu e lângă el. Schrick se uită la strada pustie. Se află acolo o bicicletă, sprijinită cu pedala de trotuar. Schrick simte răsuflarea lui Grenu în spatele lui. Ptiu!

— Ei, spune Grenu, ce este?

— Din partea lui René Corvin, spune Schrick.

Prin haină, ca la cinematograf, a tras în pântece. Grenu deschide niște ochi mari, fără să strige, se răsucește, se îndreaptă iar și trage, la rândul său. Dar Schrick e pe bicicletă și dispare pedalând din răsputeri, cu îngrijorarea că poate nu l-a doborât cu-adevărat. Era prea emoționat din cauza lui Corvin.

Comisarul Grenu a murit în timpul nopții.

Sosind la Lyon, a doua zi, Georges Merlin află, prin Pascal, despre moartea lui Corvin și despre executarea de către Schrick a celor doi călăi ai lui, Grenu și Welsch. Georges e copleșit. Prietenia lor era o afecțiune din copilărie, pe care nimic n-a putut s-o zdruncine. Cu toate acestea, nimic nu părea să-i apropie, după ce părăsiseră băncile liceului. Însă nimic nu-i despărțise, nici viața laborioasă a lui Corvin, nici ușurătatea lui Georges, nici lipsa lui de cultură. Georges s-a străduit pe toate căile pentru a-i face lui Corvin viața universitară mai puțin austeră: dineurile bune, vacanțele la Houlgate, în vila bătrânului Merlin, ajutorul financiar

discret pentru costisitoarele lucrări de laborator, care duseseră la descoperirea fulgerătoare, la glorie. Nimic nu slăbise această prietenie: nici căsătoria lui Georges cu Gabrielle (care îl suporta greu, tot atât de mult la Paris ca și la Beauvallon, pe acest „irochez"), nici gloria lui Corvin.

Poate că în ultimii ani Georges adusese mai multă afecțiune decât Corvin. Departe de a se bucura de succesul său, Corvin se cufunda în muncă. Georges, atât de puțin vanitos în privința lui însuși, era peste măsură pentru Corvin. Era indignat că toți se interesau mai mult de zâmbetul Marlènei decât de teoria cuantelor (s-ar fi aflat în mare încurcătură dacă ar fi trebuit să spună în ce consta aceasta. Era un admirator pe încredere).

Georges, care și-a dat întotdeauna seama de slăbiciunile sale și care nu practica o excesivă indulgență față de sine însuși, considera încă din liceu prietenia lui pentru Corvin ca pe un element superior al vieții sale.

O parte din Georges a murit ieri. Dar partea care supraviețuiește dintr-însul acceptă povara unei grele moșteniri. Moștenirea lui René Corvin îi revine în mod obligatoriu, așa cum îi revine obligația de a continua, pe măsura mijloacelor sale, o parte din misiunea lui.

Și apoi mai e și Geneviève. Pascal crede că e necesar să părăsească locurile acestea. Georges propune s-o ia cu el pe Geneviève la Beauvallon. Va fi liniștită acolo. Se va duce s-o vadă cât mai des cu putință și amândoi vor vorbi despre René. Georges îi va povesti din tinerețea lor. Iar asta le va face bine la amândoi. Dar n-a primit niciun răspuns la propunerile pe care i le-a făcut Gabriellei. Se hotărăște să-i trimită o telegramă:

„Neprimind răspuns propuneri, iau însumi decizii, stop. Te rog părăsește imediat Beauvallon pentru Paris sau oriunde. Comunică adresa pentru a stabili legătură cu avocat, stop. Voi fi Beauvallon joi. Merlin".

Telegrama pune vârf disperării Gabriellei. Divizia italiană a fost rechemată și căpitanul de Sant Andrea a plecat, după un scurt la revedere. Nu-i mai rămânea decât să reînnoade relațiile cu soțul ei. Telegrama cominatorie, spulberă această speranță. Lui Georges nu-i va

fi prea greu să obțină mărturiile servitorilor și ale oamenilor din regiune. După război, dacă Axa pierde, el va obține orice sentință va dori. Cel mai bun lucru pare a fi, pentru moment, să simuleze resemnarea. Își face cuferele în grabă și îi lasă jupânesei o scrisoare emoționantă.

Orfană de timpuriu, crescută fără afecțiune de un unchi, Geneviève a învățat de foarte mică să închidă în sine atât micile bucurii cât și necazurile cele mari. Dar astăzi, încearcă nevoia să nu mai plângă singură. Cel mai dureros lucru, poate, este că René n-a înțeles nimic din acest dar pe care ea i-l făcuse și a tratat-o, până la capăt, ca pe o micuță și agreabilă camaradă.

Georges l-a cunoscut mai bine decât oricare altul. Prin mijlocirea lui, Geneviève va ști cum era Corvin copil, tânăr. Georges îi va povesti descoperirile sale, înfrigurările sale și poate și iubirile sale. Pentru că, dincolo de violențele lui Corvin, Geneviève a ghicit o rană pe care ea ar fi dorit s-o tămăduiască. De luni de zile, seara, ea lucra, pentru a încerca să se apropie de el, la aridele probleme ale fizicii nucleare. A pregătit cu pasiune această destăinuire pe care socotea să i-o facă în ziua când va fi fost destul de instruită pentru a-i servi drept secretară în viitoarele lui cercetări.

Va scrie o carte asupra vieții și operei lui René Corvin: amintirile lui Georges, lucrările lui Jean precum și cei doi ani fulgerători, al căror martor a fost, vor constitui etapele acesteia.

Emoționat și neîndemânatic, Georges o primește pe Geneviève la Beauvallon. Rupe, fără a o citi, scrisoarea Gabriellei.

O instalează pe Geneviève la cel de-al doilea etaj al vilei, departe de tot ceea ce ar fi putut fi întinat de Gabrielle.

În dimineața asta, marea bate ușurel în plajă. Ca o pulsație. Georges se trezește, când jupâneasa îi aduce micul dejun.

— Nădăjduiesc, spune el, că n-ai trezit-o încă pe nepoata mea? Are nevoie de multă odihnă.

A considerat necesară această mică minciună, pentru a alunga orice bănuială în legătură cu prezența, la acest „chefliu de Merlin", a unei fete frumoase aflată în floarea vârstei. Sculându-se dintr-o săritură, se

privește în oglindă. Cât de mult seamănă, noul Georges Merlin, cu cel vechi, cu soțul Gabriellei, cu amantul Colettei!

Cu toate acestea, Georges știe că este altul. Dar e o taină pe care o va păstra între el și imaginea lui.

XXV
August 1943
OLGA ȘI JAROSLAV

Apa fierbe în samovar. Pe divan, Iosif și Ivan trag din țigări. Nadia unge cu unt niște felii de pâine de secară. Olga, în bucătărie, se străduiește să pregătească niște blinele. Se aude, prin ușa deschisă, sfârâitul uleiului în tigaie. Serghei desfundă sticla de vin de Crimeea pe care a adus-o.

Fiecare a contribuit cu câte ceva, deoarece cu ocuparea Ucrainei, cu criza transporturilor și mobilizarea industrială, privațiunile s-au ivit iar, ca în timpurile eroice ale Revoluției. Numai că de data asta e ultima încercare. După victorie, U.R.S.S. va putea să organizeze exploatarea imensului ei teritoriu, să scoată cel mai bun randament din bogățiile sale incalculabile, pentru bunăstarea colectivă.

Iată sensul cuvintelor pe care le schimbă Iosif și Ivan, trăgând din țigări pe divanul Olgăi.

Moscova e în sărbătoare. În piețe, pe străzi, e plin de cântece și dansuri. Steagurile s-au ivit cu miile la ferestre. În piețe, acordeoanele, au prins glas cu de la sine putere și se dansează și se cântă, ca odinioară. Milioanele de morți care se odihnesc sub pământul rusesc n-au fost sacrificați în zadar. Ofensiva germană care, anul trecut, a împins focul până la Stalingrad și la povârnișurile Caucazului, a încetat pe neașteptate. Toată lumea credea că trebuia să aștepte iarna, pentru a ataca Fiara, în anotimpul când ea se ascunde în vizuinile sale, sub zăpadă, și când trebuie s-o afumi pentru a o face să iasă – ca la Stalingrad, în preajma Anului nou.

Dar Stalin a considerat că începând ofensiva încă din luna iulie, va avea elanul necesar pentru a străbate, înainte de primăvara viitoare – durata unei lăuzii – miile de verste care despart Orelul de frontieră.

Orelul este recucerit. Bielgorodul de asemenea, în aceeași zi. În urmă cu un an, armata germană se răspândea cu repeziciunea unui fulger în câmpia Kubanului, până la cele dintâi puțuri de petrol. Un batalion alpin

se cățăra în mod injurios pe versanții Caucazului, înfigând sus drapelul cu zvastică.

Astăzi coșmarul s-a risipit. Iată pentru ce Moscova cântă, dansează și râde. Și iată pentru ce Olga, cuprinsă de o mare nevoie rusească de a se bucura în comun, i-a invitat pe Iosif și pe Nadia, pe Ivan și pe Natașa – și pe Serghei Alexandrovici.

Olga ocupă un apartament modern într-o casă model din cartierele noi. Apartamentul e mic, însă comod și luminos. Are o cameră de zi, pentru traiul în comun (traiul în comun e foarte simplu, deoarece Olga e singură) și o cameră de dormit cu baie.

Iosif Borodin este general. E un băiat puțin cam aspru, însă are o inimă de aur. Părinții lui trebuie să fi fost „culaci". Într-o zi, veniseră să-i ucidă și să le distrugă ferma. Iosif a fugit. Era unul din acei copii pierduți din zilele de după Revoluție, care se agățа de trenuri, jefuia fermele, asasina trecătorii ca să mănânce. Ani de zile a rătăcit, până în ziua când a fost prins într-o afacere dubioasă și trimis la penitenciar, apoi de acolo, într-un centru de reeducare.

În sfârșit a fost admisă angajarea în armata roșie. La douăzeci de ani, în 1925, a învățat să citească. La treizeci și opt de ani, în 1943, este general. Are un caracter orgolios și o foarte mare cultură strategică. E specialist în blindate. (Ca toată lumea, a avut revelația armatei noi, citind cartea colonelului de Gaulle. Aceasta se întâmpla în 1935, pe când el era tânăr căpitan.)

Iosif organizează diviziile blindate. Împreună cu inginerii, el perfecționează tancurile și tunurile. Împreună cu generalii, îi alege pe șefi, pune la punct instruirea și modifică strategia.

Nadia este tovarășa lui Iosif. E o rusoaică blondă din câmpie, cu fața plată și lătăreață, cu buze groase și cu șolduri mari, făcute pentru maternitate: Nadia i-a dat zece copii lui Iosif. Cel mai mare, Anton, are cincisprezece ani și-abia a intrat la școala militară. Nadia e o femeie simplă și blajină. Vorbește puțin. L-a cunoscut pe Iosif când acesta era subofițer. Soldații veneau să danseze și să cânte la colhoz, iar Iosif se îndrăgostise de Nadia.

Natașa este soția lui Ivan. E o brunetă micuță, cu ochelari. O intelectuală. O aristocrată a regimului. Tatăl său era unul dintre prietenii lui Lenin, tovarășul său de exil. Locuise împreună cu el la Paris și la Geneva. Traversase împreună cu el Germania în vagon plumbuit, în momentul Revoluției. După aceea trăise în umbra marelui om. În sfârșit, se consacrase unor activități pioase, pentru a cinsti memoria marelui om: editarea operelor sale complete, adnotate și edițiile de popularizare a principalelor sale lucrări. Stalin a fost multă vreme neîncrezător față de acest Stroganov, șoarece de bibliotecă purtând ochelari groși și o barbă roșcovană, care-și privea interlocutorii cu o uimire amuzată, oricât de banală ar fi fost conversația.

Natașa vorbește unsprezece limbi străine și zece limbi slave, fără a socoti kuglu, și mai multe dialecte siberiene. Conduce o întreagă armată de secretari, de traducători și de ascultătoare, care citesc ziarele și ascultă posturile de radio din lumea întreagă. De patru ori pe zi, ea rezumă toate acestea.

Tot de serviciul Natașei depinde și transmiterea la radio a lozincilor și a informațiilor. Lozinci și informații care sunt examinate în serviciul condus de Ivan, soțul Natașei, un flăcău înalt cu voce de bas. E un rus din nord, care cântă cu suflet melodiile melancolice ale marilor stepe înzăpezite. Ivan e un poet reputat. Lucrările sale, mai ales marele său poem liric spre cinstirea barajului de la Dnepropetrovsk, i-au adus, de foarte tânăr, o glorie meritată. Pornind ca locotenent de cazaci la începutul războiului, i-a fost smulsă mâna stângă în luptele de avangardă, în Polonia.

Natașa caută la radio puțină muzică. Dar, în lumea întreagă, e ora informațiilor. E descurajată.

Serghei o privește pe Olga care face blinele. Iar Olga îi zâmbește lui Serghei... Are multă prietenie pentru el. Îi prețuiește inteligența și caracterul. Necazul e că Serghei s-a îndrăgostit de ea. Olga nu înțelege nimic. Vede în jurul ei oameni care iubesc, nu mai iubesc, se căsătoresc, sunt fericiți, suferă. Ea admite acest lucru. Dar, în ceea ce-o privește, e hotărâtă să rămână în afară de poveștile astea. Viața ei e destul de complicată și de interesantă așa cum e.

Olga regretă uneori postul ei de comisar al poporului în armată. Cu toate acestea, îndatoririle sale de acum sunt esențiale: căci reprezintă organismul coordonator care modelează producția gigantică a uzinelor rusești conform cu nevoile armatei.

Serghei Alexandrovici este ministrul producției de război. E un inginer eminent. (A adus perfecționări esențiale la blindajele tancurilor „Ural".) De doi ani, e sufletul industrializării Siberiei. Ideile clocotesc în capul său, la temperatura oțelului în fuziune. Ziua întreagă, e urmat de un secretar, însărcinat să-i noteze ideile și să le transcrie pe mici fișe pe care Serghei Alexandrovici le cercetează în fiecare seară și le triază.

Serghei Alexandrovici e înspăimântător de urât. Dar nicio femeie nu-i mai puțin sensibilă decât Olga la frumusețea masculină. Așadar nu aspectul lui Serghei e ceea ce o menține în defensivă.

Serghei Alexandrovici s-a îndrăgostit nebunește de Olga. În călătoriile sale pe deasupra oceanelor (s-a întors din America, unde a fost să ceară unele piese indispensabile pentru finisarea noilor avioane stratosferice de bombardament la mare depărtare), nu se mai gândește decât la Olga. Ideile îi vin rar și nu strălucesc. O imensă oboseală i se zugrăvește pe față. Nu-l interesează nimic decât să fie la Moscova și s-o privească pe Olga. În asemenea măsură încât această carență îl îngrijorează pe generalul Iosif Borodin. Pentru ce Olga nu s-ar căsători cu Serghei, eliberând astfel facultățile creatoare ale acestei puternice inteligențe necesară victoriei? I-a vorbit Olgăi despre aceasta, pe un culoar al ministerului. Dar Olga s-a revoltat, iar Iosif n-a putut să mai insiste. La urma urmei, Serghei Alexandrovici nu e un copil. Dacă Olgăi nu-i e drag de el, să-și caute alta. Dar lui Serghei Alexandrovici nu-i e drag de alta. O privește pe Olga cum grămădește blinelele pe o farfurie.

— Blinelele sunt gata!

Un strigăt de bucurie întâmpină această noutate. Natașa scoate farfuriile dintr-un dulap în perete. Fiecare va mânca pe genunchi.

— Fii drăguț, Serghei, spune Olga, ia castronașul cu smântână și vino după mine.

Genialul Serghei o urmează pe Olga ca într-un vis. În avionul stratosferic care-l aducea înapoi adineaori de la Detroit (unde se dusese

de la Washington, împreună cu ministrul armamentului american), rumega la cuvintele pe care i le va spune Olgăi, pentru a-i cere să fie soția lui. Dar, când a întâlnit-o pe Olga la minister și când ea l-a invitat la petrecere, a rămas ca trăsnit.

Nu știe, pentru moment, dacă e minunat de fericit sau groaznic de nefericit.

Iosif toarnă vin de Crimeea și Nadia oferă tartinele. Serghei e cât pe ce să răstoarne castronașul cu smântână pe care-l pune pe o masă.

Natașa caută un post cu muzică. Nu găsește decât unul german și se oprește la el. Beethoven. Ivan cere muzică rusească. Natașa, ascultătoare, pune mâna pe butonul aparatului, când sună cineva.

Olga e mirată. Nu mai așteaptă pe nimeni. Ivan e în antreu, unde parlamentează. Olga vine și ea.

Jaroslav Halivec, în uniformă, acoperit de decorații, mai frumos ca niciodată, exclamă:

— Sunt dezolat, Olga. Te deranjez! Am să vin altădată.

Și dă să plece. Dar Olga îl reține.

— Nici pomeneală!

Și-l împinge pe Jaroslav, intimidat, în camera de zi.

— Iată-l pe Jaroslav Halivec, șef de batalion al Gărzii roșii, un erou al Stalingradului, spune Olga. De unde vii, Jaroslav?

— De la Orel, răspunde Jaroslav, privind-o pe Olga.

Cât de frumoasă e! De-abia eliberat de misiunea lui, și-a îmbrăcat frumoasa lui uniformă și a căutat-o ca s-o invite la cină.

O exclamație țâșnește la răspunsul lui Jaroslav. Vine de la Orel!

— Adică vin de la Kremlin, reia Jaroslav, unde am dus un raport al mareșalului Timoșenko.

Natașa e încremenită. N-a mai văzut niciodată un bărbat atât de frumos. Încă un idiot îndrăgostit de Olga, Walkyria sovietică, așa cum o numește ea.

Serghei Alexandrovici îndură mii de chinuri. N-a ezitat să evalueze potențialul de dragoste al lui Jaroslav față de Olga. Trebuie să se măsoare în kilowați, atât este de evident. Olga, Olga cea rece a perceput bombardamentul, cu toată impermeabilitatea ei. Ochii îi strălucesc.

Serghei evaluează frumusețea lui Jaroslav, sporită de prestigiul uniformei. Îi vine să plângă. Să înceteze muzica asta, e mai presus de puterile sale. Și-această Nadia Borodin cu sandvișurile ei... Toate astea sunt intolerabile. Fără îndoială trebuie să fii rus, pentru a fi în stare să suferi cu atâta perseverență.

Lui Serghei îi vine s-o ucidă pe Olga, să se debaraseze astfel de obsesia lui, să redevină el însuși, un inginer și un ministru plin de merit și nu un câine văitându-se, gata să lingă mâna care-i face rău.

În seara asta, va potrivi lucrurile astfel încât să rămână ultimul și nu va pleca decât cu promisiunea Olgăi că va deveni soția lui. A dus la capăt atâtea discuții mai de temut. E vorba să-i demonstreze limpede Olgăi avantajele unirii lor.

Reflectând asupra acestor avantaje, Serghei Alexandrovici ridică ochii spre ea. Olga îl privește pe Jaroslav. E mândră de Jaroslav. El reprezintă fapta ei bună, ființa pe care ea a pescuit-o din fundul prăpastiei. Dar Serghei Alexandrovici ia această expresie a Olgăi drept o privire de dragoste. Se prăbușește pe divan.

— Nadia, spune el trecându-și mâna peste frunte, mi-ar face plăcere un pahar de votcă.

— Ești palid, spune Nadia. Nu te simți bine?

— Puțină oboseală.

Deîndată, Serghei Alexandrovici e înconjurat. I se aduce niște vodcă. Natașa îi toarnă ceai. Toți vor să-l convingă să se întindă pe divan. Chiar și soldatul victorios îl privește cu compasiune. Ar vrea să moară.

Către ora trei dimineața, după ce Ivan și-a epuizat repertoriul de cântece din stepă, generalul Iosif ridică ședința.

— Unde locuiești, Jaroslav? întreabă Olga.

— Nicăieri încă. M-am dus direct de la aerodrom la Kremlin și de la Kremlin aici. Dar cred că voi găsi ușor un pat pentru câteva ceasuri.

— Pleci din nou mâine?

— Oh! nu! Nădăjduiesc să rămân aici pentru două sau trei zile.

Două sau trei zile? Un secol pentru Serghei.

— Ei bine, am să te instalez pe divan, hotărăște Olga.

Pământul se năruie sub picioarele lui Serghei.

— Am o cameră de oaspeți, spune el cu o voce răgușită, foarte confortabilă.

Însă Olga îi aruncă o privire indiferentă. Acest militar frumos e oare amantul ei? Femeile sunt niște adevărate abisuri.

— Accept divanul, răspunde Jaroslav.

— Dar te previn, va trebui să te scoli devreme. Eu plec la ora opt la minister, reia Olga râzând.

Serghei ar vrea să protesteze. Olga e o fată tânără. E inadmisibil... Dar aceste idei învechite, care îi vin din adâncul eredității sale burgheze, sunt ridicole când e vorba de un înalt funcționar (aproape un ministru) ca Olga. O reflecție de genul acesta ar avea un succes meritat pe lângă generalul Borodin, ieșit prin forța pumnilor lui din ocna copiilor pierduți.

Olga și Jaroslav rămân singuri. Olga caută cearșafuri în dulap și Jaroslav o ajută să facă patul.

Serghei Alexandrovici, ars de pasiune și beat de furie, se plimbă încoace și încolo pe dinaintea casei, pândind luminile care nu se sting. Dar degeaba e gelos. După ce a făcut patul, Olga îi oferă lui Jaroslav un lichior de chimen și un sandviș – tot ce-a mai rămas din orgie. Apoi deschide ferestrele ca să iasă fumul.

Serghei a văzut silueta ei decupându-se în fereastră și s-a ascuns în umbra unei porți.

Olga îl întreabă pe Jaroslav despre bătălia de la Orel. Îi pune întrebări tehnice asupra calității noilor tancuri *Ural* și asupra puterii de foc a marilor tunuri, adunate de mareșalul Timoșenko pentru a încerca o pătrundere în acest sector. Jaroslav e optimist: presiunea germană e sensibil mai puțin eficientă decât anul trecut.

Răspunde mașinal. Ani de zile a suportat femeile și dorințele lor și iată cum aceea din care el ar fi dorit să facă tovarășa lui de viață îi pregătește un pat și-i oferă un sandviș cu o indiferență amicală.

Jaroslav se gândește că Olga e mult prea inteligentă pentru el. E o femeie superioară. Nu există niciun motiv pentru ca ea să-l iubească. Chiar dacă s-ar fi comportat cu și mai mult eroism, cu și mai multă glorie, Olga și-ar aminti de slăbiciunea lui.

Va pleca fără să fi spus nimic. Iar el va continua războiul în care ea l-a aruncat.

— Noapte bună, Jaroslav, spune Olga. Somn ușor. Mâine, o să-ți căutăm o locuință în oraș, dacă rămâi câteva zile la Moscova.

Îl sărută frățește pe gură și dispare.

Stingându-se luminile în cele două camere, Serghei Alexandrovici se hotărăște să pornească spre casă. Olga doarme bușteau.

Însă nici genialul inginer-ministru, nici eroul de la Stalingrad nu vor închide ochii toată noaptea.

XXVI
Septembrie 1943
JOE

Québec

Baby darling, Anny my dear love,

Să mă gândesc la tine apunându-mi „Anny, soția mea”, e un lucru fermecător. Îmi spuneam asta și înainte, timp de aproape trei ani, însă nu era deloc același lucru.

Mă întreb dacă ai primit scrisoarea pe care ți-am scris-o de la Kuibâșev unde am fost să-l văd pe ambasadorul nostru care își mai are încă reședința acolo (cu toate că după luarea Orel-ului, amenințarea asupra Moscovei a fost cu totul îndepărtată, iar ministerele și ambasadele se întorc spre capitală). Iar de la Kuibâșev m-am dus la Moscova, unde am avut convorbiri cu unele personaje importante. Vârăți bine asta în scumpul tău cap drăguț, îngerașule, că soțul tău e un personaj considerabil. (Sunt de altfel mereu pe cale de a mă întreba pentru ce joc eu un rol atât de surprinzător în războiul ăsta în care pornisem ca șofer de camion?) Cel puțin, dacă anii aceștia bizari mi-ar fi îngăduit să-mi descopăr adevărata personalitate, să trăiesc din plin, fără niciun gol interior…

Iubesc pictura mai mult decât orice pe lume (afară de tine, bineînțeles) și mă tem că mi-am tratat arta cu lipsă de respect. În cercetările mele estetice aventuroase, exista în mare măsură dorința de a-mi găsi calea, dar exista și pofta de a-mi face publicitate ieftină. În sfârșit, exista, și asta e mai rău, ceva care seamănă foarte mult a *neputință*.

Pentru că scrisoarea asta va ajunge de la Québec la Londra, prin valiza diplomatică, și pentru că îți va fi adusă direct de vreun polițist din Downing Street, pot să-ți istorisesc pățania mea. Numai nu te duce s-o răspândești în cartier. Adu-ți aminte că discreția e virtutea principală a soțiilor de pictori.

Noi ar fi trebuit să pierdem războiul, a doua zi după prăbușirea Franței. Din cauza asta, pentru noi, englezii, inamicul unic este

Germania. A doborî Germania ni se pare singura soluție. A o doborî, a-i smulge ghearele, după aceea a o dezintoxica în mod progresiv de nazism, de pangermanism, de tot ceea ce constituie nenorocirea ei și a noastră.

Pentru a ajunge acolo, nu există decât un mijloc: Marea Britanie, U.R.S.S. și Franța trebuie să-și sprijine autoritatea pe o puternică Societate a Națiunilor.

Bun.

Pentru Statele Unite, principalul inamic va fi mâine Japonia. Finanțele și industria americane se interesează de Asia (de China mai ales) unde marfa de proastă calitate japoneză concurează produsele „made în U.S.A.". Însă U.R.S.S. nu se află în război cu Japonia. Dacă Germania va fi doborâtă cea dintâi, Japonia riscă să mai dureze luni de zile; în care timp U.R.S.S. va avea mâinile libere pentru a-și transforma industria de război în industrie de pace, pentru a crea unele curente economice favorabile.

Germania și U.R.S.S. devorându-se reciproc erau privite cu o oarecare satisfacție. Când cei doi coloși vor fi fost la pământ, democrațiile burgheze ar fi scos un lung suspin de ușurare. O Rusie sovietică devastată ar fi fost admisă la rangul de putere victorioasă, dar fără să-i fie îngăduit a ridica prea mult glasul.

Nu se spuneau toate acestea pe șleau în convorbirile de la Casablanca și de la Washington. Se făceau doar planuri de lungă perspectivă, în care se prevedea sfârșitul războiului pentru 1945 sau 1946.

Dar s-au produs multe bombardiere. Rezultatele au fost rapide. După aceea, grație superiorității materialului, cu ajutorul câtorva generali excelenți, produși de Destin, Germania a fost măturată din Africa. Succesiv, Sicilia fiind atacată, ocupată, fascismul s-a prăbușit numaidecât. Totul se clatină.

S-a observat atunci că, Italia rămânând în afara jocului, războiul se va sfârși în 1944 sau 1945. La cel dintâi mare brânci venit din vest (debarcare în nordul Franței și în Belgia, sau în sud-estul francez) nazismul se va prăbuși.

Pe de altă parte, tătucul Stalin a zădărnicit pronosticurile. Era de notorietate publică faptul că armata rusă nu lupta bine decât pe timp de iarnă. Dar Stalin s-a lansat într-o campanie de vară, și această campanie pare eficientă.

Iată evidența în fața căreia trebuie să te pleci: Stalin, care, încă de acum zece ani, pretindea cu orice prilej stabilirea unui al doilea front în Europa, *Stalin nu mai cere nimic decât material și alimente*.

Există aici un motiv de îngrijorare, mă urmărești? R.A.F. și aviația americană distrug, pe calea aerului, puterea industrială germană. Aliații ocupă totul sau o parte din Italia. În acest timp, Stalin va ajunge singur la Berlin, cu armata lui motorizată. Ca singură putere ocupantă, U.R.S.S. va dicta pacea sa și va impune regimul său Germaniei.

După ce mi-am îndeplinit misiunea mea în U.R.S.S., am venit direct la Québec. Churchill a sosit de la Londra, cu doamna și domnișoara, care și-au petrecut de curând o parte din vacanță în Canada. E foarte frumoasă Canada. E verde. Există multă apă, pășuni întinse. Québecul este un vechi oraș francez, ai cărui locuitori vorbesc la fel ca țăranii din comediile lui Molière.

Pentru ca Stalin să nu ajungă singur la Berlin, trebuie ca o importantă armată anglo-saxonă să se afle pe pământul european în momentul când Germania va capitula.

Rămâne de văzut unde, când și cum. Asta-i ceea ce se discută aici. Afacerea, după cum vezi, e de mare însemnătate. Mi s-au cerut rapoarte și mi s-au pus nenumărate întrebări. Realitatea e că eu cunosc destul de bine, deoarece am stat multă vreme acolo, situația militară și industrială a U.R.S.S.

Oamenii politici, începând de la Richelieu, din nenorocire nu au obiceiul să ia în considerație viitorul la foarte mare depărtare. Cu toate acestea, ai noștri sunt de acord asupra acestui punct, și anume, că o debarcare anglo-saxonă în Europa care *ar urma după* capitularea militară germană în fața U.R.S.S., țară ocupantă, ar fi dezastruoasă.

E tocmai ceea ce trebuie să se fi dus să-i spună Mister Churchill, în acest *weekend* însorit președintelui Roosevelt.

În așteptare, statele-majore își pun la punct planurile lor.

Mister Roosevelt este așteptat mâine sau poimâine. Mă vei vedea coborând în mod neverosimil din cer săptămâna viitoare, afară dacă nu voi fi trimis să dau un ocol prin Moscova...

Războiul se va termina în curând. Ce va fi lumea la ieșirea din acest coșmar? În orice caz, un lucru e sigur, anume că Joe n-o va mai părăsi niciodată pe adorata lui Anny.

Te sărut din toată inima, *darling*. Al tău

JOE

XXVII
Ianuarie 1944
MINNIE

— Minnie, spune Hermann Goering luând-o de umeri și conducând-o spre ambrazura unei ferestre înalte, deschisă către Ringul liniștit, fitilul s-a aprins...

A venit de la Hoffmanstahl, la chemarea unei telegrame.

Se află amândoi în palatul rece și pustiu de pe Ring, unde, odinioară, Minnie domnea ca stăpână, la vârsta de aur a național-socialismului austriac. După eșecul ei în America de Sud, n-a mai apărut la Viena. Îl crește la Hoffmanstahl pe micul ei Siegfried, bucuria vieții sale. Simulează renunțarea la activitatea politică și frecventează cercurile monarhice, fidele restaurării lui Otto de Habsburg.

Goering o privește ca un cunoscător.

— Niciodată n-ai fost atât de frumoasă, constată el.

Minnie ridică din umeri. Îl găsește pe Hermann îmbătrânit și obosit. A și slăbit.

— Mi-au distrus astă-noapte uzina din Neuerwienerstadt, spune dânsul. Transferasem acolo cea mai mare parte a Messerschmitturilor.

Hermann se străduiește să mute industria germană în Austria, în Ungaria. Dar, pe lângă problemele mâinii de lucru, transportului, materiilor prime, toată Europa este vulnerabilă.

— Ai crede că ei știu înaintea mea unde îmi repliez uzinele, suspină dânsul.

Goering își vede imensa avere măcinându-se în fiecare zi, puterea prăbușindu-i-se în dărâmături fumegânde, luând-o înaintea regimului. E departe vremea dineurilor rafinate de la Maxim's. Când ai fost atât de-aproape de-a câștiga războiul! Goering suspină.

— Hess avea dreptate, când voia să pună la punct afacerile Occidentului cu englezii înainte de alegerile americane. Dacă expansiunea firească a Germaniei este spre Est, ar fi trebuit *mai întâi* să încheiem pace cu Anglia. Ar fi trebuit chiar să nu luptăm niciodată împotriva ei.

Minnie, rămasă în afară de secretele Zeilor de la întoarcerea ei din America, e surprinsă de descurajarea lui Hermann. Desigur, vedea sporind dificultățile, însă refuza să se îndoiască de victorie.

— Crezi deci într-o pace de compromis? întreabă ea timid.

Goering înalță capul.

— Prea târziu. Ceea ce trebuie să facem acum este să salvăm mobila.

Vine să se așeze dinaintea unui mare birou Empire, fără îndoială amintire de la Napoleon. Îi face semn lui Minnie să ia loc, în fața lui, într-un fotoliu.

— Și El? întreabă ea în sfârșit.

— Nu l-am văzut de la întrunirea șefilor Partidului și a generalilor, răspunde Goering. Ședință istorică. E ca un câine care nu vrea să dea drumul osului din gură. Nu vrea să lase nicio așchie. Visează noi cercetări științifice, obuze gigantice autopropulsate, cu energie extrasă din atomi! Ceva în genul transmutației metalelor de Nicolas Flamel! Nu se mai bizuie decât pe miracolele savanților din Peenemünde.

Dintr-o cutie mică de aur, Hermann ia o bomboană pe care începe s-o sugă.

— Medicul meu îmi interzice să fumez, explică el. Inima nu merge bine. Ai văzut cum am slăbit?

Minnie nu răspunde nimic, cuprinsă de o stranie neliniște.

— Am pierdut războiul, spune Goering. Germania dispare de pe harta lumii, în calitate de mare putere. Se prea poate să fie pentru multă vreme, de astă dată. Rămânem *noi*. Asta nu înseamnă că și noi trebuie să dispărem în mod necesar de pe harta celor vii, nu?

Și râde. Când omul acesta ciudat râde, figura lui se luminează, căpătând o expresie aproape copilărească. Iar cruzimea privirii, duritatea maxilarului se șterg.

Hermann Goering încetează să zâmbească și reflectează jucându-se cu inelele sale.

— Oricât de curios ar părea acest lucru, continuă el, Germania nu mai e decât un factor negativ. Ei da! noi distrugem potențialul rusesc în favoarea anglo-saxonilor. Noi scufundăm vase anglo-saxone în beneficiul rușilor. Scumpa mea, partida economică, singura care

contează, se va juca mâine între Rusia și America. Japonia este pierdută tot pe-atât cât și noi, dacă nu mai mult.

Minnie nu poate să-și stăpânească o grimasă, care nu-i scapă lui Hermann.

— Mai avem poate încă o carte de jucat, spune el. De exemplu: să predăm Germania americanilor.

Spune asta liniștit, aplecându-se pe deasupra biroului decorat cu vulturi francezi.

— Te simți tu în stare să pornești aceste negocieri acolo, iubita mea?

— Eu? tresare Minnie.

— Nu-i vreme de pierdut. Trebuie să convingem New Yorkul, capul, lada cu bani.

Deschide un sertar și scoate din el o servietă de piele.

— Asta, draga mea, e dinamită. Nimic mai puțin decât un proiect de transformare a industriei grele și a industriei chimice germane (cele două care contează pe plan mondial) și de fuziune a lor într-un sistem germano-american. Încă de acum un an cei mai buni specialiști ai mei lucrează la el. Vei vedea că sunt studiate toate problemele industriale, economice și sociale.

— Dar, spune Minnie, eu nu sunt pregătită...

— Ai să fii mâine după ce vei citi, întrerupe Goering.

Și adaugă:

— Ți-am rezervat un apartament.

În Minnie se trezește aventuriera. La ea și nu la altcineva s-a gândit Hermann pentru această miză în care a pus totul dintr-odată la bătaie!

— N-ai să fii singură, multiubita mea, continuă Goering. S-au întreprins contacte la Lisabona. Dar asta durează. Acum, la New York trebuie mers. Și repede!

Minnie reflectează.

— Mă gândesc, spune ea în sfârșit, că dosarul acesta nu conține nicio propunere de ordin politic, nu?

— Ah! Constat cu plăcere că ești întotdeauna la fel de inteligentă!

Se duce la ușă, o deschide, privește afară, închide cu cheia. Apoi se îndreaptă spre o altă ușă, mascată sub o tapiserie. Același joc și aici.

După aceea o conduce pe Minnie spre o canapea și se așază alături de ea, foarte aproape.

— Avalanșele alunecă repede din munți! Europa e gata să ne împingă în prăpastie. Noi ținem în mână guvernele, în măsura în care cei care ne slujesc, de teapa lui Antonescu, Quisling, Horty, Laval, Filov, tremură pentru pielea lor – ceea ce-i face feroci. Dar fisura este prea mare pentru ca totul să nu se prăbușească.

— Bine, întrerupe Minnie, și propunerile tale?

— Să fie-ntr-un ceas bun, exclamă Hermann, ești aceeași femeie epatantă pe care o cunosc! Ei bine, nimic mai simplu. Noi rezistăm din toate puterile în Rusia. Aliații debarcă aiurea, în Franța de exemplu. În acest moment, continuând să luptăm în Est, noi capitulăm de partea lor. Ei invadează Germania, ocupă Berlinul, Prusia orientală, până în Polonia. Un lucru susceptibil a fi reglat asemenea unei mișcări de ceasornic.

Goering bate în servieta de piele.

Bineînțeles, totul depinde de asta.

— Și *El*? întreabă Minnie fără să ridice ochii.

— Sunt succesorul lui desemnat.

Nu mai au nimic să-și spună.

— Regret că nu pot să cinez cu tine, se scuză Goering. Pe mâine.

A doua zi, Hermann, în ținută obișnuită, o așteaptă pe Minnie.

— Ai dormit bine? întreabă el cordial. Iată hârtiile tale diplomatice. Ți s-a confecționat un pașaport baltic. Baroană baltică, victimă a Rusiei și a Germaniei, rând pe rând. Te vei descurca pe cât vei putea mai bine la Lisabona. Iată zece mii de livre, zece mii de escudos și cinci mii de dolari. Plus o scrisoare de schimb pentru douăzeci de mii de dolari asupra unei bănci din New York. La Washington, se află unul din agenții noștri. Poate să te servească la fel ca și la New York consulul general al Bulgariei și directorul biroului de imigrație scandinavă, un om foarte sigur. În ceea ce privește cercurile germane, dacă vei avea nevoie (dar este preferabil să fie evitate de la suprimarea lui Bund), vei putea să ajungi la ele prin Kusler, care te așteaptă la Lisabona.

Îi ia mâna.

— N-am nevoie să-ți spun câtă încredere a trebuit să am în tine...

Minnie rectifică în sinea ei: „ce descumpănire!”

Kusler o așteaptă, două zile mai târziu, pe aerodromul din Lisabona, unde Minnie coboară cu Siegfried și cu Fraulein.

XXVIII
Februarie 1944
WALTER

Tată,

Poate că n-ai primit veşti de la mine încă de acum un an şi poate că porţi doliu după mine. Poate ai aflat că am scăpat de la moarte şi că am fost luat prizonier la Stalingrad, în ultimul careu al armatei Paulus şi în frunte cu însuşi mareşalul. Fii sigur, tată, că ne-am bătut până în ultimul minut şi că onoarea Kirshoffilor n-a suferit nicio ştirbire...

Prizonieratul pe care-l îndurăm e aspru. Din multe puncte de vedere, constituie o încercare mai aspră decât războiul necruţător şi zadarnic la care am fi fost condamnaţi. Cuvintele acestea să nu te surprindă şi nici să nu te mânie. Dar fără îndoială că ai tras şi dumneata concluzia, ca şi mine, că a menţine la Stalingrad o armată în unghi ascuţit până la completa ei nimicire, însemna a plăti scump satisfacţia efemeră şi orgoliul unui singur om.

În lagărul siberian unde supravieţuim, nu suntem cruţaţi de niciuna dintre umilirile impuse patriei noastre. Avem, în baraca noastră, un post de radio. Avem toată libertatea să ascultăm discursurile doctorului Goebbels şi comentariile generalului Ditmer. Dar ascultăm şi emisiunile sovietice şi engleze. Astfel că am putut face bilanţul regresului, izolării şi suferinţei noastre.

Această scrisoare îţi va fi înmânată personal, sau dacă nu, va fi distrusă. Omul căruia o încredinţez e sigur. Pentru a-ţi spune totul, e un comunist care s-a angajat să ducă scrisoarea mea până la Kirshoff şi să ţi-o înmâneze. Sunt sigur că vei ţine la onoarea de a-i face o primire bună, ca unui mesager din partea mea.

Acum aproape patru ani, îţi scriam cu mândrie, în ajunul bătăliei din Franţa o altă scrisoare al cărei ton îmi stăruie în minte. De-atunci încoace, de-a lungul primejdiilor, apoi al repulsiilor şi-al umilirilor prin care am trecut, am reflectat adesea la nobilul entuziasm care îl însufleţea pe fiul dumitale. Orgoliul cavalerilor teutoni, din care ne tragem, îşi afla expresie prin pana mea.

Știu care au fost îndoielile dumitale, când național-socialismul a galvanizat forțele Germaniei lăsate pradă hidoasei democrații și a haosului financiar.

Fără îndoială că, în timp ce noi ne cufundam în credința rasistă a germanismului regenerat de către acela pe care noi îl consideram un nou Siegfried, voi n-ați văzut, în înscăunarea celui de al III-lea Reich, decât un mijloc de a reda Germaniei o forță închegată. L-ați considerat pe Führer ca pe motorul providențial al destinului germanic. Cu acest titlu l-ați susținut, dumneata și cei din jurul dumitale, până când el a pus mâna pe puterea absolută, apoi v-a abandonat. Adeziunea la doctrina național-socialistă a prietenilor dumitale von Neurath și von Papen și a camarazilor dumitale de război, mareșalii von Blomberg și von Brauchitsch, nu putea să fie decât o soluție patriotică fără ieșire. Toate astea, dumneata nu mi le-ai spus niciodată. Mi-au trebuit mulți ani și multe evenimente pentru a reflecta la ele.

Trăiam în euforia reformelor sociale, în beția loviturilor politice, în febra congreselor de la Nürnberg, după aceea în vârtejul triumfalelor anexiuni a Austriei, a Cehoslovaciei, în sfârșit, în delirul victoriilor zdrobitoare din Polonia și din Franța.

Tată, Germania a început să piardă războiul din iarna lui 1940, când Anglia a rezistat, singură, sub bombardamentele efectuate de Luftwaffe. Și l-a pierdut când războiul submarin s-a dovedit ineficient pentru izolarea Angliei, platformă a invadării viitoare a Europei. L-a pierdut în ziua când Hitler, incapabil, ca și Napoleon, să doboare în mod rapid Albionul, s-a întors către Rusia, cu speranța nebună de a găsi acolo mijloacele pentru a continua un război de durată. De atunci, intrarea în război a Statelor Unite, înfrângerile din Africa, dezastrul de la Stalingrad, debarcarea în Sicilia și Italia și capitularea lui Badoglio, ofensiva rusească din vara trecută n-au mai fost decât etape previzibile ale prăbușirii noastre.

Din adâncul temniței mele, ne judec pe noi, germanii. Suntem vinovați de nenorocirea noastră. Focul din cer distruge orașele orgolioasei Germanii. Mâine, Armata roșie se va desfășura pe câmpiile

noastre. Dacă războiul se prelungește, nu va mai rămâne în Reich piatră peste piatră.

Am fost neîndurători și cruzi. Nu uit ceea ce am văzut la Harkov. Alții mi-au povestit ceea ce au văzut sau chiar au făcut la Dachau, la Mauthausen, la Auschwitz, la Bergen-Belsen. Procedând în mod barbar, Germania și-a trădat misiunea sa civilizatoare. A atras asupra sa pedeapsa barbariei.

Acum, în închisoare, constat că nu mai există decât o singură politică rațională: alianța cu Rusia. Trebuie să împiedicăm sinuciderea Germaniei. Trebuie să salvăm ceea ce mai rămâne din forța, inteligența și curajul bietei noastre țări. Pentru asta, va trebui fără îndoială ca Germania să fie comunistă. Eu sunt gata pentru un asemenea lucru, în cazul când, cu acest preț, țara poate spera să rămână, sau să redevină într-o zi *Germania*.

Nu știu în ce stare de spirit te va găsi această scrisoare. Știu, dimpotrivă, că argumentele mele vor fi apte să te revolte. Cel dintâi reflex al dumitale va fi acela de a mă blestema.

Cu toate acestea, eu sunt prizonier în cea mai aspră dintre închisori. Nu sunt nici vândut, nici convertit. Dar cred că raționez în calitate de german. Numai comunismul și alianța rusă pot să salveze. Germania. Trebuie să fie răsturnat Hitler, să capitulăm în Est. Fiecare moment pierdut accentuează slăbiciunea noastră și forța anglo-saxonilor. Ah! tată, nu la Londra ar fi trebuit să se ducă Rudolf, ci la Moscova. Dar vai, era prea curând!

Noi, germanii, avem un geniu profund și necesar. Să nu strigăm, dacă învingătorii toarnă sare pe rănile noastre. Să bem cu umilință cupa plină de fiere. Numai cu acest preț Germania va reveni la viață.

Voința noastră, perseverența noastră, puterea noastră de organizare (care ne-au îngăduit, în douăzeci de ani, să azvârlim, într-un război care a fost cât pe ce să constituie cea mai mare victorie din Istorie, o armată capabilă să reziste patru ani la asaltul întregii lumi) ne vor purta în acele timpuri noi, pe cea mai înaltă treaptă.

Tată, în măsura influenței dumitale și a patriotismului dumitale, activează pentru ca cel de al III-lea Reich să capituleze înainte de masacrul final care va risca să șteargă Germania de pe harta lumii.

Trăiască Germania!

Fiul dumitale
WALTER

XXIX
Primăvara 1944
OLGA ȘI JOE

Moscova este împodobită în culorile aliaților. Există, în tot orașul, o mare afluență de popor. Deoarece Conferința s-a deschis sub auspiciile cele mai favorabile. Aproape în fiecare seară, mareșalul Stalin dă ordin să se tragă cu tunul, pentru a sărbători succesul uneia dintre fazele ofensivei sale: străpungerea de la Dnepropetrovsk a urmat îndată după ruperea frontului de la Kremenciuk.

Dnepropetrovsk era cel mai frumos baraj din lume, instalat după cele mai moderne perfecționări ale științei, zece ani de muncă ce duseseră la electrificarea unei imense regiuni. Înfrângerea din 1941 făcuse necesară distrugerea barajului. Apoi veniseră ceasurile negre. Acum, de la Velikie Luki până la marea de Azov, teutonii nu mai lansează atacuri fulgerătoare, dar apără, pas cu pas, pozițiile înaintate, pentru a îngădui soldaților să scape de încercuire. În Sud, această retragere ia caracterul unei derute. Printr-un culoar, cruțat mulțumită rezistenței înverșunate a apărătorilor de la Krivoi Rog, trupele germane decimate fug, abandonând material și provizii.

Dnepropetrovsk este un simbol. Serghei a hotărât să-i pună deîndată pe ingineri la lucru. Se mai duc încă lupte la câțiva kilometri de oraș. Dar planurile noului baraj sunt gata. Aceasta va fi o lucrare mai perfecționată decât cea întreprinsă cu douăzeci de ani în urmă. Uriașul Nipru va da mult mai multă lumină și forță Rusiei eliberate.

Serghei a propus în cursul dimineții Sovietului Suprem să întreprindă fără întârziere sondajele.

Serghei suferă ceva mai puțin de pe urma dragostei lui. În seara asta, alături de știrile despre Conferința care pregătește condițiile după ultimele bătălii și de asemenea pe acelea de după victorie, radio Moscova va anunța că s-a hotărât începerea lucrărilor de reconstrucție a marelui baraj.

Experții se întrunesc într-un vast palat de beton armat. Oameni trec încolo și încoace, cu dosare sub braț. Se formează grupuri. Se

comentează evenimentele. Victoria de la Dnepropetrovsk este depășită. Melitopol a fost luat. Șoseaua spre Crimeea, regiunea cuprinsă între Nipru și marea de Azov este liberă. În această breșă formidabilă, s-a aruncat armata rusă.

Serghei o zărește pe Olga. Alături de ea stă un englez în uniformă care vorbește cu însuflețire. Bucuria orgolioasă a lui Serghei Alexandrovici contenește deîndată. Trebuia să se întâmple așa din nefericire, ca întotdeauna. Olga abia dacă va asculta ceea ce-i va spune el.

Ar dori să aibă puterea de a pleca. Însă Olga îl atrage ca un magnet. De altfel, l-a zărit și-i face semn. Se repede spre ea, așa cum te arunci în apă.

— Vino! Vino, Serghei Alexandrovici, exclamă Olga. Tocmai acum Natașa mi-a transmis un mesaj pe care mi-l trimite colonelul Jaroslav Halivec.

Serghei Alexandrovici încruntă din sprâncene.

— Știi foarte bine, ofițerul din Garda Roșie care a venit să cineze cu noi, la mine acasă, în august?

— Da, spune Serghei, îmi aduc aminte. Dumneata l-ai găzduit.

Regretă că a spus asta. E stupid.

— Credeam că e maior, adaugă apoi.

— Așa era până ieri, dar a fost avansat colonel pe câmpul de bătaie, ripostează Olga, prea însuflețită pentru a remarca amărăciunea cuvintelor lui Serghei Alexandrovici. A fost primul care a intrat în Melitopol. Ordinul de zi special, care anunță deruta germanilor, menționează numele său. A izbutit să trimită un mesaj prin Natașa.

Serghei Alexandrovici nu răspunde. Olga continuă:

— Deoarece colonelul Joe Smith, din delegația engleză, este un vechi prieten al lui Jaroslav, precum și al meu, l-am căutat ca să-i arăt acest mesaj, de care sunt mândră. Jaroslav e un erou.

— Da, spune Joe. Înainte de război, eu trăiam în abstract și nu-mi închipuiam că viața cotidiană ar putea să fie atât de interesantă. Poate că nici nu este, de altfel, decât în perioade excepționale. Dumneavoastră ce credeți despre aceasta, domnule?

— Serghei Alexandrovici Mantașev, spune Olga, ministru al Armamentului. Îmi este foarte drag.

Serghei îl privește cu neîncredere pe vechiul prieten pe care Olga tocmai l-a descoperit în delegația engleză. Din această cauză uită să vorbească despre barajul de la Dnepropetrovsk.

— Halivec, spune Joe, e cel mai frumos animal uman pe care l-am cunoscut.

E ca și cum acest ofițer ar însemna cu un fier înroșit inima lui Serghei Alexandrovici. Are chef să-i trimită un pumn în mutră.

— Nemaipomenit, Olga, draga mea, continuă Joe, cât de mulți vechi camarazi am întâlnit în acest război. E drept că am călătorit mult.

— Ai să-mi povestești despre asta la dejun, răspunde Olga. Vino repede. Am ședință la ora cincisprezece.

Apoi se întoarce spre Serghei Alexandrovici:

— Iei masa cu noi, Serghei? îl întreabă.

Are chef să accepte, ca să sufere și mai mult. Cu uimire, se aude răspunzând:

— Nu. Am prea multe lucruri de făcut. Plec mâine dimineață.

— Înainte de sfârșitul conferinței? se miră Olga.

— Da. Mă duc la Dnepropetrovsk. Vor începe lucrările barajului. Am obținut aprobarea azi-dimineață de la Sovietul Suprem.

— Ce idee bună! exclamă Olga, ce idee excelentă! Ești un tip grozav, Serghei Alexandrovici.

Apoi, după o energică strângere de mână, fata se îndepărtează, urmată de colonelul englez pe care Serghei Alexandrovici începe să-l urască la fel ca tot ce aparține de trecutul Olgăi. Nu i-a povestit ea, într-o zi, că a fost dansatoare la teatrul Châtelet, din Paris?

Serghei rămâne buimăcit în mijlocul holului la ceasul prânzului.

Olga l-a întâlnit pe Joe în cea de-a patra zi a Conferinței. Ea nu l-ar fi recunoscut, însă Joe a privit-o în tot timpul dimineții și, la sfârșit, a acostat-o spunându-i Olga...

Ceea ce avea întrucâtva un aer de bal mascat. După aceea Joe a început să râdă și a adăugat că Olga este încă și mai frumoasă decât acum paisprezece ani, în timp ce el, Joe Smith, este mult mai puțin frumos. Atunci ea l-a recunoscut.

Ies împreună. Un vânt tăios mătură strada.

— Brrr! spune Joe. Săptămâna viitoare, noi plecăm la Cairo. Vremea va fi mai frumoasă decât aici.

— Eu, spune Olga, eu visez la Franța. Când mă gândesc la o țară străină, când îmi doresc o călătorie, de Franța mă cuprinde dorul.

— Și eu la fel, spune Joe, și am încredere în viitorul ei. Franța a găsit în de Gaulle un adevărat conducător, un suflet ales, un spirit cuprinzător. Va urca din nou povârnișul. Un mare destin o așteaptă în Europa de mâine.

— Să ne dăm întâlnire la Paris, pe curând, spune Olga întinzându-i mâna.

XXX
Martie 1944
JEAN ȘI MADELEINE

Asta nu-i viață, să aștepți întruna: plecările în zori, după o noapte prea scurtă, soneria deșteptătorului, zgomotul apei în baie, care te fac să pătrunzi în realitatea dureroasă. Jean s-a și sculat. Se bărbierește. Va pleca. În timp ce ea își pune un capot ca să-l însoțească până jos, el își bea ceaiul clocotit. E noapte încă. O ultimă sărutare stângace. Nu mai știu ce să-și spună... Jean pleacă. Niciun gest care să fie susceptibil de-a deveni obicei. Poate că va muri. Madeleinei i-ar fi rușine totuși de el și de ea, dacă Jean n-ar pleca în dimineața asta, în zori, cu escadrila lui, ca și în cazul când ea nu s-ar duce imediat la spital, printre bolnavii de scarlatină.

Madeleine urcă scara din nou. Singură... Singură... Are tot timpul să-și imagineze sosirea pe aeroport, mecanicul trezit pe dos, sala de raport, ordinele colonelului, buletinul meteorologic, aparatele care zumzăie, pilotul care înjură și Jean care își ia locul de șef de bord pe un enorm bombardier cu patru motoare.

„Plecate de la baza din Africa de Nord, bombardiere cu rază mare de acțiune au atacat azi-dimineață în zori...”

Așa se va scrie în *L'Alger républicain*. Așa se va spune și la radio. Nu-i decât o scurtă știre de război. În pat, cu lumina stinsă (e de-abia ora patru și Madeleine nu poate nici să doarmă, nici să se scoale), și-l închipuie pe Jean pe deasupra Mediteranei. Îl vede, cu casca lui, cu masca de aer comprimat, cu hărțile, cu aparatul da radio. Același Jean, cu aceeași gură, aceiași ochi, același râs și, fără îndoială, cu aceeași duioșie și aceeași veselie, cu aceeași franchețe și aceleași viclenii de bărbat.

Ea își va face baia, se va duce la spital. Va începe consultațiile și se va surprinde examinând bolnavii, pândind cu mult mai puțin pulsațiile inimii lor decât, pe culoar, pasul repede urmat de anunțul:

— Doctore Martin-Chéraille, sunteți chemată la telefon.

În dimineața asta n-a venit nimeni. A trebuit să se întoarcă la ea acasă, pentru a cădea în prostrația așteptării, după aceea, în ciuda opreliștilor categorice, să telefoneze la unitate pentru a primi un refuz politicos în chip de răspuns.

A aștepta... Niciodată Jean nu s-a întors după ora patru după-amiază. Și iată noaptea. Fericirea, viața suspendate de tirul unui tun al apărării antiaeriene, de picajul unui vânător.

Iar după aceea, pasul lui. Chemarea lui. „Madeleine? Ești aici, dragostea, mea?" E în josul scării. A traversat curtea interioară. Și-a aruncat cascheta de serviciu pe un fotoliu. O sărută în locul ei favorit, puțin mai sus de ureche. Ochii lui. Râsul lui.

Oricât de efemeră ar fi această întoarcere, oricât de nestatornică ar fi această pace, ele sunt, pentru o clipă, eterne.

Ușa de la stradă s-a închis, lăsându-i cu fericirea lor egoistă.

— Dragostea mea, spune Jean.

O ia de braț și urcă scara împreună. Numai ea, dragostea, are dreptul să treacă pragul acestei mici case arabe, descoperită de Madeleine, cu acest firav jet de apă în curtea interioară și cu vedere spre mare, la primul etaj. Există chiar și o terasă unde se va putea sta noaptea, la vară.

Vara viitoare... Madeleine se surprinde făcând proiecte de viitor nedeslușite și nevinovate – de neîngăduit totuși. Vara viitoare, când anul 1944 n-a împlinit încă nici trei luni.

— Madeleine, spune Jean îndemnând-o să se așeze pe divan, dacă ne-am căsători? Să nu-mi spui că va fi dificil. Sau atunci ar însemna că n-ai chef să devii doamna Jean Breuil? În caz contrar, nu se cere decât legitimația de identitate, un jurământ și doi martori.

— De asta ai venit acasă atât de târziu? întreabă ea.

Iată-i porniți pe râs – ea un pic forțată de comicul reflecției sale, el din toată inima.

— Nu pot, mărturisește el, să pretextez ore suplimentare pentru a-mi justifica întoarcerea târzie de la birou. Am fost pe coasta franceză, prietenii mei și cu mine. Ba chiar eu am survolat Sainte-Maxime. Data viitoare, ai să-mi dai o scrisoare pentru sora ta. O voi arunca în trecere.

Apoi se repede la un dulap, de unde scoate o sticlă de whisky:

— Apropo, vom avea un curier mâine pentru Franța, adaugă Jean. Ai putea să-i comunici noutatea cumnatei mele, ducesa.

Râde, apoi sărind pe scară:

— Fac un plonjon în frigider.

Întorcându-se cu apa de Seltz și cu bucățile de gheață, iată-l instalat pe divan, cu niște perne sub cap.

— Viața de familie, suspină el.

Madeleine înalță capul. Această reapariție a lui Jean cel ironic de odinioară o sperie.

— Ce ai? întreabă ea.

— Montgomery m-a invitat la dejun, răspunde el.

— De unde morga asta subită?

— A sosit la Alger azi-dimineață. Pleacă spre Londra. El e adjunctul lui Eisenhower la comandamentul trupelor de invazie din Vest.

Jean suspină.

— Ah! Ce tip strașnic! Dacă l-ai fi văzut, așa cum l-am văzut eu, în Egipt!... n-ai mai face mutre...

O idee confuză o mai neliniștește încă pe Madeleine.

— Ei bine, și acest miraculos Montgomery te-a invitat la dejun?

— Da, închipuie-ți. Un ofițer de ordonanță mă aștepta când m-am întors de pe Coasta de Azur.

Își toarnă whisky, apă de Seltz și aruncă în pahar un cub mic de gheață.

— Un pic de whisky, draga mea?

Madeleine scutură din cap.

— Ai vreo idee despre motivele acestei invitații? E o masă oficială?

— Cred că nu, răspunde Jean. Ar părea să fie mai degrabă ceva intim.

Ofițerul de stat-major i-a comunicat lui Jean intenția generalului Montgomery de a-l folosi ca ofițer de legătură cu escadrilele franceze ale generalului Valin. Jean încearcă s-o pună la curent pe Madeleine cu apropiata lui plecare spre Londra.

— Când putem să ne căsătorim? întreabă Madeleine.

— Hm! Dispensa reduce anunțurile de căsătorie la o singură duminică. S-ar putea aranja pentru luni, ce zici?

Madeleine zâmbește.

— Nu vei pleca deci înainte de marți, la statul-major al lui Montgomery.

— Oh! Madeleine!

— Sper, continuă ea, că până atunci vei obține o permisie, nu?

Față de ea, Jean nu-i decât un copil răsfățat și viclean. E uimitoare, de-a dreptul uimitoare.

— O să ne descurcăm pentru a obține mutarea ta, nu-i așa, scumpa mea? Spitalul francez din Londra sau serviciul medical de campanie?

Ia capul lui Jean între mâinile ei, îi apasă palmele pe tâmple.

— Femeia trebuie să-și urmeze soțul. Așa spune Codul.

La ieșirea din Conferința de la Astrahan care i-a reunit, pentru prima oară, pe Stalin, pe Roosevelt și pe Churchill, numirea lui Eisenhower și a lui Montgomery în fruntea armatei din Vest face ca debarcarea să fie luată în serios.

Unii o prevăd pentru primăvară, alții spun că se va produce vara, când Stalin va lansa ofensiva spre Polonia și Statele Baltice. Fără îndoială că Eisenhower (care s-a întors de la Cairo, unde le-a prezentat lui Churchill și lui Roosevelt un plan complet) și Montgomery vor avea nevoie de timp spre a pune la punct mașina de război cea mai extraordinară din Istorie.

— Înțelegi, draga mea, reia Jean, acesta va fi un post mai puțin primejdios.

Slabă apărare.

— Și pe deasupra, încheie, nici nu mi s-a cerut părerea.

Madeleine tresare.

— Asta înseamnă că e un fapt împlinit! Ai și fost numit?

— Madeleine! Armata de debarcare, nu? Îți închipui cea dintâi aterizare pe un aerodrom francez?

— Îmi închipui.

Și-a pus capul pe umărul lui Madeleine și această prezență caldă îi trezește dorința. Caută buzele Madeleinei, trupul ei, pe care îl atrage spre sine.

— Sst! Sst! murmură ea.

Dai este o înfrângere acceptată.

Căsătoria are loc luni. Dejunul care urmează e o masă de rămas bun, oferită de Jean camarazilor din escadrilă. Unul dintre dânșii, care asigură legătura dintre Alger și Franța, își ia sarcina să ducă o scrisoare pentru Sylvette. Aceasta va fi parașutată, imediat ce va fi lună, cu viitorul curier.

Apoi Jean și Madeleine se întorc în micuța casă arabă, pentru ultima lor noapte.

A doua zi dimineața, avionul de Gibraltar îl ia la bord pe căpitanul Jean Breuil, care va fi avansat maior îndată după sosirea la Londra.

Madeleine îl conduce până la intrarea aerodromului, în Simca pe care a cumpărat-o de ocazie. În timp ce conduce mica mașină de-a lungul străzilor pustii ale Algerului care se trezește, Madeleine simte cum o părăsește curajul. Credea că adunase destul pentru a ajunge până la bariera aerodromului și până la ghereta împodobită cu drapele franceze, engleze și americane.

Jean îi vorbește despre dificultățile pe care le întâmpină generalul de Gaulle cu aliații, și îndeosebi cu americanii. Madeleine abia dacă ascultă. Ce-o interesează soarta Franței, de vreme ce Jean va pleca? Golul înspăimântător a și învăluit-o. Fiecare minut pierdut pentru fericire este de neînlocuit.

— Oh! Oh! exclamă Jean.

O deviere bruscă pentru a evita, exact la timp, un camion american care iese dintr-o stradă.

Când două ființe s-au recunoscut, ca Jean și Madeleine, nu există datorie, nu există lege care să-i smulgă unul altuia.

— Să-mi scrii, spune ea prostește, stopând Simca dinaintea barierei.

XXXI
Aprilie 1944
GEORGES

Jurnalul lui Georges Merlin

7 aprilie 1944

Iat-o la mine, pe această copilă plăpândă a cărei prezență liniștită îmi umple viața și casa. Iată, în fiecare seară, chipul ei atent sub lampă, privirea-i care zăbovește asupra mea cu încredere.

Salonul unde Gabrielle își primea prietenii în sunetul picupului, micul salon unde ea palpita de emoție la partidele de pocher și terasa unde invitații ei își etalau nudităților suspecte de burghezi neurastenici și adulteri, aceeași casă, aceleași mobile, aceleași ziduri, toate acestea au fost purificate de Geneviève, de zâmbetul ei. Ca și cum acești ani absurzi n-ar fi existat decât în imaginația unui romancier monden.

8 aprilie

Am lucrat împreună aseară, până foarte târziu. A trebuit să-mi aduc aminte, ceea ce mi-e foarte neplăcut, deoarece înseamnă să-l întâlnesc pe Merlin cel hotărât, vanitos, fericit în afaceri: pe Merlin-ciocolată. Cu toate acestea, pentru ca Geneviève să scrie viața lui René Corvin, trebuie să facem apel la memoria mea. Ea ia note, în timp ce eu încerc să-i povestesc despre René așa cum l-am cunoscut eu, în liceu, bursier de internat. Puțin câte puțin, se ivesc anecdotele, trăsăturile caracteristice pe care le credeam uitate. René copil, René adolescent se conturează...

Chipul mai recent al lui Corvin, ea îl cunoaște mai bine decât oricine. Eu n-am de adăugat la dosarul marii sale aventuri decât scrisorile pe care mi le adresa de pe linia Maginot. Totuși, am evitat să i le comunic Genevièvei pe acelea în care îmi vorbește despre Georgette Serano, care era cât pe ce să facă dintr-însul un criminal. Înseamnă oare sa trădez adevărul istoric, aruncând un văl asupra acestei pasiuni care a fost totuși unul din mobilurile hotărârii lui de a intra în acțiune? Eroina acestei aventuri nu merită să intre în Istorie, nici măcar sub forma unui pretext.

Noi o ștergem din Istorie, fără niciun scrupul.

17 aprilie

Am dat o fugă până la Paris, deoarece mi-am amintit că aveam, într-un cufăr, în pod, niște scrisori dintre cele două războaie. M-am dus acasă. Totul e liniștit acolo. Gestapoul n-a mai revenit. Am găsit pachetul cu scrisori. Seara, mi-am oferit un chiolhan solitar, într-un restaurant de bursă neagră. Am dat, firește, peste Colette. În deplină frumusețe. Ultrașic. Cina cu un grup de tipi eleganți. A venit la masa mea. Am sporovăit. S-a mutat cu casa. A ținut să-mi dea noua ei adresă, telefonul. A insistat ca eu s-o chem. Pare a fi la curent cu ultimele gugumănii care circulă prin Paris: „Anglo-saxonii negociază pe sub mână cu germanii. Nu va avea loc nicio debarcare, însă o răsturnare de alianțe împotriva Sovietelor este posibilă".

E ultimul vapor căruia nemții îl dau drumul să plutească, pentru a menține, cu orice preț, moralul suporterilor lor. I-am răspuns Colettei informând-o despre numirea lui Eisenhower și a lui Montgomery, cei mai buni generali aliați, în fruntea armatei de invazie. A cam strâmbat din nas.

19 aprilie

Geneviève vrea să insereze în prima parte a cărții anumite fragmente din scrisorile pe care le aduc eu. Scrisorile lui Corvin la cincisprezece ani (în fundul grădinii tatălui meu, îi transformasem o chichineață în laborator și el aruncase în aer rambleul căii ferate care mergea de-a lungul domeniului), ale lui René normalist. Există o scrisoare scurtă în care se scuză că nu vine la cină, deoarece crede a fi „găsit ceva". Verificând datele, nu era nimic altceva decât aplicarea la mecanica ondulatorie a fizicii multidimensionale.

Am găsit-o pe Geneviève palidă și firavă. Până la ce punct oare consumă durerea sufletul acesta mândru?

20 aprilie

O vizită. E Badaud, cu mâinile în buzunare. Tocmai a fost numit, de către Comitetul din Alger, secretar general al Ministerului Muncii. El va fi însărcinat să declanșeze, în ziua hotărâtă, greva generală din Franța.

Îl felicit. El ridică din umeri. Organizarea socială a Europei și a Lumii de mâine îl preocupă mai mult.

Aduce o scrisoare de la Madeleine Martin-Chéraille pentru sora ei. Îi propun să se ducă să-i facă o vizită ducelui, al cărui oaspete a fost. Dar el preferă să consacre somnului cele douăzeci și patru de ore de odihnă pe care și le acordă. Badaud face parte dintre acei oameni care știu să se „relaxeze". Își lasă corpul să fie pătruns de soarele primăvăratic, iar spiritul să-i fie toropit.

Cartea va fi în curând gata și Geneviève vrea să se întoarcă la Lyon, în preajma lui Pascal. Eu protestez. Ceea ce a făcut Geneviève cât a stat la mine nu înseamnă odihnă. Acum ar trebui să consimtă să se destindă. Mie nu mi se pare că arată bine. Badaud e de aceeași părere.

Poate că ar trebui să consult un doctor? Geneviève nu se plânge de nimic. Pretinde că doarme bine. Cu toate acestea, adeseori, noaptea, când ies în grădină, văd lumina filtrându-se printre obloanele de la camera ei.

21 aprilie

Badaud a plecat din nou. Am făcut, toți trei, o scurtă plimbare înainte de plecarea trenului local.

Sărmană coastă provențală! N-a mai rămas din ea decât un povârniș. De la Marsilia la Menton, germanii au întreprins mari lucrări de apărare care nu vor sluji la nimic în caz de debarcare, pentru că puterea de foc a marinei și a aviației va nimici totul, fără a mai vorbi de diviziile parașutate care vor fi lansate în spatele frontului. Toți copacii frumoși au fost tăiați cu fierăstrăul, casele transformate în cazemate, ori dărâmate, plajele și podgoriile minate. Străvechii pini-umbrelă de la Foux, fără niciun interes strategic, au fost nimiciți de un general nazist în delir.

23 aprilie

Ieri-seară, am găsit-o pe Geneviève întinsă pe divanul din camera de zi. Se plângea de dureri de cap. Am telefonat doctorului. Acosta va veni numaidecât.

*

Urcând pe jos, împingându-și bicicleta spre coasta de la Plan de la Tour, Georges Merlin remarcă o animație neobișnuită. O trupă de soldați în uniformă germană, mercenarii noului Cezar.

Sunt legiunile însărcinate să apere coasta provențală împotriva invadatorului anglo-saxon. Pentru moment, ei devastează totul, prădând vilele.

Georges Merlin constată că apărătorii au invadat castelul din Plan de la Tour. Loja portarului, la intrarea domeniului (încântător pavilion Francisc I), găzduiește corpul de gardă, pe lângă care Georges izbutește să se strecoare cu mare greutate.

Dincolo, nu mai sunt decât tranșee, refugii, adăposturi, cazemate, și câmpuri de mine, de-a curmezișul aleilor și podgoriilor. Străvechea pădure de pini, glorie istorică, este pustiită.

Clădirile anexe sunt transformate în grajduri. Înconjurat de soția și copiii lui, ducele rezistă valului care urcă din toate părțile, în jurul castelului. Adună la un loc ceea ce găsește cu cale să salveze din mobilier și din cărți, veghind la toate ieșirile. Bébel, care a dat nas în nas, în sala gărzilor, cu un flăcău cu o mustață lungă, atârnândă, a scos țipete înspăimântătoare. Sylvette s-a repezit, l-a alungat pe intrus, care pătrunsese în acel loc printr-una dintre pivnițele comunicând cu scara în spirală a turnului (drum secret care a facilitat odinioară șotiile vreunui Grandlieu).

Georges trece de diversele fortificații. Îl găsește pe duce în sala de arme, în mijlocul portretelor, coifurilor și armurilor.

— I-am telefonat prefectului, spuse Sigismond. Nu voi pleca de aici fără armura lui Carol Martel, strămoșul meu.

Apoi adaugă, grijuliu să nu abuzeze de măreția lui:

— Pe latură femeiască.

Părăsind simplitatea și naturaleţea care constituie farmecul său, exclamă:

— Sunt alungat, scumpul meu domn, de pe domeniul străvechi, moștenit de la bunica mea, soră mezină a bunului rege René de Provence și a douăsprezecea ducesă de Grandlieu, care a adus Plan de la Tour casei de Grandlieu, în apanajul său. De două ori, în decursul veacurilor, Plan de la Tour a ieșit din casa Grandlieu, pentru a sluji drept dotă unor fete. Și de două ori, s-a reîntors ulterior. În acest fel bunica mea Choiseul a adus Plan de la Tour bunicului meu Luynes, de la care domeniul a trecut, ca dotă, la mama mea și s-a întors astfel, după o escapadă de trei secole, la ramura care se trage din primul născut.

Și arată armurile și portretele alineate.

— Armura cu Carol Martel, la nevoie, o voi lua cu mine în spinare!

Cu părul răvășit, ducele continuă:

— Știți dumneavoastră ce au făcut din Folie du Plan? Cunoașteți această bijuterie Louis XV, pe care bunicul meu Choiseul a pus s-o construiască pentru șotiile sale, pierdută printre pini și stejari de plută? Se ajunge acolo pe un drum circular, mărginit de mimoze. Casa e copleșită sub trandafiri. Ei bine! scumpul meu domn, ea este de acum înainte lupanarul armiilor naziste. A trebuit să las paturile acestor dame din Vieux-Port-ul distrus, care s-au hotărât să nu mai șomeze. Sunt șase. Le-am văzut pe drum. Am crezut că vin să-mi facă o vizită... vizita la stăpânul casei. Din nefericire, pentru frumusețea faptului, mă înșelam. Veneau să-mi ceară bideuri, da, scumpul meu domn, bideuri!

— Veți pleca? întreabă Merlin amuzat.

Ducele îl conduce pe terasă, unde băuturile cu anason așteaptă împreună cu găleata de gheață și carafa de apă.

— Poimâine, Sylvette și copiii vor pleca spre Gers, la castelul Grandlieu. Locurile în vagonul de dormit au fost reținute la Marsilia. Totul e să ajungem în acest port altfel decât în vis. Având în vedere atentatele care fac să sară în aer șinele și distrug locomotivele, Sylvette și copiii vor pleca în zori, cu speranța de a sosi la Marsilia în cursul nopții: 120 de kilometri. Cât despre mine, eu nu voi părăsi Plan de la Tour decât după cea din urmă armură, cea din urmă carte și cel din urmă strămoș.

Încă de cincisprezece zile, cer în fiecare dimineață niște camioane. I-am spus prefectului: „Veniți să vedeți. Am două sute de tone de luat. Răgazul care mi-a fost acordat expiră în trei zile. Dacă tot ceea ce aparține patrimoniului celor din familia Grandlieu, cu alte cuvinte aceluia al Franței, nu este ridicat prin grija dumneavoastră – pentru că în ceea ce mă privește, eu nu pot să fac nimic – voi susține asediul cu trei bătrâni și fideli valeți. Avem creneluri, muniții, provizii pentru câtva timp”. Prefectul a părut impresionat de aceste cuvinte de bun simț. În acest fel se cade să le vorbești funcționarilor statului Pétain. Și mi-a promis, pentru după-amiaza asta, zece camioane de câte cinci tone și cincizeci de senegalezi. Să-i onorăm prevestirea.

— Voi avea oare bucuria s-o văd pe ducesă? întreabă cu neliniște Merlin.

— Nu v-a invitat la dejun?

— Câtuși de puțin. Venisem cu o scrisoare.

— Veți rămâne totuși la dejun. Înfulecăm rezervele. De opt zile încoace, asta facem. Aseară, am distribuit vin oamenilor din regiune. Vă închipuiți, cred, că ticăloșii nu vor găsi nicio picătură de băut, nicio fideluță de mâncat. Teren pârjolit, scumpul meu domn. Teren pârjolit. Tot ceea ce era semănat a fost smuls.

Ducele gustă bine dispus din lichiorul de anason.

— N-aș vrea să vă stânjenesc într-o zi când sunteți pe punctul de a începe ostilitățile, obiectează Merlin.

— Dumneavoastră ne faceți o bucurie. Sébastien!

La fiecare scară, veghează un servitor, gata să-l respingă pe invadator, mai întâi prin darul convingerii, după aceea prin forță.

Ducele și Merlin înlocuindu-l în mod provizoriu pe Sébastien, acesta se duce s-o anunțe pe Sylvette.

— De la cumnata dumneavoastră, o scrisoare căzută din cer, spune Merlin. În sfârșit, aproape...

— Madeleine e de partea cealaltă, murmură ducele cu voluptate, misterioasa! Bănuiam eu că ea conspiră... și dumneavoastră la fel... și acest domn Badaud pe care mi l-ați încredințat. Eu îl ador. El o să-mi taie gâtul pe cât s-ar părea după seara aceea mare, dar până una alta eu îl

ador. E un caracter. Și iată ce lipsește tristei noastre epoci, scumpul meu domn... Caractere!

Sylvette sosește pe neașteptate gâfâind (de câteva săptămâni, umple întruna cufere, îngrămădește veșminte, argintărie, bibelouri, lenjerie, veselă), se repede la scrisoarea Madeleinei.

— Sigismond! exclamă dânsa, Madeleine s-a căsătorit!

— Ia te uită! spune ducele. Noi nu prevăzusem această eventualitate. Trebuia totuși să ne așteptăm și la asta. Odinioară, în lumea noastră, fetele tinere nu erau lăsate să străbată globul singure.

— Dar, răspunde Sylvette, pe jumătate râzând, pe jumătate supărată și ascunzându-și emoția care o învăluie, Madeleine are treizeci și patru de ani și e doctoriță!

— Nu-i niciodată prea târziu pentru a face prostii, ripostează ducele. Și cine este fericitul, învingător al acestei Walkirii?

— Unul dintre camarazii ei. E ofițer aviator. Apropiata lui plecare în Anglia a grăbit lucrurile. Se află pe lângă Statul-Major al armatei de invazie. Se numește Jean Breuil.

— Breuil! exclamă Merlin. Un băiat remarcabil. Unul dintre vechii mei prieteni. L-am întâlnit la Paris, acum câteva luni.

— Ia te uită! Ia te uită! observă ducele, când Madeleine ne-a vizitat, nu era, din întâmplare, în călătorie de nuntă?

Sylvette roșește. Majordomul, anunțând dejunul, pune capăt acestei stinghereli.

— Ne veți ierta pentru serviciu și pentru masă. O parte din personal este în drum spre Grandlieu. Sunt multe de pus la punct, acolo, pentru a face șederea posibilă, spune Sylvette.

— Dimpotrivă, ne faceți un serviciu mâncând enorm, adaugă ducele îndemnându-l pe Merlin să treacă înaintea lui.

Pe terasă, un invadator, venit nu se știe cum, își strivește nasul de geamurile salonului.

Politicos, dar ferm, ducele îl apucă de umeri și-i arată scara.

— În câteva zile, spune el, veți fi stăpâni aici. Noi suntem cei care trebuie să plecăm... Dar deocamdată, valea!

Pus la punct, omul coboară treptele peronului.

— Nu-mi pierd speranța ca, înainte de plecare, să găsesc unul în budoarul soției mele, ca pe Chérubin, ironizează ducele. Nu mai suntem la noi acasă, scumpul meu domn...

— Vorbiți-mi de Jean Breuil, cere Sylvette, în timp ce se așază cu toții la masă.

*

Jurnalul lui Georges Merlin

Joi, 21 aprilie 1944

Doctorul vorbește de anemie. Mă tem că probabil cazul lui Geneviève nu-și află câtuși de puțin loc în preocupările acestui om simplu, care nu are obișnuința să îngrijească decât trupul.

I-am telefonat lui Curvier, de la Cannes, care mi-a fost recomandat. Din lipsă de benzină, nu va putea veni decât peste trei zile.

Vineri

Jupâneasa a venit să mă trezească la ora două dimineața. Geneviève se sufoca. Pentru a fi mai la îndemână în cazul că voi fi chemat, mă voi instala în cealaltă cameră de oaspeți, la etajul al doilea, pentru că e imposibil să găsești o infirmieră. Lăsând ușa de la odaia mea întredeschisă spre palier, voi fi gata să alerg la primul sunet de clopoțel.

Duminică

Geneviève m-a primit cu adorabilul ei zâmbet:

— Vă fac multă supărare.

Bietul copil. Îmi dau seama de neputința mea, în fața dușmanului intrat în casă.

Mi-a cerut cărți ușoare de citit.

— Din fericire, lucrarea noastră e gata, a mai adăugat.

Când am urcat, după dejun, am găsit-o adormită peste *Vărul Pons*. Respira liniștit.

Luni

A venit doctorul de la Cannes. Examen minuțios. Studiu al analizelor pe care le-am făcut special pentru el. Nu găsește nimic organic, decât că inima este capricioasă și tensiunea mică. Prescrie odihnă, supraalimentare, niște injecții.

În timp ce stăm de vorbă, îmi spune, dând din cap:

— Ceea ce mă îngrijorează e că nu face nimic de la sine. E ciudat, la o fată atât de tânără. Trebuie să-i dai totul de-a gata.

Miercuri

Doctorul este neliniștit de rezultatul injecțiilor prescrise de către pontiful din Cannes. Geneviève nu pare să le asimileze. Se poate constata, în jurul punctelor principale unde a fost injectat serul, formarea unui soi de edem, ca și cum organismul ar refuza adjuvantul propus de știință.

Geneviève acceptă plină de resemnare injecțiile, pe care după o convorbire telefonică avută cu pontiful din Cannes, doctorul continuă să i le facă, dând din cap.

Vineri

Temperatura ei oscilează între 39° și 39°5. I-am telefonat pontifului. Mi-a promis că va veni din nou mâine. Îmi face impresia că știința e la fel de neputincioasă ca și mine, un ignorant.

Ce se petrece oare dincolo de frontierele conștientului, domeniu restrâns în care se află cantonată biata noastră inteligență de oameni așa-zis „sapientes" și care nu văd câtuși de puțin mai departe de lungul nasului? Pentru că noi nu cunoaștem (și tot e ceva!) decât terenul unde evoluează inteligența, găsim că e mai simplu să negăm, sau cel puțin să ignorăm, restul.

Ce este de fapt *elanul vital?* Se pronunță în viteză! Am dori să înțelegem. Pentru ce această prodigalitate a naturii, care aruncă indiferent cum, s-ar zice, ființele vii în creuzet, așa cum aruncă Hitler diviziile germane în iarna rusească? Fiecare dintre acești indivizi să nu fi avut nicio importanță? Cu toate acestea, *fiecare* ar fi fost necesar? Doar *masa* lor să fi avut vreun sens în istoria progresului? Dar masa nu este

decât un conglomerat al tuturor acestor componenți individuali. Câteodată, ar fi răsărit din această colectivitate în aparență inutilă o ființă depozitară a esențialului, a *elanului vital*, unică verigă a evoluției, către care, timp de secole (cu prețul câtor erori, câtor tatonări, câtor crime și câtor masacre?), masa ar fi încercat, târâș-grăpiș, să se înalțe.

Dar dacă avem concepția unui Dumnezeu atotputernic, Unic, Perfect, Etern, de ce s-a amuzat El făurind această creațiune imperfectă, dar ce spun eu, mizerabilă? Pentru că El se plictisea în perfecțiunea sa imobilă, vecină cu ceea ce biata noastră inteligență înțelege prin Neant?

Deoarece pentru noi, oamenii, viața nu se poate concepe decât în imperfecțiune, irosire și efemer. Ce fac eu în lume? Pentru ce atâta mediocritate, zădărnicie și în același timp atâta măreție?

Mi se va spune că istoria Omului de-abia începe, că Platon s-a născut ieri. Dar am făcut oare vreun pas, de la Platon încoace?

De ce m-a părăsit oare doctorul, azi-dimineață, pentru a se duce să îngrijească un bătrân ramolit care, la capătul unei existențe inutile, refuză cu încăpățânare să moară?

Sâmbătă

Pontiful, a venit din nou. Injecțiile prescrise de el au provocat un abces. De unde febra. Trebuie să fie deschis acest abces. O ambulanță ne va duce mâine dimineață la clinică. Pontiful spune că, odată deschis abcesul, totul se va termina.

Însă eu am inima strânsă. Îmi face impresia că e ceva mult mai grav, ca un refuz la eforturile zilnice necesare pentru a duce la capăt această corvoadă plictisitoare: viața.

Duminică

Când m-am dus s-o văd, la sunetul clopoțelului pe care îl pândesc în timpul unui somn neliniștit, am găsit-o așezată pe pat. Delira. Am luat-o încetișor de mână.

— Ai visat, Geneviève.

M-a privit.

— E adevărat. Am visat!

Iar după aceea a căzut într-un somn apatic, care mă îngrijorează tot atât de mult.

Luni

Geneviève mi-a cerut să-i pregătesc valiza. Și-a dorit ciorapi de mătase, o rochie vaporoasă, pentru convalescența pe care o va petrece la Cannes.

— Câte necazuri îți pricinuiesc! De ce faci toate astea pentru mine?

Era aproape veselă, parcă ușurată de povara care ne copleșește de la plecarea lui Corvin.

E o minunată zi provențală. Aproape o sfidare.

— Ce frumos e, a spus privind Esterelul.

Eu i-am luat mâna într-a mea. „Fetița mea, aș da totul să te vindec."

Călătoria nu pare s-o fi obosit prea mult. Operația nu va avea loc decât mâine dimineață. Chirurgul, îmi închipui, nu va mai avea chef să lucreze în seara asta.

Geneviève și-a băut laptele cu plăcere. Am fost dat afară pe ușa clinicii pe la ora nouă. Scriu această notă după ce m-am întors la hotel.

Miercuri

Încerc să înțeleg ceea ce s-a petrecut. Mai întâi ce putea să caute în viața mea această necunoscută. De unde îmi vine această stranie frământare? O fetiță pe care am adăpostit-o, fără să nădăjduiesc nimic de la ea decât un surâs amical. Acum când a plecat, tot atât de tăcut ca și atunci când a venit, ce se va întâmpla cu mine?

Sosind, dimineața, directoarea clinicii îmi spune:

— Am petrecut o noapte proastă.

Urc scara în grabă.

Pe perne, fața Genevièvei. Ba nu, nu mai e fața Genevièvei. E o altă față, pe care de asemenea o cunosc, aceea a morții. Aș dori să-mi șterg din minte această față. O voi revedea oare întotdeauna, când închid ochii, în loc de surâsul fetiței pe care am avut atât de puțin timpul s-o iubesc?

— Îmi plăcea mai mult acolo, mi-a spus ea. Când sunam, veneai dumneata, nu această infirmieră oribilă.

— Inima, mă informează aceasta, a cedat de mai multe ori. A trebuit s-o susținem prin injecții.

Îmi ies din minți. Chirurgul operează sus. Pontiful își vizitează bolnavii. Nu se poate face nimic, decât să se aștepte înțelegerea lor secretă, care va avea loc aici, la ora unsprezece.

Mă așez la căpătâiul Genevièvei. Ea îmi zâmbește.

— Numaidecât, spun eu, o mică intervenție și totul va fi gata.

— Bine.

Încă nu realizez că meciul s-a și angajat între această fetiță și moarte. Abia acum, în dimineața asta, când ea se mai odihnește încă, printre flori, în camera vecină, constat că *știam*. Din clipa în care am intrat în cameră, am știut. Însă era mai curând o neliniște surdă, care mă împiedica să respir, decât o certitudine gândită.

Au venit. Chirurgul și pontiful. N-au transportat-o pe Geneviève în sala de operații. Mi s-a îngăduit să rămân aproape de fereastră. Anestezie locală și mișcarea foarfecelor în carne. N-a durat decât câteva minute. Dar n-avea nicio legătură cu timpul.

După aceea cei doi au ieșit și m-au chemat afară. Păreau îngrijorați.

— Flegmon difuz generalizat, a spus chirurgul. Proastă asimilare a serului.

— Nu pot să înțeleg, a adăugat pontiful.

Eu am intrat din nou în cameră și m-am așezat aproape de ea.

— Totul a mers bine. Acum nu mai trebuie decât să așteptăm ca răul să dispară.

A zâmbit.

— Mulțumesc. Ești drăguț.

Apoi și-a întors privirea în partea cealaltă. Mâinile ei, bietele ei mâini complet albastre, s-au crispat pe cearșaf. Horcăia încetișor. În cele din urmă a tăcut.

Directoarea clinicii mi-a explicat că cel mai bine ar fi s-o duc la mine acasă în ambulanță, dacă unul dintre șoferi consimțea să se preteze la înșelătorie. În caz contrar, n-aș avea nicio autorizație de transferare.

O jumătate de ceas mai târziu, eram pe drum, același drum pe care îl urmasem în ajun, spre vindecare. Natura era la fel de frumoasă. Geneviève nu mai zâmbea. Avea ochii închiși, aerul grav. Calm.

Am traversat Esterelul... Eu îi vorbeam. Nu știu ce-i spuneam. Aveam impresia că ea nu plecase încă. Cu toate acestea, nu-mi răspundea. Nu-mi va mai răspunde.

Au trebuit făcute, chiar de la întoarcere, declarațiile de rigoare. Doctorul a venit din nou. A clătinat din cap.

— În fața unor ființe de acest fel, medicina e dezarmată, a spus el sentențios.

Am tăiat toate florile din grădină.

N-a rostit niciodată numele unei ființe la care să fi părut a ține. Nu știu nici adevăratul ei nume și nici de unde vine. Nu știu nimic despre familia ei.

Era catolică. Adeseori, mi-a vorbit despre credința ei în Dumnezeu, în supraviețuirea sufletului... Mâine, o voi petrece la biserică iar după aceea la cimitirul din Grimaud. Voi fi singur cu ea, încă o dată, în această ultimă călătorie.

M-am dus adineauri s-o văd, înainte de a înghiți o doza de gardenal. Nu mai seamănă cu aceea pe care am adus-o ieri și care mai era încă prezentă; acum nu mai este decât un corp. Trebuie să semene cu ai săi, cu nenumărații strămoși care au trăit în decursul vremurilor, pentru ca acum, alături de mine, să se odihnească, această mică moartă.

Vineri

Ieri dimineață, am petrecut-o la biserică. Eu nu mă duceam acolo cu ea niciodată. Mai întâi, pentru că se duc prea mulți ticăloși. Nu e prea greu să stai un ceas la liturghia mare. Cu toate acestea, Geneviève, ființa cea mai pură pe care a cunoscut-o, pământul, era punctuală la slujbele religioase. I se părea firesc să fie astfel.

Apoi am condus-o la cimitir.

Și acum iată-mă singur, la mine acasă.

I-am scris lui Badaud, prin poștă. Pentru că Geneviève are probabil o familie care trebuie anunțată.

Luni

Am urcat din nou la cimitirul din Grimaud. Întorcându-mă pe jos, l-am întâlnit pe domnul paroh. Nicio consolare mistică la acest om de acțiune. Eu îl consider un pastor bun, la nivelul enoriașilor săi, pentru care este un sfătuitor excelent.

Pentru moment, mi se pare preocupat mai ales de Rezistență. E unul dintre susținătorii din regiune. Îmi propune, pentru a-mi schimba gândurile, deoarece descumpănirea mea e evidentă (și nu sunt sigur dacă el nu consideră că e vorbă de o amărăciune din dragoste), să mergem împreună pe biciclete la unul dintre prietenii săi, șeful unui „maquis". O să mă ia cu el poimâine, la dejun.

Joi

Mouren posedă un domeniu însemnat. Pe care cultivă viță de vie și piersici. Ochi albaștri, părul ca peria. Caracter. Treizeci de băieți, dezertori de la serviciul în Germania, sunt găzduiți de el. Comisarul de poliție și plutonierul-major de jandarmi din Saint-Tropez sunt cei mai buni garanți ai securității sale. Cu toate acestea, și-a luat măsuri de prevedere. La intrarea în domeniu veghează un om. La cea mai mică alertă, acesta zăngăne un clopot și toți băieții dispar. Refugiul lor e canalizarea de apă care alimentează Ramatuelle.

După dejun, o vizită a jandarmilor. Plutonierul-major e un prieten al lui Mouren. Are o faptă strălucită la activul său. De un an, un submarin

vine în mod regulat din Algeria, în vecinătatea capului Lardier. Luna trecută, caravana care se întorcea la bord pentru a se îmbarca împreună cu corespondența Rezistenței a căzut într-o ambuscadă. Au fost morți. Cei scăpați teferi din catastrofă s-au împrăștiat către morile din Paillas. Cu mașina jandarmeriei, plutonierul major a pornit, pe drumuri ferite, în căutarea lor. A găsit patru dintre ei. I-a obligat să urce cu forța în mașina lui... și i-a condus la Mouren, care i-a păzit câteva zile (are și doi ofițeri italieni dezertori). Semnalmentele a doi fugari fiind cunoscute de germani, nu îndrăznea să-i ajute să plece, nici pe șosea, nici cu trenul local de Toulon.

În sfârșit, jandarmului i-a venit o idee. El le-a împrumutat o uniformă, iar parohul o sutană... Și cei doi au putut, fără să atragă atenția, să se îmbarce la Gassin.

Ziua asta, petrecută într-o atmosferă de primejdie, mi-a făcut bine.

Luni

Badaud a sosit, aseară, de la Saint-Raphaël cu bicicleta. Am găsit în frigider câteva slabe provizii și i-am pregătit o cină. După aceea am făcut niște cafea – cafea veritabilă.

Am fumat pipă, până târziu în noapte. A trebuit să-i povestesc cum s-au petrecut lucrurile. Dintr-o pudoare nedeslușită, și mai ales dintr-o teamă masculină că nu voi fi înțeles, la început am încercat să-mi ascund mâhnirea.

Dar Badaud și-a dat seama de adâncimea descumpănirii mele. Am încercat să-i explic, în cuvinte stupide, omenești:

— M-am atașat mult de fetița asta...

El m-a oprit cu un gest.

Am vorbit despre toate, despre Rezistență, despre Franța, despre generalul de Gaulle, despre comuniști, despre englezi, despre americani.

— Franța s-a aruncat în război, împinsă de Anglia, atunci când Statele Unite se spălau pe mâini, când Roosevelt ne ținea cu vorbe. Pentru că noi am pierdut această bătălie (cu toate că Anglia este aceea care a reînarmat Germania din teama de a nu vedea Franța devenind o prea mare națiune continentală, Churchill dixit), ea nu mai este, în ochii Wall

Streetului, o Mare Putere. Totuși, fără de Gaulle, fără Africa de Nord, fără noi, cei din Rezistență, fără Imperiu, Laval și Pétain ar fi putut să arunce Franța în război, cu toată flota și coloniile ei. Istoria lumii ar fi fost poate astfel schimbată. Anglia ar fi fost poate invadată. America n-ar fi avut timpul să intre în conflict, unde numai atacul Japoniei a azvârlit-o. Noi am fost la câțiva pași de această catastrofă. Desigur, greșelile noastre au fost mari, delăsarea noastră de neiertat. Dar cine a ajutat Germania să se redreseze, cine a finanțat-o, până și în timpul celui de al III-lea Reich? Anglia. Cine a abandonat Europa începând din 1920? Statele Unite. Astăzi noi murim pentru ca șeful nostru, de Gaulle, să fie recunoscut ca reprezentând Franța. Financiarii americani îl găsesc prea recalcitrant.

Așa vorbește Badaud.

Azi-dimineață, am urcat până la Grimaud, pe jos. Badaud m-a apucat de umăr și am văzut lacrimi în ochii lui. S-a scuturat, ca un fox.

— Nu trebuie să rămâi aici, bătrâne. În ruptul capului. Ai să dai în neurastenie. Și pe urmă e de lucru pentru dumneata în altă parte.

Mâine plecăm.

Marți

La ivirea zorilor, în timp ce Badaud mai dormea încă, am plecat din nou la Grimaud. Știu bine că nu există în acest mormânt decât vestigiul efemer al trupului ei. O figură care nu va mai surâde. Niște ochi care nu vor mai plânge.

Am rămas o bucată bună dinaintea mormântului. Această fetiță a străbătut viața mea doar vreme de câteva luni. Poate că n-a fost decât un vis.

Cu toate acestea, astăzi mă trezesc a fi un altul.

Când m-am întors, Badaud era gata. Am încălecat pe biciclete și m-am îndepărtat fără să privesc înapoi.

XXXII
Mai 1944
GEORGES

La Paris trebuie să mergem. De câteva luni, marele stat-major s-a întors acolo. Acolo se face politica. E vorba să se înțeleagă între ele Mișcările născute în zona de sud și în cea de nord, înainte de suprimarea liniei de demarcație – și în același timp să se încheie o înțelegere cu Frontul Național, organizație comunistă. Toate acestea nu se fac fără pălăvrăgeli interminabile la Consiliul Național al Rezistenței, și fără intervenții stăruitoare pe lângă delegatul general al Comitetului francez, care, la Alger (sprijinit, și uneori de pe acum combătut, de către un embrion de Parlament numit „comitetul consultativ"), încearcă să guverneze Franța de departe.

La Paris, Georges îl întâlnește pe Pascal. S-au văzut la *Maïtena*, un restaurant de pe bulevardul Saint-Germain. Îți vine să crezi că Rezistența își dă întâlnire aici. Oamenii vorbesc unul cu altul de la o masă la alta. E aproape un club. Pascal pare îngrijorat, îmbătrânit. A aflat cu mâhnire despre moartea micuței Geneviève. Dar sunt atâtea căderi, atâtea arestări și execuții, încât ajungi să nu te mai gândești la cei care dispar. Se mai vorbește încă despre ei, din când în când, însă aparțin grabnic trecutului.

Pascal era cât pe ce să fie prins într-o capcană, săptămâna trecută. A ajuns cu întârziere într-un birou unde avea întâlnire. Dar locul era „ars", ocupat încă de dimineață de Gestapo. Tovarășul însărcinat să stea la pândă pentru a-l preveni pe Pascal plecase după un ceas de așteptare. Pascal se trezise nas în nas cu un polițist. O lovitură de cap în nas și sărise pe fereastră, din fericire aceea a mezaninului.

Plasa întinsă de S.S.-istul Darnand, ministru al lui Pétain la „menținerea ordinii", se strânge cu fiecare zi. Dacă războiul va trebui să mai continue încă multă vreme, „vor veni de hac" Rezistenței.

În cea mai mare parte a cazurilor, deportează fără proces, după o ședere de câteva săptămâni, conform cu importanța politică a individului, la Fresnes. Numai atât cât să i se smulgă niște nume, niște

fapte prin tortură, principale procedee ale acesteia fiind smulgerea unghiilor și baia rece electrizată. Apoi, la drum spre Compiègne, cea dintâi etapă.

O seamă de persoane importante au trecut de la Fresnes în lagărul de la Compiègne, de unde au fost deportate, fără ca adevărata lor personalitate să poată fi pusă în lumină de către Gestapo.

— Ce i s-a întâmplat lui Schrick? se frământă Georges.

— Ah! Nu știi? S-au și împlinit opt zile... I-au urmat alte arestări. Suntem hăituiți, înțelegi?

— Schrick a fost prins?

— A murit. O poveste stupidă.

Schrick venise la Paris, ceea ce se întâmpla arareori, convocat de comitetul de conducere al Mișcării de Eliberare Națională. Petrecuse noaptea la un camarad de pe timpul când vindea pe picior în piețele de periferie. În zori, percheziție. Camaradul lui Schrick făcea bursă neagră. Polițiștii, cu comisarul în cap, pătrund în camera lui Schrick. „Actele? Ce se află în valiza asta?" Se afla plastic.

Schrick îl ia deoparte pe comisarul de la controlul economic și încearcă să-i explice figura.

— Nu-i treaba dumneavoastră, nu-i așa, domnule comisar? Ei bine iată, eu sunt din Rezistență...

Comisarul își freacă mâinile. Va fi avansat. Schrick încearcă să-i explice despre ce-i vorba.

— Dacă mă predați, nemții mă vor împușca.

— Nu-i vorba să te predau, ci să te trag de limbă, răspunde comisarul David, al cărui nume merită să rămână în amintirea noastră.

Schrick, cu cătușe la mâini, este dus la Informațiile Generale. O adevărată sărbătoare în familie.

— Ha! Ha! Ești din Rezistență, băiete? Ei bine, ai să-mi spui ceea ce știi.

Dar Schrick se mulțumește să scuture din cap:

— Dacă mă predați, domnule comisar, nemții mă vor împușca.

Comisarului îi face impresia că se află în prezența unei „bucăți mari”, în stare să atragă asupra meritelor sale atenția domnului Joseph Darnand, ucigașul „național” numărul 1.

— Dă-te pe brazdă, băiete.

Lui Schrick i s-au scos cătușele. Inspectorii stau roată în jurul său.

— Cine ești? De unde vii?

— Domnule comisar, am să vă arăt cum moare un francez.

Și Schrick înghite pilula pe care o poartă întotdeauna asupra lui. Câteva secunde după aceea, moare.

S-a obținut relatarea aceasta de la un inspector care asistase, neputincios, la toată scena.

Georges vede încredințându-i-se o misiune. E vorba să însoțească un convoi, într-o camionetă înzestrată cu toate vizele posibile, un transport de arme, până într-un maquis, pe înălțimile din Forez, nu departe de Ambert, făcut celebru de Jules Romains datorită primăriei sale rotunde.

Pascal îl sfătuiește pe Georges să rămână în Masivul Central.

— Îl cunosc pe șeful maquisului unde ești trimis. A primit hirotonisirea exact la începutul războiului, în timpul unei permisii speciale. A renunțat, de atunci, la lucrurile lumești. Când se va termina războiul, va intra în ordinele călugărești.

Fac înconjurul scuarului Notre-Dame. Soarele apune în direcția unde se vede Trocadéro. Pascal îl ia pe Georges de braț.

— Tovarășul nostru Gillet – acesta e numele său actual – va fi salutar pentru dumneata. Să sperăm că vei avea timp să porți cu el conversațiile de care ai nevoie.

Și Pascal zâmbește. Trupul lui lung și subțire se îndoaie ca o trestie în vânt.

— Înțeleg, spune el ferindu-și privirea. Și eu o iubeam mult pe Geneviève.

*

Jurnalul lui Georges Merlin

Miercuri

— Trăim, mi-a spus el, sub semnul confuziei. Democrație, dictatură, liberalism, economie dirijată, socialism, revoluție, iată cuvinte mari care s-au folosit mult cu un rezultat derizoriu și care sună spart de azi înainte. Am considerat întotdeauna că nenorocirea oamenilor este, înainte de orice, o chestiune de vocabular.

Își îndesa pipa cu niște tutun aspru și negru. Nu zâmbea. Nu l-am văzut încă zâmbind.

— Noi luptăm împotriva neamțului, de acord. Avem o dorință comună care este aceea de a-l împinge afară din Franța. E o idee-forță pentru care suntem cu toții hotărâți să murim. De acord cu Ioana d'Arc, nu?

E un băiat mare și zvelt, având, dincolo de ochelarii săi de metal, niște ochi de miop. Când rămâne fără lentile, privirea lui pare rătăcită.

În coasta unei pante abrupte, pe un platou din Forez, o mică fermă este punctul nostru de comandă. Depozitele de arme sunt dincolo, în pădure.

Adusesem camioneta încărcată cu arme până la Lapalisse, locul întâlnirii. Trebuia să mă adresez, sosind, jandarmeriei. Ceea ce am și făcut. Un jandarm m-a îndreptat spre omul pe care trebuia să-l întâlnesc. Cât se poate de simplu. Am transmis consemnul și camioneta a pornit spre munte. Atunci am fost însărcinat cu o misiune la Cusset, un pachet de luat. După informațiile primite, era vorba despre câteva mii de cartele de pâine. Toate acestea s-au desfășurat cu ușurința unui roman polițist. Iar eu m-am văzut din nou pe străzile din Vichy, cu înfățișarea mea obișnuită, după ce făcusem troc între camioneta cu arme și un pachet pe care l-am lăsat la hotel pentru a mă duce la cinema. (A trebuit să dorm la Vichy, demersul meu ajungând la bun sfârșit prea târziu ca să mai pot lua trenul de seară.) Am văzut *Douce*, un foarte frumos film 1900, a cărui melancolie burgheză contrastează în mod curios cu ceasurile pe care le trăiesc. Nu sunt încă foarte sigur că aș fi eu, Georges Merlin, cel căruia i s-au întâmplat toate acestea, de câteva luni încoace. De exemplu, ce s-a petrecut cu fabrica mea din Marsilia? Și cu Gabrielle? Și cu copiii? Și cu Merlin cel dinainte, al cărui costum bine croit îl port încă, și-a cărui trusă luxoasă de toaletă o trambalez cu mine?

A doua zi seara, am ajuns aici. Se pare că Forezul este fieful lui Gillet. Autorități municipale, jandarmi, toată lumea ascultă de el, doar să facă un semn din ochi ori din mână.

— Dumneata îmi ești simpatic, spune el. Am recunoscut în dumneata un om fără prejudecăți. Acum treci printr-o criză. Important e să tragi folos din asta, pentru a încerca să scapi, așa cum încerc și eu să scap de confuzie.

Pe masa de lemn alb, lampa fila.

— Avem multe greutăți cu procurarea petrolului, a spus Gillet. A clătinat din cap și a continuat: Dacă admitem că Omenirea încă se mai află în faza copilăriei (și probabil că așa stau lucrurile), ni se pare un copil precoce care se joacă cu chibriturile. Deoarece e capabilă de acest lucru de azi înainte, esențial este să se debaraseze de problemele materiale. De asemenea trebuie să scape de tentația sinuciderii. Poate că epoca în care intrăm va fi propice, în pofida aparențelor, unui salt colectiv, unei mutații bruște.

Vineri

M-am întors, sleit de oboseală, dintr-un lung turneu. El mă aștepta. Supă, brânză de capră.

— Când ai de-a face cu sătenii, i-am spus eu, oricât de binevoitori ar fi ei, te afli dinaintea unei omeniri de-abia ieșită din caverne. Ce le-a adus lor democrația? Nici măcar gustul de-a se spăla, de-a trăi în afara grajdului. Ce i-au învățat școala și cazarma? Cine le dă conștiința demnității lor de om? În marea lor majoritate sunt mai aproape de omul cuaternar decât de Platon, care a trăit acum douăzeci și patru de veacuri.

— Asta a fost, îmi răspunde el, cea mai mare greșeală a Bisericii. Timp de secole, preoții nu s-au gândit decât să-și mențină enoriașii în ignoranță și murdărie, considerând, din dispreț fără îndoială față de specia umană, că acesta ar fi cel mai bun mijloc pentru a conduce creaturile de la Botez până la Maslu. Totuși, n-au împiedicat nici Reforma, nici Renașterea, nici pe Filosofi. Dimpotrivă, am zice noi.

— Mi s-a spus, am întrebat eu, că ați avut de gând să deveniți preot?

— Chiar sunt, sau aproape, mi-a răspuns el.

Apoi s-a ridicat. Frumos sfârșit de zi. Zăpada se topește, acolo sus. E o vreme foarte caldă. Extraordinară liniște.

25 mai

În dimineața asta sunt singur la refugiu, Gillet fiind plecat în expediție. E vorba să curețe un fals maquis, care s-a instalat în regiune și care îi jefuiește pe țărani, comite crime abjecte, chipurile în numele Rezistenței.

În ultima clipă, Gillet n-a vrut să mă ia cu dânsul. Am reușit să-mi procur un post de recepție. Avem legătură cu lumea. Anglo-saxonii și francezii au lansat o ofensivă în Italia, spre Roma.

Marți

S-a întors aseară, foarte posomorât. Când m-am trezit eu la ivirea zorilor, el stătea în genunchi și se ruga.

Miercuri

Geneviève, micuță Geneviève care ai trecut prin viața mea, dumneata erai copilul meu, sora mea. Sunt atâtea întrebări pe care nu ți le-am pus, pe care nu ți le voi pune niciodată. Se spune că morții se întorc uneori să-i viziteze pe cei vii. Mulți sunt siguri că au simțit aproape de ei, în anumite zile privilegiate, o prezență. Dumneata n-ai venit niciodată, Geneviève. Nu eram demn oare de asta?

Atunci când crezi că ai o viață întreagă înaintea ta, amâni pentru mâine, pentru mai târziu. Decât să te consulți asupra lui Dumnezeu, asupra Infinitului, asupra Creațiunii, mai curând vorbești despre temperatură, despre o plimbare pe malul mării, despre ceea ce vei mânca la prânz. Scurtimea vieții nu se măsoară de altfel la șase luni sau la douăzeci de ani. Filemon și Baucis nu-și spuseseră totul.

Vineri 2 iunie

Tonul postului de radio englez, neliniștea postului de radio german, nervozitatea celor din jandarmerie și a polițiștilor pe șosele, discursurile

lui Déat și Darnand, și acest calm pronunțat pe toate fronturile (în afară de Italia, unde ei sunt la porțile Romei).

Sâmbătă

— Ai citit *Marile cimitire sub lună* de Bernanos?

Eu clatin din cap.

— E o carte străbătută de ciudate curente de gândire în efervescență. Am remarcat acolo ideile-forță esențiale pentru a înțelege acel timp. Dacă deschidem din nou astăzi cartea – vai! n-o avem în biblioteca noastră (biblioteca noastră este alcătuită din șase cărți puse pe-o scândură, printre care Biblia lui Gillet și *Cu inima-ntristată* care aparține fermierului) – am găsi într-însa învățăminte prețioase asupra anilor pe care i-am trăit de curând... Trădarea burghezilor, aruncați în brațele lui Hitler din teama de proletariat, trădarea anumitor capi... În sfârșit, veritabila semnificație a hitlerismului botezat de Léon Daudet cea de-a „doua reformă germană". Gândește-te că apărarea incoerentă și ilustrarea neîndemânatică a valorilor spirituale au absorbit până acum cea mai bună parte din efortul comun, prin care omul se diferențiază în mod esențial de insectă. „O mică parte din eroismul cheltuit pentru cucerirea vieții eterne, spune Bernanos, ar fi ajuns pentru a funda o sută de imperii." Care poate fi, așadar, puterea unor oameni capabili să întoarcă în profitul omului fervoarea sfinților și a martirilor? Veritabila misiune umană este de a-l purta pe om spre om.

„Noi, francezii, nu avem de adus mare lucru semizeilor, spunea Bernanos. Dacă lăsați deoparte un mic număr de trădători și de lași." Evenimentele i-au dat dreptate. Misiunea Franței cu puteri slăbite va fi oare aceea de a înălța făclia spiritului? E oare cu neputință să organizezi omenește viața pământească? Obscurantismul, oportunismul Bisericii ne-au făcut sarcina dificilă.

Luni

După o absență de două zile, el s-a întors adineauri. L-am zărit, de departe, pe cărare. Înainta cu pasul lui regulat. O imensă afecțiune m-a învăluit. Am alergat înaintea lui, ca un puștan.

— Bătrâne Suchard, mi-a spus el (am rămas cu numele acesta absurd), o să ne batem.

Mi-a pus mâna pe umăr.

— Dacă voi fi ucis... a adăugat rar.

După aceea a clătinat din cap.

— Dacă voi fi ucis, înseamnă că nu voi fi fost ales pentru mai târziu.

XXXIII
Iunie 1944
OLGA ȘI JAROSLAV

Serghei a luat-o de mână.

— Va trebui, spune el, să mă întorc în Statele Unite. Știi fără îndoială că noi muncim pentru viitor?

Stau jos, alături, pe divanul mare care ocupă una din laturile biroului lui Serghei Alexandrovici.

— Războiul nu s-a terminat.

— Nu, desigur. Însă nu trebuie ca prăbușirea Germaniei să ne ia pe nepregătite. Cele dintâi baze ale acordurilor noastre industriale cu Statele Unite au fost puse la Teheran. Noi n-am stat pe loc, de atunci încoace. Și nici americanii. Am elaborat un plan foarte complex. Cred că americanii au și ei unul. Trebuie să le confruntăm.

Își trece mâna pe fruntea fără păr.

— Vei veni cu mine, Olga?

Ea clatină din cap.

— Atâta timp cât va exista un singur german pe pământul rusesc, atâta timp cât un singur soldat al Armatei Roșii va mai trebui să meargă la moarte, toată voința mea, toată energia mea vor fi consacrate războiului.

Serghei șovăie.

— Sunt urât, Olga Simonovna. Mă temeam ca lucrul acesta să nu fie motivul refuzului dumitale. Pentru că eu voiam să-ți cer să mă întovărășești în calitate de colaboratoare a mea, dar și ca tovarășă a mea...

Un nor trece peste chipul Olgăi.

— Cum poți să vorbești de căsătorie, Serghei, când Rusia sângerează? Te-ai gândit ce va însemna campania de vară? Trupele noastre sunt departe de Berlin și numai la Berlin va semna pacea mareșalul Stalin.

Dintr-un buzunăraș de piele pe care îl poartă la centiron, Olga scoate o scrisoare pe care o întinde lui Serghei.

— Citește, îi spune.

El clatină din cap.

— Nu sunt un combatant glorios. Cu toate acestea, cred că am făcut ceva pentru victorie, pentru Rusia...

Respinge scrisoarea.

— E o scrisoare de la el, nu-i așa? De la eroul dumitale?

Olga încruntă din sprâncene.

— O scrisoare de la prietenul meu colonelul Halivec. Ar trebui s-o citești pentru a înțelege starea de spirit a combatanților.

Un zâmbet dureros destinde chipul lipsit de frumusețe al lui Serghei.

— Îl iubești?

Roșește, după aceea, cu o mișcare de mânie care-i înțeapă nările, se îndepărtează.

— Ah! Dumneata nu te gândești decât la cuvântul acesta! Dragostea! Știi neapărat să-ți spun, până la urmă? Dragostea mă dezgustă. Faptul în sine... și privirea bărbaților înainte și după... Ca niște câini în stradă, toți, chiar și dumneata, Serghei Alexandrovici. Mă faci să-mi fie rușine. Nutresc prietenie pentru dumneata, și stimă, și admirație, și mi-e groază de dumneata în anumite momente.

El îngaimă:

— Ce știi dumneata despre dragoste, scumpa mea Olga?

— Mă crezi fecioară? întreabă ea. Ei bine, am avut un amant, odinioară, dacă asta te interesează. Aveam cincisprezece ani. Era la Paris. Și mi-a fost de ajuns pentru ca problema asta să fie încheiată, în ceea ce mă privește.

E aspră, inflexibilă.

— Îți cer iertare, spune Serghei, dar sunt foarte nefericit.

Olga devine mai blândă.

— Nu vom mai vorbi niciodată despre asta, vrei? Spune-ți că eu nu sunt o femeie, ci tovarășa dumitale. Și că nu sunt îndrăgostită de nimeni. Și că nu voi iubi niciodată. Hai! Sunt multe femei care nu cer decât să se culce cu dumneata. Pentru ce tocmai eu?

Îi întinde mâna, afectuoasă.

— Călătorie bună și succes în muncă, Serghei.

El începe să plângă, ca un puștan. Olga înalță din umeri și părăsește încăperea.

MINNIE

Miezul nopții pe terasa celui de-al 60-lea etaj de la Waldorf Astoria. Minnie von Hoffmanstahl, baroană baltică, emigrată „având în vedere ostilitatea sa față de regimul hitlerist”, privește luminile New York-ului nocturn. În această clipă, Berlinul primește o ploaie de bombe suflante și incendiare. Nu s-a inventat încă avionul care va bombarda în mod eficient New York-ul plecând din Berlin și întorcându-se acolo. Ar fi totuși o operație frumoasă! Care ar fi reacția opiniei publice, a presei, a cursurilor din Wall Street?

La New York, atmosfera înclină spre optimism. Toată lumea câștigă bani mulți. Spectacolele și cabaretele sunt înțesate de clienți. Niciodată n-a cunoscut Broadway-ul, chiar în epoca boomului, o asemenea agitație. America, în timp de pace, are un surplus de douăzeci de milioane de cetățeni față de echilibrul său economic. Trebuie să fie căutați consumatori *around the world*[42]. Consumatorul în stare pură nu e interesant. Ce i s-ar putea cere, în schimb? Pe când în China, de exemplu, sunt investite capitaluri sub formă de plasamente, și aceste capitaluri se întorc sub formă de cumpărături. Acest lucru face să meargă afacerile.

Mac Crea i-a explicat asta lui Minnie, tot timpul serii. Mac Crea nu este nici înalt, nici gras. Nu are dinți de aur. Nu spune „Hello!” bătându-te cu palma pe spate. Omul cel mai bogat din lume este mic, roșu, vioi și irascibil.

Minnie a procedat cu prudență. A făcut uz de farmec, de inteligență, de modernism. Și-a făcut cunoscuți strămoșii. Mac Crea a părut fermecat. Câteva schimburi de opinii l-au făcut încrezător, în măsura în care poate fi încrezător regele finanței americane.

Deoarece pe Me Crea și pe nimeni altul trebuie să-l convingă Minnie. El este omul care ține războiul în micile lui mâini grăsulii. Minnie și-a împins înainte pionii cu prudență. A pus, încetul cu încetul, să defileze

---

[42] În jurul lumii (engl.).

argumentele celebre, pericolul comunist etc., și a lăsat să se presupună răscumpărarea de către finanțele americane a industriei germane (ceea ce ar fi de asemenea interesant, având în vedere situația mărcii în raport cu dolarul).

Mac Crea a înțeles că Minnie nu e o mare doamnă în exil, ci o negociatoare și a ripostat americănește:

— Nimic de făcut cu Germania! Pentru moment!

Și s-a apucat să-și bea paharul de whisky.

— În ceea ce privește pericolul comunist, dă-mi voie să râd! Capitalism de stat sau capitalism privat, întrucât ai vrea să-mi dăuneze asta, mie, Mac Crea? Dincolo de o anumită avere, baroană, nu mai ești interesat. Ce este comunismul? Un regim de stat. Și atunci? Sfârșitul capitalismului mic și mijlociu nu va fi sfârșitul lui Mac Crea. În ceea ce mă privește, eu nu sunt amenințat, sub niciun regim. Suntem cinci mai presus de asta.

Și Mac Crea și-a turnat din nou whisky.

— Eu nu sunt un miliardar care trăiește doar cu un pahar de lapte și cu o farfurie de tăiței, a afirmat el. Eu am o poftă de mâncare strașnică, sunt însetat ca un bătrân scoțian ce sunt, și un oarecare gust pentru femeile de lux. Și am douăzeci de mii de dolari de cheltuit pe zi! E imposibil, nu-i așa? Și pe urmă sunt foarte inteligent. Privesc viitorul în față. Am șaizeci și șase de ani.

Minnie s-a ridicat și și-a sprijinit coatele de larga fereastră deschisă asupra acestei calde nopți de iunie.

— În locul dumitale, baroană, eu nu m-aș întoarce în Europa. Vor avea loc acolo zvârcoliri ciudate la care se va putea asista cu interes de la balconul celui de al 60-lea etaj al hotelului Waldorf Astoria.

Mac Crea și-a turnat un nou pahar de whisky. Însă Minnie este aceea, care, fără să fi băut, e ametită.

Pe masă, telefonul sună discret. Părăsindu-și fotoliul adânc, Mac Crea se duce să răspundă. Un zâmbet larg îi luminează fața roșie. Pune palma pe aparat și-i spune lui Minnie, care a rămas neclintită:

— Tovarășul Serghei Alexandrovici a sosit! Nu există ore pentru viteji și pentru ruși. Am să-l primesc pe tovarășul Serghei, cum i se spune. E

Ford și Mac Crea, într-un singur om. Una dintre cele mai formidabile puteri ale lumii. Dorești să-l cunoști?

După aceea, ridicând mâna de pe aparat:

— Să urce, spune el cu simplitate.

JOE SMITH

Stând pe un scaun de bucătărie, sub cort, Mister Churchill strănută. În picioare, aproape de intrare, Joe privește ploaia căzând peste Balcani. O ploaie strașnică din miazăzi care învăluie crestele și transformă în torente mânioase cărările de munte. Stoici, la capătul drumului care-i slujește drept bârlog mareșalului Tito, oamenii de strajă supraveghează valea, cu pistoalele-mitralieră în mâini.

Nu se aude nimic decât ploaia.

— Afurisită vreme, spune Churchill. Sunt ud până la piele. Presupun că și dumneata, colonele, n-ai nicio haină de schimb?

— Ne vom usca, răspunde Joe. E cald.

Mister Churchill tremură.

— Brr! Găsești? Încă puțin și am fi fost prinși în cursă, ca niște vulpi.

Joe fluieră ușor.

— Am văzut multe lucruri în războiul ăsta blestemat, admite el. Împrejurările. Dar aș fi regretat să se termine fără să mă fi întâlnit cu mareșalul Tito și armata lui. Sunt niște diavoli de oameni, recunoașteți.

Churchill își umple încet pipa, după aceea întinde punguța sa de tutun lui Joe, care înaintează, lăsând să cadă în spatele lui pânza cortului.

— Strașnic! Asta încălzește!

Ziua întreagă au umblat pe cărările de munte, în spatele călăuzelor. S-a semnalat tocmai la timp că, fiind reperat Cartierul său general, mareșalul Tito va fi atacat de trupele aeropurtate. Se va încerca să fie răpit împreună cu statul său major și cu misiunea militară britanică servind drept legătură cu armatele aliate. A trebuit, în slaba lumină a zorilor, lăsând o ariergardă de sacrificiu, să ajungă pe jos la partizani.

Imediat după invadarea Iugoslaviei de către armata germană, Tito a strâns câțiva oameni hotărâți să continue războiul. În timp ce generalul

Mihailovici rămânea oficial în fruntea trupelor sârbe iredentiste, Tito pornise la acțiune. În mod neobosit, a străbătut Bosnia, Herțegovina, vechea Serbie, Croația. La chemarea lui, se născuseră grupuri de partizani. După aceea primise arme. Emisarii lui traversau defileurile, redeșteptau satele. Pretutindeni, atacuri asupra campamentelor, a santinelelor, a convoaielor, lovituri pe neașteptate asupra satelor, deraieri de trenuri.

Înfrângerea armatei italiene, invazia din sudul Peninsulei inaugurau curând noul stadiu al acestei acțiuni. Tito a ocupat insulele coastei, porturile Dalmației. A capturat tunuri, tancuri. A organizat, prin gurile fluviului Cattaro, legătura maritimă cu armata a VIII-a. Acum, deține jumătate din teritoriul iugoslav, dinaintea unei armate germane atacată constant prin surprindere și care, atunci când vrea să lovească, nu întâlnește decât marea tăcere a muntelui și satele părăsite.

Mareșalul Tito are ochi negri. Buze subțiri. În jurul său, domnește o disciplină crâncenă. Joe l-a supranumit Regele Munților. Are geniul guerilei, o extraordinară abilitate de-a ghici punctul slab al inamicului, de-a înmulți capcanele, pentru a-l lovi la momentul potrivit.

Le-a fost atribuit acest cort, la adăpost de intemperii.

— Puține șanse ca nemții să vină aici după noi, și asta e esențial, remarcă Joe.

Și suspină.

— Mă tem că nu voi putea să plec mâine, dacă trebuie să ajung iar la Dubrovnik pe jos, de-a curmezișul Herțegovinei. Totuși convorbirile noastre s-au terminat și călătoria asta e urgentă.

— Mă lăsați ca ostatic, surâde Churchill. Eh! În familia mea, s-au văzut lucruri și mai rele.

Un soi de palicar intră tocmai atunci, aducând o oală în care mai fierbe încă o supă de pui de cocor.

— *Good Lord!*[43] exclamă Joe. Iată ceva care ne va prii.

Omul își exprimă gândurile prin gesturi. După ce vor mânca, Mareșalul îi așteaptă sub celălalt cort.

---

[43] O, Doamne (engl.).

Joe scoate din rucsacul său gamele și linguri.

— Vom merge, bătrâne, vom merge. Iar mâine va trebui neapărat să-mi dea o călăuză.

Cu înghițituri mari, așezați pe-o saltea de paie, sorb supa.

— Strașnică, domnule comandant, strașnică supă!

Și adaugă:

— Numai de nu mi-ar fi jucat renghiul să debarce în Franța în timpul ședерii mele în acest cătun afurisit! I-am spus generalului Alexander: de acord în ceea ce privește o hoinăreală prin părțile astea, dar cu condiția să mă așteptați pentru debarcare la Nisa ori la Dunkerque. Rețin un fotoliu de orchestră pentru această premieră!

VALENTIN

— Într-un cuvânt, doctore, am avut un noroc grozav, după părerea dumneavoastră?

Doctorul zâmbește. E un soi de uriaș, un medic militar american. Puternic înarmat pentru viață, îi plac temperamentele optimiste.

— Te-ai ținut cu dinții, băiete.

Valentin privește în jur plin de curiozitate. I se pare că podeaua micii încăperi se mișcă și că se aude zgomotul familiar al mării.

— Navă spital? întreabă el.

Medicul aprobă.

— În rada Southamptonului.

— Și ce se petrece?

— Debarcarea în Normandia a reușit, spune doctorul.

— Aș fi vrut să văd totul până la capăt, suspină Valentin.

Clatină din cap, dar această mișcare îi face rău. E drept că, pentru a se afla pe o navă spital, trebuie să fi fost rănit serios.

Valentin e legat de pat cu niște chingi. S-a petrecut ceva ciudat, cu trupul său. Își mișcă foarte bine piciorul stâng sub pătură, însă aici, există parcă un gol, da, asta e, o senzație de gol.

— Piciorul meu, strigă el, piciorul meu drept!

Această descoperire pune capăt bucuriei pricinuite de debarcare.

— Ce-ați făcut cu piciorul meu? întreabă Valentin.

Și începe să plângă în hohote, ca un puștan căruia s-a confiscat o jucărie.

Borneo II, un petrolier magnific, a sărit în aer ciocnindu-se de o mină, în cursul debarcării în Normandia.

O mină izolată fără îndoială, deoarece un dragor mergea înaintea convoiului. Trei mii de vase de toate felurile, transporturi, crucișătoare, portavioane, petroliere, vedete, avizouri și cargoboturi se îndreptau spre coastă. Fiecare convoi fusese pus la punct, ținând seama de viteza navelor din care era alcătuit. Mii de avioane zbârnâiau, iar submarinele se cufundau și apăreau din nou la suprafață, de jur-împrejur, ca niște enormi cașaloți. Valentin a văzut zorii răsărind asupra celui mai extraordinar spectacol care s-ar putea imagina. Tunurile crucișătoarelor împroșcau, avioanele coborau în picaj, iar din șlepuri, din vedete, din bărci oamenii săreau la pământ, protejați de o perdea de fum și de foc, punând în poziție de tragere mitralierele pe plajă.

Valentin vedea toate acestea din larg, unde manevra, pentru că trebuia să aștepte răbdător câteva ceasuri înainte de a debarca benzina necesară carelor de luptă ușoare, șeniletelor rapide, apoi tancurilor grele, mastodonți ai erei secundare pe care șlepurile plate le aduceau spre coastă sub proiecția Spitfire-lor.

După aceea Valentin nu mai văzuse nimic. Totul sărise în aer într-o explozie, al cărei zgomot îl mai păstrează în urechi, însă nu mai păstrează nicio imagine decât aceea a unui nor des și roșu dinaintea ochilor.

— În total de trei ori, le spune el seara, infirmierelor sale, am fost expediat la fund. Prima dată de un submarin printre ghețuri (nu spune că atunci era un submarin englez), a doua oară de un bombardier în mijlocul flăcărilor. A treia oară ciocnindu-mă de o mină, de astă dată n-a mai fost la fund, ci în aer. Numai să nu se spună că sunt deocheat și să nu mai vrea să-mi dea un vapor!

După această reluare de contact cu viața, Valentin cade din nou pradă febrei. Delirează. Chirurgul mastodont e îngrijorat. Intervin complicații și căpitanul de pe *Borneo* trebuie să fie dus iar pe masa de operație.

A doua zi, febra cedând, Valentin este transportat la spital. Iată-l într-un pat alb, slab și neliniștit. N-a fost, până în prezent, destul de multă vreme conștient pentru a se gândi în mod serios la piciorul său. (Mai întâi ce-or fi făcut cu piciorul?) Însă acum nu se mai gândește decât la el.

În momentele de optimism (dimineața, de exemplu, când e odihnit și când are un pic de poftă să-și bea castronașul de lapte), își spune că războiul s-a terminat pentru el și că a meritat prețul. Va avea o pensie, o nouă decorație. Acum se fac picioare mecanice cu totul satisfăcătoare. Cu un baston bun, un asemenea picior nu l-a împiedicat niciodată pe un căpitan să obțină din nou comanda unui vas. Pe timpul marinei cu pânze, câți căpitani corsari navigau cu picioare de lemn! Și mai recent încă, există exemplul de pe *South Africa*, al căpitanului Bord care este ciung. Ar fi frumos să vezi că-l reformează pe Valentin pentru o asemenea absurditate!

Dar, cu ziua care se sfârșește, cu oboseala care vine, însoțită de un ușor puseu de febră, Valentin judecă altfel. Marile companii nu vor încredința niciodată o navă bună unui căpitan olog. Va fi constrâns să conducă un vas de nimic, în genul aceluia pe care-l avea înainte de război, sau încă și mai sigur că-l vor folosi într-un birou, pe el care nu poate respira în aer închis. Cu multă politețe și cu perifraze, iată ceea ce-i rezervă viitorul: o slujbă în administrație la Haga sau la Rotterdam...

Iar pe deasupra piciorul ăsta care nu mai e acolo îl mănâncă. Toată vremea îi vine poftă să-l scarpine.

Și Trude? Ce va spune Trude când îl va vedea aranjat așa, cu cicatricea lui mare de la prima rană – cu gura strâmbă – și un picior de lemn?

Seara, Valentin rumegă aceste gânduri rele și adoarme târziu.

Din fericire, a doua zi dimineața, când infirmiera îi aduce laptele și deschide obloanele, pentru a lăsa să cadă pe jos primele raze de soare, Valentin se apucă din nou să spere. A făcut totuși destul, ca să i se lase comanda unui vas. Să-l lase numai să încerce o dată și le va arăta că e același navigator priceput și că știe să se țină pe picioare, indiferent pe ce fel de vreme! Ce naiba, un petrolier (sau de ce nu un confortabil transatlantic? Te simți acolo sus ca într-un castel, de-abia se clatină iar

căpitanul e un domn care dă tonul și creează bună dispoziție în saloane) nu-i o navă de abordaj!

Iar după aceea va deveni poate armator. Va găsi capitaluri. Va naviga ca patron, pe linia sa. Va rămâne cu micuța lui Trude regăsită. Vor avea copii, care nu vor face război, și vor avea, toată viața lor, două brațe, două picioare și chip omenesc.

De trei ani, Valentin a încercat, prin toate mijloacele, să obțină vești de la Trude. Mesaje prin radio, Crucea Roșie internațională – nimic n-a reușit. E momentul potrivit, acum când se află în reparație, să reînceapă demersurile. Îi va scrie o scrisoare pentru a-i povesti ce s-a întâmplat. De îndată ce va putea ieși, se va duce să se fotografieze. Va pune în plic o fotografie care să nu-l înfrumusețeze prea mult, în care se va vedea cicatricea și gura într-o parte (în sfârșit puțin într-o parte, dar nu prea mult). Există agenți care circulă prin Europa. De ce nu s-ar angaja unul din ei să ducă scrisoarea și fotografia, cu misiunea de a o căuta pe Trude, la Amsterdam, și de a aduce răspunsul?

Gândul acesta îi dă lui Valentin o mică înțepătură în inimă. Uită, când se gândește la Trude, că viața a continuat și pentru ea.

Mesagerul va avea misiunea să se asigure, înainte de a preda scrisoarea, dacă Trude n-a întreținut niciodată relații cu frații. De altfel, Valentin se liniștește asupra acestui punct. Trude e o bună olandeză.

Va trebui de asemenea ca omul acesta de încredere să afle dacă nu și-a aranjat viața cu un altul, dacă nu e măritată, poate și cu copii.

Va fi greu de explicat mesagerului ceea ce așteaptă Valentin de la el: pacea inimii sale și certitudinea viitorului. Dar agenții trimiși în Europa sunt descurcăreți.

Infirmiera a venit dimineață cu o grămadă de vești bune. S-ar putea ca războiul să se sfârșească repede. Fir-ar să fie, trebuie să se vindece grabnic. O întreabă pe infirmiera în cât timp va putea încerca să umble de colo-colo în cârje. Nu va dura mult.

Iar după aceea, cât timp va trece până când va putea să suporte un aparat? Asta va dura ceva mai mult. În ceea ce privește fotograful, va putea la nevoie să se ducă în cârje. Lui Trude nu-i va trimite o fotografie în picioare, ci doar o fotografie a bietei sale figuri plină, de cicatrice.

Cât despre întoarcerea la Amsterdam, va fi altă poveste. Vrea să intre acolo pe cel dintâi vapor. Atunci, va da o fugă până la Trude și-i va spune:

— Iată-mă. Mă recunoști? Sunt eu. Sunt Valentin.

Trude îl va privi cu ochii ei mari, albaștri. Valentin va regăsi gura ei umedă și frumoasele ei brațe albe și gâtul ei plăcut și plin.

În acea zi anume, nu-i vor trebui cârje, ci piciorul mecanic cel mai frumos din lume și, sub înspăimântătoarea cicatrice, o bună dispoziție strașnică, pentru ca Trude să consimtă a-și trăi viața alături de el. Va avea o uniformă frumoasă, cu toate decorațiile sale, iar Trude va fi atât de mândră, încât nu va acorda atenție nici piciorului său mecanic, nici gurii sale strâmbe.

JEAN

Marți 6 iunie 1944

Madeleine dragă,

În grabă aceste câteva cuvinte pe care un camarad le va aduce mâine la Londra. Eu sunt în Franța, înțelegi tu, în Franța! Câteva ore după atac, fortăreața europeană fiind sfărâmată, am putut să aterizăm pe un aerodrom francez luat de parașutiști. E miezul nopții. Sub pânza cortului meu individual – plouă – la lumina lanternei mele electrice, îți scriu aceste câteva rânduri. Te iubesc, soția mea multiubită. Mă gândesc la călătoria noastră în Franța, la noaptea noastră din Lyon. Era o Franță prizonieră și nefericită, pe care o ascultam, cu lacrimile în ochi. Astăzi, cu toată oroarea a ceea ce trăim și a ceea ce vom trăi, se apropie ceasurile libertății. N-am să m-apuc să fac literatură, nu? Când te voi revedea oare? Dacă vii la Londra, punct de legătură: la Joe. În curând liberi, Madeleine, în curând împreună pentru totdeauna.

Al tău

JEAN